

БИБЛИОТЕКА ОХРАНА

Књига број 5

Уредник: **Горан Петковић**

За издавача: **Горан Петковић**

Аутор: **Владимир Димитријевић**

Лектура и коректура: **Владимир Димитријевић**

Прелом: **Миљан Ступар**

Штампа: **КУМ Београд**

Тираж: **1000**

Владимир Димитријевић

Граматика екуменизма

Посвећено
г. Зорану Чворовићу,
магистру права и
доктору правдољубља

РОМАНОВ

Садржај

Кораци у празно	vii
Уводна реч	9

Куда?

Од мита о Граалу до Новог светског поретка	31
--	----

Екуменска грозница и гласови разума

Од Атине до Тбилисија	61
Каква је корист од екуменизма?	139
Qui bono?	145

Преговори у сенци крижа

Да ли је римокатолицизам јерес?	153
Уочи преговора на Кипру	170
Поводом изјаве кардинала Виљема Леваде о екуменизму	237

Папа у Србији: да или не?

Срби и Папин Drang nach Östen	257
Поводом педесетогодишњице смрти Алојзија Степинца	265
Предраг Р. Драгић Кијук о политичкој улози папизма	273
Поруке једне канонизације	279

О модернизму и литургијској реформи

Американизација православља	287
Црква и време	315
О противуречностима у мојим тумачењима литургијске реформе	339
Још о литургијској реформи и питањима „валидности”	362

Путеви сведочења

Да истинујемо у љубави	395
За крај	463

Кораци у празно

(Кратка хронологија екуменизма)

Уводна реч

Екуменизам је настао као покушај да се разједињене хришћанске конфесије поново уједине. О овом покрету, у званичном документу Руске Цркве „Основни принципи односа Руске Православне Цркве према инослављу” пише следеће:

Екуменски покрет појавио се у недрима протестантизма на граници XIX и XX века. Појава екуменског покрета везује се за буђење „воље за јединством” у подељеном хришћанском друштву. Осим овога, иницијални мотив и импулс екуменског покрета била је потреба за међународном хришћанском сарадњом и настојање да се превазиђе деноминационализам који има разарајуће дејство на мисионарску делатност. Карактеристика краја XIX века постала је појава конфесионалних савеза, уједињења и алијанси. У првој трећини нашег столећа екуменски покрет није био нешто монолитно, него је то био скуп низа међупротестантских покрета. Практично, од самог почетка појављивања екуменског покрета, његови зачетници тежили су стварању једног органа екуменског покрета који се касније обликовао у „Светски савет цркава”. Осим тога, појавили су се национални и регионални органи за узајамне екуменске односе - национални и регионални „савети цркава”. Осим мисионарске делатности екуменски покрет се, пре свега, бави сарадњом у области практичне делатности. Нешто касније оформљени покрет за међухришћанско уједињење био је инспирисан управо протестантским учењем о цркви, циљевима и задацима поновног хришћанског уједињења. Једна од централних идеја протестантског екуменизма било је мишљење да ни једна од

постојећих конфесија не може претендовати на то да се у пуном смислу назове „Једна, Света, Саборна и Апостолска Црква”. Све оне нису ништа друго до деноминације, које су се појавиле као резултат грешака људских подела некада јединственог хришћанства. Представници различитих конфесија нису се сасвим слагали у вези са питањем природе хришћанског јединства и смислом подела али се у основи „екуменска еклисиологија” сводила на то да хришћанско јединство јесте некаква датост. Пошто сви хришћани верују у Христа, онда они и јесу једно у Христу. У складу с тим, сматрало се да је екуменски задатак потреба да се на видљив начин изрази и нагласи то онтолошко јединство које је замагљено и ослабљено током историје, и да се успоставе нарушене везе међу Хришћанима. Према томе, перспектива успостављања јединства на практичном плану, разматрана је у правцу међуденоминацијских споразума. Пошто је владао став да „догма раздваја, а живот саставља”, онда се за постизање зближавања деноминација намеравало:

а) да се тежи доктринарном консензусу у вези са питањима која стварају поделе међу конфесијама (такав консензус је, као и сваки консензус, претпостављао уступке, признање да су разлике другостепено питање, а пре свега због тога што су сва та доктринарна неслагања - плод тврдоглавости и умишљености теолога и властољубља црквених администратора); б) да се, не чекајући постизања доктринарног консензуса, остварује јединство у пракси - мисионарењем, служењем унесрећенима итд; в) да се тежи успостављању црквеног општења као средства за духовно зближење међу деноминацијама - да се организују заједничке молитве, да се зову на богослужења сопствене заједнице представници друге конгрегације итд; нешто касније ова идеја је добила карактер тзв. „интеркомуниона” или „евхаристијског гостопримства” - када су се на учешће у евхаристији позивали представници друге конфесије с којом још није успостављено пуно општење. Иницијатори стварања Светског савета цркава сматрали су исти за највидљивији знак хришћанског јединства, инструмент за координацију међуденоминацијског зближења.

Сам избор термина „екуменски” за назив покрета за уједињење Хришћана, одражава специфично, западно, спољашње схватање принципа саборности и јединства Цркве. „Екумена” – „васељена” је у првим вековима хришћанства била термин за означавање

насељене земље, целокупности земаља грчко-латинске културе, земаља Медитеранског базена, територије Римског царства. Придев екуменикос („васељенски“) је постао одредница Византијског царства, „царства васељенског“. Пошто су се границе царства до епохе Константина Великог више или мање поклапале са ширењем Цркве, Црква је често користила термин „екуменикос“. Он је употребљаван као почасна титула за епископе два главна града империје, Рима и касније „Новог Рима“ - Константинопоља. Углавном су тим термином означавани свецрквени сабори епископа васељенског царства. Речју „васељенски“, „екуменски“, је означава-но такође и оно што се тицало целокупне црквене територије, као супротност свему што је имало искључиво локално, провинцијско значење (нпр. помесни сабор или локални култ). Због тога је израз „екуменски покрет“ подразумевао превазилажење деноминацијске „провинцијалности“, превладавањем ограђености од свег осталог света, и отвореност према свим осталим хришћанским заједницама. Православна црква разликује „хришћанску целокупност“, универзализам, васељенскост од саборности (католичности). Екуменичност је последица која нужно проистиче из саборности Цркве и која је нераздељиво везана за саборност Цркве, и то због тога што она и није ништа друго него њен спољашњи, материјални израз. Црква се у целости назива „васељенском“ и ова дефиниција се не може односити на њене делове; али сваки део Цркве, чак и онај најмањи, па и само један верник може бити назван католичанским (саборним). Васељенскост и свудаприсутност Цркве су последице њене саборности. Црква није васељенска само као скуп свих својих удова или свих помесних Цркава, него свуда и свагда, у свакој помесној Цркви у сваком храму. На тај начин, православно и инославно схватање „екуменизма“ (васељенскости) значајно су се разликовали. За православне је екуменичност последица унутрашњег јединства са Истином и унутрашње целовитости и нераскидивости духовног искуства Цркве, а за инославне је екуменизам полазна претпоставка и формални услов јединства.

Уколико потреба Православне цркве за сведочењем инославном свету не изазива сумње, онда питање конкретних форми таквог сведочења и сврсисходности учешћа Православне цркве у екуменском покрету и међународним хришћанским организацијама јесте, као и раније што је била, предмет константног и пажљивог проучавања. Признајући и стално напомињући инославнима да

је основни екуменски проблем подела, а не јединство, помесне православне Цркве донеле су одлуку да учествују у екуменском покрету и екуменским организацијама тако рећи „изнутра”, и да заузму конструктивно - критичку позицију. Не може се рећи да је то питање неоспорно за православну свест и савест. Православни виде да је у екуменском покрету присутна, како искрена тежња ка јединству, тако, истовремено и читав спектар заблуда и погрешака у верском учењу који су се појавили током хришћанске историје. У вези са овим, више пута је постављано и поставља се питање: да ли су екуменски покрет и његове институцијске форме, као и улога коју православни у њему играју, одговарајуће и ефикасно средство православног сведочења? Не би ли било боље, једноставније и разумније држати дистанцу, говорити са стране и од самог почетка наглашавати инкомпатибилност основних претпоставки као и суштинских неслагања око дефиниције задатака и крајњих циљева? Међутим, прихватајући учешће у екуменском покрету, православни сасвим јасно и недвосмислено показују да се они не слажу са инославним виђењем екуменизма. За православне није важно то шта по себи представља екуменски покрет у данашње време, него оно шта би екуменски покрет могао постати уз мудро и трпељиво узрастање у њему „квасца” православног сведочанства.

О принципима односа Православне цркве према „екуменском јединству” и његовим институцијским формама, писао је свештеноченик Иларион (Троицки) у свом одговору једном од лидера екуменског покрета и иницијатору стварања Светског савета цркава, Роберту Гардинеру. Посветивши свој одговор беспопштедној критици „екуменске еклесиологије” коју је, изгледа, заступао Гардинер. Св. Иларион на крају писма каже следеће: „Немојте мислити да је моје категорично неслагање са Вашим схватањем јединства Цркве осуђивање саме идеје светске конференције хришћанства (прототип ССЦ). Не, ја сам већ говорио о сопственој молитвеној благонаклоности у односу на планирану конференцију. Ипак сам чврсто убеђен да би био огроман корак на путу уједињења када би конференција утврдила најпре истину јединства Цркве и када не би сматрала све савремене хришћанске конфесије и секте, узете заједно, за једну Христову Цркву која је само изгубила видљиво јединство”.

Свети Јустин Ћелијски је о екуменизму, у својој књизи „Православна Црква и екуменизам”, овако сведочио:

Екуменизам је заједничко име за псевдохришћанства, за псевдо-цркве Западне Европе. У њему су срцем својим сви европски хуманизми, са папизмом на челу. А сва та псевдохришћанства, све те псевдоцркве нису друго већ јерес до јереси. Њима је заједничко еванђелско име: свејерес. Зашто? Зато што су у току историје разне јереси негирале или унакажавале поједине особине Богочовека, Господа Христа, а ове европске јереси одстрањују васцелог Богочовека и на Његово место стављају европског човека. Ту нема битне разлике између папизма, протестантизма, екуменизма, и осталих секти, чије је име легеон.

Православни догмат, уствари сведогмат о Цркви је одбачен и замењен латинским јеретичким сведогматом о првенству и непогрешивости папе, човека. А из те свејереси изројиле су се, и непрестано се роје друге јереси: Filioque, избацивање „епиклезе“, увођење тварне благодати, азима, чистилиште, благајна сувишних дела, механизовано учење о спасењу, и тиме механизовано учење о животу, папоцентризам, „света“ инквизиција, индулгенција, убијање грешника због греха, језуистика, схоластика, казуистика, монархистика, социјални хуманизам...

Протестантизам? Најрођеније и верно чедо папизма, својом рационалистичком схоластиком срља из јереси у јерес, стално се дави у разним отровима својих јеретичких заблуда. Притом, папистичко гордоумље и „непогрешиво“ безумље апсолутистички царује и пустоши душе његових верника. У начелу, сваки је протестант независни папа, непогрешиви папа у свима стварима вере. А то увек води из једне духовне смрти у другу. И никад краја томе умирању, јер је број духовних смрти човекових – безброј.

При таквом стању ствари, папистичко-протестантски екуменизам са својом псевдоцрквом и својим псевдохришћанством нема излаза из својих смрти и мука без свесрдног покајања пред Богочовеком Господом Христом и Његовом Православном Црквом. Покајање је лек за сваки грех, лек дат боголиком бићу људском од Јединог Човекољупца.

Без покајања и ступања у Истиниту Цркву Христову неприродно је и бесмислено је говорити о неком уједињењу „цркава“, о дијалогу љубави, о *intercommunio*. Главније и од најглавнијег јесте: постати сутелесник Богочовечанског тела Цркве Христове, и тиме заједничар у души Цркве – Духу Светом, и наследник свих бесмртних блага Богочовечанских.

Занимљиво је истаћи да су сви Свети Православне Цркве у 20. веку били изразити критичари екуменизма (као духовне издаје и компромиса). Чак и теолози који су у екуменском прокрету делатно учествовали на његовом почетку, јасно су сведочили да је само Црква од Истока – Una Sancta. Један од њих је био и отац Георгије Флоровски:

Као свештеник Православне Цркве верујем да је Црква у којој сам крштен и васпитан, права Црква, то јест Истинита Црква и Једина Црква. То верујем из многих разлога: по личном убеђењу и по унутрашњем сведочанству Духа Светога, Који дише у Тајнама Цркве, и по свему ономе што могу научити из Светога Писма и од Саборског Предања Цркве. Треба, дакле, да сматрам друге Цркве као непотпуне, и у многим случајевима могу доста тачно да идентификујем многе мањкавости. Стога за мене хришћанско јединство јесте просто свеопште обраћање Православљу. Ја немам професионалне лојалности, моја лојалност припада искључиво Једној Светој (Una Sancta).

Данашњи екуменисти су, међутим, далеко од озбиљне црквене самосвести својих претходника – они паписте доживљавају као „сестринску Цркву” и спремни су на разне врсте „протестантизације” теологије и богослужења. Пред читаоцем је, за почетак, кратка (и, наравно, непотпуна) хронологија екуменизма, заснована на хронологији коју је саставио руски православни мислилац, Роман Вершило.

1897. Ламбетска конференција англиканаца: Св. Писмо, Никео – цариградски символ вере, Крштење, Евхаристија представљају основу за обнову хришћанског јединства. Англиканци су (били) развили тзв. „branch theory” („теорију грана”), по којој је Црква једна у мистичком смислу, без обзира на конфесионалну подељеност. Ово учење је, до дана данашњег, основно у делатности Светског савета цркава. У прово време, изгледало је да су неке групе западних хришћана, антиватикански натројених, живо заинтересоване да се врате Православној Цркви. Међу њима су се нарочито истицали баш англиканци и старокатолици (који су одбили догму о папској незаблудивости).

Година 1908, на Петој ламбетској конференцији, надбискуп кентербериски оснива сталну комисију за контакте англиканаца са

православнима, а 1912, у Сенкт Петербургу, бива основано Руско друштво пријатеља Англиканске цркве. Сабор Руске Цркве 1917-1918. поздравио је напоре старокатолика и англиканаца да се врате јединству с Црквом од Истока.

Но, на самом почетку ових контаката, стајали су одлучни исповедници, нови свети Православне Цркве, међу којима се истиче Свештеномученик Иларион (Тројицки), архиепископ верејски, који је једном од раних екумениских делатника, Роберту Гарднеру, писао врло јасно и одлучно: Црква Божја је Једна, и она је Православна.

Година 1902.

Патријаршијска окружна посланица цариградског првојерарха Јоакима свим Помесним Црквама, са питањем о томе какве контакте имати са инославнима и да ли мењати богослужбени колендар. Одговарају: Александријска, Јерусалимска, Кипарска, Руска, Грчка Црква, као и Цркве у Румунији, Србији и Црној Гори.¹

Година 1910.

- На предлог епископалаца у САД основана комисија за припрему Светске конференције на тему „Вера и црквено устројство”.
- Одржана светска мисионарска конференција у Единбургу, под председништвом Џона Мота.

1917.

У јуну и јулу Џон Мот, на челу америчке делегације, посећује Русију. На Упсали, у Шведској, одржава се припремно заседање екуменистичког покрета „Живот и рад”.

1 Године 1902, цариградски патријарх Јоаким Други позива све Помесне Православне Цркве да се изјасне о свом односу према „Западној Цркви” и „Цркви Протестаната”. Он је поменуо и питање црквеног и григоријанског календара, као нешто о чему треба размишљати. Већина одговора признавала је иновернима извесну валидност обличја крштења у име Свете Тројице, формалну „апостолску сукцесију”, али је и паписте и протестанте оштро осуђивала због насртаја на православне и прозелитизма. Помесне Цркве су одлучно одбиле прелазак на нови календар, јер би исти пореметио богослужбени поредак Цркве Божје.

1919.

Екуменистичка делегација епископалаца посећује Цариградску, Грчку и Србску Цркву.

1920. година

У јануару, месточувар цариградског трона, митрополит бруски Доротеј, шаље окружницу „Црквама Христовим посвуда”, која је први прави екуменистички документ Цркве од Истока. У њој се признаје црквеност инославнима, и они бивају позвани на најтешњу сарадњу ако различитих циљева, од световних до религиозних; међу тим циљевима је и:

(а) прихватање једног календара да би све Цркве истовремено славиле велике хришћанске празнике;

(б) размену братских посланица на велике празнике лендару;

(в) блиске пријатељске односе између представника различитих Цркава;

(г) сарадња између богословских школа и представника богословске науке, а такође и размену црквене периодике и издања која излазе у свакој Цркви;

(д) слање младих људи из школа једне Цркве у школе друге Цркве;

(ђ) сазивање општехришћанских конференција ради појашњавања питања која представљају заједнички интерес за све Цркве;

(е) објективно и историјски утемељено истраживање догматских разлика...;

(ж) узајамно уважавање обреда и обичаја прихваћених у различитим Црквама;

(з) заједничку бригу о капелама и гробљима за сахрањивање чланова других вероисповести који се упокоје у иностранству;

(и) регулисање питања мешовитих бракова између представника различитих вероисповести;

(ј) међусобну подршку у јачању вере и човекољубља.

У августу, Ламбетска конференција англиканаца шаље своје „Обраћање свим хришћанским народима”. У Лозани у Швајцарској, организована је прва конференција покрета „Вера и (црквени) поредак („Faithand Order”) на којој учествују руски митрополит Евлогије (Георгијевски) и цариградски митрополит тијатирски Герасим.

Година 1922.

Цариградски патријарх Мелетије обавештава надбискупа кентербериског да Константинопољ признаје англиканска рукоположења, и о томе издаје окружну посланицу.

У Русији се јавља модернистичко-пробољшевички покрет „Жива Црква”.²

2 Од почетка 20. века, у Руској Цркви јављају се реформаторске тенденције: у области богослужења (тражи се скраћење истог, измена Служби, превођење на савремени руски језик, уклањање иконостаса, итд), црквене дисциплине (укидање извесних канона, увођење жењеног епископата, другобрачја свештенства), што се све здружује са социјално-револуционарном реториком. После бољшевичке револуције, они су се придружили комунистима који су сурово гонили Цркву Божју (по званичним подацима руске државне комисије, објављеном 1995, Лењин и наследници убили су око 200 хиљада свештених и монашких лица). Ови, како их је назвао отац Георгије Флоровски, „протестанти источног обреда”, себе су прогласили „Живом Црквом”, и кренули у рушење Св. Тихона Исповедника, патријарха руског, учествујући, као потказивачи и сведоци „револуционарних трибунала”, у борби бољшевика против Цркве. Патријарх Тихон и руски народ зауставили су обновљенски раскол, пре свега одлучном борбом против свих богослужбених новотарија. Свети Петар, митрополит крутички, месточувар патријарашког трона, 14. септембра 1925. донео је одлуку о борби против обновљенских реформи. У њој пише:

Већ неко време у многим храмовима града Москве и Московске епархије у богослужење се уводе различите новотарије, које често смућују савест верујућих и у целини одступају од црквеног Устава. Као пример навешћемо следеће:

- 1) Служење литургије при отвореним царским вратима са устројством торжественост сусрета и облачењима наред храма.
- 2) Изостављање молитве за оглашене на литургији.
- 3) Читање Еванђеља лицем према народу.
- 4) Неодговарајућа обраћања присутнима пред читање Еванђеља („Христос с нама”, и др.).
- 5) Служење свеноћног бденија усред храма, често с катедре.
- 6) Служење свеноћнице 13 септембра по пасхалном чину.
- 7) Служење литургије Јована Златоустог у Великом Посту у дане који нису прописани уставом.
- 8) Служење јутрења Великог Петка у Госпојинском посту и др.
- 9) Служење пасије не по Уставу и у неубичајено време.
- 10) Касно савршавање тзв. чина погребца Богомајке (после 16. августа).
- 11) Служење вечерња на Велики Петак у време које није установљено Уставом (не у 3 сата после подне, већ касније).

Година 1923.

Свеправославни конгрес у Цариграду, на коме цариградски патријарх – масон Мелетије (Метаксакис) тражи увођење новог календара у Цркву Божју. Одржан од 10. маја до 8. јуна, овај скуп има антиканонске циљеве – од скраћивања постова до увођења другобрачја свештенства. Са кобним последицама по јединство Цркве, биће спроведена само календарска реформа, прво у Цариграду, Грчкој и Румунији, па онда даље (осим у Србији, Русији, Грузији и на Светој Гори, као и у Мајци Цркви – Јерусалимској Патријаршији).³

12) Служење свеноћнице у Велику Суботу са ношењем плаштанице око храма.

13) Увођење руског језика у богослужбену праксу.

14) Употреба произвољних возгласа и молитава.

15) Произвољно скраћивање и промена богослужбеног последовања на штету молитвеног и празничног садржаја (избацивање делова стихире, канона, антифона, у којима се сликовито и живо изображава Царство Божије, богоугодан живот светих, велика и постојана радост у Господу усред жалости и као последицу имамо само остатке црквеног последовања) итд.

Одлучно изјављујем да су такве и сличне појаве недопустиве у црквено-богослужбеној пракси... и упозоравам да ће упорни новатори бити подвргнути казнама.

3 Руска Црква је, на свом Помесном Сабору (1917-1918), на коме је изабран Свети Тихон Исповедник за патријарха московског и све Русије, имала и расправу о календару, одбивши да га прихвати. Њена комисија је по том питању донела следеће закључке:

1) Не постоји разлог због кога Цркве не би могла да има одвојен црквени календар, различит од грађанског.

2) Црква не само да је у стању да сачува стари календар - у садашње време за њу би било немогуће да пређе на нови календар.

3) Увођење новог календара од стране Руске Цркве проузроковало би прекид јединства са свим осталим Православним Црквама. Било каква промена календара може бити изведена само уз заједнички пристанак свих Православних Цркава.

4) Немогуће је повезати православну Пасхалију и Григоријански календар без тешког нарушавања Типика.

5) Уочено је да је Јулијански календар астрономски неисправан. То је приметио већ Константинопољски сабор из 1583. Ипак, нетачно је веровање да је Григоријански календар погоднији за црквену употребу.

Међутим, међу Грцима је календарска обмана спроведена, преко патријарха цариградског (касније александријског) Мелетија (Метаксакиса), човека од поверења грчког председника, Елевтерија Венизелоса (обојица су били масони). Календарска реформа била је саставни део свеобухватне реформе Цркве, коју је Венизелосу још у новембру 1916. понудио његов министар Андреј Михалекопулос:

Господине Председниче, ја сам Вам још давно на Савету министара говорио да ће по успешном окончању националне борбе коју сте повели бита неопходно да се за добро земље постарате и око друге једнако важне ствари - око модернизације наших религиозних дела... Да би предводио ту заиста револуционарну реформу, Вама је потребан далековид јерарх, готово као Ви у политици. Имате таквога: говоримо о јерарху са Кипра (Мелетију Метаксакису). Под вашим руководством он ће постати Венизелос Грчке Цркве.

Који су то елементи, чија реформа треба да се захтева (чим политичка револуција уклони Архиепископа атинског Прокопија и њему сличне) у интелектуалним и монашким круговима на будућем свеопштом, или можда само грчком сабору?

1) Укидање постова, који данас представљају чисту формалност. Нико не држи постове, осим оних који немају шта да једу. Енглези и Немци, па и северни Италијани, који су се ослободили од религиозног фанатизма, једу добро, и због добре хране добро раде и стварају добру расу. Храна даје неопходну снагу за рад, рад доноси добитак, а добитак - добру храну. Ја не мислим да су северни Италијани гори од јужних, које ни озбиљна пропаганда друштва 'Данте Алигијери' није успела да ишчупа из канци религиозних предрасуда.

2) Модернизација различитих обреда и богослужења. Нека у њима мање буду присутни свештеник, појци и ђакон, а више - речити проповедник. Шта народ који посећује религиозне обреде реално може да схватити... током тих сати које протраћи стојећи укочено? Ништа. Ако је обавеза свештеника да прочита две-три песме... и да пола сата проповеда, слушаоци ће из тога за кратко време добити много већу корист са друштвене, моралне и патриотске тачке гледишта.

3) Свештеници, који образовање добијају у специјалним школама, неће изучавати шта значи... (даље следи фраза из Литургије коју Михалекопулос чак и не разуме, јер је погрешно цитира), него како да народу на разумљив начин говоре о трезвености, штедљивости... љубави према домовини, па чак и о политичким обавезама својих слушаалаца, итд, итд.

4) Укинућемо разне празнике Св. Атанасија, Св. Андреја, итд, итд, који нису ништа друго него изговор за беспосличење. Нерадна недеља и два-три празника годишње биће сасвим довољно за ленштине. На селу

Папски монах Ламбер Бодуен оснива заједницу у Шеветону, где паписти служе по византијском обреду. Циљ: сједињење Источне и Западне цркве.

Основан је, у Паризу, Богословски институт Светог Сергија, на коме ће професори бити најпознатији „рани“ православни екуменисти, попут Сергија Булгакова, епископа Касијана (Беообразова), Антона Карташова, итд. Институт својим прилозима помажу инославни, пре свега протестанти.

1927. година

У августу, у Лозани, светска конференција покрета „Вера и поредак“, на којој учествују митрополити Евлогије (Георгијевски), тијатирски Герман, свештеник Сергије (Булгаков), Николај Арсењев, итд.

има више празника него радних дана.... Одатле беспосличење и његове погубне последице: пијанство, коцка, и преступи - у слободно време које тих дана остане после Литургије. Очигледно да се (нажалост) не може постићи да идеја светости нестане... Једном ми је до руку дошла врло обимна француска књига под насловом 'Проповедников видокруг' и моја страст за читањем натерала ме је да је прочитам. Ми ћемо издавати управо такве књиге, као плод сарадње здраве цркве и светских писаца. И реч 'свети' ће ишчезнути...

5) Манастири, као извор сваког назадовања и сваке злоупотребе судбине и морала биће укинати. Њихова земља прећи ће у руке сељака...

Наравно, све поменуто само је мали део програма. И многе друге ствари треба да се реформишу... Они ће Вам рећи, господине Председниче, да ће спровођење тих планова у дело ићи тешко, да ће људи устати против нових иконобораца, да ће букнути револуција против безбожника. Ништа од тога неће моћи да се догоди након пораста Вашег угледа... Ако постигнемо успех на државном плану, уследиће друго чишћење, духовно, и нико неће бити у стању да изазове било какве неприлике... Црквена јерархија, коју ћемо научити како да припреми реформу, одговориће на наше захтеве у регулисању религиозних дела, до кога ће доћи одмах након укидања турске власти и смањења територија које се налазе под јурисдикцијом Васељенске патријаршије... Борба која је недавно вођена у Француској, није била мања од оне коју очекујемо овде.

1928. година

Оснивање православно-англиканског Братства Св. Албана и преп. Сергија у Енглеској.

1930. година

Ламбетска конференција у Лондону. Православну делегацију предводи патријарх александријски Мелетије (Метаксакис), који потврђује своје признање англиканских бискупских хиротонија.

1933. година

У издању YUNCA PRESS појављује се зборник „Поновно сједињење хришћана: проблем екуменизма у свести православних”. У зборнику се налазе прилози, између осталих, Сергија Булгакова, Стефана Цанкова, Антона Карташова. У програмском тексту „Код студента Јаковљевог”, Булгаков позива на преиспитивање Светог Предања Цркве (од богослужења до канона) да би се хришћани разних конфесија зближили. Он најављује некакву „нову синтезу” у „Духу Светом”, која ће довести до превазилажења конфесионалних разлика. „Догматска свест” разједињује, а „мистика” уједињује хришћане, сматра Булгаков.

1937. година

У Оксфорду, конференција покрета „Живот и рад”; у Единбургу се састају представници „Вере и поретка”.

1938. година

Саздан комитет за оснивање Светског савеза цркава. Генерални секретар му је Висерт Хуфт.

1940. година

Основана екуменистичка заједница Тезе, која, до данас, углавном ради са омладином.

1946. година

У фебруару је основано Одељење за спољне послове Цркве Московске патријаршије.

Висерт Хуфт оснива Екуменски институт у Бозеу у Швајцарској, где треба да се припремају активисти екуменског покрета. Милион долара за оснивање даје Џон Рокфелер.

1947. година

Основана светска лутеранска федерација.

1948. година

Од 22. августа до 4. септембра у Амстердаму, Основана скупштина светског савета цркава (даље: ССЦ). Почасни председник је стари активиста екуменског покрета, масон Џон Мот, а генерални секретар Висерт Хуфт.

1950. година

У Торонту у Канади Централни комитет ССЦ објављује тзв. „Торонтску декларацију”, која потврђује „сувереност” свим чланица ове организације: ауторитет ССЦ проистиче из слободног прихватања његових ставова и предлога.

Године 1951.

Цариградски патријарх Атинагора Први позива на дијалог са монофизитима. Тврди се да се православни и монофизити разликују само у „христолошкој терминологији”.

Година 1954.

Генерална скупштина ССЦ у Еванстону, САД.

Година 1955.

Патријарх Атинагора Први оснива стално представништво Цариградске патријаршије при ССЦ.

Година 1957.

Први сусрет представника Цариградске патријархије с папом римским после 1547. године. Атинагора Први шаље познатог модернисту и екуменисту, архиепископа Јакова, у посету папи Ивану XXIII.

У Данској се оснива Конференција европских цркава.

У децембру у Москву стиже прва званична делегација ССЦ, на челу са Висертом Хуфтом.

Година 1958.

У Утрехту се срећу представници ССЦ, на челу са Висертом Хуфтом, и представници Руске Православне Цркве, на челу са митрополитом Николајем (Јарушевичем).

Оснива се прокомунистичка „Хришћанска конференција за мир”.

Година 1960.

Папа Иван XXIII оснива Секретаријат (касније Савет) за унапређење јединства хришћана, на чијем челу је кардинал Аугустино Беа.

На чело Одељења за спољне послове Руске Цркве долази фило-католик, митрополит Никодим (Ротов), који, по наређењу врхушке Совјетског Савеза и задацима КГБ-а, припрема Руску Цркву за улазак у ССЦ.

Година 1961.

Руска Црква улази у ССЦ, а митрополит Никодим (Ротов) постаје члан Централног комитета ове организације.

Свеправославно саветовање на острву Родос. Договор о даљем приближавању монофизитима.

Година 1962.

Папа Иван XXIII отвара Други ватикански концил, чији је циљ, између осталог, „ађорнаменто” - осавремењивање римокатолицизма у свим областима, од богослужења до екуменизма. Ватикан позива представнике Помесних Цркава на концил (у својству посматрача). Присуствују представници Цариграда, Москве, Београда, итд.

Година 1964.

Патријарх Атинагора и папа Павао Шести срећу се, веома срдечно, 6. јануара у Јерусалиму.

Оснива се унијатски фонд Pro Oriente, а Други ватикански концил доноси декларацију о екуменизму Unitatis Redintegratio.

У Орхусу у Данској почињу званичне консултације православних и монофизита. Патписује се заједничка изјава по којој је христологија православних и антихалкидонита истоветна, осим терминологије.

Година 1965.

Србска Црква улази у ССЦ, без претходне расправе о том чину, „потајно”, захваљујући залагањима Висерта Хуфта. Касније ће србски патријарх Герман заузети место у председништву ове екуменистичке организације.

Други ватикански концил доноси декларацију Nostra aetate, о нехришћанским религијама, као и Dignitatis humanae, о религиозној толеранцији.

У САД се оснива Православно-римокатоличка епископска саветодавна конференција.

У Цариграду, 7. децембра, патријарх Атинагора и папа Павло Шести објављују укидање узајамних анатема из 1054. године. Патријарх Атинагора је ово учинио не саветујући се с осталим Православним Црквама.

Завршава се Други ватикански концил, на чијој церемонији затварања присуствује митрополит Никодим (Ротов).

Година 1966.

Кардинал Аугустино Беа оснива комисију за дијалог с јудаизмом.

У Шамбезију, у Швајцарској, основан центар Цариградске патријаршије, једна од кључних установа екуменистичке делатности.

Година 1968.

Генерална скупштина ССЦ на Упсали у Шведској.

Римокатолици се придружују комисији „Вера и поредак”.

Година 1969.

На предлог митрополита Никодима (Ротова), Руска Црква одобрила („у извесним случајевима”) сапричешћивање (интеркому-

нију) с папистима. После смрти Никодимове и оштрих критика православних представника с разних крајева света, ова одлука је поништена.

Година 1970. и 1971.

Незваничне консултације православних и монофизита у Женеви и Адис Абеби.

Година 1975.

Генерална скупштина ССЦ у Најробију. Један од председавајућих је и митрополит Никодим (Ротов).

Година 1976.

Основана Мешовита православно-римокатоличка комисија за богословски дијалог.

Година 1978.

Крајем марта и почетком априла први припремни састанак Мешовите православно-римокатоличке комисије за богословски дијалог. Сапредседавајући: епископ картагински Партеније и бискуп Рамон Торела.

5. септембра, на пријему код папе Ивана Павла I, умире митрополит лењинградски Никодим (који је саслуживао с папистима, а језуиту Мигуела Аранца довео у Лењинградску духовну академију да предаје литургику (Аранцу је било допуштено да тамо обавља богослужење).

Година 1979.

Седница јудејско-хришћанског дијалога у Букурешту, у Румунији. Међу учесницима, поред румунског патријарха Јустинијана, и познатих цариградских екумениста, митрополит швајцарски Дамаскин.

Година 1982.

У перуанском граду Лими, комисија ССЦ „Вера и поредак” усваја документ „Крштење, Евхаристија, Служење”, који хришћанство

своди на свега три Свете Тајне (при чему протестанти не признају реалност Тела и Крви Христове у Евхаристији, а немају ни свету службу свештенства – пастори су само проповедници и руковођи заједнице).

Почетком јула, Мешовита православно-римокатоличка комисија за богословски дијалог у Минхену усваја документ под називом „Тајна Цркве и Евхаристије у светлости Свете Тројице”.

Година 1983.

У Ванкуверу, у Канади, одржана генерална скупштина ССЦ. „Евхаристијску” службу служе разне конфесије, а међу учесницима овог скандалозног догађаја има и православних (тзв. „Лимска литургија”, као потврда документа „Крштење, Евхаристија, Служење”). ССЦ је на скуп у Ванкуверу позвао и представнике петнаест нехришћанских религија, међу којима су и јудаисти, мухамеданци и будисти. Тако је ССЦ од међухришћанског дијалога почео да скреће у интерлитургијски синкретизам, а догматска питања замењена су социјалним.

Православни су служили своју Литургију на новокалендарско Преображење, 6. августа 1983. Позвали су инославне да у служби учествују појањем. Неки од инославних су због непажње „православних” екумениста, чак узели Причешће.

Година 1985.

У Шамбезију, у Швајцарској, заседање православно-монофизитске комисије за дијалог.

Година 1986.

На трећем свеправославном саветовању за припрему Васељенског сабора постигнут договор о даљим корацима ка унији с монофизитима.

27. октобра прва међурелигиозна „молитва за мир” у Асизију. Предводи је папа Иван Павао II, а учествују, између осталих, надбискуп кентерберијски Роберт Ранем, мати Тереза из Калкуте, Далај лама, јудаисти, мухамеданци, индуисти, Сики, будисти, шинтоисти, индијански шаманисти. Ту су у неки „православни”:

цариградски архиепископ тијатирски Методије и митрополит Филарет (Денисенко), касније изазивач раскола на Украјини.

Година 1987.

У јуну, Мешовита богословска комисија за православно-римокаатолички дијалог у Барију, у Италији, усваја документ „Вера, Свете Тајне и јединство Цркве”.

Година 1988.

Такође у јуну, ова комисија усваја документ „Место Св. Тајне свештенства у оквиру других Св. Тајни Цркве, с нарочитим указивањем на важност апостолског прејемства за освештање и јединство народа Божјег”.

Година 1989.

Заседање Мешовите богословске комисије за дијалог православних и монофизита у коптском манастиру Анба Бишој.

Сусрет комитета Конференције европских цркава и савета епископских конференција Европе (на тему „Ислам у Европи”).

Година 1990.

Заседање мешовите комисије за дијалог православних и монофизита, с кога је послата „Заједничка изјава и предлог Црквама”.

Саветовање ССЦ на тему „Правда, мир и јединство творевине” у Сеулу, у Кореји.

Година 1991.

У фебруару, Генерална скупштина ССЦ у Канбери, у Аустралији.

Аустралијски домороци изводе своје ритуалне плесове, а разни видови шаманизма и магије мешају се с „хришћанским” молитвама.

Година 1992.

Патријарх цариградски Вартоломеј признаје тзв. „Египатски документ”, у коме се тврди да и монофизити имају „православну” христологију.

Година 1993.

Под руководством патријарха Вартоломеја I одржани преговори с јудаистима у Атини.

У јуну, Мешовита комисија за дијалог православних и римокатолика потписује тзв. „Баламандски споразум“, у коме се пориче унија као метод достизања једноства, али се признаје легитимност већ постојећих унијатских заједница. Римокатолицизам бива проглашен „сестринском црквом“, а његове Свете Тајне пуновредним.

У Сантјагу, у Шпанији, комисија „Вера и поредак“ има светску конференцију.

Још један сусрет богословеске комисије православних и монофизита, на коме се тврди да је христологија заједничка.

Година 1994.

У новембру, светска међурелигијска конференција „Религија и мир“ у Рива дел Гарде, у Италији. Организатор и учесник – цариградски патријарх Вартоломеј.

Година 1995.

Патријарх Вартоломеј I у посети монофизитском патријарху Етиопије. Заједно празнују Богојављење.

Патријарх Вартоломеј I од 27. до 30. јуна у посети Ватикану. Обећава наставак блиске сарадње православних и римокатолика.

У Москви је основан италијанско – аустријско – руски фонд „Радио Марија“, чији је председавајући филокатолички руски свештеник Јован Свиридов. Овај фонд покреће модернистичко-екуменистички „Хришћански црквено-друштвени канал“.

Римокатолички архиепископ Илија Зогбе предложио је православнима да потпишу следеће вероисповедање: „1. Верујем у све оно о чему учи истинито Православље; 2. Налазим се у општењу с епископом Рима (папом, нап. В.Д.) у оној мери у којој су његово првенство признавали Свети оци првог миленијума, пре раздељења Црква“. Од православних, потписао митрополит Георгије Ходр.

Основана Иницијатива за уједињење религије (United Religions Initiative URI), на чијем челу се нашао калифорнијски бискуп епископалаца, Виљем Свинг, познат по „венчавању“ хомосексуалаца

и „рукополагању” истих за „свештенике”. Организација се, иако мање позната, сматра будућношћу екуменизма, јер је подржавају сви кључни актери глобализма (међу којима су Џорџ Сорос, Михаил Горбачов, Џорџ Буш Млађи, итд.) Чланство је порасло са 55 активиста 1995. на 26 000 истих у 56 земаља у прво деценији 21. века. URI има за циљ стварање неке врсте „Уједињених нација” свих религија, у чему добија подршку многих утицајних личности из УН. Скривени циљеви ове организације су: ширење мира међу религијама, припремање глобалне синкретистичке религије, пропагирање нове, „глобалне” етике, социјални реформизам уместо служења Богу, ширење идеје да су све религије исправни путеви ка Богу, контрола раста становништва као и популаризација теософско-окултистичких идеја о „скривеном” јединству свих религија.

Година 1998.

У Израелу, под руководством патријарха Вартоломеја, одржане консултације с представницима јудаизма. Међународни сусрет „Народ и религија”. Програмско обраћање патријарха александријског Петра VII „Хришћанство и ислам у дијалогу”.

У Солуну, одржано саветовање Православних Цркава о чланству у ССЦ. Тражиће се преуређење ССЦ, али, осим Бугарске и Грузијске Цркве, остале помесне Цркве настављају активности у овој организацији.

У децембру, Генерална скупштина ССЦ у Харареу (Зимбабве).

Година 1999.

Папа римски Иван Павао II први пут је у званичној посети Румунској Православној Цркви. Одушевљено га дочекао румунски патријарх Теоктист.

Година 2001.

Папа, упркос противљењу Руске Цркве, долази у Кијев, главни град Украјине, и подржава унијате. На миси се моли за „јединство кршћана”. Те године, посетио је државу Грчку, и састао се са архиепископом атинским Христодулом.

Цариградска патријаршија у Бриселу организује скуп представника ислама, јудаизма и хришћанства под називом „Мир Божји у свету”.

Година 2002.

У јануару, међурелигиозна молитва за мир у Асизију. Учествоју патријарх Вартоломеј и руски митрополит Питирим (Нечајев), али и представници разних паганских религија.

У Бахреину, Цариградска патријаршија организује исламско-хришћанску конференцију, с циљем борбе против религиозног екстремизма.

Папа Иван Павао II стиже у Бањалуку, да беатификује Ханса Ивана Мерца, оснивача хрватских крижарских братстава, из којих ће се касније регрутовати многе усташе. Служи у самостану Петрићевац, из кога је био усташки фратар –кољач, Мирослав Филиповић – Мајсторовић. Епископ бањалучки Јефрем не организује никакав пријем папи.

Година 2004.

У јуну, основана радна група православних и римокатолика „Свети Иринеј Лионски”. Њен циљ: продубљивање православно-папистичког дијалога. Међу оснивачима групе – епископ браничевски Игњатије (Мидић).

Срели се патријарх Вартоломеј и папа Иван Павао II.

Година 2005.

У марту, заседање Мешовите комисије за дијалог православних и монофизита у Шамбезију у Швајцарској.

У септембру, Цариградска патријаршија поставља познатог екуменисту, титуларног (без пастве) митрополита пергамског Јована (Зијуласа) за сапредседавајућег комисије за православно-римокатолички дијалог.

Година 2006.

Генерална скупштина ССЦ у Порто Алегреу у Бразилу. Међу учесницима србски епископ Игњатије (Мидић) и руски Иларион (Алфејев).

Крајем новембра и почетком децембра, у посету Истамбулу стиже папа Бенедикт XVI. Папа је присуствовао на патријарашкој Литургији у храму Св. Ђорђа у Фанару, молио се скупа с патријархом Вартоломејем и благосиљао окупљене. Патријарх Вартоломеј присуствовао понтификалној миси у папском храму Светог Духа у Истанбулу.

Година 2007.

У октобру, у италијанском граду Равени, комисија за дијалог између православних и римокатолика усвојила документ, тзв. „Равенску декларацију”, у којој се први пут ставља до знања да је нека врста примата (не само части, него и власти), у „уједињеној Цркви” могућа. Руска делегација, због сукоба с цариградском концепцијом свеправославног јединства (као општења с „васељенским троном”) напустила скуп. Међу потписницима „Равенске декларације” епископи Иринеј (Буловић) и Игњатије (Мидић).

Година 2008.

Трећа међународна конференција „Коегзистенција и миротворство” у Аману (Јордан). Муслимани и хришћани Блиског Истока (међу којима и патријарх антиохијски Игњатије), потписали заједничку изјаву, у којој тврде да верују у Једнога Бога и позивају на поштовање свих „посланика и пророка, светих књига и религиозних текстова”.

У јуну патријарх Вартоломеј у посети папи Бенедикту XVI.

Крајем септембра и почетком октобра, на Криту, православни и римокатолички делегати потписују радни документ о улози римског папе у Цркви првог миленијума, у коме се истиче да је папа имао не само част, него и извесну власт. Међу потписницима документа је и епископ Игњатије (Мидић).

У октобру, патријарх Вартоломеј се с папом моли у Сиктинској капели у оквиру међународног сусрета за борбу против фундаментализма и верску толеранцију.

У децембру, у Атини, скуп „Дијалог између Хришћанства и ислама”, у организацији Цариградске патријаршије и Word Islamic Call Society.

Година 2009.

На Кипру, у октобру, сусрет православно-римокатоличке комисије за дијалог, завршен без резултата због великог отпора православне јавности.

У новембру, на иницијативу Цариградске патријаршије, скуп између православних и јудаистичких теолога у Атини. Тема: „Свет у кризи: морални изазови и религиозне перспективе”.

Година 2010.

Упркос великим протестима, папа Бенедикт XVI у јуну свечано дочекан на Кипру од стране архиепископа Хризостома и Синода Кипарске Православне Цркве.

У септембру, у Бечу, на прослави римокатоличке фондације Pro Oriente србски патријарх Иринеј најавио даље зближавање православних и паписта.

Крајем септембра, такође у Бечу, одржано ново заседање комисије за дијалог православних и паписта после које су сапредседавајући комисије, митрополит Јован (Зизјулас) и надбискуп Курт Кох дали одушевљене изјаве о скором јединству Истока и Запада, што је руски представник, архиепископ Иларион (Алфејев) одлучно порекао.

Изабрана литература:

1. Архимандрит Серафим, архимандрит Сергије: Православље и екуменизам /Зашто православни хришћанин не може бити екумениста, Октоих, Подгорица, 1997.
2. Православље и екуменизам (приредио Александар Ђаковац), Хришћански културни центар, Београд, 2005.
3. Јеромонах Сава (Јањић): Екуменизам и време апостасије, Св. кнез Лазар, Призрен, 1995.
4. Patric Barnes: The Non – Orthodox / The Orthodox Teaching on Christians Outside of the Church, Regina Orthodox Press, Salisbury, Ma, 1999.
5. Људмила Перепјолкина: „Гнусоба опустошења /Екуменизам и црквени либерализам”, Санкт Петербург 1998. (на руском).

6. О.Ј. Васиљева: Руска Православна Црква и Други ватикански концил, Лепта, Москва 2004. (на руском)
7. Lee Penn: False Dawn / The United Religions Initiative, Globalisam, and the Quest for a One – World Religion, Sophia Perennis, Hillssdale, New York, 2004.
8. Владимир Мос: Летопис Велике Битке / Историја Православне Цркве у 20. веку, Манастир Нови Стјеник, 2008.
9. Ватикан: налет на Исток, Одигитрија, Москва 1998. (на руском).
10. Жарко Видовић: Срби у Југославији и Европи, Београд, 1993.
11. Владимир Димитријевић: Нема крста без три прста, Очев дом, Београд 2003.
12. Владимир Димитријевић: Теологија или технологија? Лио, Горњи Милановац, 2009.
13. Црква од Истока и хришћанство без Христа / Православље и дух овога света, ВДС, Београд 2008.
14. Вечно подне / Огледи о Светој Литургији и тајни спасења, Мисионарска школа, Београд, 2007.

Уводна реч

(Верска трпељивост, екуменизам и учење цркве о јереси)

Да се унапред разумемо: екуменизам нема никакве везе с верском трпељивошћу, тако својственом србском народу. Јер, Срби су вековима умели да живе с људима и народима других вера, о чему пише Лазо М. Костић, у својој студији „Толерантност српског Православља”.

Познати мађарски статистичар Швартнер је писао почетком прошлог века: „Ако се не варам, то је једна значајна црта карактера грчке цркве, која је у духу истока са собом задовољна, да она мало полаже на мисије и на дело обраћања других (у своју веру), мање него иједна хришћанска црква у новије доба...”

У II књизи тог свог дела, Швартнер је рекао: „Нарочито је непоколебљива верност Граничара према владајућој кући само ако се не чине никакви покушаји њиховог сједињења са римокатоличком црквом...”

Цитирајући те исте речи Јан Чапловић каже: „Они, и то сви источни хришћани, пуштају на миру цео свет само ако њих пусте у миру!”

Посебно се бавио питањем толеранције словачки правник и етнограф Јан Чапловић, који је три године (од 1809. до 1812.) био у Пакрацу саветник православне конзисторије, и на тај начин у сталном контакту са свим црквеним властима наших северних крајева. Као лутеран, он је посматрао конфесионалне прилике у Славонији.

„Сад узимам слободу да посветим пажњу духу који провејава у Источној цркви и о расположењу ове цркве према другим конфесијама у колико будем у стању.

У том погледу, и са ограничењем које сам баш навео, ја не могу друго него да слободно и отворено признам да их ја заиста смам за најбоље хришћане (подвлачење писца).

Они живе у спокојној свести да је њихова вера одлична, они се зову православнима – и која ће друга црква на њих бацити први камен? – Али они пуштају на миру цео други свет, они не прогоне никога; они – колико ја знам – не настоје уопште да себи привуку туђе вернике, они свакоме остављају несметану слободу да Бога моли на онај начин који сматра за најправивији.

Док друге хришћанске цркве шаљу мисионере у најудаљеније делове света, Источна црква све то игнорира, и нека ми је дозвољено да своје незнање отворено исповедам: Ја сам до данас о прозелитској акцији ове Цркве тако мало читао и чуо!...

Па и евангелику, по миме мишљењу, више приличи да узме за жену неку српску или влашку девојку него католичку, јер он нема шта да страхује да ће ово свештенство вршити икакав утицај а камоли силу у погледу деце. Многостране непријатности којима су изложени протестанти и Србљи у Угарској кад закључе брак са католичким партнером, већ су многе дубоко, веома дубоко разочарале и они, следствено, имају да се кају због непромишљеног акта.

Нека ми се не приговори да је та велика толеранција источних хришћана нужна последица њихових ограничених политичких односа овде."

У књизи „Српски свадбени обичаји“ изашлој у Пешти 1826. пише Еуген Весели:

„Махом у бојевима који се предузимају да се заштити вера, желе се својим непријатељима наметнути догме: код српских витезова, који се појављују у епским песмама, то није случај; они не траже ништа друго него несметану слободу у уживању њиховог физичког, моралног и верског деловања, они не нападају, они се само бране”.

У једном Статистичко-географском опису Угарске, Хрватске и Славоније из год. 1834. стоји:

„Славонски грчко-несједињени воле своју веру и своје сувернике сасвим јако, али не ометају друге у вршењу њихове религије и не гоне их; они не бацају мрежу ка прозелитизму”.

Ту се описује стање у Карловачкој архидијезеци и Пакрачкој дијезеци; књига је скоро званична и јако прокатоличка. Тиме њене констатације добивају само на важности.

Познати француски географ и етнограф Ами Буе писао је 1840:

„Не желећи ослободити Источну цркву сасвим пуне интолеранције, ипак она има преимућство над оном Римском да показује нешто више верске толеранције”.

Говорећи о Србији, тада још турском пашалуку, Ами Буе пише (цит. дело, III, стр. 288):

„Књаз Милош је увек следио паметну политику према муслиманима. Он их није ни најмање бодрио на мењање вере и није пружао никакве повластице (користи) онима који су се одрицали вере предака, јер је знао да би интерес био главни мотив ове конверзије”.

Француски писац Адолф Бланки писао је почетком четрдесетих година прошлог века и ово о Србима:

„Они поуздано верују масу ствари које су мало вероватне чак у очима вере; али су њихова веровања умиљана, и нема ту ништа од фанатизма и од интолеранције муслимана”.

Немачки (шлески) теолог и правник из прве половине прошлог века, Ј. Ф. Наигебаур, који се прославио својим разним описима земаља и народа, у својој књизи о Јужним Словенима каже ово о разлици православних и католика 1851. године:

„Католички Хрват говори са извесним презиром о Србину, који следује источну веру; он га зове Рац. Обично, ако неко пита о имену, пореклу, занимању једног које је случајно акатолик (које није католик), никад не пропусти католички Хрват да дода: он није католик, он је несједињен, он је шизматик, чак и тада кад га нико о том не пита. Ове особине није писац могао да нађе код припадника Источне цркве, тако да они изгледају много толерантнији. Томе свакако доприноси и то, што њихови свештеници не стоје ван државе и ван породице, јер су жењени и не зависе од једног страног, далеког поглавара духовног. То им стално даје право да кажу: Богу се треба више покоравати него људима...”

Бечко-пештански археолог и историчар Феликс Каниц (Јеврејин) много пута је пропутовао Србију, и дао низ радова о њој. Између осталих и систематски приказ њеног стања под називом „Кнежевина Србија и Српски народ од римских времена до данас”. Та је књига изашла први пут 1869, после је прештампана, док је почетком овога века изашла као „Краљевина Србија...” са неким додацима. У њој стоји исто што и у првобитном издању од 1868:

„Према иновернима Србин је сасвим толерантан и није нимало наклоњен врбовању и прозелитизму. Он је религиозан у колико се ради о црквеним заповедима”.

Француски књижевник и научник (слависта) Луј Леже писао је 1873:

„Једна евангеличка (протестантска) црква била је подигнута у Београду 1854. Једна немачка школа јој је придодата; она је била под заштитом књаза Михаила који је желео, да толеранција буде најлепши урес своје владавине...

У Србији једва има више од четири хиљаде католика. Влада се носи мишљу да за њих створи цркву, која би зависила од епископа аустриског...

Један од последњих аката књаза Михаила био је да понова отвори једну од старих турских џамија за верску употребу Срба муслимана који из Босне долазе у Београд. Врло умесна мера и веома погодна да покаже Србима муслиманима да ће будућа Србија обухватити општом толеранцијом све религије и све обреде”.

Један Италијанац добровољац у Српско-турском рату 1876. писао је још тада са чуђењем описујући свој боравак у Београду:

„Хоџа и католички свештеник имају по 60 форината годишње; синагога и лутеранска капела примају већу помоћ; православна црква је званична црква државе. Пре кратког времена министар је казнио новчаном казном турског хоџу зато што је једног петка прегрешιοи и није обавио верску службу. Необичан и, ако се хоће, нелибералан начин, али ипак такав да показује колико трпељивости и, према томе преданости према слободи има овај народ о коме Маџарска труби да је способан да буде само роб”.

Француски историк Ернст Дени писао је за време Првог светског рата:

„Српски народ није мистичан. Његов дневни, мучни посао је сувише опор да би му дозвољавао да често диже очи ка небу. Он није нетрпељив (нетолерантан), јер га живот доводи без престанка у контакт са разним верама”.

Познати слависта, професор Немачког универзитета у Прагу, Герхард Геземан је писао мало пред овај рат: „Великодушно је српска држава, чак на врхунцу своје моћи, оставила на снази самосталну архиепископију охридску”.

Горњокарловачки владика Симеон (Злоковић) сматра да је толерантност последица Светосавља. Он пише:

„Светосавски дух је створио код нашег народа и ону ширину толеранције према човеку друкчијег мишљења и веровања. Мада чуварка Православља и у догматском и у организационо-дисциплинском погледу, Светосавка црква још од Средњег века гаји дух толеранције. На подручју светосавске црквене организације

несметано живи и делује архиепископ барски који је потчињен Риму. Епископ Котора такође је у саставу римске црквене организације, и то остаје како је и било и онда када је Св. Сава поставио православног зетског епископа са седиштем на Превлаци, неколико километара далеко од Котора. Са подручјем которског епископа римске оријентације, граничио се и хумски епископ, под чијом је духовном влашћу била цела северозападна обала Бококоторског залива. Две црквене јурисдикције и већ прилично оформљена и два црквена менталитета живели су један поред другог, и начело трпељивости тек се нарушава после пропасти државе Немањића, када се духовна деца Св. Саве почињу називати јеретичима и шизматичима и када, под Венецијом, почиње систематско покатоличавање. Српска средњовековна држава и њена светосавска црква прве су у културној историји познавале начело верске толеранције, што служи на част и држави и цркви...”

То су, дакле, Срби: живи и пусти друге да живе!

Уосталом, из романа „На Дрини ћуприја” види се како су се, у Вишеграду, слагали верски вођи православних, римокатолика, муслимана и јудаиста.

То и јесте смисао босанске изреке: „Добар човјек, не хвалећи му вјере!” Скраћено: „Алал ти вера!” Ово значи: „Нека ти је Богом проста твоја, за мене погрешна, вера, али ти јеси добар човек!” Зато су Срби верски трпељиви. Но, верска трпељивост је једно, а догматска истина нешто сасвим друго.

Православље и инославље се не могу мешати без обзира на Истину, Која је Христос. Цело Св. Предање сведочи о томе: Православље се не сме сједињавати са јересју под било којим изговором, а нарочито под изговором „љубави”.

Свети Теофан Затворник каже:

По учењу Отаца и Учитеља Цркве јересју се назива оно лажно учење које подрива саме основе хришћанске веронауке, изопачује верске догмате и своје следбенике потпуно отуђује од Православне Цркве... дао што говори Св. Василије Велики: јеретик је онај ко је туђ по вери. /.../ „До самог краја века не треба да очекујемо никакво ново откривење. Шта онда треба мислити о ономе ко би дошао и почео да нас уверава да нам од Бога доноси ново откривење? Морамо га сматрати за лажова и преваранта. Ако би он, чак, говорио

да му анђео или неки други дух говори и тада га треба одлучно одбацити, не допуштајући да се у нама појави дух радозналости или неке ласкаве наде. „Један је Господ, једна вјера, једно Крштење” учи Апостол (Еф. 4,5). Шта још друго у вери и богоугађању треба да очекујемо, да желимо и прихватамо?! И каква нам је нужда да слушамо свакога кога сретнемо тим пре кад он другог Исуса и други начин спасења проповеда, ког нису проповедали Апостоли, или предлаже да прихватимо други дух којег до сада нисмо прихватили или нас наводи на другу благу вест за коју раније нисмо чули (2. Кор. 11,4)? Какво је још учење потребно кад је оно које ми имамо тако спасоносно и кад је оно на тако много начина доказало своју спасоносност?! На ово може да наводи само испразна жеља за променом. Чујте шта о овим духовима – проповедницима нових учења пише Апостол и Јеванђелист Јован Богослов: „Љубљени! Не вјерујте свакоме духу, него кушајте духове јесу ли од Бога; јер многи лажни пророци изиђоше на свијет. По овоме познајте Духа Божијега, и духа лажнога; сваки дух који признаје да је Исус Христос у тијелу дошао, од Бога је; А сваки дух који не признаје да је Исус Христос у тијелу дошао, није од Бога: и овај је антихристов, за којега чусте да ће доћи и сад је већ на свијету (1. Јован. 4, 1–3).

Свети Игњатије Брјанчанинов додаје:

Велико мноштво Светих је примило венац мученички, они су изабрали најгоре и најдуже муке, тамницу и прогонство, само да не пристану да учествују са јеретичима у њиховом богохулном учењу. Васељенска Црква је увек сматрала да је јерес смртни грех, увек је сматрала да је човек који је заражен страшном болешћу јереси мртав душом, да су му благодат и спасење туђи, да је он у вези са ђаволом и његовом погибелі. Јерес је грех ума. Јерес је више ђаволски него људски грех: она је кћи ђавола, његов проналазак – нечастивост блиска идолопоклонству. Оци обично идолопоклонство називају нечастивошћу, а јерес злочастивошћу. У идолопоклонству је ђаво присвајао себи божанску част од заслепљених људи, а путем јереси он заслепљене људе чини учесницима у свом главном греху – богохуљењу. Ко пажљиво прочита „Дела сабора” лако ће се уверити да је карактер јеретика потпуно сатански. Видеће њихово ужасно лицемерје, огромну гордост – видеће понашање које се састоји од непрекидне лажи, видеће да се они предају разним ниским страстима, да се они, када имају могућности, одлучују на

све могуће најужасније преступе и злодела. Нарочито је уочљива њихова непомирљива мржња према деци истинске Цркве и жеђ за њиховом крвљу! Јерес је повезана са окрутношћу срца, са страшном помраченошћу и болешћу ума, она упорно стоји у његовој зараженој души – и човеку је тешко да се исцели од ове болести! Свака јерес у себи садржи хулу на Духа Светог: она или хули на догмат Светог Духа или на дејство Светог Духа, али обавезно хули на Светог Духа.

Суштина сваке јереси је богохуљење... Занимљиво је да су све древне јереси, под различитим маскама које су се мењале, тежиле ка истом циљу: одбацивале су Божанство Речи и изопачавале догмат о Оваплоћењу (Христовом). Најновије највише теже ка томе да одбаце дејства Светог Духа: са ужасним хулама одбациле су Божанствену Литургију, све Свете Тајне, све оно где је Васељенска Црква увек признавала дејство Светог Духа...

Свети Оци Цркве су увек учили да се треба чувати и клонити јеретика. Још у 2. веку, Свети Игњатије Богоносац је говорио:

Неки имају обичај да лукаво носе Име Христово, а чине дела недостојна Бога. Од њих треба да бежите као од дивљих звери, јер су то бесни пси који подмукло уједају. Морате их се чувати, јер они пате од неизлечиве болести. За њих постоји само један лекар... Господ наш Исус Христос. /.../

„Дакле, молим вас, не ја, него љубав Исуса Христа, храните се само хришћанском храном, а клоните се туђег растиња, као што је јерес. Отрову свог учења јеретици додају Исуса Христа, чиме и стичу поверење: али они дају смртоносни отров у заслаћеном вину. Онај ко не зна жудно га узима и заједно са погибелним задовољством прима смрт. /.../

Не заваравajte се, браћо моја! Они који кваре домове, Царство Божије неће наследити. Јер, ако се они који то чине телом бивају подвргнути смрти, неће ли још много пре смрти бити подвргнут онај ко злим учењем квари веру Божију, за коју је Исус Христос разапет? Такав човек ће као бестидник отићи у неугасиви огањ, исто као и онај ко га слуша. /.../

О чувеном ави Агатону се причало следеће: „Дошли су код њега неки монаси чувши за његов велики дар расуђивања. Желећи да испитају хоће ли се он наљутити питају га: „Јеси ли ти Агатон? Чули смо за тебе да си горд човек?“ Он договара: „Да, то је тачно.“ Они га

опет питају: „Јеси ли ти Агатон, празнослов и клеветник?” Он одговара: „Јесам.” И опет говори: „Јеси ли ти Агатон јеретик?” Он одлучно одговара: „Не, нисам јеретик.” Затим га упиташе: „Реци нам, зашто си на прва питања давао потврдан одговор, а последње ниси издржао?” Он им одговори: „Признајем да имам прве пороке, јер је то признање корисно за моју душу, а бити јеретик значи бити отпадник од Бога, а ја не желим да будем отпадник од Бога.” Чувши ово они се зачудише његовом дару расуђивања и одоше, добивши поуку.

Свети Иринеј Лионски пише:

Од светог Поликарпа Смирнског смо чули да је Јован, ученик Господњи, у Ефесу дошавши у сауну и видевши у њој Керинта (познатог јеретика), истрчао из парног купатила, не окупавши се и рекавши: „Бежимо да не падне купатило зато што је у њему непријатељ истине Керинт.” И сам Поликарп је приликом сусрета са Маркионом који му је рекао: „Знаш ли ме?”, одговорио овоме: „Знам првенца сатаниног.” Апостоли и њихови ученици су били толико опрезни да, чак, ни речима нису долазили у везу са неким од оних који су извртали истину као што је и Павле рекао: „Човјека јеретика по првом и другом свјетовању клони се, знајући да се такви изопачио, и гријеши, и сам је себе осудио” (Тит. 3, 10–11).

Није грешно само читати него и чувати код себе неправославне књиге, на пример, јеретичке и расколничке. Презвитера Киријака који је у својој келији држао јеретичка дела Несторијева, уразумила је следећа визија: видео је жену како стоји поред његове келије, обучену у гримизни плашт и са њом два мушкарца у којима је препознао Пресвету Богородицу, Јована Претечу Господњег и Јована Богослова који су је пратили. У неизрецивој радости презвитер се пун страхопоштовања бацио пред ноге Богородице и молио Је да посети његову келију, али она није пристала без обзира на његове молбе у сузама и на крају је рекла: „Како желиш да уђем код тебе кад у својој келији држиш Мог непријатеља?”

Пробудивши се из сна Киријак је у дубокој патњи почео да размишља: „Ко би то могао да буде непријатељ Пресвете Богородице? Осим мене у келији није било никога.” После неког времена кад је читао књиге презвитер је међу њима нашао поуке јеретика Нестора, осуђеног на Трећем васељенском Сабору зато што је Пресвету Богородицу називао Христородицом, а не Богородицом, као да се

од Ње родио обичан човек, а не уједно и Бог. Тек тада је Киријак схватио ко је у његовој келији био непријатељ Пресвете Богородице. Истог тренутка је спалио јеретичку књигу рекавши: „Нека од сад код мене више не буде непријатеља Пресвете Богородице”.

У житију великог Оца Египатске пустиње, преподобног Пајсија Великог (слави се 19. јуна) налазимо потресан пример о томе како се благодат Божија лако губи.

Ово се десило у Египту. Његов ученик се једном приликом упутио у град да тамо прода своје рукотворине. На путу до тамо срео је Јеврејина који је, приметивши његову простодушност, почео да га саблажњава овако говорећи: „Љубазни, зашто верујеш у простог човека који је уз то још и разапет на крсту? Па Он уопште није очекивани Месија. Треба да дође други, а не Он.” Ученик, будући слабе памети а простодушног срца, поче пажљиво да слуша ове речи и, чак, се дрзну да каже: „Можда говориш истину.” Кад се вратио у пустињу преподобни Пајсије се окренуо од њега и није му рекао ни речи. На крају је после његових дугих молби преподобни рекао ученику: „Ко си ти? Не познајем те. Онај мој ученик је био Хришћанин и благодат Светог Крштења је била на њему, а ти ниси такав. Ако си ти стварно мој ученик онда те је оставила благодат св. Крштења и Христов лик у теби је уништен.” Ученик је у сузама испричао свој разговор са Јеврејином на шта је Преподобни одговорио: „О несрећниче! Шта може бити горе и подлије од речи којима си се одрекао Христа и Његовог Божаственог Крштења? Сад иди и плачи, код мене за тебе више нема места, твоје име је запечаћено међу именима оних који су се одrekli Христа и заједно са њима чекају те осуда и муке.” Пошто је ученик од Преподобног чуо такву пресуду, обузело га је покајање и као одговор на његове молбе Преподобни се затворио у келију на молитву. Молио је Бога да опрости ученику његов грех. И услишио је Господ молитву преподобног, и даровао му знак да је ученику опроштен његов грех. А тада га је Преподобни упозорио: „Чедо, узнеси славу и хвалу Христу Богу нашем са мношћом за то што је нечисти и богохулни дух прогнан из тебе, и што се уместо њега Дух Свети спустио на тебе и повратио у теби благодат Светог Крштења. Дакле, сада се чувај да не би због лењости или немара поново пао у вражију замку, јер ћеш ако сагрешиш морати да гориш у огњу пакленом”.

Дакле, исповедање праве вере повезано је са спасењем. Судбину инославних стављамо у руке Божје, али знамо – ако одступимо од праве вере, губимо душу, јер смо за праву веру знали, али је нисмо поштовали и исповедали.

Па зашто се данашњи човек олако односи према оваквим питањима?

Зато што је постао равнодушан према вери, па је изгубио подвиг и покајање, и остао без благодати Светог Духа. Свети Игњатије Брјанчанинов о томе каже:

/.../Човеку је остављено на вољу веровање у Христа, а одбачено је живљење по заповестима Христовим; прихваћен је живот који је са њима у супротности, због чега вера никако не може да пређе из теоријске у делатну, тим мање у живу, т.ј. у духовну. Вера без дела вере, т.ј. без испуњења заповести Христових је мртва. Сама теоријска познања за човека остају крајње мрачна, замршена и неразумљива, јер их он не сазнаје преко дела, а још мање га поучава Дух Свети. Видимо да се данас многи који себе сматрају Хришћанима, па чак и учитељима Христове Цркве налазе у овом стању збуњености и таме, неки од њих не верују у Христова чуда, наведена у Јеванђељу, други верују једном делу учења Христовог, а други одбацују, трећи не верује у постојање демона: неки, опет, не умејући да разликују дела вере од дела природе, мисле да ће се сви спасти због својих добрих дела и др. и др. Из овог разлога веома ретко се може чути истинита Реч Божија из уста људских, а често може чути лажна. Глад за слушањем Речи Божије – ето несреће, неупоредиво теже несреће од свих несрећа које су икад задесиле Хришћане... /.../

Наше стање због недостатка живих сасуда Духа, који би нас руководили и због безбројних опасности, у којима се налазимо достојно је горког плача и неутешног ридања. Злопатимо се, заблудели смо, и нема гласа који би нам помогао да изађемо из своје заблуде...

„Помагај, Господе” вапио је Пророк, пророкујући пророчанским духом нашу несрећу и узимајући на себе улогу онога ко жели да се спасе „јер неста Светих”. Нема духоносног наставника и руководиоца који би непогрешиво указао на пут спасења и којем би онај ко жели да се спаси могао да повери себе са попуном сигурношћу.

„Лаж говоре један другоме, уснама лажљивијем из срца дволична” (Пс. 12, 2–3) по наговору душевног разума који је способан само да рађа и уобличава заблуде и таштину.

И отац Серафим Роуз нас, поводом те равнодушности, опомиње:

На Западу је, без сумње, благодат Божија изгубљена пре много векова. Римокатолици и протестанти наших дана никада нису ни окусили благодат Божију. Зато и не чуди њихова неспособност да разликују њену демонску лаж. Али, авај! Данашњи успех лажне духовности међу православним Хришћанима показује да су и они изгубили спасоносну силу Хришћанства у тој мери да више нису способни да разликују истинско Хришћанство од лажног. Православни Хришћани превише дуго нису довољно поштовали драгоцену благо Светих Отаца и нису се потрудили да употребе чисто злато њихових учитељских речи. Колико православних уопште зна за постојање основних текстова православног духовног живота који заправо уче како да човек разликује истинску духовност од лажне, текстова у којима је приказан живот Светих – мушкараца и жена који су у свом животу у изобиљу стекли ризницу благодати Господа Бога? Да ли је међу њима много оних који су прожети учењем које се садржи у „Лавсаику“, у „Лествици“ Св. Јована Лествичника, у „Невидљивој борби“ Преп. Никодима Светогорца, у књизи „Мој живот у Христу“ Св. Јована Кронштатског?

Себичност и самоувереност којима је прожет живот већине данашњих „Хришћана“ толико су продрли у све, да је за њих поимање тога шта је то „духовни живот“ запечаћено са седам печата и када се такви људи прихватају „духовног живота код њих се тада добија само друга форма задовољства собом /.../

Без оваквог стања, не би било екуменизма. Екуменизам је, за разлику од древних, суптилних јереси, попут монотелитства, јерес за људе последњих времена, отупелих од комфора и медијске кретенизације.

Али шта је екуменизам? Какви су његови темељи и узроци? Свети човек наших дана, архиепископ Серафим (Собољев), чије мошти почивају у Софији, у Бугарској, још 1948. године записао је:

Екуменисти као најважније истичу јединство или Јединствену Цркву. Међутим, појму „јединствена“ они дају свој неправилан, изопачени смисао, јер под том Јединственом Црквом они не подразумевају само све православне, већ и све инославне хришћане, тј. јеретике.

Ова екуменистичка тачка гледишта се у потпуности разилази са православним погледом који под Јединственом Црквом увек

подразумева само православне људе који истинито верују. Наша Црква никад није сматрала да у њен састав, у састав самог Тела Христовог, улазе јеретици. А и како је могуће сматрати ову тачку гледишта православном када су Васељенски Сабори јеретичима увек изрицали анатему, тј. изопштавање из Цркве? Очигледно је да екуменисти у свом учењу о Цркви не признају над собом ауторитет Васељенских Сабора. Међутим, то је једнако одрицању ауторитета читаве Православне Цркве и признавању у датом случају за једини критеријум истине свог сопственог разума уз одрицање православне вере у Цркву.

Исти овакав рационализам и исто овакво неверје у истинску Христову Цркву екуменисти умећу у своје тумачење назива Цркве „Саборна”. Ми заједно са Светим Оцима Цркву називамо Саборном или Васељенском зато што се она „не ограничава никаквим местом, ни временом, ни народношћу, него садржи у себи истинске вернике свих места, времена и народа” (Опширни катихизис митрополита Филарета). Међутим, екуменисти под овим називом Цркве подразумевају не само истинито верујуће Хришћане него и све јеретике.

Исту овакву заблуду показују и у свом односу у погледу назива Цркве „Апостолска”. Ма како то чудно било, екуменисти под овом Апостолском Црквом подразумевају и такозване „хришћанске цркве” које уопште нису апостолског порекла и наслеђа. Они сматрају да све јеретичке исповести припадају Апостолској Цркви без обзира на то што Павле, највећи Апостол, изопштава све јеретике из Православне Цркве и предаје их анатема говорећи: „Ако и ми или анђео са неба јави вам јеванђеље друкчије него што примисте проклет да буде” Гал. 1, 8).

Међутим, православни екуменисти највише се огрешују о десети члан Символа вере у погледу назива Цркве „Света”, када у састав ове Свете Цркве укључују јеретике. Црква се назива Светом зато што је она та која даје благодат Светог Духа, која се даје верницима у Светој Тајни Миропомазања приликом њиховог Крштења.

Ова препорађајућа, освећујућа и спасоносна благодат је најдрагоценије и највеће благо за нас, јер је циљ Христовог доласка у свет, и Његових страдања на Крсту и смрти био да нам дарује управо њу... Симеон Нови Богослов говори: „То је и био циљ и крај читавог домостројитељства Христовог да они који верују примају Духа Светог да би Он био као душа наше душе и да би се дејством

Овог Духа освећивали, обнављали и препорађали наш ум, савест и сва осећања.”

Али, овог за нас најдрагоценијег блага, ове препорађајуће благодати Светог Духа са њеном светошћу нема и не може бити код протестаната, јер код њих нема Свете Тајне Миропомазања. У Крштењу се ми само чистимо од грехова, умиремо за телесни живот и Дух Свети нас поново рађа за нов и свет живот. Али, ово друго је за нас могуће само уз помоћ оне благодати коју добијамо у Светој Тајни Миропомазања. У овој Светој Тајни нам се предаје Дух Свети са свим Својим даровима, који нас снаже и бодре у духовном светом животу.

Овај благодатни и свети живот није могућ за оне инославне хришћане који имају Свету Тајну Миропомазања, али за које ова сила није важећа и није спасоносна, због тога што их је Православна Црква одбацила због јереси.

Због овога потпуно греше православни екуменисти када у Свету Цркву укључују све јеретике...

Они не праве разлику између чланова Православне Цркве као грешника и немоћних људи од инославних Хришћана и њихових „цркава”, сматрајући да ће и једни и други постати свети кроз благодат Божију и кроз љубав општења.

Међутим, између њих постоји огромна разлика. Чланови Православне Цркве иако су грешни, ма како велики њихови греси били, кроз Свету Тајну Покајања и уз помоћ делатне и спасоносне благодати увек могу да постану свети, да достигну истинску и савршену светост. Али, појединачним јеретичима или читавим групама, организацијама, ова светост никада неће бити својствена, јер на њих **не делује** благодат Свете Тајне Миропомазања и благодат Свете Тајне Покајања. Јеретици могу бити свети тек после покајања или одрицања од свих својих јереси и тек после поновног сједињења са Православном Црквом. Тек тада инославни хришћани могу да се укључе у састав Свете Христове Цркве...

Међутим, тумачење у погледу назива Цркве „Света”, као и у погледу других назива није само проста заблуда. Ова заблуда у ствари представља рушење наше православне вере у Цркву. Она од нас захтева веру у Једну, Свету, Саборну и Апостолску Цркву са тим да ми ове особине примењујемо искључиво на нашу Православну Цркву. А православни екуменисти јој отказују послушност. Због тога они до непрепознатљивости изопачују девети члан

Символа вере. Резултат овога је некаква неприродна мешавина истине и лажи, Православља и јереси, што православне екуменисте доводи до крајњег изопачавања истинитог схватања о Цркви и то у тој мери да су они, иако су чланови Православне Цркве истовремено постају и чланови екуменистичке цркве, или тачније речено, неког васељенског јеретичког друштва са његовим безбројним јересима. Требало би да увек имају на уму Христове речи: „Ако ли не послуша ни Цркве, да ти буде као незнабожац и цариник” (Мт. 18, 17).

Ова непослушност православних екумениста доводи до тога да они изјављују да „зидови који деле Цркве не досежу до самог неба, до Христа-Главе, и не спуштају се до самог срца Цркве, до Светог Духа.”

Међутим, ови зидови који деле, односно разлике између Православне Цркве и јеретика појавили су се на Васељенским Саборима. До њих је долазило у циљу очувања православне вере од погибели која настаје од мешања са погубним јересима. До ових подела је долазило да би се испуниле Христове речи: „Мислиш ли да сам ја дошао да дам мир на земљу? Не, кажем вам, нећу раздор” (Лк. 12, 51). На Васељенским Саборима су се оствариле и речи Господа казане Апостолима и њиховим наследницима који стоје на челу Православне Цркве – епископима: „Јер вам кажем заиста: што год свежете на земљи биће свезано на небу, и што год раздријешите на земљи биће раздријешено на небу” (Мт. 18, 18). Јасно је да ове поделе досежу до самог неба. Како да ове поделе не досежу до Христа кад су оне засноване на сопственим речима Христа Спаситеља?

Догматичке одлуке Васељенских Сабора са анатемом против јеретика доносиле су се на основу апостолских речи: „Јер нађе за добро Свети Дух и ми” (Дап. 15, 28). Дакле, одлуке против јеретика нису потицале само од Светих Отаца Васељенских Сабора него и од Самог Духа Светог. У датом случају велику важност имају Христове речи, изречене за време Његовог јављања ученицима после Васкрсења: „Примишће Дух Свети. Којима ойросишће иријехе, ойросишће им се; и којима задржишће, задржаће им се (Јн. 20, 22–23).

Јасно је да је анатема Васељенских Сабора, која у својој основи има Христове речи, заједнички изрицана јеретичима: и од Светог Духа, и од Цркве. Поставља се питање да ли догматичке разлике могу да не досежу до Светог Духа кад од Њега потичу?

Међутим, то није све. Из Христових речи: „*Што свежее на земљи биће свезано и на небу*” је очигледно да анатемисање јеретика, односно њихово изопштавање из Цркве прелази и у будући живот и да сви јеретици после смрти доспевају у паклене муке...

Православни екуменисти не само да не слушају Православну Цркву него је, чак, отворено окривљују за грех деобе.

Али, није Православна Црква стварали јереси већ јеретици. Православна Црква је до мученичке крви од јеретика штитила чистоту православне вере. Да није било ове борбе православна истина би кроз мешање са јеретичком лажу престала да постоји, а Православна Црква би уједно нестала са лица земље...

Тешко је рећи где православни екуменисти више одступају од Православне Цркве – у својим делима или тако што присуствују на екуменистичким конференцијама. Ово присуство је у ствари издаја нашег догматичког православног учења о Цркви, које је изражено у деветом члану Символа вере. Присуствујући на јеретичком скупу који екуменисти називају „свецрквена конференција”, „скуп свих хришћанских цркава” и „једина света Христова црква” православни представници самим тим потврђују постојање ове „једине свете цркве Христове” са свим њеним јеретичким заблудама...

Осим тога на свим екуменистичким конференцијама обавља се заједничка молитва јеретика са православнима, а заједничка молитва се забрањује светим канонима наше Цркве (10, 45. и др. Апостолска правила).

У свом тумачењу овог последњег правила епископ Смољенски, Јован говори: „Правила не теже само ка очувању православних од заразе јеретичким духом него и њиховом чувању од индиферентности према вери и Православној Цркви, која лако може да се роди у општењу са јеретичима у стварима вере. Овакве одлуке, уосталом, нимало не противрече духу хришћанске љубави и трпељивости којима се одликује Православна Црква, јер је велика разлика између трпљења заблуделих у вери... и живљења са њима и ступања са њима у религијски контакт без размишљања, јер последње значи да не само да се не старамо да их обратимо у Православље него се и сами у њему колебамо.”

Св. Кипријан, епископ Картагински, каже да јеретици никада неће прићи Цркви ако их ми сами будемо подржавали у убеђењу да они такође имају Цркву и Свете Тајне...

Православни представници би могли да присуствују на екуменистичким конференцијама само уколико би њихови организатори у име такозваних хришћанских цркава које улазе у екуменистички покрет изјавили Православној Цркви да су оне спремне да се одрекну својих религијских заблуда и да се са њом сједине у православној вери. Међутим, они који управљају читавим током екуменистичких конференција овакве изјаве никад нису давали и неће их ни дати зато што инославним хришћанима не пада на памет да се одрекну својих јереси и да се сједине са Православљем. Не сме се заборавити са каквом тврдоглавошћу и фанатизмом јеретици бране своја религијска убеђења. Сједињење са Православном Црквом, као што стварност показује, односи се на појединце и притом је то веома ретко и у изузетним случајевима. Памтимо увек пророчанске речи Христове: *„Али, Син Човјечији кад гође хоће ли наћи вјеру на земљи?“* (Лк. 18, 8).

Због свега овога не можемо имати основа да се надамо да такозване „хришћанске цркве“ могу да се сједине у вери са Православном Црквом. Треба да очекујемо да ће се број истински верујућих људи стално смањивати.

Уосталом, ни сам главни екуменистички савет уопште ни не помишља на то да инославни хришћани треба да се сједине са Православном Црквом...

Иза екуменистичког покрета стоје исконски непријатељи Православне Цркве – масони... Организатори екуменистичких конференција не теже ка догматичком сједињењу свих такозваних хришћанских цркава са Православним Црквама него ка мешању једних и других, кроз одступање православних од своје вере и њихово екуменистичко дружење са јеретцима, нарочито са протестантима. А ово мешање је једнако уништавању Православља.

Наравно, кад је реч о екуменизму не смемо губити из вида да на самом извору екуменистичког покрета пред нама не стоје само исконски непријатељи наше Православне Цркве, већ и отац сваке лажи и погибели – ђаво. У претходним вековима он је хтео да уништи Свету Цркву кроз мешање православних са јеретцима. Он ово чини и сада кроз исто ово мешање преко екуменизма са његовим неисцрпним масонским капиталом.

Ипак, раније је ђаво, као подстрекач мешања истине и лажи, имао више препрека него сада. Тада су Хришћани имали ватрену ревност према православној вери и штитили су је до мученичке

крви. Данас су православни обузети нечуvenом равнодушношћу према својој вери, што је толико мрско Господу Који је рекао: „О да си студен или врућ! Тако будући млак, и нијеси ни студен ни врућ, издљуваћу те из уста Својијех” (Апок. 3,15–16). Тада су због ревности према вери и чистоту хришћанског живота православни имали богопознање. Богословски непросвећени човек, чак и на пијаци, расправљао је о томе да ли је Христос једносуштан или сличносуштан Свом Божанственом Оцу. А данас међу православнима царује свеопште слепило у погледу питања вере. Користећи све ово, екуменистички покрет се брзо шири читавом васељеном, хватајући у своје лукавством исплетене мреже, чак, и православне Хришћане...

Имајући у виду суштину екуменизма и његове циљеве, одбацимо у потпуности екуменистички покрет, јер је то одступање од православне вере, издаја и неверство Христу, што на све начине треба да избегавамо да се не би на нама оствариле речи преподобног Серафима: „Тешко ономе ко макар за једну јоту одступи од светих Васељенских Сабора.” Овде је свет непријатељски према Христу и Његовој Светој Православној Цркви. Зато је пријатељство са овим светом, по речима апостола, „непријатељство према Богу” (Јаковљ. 4, 4).

Наша Света Црква се увек борила против јереси и то чак до своје крви, али је људе који су по наговору ђавола пали у јерес Православна Црква увек жалила, и покретана љубављу према њима изрицала им епитимију, све до одлучења од црквене заједнице.

Међутим, она никад није престајала и неће прекидати своју молитву, овај уздах благодатне истинске љубави за уразумљивање и обраћење јеретика на пут спасоносне истине. Ево како нас Света Црква учи да се за њих молимо: „Оне који су одступили од православне вере, и који су заслепљени погибелним јересима, светлошћу Твог познања просвети и Светој Твојој Апостолској Цркви присаједини” (молитве за живе – Молитвеник).

На тај начин Света Црква, захтевајући бескомпромисну борбу против јереси, разликује саме јереси од људи који су пали у ове јереси, и увек за њих отвара свој матерински загрљај пун љубави...

Због овога немојмо имати апсолутно никакве везе са екуменистичким покретом. Руководимо се у овом случају речима Светог Писма: „Јер шта има правда са безакоњем? Или какву заједницу има свешлост са ѿамоу? Како ли се слаже Христос са Велија-

ром?" (2. Кор. 6,14–15). „Блаіо човјеку који не иде на вијеће безбожничко" (Пс. 1, 1)

Године 2009, шест деценија после Св. Серафима Софијског, у Грчкој се појавио Апел против екуменизма, који је, поред преко 12 хиљада јелинских епископа, духовника, свештеника, монаха, теолога и лаика (чланова лаоса, народа Божјег, потписао и владика Артемије (Радосављевић), са својим монаштвом. Ево шта се, у том апелу, каже о екуменизму (у преводу г. Родољуба Лазића):

ИСПОВЕДАЊЕ ВЕРЕ ПРОТИВ ЕКУМЕНИЗМА

*Са сабора љравославної свешійенсїва и монашїїва
Грчке Православне Цркве, айрил 2009. іодине*

Ми који смо благодаћу Божјом одгојени догмама благочешћа и који у свему следимо Једну, Свету, Саборну и Апостолску Цркву верујемо да:

Једини пут спасења људског рода¹ јесте вера у Свету Тројицу, у дело и учење Господа нашег Исуса Христа, које се продужава у Његовом Телу, Светој Цркви. Христос је једина истинита Светлост²; нема друге светлости која би нас обасјавала, нити другог имена које би нас могло спасти: „Јер нема под небом другог Имена, даног људима, којим бисмо се могли спасти"³. Сва друга веровања, све друге религије које не познају и не исповедају Христа „дошавшег у телу"⁴ јесу плод људског умовања и ђаволског деловања⁵ који не воде правом познању Бога ни новом рођењу кроз божанско крштење, него уместо тога, прелешћују људе и воде их у пропаст. Као хришћани који верују у Свету Тројицу, ми немамо истог Бога са било којом другом религијом, нити са такозваним монотеистичким религијама, јудаизмом и исламом, који не верују у Свету Тројицу.

Христом основана и Духом Светим вођена Црква остала је, током две хиљаде година, постојана и непоколебана у спасоносној Истини коју је Христос донео својим учењем, Апостоли пренели, а Свети Оци сачували. Црква није поклекла под суровим прогонима, најпре Јевреја, а после незнабожаца – током прва три века. Она је изнедрила јата сведока-мученика и изашла као победник, доказујући тиме своје божанско порекло. Као што је Јован Златоусти дивно рекао: „Ништа није јаче од Цркве... ако се

бориш против човека, или побеђујеш, или биваш побеђен; али ако се бориш против Цркве, не можеш никако победити, јер је Бог најјачи”⁶.

Када су прогони Јевреја и незнабожаца престали и Црква тријумфовала над тим спољним непријатељима, унутарњи непријатељи Цркве стали су да се умножавају и да јачају. Почеле су да ничу различите јереси, које су настојале да потру и искваре предату нам веру, како би тиме збуниле верни народ и ослабиле његову веру у Еванђеље и Предање. Описујући стање у Цркви које је, чак и административно, трајало преко 40 година, а било проузроковано Аријевом јереси, Свети Василије Велики каже: „Догме Отаца су биле сасвим занемарене, апостолско предање пресакнуло, наворотарије млађих људи биле запажене у Црквама; зато су људи богословствовање (theologizing) заменили вештим умовањем (technologizing); мудрост овога света као да је укљонила похвалу Крста. Пастире су одгонили, а на њихово место постављали грабљиве вукове, који разгоне Христово стадо”⁷.

Али оно што се збило са спољним непријатељима, збило се и са унутарњим непријатељима – јересима. Преко великих и просвећених светих Отаца Црква је, у случајевима специфичних, сумњивих учења, разграничила и осигурала православну веру одлукама Помесних и Васељенских Сабора, и уз сагласност свих Отаца (Consensus Patrum) у свим стварима које се тичу вере. Стога смо ми сигурни када следимо свете Оце и не померамо међе које су они поставили. Изрази „следећи наше свете Оце” и „Не померајући међе које су наши Оци поставили” представљају поуздан и исправан пут и сигурносни вентил за православну веру и начин живота. Због тога, ово су основне поставке нашег Исповедања:

1. Ми неоступно и неизмениво чувамо све што су Сабори и свети Оци установили. Прихватимо све што они прихватају и одбацујемо све што они одбацују; осим тога, избегавамо општење са онима који уводе новине у стварима вере. Ми не додајемо нити одстрањујемо било које учење, нити га мењамо. Још је свети Игњатије Богоносац у својој Посланици упућеној светом Поликарпу Смирнском писао: „Свако ко говори супротно од онога како је установљено – макар тај био достојан поверења, макар постио, девственик био, чуда чинио, сматрајте га вуком у јагњећој кожи, који хоће да науди овцама”. Свети Јован Злато-

усти, тумачећи речи Апостола Павла „ако вам неко проповеда еванђеље друкчије него што примисте, анатема да буде” напомиње да Апостол „није рекао – ако би они проповедали нешто супротно, или ако би све изврнули, него – ако би проповедали макар и најмању ствар која вам није предата, чак и ако би само нашптавали, нека буду анатема”.⁸

Објављујући свештенству Цариграда одлуке против иконоборца, Седми Васељенски Сабор пише: „Следисмо предање Саборне Цркве, ништа не изостависмо нити додасмо, него, будући научени у апостолском духу, ми чувамо предања која примисмо, прихватајући и поштујући све што је Света Саборна Црква примила од почетка, неписано и писано... јер истинит и најисправнији суд Цркве не допушта било какве новотарије у Њој, нити покушаје да се било шта уклони. Стога ми, следећи законе наших Отаца, примивши благодат кроз једног Духа, исправно сачувасмо, без икаквих новотарија и одузимања, све оно што се тиче Цркве”.⁹

Скупа са светим Оцима и Саборима, и ми одбацујемо и анатемишемо све јереси које се појавише кроз историју Цркве. Од старих јереси које преживеше до данас осуђујемо аријанство (које још опстаје код тзв. „Јеховиних сведока”) и монофизитство – екстремни вид код Евтихија и нешто умеренији код Севира и Диоскора, у складу са одлукама Четвртог Васељенског Сабора у Халкидону и христолошким учењем истакнутих светих Отаца и Учитеља као што су свети Максим Исповедник, свети Јован Дамаскин, Фотије Велики и богослужбене песме.

2. Проглашавамо да је папизам извориште јереси и погрешних учења. Учење о „Филиокве” – то јест да Дух Свети исходи и од Сина – супротно је свему што је Сам Христос учио о Светом Духу. Читав збор Отаца, и на Саборима и појединачно, сматра папизам за јерес, јер је осим „Филиокве” изнедрио још гомилу других погрешних учења, као што је примат и непогрешивост папе, бесквасни хлеб (хостија), чистилишни огањ, учење да је Пресвета Богородица била безгрешно зачета, створена благодат, куповина опроштајница (индулгенција)... Скоро у потпуности су измењени учење и пракса када је реч о крштењу, миропомазању, Божанској Литургији и осталим светим Тајнама, а Црква је претворена у овосветску државу.

Савремени папизам је чак више неголи средњовековни папизам одступио од учења Цркве, до те мере да он више не пред-

ставља настављача древне Западне Цркве. Он је увео мноштво нових претеривања у своју „мариологију”, као што је учење да је Богородица са-искупитељка људског рода. Папизам је оснажио (наводно светодуховски) „харизматски покрет” пентикосталних група. Усвојио је даље иновације у богослужењу, као што су плес и музички инструменти. Скратио је и суштински разorio Божанску Литургију. У области екуменизма, својим Другим Ватиканским концилом поставио је основе за једну светску религију, признајући постојање „духовности” код народа који припадају другим религијама. Догматски минимализам одвео га је, услед тесне повезаности догме и морала, у минимализовање моралних захтева, што је довело до моралног пада црквених великодостојника и повећања моралних изопачења међу свештенством, као што су хомосексуализам и педофилија.¹⁰ Настављајући да подржава „унију” – ту карикатуру православља, уз помоћ које заводи верујуће људе и спроводи прозелитизам, папизам саботира дијалог и оповргава своје наводно искрене намере да дође до уједињења.

Уопштено говорећи, после Другог Ватиканског концила дошло је до радикалне промене унутар папизма и до окретања ка протестантизму, па чак и до усвајања разних „спиритуалних” покрета „Новог доба”.

Према светом Симеону Солунском, папизам је Цркви нанео више штете неголи све јереси и расколи заједно. Ми православни имамо заједницу са оним папама који су живели пре велике схизме и многе папе прослављамо као свете. Папе из периода после схизме јесу јеретици; оне су престали да буду наследници Римског трона; они више немају апостолско прејемство, јер више немају веру Апостола и светих Отаца. Због тога са сваким таквим папом „ми не само да немамо заједницу него га називамо јеретиком”. Пошто су својим учењем о Филиокве похулили на Духа Светог, Он више није присутан код њих и све што чине лишено је благодати. Према светом Симеону, ниједан од њихових сакрамената није ваљан. „Дакле, новотари хуле и далеко су од Духа, јер хуле на Духа Светог, и зато је све што они чине безблагодатно, пошто су погазили и унизили благодат Духа... и зато Дух Свети није међу њима и ништа духовнога нема код њих, пошто је све њихово ново и измењено и супротно божанском предању”¹¹

3. Исто ово се, чак и у већој мери, односи и на протестантизам, који је, као потомак папизма, наследио много јереси, али је додао и много нових. Он је одбацио Предање и прихватио само Свето Писмо (*Sola Scriptura*), које, међутим, погрешно тумачи; укинуо је свештенство са посебном светотајинском благодаћу, као и поштовање светитеља и светих икона; унизио је личност Пресвете Богородице, одбацио монаштво; од светих Тајни прихвата само крштење и Божанску Евхаристију, мада је и у њима изменио и учење и праксу Цркве; он учи о апсолутној предодређености (калвинизам) и оправдању само вером. Штавише, његов „напреднији” сектор је увео женско свештенство и брак хомосексуалаца, које чак примају и у свештенство. Али протестантизму, изнад свега, недостаје еклесиологија, јер појам Цркве, онако како се она схвата у православном Предању, код протестаната не постоји.

4. Једини начин да се васпостави наша заједница са јеретцима јесте да се они одрекну својих погрешних учења и да се покају, како би то могло бити истинско јединство и мир: јединство са Истином, а не са заблудом и јересју. Канонска акривија захтева да јеретици буду присаједињени Цркви кроз крштење. Њихово претходно „крштење”, обављено ван Цркве, без трократног погружења у посебно освећеној води, и од стране неправославног свештеника, уопште и није крштење. Њему недостаје благодат Светог Духа (Који не пребива код јеретика и расколника), и у њему таквом нема ничег заједничког што би нас обједињавало, како указује свети Василије Велики: „А на онима који се одвојише од Цркве више не почива благодат Светог Духа јер је предавање (благодати) престало са онима који су прекинули прејемство...А они који су се оделили и сада постали мирјани, нису имали власт ни да крсте ни да рукополажу, јер нису могли другима предати благодат Светог Духа од које су сами отпали”.¹²

Зато је неоснован и неодржив нов покушај екумениста да створе мњење да ми имамо заједничко крштење са јеретцима, као и њихова тврдња да је могуће подупрети јединство Цркве овим непостојећим крштењским јединством, које наводно постоји где год се може сматрати да постоји крштење.¹³ Међутим, у Цркву се улази и постаје се њен члан не било каквим крштењем, него само једним, јединственим крштењем, које су обавили свештеници који су рукоположени у Цркви.

5. Докле год јеретици остају у својим заблудама, ми избегавамо општење са њима, поготову избегавамо општење кроз заједничку молитву. Свештени канони у целини забрањују не само заједничко богослужење и заједничке молитве у храму него чак и обичне молитве по кућама. Строг став Цркве према јеретцима извире из истинске љубави и искрене заинтересованости за њихово спасење, као и пастирске бриге да верујући људи не залутају у јерес. Онај ко воли, износи истину и не оставља другог у ономе што је лаж; у супротном, било каква љубав и слагање са њиме била би лажна и притворна. Постоји и добар рат и рђав мир: „јер хвале вредан рат бољи је од мира који одваја од Бога” каже свети Григорије Велики.¹⁴ А Јован Златоусти саветује: „Ако видиш да се благочешће потиरे, немој више волети хармонију од истине, него стој чврсто све до смрти... не издајући истину ни у чему”. А на другом месту он истиче: „Немој прихватити никакву погрешну догму која се прикрива иза љубави”.¹⁵ Овај став Отаца усвојио је и велики бранитељ и исповедник православне вере против Латина, свети Марко Ефески, који своје Исповедање вере у Фиренци закључује следећим речима: „Сви Учитељи Цркве, сви Сабори и цело Свето Писмо саветују нас да се клонимо оних који другачије верују и да одступимо од заједнице са њима. Дакле, зар ћу, презревши све њих, кренути за онима који под маском лажног помирења позивају да се склопи унија са онима који су нарушили свештени и Божански Символ вере и који уводе Сина као другог Узрочника Светог Духа?[...] Нека ми се никада не догоди ово, о Утешитељу Благи, нека никада не одступим у толикој мери од себе и од здравог расуђивања, него имајући од Твог Учења и од Тобом одухотворених људи нека се прикључим Оцима мојим, односећи одавде, ако не нешто друго, онда ово – благочешће”.¹⁶

6. Све до почетка 20. века Црква се непоколебиво и неизмениво држала става да одбацује и осуђује све јереси, као што је јасно формулисано у Синаксару који се чита у Недељу Православља. Јереси и јеретици се анатемишу, свако од њих понаособ; штавише, да би се обезбедило да нико од њих не остане без анатеме, на крају текста је стављена и општа анатема – „Нека су сви јеретици анатема”.

Нажалост, овај јединствен, чврст и непоколебив став Цркве постепено је, од почетка 20. века, напуштан, тиме што се следила Окружна посланица коју је 1920. године Цариградска Патријар-

шија упутила „Свим црквама Христовим”. Тада су први пут јереси званично окарактерисане као „цркве” које нису одвојене од Цркве, него су јој блиске и сродне. У Посланици се препоручује да „изнад свега треба опет распламсати и оснажити љубав међу Црквама, тако да не мислимо више једни о другима као о странцима и туђинима, него као о блиским и сроднима у Христу, као о онима који су са-наследници и са-учесници у обећању Божјем датом у Христу (видети Ј. Кармирис, „Догматски и симболични споменици Православне Католичанске Цркве”, т. 2, стр. 958).

Тиме је отворен пут за усвајање, уобличавање и развијање, у оквиру Православне Цркве, јереси екуменизма, тог првобитно протестантског изума, који је сада прихватио и папа; ово је свејерес, која све јереси прихвата и озакоњује као „цркве”, чиме вређа догмат о Једној, Светој, Саборној и Апостолској Цркви. Патријарси и епископи сада развијају и намећу као учење нови догмат о Цркви, нову еклисиологију. Према том догмату, ниједна црква не може претендовати да искључиво она има својство католичанске и истинске Цркве. Уместо тога, свака од њих представља одломак, део, а не целу Цркву, а све оне скупа сачињавају Цркву.

Порушене су све међе које су свети Оци поставили; више нема линије разграничења између Цркве и јереси, између истине и заблуде. Сада су јереси „цркве”, а многе међу њима – као на пример папизам – сада се сматрају „сестринским црквама”, којима је Бог поверио да се, заједно са нама, старају о спасењу људског рода.¹⁷

Благодат Светог Духа сада (наводно) постоји и у јересима, па се и њихова крштења – као и све друге „свете тајне” – сматрају пуноважним, ваљаним. Сви који су крштени, ма којој јереси да припадају, сада се сматрају члановима Тела Христовог, Цркве. Осуде и анатеме које су изречене на Саборима нису више валидне и треба их уклонити из богослужбених књига. Сада смо под окриљем „Светског савета цркава” и суштински смо издали – чак и самим пристанком да тамо учествујемо – своју еклисијалну самосвест. Уклонили смо догмат о Једној, Светој, Саборној и Апостолској Цркви – догмат о „једном Господу, једној вери, једном крштењу”.¹⁸

7. Овај међухришћански синкретизам сада се проширује на међурелигијски синкретизам, који изравнава све друге религије са јединственим, богооткривеним кроз Христа поштовањем

Бога, знања о Богу и христоликим начином живота. Дакле, под-
рива се не само догмат о Једној, Светој, Саборној и Апостолској
Цркви у односу на јереси него и основни догмат о једном и једин-
ственом Откривењу и спасењу људског рода кроз Исуса Христа
у односу на друге светске религије. То је најгора могућа прелест,
највећа јерес свих времена.

8. Ми верујемо и исповедамо да је спасење могуће само у
Христу. Све светске религије и јереси воде у пропаст. Право-
славна Црква није тек само истинита Црква; она је једина Црква.
Једино је она остала верна Еванђељу, Саборима и светим Оци-
ма, и зато једино она представља истиниту католичанску Цркву
Христову. Према блаженом старцу Јустину Поповићу, екумени-
зам је заједничко име за псеудо-цркве Западне Европе; у ствари,
њихово заједничко име јесте – „свејерес”.¹⁹

Ову свејерес су прихватили многи православни патријарси,
архиепископи, епископи, свештеници, монаси и мирјани. Они
је проповедају „откривене главе”; они је примењују, они је спро-
воде у пракси, општећи са јеретичима на све могуће начине –
кроз заједничке молитве, размену посета, пастирску сарадњу, и
на тај начин они суштински себе изопштавају из Цркве. Наша
позиција, заснована на свештеним канонима Сабора и примеру
Светих, очигледна је. Свако сада мора преузети сопствену одго-
ворност.

9. Постоји, такође, и колективна одговорност – и то понајви-
ше наших екуменствујућих јерараха и богослова – и према вас-
целом православљу, и свакога од њих према сопственој пастви.
Њима, са страхом Божјим и љубављу, изјављујемо да је овакав
њихов став и њихова отвореност према свим екуменистичким
активностима подложна осуди у сваком погледу, зато што:

а) у пракси оспоравају нашу православно-светоотачко пре-
дање и веру;

б) сеју сумњу у срца своје пастве и збуњују многе, водећи тиме
ка подели и расколу, и

в) део верних заводе у прелест и тиме у духовну пропаст.

Зато изјављујемо, из горе наведених разлога, да се они који
се крећу у оквирима овог екуменистички неодговорног пона-
шања – какав год положај заузимали у Цркви – супротстављају
предању наших Светих и, следствено томе, супротстављају се
њима.

Због тога њихова позиција мора бити одбачена и осуђена од свих јерараха и од васцелог верног народа.

Напомена:

Ко год од свештеника, монаха, монахиња и мирјана жели да учествује у овом малом сведочењу православног исповедања, може то учинити тако што ће написати:

„Сагласан сам са Исповедањем вере против екуменизма, и потписујем га.”¹

НАПОМЕНЕ:

¹ Погледај расправу Генадија Схолариса, Патријарха Цариградског: „О једином путу спасења људског рода” у „Сабрана дела 1-8”, Париз, 1928-1936, publ. L. Petit – X. Siderides – M. Jugie, Vol. III, 434-452.

² Јн. 8,12 : „ Ја сам светлост свету; ко иде за мном, неће ходити у тами, него ће имати светлост живота”. Јн.3, 19: „Светлост дође на свет, а људи више заволеше таму неголи светлост”.

³ Д.Ап. 4,12.

⁴ 1Јн. 4,2-3: „Сваки дух који признаје да је Исус Христос у телу дошао, од Бога је; а сваки дух који не признаје да је Исус Христос у телу дошао, није од Бога; и то је дух антихриста, за који сте чули да долази, и сада је већ у свету”.

⁵ Види Поуке Св. Козме Етолског, И. Менунос, „Учење Козме Етолског (са биографијом), Атина, А1, 37, стр. 142: „Све вере су лажне, кривотворене, све су од ђавола. Ово сам схватио као истинито, божанско, небеско, исправно, савршено, из мојих и ваших речи: да је вера побожних православних хришћана добра и света, и да ми морамо веровати и бити крштени у име Оца и Сина и Духа Светог”.

⁶ „Беседа пред прогонство” 1, ЕПЕ 33, 186.

⁷ Писмо 90, „Најсветијој браћи и епископима на Западу”, 2, ЕПЕ 2, 20.

⁸ Гал. 1, 9. Беседа на Посланицу Галатима, 1, ПГ 61, 624.

⁹ Манси, 13, 409-412.

¹⁰ Моралну распуштеност и декаденцију, чак и међу свештенством, уочио је још почетком 15. века свети Симеон Солунски („Шесна-

1 До данас га је потписало петнаестак хиљада верних из свих помесних цркава (нап. В. Д.)

еста догматска посланица” у Д. Балфур, свети Симеон Солунски, „Богословска дела”, Владатонска збирка одломака 34, Солун 1981, стр. 218: „Штавише, они уопште не сматрају, чак ни свештеници, да је пакао плата за блуд, него бестидно блудниче са конкубинама и младићима, и притом сваки дан служе у цркви”. Исто, 15, стр. 216: „Они не следе еванђелски начин живота; јер за њих никаква раскош ни блуд нису ствар достојна осуде, нити било шта друго што није допуштено хришћанима”. Морална декаденција која се у новије време запажа чак и код православних свештеника, јесте последица екуменистичког либерализма и секуларизма.

¹¹ Дијалог 23, ПГ 155, 120-121, Посланица о блаженству 5, у Д. Балфур, Симеон Архиепископ солунски, „Богословска дела”, Владатонска збирка одломака 34, Солун 1981, стр. 226.

¹² Прва канонска посланица, Амфилохију Иконијском, Први канон.

¹³ У тексту 9. Генералне скупштине Светског савета црквава одржаног у Поро Алегреу у Бразилу 2006. године, који су прихватили и представници Православних Црква, а који је насловљен „Позвани да будемо једна црква”, у 8. одељку пише: „Сви они који су крштени у Христа, уједињени су Његовим именом”. Одељак 9: „То што сви ми кроз крштење у име Оца и Сина и Светог Духа заједно припадамо Христу, пружа црквама могућност и позива их да ходе заједно, чак и када се не слажу. Ми смо уверени да постоји једно крштење, исто онако као што постоји једно тело и један Дух, једна нада нашег звања, један Господ, једна вера, један Бог и Отац свих нас (в. Еф. 4, 4-6)” Митрополит пергамски Јован (Зизиулас) у свом чланку „Православна еклисиологија и екуменистички покрет” Сурошки епархијски часопис (Енглеска, август 1985, бр. 21, стр. 23) утврђује пут оваквом гледишту, тврдећи: „Унутар крштења, чак ако и постоји нека подела, подвојеност, раскол можете још увек говорити о Цркви... Православље, барем по мом схватању, учествује у екуменистичком покрету као покрету крштених хришћана, који су у стању поделе зато што не могу заједно да изразе исту веру. У прошлости се ово догодило због недостатка љубави, што сада, Богу хвала, ишчезава”.

¹⁴ Правдање бекства у Понт 82, ЕПЕ 1, 176.

¹⁵ Беседа на Посланицу Римљанима 22,2, ПГ 60,611. На Посланицу Филипљанима 2,1, ПГ 62,119.

¹⁶ Исповедање вере изложено у Фиренци у Documents relatifs au Concile de Florence, II, Oeuvres anticonciliaires de Marc d’Ephese, par L. Petit, Patrologia Orientalis 17, 442.

¹⁷ Видети заједничко саопштење папе Јована Павла II и патријарха Вартоломеја приликом његове посете Риму 29. јуна 1995. године. Исто је прокламовано и раније од стране Мешовите теолошке комисије за дијалог између Православља и паписта, у Баламанду у Либану, 1993.године.

¹⁸ Еф. 4,5.

¹⁹ Архимандрит Јустин Поповић, Православна Црква и екуменизам, Солун, 1974. год., стр. 224..

Текстови сабрани у овој књизи баве се екуменизмом, литургијском реформом и црквеним модернизмом, троличним идолом „постмодерног Православља”. Читалац ће схватити зашто.

Они су објављивани у часопису „Печат” и на Интернет сајтовима „Борба за веру” и „Видовдан”. За ову прилику су прегледани и дотерани. Испод сваког је дата година настанка.

Уочи Усековања главе
Св. Јована Крститеља 2010.

Куда?

Од Мита о Граалу до Новог светског поретка

Уводно слово

*Ако заборавим Тебе, Јерусалиме, нека ме
заборави десница моја. Пс. 137,5*

„We are on the road to nowhere, come on inside”.
Talking Heads, „Road to Nowhere”
LP „Little Creatures”

Овај оглед плод је потребе да се проговори о једној од најчешћих жеђи људског духа: жеђи за стварањем раја на земљи, али раја без Бога и раја против Бога. Хиљадама година човек, несрећник, заслепљен својим идејама и лажима демона, настоји да се од Бога заклони обзиђивањем, затварањем у тобож савршени земаљски Град, самодовољношћу. Нимало га у томе не спречава непрекидни неуспех ове градње; ничему се људи нису научили од пада Вавилонске куле до сада. И што више утопијских, безбожног раја жедних покрета, то на земљи већи јади, већа несрећа, већи пакао. Зашто? Зато што, како каже отац Георгије Флоровски, утописти имају „патос насилног даривања среће”: чврсто верујући својим замислима, они на силу хоће да усреће човечанство. Ко не жели да, по њиховом буде „срећан”, треба да се уклони, убије, да не би сметао. И ето нам двадесетог века, века „атомске технике и прашумске етике”, како је говорио Отац Јустин Поповић.

На једној су страни утописти, зидари Недођије, на другој су страни Хришћани, грађани Небеског Јерусалима, који знају да се

на оваквом, у грех заточеном свету, рај не може постројити, и то нарочито не без Христа, Распетог и Васкрслог Богочовека, Који је Собом открио Царство Небеско. Хришћани су потомци Његови, а Њега су разапели они који су рекли да „немају цара осим ћесара” (Јн. 19, 15) и који су уместо Њега, Љубави, изабрали Вараву (Барабу), револуционара и устаника против римске власти, који је Јудејима нудио „месијанско царство” земаљско (Мк. 8, 7, Лк. 23, 18). Као потомци и сведоци Његови, Хришћани у овоме свету морају бити гоњени и убијани, јер том истом свету, слепом од зла, они желе добро и то вечно, бесмртно Добро: Добро Царства Небескога које на земљи почиње, али се на земљи и земљом не окончава. Зато је Христос зауставио руку Петра, ученика Свога, која је хтела да Њега, Сунце Правде, одбрани блеском овдашњег сечива које је само увећава-ло таму гетсиманске ноћи (Јн. 18, 10-71). Уместо ножева, мачева и копаља, Христос је Својим ученицима оставио непобедиво оружје Свог Тела и Крви у Божанској Тајни Евхаристије; оставио им је, тиме, Своју непобедиву Љубав, која јесте Црква, и којој ни врата адава неће одолети. Утописти су гонили Хришћане, и једно по једно царство им се рушило у прах; Хришћани су, пак, Литургијом побеђивали, и биће победници док је света и века.

А Литургија је служба у којој под видом Хлеба и Вина, на челу са Епископом и свештенством, сав народ Божји приноси творевину Творцу, у знак благодарности „о свјех и за свја”. Творац Хлеб и Вино освештава Духом Својим претварајући их у Тело и Крв Христову. И народ се причешћује, бивајући синовима и кћерима Небеског Оца кроз Јединородног Сина Његовог, Бога Који је постао човек да би људи постали богови, богови по благодатном усвојењу. Литургија све обухвата и у њој све добија смисао и циљ, коначни смисао и коначни циљ, који је Логос, Премудрост Очева, Сунце Правде, Јагње Божје, Пастир Добри, Источник Живота, Христос Спаситељ... Литургија је темељ и кров Небеског Јерусалима; и зато они који седе и плачу на рекама вавилонским, у ропству овога света што у злу лежи, са пуном свешћу говоре: „Ако заборавим тебе, Јерусалиме, нека ме заборави десница моја” (Пс. 137, 5), док утописти марширају: „Ми смо на путу за нигдину, придружи нам се”.

Ево како изгледа једна од молитава из осме књиге „Апостолских установа” коју је после народног певања „Достојно је и праведно је!”, изговарао Епископ:

Епископ: „Заиста, достојно и праведно је пре свега да кличемо Теби, истинитом Богу, Који је постојао пре свих створења, по Коме се сва чељад и на небесима и на земљи зову (Еф. 3, 15), једино нерођеном и беспочетном, – Ти, Који немаш над Собом ни цара, ни господара, – Ти, Који немаш потребе ни за чим, Који си давалац сваког добра, Који надвисујеш повод и сваки разлог и порекло, свагда си исти и истовестан Себи Самом – Ти, од Кога је, као од некаквог извора, све добило своје битисање, Ти си беспочетно знање, вечно гледање, нерођено слушање, ненаучена премудрост, први по природи, закон битисања и Који надвисујеш свако набрајање. Ти си све привео из небића у биће кроз Свога Јединородног Сина, Кога си родио пре свих векова – Јединородног Сина, Бога Речи, живу Премудрост, рођеног пре сваког створења, Гласника (Анђела) Твог великог савета, Твог Првосвештеника, Цара и Господара целокупног духовног и материјалног битија, Који је постојао пре свега, преко Кога је све постало. Јер си Ти, вечни Боже, преко Њега све створио и преко Њега све удостојаваш потребном пажњом, јер преко Кога си даровао живот, преко Њега дајеш и срећу животу. Боже и Оче Твога Јединородног Сина, Који си преко Њега, пре свега, створио херувиме и серафиме, векове и војске, силе и власти, начала и престоле, архангеле и ангеле, и после свега си кроз Њега створио видљиви свет и све што је у њему! Ти си поставио Небо као покривач и разапео га као шатор, утврдио си земљу ни на чему, само мишљу Својом, створио си земљу и устројио дан и ноћ; Ти си извео светлила на своду небеском и, ограничавајући их, Ти ствараш ноћ за одмор оних, који се дању крећу, дао си месец за управљање ноћи и испунио небо безбројним звездама за славу Твоје величине; – Ти си створио воду за пиће, животворни ваздух – за удисање и издисање, да би се стварао звук приликом говора језика и ради слушања, јер помоћу ваздуха слух прима речи које до њега стижу; – Ти си створио огањ да ослабљује мрак, да се задовољавају наше потребе, да нас загрева и да нам светли; – Ти си одвојио море од земље и начинио га погодним за пловидбу, а земљу си учинио удобном за ходање – њега, море си напунио ситним и крупним животињама, а

њу, земљу си населио питомим и дивљим животињама, оденуо си је разним растињем, увенчао си је травама, украсио цвећем и обогатио плодовима; Ти си учврстио морске дубине и њима одредио огромна пространства – мора пуна слане воде, али си их оградио обалама ситног песка; ту их помоћу ветрова дижеш до планинских висина, ту их разастиреш као равницу, ту их кроз буру наводиш у радост, ту их кроз тишину укроћујеш, да би постала погодна за пловљење помораца и њихових лађа; Ти си свет, који си кроз Христа створио, опасао рекама, обогатио потоцима, оросио непресушним изворима, заштитио планинама, да би му темељи остали чврсти и непоколебљиви. Ти си напунио Твој свет и украсио га миришљивим и лековитим травама, многобројним и различитим животињама, снажним и слабачким, кротким и дивљим које се употребљавају за храну и рад – шиштањем гмизаваца, крицима птица пернатих, кругом годишњих времена, бројем месеца и дана, променама годишњих доба и премештањем кишних облака – одашиљаних ради рашћења плодова, одржавања животиња, уравнотежавања ветрова, који дувају онако како си Ти одредио, и ради умножавања растиња и трава. И не само да Си створио свет, него Си створио и становника света – човека, начинивши га украсом света. Ти си рекао Својој премудрости: „Начинимо човјека по Својему образу”; и да управља земљом и створио си га од бесмртне душе и распадљивог тела, пошто си прву створио из небића, а друго – од четири стихије, – дајући му по души способност да путем разума познаје, да разликује поштење од непоштења, да запажа правичност од неправичности, а по телу си му дао петочулну способност за осећај и способност да се креће. Ти, Боже Сведжитељу, насадио си кроз Христа рај у Едему на Истоку, украсио си га разноврсним хранљивим биљкама и у њега си као у драгоцени дом увео човека; осим тога, још код самог стварања човек Ти си му дао урођени закон, да у самом себи има клице Богопознања, али, када си га увео у слатки рај, Ти си му оставио на вољу да се користи свим што је у рају и запретио му да не једе само једно са надом на боље, и, ако сачува ову Твоју заповест, да ће за то добити бесмртност као награду. Али када је он пренебрегао Твоју заповест, и преварен од змије и по савету своје жене окусио од забрањеног плода, Ти си га правично истерао из раја, али услед Твоје доброте ниси га оставио да сасвим

пропадне, зато што је Твоје створење, него, потчинивши му створено, оставио си му да личним трудом зарађује себи прехрану, а Сам си учинио да се множи, да расте и да сазрева. Одмах по изгнанству из раја, Ти си га позвао на препорођај и пошто си га ослободио смрти којој је био обраћен, обећао си му живот после васкрсења. Али ово није све: Ти си умножио његове потомке до безбројног мноштва и оне међу њима који су Ти остали верни Ти си прославио, а оне који су одступили од Тебе Ти си казнио; тако Ти си примио Жртву Авељеу као жртву праведника, а одбацио жртву братоубице Каина; исто тако примио си Сита и Еноса, а Еноха си узео и преселио код Себе. Ти, Који си творац свих људи и давалац и испунитељ њихове потребе, Ти, давалац закона, награђујеш оне, који чувају законе и кажњаваш оне, који их преступају; Ти си пустио на свет велики потоп, уништио нечастивце који су се били намножили и у ковчегу спасио од потопу праведног Ноја са осам душа да би постао зазршетак прошлих и почетак будућих покољења; Ти запали страشان огањ над содомским петограђем, претвори плодну земљу у слану, због непоштења њихових становника и спасе од пламена праведнога Лота. Ти избави Аврама од праотачког непоштења, постави га за наследника света и објави Твог Христа; Ти рукоположи Мелхиседека за првосвештеника да Ти служи; Ти начини многострадалног Јова Твојим служитељем и победником над начелником зла – змијом; Ти начини Исака сином обећања, Јакова оцем дванаест синова, умножи његово потомство и уведе га у Египат са седамдесет и пет људи; Ти, Господе, ниси презрео Јосифа, него си му као награду за девственост и невиност Тебе ради дао власт над Египћанима; Ти, Господе, ниси напустио Јевреје измучене од Египћана него си их према обећањима датим њиховим очевима, избавио, казнивши Египћане; и када Твоји људи погазише природни закон и почеше да сматрају саздано за саомбитно, самотворно, или да творевину поштују више но што треба, и да их изједначавају с тобом, Богом света, Ти их ниси оставио у заблуди, него пославши им Твог светог служитеља Мојсија, даде им преко њега писани закон, као помоћ и подршку природном закону, и показа им, да је створено Твој производ и распрши њихову многобожачку заблуду. Ти си прославио Арона и његове потомке чашћу свештеничком, казнио Јевреје пале у грех и помиловао оне који су се покајали; са десет болести

победио си Египћане; раздвојио море, превео Израиљце преко њега, а Египћане који су их гонили уништио у води; Ти си горку воду помоћу штапа начинио слатком, извео воду из стене и с неба пустио манну као кишу, препелице из ваздуха за храну, огњени стуб да светли ноћу и облак да људе брани од припеке. Одредивши Исуса Навина за вођу народа, Ти истреби преко њега седам ханаанских народа; Ти пресе-че Јордан, Ти исуши Итамске реке, Ти обори Јерихонске зидове без оружја и без људске руке. На свему нека Ти је слава, Владико Сведр-житељу! теби се клањају безбројне војске ангела, архангела, престола, господстава, начала, власти, сила, војинстава, векова – херувими и шестокрили серафими, који са два крила покривају своје ноге, са две главе своје, а са два лете и заједно с хиљаде архангела и десетине хиљада ангела непрестано и не ућуткујући кличу.”

Народ: „Свет је, свет, свет Господ Саваот, пуно је небо и земља славе Његове; благословен је у векове. Амин!”

Архијереј: „Свет си Ти, заиста, и свесвет, Вишњи и Слављени кроз векове! Свет је и Твој Јединородни Син, Господ наш и Бог Исус Христос; Који, пошто је послужио Теби, Своме Богу и Оцу, – у разним стварањима и саобразном размишљању, није презрео про-падајући људски род, али после природног закона, после опомене путем писаног закона, после избличавања пророка и анђеоских заступништава када људи заједно са писаним законом посуврати-ше и природни закон, заборавише на потоп, на содомско опожари-вање, на египатске болести, на палестински помор и када хтедоше сви да пропадну, Сам Он је благоизволео, Он, Створитељ човека, да постане човек. Законодавац – потчињен закону, Првосвеште-ник – жртва, Пастир – овца, и умилистави Тебе, Свога Бога и Оца, измири Те са светом и ослободи све од Твог застрашујућег гнева, родивши се од Дјеве, родивши се по телу – Он, Бог Реч, вољени Син, рођен пре сваког створења, сагласно са предказањима про-рочанства о Њему, из потомства Давидовог и Авраамовог, из Јуди-на колена. Он, који ствара све оне који се рађају – Он беше у утроби Дјеве; ваплоти се будући бесплотан; рођен изван сваког времена – роди се у времену, живећи свето и учећи према закону, уклањајући од људи сваку болест и сваку немоћ, чинећи чуда и знамења у на-роду, једући храну, пијући и спавајући, Он, Који храни све оне који

имају потребе за храном и засићује за живот Својим благовољењем, откри Своје Име онима, који Га нису познавали, изагна незнање, ужеже поштење, испуни Твоју вољу, изврши дело, које Си Му поверио. И пошто је све ово извршио, би ухваћен од руку безаконика – лажних свештеника и првосвештеника и народа, после издајства оних који су боловали због злобе, – много пострада од њих и по Твоме допуштењу претрпе сваки облик подлости, би предан Понтијском Пилату, би осуђен – Сам Судија, и осуђен -Спаситељ, би прикован за крст – Он, без порока, умре, Бесмртан по природи и би сахрањен Животодавац, да би избавио од страдања и ослободио од смрти оне, због којих је био дошао, да раскине ланце ђавола и да избави људе од његових превара, васкрсе из мртвих трећег дана и, проведши четрдесет дана са Својим ученицима, узнесе се на небо и седе с десне стране Теби, Своме Богу и Оцу.

И тако, опомињући се, шта је Он претрпео за нас, благодаримо Ти, Боже Сведржитељу – испуњавамо оно што је Он установио не колико смо дужни, него колико то можемо. Он оне ноћи, у којој је био предан, узео хлеб у Своје свете и непорочне руке и, пошто подиже очи Своје Теби, Своме Богу и Оцу, разломи хлеб и пружи ученицима, говорећи: „Ово је Тело Моје, које се ради вас ломи за отпуштање грехова!” Исто тако и чашу, пошто помеша у њој вино с водом и пошто је освешта, пружи им говорећи: „Пијте из ње сви. Ово је Крв Моја, која се ради вас и ради многих пролива за отпуштење грехова; ово чините за Мој спомен, јер, ако једете овај Хлеб и ако пијете ову Чашу, Моју смрт ћете објављивати, док не дођем.”

„Објављујући тако Његово страдање и смрт, Његово васкрсење из мртвих, узнесење на небо и Његов други долазак, када ће доћи са славом и силом да суди живима и мртвима и да свакоме одмери награду према делима његовим, приносимо Теби, Цару и Богу, према Његовој установи, овај хлеб и ову чашу, благодарећи Ти кроз Њега за то, што си нас удостојио да станемо пред Тебе и да Ти упућујемо свештенорадњу и молимо Те, да милостиво погледаш на ове дарове који пред Тобом стоје. Да Ти, Сведовољни Боже, покажеш Своју наклоност према њима, у част Твога Христа и да на ову жртву пошаљеш Твога Светог Духа, сведока у страдањима Господа Исуса, како би Он начинио од овог хлеба Тело Твога Христа и од ове чаше

– Крв Твога Христа, те да се они који се причешћују Њима утврде у побожности, да се удостоје отпуштања својих грехова, да се избаве од ђавола и његове заблуде, да се испуне Духом Светим, да постану достојни Христа Твога, да се удостоје вечнога живота пошто се претходно измире с Тобом, Владико Сведржитељу!

Још Ти се молим, Господе, за Твоју свету Цркву распростраћу од краја до краја света, коју си стекао кроз драгоцену крв Твога Христа, – да је сачуваш неподељену и чврсту до краја векова, – за њен епископат, који правилно предаје реч истине. Још Те молим за моју маленкост, за мене приносиоца, за све свештенство, за ђаконе и за цео клир – да их умудриш и испуниш Духом Светим. Још Те молим, Господе, за државног поглавара, за власти и целокупну војску нашу, да наш положај буде миран, те да Тебе, проводећи време живота у миру и једноставности, прослављамо кроз Исуса Христа, Наду нашу. Још Ти приносим ову службу и за све светитеље који су Ти у току векова угодили, апостоле, мученике, исповеднике, епископе, свештенике, ђаконе, ипођаконе, читаче, певаче, девственике, удовице, световњаке, чија имена Ти Сам знаш. Још Ти приносим ову службу за овај народ да би га учинио за славу Твога Христа, царско свештенство, свети народ, за оне који живе у девствености и чистоти, за удовице које живе око цркве, за оне који су у часном браку, за децу Твога народа, – те да никога од нас не одбациш. Још Те молим за овај град и за оне који живе у њему, за оне који су болесни, у тешком ропству, за оне који су преживели заточење, за оне који су лишени имовине, за оне који плове и путују, – да им будеш заштитник, помоћник и заступник. Још Те молим за оне, који нас мрзе и који нас прогањају ради Твога имена, за странце и заблуделе, да их обратиш добру и да укротиш њихову суровост. Још Те молим за оглашене у Цркви, за оне које противници угњетавају и за браћу нашу који се кају, да једне од њих усавршиш у вери, друге – да очистиш од дејства лукавога, а трећима да примиш покајање и да и њима и нама опростиш прегрешења. Још Ти приносим ову службу за благорастворење ваздуха и за обиље плодова, те да, обилно користећи и наслађујући се Твојим добрима, непрестано прослављамо Тебе, Који дајеш храну сваком бићу.

Још те молимо и за оне који нису данас овде и који су се разложно извинили, те да нам, када све нас сачуваш у побожности и њих

прикључиш и сјединиш с нама непромењене, непорочне, беспречне у царству Твога Христа, Бога целокупне вештаствене и духовне природе, Цара нашега, Јер Теби приличи свака слава и част и поклоњење, Оцу и Сину и Светоме Духу, сада и увек и у векове векова.”

Народ: „Амин!”

Шта овде није поменуто? Ко је искључен? Ко заборављен?

У Литургији очито је, нема места једино за грех, смрт и ђавола побеђене Сином Божјим, и за оне који Литургију не желе. Сви остали су ту, и сви бивају благословени и освештани овом надумном службом у којој Бог среће човечанство, причешћујући га Собом.

Дивна повест из живота пустињских отаца – подвижника говори о чувеном духовном старцу, Светом Макаријом Великом, који је добио грозд. Није желео да га сам поједе, него га је послао једном болесном брату; а болесни брат једном брату-монаху на тешком послу, а трудбеник неком другом, кога је још потребитијим сматрао, да би се, обредивши многе и многе, грозд вратио самом старцу који га је и послао. Препознавши га, старац не хтеде да га једе, него узнесе Богу благодарност што је дао такву љубав међу браћом. Ето савршеног литургијског друштва, које је, по својој природи, антиутопијско. Јер га Има; јер је Христом могуће. А утопија значи „Место кога нема, нигдина, недођија”. Нити га има, нити ће га икад бити.

О томе како човек схвата свет без Литургије и у какву потрагу креће кад без Причешћа остане говори и једна од најпознатијих легенди западног Средњег века, легенда о Светом Граалу, која је, кроз разне видове окултизма, оживела и у данашње време, збуњујући и саблажњавајући многе. Њен јунак, краљ Артур, чију су славу путујући трубадури пронели читавом Западном Европом, у житијима православних светих Британије, који су заблистали пре пада исте у папску јерес, описан је као тиранин и краљ-бунтовник, који није живео хришћански. Легенде сплетене око њега и његових витезова, међутим, мало шта о томе говоре; оне нас воде другим трагом. Ако га следимо, тај траг ће нас довести до дана данашњег, у коме утопија звана „Нови светски поредак” своје мрачно лице показује читавом човечанству.

Наоружани Христом, да видимо куда води граалски мит.

Архетипска прича

Архетипске митске приче извиру из дубине људске душе заједно са културама и цивилизацијама које их причају и теку напоредо са њима. Каткад те приче набујају; свима постају видљиве, сви су их свесни. XX век потопљен је крвавом бујицом снова о „скоку из царства нужности у царство слободе” и „хиљадугодишњем Рајху”. Каткад кључне митове осећамо нејасно, мутно, као врели ћув надахнућа или као ледени додир претеће таме. У доба нејасности митовима се инспиришу ствараоци испод чијих прстију извиру континенти судбоносних уметничких дела. Суштински митос једног колектива постојана је чежња или жеђ; он покреће људске поступке, али они који у његовим просторима обитавају често нису у стању да их препознају као *spiritus movens*.

Говорећи о једном од најзнаменитијих митова Запада, миту о Граалу, настојаћемо да пружимо једно од могућих тумачења његове присутности у историји „земаља светих чудеса”, како је окциденталне пределе Европе звао Алексеј Хомјаков, разочаран у гашење тамошњих светлости. Не тврдимо да је ово тумачење коначно и једино могуће, као ни то да је оригинално (евхаристијска интерпретација граалског предања већ је нуђена). Па ипак, осветљавати историју западног утопизма из архетипске перспективе чини нам се актуелним и сада, када је на помолу епоха „Новог светског поретка” који је, по ко зна који пут, у западном свету замишљен као остварење „кристалног дворца” (Достојевски) среће и благостања човечанства.

Мит о Граалу

Граал је златни пехар¹, украшен драгуљима, у који је, према предању,

1 Према J. E. Cirlou, за Граал се говорило и да је један од драгуља који су спали са Луциферовог чела када је овај падао у пакао (типична гностичка легенда). Генон, познавши неопагански мислилац, назвао је Граал бисером који је треће око Шиве, индуског бога разарања. Он може бити посуда и књига. Називају га „непокретним покретачем”. Пошто је био у средишту Округлог стола, сличан је кинеској представи неба (Пи) које се приказује као круг с рупом у средини. Био је камен мудрости, рог изобиља... Мноштво апокрифних хришћанских предања, паганских интерпретација и филозофских тумачења учинише Граал једним од најсложенијих симбола у историји човечанства. Да је он и даље привлачан митски образац, показује и бестселер „Света

свети Јосиф из Ариматеје, часни и племенити ученик Христов, узео крв истеклу из ребара Господа Исуса када је овај висио на голготском Крсту. Јосиф је, након Васкрсења Господњег и извесног времена проведеног у првој хришћанској заједници у Јерусалиму, отпловио на Британска острва где је тамошњем становништву благовестио победу Богочовека над грехом, смрћу и ђаволом. Са собом је носио и пехар са Крвљу свога Божанскога Учитеља.

Свети Граал је чуван као највећа драгоценост и након смрти племенитог Јосифа. Налазио се на двору краља Артура, сина Утера Пендрагона, који је својом мудрошћу и храбром владавином ујединио Британију. На двору Артуровом са великом пажњом негован је витешки култ. Краљ је око себе имао дванаест витезова, врлих и неустрашивих људи, који су се такмичили на турнирима, борили се против разбојника, дивова и аждаја, ослобађали узнике и гонили из краљевства црне магове. Витезови су били верни и своме сизерену Артуру, али и понекој лепој и умној госпи, у чије име су чињени јуначки подвизи. После лутања отаџбином у потрази за подвигом, витезови су се повремено окупљали за округлим столом у Артуровом двору.

Невоља је, међутим, настала када је Граал негде ишчезао. Због његовог нестанка, Британију су сколиле несреће. Краљ Артур се разболео, а земља је престала да рађа и сјаловила се. Витезови су пошли у потрагу за Граалом. Да би дошли до драгоценог пехара, савладавали

Крв, Свети Граал” тројице америчких публициста, Бејдента, Лија и Линколна у којој је граалска легенда испричана на популаран (боље рећи, вулгаран) начин као историја Христове „династије” и Његовог крвног „потомства”. Књига је писана неучо, али претенциозно; то ју је „препоручило” нашем површном, полуобразовном времену... У најширем смислу, граалско предање може се тумачити као „повратак у рај”, у духовно средиште човека и свемира које се „одвија по симболичном обрасцу иницијације посредством искушења, провере и сусрета са смрћу у трагању за скривеним значењем и мистеријом живота” (Ц. К. Купер). Идеја повратка у рај је типичан плод репаганизације Запада. Антика је свагда сањала о aurea aetas, златном добу хармоније човека и космоса. Није случајно да Дантеа кроз пакао и чистилиште према рају води незнабожац Вергилије, један од сањара о „златном добу”, а преузима га Беатриче, обоготворено женско начело, његова „андрогинска” допуна (лик андрогина је, такође, пагански). Међутим, најпознатија верзија мита (Граал као пехар с крвљу Господњом), нама је значајнија од свих других јер је у њој присутан моменат евхаристије...

су многе препреке, често магијске природе. По једној верзији у подухвату је успео млади и смели Парсифал, а по другој весели и полетни сер Гавен. После проналаска чудесне посуде, Краљ оздравља, а земља постаје опет плодна. Парсифалов син Лоенгрин после очеве смрти Граал односи у Индију.

О настанку граалског мита

Прво уобличавање граалског предања јавило се на двору принцезе Марије Шампањске крајем XI и почетком XII века. Ова угледна принцеза била је кћи енглеске и француске краљице Елеоноре Аквитанске. Велики број дворјана из њене средине васпитаван је у духу куртоазне љубави, који се пројављивао у „обожавању” (па и обоготворавању) племените Даме чије је присуство оличавало Женственост. Марија Шампањска основала је и „Суд љубави”, а жене су имале задатак да уче мушкарце, да их очаравају, воде и васпитавају у осећајном, али и мистичком смислу. Дама којој се витез и песник клањају обавезно је удата, а њен служитељ жели да је види, додирне јој хаљине, добије пољубац. Жена се прославља не само као лепота, но и као врлина која представља циљ еротске иницијације. То што је она удата, подухват удварача чини тежим, али и заноснијим. Брак је нека врста тамнице из које треба извести љубавницу. (Марија Шампањска је то овако објаснила: „Љубавници дају све једно другом, и то драговољно. Супружнике, међутим, обавезује дужност да сваки од њих подноси оно што други хоће и да никада ништа не одбију”). Прељуба се тако ритуализује: она је симболички пут ка посвећењу у тајне живота.

Ритуализована сексуалност² није непозната паганској мистици (култови плодности, тантризам). Занимљиво је при томе напоменути да се у Хришћанству коме су званично припадали и женопокло-

2 Живан Филипи каже: „Витешка љубав, како платонска, тако и телесна, за коју постоје многобројне препреке и која има свој детаљно разрађен ритуал, много је слађа од краткотрајног физичког задовољства у инертној пустој земљи”. Дакле, витешка, куртоазна љубав је вид бекства од стварности. Она није суштински одговор на питање односа човек – човечица. Макар и сублимисано телесно још увек је телесно: док се човек с човечицом не сретне у Христу, обоје се врте у зачараном кругу страсти.

ници са двора принцезе Шампањске за заједницу са Господом Исусом Христом употребљава слика Брака (Христос је Женик Небески, а Црква је Његова Невеста); у индуизму се, пак, сједињење душе са Кришном описује појмом прељубе (удата богиња Рада, рецимо, жуди за ванбрачним односом са младим богом Кришном).

Утицај овог еротског мистицизма шампањске дружине није био једини источник надахнућа за Кретјена де Троа, првог аутора целовитог пева о Граалу.

Француском и Италијом у то време ходили су и, уз песму и шалу, проповедали многи трубадури и „Fedeli d'Amore”. Кажемо „проповедали” јер су они, певајући од Провансе до Белгије стихове о Дивној Дами, под видом љубавних порука ширили једно мистичко учење које је настало под утицајем ислама, келтских, гностичких и оријенталних верских система. Скривеним језиком штитили су своју „гнозу” од непосвећених. То су били умни и даровити људи који су се разочарали у духовно развраћеног поглавара Римске цркве – папу, и који су своју цркву сматрали – удовицом. За њих је жена била символ Мудрости,³ а уместо краља Карла Великог, искреног ревноате папизма, као узорног монарха истицали су митског Артура, владара Келта, чији је светодавац био Мерлин, чаробњак – аруид.

Кретјен де Троа је уживаоцима ритуалне сексуалности на двору Марије Шампањске пружио још једну паганску посланицу: зајимање за циклус фолклорних предања о краљу Артуру. Сасвим у складу са оријентално-гностичким иницијацијским традицијама, у средиште свог пева ставио је трагање за чудесним предметима који омогућавају улазак у сакрални простор тајанствене „гнозе”. Након многих искушења (честа су ноћна посвећеничка бдења), коначни циљ је остварена бесмртност (лечење болесног краља и обнова

3 Не треба и овде заборавити Дантеа: посредник између њега и Бога, није Син Божији, него обоготворена жена Беатриче, која је изнад ангела и светаца. Петрарка иде још даље. Он своју путену љубав према Лаури описује у верском заносу, називајући је „анђелом” и опијајући се њеном „небесношћу” (мада је очито да је реч о сасвим чулном доживљају жене).

„пусте земље“).⁴ Наравно, уз све ово, присутна је и митологизација витешке части, као и култ Жене.

Германски ритер Волфрам фон Ешенбах легенду о Граалу уобличава коначно својим спевом „Парсифал“ (1200–1210). Уноси у њу мноштво оријенталних елемената. (Први који је причу о Граалу пренео Ешенбаховом учитељу Провансалцу, био је Флегетанис, Јеврејин – муслиман паганских настројења).

Према резултатима до којих су дошли савремени тумачи граалског предања, реч „граал“ потиче од грчке речи „кратер“ (пехар, веза, здела). „Кратер“ је један од кључних симбола античке алхемије. У делу „Corpus hermeticum“, древном блискоисточном зборнику алхемијских текстова, кратер је сасуд Божје мудрости упућен посвећеницима (гностицима) који ће, заронивши у њега, „крстити ум“. Према томе, Граал је симбол онога што Рене Генон зове „примордијалном традицијом“, универзалног божанског знања које познају само иницирани. Трагање за Граалом, тумачено с те тачке гледишта, представља жудњу за откривањем традиције која је прави израз човекове божанскости.⁵ Ипак, аутор овог чланка сматра да се испод наноса гностичко-оријенталне религијске симболике у миту о Граалу налази нешто суштаственије и да се ова прича о „златном пехару“ може расветлити са православног, евхаристијског становишта.

Граал и Евхаристија

Мит о Граалу је на Западу коначно уобличен у доба у коме се све снажније јављају разочарења у духовно делање римског папе и његовог свештенства. Малобројним образованим људима, али

4 За бесмртношћу се чезне као за наставком огреховњог, у чула заточеног, постојања; није нимало случајно што је далекоисточно учење о реинкарнацији на Западу схваћено ван његовог индуистичко-будистичког контекста који је пемистички; то јест, западњаци су у наредним реинкарнацијама видели шансу за многобројна уживања у будућим постојањима.

5 Све паганске религије исповедају суштинску божественост човекову (душу, ум) која је заробљена тварју. Душе које су еманирале из Праједног путем посвећања у тајне науке спасења и једну од многих врста аскезе враћају се у Праједно, што се сматра коначним ослобођењем од ропства у материји.

и племству, смета властољубље папино, смета им одрицање од еванђелских врлина претходних столећа. Крштени, али недокрштени варвари, којима западни теолози и мисионари прилагођавају истине Хришћанства, уместо да их узводе на благодатне висине Духа Светога, препуштају се стихијама своје паганске прошлости.⁶ Брига за материјално богатство и политички утицај код клира је заменила бригу за спасење људских душа.

Па ипак, најтрагичнији догађај на Западу био је чин отпадије од једине Спасоносице, Свете Саборне и Апостолске Цркве Православне. Желећи да собом замени Христа, римски епископ је, како вели Отац Јустин, пао трећим најтежим падом у историји рода људског (претече су му били Адам и Јуда). Ова богоиздаја се као отров ширила читавим духовним крвотоком негда побожног Запада. Велики и православни народи који су у првих десет векова нове ере Цркви дали мноштво светих подвижника и мученика (почев од становника Италије, верних Христу још од светих апостола Петра и Павла, преко франачких краљева и пустињака у Галији, до Светог Патрикија и Светог Колумба на британском северу) одједном су се обрели у тами јереси. Препуштени на милост и немилост теолошким хировима папиних надрибогослова, они су остали без Пута, Истине и Живота, Богочовека Христа.

Павши у јерес, западна црква изгубила је благодат за чије је изливање неопходан услов православно исповедање и прослављање Бога у Тројици, Творца, Спаситеља и Утешитеља. Без благочашћа (исправне, православне побожности), филиоквистички Запад више није био причастан Тројичним енергијама, нествореним и свеживотним, остао је без удела у њима. Сабрани око римског папе, верници више нису имали Свето Причешће. На њиховим часним Трпезама, хлеб и вино, припремљени да „ради свих и за све” буду принети на надне-

6 Јеретичку филиоквистичку теологију нарочито је подржавао франачки краљ Карло Велики (иначе неписмен). Западно епископство, неупућено у дубине грчког језика, повлађивало му је, па је ова плитка – рационалистичка – теологија, непосољена Светим Духом и светоотачком мудрошћу освојила и Рим, столицу најугледнијег западног епископа. О томе је, у наше дане, нарочито писао отац Јован С. Романидис

бесни и умни Жртвеник Божији, нису се више претварали у Крв и Тело Богочовека Исуса Христа. Огањ Духа Светога, на Кога су јеретички теолози Запада похулили, више није силазио у Свете путире римских олтара. Десило се нешто најстрашније: милиони су остали без Хлеба Небеског – Насушног; престали су да буду усиновљеници Небеског Оца и одлутали су у „земљу далеку”, попут блудног сина. И као што је одбегли син страћио све своје имање са блудницама,⁷ тако су и синови Рима благодатне ризнице Светог Предања заменили за лажно злато схоластичког рационализма; и као што је, служећи код злог господара у доба глади, блудни син желео да се насити рошчићима које су јеле свиње, тако су и западни подвижници (типа Франциска од Асизија и Терезе од Авиле) прелестне, индивидуалистичко-пијетистичке доживљаје сматрали за благодатни живот у Духу Светоме. Нажалост, блудни син Запада није се покајнички враћао у Очев Дом, у католичанску Ортодоксну Цркву, већ је устао на свог побожног брата од Истока, хотећи да га принуди да се и он, одан вери апостолској, одрекне Светиње над светињама, Христа, и да се поклони римском папи, тобожњем Његовом „намеснику” на земљи.

Жеђ западног човека за Христом није се нимало утолила. Његова напаћена душа вапила је да се причести Богочовеку. Римски свештеници су верујућим људима ускоро ускратили чак и при-

7 Чим су отпали од Православља, људи на Западу искривљено су почели да тумаче хришћанску веру. Анселм Кантерберијски уводи појам Бога – осветника; јавља се идеја чистиштва као механичка представа о спасењу; пост и аскетизам поимају се као одбојно насиље над природом. Због притиска нове, инквизиторске теологије и одговарајуће пастирске праксе, стадо западних хришћана пада у таму паганизма. Пре Великог поста (коризме) приређивани су покладни фестивали који су се често заснивали на ругању римској миси, на богохуљењу и свим врстама безумља. На многим катедралама извајани су ликови демона и разне порнографске сцене, итд. Михаил Бахтин, описујући тзв. „празник луда”, каже следеће: „За време свечане службе изабраног лакрдијашког епископа, у самом храму кадило се, уместо тамјаном, изметом. После богослужења, клер је седао у таљиге натоварене изметом; клерици су се возили по улицама и бацали измет у народ који их је пратио”. Зашто? Бахтин тврди да су људи који су „створили најнепоузданије пародије често исти људи који су тај култ искрено прихватили и служили му”. То сведочи о шизофреном поимању стварности подељеној на „сакрално” и „профано” у којој човек покушава да живи на оба начина.

чешће под оба вида: уместо хлеба и вина, даваху им само – хостију, комадић бесквасног хлеба. Легенда о Светом Граалу стога је израз најдубље жеђи за сједињењем с Оним Који је рекао да сви који једу Његово Тело и пију Његову Крв имају живот вечни.

Страсти и похоте које растачу људску богоподобност (богосличност) уселиле су се у папине следбенике, а они обнажени од истине и изложени вихорима сумњи и колебања, нису могли да им одоле. Граалско предање истинито је: када је из римокатоличких олтара ишчезао Свети Путир, када је евхаристијско сабрање верујућих замењено спољашњом организацијом, тада је сатана дошао да „веје као пшеницу” оне који су остали без Пастира и Првосвештеника небоземне Цркве. Благодатно тле Новог Едема, Цркве, тамо се изјавило и постало „пуста земља”. Процес разједињења на Западу био је процес постепеног расхристовљења Европе: у ренесанси се побунио горди микро-космос, који је заборавио да се са пет чула смрт не може победити; у доба „просветитељства” збунтовани разум рушио је сваку веру и пљувао на сваку светињу; у XIX веку религија прогреса и учење о животињском пореклу човека убијаху последње трагове побожности у Европљанима. Плодови материјализма и хедонизма били су крвави ратови и револуције XX века.

Евхаристија је она сједињујућа сила која је у стању да атомизирало човечанство сабере у Једно – у Тело Христово. Папизам је без Евхаристије донео ломаче и инквизицију; због инквизиторског папизма су метастазирале многобројне протестантске секте, слободно зидарство и сличне псевдо-евхаристијске иницијацијске друштвене у којима су се следбеници секуларизованих идеја о земаљској слободи, једнакости и братству често причешћивали тамом и безакоњем. А западни човек је и даље вапио за Христом.

Неуспех потраге за Граалом

Евхаристија је Света Тајна: по форми једноставна, а умом и срцем, ангелским и људским, несагледна и необухватива, она је свештени „простор” у који се улази свим бићем: то је зато што је суштина овог Тајанства у љубавном заједничарењу Бога и човека. Бог се, узевши на Себе човечанску природу, смирује због вољеног, а у грех потонулог човека, до смрти на Крсту; човек пак, узвраћајући ту љубав и смер-

но схватајући своју недостојност и величину Божје Жртве, такође бива распет на крсту свакодневних страдања и подвига, покајнички вапећи, слично десном разбојнику: „Помени ме, Господе у Царству Своме”. Причешће је Тајна, јер је немогуће појмити све радости и милине узајамног загрљаја Сина Божијег и Сина Човечијег и потомака Адамових који у Њему препознају свог Најрођенијег, Онога Који им је дух и дах и светлост и светост. Кроз Евхаристију људи постају браћа и сестре, превазилазећи биолошке родбинске везе: кроз Евхаристију слепци прогледају Сунцем Правде, глуви зачују ангелске хорове и губави се чисте од проказе богозаборава. И зато је Причешће – тајна. Неизрецива, недомислива, неопевива, неодолива... То је тајна Вечера која траје од Великог Четвртка до данас и која ће трајати вечно. Православни се причешћују истим Христом Којим су се причешћивали свети Апостоли, Мученици, Пустиянци и Девственци; зато им је дух један – Дух Свети; и тело им је једно – Света Црква.

У епу о Граалу нигде нема Христове Вечере: Крв Господња не извире из сваког олтара, но је „има” само у једном пехару који се мора наћи по сваку цену. Свети Путир није ништа друго до магијски предмет којим се осваја бесмртност и напредак земаљског царства. Да би се он пронашао, потребно је путовати по хоризонтали, јахати дању и ноћу, борити се против злих вила, вештица и чаробњака... Уз то, мора се постати иницираним гностиком који о Граалу зна оно што прости људи не знају. Уместо да служи Христу, западни витез служи својој умишљеној части (гордости). Потрага за бесмртношћу није исто што и искање вечног живота; вечни живот је стварност заједничарења, стварност Сусрета са Богом и ближњима у Небеском Јерусалиму, а бесмртност је „лоша бесконачност”, биолошко живљење продужено у времену и као такво таворење у „тами и сенци смрти”. Заборавивши на Софију – Логоса, Христа Господа, западни витез у непреображеној вечној женствености тражи мудрост.⁸ А то није небеска мудрост Сина Божијег и Спаситеља нашег,

8 Није узалуд рекао Лаза Костић да србски идеал никад није била западњачка вечна женственост, него хришћанска, по лику Пресвете Богомајке жељена, вечна девственост.

Ума Очевог, него хедонистичка „мудрост чула“ за коју свети Павле вели да је „лудост пред Богом“.

Уместо Светог Предања, надахнутог Духом Истине, западни гностик верује да је истина присутна у сваком религиозном предању, а да је само он, иницирани, може схватити и дати јој право тумачење. Зато није нимало чудо што Граал на крају бива враћен у Индију – тамо где је оријентални окултизам достигао пуни расцвет.

Лутајући по хоризонтали, западни витез вере не зна да се до Светог Причешћа долази крштењско-светодуховским силаском у дубину свога срца и покајничким, смерноумним летом у висину богочовечанског подвига: на тој дубинско-висинској вертикали Син Божји, као домаћин евхаристијске Гозбе, чека Своје званице и пријатеље. Ми Га не можемо наћи у просторно-временским координатама своје саможиве палости; ми Га срећемо само као Вечност која силази у историју, евхаристијским Жртвоприношењем.

Метаморфозе мита о Граалу

У историји Запада мит о Граалу преображавао се много пута. Па ипак, увек је схватан просторно и магијски. У потрагу за Граалом, путовало се у Индију где га је Лоенгрин склонио. Христифор Колумбо је, дошавши до Америке, мислио да је Индију открио. Истраживачи у сливу Амазона тражили су злато Елдорада; вековна маштарија морепловаца била је *Terra Australis incognita*. На крају, када је читав свет истражен и откривен, заточеници већ заборављеног Граала кренули су у космос, сањајући о космичким интелигенцијама ванземаљског порекла које ће нам открити тајну постојања. Неутољива жеђ за оним тамо била је жеђ за отаџбином са оне стране светлости која се угасила. Па ипак, сва је остала хоризонтална: препловљени су океани и мора, некада непроходне прашуме секу се, служећи као грађа индустрији намештаја, Месец је посећен, а Граала нема и нема.⁹

⁹ Занимљиво је приметити да православне земље нису посвећивале много пажње истраживању географских простора – ни Византија, ни Русија до Петра Великог, као два најмоћнија царства, нису цезнuli за новим областима као таквим. Православни мисионари су додуше путовали међу незнабошце, али њихов

Граал је доживео много метаморфоза. У алхемији је био lapis philosophorum који материју треба да избави из ропства (заборављено је да је Христос, Крајеугаони Камен, ваплоћењем Својим освештао твар); у ренесанси, Граал је био свештени алфавит јудејске Кабале, претворивши се у слова уз помоћ којих је Бог „еманирао свет” (заборављено је да је Христом, Словом Очевим, из небитија све приведено у битије); у доба рационализма, Граал се прометнуо у научну лабораторију (Ричард С. Вестфал исправно тврди да је „модерна наука исход спајања херметичке традиције и философије механике”)¹⁰ и револуцију, тај претпостављени чудотворни преврат који ће створити братство једнаких и слободних грађана; у XIX веку, Граал је био прогрес који захуктало води ка добу потпуне победе над природом и нат човеку ослобођеном битијних и етичких робовања; за марксисте, Граал је био пролетаријат, „богодана” класа која мења стварност отуђења, уводећи човека у красоте „ослобођеног рада”; за нацисте, Граал је тле из кога извире крв супериорне аријевске расе... Изгубивши причесну заједницу са Богочовеком, Запад је духовност оспојио, лишио унутарње снаге, угасио је у мору фарисејства. Рај више није схватан као заједница са Светом Тројицом, као љубавно општење Бога и Човека, но као место, као нека terra incognita која, по свему судећи, још увек постоји „иза седам гора и седам мора” и до које ће граалски витезови (од конквис-

циљ није био да освајају, него да вером просвећују оне који нису упознали светлост Христовог Еванђеља. Света Чаша пуна Христа била је дар новокрштенима, дар Божји; шпански конквистадори и енглески колонијални властодршци домоваца освојених земаља доносили су често само болест и разврат.

10 Филипи: „Савремени трагалац уверио се да му спољашња потрага не пружа онолико узбуђења и задовољства о којима је сањао у својим фантастичним сновима, а унутрашњи односи у материји све су присутнији и све снажније утичу на њега. Тако је некадашња религијска димензија потраге, откривања сопствене душе, добила свој научни пандан у откривању примарне честице, а откривање западног конквистадора помало уступило место унутрашњем откривењу источњачких мистика”. Зато није случајно да је тзв. „нова физика” дошла до закључка да су модерне физичке теорије сасвим у складу с духовношћу оријенталне „океанске мистике” (видети књигу Фритјофа Капре, „Тао физике”).

тадора до есесоваца) кад-тад стићи.¹¹ Запад се том умишљеном рају приближавао огњем и мачем, уништавајући све што му се нашло на путу. Схвативши да на планети коју делимо таквог места нема, окцидентални човек пожелео је да га овде и сада створи, да га уведе у постојање. Како?

Опет механички, споља, преко друштвених револуција и реформи. Још су прве протестантске секте, наоружане фанатизмом и охрабрене погрешно прочитаним Светим Писмом, настојале да подигну Небески Јерусалим на земљи и да се одмах, свечано одевене, уселе у њега. И први досељеници у Северну Америку имали су такве идеје; за њих би Америка, након нестанка црвенокожаца, била идеални простор за остваривање хилијастичког сна.¹² Када се ова похота ослободила свог „хришћанског” руха, указали су се обриси секуларизоване утопије Томаса Мора, Кампанеле, Сен Симона, Фуријеа, Кабеа. Сва та „срећна острва”, државе Сунца, Икарије и фаланстерије нису били ништа друго до покушај да се утекне из историје освештане Христовим Ваплоћењем, Распећем и Васкрсењем у Земљу Недођију, у којој ће људи „блажено” стерилна духа живети по апстрактним начелима слободе, једнакости и братства.

Овај идеал Ф. М. Достојевски разобличио је као вечиту антихристовску саблазан. Тај умишљени „Кристални двораци” неће бити ништа друго до страшна тамница.¹³ Велики Инквизитор који је чудо, тајну и ауторитет добио од кнеза овога света одузеће људима слободу и претвориће их у бесловесна бића, у бубе и гмизавце који ће безгласно трпети да их меље точак историјске неминовности на

11 Када је у Јужној Америци откривен румени плод парадајза, освајачи из Европе помислили су да је реч о плоду рајског врта. Зато су га назвали „рајчицом” – парадајзом.

12 Секте амиша и данас живи у технолошким и културним условима XVII и XVIII века, верујући да се на тај начин „заустваља време”. Они одбијају све проналаске модерне цивилизације, сматрајући да се хришћанство састоји у конзервирању прошлости која је, сама по себи, била „хришћанска”.

13 Достојевски је сваку утопију видео као насиље апстрактног идеализма над живом стварношћу; за њега, рационализам је лаж (два плус два као „мангуп који плује на све”) која опатује човека, свдећи га на дводимензионалну овдашњицу.

путу ка „бољем сутра”. Достојевски је светитељски исповедао кључну истину Хришћанства: рај није толико место, колико личност – Личност Исуса Христа, Распетог и Васкрслог Месије. Царство Божије неће доћи да се види – оно је у нама. (Није нимало случајно што је овај велики руски писац посведочио да би, ако би се могло доказати да је истина ван Христа, он остао са Христом, а не са таквом мртвом, појмовном, пилатовском „шта” – истином.)

Граал и Нови светски поредак

Један од главних идеолошких тумача глобалистичког пројекта званог „Нови светски поредак”, амерички мислилац јапанског порекла, Френсис Фукујама, у свом познатом чланку о савременом свету објавио је „крај историје”. По њему, историја је окончана тријумфом западне либерално-капиталистичке демократије која се показала као друштвено устројство најприхватљивије за човека. (Човек нове друштвене стварности је, дакако, индивидум – потрошач, лишен било какве културно-историјске свести). Фукујама не оспорава чињеницу да ће порођајних мука (етничких сукоба, политичких обрачуна) бити и даље, али сматра да је све то пролазна појава. Запад је, рекосмо већ, победио. Историја као хегеловски марш кроз тезу и антитезу дошла је до своје синтезе; она је, дакле, завршена.

Ако Фукујамин став размотримо са становишта граалског предања, тврдња је умногоме тачна. Запад је у свом витешком подухвату успео да себи културно, економски или политички потчини читав свет. Чак и тамо где га иема, има га: кроз технологију, моду, начин размишљања. Кока-кола је планетарно пиће, рокенрол је планетарна музика, фармерке и цинс-јакне су униформа младих нараштаја, а амерички филмови, стрипови и ТВ-програми најомљенији су у свету. Нема више „крајњег севера” на коме живи митски Хиперборејци; „непозната јужна земља”, Аустралија, живи по узору на „the american way of life”. Нестали су Атлантиђани, Елдорађани, становници загонетног афричког краљевства свештеника Јована. Утопијци и Икаријевци отеловили су се у Американце који, са жвакаћом гумом у устима и вокменом на ушима, живе свуда: од Орегона до Сибира, од Токија до Сао Паола. Срећна дечица која не знају за грех, иако су до грла у њему (грех = Богозаборав, лаж-

но постојање које одбија вечност), послушно следе једног по једног Великог Инквизитора, уживајући у трошењу по супермаркетима. Када укључе ТВ, спикери их уверавају да живе у „најбољем од свих светова”... Достојевскова визија се, на жалост, остварила.

Дакле, историја схваћена као западни поход у непознато доживела је свој крај: све је познато, обнажено од тајне, зна се. Модерни алхемичари-природњаци врше насиља у генима животињским и људским, у атомском језгру, у психи човековој, у свеколикој природи; немилосрдно експлоатисана, земљина утроба умире у грчевима. У друштву је ишчезао сваки траг заједнице: уместо тога постоји сентименталистичка присност у гомили, присност кожа и нервних сплетова: осмеси су широки и лажни, као код водитеља ТВ-програма...¹⁴ Више се не поставља питање Истине. Читав свет треба да се уједини под стегом потрошачког анимализма; етику ће заменити еркондишн... Духовна прељуба, идолопоклонство, лаж: сви се клањају златном телету технологије и Молоху себичњачког индивидуализма. Зло је постало прихвативо, свима доступно, драго

14 Читава модерна поезија сведочи о коначном нестанку Граала и коначној јаловости земље по којој ходају људи – утваре. Елиот, управо на основу граалског предања, пише поему пуну апокалиптичких визија („Пуста земља”). Каже: „Видим гомиле људи како се врте у круг... Шта ћемо радити сутра? Шта ћемо уопште радити?... Нема чак ни тишине у брдима / Само сух и јалов гром без кише”... Георг Тракл, трагични сведок I светског рата (убио се), у песми „Занемелима”:

„О лудило великог града, када увече / крај црвеног зида убогаљено дрвеће штрчи / када дух зла гледа кроз сребрну маску... Блудница у леденом грчу рађа мртво дете. / Бесно бичује Божји гнев чело суманутога, / пурпурна зараза, глас што ломи зелене очи. / О преужасно смејање злата.” Америчка песникиња Силвија Плат, сведок коначног краја Запада (и она се убила), описује понор телесних страсти у које је пао окцидентални човек: „Твоје тело ме рањава / као што свет рањава Бога... Прљајући тела прељубника / Као пепео Хирошима и разједајући их. Грех. Грех.” (у песми „Грозница 41”). Тумачећи „Девинске елегije”, Рилке је упозорио на опасност која долази из Америке као на опасност разсуштаствљења предмета: „Сада, долазећи из Америке, навиру к нама празне ствари, имитације живота... Кућа, како је схватају Американци, америчка јабука или тамошња лоза, немају ничег заједничког са кућом, са плодом и са гроздом у које су наши преци уносили своју наду и замишљеност... Оживљене, доживљене ствари, ствари које су свесне нашег постојања – клоне се свом заходу и не могу више бити надокнађене”.

и симпатично. Најпопуларнији ликови дечјих филмова и ТВ-серија су демонске њушке типа Спилберг-Лукасовог Итија, Ванземаљца.

Нови светски поредак је, очито, још један израз људске греховности која стално машта о земаљском рају. Обећавајући слободу, права и демократију, а по цену одрицања од верског и националног идентитета, творци новог поретка заборављају искуства претходних утопијских пројеката који су, нудећи сличне идеале по сличним ценама, пали у прах, одневши само у овом веку преко сто педесет милиона људских живота. Било би страшно ако би се ружичасти снови егалитаризма претворили у кошмар мондијалистичког концентрационог логора у коме ће сви бити контролисани, надзиравани, компјутерски меморисани, на силу срећни, свагда хоризонтални...

Па ипак, историја не може бити окончана у леденој тами „кристалног дворца“. Онај Који је у свет сишао да би постао Човек, Онај Који је Својом смрћу сатро смрт и у Светој Евхаристији нам даровао живот вечни, у историју ће поново крочити да суди људском роду васкрсом из земаљског праха. То ће бити коначни крај утопије... Обасјаће нас, литургијски већ отпочело, Царство Небеско. Они који су своје хаљине убелели Крвљу Јагњетовом ће ући у вечни дан новог неба и нове земље, у огњевито подне Небеског Јерусалима...

Исходно слово

Само два пута се отварају пред човеком од часа када је, Божјом љубављу, приведен из небитија у постојање. То су пут живота и пут смрти, пут сабирања и пут расипања, пут Истине и пут Лажи, пут Логоса и пут бесмисла: једном речју, пут Свете Литургије и пут утопије (нигдине, недођије). Од када је човек својом вољом отпао од Бога Живога и заронио у смрт покушавајући да тварју замени Творца, једна вечна саблазан прати га при повратку Дому Очевог; саблазан утопијског, магијског мишљења. Човек самоме себи хоће да буде бог; хоће да себе и твар васкрсне својим силама; хоће да бесмртнује собом иако је тешко болестан од смрти; хоће да магијски, утапајући се у „океан блаженства“, океан безличне „престабилационе хармоније“, исцели стварност раздробљену у крхотине... Одбија

да буде свештеник и богослов, а жели да је маг и кабалиста. (Ренесансни мислилац Пико дела Мирандола тврдио је да су магија и кабала – „највећи докази” Христовог Божанства). Човек не жели да призна како је прах и пепео, него себе сматра мудријим од Бога. Признавши да је прах и пепео, завапио би за Христом, у Кога је људска природа почаствована седењем с десне стране Оца; мислећи да је мудрији од Бога, он постаје роб праха и пепела и, верујући да је нашао еликсир вечности, поистовећује се заувек с њима. Престао је да буде теолог, постао технолог; престао је да стварност поима Христом, а загледао се у њу светом и ђаволом... Заиста, заиста -то зна сваки православни Хришћанин – одатле и само одатле толика страшна зла која су се у историји човечанства крила испод образа најузвишенијих идеала: од потребе да се богује без Бога, од сласти царевања небом и земљом без Цара над царевима, од похоте за тварју уместо љубави према Творцу. Речју, од гордости, од прегреха који је једног од првостворених ангела – лепотана, Деницу – Луцифера, претворио у тамног, поганог, мржњом отрованог сатану; од пра-греха који је Адама извео из раја... Грех је промашај Божјег загрљаја; гордост – најстрашнији грех, јер гордошћу словесно биће грли само себе, блудници са самим собом, у себи тражи извора и начина да вечно постоји, бунца у грозници самообмане која би хтела да је признају за духовно здравље. Гордост је слепота која верује у своју окатост, бесловесност која настоји да је Логос свету, мржња самосмрзнутости која презире Бога Љубави...

Заиста, заиста су два пута пред човеком: пут Литургије и пут утопије. Темељ литургијског познања стварности је смиреност, свесност о својој створености и ограничености и вапај за Безграничним и Вечним Богочовеком; темељ утопизма је гордост која не признаје своју ограниченост и која грешно, у таму палости заточено „ја”, жели да поистовети са космосом. Литургија је истинска просвета човекова, јер се у њој, кроз причешће Логосом Божјим, сва наша тама просвећује Светом Тројицом; утопијско знање и просвећивање је луциферијанска иницијација у манипулативни, технолошки гнозис, чији је смисао да нас, тобож, учини свемоћним (а свемоћан је само свесмирени, до Жртве на Крсту свесмирени, Христос)... Литургија је Пут, Истина и Живот, у којој је Господ Исус Онај Који

приноси и Који Се приноси, Свештеник и Свештенодејствовани; утопија је беспуће, лаж и смрт, јер је у њој човек, с ђаволом здружен, онај који би хтео да господари стварношћу.

Знајући све ово (и, по мери вере, опитно то доживљавајући) морамо бити свесни да на нашој, грехом окованој, планети нема ничега „неутралног”: све је, кроз нас, опредељено за Христа или за антихриста, за Небеса или за адску таму. Најмања мисао човекова је потрес космичких размера: од ње, ако је светла, миришу звезде и сазвежђа; од ње, ако је тамна, са ужасом дрхте космички бездани. Чињеница је да највећи број људи не осећа своју космичност, своју одговорност пред Богом и пред тварју; али исто тако је чињеница да та одговорност постоји, и да ћемо у дан Другог доласка Јагњета Божјег, дати одговоре за сваку празну, бесмислену реч, за сваку злу, а непокајану, мисао. Нарочито ако је у питању темељна стварност нашег спасења: вера. Јер, без праве вере немогуће је угодити Богу (Јов. 3,18). А прво, основно, најважније дело Божје је да верујемо у Небеског Оца и Сина Његовог Јединородног, у Кога је понуђено спасење свим људима, од Адама до последњег рођеног на земљи и Духа Светог и Животворног, Вера Живота и Светлости је Православље – право, истинско слављење Бога у Тројици; вера које су полуживоти, пламичци и беспућа много је – и то су јереси, криво-славља, злославља. Ђаво, отац лажи, у исти мах је и човекоубица од искони (Јов. 8, 44): он човека и убија лажју, лажном вером, погрешним тумачењем Истине. Зато нам је Господ препоручио да будемо мудри као змије и безазлени као голубови. Безазленост је услов да постанемо чедни, а без чедности не можемо бити чеда Божја... Што се змијске мудрости тиче, она је двострука: пре свега, кад неко покушава да је убије, змија чува главу; друго, кад хоће да свуче стару кошуљицу, змија пролази кроз тесна места, кроз процепе. А то, по Светим Оцима, значи: ако хоћеш да наследиш Царство Божије, од свих саблазни и лажних учења чувај своју главу – свету и непорочну православну веру којом те подојила твоја Мати Црква; а затим – иди тесним путем смирења и самоодрицања да би са себе свукао старог, од греха сатрулелог, човека и обукао се у новог, у Христу Васкрслог, сина Божијег. Глава нашег спасења је, понављамо, чиста, никад и ничим непомућена, светиња Божијег Откривања. За њу се

живи и умире, њом се хранимо и бранимо.

Наши су дани апокалиптични из два разлога. Први и основни – умножило се безакоње и охладнела је љубав многих (Мт. 24, 12). А без љубави истину је тешко наћи и доживети. Зато су се умножили и лажни пророци и лажни христоси, који људе уче смрти и пропасти; то је други разлог за апокалиптичност нашег доба (Мт. 24, 24). Па ипак, управо су апокалиптични дани они дани који од нас захтевају трезвеност, видовитост, будност: да не бисмо били обманути, примајући рог за свећу и здраво за готово. То значи: нужно је бдети и молити се, стражарити и пазити на себе и на своје поступке, али и на лажна учења која се шире муњевитом брзином. И при том знати: никад лаж није била вештије маскирана и заслађена но у наше време. Има је свуда: у политици, у науци, у уметности, у медијима. Има је у нама. И, наравно, налазимо је закрабуљену тако да је тешко можемо препознати ако за светлост пред собом немамо Свето Предање Цркве. Кад нас Бог благослови знањем да лаж откријемо, треба да о томе обавестимо и наше ближње: да би и они могли да се чувају, да не приме лажне пророке – вукове за пастире. Али, нека то наше обавештење не буде наметљиво, громопуцателно. Као што вели Свети Јован Златоусти: „Наш дуг није да убедимо слушаоце, него да их посаветујемо; наше је – савет предложити, а да се убеде – то је њихово”.

1992.

Екуменска грозница и гласови разума

Од Атине до Тбилисија

(Васељенско Православље и екуменизам)

О овом прегледу

У васељенском православном свету данас постоји борба за правоверје и одржавају се скупови, чији је циљ да ту борбу подрже и објасне. Тако је, рецимо, од 20. до 24. септембра 2004. године одржан скуп „Екуменизам: порекло, очекивања, разочарења” у организацији Аристотеловог универзитета у Солуну и „Друштва за истраживање Православља”. У препуној свечаној сали факултета, скупу се обратио, са благословом, митрополит солунски Антим, поздравивши многе епископе, градоначелника Солуна, посланике грчке скупштине, универзитетске професоре, свештенство, монаштво и верни народ. На скупу је реферат поднело шездесетак учесника, скоро из свих помесних Цркава, међу којима се истичу: митрополит неврокопски Натанаил (Бугарска Православна Црква), епископ Гане Пантелејмон (Александријска патријаршија), епископ рашко-призренски Артемије (Србска Православна Црква), протојереј Валентин Асмус (Руска Црква), протојереј Зураб Антаназе (Грузијска Црква), јеромонах Лука и јерођакон Леонтије (Румунска Црква), свештеник Џон Ривз (Православна Црква Америке), Антоније Миронович (Пољска Црква), итд. Из Грчке Цркве беседили су, између осталих: митрополит навпактоски Јеротеј (Влахос), архимандрит др Сарантис (Сарандос) из Ризаријеве богословије; протојереј др Георгије Металинос, декан Богословског факултета Универзитета у Атини; професор др Димитрије Целенгедис, Богословски факултет у Солуну; протојереј Теодор Зисис, Богословски факултет у Солуну; др Константин Каварнос; др Јован Корнаракис, Богословски факултет у Атини, итд. Са Свете Горе, на скупу су учествова-

ли: архимандрит Јосиф, игуман манастира Ксиропотам; старац Мојсије Светогорац; јеромонах Алексеј Каракалски; старац Лука Филотејски. Скупу су се обратили и угледни духовници: Никодим (Билалис), архимандрит Максим, игуман манастира Св. Дионисија Олимпијског, архимандрит Јоаникије (Коцонис), итд. Теме које су предавачи обрадили биле су, између осталог: „Екуменизам у пракси“; „Екуменизам и Њу Ејџ“, „Екуменизам и секуларизација“, „Екуменизам и измена датума празновања Васкрса“, „Света Гора и екуменизам“, „Утицај теологије II ватиканског концила на православне богослове (поводом Свете Тајне Крштења)“, „Став кољивара према инославнима“, „Покрет за литургијску обнову и екуменизам“, „Папизам и екуменизам“, „Љубав и истина у екуменском дијалогу“, итд.

Пред читаоцем је преглед православних ставова о екуменизму као главној претњи самосвести Цркве од Истока.

Екуменизам у теорији и пракси

(одговор православних Јелина)

Канони Отаца и екуменизам

У православној Грчкој се, већ деценијама, води велика битка против секуларистичког екуменизма, маскираног у љубав према инославнима. У књизи „Борбе монаха за Православље“, коју је објавио светогорски манастир Григоријат 2003. године, јасно је описан исправан однос према инославнима: „Забране о заједништву било које врсте са јеретицима произашле су у суштини из велике љубави Цркве. То јест, Црква се, са једне стране, трудила да сачува здравље својих чланова од душегубне болести оних што рђаво мисле, а са друге да ове последње натера да се замисле над њеним ставом и да схвате да се налазе на погрешном путу. Удаљавање од општења са њима имало је, дакле, уједно и васпитни карактер”.

У свом тексту „Зашто се не треба молити заједно са јеретицима и расколницима“, свештеник Анастасије Гоцопулос наводи каноне који забрањују молитве са инославнима:

Ово су свети Канони са васељенским ауторитетом, који се одnose на забрану заједничке молитве:

Десети канон св. Апостола: „Ако се неко са одлученима, макар и у кући, заједно буде молио, нека такав буде одлучен.”

Једанаести канон св Апостола: „Ако се неко, будући клирик, буде заједно молио са свргнутим као са клириком, нека се свргне.”

Четрдесет пети канон св. Апостола: „Епископ, или презвитер, или ђакон, који се с јеретиком буде само молио, нека се одлучи; а ако им је допустио као клирицима да нешто чине (=да чинодејствују), нека се свргне.”

Шездесет четврти канон св. Апостола: „Ако који клирик, или лаик (-световњак) пође у синагогу јудејску или јеретичку да се моли, нека буде свргнут и одлучен.”

Седамдесет први канон св. Апостола: „Ако неки хришћанин принесе уља у светилиште незнабожачко, или у јудејску синагогу, или свеће пали, када су празници њихови, нека буде одлучен.”

Шести канон Лаодикијског помесног Сабора: „Не треба допуштати јеретичима, који остају упорни у јереси, да улазе у дом Божији.”

Девети канон Лаодикијског помесног Сабора: „Не треба допустити, да они који припадају Цркви, полазе ради молитве или службе у гробља или у такозвана мученичка места ма којих јеретика; а они који то чине, ако су верни, морају бити изван заједнице неко време. Покају ли се и исповеде да су погрешили, нека се опет приме.”

Тридесет други канон Лаодикијског помесног Сабора: „Не треба примати благословене хлебове од јеретика, јер су њихови благослови бесмислени.”

Тридесет трећи канон Лаодикијског помесног Сабора: „Са јеретичима или расколницима не сме се заједно молити.”

10. Тридесет четврти канон Лаодикијског помесног Сабора: „Ниједан хришћанин не сме остављати мученике Христове и обраћати се лажним мученицима, тј. јеретичким, или који су пре јеретици били, јер су ови далеко од Бога. Дакле, нека су анатема који се к њима обраћају.”

11. Тридесет седми канон Лаодикијског помесног Сабора: „Празничне дарове, које шаљу Јудеји или јеретици, не треба примати, нити заједно са њима празновати.”

12. Девети канон Тимотеја Александријског. „Питање: Да ли може клирик да се моли у присуству аријанаца или других јеретика, или му ништа неће шкодити када се при њима моли, то јест приноси Жртву? Одговор: Током божаствене службе а пре светог узношења, ђакон каже: „Који сте ван заједнице изиђите.”

То јасно значи да служби не могу присуствовати аријанци или други јеретици осим ако обећају да ће се покајати и да ће напустити јерес.”

Наведеним канонима би требало додати још и ове:

13. Други канон Антиохијског помесног Сабора: „Сви они који долазе у цркву и слушају Свето Писмо, али који неће да учествују заједно са народом у молитви, или се уклањају од светог Причешћа понеком беспоретку, такви морају бити искључени из Цркве, док се не исповеде и не принесу плодове покајања и тада, кад измоле, моћи ће да добију опроштај. Не треба имати заједницу са онима који су одлучени, нити одлазити у куће и молити се са онима, који се не сабирају и не моле у цркви. Нађе ли се пак неки епископ, или презвитер, или неко други из клира, да заједничари са њима, тј. са онима који су одлучени, нека буде одлучен и он, као човек који помућује ред у цркви.”

Први канон Четвртог Васељенског Сабора: „Признали смо за праведно, да морају важити правила која су од Светих Отаца до сада била изложена на сваком Сабору.” (Потврђује Апостолске Каноне, каноне донете на помесним Саборима у Лаодикији и Антиохији, као и каноне св. Тимотеја Александријског)

Други канон Шестог Васељенског Сабора (Потврђује Апостолске Каноне, каноне донете на помесним Саборима у Лаодикији и Антиохији, као и каноне св. Тимотеја Александријског.)

Први канон Седмог Васељенског Сабора (Потврђује Апостолске Каноне, каноне донете на помесним Саборима у Лаодикији и Антиохији, као и каноне св. Тимотеја Александријског.)

Већ на основу самих цитата из Канона, јасно је следеће:

За Свете Оце је, са духовног гледишта, особито пресудно питање општења са јеретичима у оквиру молитве и богослужења. То се јасно види по великом броју канона који обрађују ту тему.

Питање заједничке молитве са јеретичима заокупља Цркву у свим епохама. Зато канони који то забрањују временски покривају цео период у коме је настајало њено канонско право.

Очигледно је да су се непрестано преступале одредбе из ових канона. Црква, међутим, на њима инсистира, поново се на њих враћа и поново формулише исте забране.

Канонске одредбе су јасне, искључиве и категоричне у забрани саучествовања у заједничкој молитви и богослужењу са јеретичима или расколницима.

Међутим, отац Анастасије уочава да је наше доба склоно тумачивању ових, веома јасних, канона, и да се тврди да су све молитве дозвољене, осим сапричешћивања (*intercommunio*). Тобож, папизам није јерес, јер га нису осудили Васељенски сабори. Аутор, са своје стране, доказује да су сви угледни тумачи канона, попут Теодора Валсамона, Јована Зонаре и Светог Никодима Агиорита, разумевали не само сапричешћивање, него и заједничку молитву као такву. Јер, како каже Теодор Валсамон, „јеретик је... онај, дакле, који и мало застрањује од православне вере”.

Равена 2002. године

У Равени, 2002. године, док су патријарх цариградски Вартоломеј и архиепископ Албанске Цркве Анастасије служили Свету Литургију у римокатоличкој базилици Св. Аполинарија (некад била византијска), дошло је до примања причешћа од стране појединих римокатолика, присутних на овом скупу. То је изазвало оштру реакцију грчке црквене јавности, која се огласила отвореним писмом „Сведочење или апостасија”, које је потписало стотинак угледних духовника и теолога Грчке Цркве (а потписом се придружио и србски епископ рашко-призренски Артемије, са својим свештенством и монаштвом.) Ови православни делатници прво су подсетили да је дошло до изневеравања основних начела учешћа православних у екуменском дијалогу; јер, педесетих година XX века, православни учесници на екуменским скуповима редовно су истицали да им је циљ сведочење инославнима да је само Црква од Истока-Црква Христова. У то време, отац Георгије Флоровски је недвосмислено говорио: „За мене хришћанско јединство јесте просто свеопште обраћање Правослаљу. Ја немам конфесионалне лојалности, моја лојалност припада искључиво Јединој Светој (*Una Sancta*)”.

На жалост, од тада до данас Православна Црква је убачена у процес „уравниловке”, свођења на једну од конфесија, и онда је могло да дође до инцидентата попут оног у Равени 2002. године. У тексту „Сведочење или апостасија” о томе се каже:

Протагонисти од Православних овог досад невиђеног отпадиштва, као што се у пракси потврдило, умиривали су и умирују своје савести, али и оправдано страховање црквене пуноте, твр-

дећи да учешће Православних у Екуменском Покрету има за циљ сведочење Православне Вере, да бисмо помогли остале цркве „да виде истину, да им просветимо мисао на братски начин, упознавајући их са учењем једне, свете, саборне и апостолске Цркве, која је Православна Црква, непромењена од апостолске епохе”, као што пише у Декларацији православне делегације пред Конференцијом у Лунду (1952) искључили су и одбацују на речима „заједничарење у тајнама”, пре него што се васпостави јединство у вери. Предлажу такође и избегавање заједничких молитава.

Тако, у Декларацији православне делегације на Другој Скупштини Светског савета цркава у Еванстону (1954) пише: „када испитујемо проблем јединства Цркве, не можемо га сучелити на други начин, него као пуно васпостављање целине вере и епископског устројства Цркве, што је основа за њен светотајински живот”. И ниже: „Верујемо да ће сам повратак свих конфесија у веру првобитне јединствене и недељиве Цркве седам Васељенских Сабора, или у целовито и непромењено и заједничко наслеђе предака свих (данас) подељених хришћана, донети жељено поновно сједињење свих подељених Хришћана. Зато што ће само јединство и заједница свих Хришћана у једној заједничкој вери имати као неизоставан исход и њихову заједницу у Светим Тајнама и њихово нераздељиво јединство у љубави као чланова једнога и истога тела једне Цркве Христове”. И да не би постојала никаква сумња и еклесиолошка недовршеност и нејасноћа где постоји Црква, говоре на крају: „Закључујући дужни смо да изразимо наше дубоко убеђење, да је само света Православна Црква сачувала, веру једном предату светима’ у свој њеној пуноти и целовитости”.

У енциклики Васељенске Патријаршије „Свим аутокефалним Православним Црквама” из 1952, која је потписана од патријарха Атинагоре, након што се усваја и истиче дело Светског савета цркава као „богоугодан труд”, изражава се препорука да се избегавају заједничке молитве са инославнима: „Потребно је да православни клирици-представници буду колико је могуће обазриви у богослужбеним окупљањима са инославнима као противним свештеним канонима и јер отупљују конфесионалну осетљивост Православних, тежећи увек да врше, ако је могуће, чисто православна богослужења и чинодејства, да би се тако показао сјај и величанство православног богослужења пред очима инославних”.

Не сумњамо у намере и мотиве свих оних који су узели учешћа у почетку у екуменским конференцијама. Бог „испитује срца и утробе”. Треба чак да похвалимо добру битку и смелост коју су имали да изузетним изјавама истакну православну самосвест и сведочење, што није случај данас. Шта је међутим произашло из свега тога? Зар се не укида све ово изједначавањем у пракси заједничарења Цркве са јересима и раскоlima, истине са заблудом? Једноставно, данашњи екуменисти с православне стране помажу њима (инославнима, нап. В. Д.) да их наводе као алиби потпуног и бескрупулозног одступања од Предања и да се показују двоједушни и двојезични, понекад као строги православци и верни Предању, а понекад отворени за све компромисе.

Данас заиста постоји опасно двојезичје и двоједушје, један колебљиви став православних вођа, који појачава смућење и гори је од јавне, отворене заблуде. Више бисмо волели да постоји поклапање дела и речи, вере и дела. Ако неко слуша патријархе, архиепископе и епископе кад говоре о православној вери и предању, о наслеђу Отаца, о многоценом и јединственом нашем благу, о величини наших Светитеља и њиховом доприносу, о потреби да држимо све оно што су нам праоци оставили у наслеђе, диви се преданости и привржености ономе што је од Отаца, почиње да верује да има пред собом отачке величине. Шта, међутим, вреде речи и призивање Отаца, када одмах затим дела и понашање то поричу? „Двоједушан човек, непостојан је у свима путевима својим” (Јак. 1,8). Бог суди не по речима, него по делима.

Такође, истакнуто је да се са причешћивањем (*intercommunio*) у Равени крше основна канонска правила Цркве Христове, и да се то не сме толерисати. Међутим, напоменули су потписници овог апела: „Не намеравамо, наравно, да одемо из Цркве, да проузрокујемо раскол. Црква није лична својина ниједног патријарха и ниједног архиепископа и епископа. Из Цркве одлазе они који заједничаре са заблудом, они који обмањују и који су обманути”.

Поводом инцидента у Равени, угледни професор теологије из Солуна, отац Теодор Зисис се такође огласио својим текстом „Равена”:

Да ли је јединство вере већ постигнуто како би верници могли причешћивати из Заједничке Чаше? До сада смо имали сличне скривене догађаје (*intercommunio*), који су били приписивани

личном ћефу (каприцу) појединаца, и немогућности православних свештеника да разликују и потврде идентитет оних који приступају Светој Причешћу у току Свете Литургије. Требало би напоменути да сваки преступ канона ствара преседан за остале следеће канонске преступе. Ако бисмо дозволили да свете каноне сведемо на нулу у појединим стварима, онда правимо олакшицу за веће преступе који ће се појавити касније. Ако раздрешимо и поцепамо хаљину, и не трудимо се да је поправимо, онда ћемо учинити да „цепање хаљине буде још веће.“ Ако онда поштујемо црквене каноне који забрањују заједничке молитве са јеретичима, и ако слушамо речи „Двери Двери! С Премудрошћу пазимо“, и „Светиње Светима“ које у току Свете Литургије позивају да само верни остану у лађи цркве, као и речи „Да нико од оглашених не остане“ и „а ви који сте верни“ које стриктно захтевају да само православни верни остану у цркви. Ако би се само ова правила православне вере поштовала, ја бих рекао, ми не бисмо дошли до овога неприхvatљивог момента, где имамо проблем са разликовањем да ли су ови приступи (Чаши) православни, папистички, или протестантски. И сада ми неправедно и лицемерно бацамо кривицу на ђакона, који није пратио да су многи од оних који су приступили за Свету Причешћу у Равени уствари били паписти, те је пропустио да упозори Вартоломеја, и Атанасија, архиепископа албанског о овоме, а пошто исти нису знали шта се то догађа, они нису ни одговорни за такво дело! Да су ти ђакони и свештеници, да кажемо, и имали неке обавезе у екуменским збивањима, које су једино планирали патријарси, архиепископи и епископи, ситуација би свакако била другачија.

У сваком случају, са званичном и празничном прославом Свете Литургије, а посебно у цркви која је под јурисдикцијом јеретика, *intercommunio* који се догодио има други карактер, јер оно што се збило је одобрено од стране Васељенског патријарха, првог међу православним патријарсима и архиепископима, који наравно, према свеправославном консензусу и разумевању, има главну одговорност и иницијативу у међуправославним и свехришћанским односима.

Ко ће дакле, забранити папистима да се причешћују у православним црквама, посебно што они имају дозволу из Ватикана, а такође су и наговорени да то раде од стране Ватикана? И ко ће

моћи да цензурише латиномислеће и папофилне клирике и световњаке, који дају Свето Причешће иновернима, и који учествују у Евхаристији Латина? Моћ и утицај личности је превелики. Пример васељенског патријарха и архиепископа албанског по питању причешћивања паписта, и поред разлика у вери, отвара нову и ризичну стазу у међухришћанским односима. Чак ни дрски и одважни екуменисти, као што су били патријарси Мелетије Метаксакис и Атинагора, нису се дрзнули да изађу на ову стазу. А ова стаза значи да су се ствари захуктале синкретистичким путем, и ту нема више никаквих јереси или заблуде, па према томе ни разлике између православних и јеретика, и да су Свети Оци, који су сазивали свете саборе на којима су изобличавали јеретике, били у заблуди, те им Бог мора опростити. Упркос отпору неких „фанатика” и „екстремиста” који настављају да се позивају на Предање, унија црква ће бити наметнута декретом, без решења теолошких разлика.

Многи људи не разумеју теолошке разлике те аплаудирају ономе што се дешава.

Конзервативци и традиционалисти ће бити маргинализовани. Још је у току лета 2001. године, на грчком острву Сирос, а на сабору паписта који су посетили Васељенског Патријарха, проглашено (према преношењу новина „Католики” грчких унијата), да је унија коначно остварена. У сваком случају, ово је модел уније који су унијати употребили: ми задржавамо наше разлике у вери и богослужењу, али прилазимо ка унији са Папом.

Тако отац Теодор Зисис.

Црква и посветовњачење

И у Грчкој, као и свуда у Православљу, води се велика борба против опасности посветовњачења Цркве и њеног одвајања од светоотачких коренова. Године 2003. у Атини је изашла књига „Црква и посветовњаченост”, чији су аутори угледни јелински теолози и духовници. Циљ ове књиге је да укаже на опасности које искрсавају пред јелинским правоверјем потичу од духа овога света.

Монах Арсеније, у свом огледу о секуларизму као болести, истиче да је смисао постојања Цркве у очишћењу, просветљењу и обожењу човека Христом. Када се обожење изгуби из вида, усваја се модел живота чије су особине „световност, антропоцентризам

и утилитаризам”. По монаху Арсенију, све се дешава променом начина размишљања: прво се занемарују догмати и Истина Цркве и уклањају се границе између Истине и лажи. Затим се појављују теорије о „два плућна крила” (Православна Црква и римокатолицизам), догматском плурализму, верском синкретизму. Академска теологија одваја се од живота Цркве. Ремете се међуљудски односи: уместо да су као између браће у заједници, они постају релација подређени – надређени. Лицемерје постаје господарећа црта црквеног живота: „Двосмисленост у говору постала је правило понашања. „Да” није увек „да”, а „не” није увек „не”, јер је неизвештачено и искрено опхођење, које треба да краси православног верника, заменила „дипломатија”, духовне оце су заменили комуниколози, службу у храму и бројаницу односи са јавношћу, странствовање и прогонство „правде ради” (Мт. 5,10) заменило је „стварање имица” и брига око показатеља популарности на основу Галуповог испитивања јавног мњења. Напослетку су Цркву, тај ковчег спасења, у својој глави заменили акционарским друштвом. Један угледни црквени поглавар завршава тако да се готово ни почему не разликује од превејаног политичара.” Монаштво губи своју молитвеност, сматра отац Арсеније, и постаје друштвено ангажовано, по угледу на римокатоличке монашке редове.

Секуларизам продире и у богослужење. Архимандрит Сарантис (Сарандос), настојатељ манастира Успења Пресвете Богородице у Амарусију, у свом огледу „Секуларизам и богослужење” настојава на чињеници да је савремена литургијска реформа, коју би поједини у Грчкој желели да наметну Цркви, такође плод секуларистичког заборављања Светог Предања. Рецимо, мада је тихо читање свештеничких молитава у Предању посведочено од таквих Светих Отаца какви су Дионисије Ареопагит, Симеон Солунски, Николај Кавасила, Никодим Агиорит, реформатори Литургије желе да се молитве читају гласно. Архимандрит Сарантис вели: „Слуга никад не виче своме Господу. Зашто се тако дубоком крстоваскрсном опиту противе неки свештеници? Зашто молитве које треба да изговарају за себе вичу јасније од возгласа? Зар тиме не обесвећују божаствену Литургију и зар је тако не чине тварном?/.../ „Лудачки” труд литурга да га сви верни чују, да би што боље учествова-

ли у служби, заправо представља човекоугодништво, а у ствари суштински ограничава оностраност божаствене Литургије и она се тако спушта на ниво „друштвеног догађаја” и на секуларну религијску пасивност и статичност./.../ Уз ову мистичку настројеност духа иде и затварање Царских двери, које се одржало све до данас у нашим манастирима и у многим градским парохијама. Наш верни народ се тако делатно васпитава не само с обзиром на катафактички аспект нашег богослужења, него и апофатички./.../” Такође, православни секуларисти желе и укидање манастирског типика као општеважећег за Цркву, у којој је увек важило дејствовало Светог Јована Лествичника: „Ангели су светлост монасима, а монаси светлост онима који живе у свету”.

Протопрезвитер Георгије Металинос, професор Богословског факултета Универзитета у Атини, бави се проблемом секуларизма у односима клир -лаикат. Он указује на чињеницу да „улога црквене власти није у кажњавању, него у човекољубивости и промишљености.” По Златоусту, подела на овце и пастире је људска, док су у односу према Христу-сви овце. Отац Теодор Зисис, већ поменути професор Богословског факултета Универзитета у Солуну, указује на опасност од секуларизације Цркве иза које стоји посветовњачена држава. Он каже да Свети Оци никад нису дозвољавали да се вера Христова умањује и релативизује, док се данас „јеретици и шизматици, монофизити, паписти, протестанти, сви називају црквама, штавише сестринским црквама, монофизити се убрајају међу православне Цркве, а Мухамед није прелештени пророк ислама, него је и он оруђе Божје и причасник истине”. Признавање ових секуларистичких новотарија значи порицање сведочења Светих Отаца и Мученика Цркве, који су својим животима потврдили да је Православље једина истина.

Опасност секуларизације у монаштву уочио је угледни инок Мојсије Светогорац. Усвом огледу „Монаштво и посветовњачење” он вели:

Ако је за Цркву велико искушење што жели да буде налик на свет, да користи световне методе, да сарађује са чисто световним властима, да хоће да стекне ауторитет, да ствара фанатичне следбенике да јој овацијама и пљескањем одобравају и да се не јеванђел-

ски уподобљује духу палог света, онда је то за монаштво потпуни пад, уништење првобитног чистог подвижничко-мученичког става, застрањење, потонуће, пут без циља, сврхе и излаза. То је Црква без Крста, без Васкрсења, светитеља и Тајни, благодатних дарова и подвижничког искуства, пророштва и апостолства, богословља и есхатологије.

Посветовњачено монаштво је без циља, смисла, садржине и бивствовања. То је онда бескрсна, некрстонасна, некрстомученичка институција, мада је монаштво основано Светим Духом, као пут обожења, спасења и служења јединствености тајне Цркве, као сједињења свих, живота и спасења. Монаштво је Голгота Цркве, место Распећа, Спасења, само присуство распетог и васкрслог Христа. Монаштво није архаична и заостала институција са блиставом историјом и богатим доприносом, хиперпродукцијом преподобности, која запрепашћује, плаши и страхом окива свет. Оно је пророк, апостол, анђео царства Божијег и светости. Ова натприродна појава не одаје своје присуство на сав глас, нападно, рекламерски, већ је тиха, ћутљива, онако ненаметљиво како може да блиста само етос скромности, смерности, тајанствености, непојавности. Монах који тражи да буде цењен, хваљен, награђиван и напамет му пада да није као сви остали људи, озбиљно пати од мање-више латентног страшног фарисејства./.../

Када монаштво заборавља, потцењује, маргинализује своје основно дело, а то је богослужење и непрестана молитва, и када је више заокупљено другим активностима које се боље виде, које се чују, које можда и помажу мањем или већем броју људи, без околишања треба да говоримо о очигледној посветовњачености. Када оно што је друго и треће по важности постане прво и када се средиште живота премести из средишњег храма, из олтара, са налоња, псалтира и бројанице у канцеларију, просторију са телефоном, у радионицу, на скеле, у башту, на брод, аутомобил, гостопримницу, конак за госте... Када богослужење бива само да би га било, формално, из навике, понекад на брзину и са скраћењима, па чак и бескрвна божаствена Литургија, без дубоке вере да је управо она једино право место за монаха у ставу за молитву и када се томе месту умањује значај због ванредних грађевинских радова, или мноштва поклоника и посетилаца, онда не ходимо добро.

Када монаштво бива привучено новим замислима о променама у име некакве сумњиве „литургијске обнове“, које би да из-

брише вековно предање и да не урачунљиво ускочи у предање из ранохришћанских времена, као да је Свети Дух богатије деловао у хришћанској старини и као да не прати Цркву увек и као да управо Он није водио Цркву из веома озбиљних разлога да донесе одређене одлуке, онда је речо монаштву без нерва, без снаге да оправда своју свесну приврженост светом Предању.

Монаштво које се не задржава сакрушавајући се у храму, келији, ћутању, читању, молитви, сећању на смрт, у помињању живих и преминулих на проскомидији, које проводи више времена у музејским и изложбеним просторима, у просторијама са разним збиркама, у цветним баштама, у кухињама пуним савремених механичких помагала и богатих јела, радионицама са прескупоченим рукодељем, киосцима за продају скупих сувенира, у вођењу туриста, фотографисању, у многобројним и најразличитијим разговорима са високим званицама из политичког живота, интелектуалцима, уметницима и богаташима, говорећи о скупим монографијама и политици, највероватније је скренуло с пута.

Архимандрит Доситеј (Канелис), игуман манастира Татарни, такође сведочи о секуларизацији у оквиру манастирских зидина. Његов основни став је оно што је примио од свог духовног оца, монаха Геронтија Данилејца: „Никада, оче, немој осуђивати монаха или клирика због моралних преступа. Јер можда се покајао и оплакује своје грехе баш у оном тренутку кад га ти осуђујеш. Он се тако спасава, а теби се суди. Буди, међутим, строг према клирицима или монасима који преступају вековне границе које су одредили Оци наши. Те присталице новотарија својим световним начином размишљања наносе велико зло Цркви. Коју год новотарију уведу, она постаје рђаво предање и никако се не може поправити”. Отац Доситеј каже: „Сада главну реч имају дипломе, знања из разних области, односи са јавношћу, а највише „социјално монаштво”. Мало молитве (па и то мало у угрејаном или расхлађеном простору, зависно од годишњег доба) и много најразличитијих активности/.../ Испеглана раса најбољег квалитета, а пана вилинска... Главно је, ништа под морање. И тако, по допуштењу Божјем, доспели смо до монаха „рокера” који, љуљајући се, певају популарне песме „рок” музике свирајући електричну гитару за наше добро и за добро младих. Како другачије да познају Христа?”

О опасности секуларизоване теологије говори митрополит Јеротеј (Влахос), који нам указује да је секуларизовани теолог „онај ко није боговидац, или бар не следи обожене светитеље, него меша своје спекулације и фантазије са црквеним догматима. Посветовњачени богослов је онај чије се богословље не излива из очишћења, просветења и обожења, него је производ секуларизације и фантазије, а то је основно обележје схоластичке теологије.”

Утицај екуменизма на православни живот

Митрополит навпактоски Јеротеј (Влахос), у свом огледу „Екуменизам у пракси”, бавио се различитим пројавама екуменизма у свакодневном духовном животу православних. Основна разлика између православних и инославних, по њему, јесте у томе што инославни богословствују на основу разумских спекулација, а православни на основу опита обожења нествореним Божјим енергијама. Зато се екуменистичка теологија у Православној Цркви пројављује увек када се „светоотачки текстови тумаче кроз анализе западњака, паписта и протестаната, док се ерминевтички критеријуми Православне Цркве игноришу.” Типичан пример је погрешно тумачење Христове првосвештеничке молитве „Да сви једно буду” (Јн 17, 21), која се интерпретира као основа екуменистичког покрета. Међутим, екуменисти прећуткују да се Христос молио за јединство Својих ученика по узору на јединство Његово са Оцем (Јн. 17, 21), иштући од Оца да апостоли виде славу коју је Бог Отац дао Свом Сину (Јн. 17, 24). Митрополит Јеротеј указује да Христова архијерејска молитва нема никакве везе са екуменизмом. Он каже:

Овде је јасно да Христос говори о јединству апостола у созерцавању славе Божије, у созерцавању нестворене светлости, а што се догодило на дан Педесетнице, јер су управо тада апостоли достигли међусобно суштинско јединство. Према томе, сви светитељи у историји који су достигли обожење и созерцавање нестворене светлости, досежу и јединство са апостолима, јер имају исту веру као и они и на тај начин остварују Христове речи „да сви једно буду”.

Још једна опасност екуменистичког богословља огледа се у теорији која каже да је „Царство Божије божаствена Литургија и саучествовање верујућих у њој. Сигурно је да божаствена Литургија

чини средиште црквеног живота и нико то не може да оповргне; проблем се пројављује када причешћивање верних у божаственој Литургији постане неусловљено, односно, када се божаствено Причешће одвоји од исихазма. Највећи проблем се, међутим, појављује када се Царство Божије повеже са телесним присуством хришћана на божаственој Литургији и када се заборави на светоотачко предање, према којем је, да употребимо речи Светог Симеона Новог Богословаи Светог Григорија Паламе, Царство Божије – созерцавање нестворене светлости у ипостаси Логоса. Није реч, дакле, о тварној стварности, нити о неком формалном причешћивању на Литургији, већ о доживљају тајне Педесетнице или боговидилачког обожења. То је Педесетница: то није само рукоположење (хиротонија), јер смо на многим хиротонијама епископа чули: „данас је оживела Педесетница”. Према томе, доживљавање тајне Педесетнице могуће је само после доживљавања очишћујуће и просветљујуће енергије Божје”.

Ове богомудре речи митрополита Јеротеја данас су скоро потпуно занемарене. Сваколитургијско причешћивање, као „заједничарење”, сигуран је пут ка спасењу, тврде многи идеолози тзв. „литургијског препорода”. Има извесног утопистичког инфантилизма у том свођењу Царства Божјег на литургијско сабрање. Својевремено су млади следбеници „евхаристијске еклисиологије” донели, у часопису студената Богословског факултета СПЦ, „Логос” (1-4/1993.), следећи запис:

Један православни теолог, који живи на Западу, испричао нам је једанпут како је његов трогодишњи син „у три речи” описао цео доживљај Евхаристије. „На моје прво питање: шта ћемо најпре радити на Литургији, он је својим танким деčјим гласићем отпевао „Ла, ла, ла”. На питање шта је следеће, он радосно показа устима „Њам, њам, њам”. И на крају, упитах ја: „Певаћемо MERCY”. „Невероватно”, помислих, „па он је у три речи исказао структуру Литургије, указавши на њене елементе: појање, догађај причешћа и благодарење!”

Овај запис је занимљив ако је реч о схватањима трогодишњег детета. Али, ако је реч о тридесетогодишњем или четрдесетогодишњем следбенику „литургијског препорода”, који евхаристију

своди на неподвижничко „Ла, ла, ла, њам, њам, њам!” и тврди да је, без обзира на припрему, сваколитургијско причешће норма-онда је заиста реч о својеврсном инфантилизму.

По митрополиту Јеротеју, екуменизам се, у области подвижништва, своди на тврдњу да је хришћански аскетизам као „причасност енергијама Божијим” („а којој ће енергији човек бити причастан, зависи од духовног стања у којем се он налази”; та су стања очишћење, просветљење и обожење) – у ствари, неоплатонистичка појава. Влахос каже да је ово заблуда, настала на основу спољашње сличности православне терминологије са извесним појмовима неоплатонизма: „Једно”, „ум”, „душа”. Јер, православна догматика не признаје никакав пагански еманационизам, на коме неоплатонизам почива. Он додаје да је један од основних проблема наших теолога њихово прихватање папистичко-протестантског начина живота, који је подвижнички неодговоран.

Митрополит Јеротеј (Влахос) и протопрезбитор Георгије Металинос су оштри критичари тзв „крштењског богословља”, које тврди да су римокатолици и протестанти, самим тим што су крштени у име Свете Тројице, причасни Цркви Христовој.

У свом огледу „Дијалози без маске”, отац Георгије Металинос нас упозорава да је екуменистички квази-дијалог ушао у фазу која може бити смртоносна по православну самосвест. Инославни су, по њему, деценијама примењивали вешт метод ослабљивања осетљивости код теолога Цркве од Истока: „/.../Неговање личних односа и стварање климе (световног) пријатељства међу теолозима, посредством свих расположивих средстава, али и кроз обезбеђивање финансијске подршке /.../у циљу отупљивања и слабљења сваке воље за сведочењем и исповеднишвом.”

Он такође критикује и причу о дијалогу као „сведочењу” и „спасавању хришћанске Европе”:

Као оправдање за овакав наш став наводи се нека тобожња забринутост за очување хришћанства у Европи, пошто антихришћанска политика моћника у Европској унији опасно напредује и прети, док европски устав који се пише не помиње никакво хришћанско наслеђе на европском тлу. И све до тог тренутка ствари изгледају добро. Поставља се, међутим, следеће питање: ако се уједињујемо

са папизмом и ако га подржавамо као цркву, које ми онда хришћанство спасавамо? Да ли би требало да жртвујемо Православље да бисмо спасли папизам? Нипокоју цену! Какве би користи имала Европа од оваквог „хришћанства”? Зар није европска (и не само њена!) укупна историјска несрећа (идеолошка, социјална и политичка) укорењена у изопачењу каквом је било подвргнуто хришћанство са развојем и установљењем папске грађевине? Ако се папство не „гаси” уз своје покајање у Христу и у свом повратку једној Христовој Цркви, или, другим речима, ако папизам не постаје Црква – то би значило понудити Европи и Свету једно изопачено хришћанство. А онда ћемо, уместо да се православље наших Отаца проповеда духовно полумртвој Европи, завршити као јадна подршка папизма и Ватиканске државе и тако поновити злочин који су наши „византијски” оци починили 1438. године. Тада су нас римокатолици анти-паписти, у свом покушају да се ослободе угњетачког папског јарма, позвали на сабор у Базелу (1431–1437/8). Уместо тога, ми смо радије прихватили позив папе Евгенија IV (1431–1447) који је сабором у Фиренци-Ферари покушавао да спасе своју власт. Ми смо пожурели да будемо на папиној страни и тако смо подржали папизам, и тешко би било нама, да нас нису спасли (од сигурног доласка самих Франака) св. Марко и „тврдоглави” монаси и византијски клирици. И уместо да Православље наших Отаца откријемо Европи, ми својим ставом само јачамо папизам – који умире у свести Европе – када га признајемо као хришћанство и као Цркву.

Металинос, као угледни теолог, види да се црни облаци згушњавају на обзору светске историје, и да ће борба за Свето Предање попримити титанске размере; они који буду верни православној свести и савести, биће проглашавани за „нетолерантне”, „зилоте”, „противнике интеграција”, али, једном и заувек, остаје да важи реч апостола Павла да светлост Христа, Који је Истина, и тама заблуде, не могу бити ни у каквој заједници (II Кор.6,14).

Светогорска одбрана Цркве Христове

Богословски ставови Свете Горе

Света Гора већ деценијама будно прати богословски дијалог између православних, римокатолика и протестаната, и сведочи, свим својим бићем, да, како рече Свети Марко Ефески, по питањима вере не може бити снисхођења.

Године 1993, када је у Либану склопљен тзв. „Баламандски споразум”, који је римокатолицима признао благодатност Светих Тајни, Светогорци су се огласили писмом упућеним цариградском патријарху Вартоломеју I, у коме су истакли да је споразум потпуно неправославан. Питања која су Светогорци поставили источним екуменистима гласе:

Хтели бисмо да упитамо православне, који су потписали онај текст:

Да ли је апостолско учење – учење *filioque*, примат, непогрешивост, чистиште, безгрешно зачеће св. Богородице, створена благодат? И зар је могуће да ми као православни поред свега тога признамо Римокатолицима „апостолску” веру и исповедање њихово?

Јесу ли или нису јереси ова озбиљна теолошка скретања Рима?

Ако јесу, као што су окарактерисане од Православних Сабора и Отаца, не уводе ли са собом неправилност у „тајне” и „апостолско прејемство” таквих инославних и злославних?

Зар је могуће да постоји пунота Благодати, тамо где нема пуноте Истине?

Зар је могуће да разликујемо Христа Истине од Христа Тајни и Апостолског Прејемства?

Апостолско Прејемство истакнуто је из почетка од Цркве као историјска потврда непрекинутог кроз време држања њене Истине. Када се, међутим, изопачава сама истина који смисао може да има формално држање Апостолског Прејемства? Нису ли и велики јересијарси имали формално веома често ово прејемство? Како је могуће да се и они сматрају носиоцима Благодати?

И како је могуће две Цркве да се сматрају као „сестре Цркве” не заједничким пореклом пре Раскола, него по садашњем тобоже заједничком исповедању, освећујућој благодати и свештенству, поред огромних догматских разлика?

Који православни може да прихвати (папску) „непогрешивост”, „првенствено власти која влада над целом Црквом”, верско политичког вођу државе Ватикана као истинског наследника св. Апостола?

Зар не би то било одрицање апостолске вере и предања?

Или не знају потписници онога текста да многи Римокатолици данас уздишу под петом папе и схоластичког човекоцентризма његовог еклисиолошког система и желе да пређу у Православље?

И како је могуће да ови духовно напаћени људи, желећи свето Крштење, да не буду примљени у Православље, зато што тобоже иста благодат постоји и овде и тамо? Не треба ли да по овом питању поштујемо њихову верску слободу, као што захтева по другом питању и за други случај заједничко саопштење, и да им дамо православно Крштење? Који ћемо одговор дати Господу, када лишимо пуноте благодати оне, који након многогодишње борбе и личног трагања зажеље свето Крштење Једне Свете Католичанске (=Саборне) и Апостолске Православне Цркве наше?

Саопштење (Параграф 14–ти), позива се на речи папе Јована Павла II: „Екуменско настојање се стринских Цркава Истока и Запада, основано на дијалогу и молитви, тражи једну савршену заједницу у којој да не буде нити апсорбовања нити сливања, него сусрет у истини и љубави”.

Како је међутим могуће сједињење да буде у истини, када догматске разлике заобилазе обе Цркве које се карактеришу као сестринске и поред разлика?

Истина Цркве је недељива јер је она сам Христос. Када, међутим, постоје догматске разлике није могуће да постоји јединство у Христу.

Од онога што знамо од црквене историје, сестре Цркве се називају увек међу собом једноверне Цркве, а никада Православна са инославним црквама, макар који степен инославности или злославности да представљају.

Године 1998. Светогорци су се опет обратили цариградском патријарху Вартоломеју I, сматрајући да је екуменизам већ постао малигна појава:

Због Вашег поздрава упућеног римокатоличкој делегацији поводом престоног празника Светога Андреја, 30-ог новембра 1998.

Није свакако први пут како се сличне речи изражавају на одговарајућим престоним празницима Константинопоља и Рима, и желимо да знате да смо свагда ожалашћени, као на пример изјавама Преосвећеног митрополита пергамског (Зизјуласа, нап. В.Д.) јуна 1998. у Риму о два плућна крила, којима тобоже дише Католичанска Христова Црква.

Међутим, у наведеном Вашем поздраву папској делегацији прошлога новембра изражени су неочекивани ставови за Православну пуноћу. Ожалостили смо се преко мере и узнемирила се

наша савест. И немир бива још јачи од свакодневних питања наше духовне деце и у целини побожних Хришћана који нас посећују, да ли дакле речи поздрава изражавају мишљење наше Свете Цркве. Добија, међутим, трагичне размере, када гледамо најпобожније од православних верника да прилазе шизматичким групама и да рањавају на тај начин свето тело Цркве. Познато је и Вама, Ваша Светости, да не постоји за пастира ништа болније од овога распршивања оваца Христових.

Али шта да одговоримо? Како да оправдамо оно што се не може оправдати? Како да убедимо себе и нашу децу, да су речи Вашег поздрава привржене православној вери и предању, када се очигледно њима одбацује предање Цркве и озлеђује Православна самосвест?

Како да сматрамо као сходан православном Предању израз: „Дужни смо од сада па надаље... да преиспитамо наше понашање, да се очистимо од старог квасца, да будемо ново тесто...”, и даје „наше покајање за прошлост неопходно”?

Можда смо дужни, Ваша Светости, да преиспитамо Предање наших светих од Фотија, Григорија Паламе и Марка Евгеника до Никодима Светогорца и Атанасија Пароског, од којих оно што смо примили јесу борбе против другачијих учења Рима и неодступна истрајност на светим догматима и моралу Православља? Можемо ли да не обраћамо пажњу да, по светом Григорију Палами: „Наше исповедање одсвуда је осигурано и оно је наш венац хвале и непосрамљива нада”? (О исхођењу Светога Духа, Е.П.Е.т.1, стр. 180).

Можда је наше свето Предање „стари квасац” и треба сада да преиспитамо то мишљење и да усвојимо „ново тесто” неприродног јединства са Римом, иако он остаје и даље инославан? Зар није и данас актуелна оцена овога светог Григорија о јеретичким догматима Запада: „То су дубине Сатанине, тајне Злога” (исто, стр. 74) и његова реч Западњацима: „никада вас нећемо примити у заједницу, докле год тврдите да Свети Дух и од Сина (исходи)” (исто).

Како даље да оправдамо пред нашим савешћу реч поздрава: „Наши преци који су нам оставили у наслеђе расцеп, били су несрећне жртве старе лукаве змије и већ се налазе у рукама праведносудећег Бога”?

По светим Оцима, римске папе и њихови представници су у истину узроци одвајања Запада од Саборне Православне Цркве. Вама је познато, Ваша Светости, да свети Марко говори дословце:

„Они су дали повод за шизму уводећи јасно додатак...ми смо се од њих први отцепили, тачније њих смо отцепили и отсекали од заједничког тела Цркве... као неразумно и безбожно мислеће и оне који су безумни додатак начинили. Дакле, као од јеретика смо се од њих одвратили, и зато смо их одвојили” (Посланица по свој земљи и острвима живећим православним хришћанима). И свети Нектарије у нашем веку писао је: „Одавде настаје раздвајање Црква, које је Фотије извео изузетно добро, пошто се Црква налазила у опасности да од Једне, Саборне и Апостолске Цркве, постане Црква римска или тачније папска, која проповеда не више догмате светих Апостола, него догмате папске” (Историјска студија о узроцима расцепа).

И они, као узрочници шизме, налазе се у рукама праведносудећег Бога.

Свети Оци, међутим, који су праведно одсекли јеретички Рим од тела Цркве као неизлечиви уд и зашили неживену ризу Христову, зар је могуће да буду „несрећне жртве старе зле змије”? Који Православни се не жалости када само чује такву реч?

Како такође, да прихватимо реч поздрава: „Будући дакле да једна Црква признаје да је нека друга Црква носилац божанске благодати и давалац спасења, искључује се... покушај одвајања верних од једне и придруживања другој”?

Да ли смо престали да верујемо да једино Православна Црква чини Једну, Свету, Саборну и Апостолску Цркву?

Враћамо ли се поново на антиправославну еклисиологију текста из Баламанда, који, према Вашој изјави аустријским новинарима, није прихватила ниједна православна Црква осим Румунске и који је, као што знате, саборски осудила Грчка Црква, а одбацила као антиправославан наша Свештена Општина и многи епископи и теолози?

Али чак иако се прихвати да се ова реч окреће против римског прозелитизма путем уније, горњи исказ лишава Православну Цркву права да сматра себе као једину истинску Цркву.

Да ли осуђујемо Унију само зато што својим деловањем доводи у сумњу теорију „сестара цркава” и од ње извируће признање Рима као пуне Цркве Христове, а не зато што је током векова подмукли непријатељ православних и немогуће је, на основу православне еклисиологије, да буде прихваћено и само постојање унијатских група?

Како да прихватимо као усклађену са православном еклисиологијом реч: „Јер свака помесна Црква није супротстављена другим помесним Црквама, него је једно тело са њима...“, када је сасвим немогуће да се инославни Рим сматра као једна од најсветијих Православних Помесних Цркава и да сачињава једно тело са њима?

Како најзад да не осетимо најдубљи бол од епилога поздрава: „Нека нас Господ удостоји да видимо и васкрсење јединства Једне, Свете, Саборне и Апостолске Цркве Његове“, када се њиме даје утисак да је од доба шизме са Римом престала да постоји Једна, Света, Саборна и Апостолска Црква, и молимо се за њено „васкрсење“?

Зар се нисмо родили, зар се нисмо крстили и зар нисмо одгајени у окриљу Једне, Свете, Саборне Цркве, него очекујемо њено васкрсење? Узалуд је дакле вера наша и узпразно трчимо?

Желимо да верујемо да Ваш поздравни говор не потиче из вашег пера и да Вас у суштини не изражава. Тешимо себе идејом да је неки поборник таквих екуменистичких ставова саставио ваш говор и Ви у Вашој многостраној активности нисте обратили пажњу на његов значај за православну веру и савест благочестивог народа Цркве. /.../

Сматрамо неопходним, Ваша Светости, да дате потребна разјашњења. Да се уклони утисак речи, које сте вероватно без потребне пажње изrekli. Да утешите саблажњене савести и обрадујете благочестиви народ, који сматра као највећи од дарова Светога Бога к њему, да поседује православну веру као гаранцију сигурног спасења. Веру, коју је Црква сачувала многим жртвама Светих Отаца од сваке јеретичке пропасти, тако да чини пут истинског богопознања (Јн. 17, 3). Веру, коју осећа да је у опасности да изгуби од погрешних теолошких усмерења, као овог, које се изражава у горњим речима поздравног говора папској делегацији.

Имамо добру наду, Ваша Светости, у што је могуће бржи долазак утешног поветарца са гора Мајке Велике Христове Цркве, на да тако кажемо, срца наша која су постала долина плача због горе реченог и написаног и опасности до тога за јединство наше најсветије Цркве.

А 30. децембра 2006. године представници свих светогорских манастира поново су потврдили своју верност Светом Предању, одбацујући да признају правац у коме се савремени екуменисти крећу:

Недавна посета Папе Бенедикта XVI Васељенској Патријаршији приликом празника Светог Андреја (30.11.2006.) и накнадна посета Његовог Блаженства атинског архиепископа Христулоса (14.12.2006.) дале су повода многим утисцима, проценама и реакцијама.

Ми ћемо проћи мимо оних ствари које је световна штампа вредновала као позитивне или негативне, да бисмо се усредсредили на оне ствари које се тичу нашег спасења, ради којег остависмо свет да бисмо живели у пустињи Свете Горе.

Ми желимо да посвећујемо цео свој живот чувању заветне истине Светих Отаца, која нам је остављена у наследство од стране светих оснивача наших светих манастира и блаженог спомена отаца преминулих пре нас. Трудимо се најбоље што можемо да живимо свету тајну Цркве и непомућене Православне Вере, сагласно ономе што нас дневно уче божаствене молитве, света читања и уопште учење Светих Отаца изложено у њиховим делима и у одлукама Васељенских Сабора. Чувамо нашу догматску свест „као зеницу ока свога” коју изграђује удубљивање у богољубиве подвиге, а и победе над разноврсним јересима од стране Светих Отаца Исповедника, нарочито нашег оца међу Светима, Григорија Паламе, Светих Мученика Свете Горе и Свештеномученика Козме Првог, чије Свете мошти целивамо са сваком чашћу и прослављамо сећање на њега. Бојимо се да ћутимо кад год се поставе питања која се тичу заветне истине Светих Отаца. Наша одговорност према побожним оцима и браћи целокупног братства Свете Горе и према благочестивом народу Цркве који гледа на атонско монаштво као на непоткупљивог чувара Светог Предања, тешка је и велика.

Папина посета Фанару и Архиепископова посета Ватикану можда су обезбедили извесне користи световне природе, али су се током тих посета одиграли различити догађаји који нису били у складу са обичајима православне еклесиологије, или су преузете обавезе које неће донети користи ни Православној Цркви, ни инославним хришћанима. Пре свега, Папа је примљен као да је канонски Епископ Рима. Током службе, Папа је носио омофор; ословљаван је од стране Васељенског Патријарха поздравом „благословен да је онај који долази у име Господње” као да је он Господ Христос; благосиљао је скуп и одржано му је многољествије као „најсветијем” и „најблаженијем Епископу Рима”. Такође папина хоростасија на Православној Божественој Литургији са омофором,

читање „Оче наша”, његов литургијски загрљај са Патријархом, били су пројаве нечега вишег од заједничке молитве. И све ово у времену када папска институција није променила ништа у својом јеретичким учењима и својој политици; напротив, Папа видљиво промовише и покушава да наметне унију заједно са догмама папског примата и непогрешивости, и иде чак и даље, са међурелигијским заједничким молитвама и сверелигијском хегемонијом Римског папе која из тога произлази.

Што се тиче пријема Папе у Фанару, посебно смо ожалосћени чињеницом да су медији наставили да понављају исту, нетачну информацију, да је тропаре који су тада певани, певао монах са Свете Горе. Користимо прилику да одговорно обавестимо све хришћане да њихов аутор није био, и никад не може бити, монах са Свете Горе.

Онда је ту и настојање Његовог Блаженства Атинског Архиепископа да започне односе са Ватиканом у погледу друштвених, културних и биоетичких питања, као и циљ да заједнички бране хришћанске корене Европе (ставови који се такође налазе у Заједничкој Декларацији Папе и Патријарха у Фанару), од којих обоје може изгледати нешкодљиво или чак позитивно, с обзиром да је њихов циљ да однегују мирољубиве међуљудске односе. Ипак, важно је да ништа од овога не створи утисак да се Запад и Православље темеље на истим основама, или да заведе неког да заборави дистанцу која одваја православно Предање од онога што се обично назива „европски дух”. (Западна) Европа је оптерећена низом антихришћанских институција и аката, као што је крсташки поход, „света” инквизиција, трговина робљем и колонизација. Оптерећена је трагичном поделом која се одиграла у облику протестантског раскола; рушилачким светским ратовима, човекоцентричним хуманизмом и атеизмом. Све ово су последице теолошких девијација Рима од Православља. Једна за другом, папске и протестантске јереси постепено су избацили смиреног Христа Православља и на Његово место устолочили су гордог човека. Свети владика Николај Охридски и Жички написао је следеће из Дахауа: „Шта је онда, Европа— Папа и Лутер...То је Европа, у својој суштини, онтолошки и историјски”. Свети пак старац Јустин Поповић томе додаје: „Други Ватикански Концил представља ренесансу свих европских хуманизма... због тога што Концил упорно држи догме папске непогрешивости” и закључује: „Несумњиво, начела и покрета-

чи (западно)-европске културе и цивилизације су христорачки”. Ето зашто је тако важно изложити смирену моралност Православља и подржати истински хришћанске корене уједињене Европе; корене које је Европа имала током првих векова хришћанства, у време катакомби и седам Васељенских Сабора.

Препоручљиво је да Православље не оптерећује себе туђим гресима и, даље, не треба да се ствара утисак код дехристијанизованих Европљана због реакције на застрањивање Западног хришћанства, да је Православље са њим истоветно престајући тиме са сведочењем да је оно једина истинита Вера у Христа, и једина нада народима Европе. Потпуно је очевидна немоћ Римокатолика да се одвоје од одлука доцнијих својих (а по њима Васељенских) сабора, који су легитимизовали филиокве, примат, непогрешивост, световни ауторитет Римског Понтификса, „створену благодат”, безгрешно зачеће Свете Богородице, унију. Упркос свему овоме, ми православни настављамо са такозваном традиционалном разменом посета, указивањем почаста Папи које припадају православној епископу и потпуно занемарујемо низ светих канона који забрањују заједничке молитве, док теолошки дијалог изнова трпи бродолом, и, након што бива извучен из дубина, поново пропада доле./.../

Уосталом, Понтифекс сматра Примат за своје неутуђиво право, као што се може закључити из недавног брисања титуле „Патријарх Запада” од стране актуелног Папе Бенедикта XVI; такође из његовог позивања на глобалну мисију апостола Петра и његових наследника током омилије у Патријаршијском Храму, као и из његовог недавног говора, у који је укључено и следеће: „... унутар заједништва, са наследницима Апостола, чије је видљиво јединство гарантовано од стране наследника апостола Петра, украјинска католичка заједница (унијатска) успела је да очува живим свето предање, у његовој целости” (Catholic Newspaper, No. 3046/18–4–2006).

Унија се примењује и осигурава на многе различите начине, упркос повременим супротним прокламацијама Папе. Овакав дволичан став је очигледан, између осталог, и из провокативне интервенције претходног Папе, Јована Павла II, којом је довео православно-римокатолички дијалог у Балтимору до катастрофе, као и из писма које је послао актуелни Папа Кардиналу Лубомиру Хусару, Унијатском Архиепископу Украјине. У овом писму од

22. 02. 2006, наглашено је следеће: „Императив је осигурати присуство двеју великих носилаца једног предања (источног и западног)... Мисија коју предузима гркокатоличка Црква, која је у пуном општењу са наследником апостола Петра, је двојака: с једне стране, она мора видљиво очувати источно предање унутар Католичке Цркве; с друге стране, она мора бити наклоњена спајању двеју предања, сведочећи да она не само да могу да се међусобно ускладе, већ да заједно представљају суштинску заједницу у својим различитостима”. Гледано у овом светлу, гестови љубазности као што су посете Папе Фанару и Атинског Архиепископа Ватикану, без предуслова јединства у вери, могу у неку руку створити погрешан утисак јединства, и тиме одвратити инославне да гледају на Православље као на истиниту Цркву, и с друге стране, онеспособити чула многих православних кад је у питању чистота вероучења. Шта више, они могу нагнати неке од верних и ревносних православних, који су дубоко забринуте неприличним дешавањима противним Светим Канонима, да се одвоје од тела Цркве и створе нове расколе.

Стога, из љубави према Православљу, али са болом у погледу јединства Цркве, и у жељи да очувамо православну веру од свих новотарија, сведочимо свима и сваком оно што је посведочено на Ванредној Двострукој Светој Скупштини Свештене Општине Свете Горе од 9/22 априла 1980:

„Верујемо да наша Света Православна Црква јесте Једина Света Католичанска и Апостолска Црква Христова, која има пуноту Благодати и Истине, и, са овог разлога, непрекинуто апостолско прејемство. Насупрот томе, Западне „цркве” и „вероисповести” су на многим местима извитопериле веру Јеванђеља, апостола и Светих Отаца и лишене су благодати, истинитих Светих Тајни и апостолског прејемства...

Дијалог са инославнима – уколико је усмерен да их обавести о Православној вери како би они постали пријемчиви за божанско просвећење које би им отворило очи да би се могли вратити Православној вери- није за осуду. У сваком случају теолошки дијалог не могу пратити заједничке молитве, учешће у литургијским окупљањима и службама са било које стране и било какве друге активности које могу створити утисак да наша Православна Црква признаје Римокатолике као потпуну Цркву и Папу као канонског (истинитог) Римског Епископа.

Овакве радње заводе православне, као и римокатоличке вернике, којима се предочава погрешан утисак о томе шта Православље мисли о њима...

Божијом милошћу, Света Гора остаје верна – као и православни народ Господњи – вери светих Апостола и Светих Отаца, такође и из љубави према инославнима, којима се суштински помаже када православни својим неоступним православним ставом укажу наразмере њиховог духовног оболења и начин на који се они могу излечити.

Пропали покушаји постизања јединства у прошлости уче нас да је за стално јединство, према вољи Божијој, унутар Истине Цркве, неопходан предуслов другачији начин припреме и смер од онога који смо следили у прошлости и који се изгледа следи до данашњег дана.”

А 18. фебруара 2007. године Богословска комисија Свете Горе огласила се својом анализом учешћа Православне Цркве у протестантском Светском савету цркава (ССЦ) (World Council of Churches):

На основу реченог и онога што, разуме се, није могло бити изнето, очигледно је следеће:

– ССЦ је организација која има за циљ да однегује јединство хришћанских цркава и вероисповести и то у два облика; 1) кроз заједничку обавезу међусобног признавања (mutual recognition), међусобно уважавање (mutual accountability), заједнички пут кроз историју (stay together), сарадњу на практичном нивоу (cooperation) и у мисионарству (common witness). 2. Као позив на јединство у једној вери, једној Евхаристији и заједничком животу неподељене Цркве. Као што је очигледно, ни први облик не представља истинско јединство, нити је други остварив, јер протестантска исповедања вере не признају да је апостолска Вера она иста Вера која се данас садржи у историјској Православној Цркви.

У садашњем облику „јединства” цркве-чланице ССЦ-а се оријентишу ка томе да једна другој признају крштење. Нажалост, поједине Православне Цркве су приступиле признању крштења антихалкидонаца и немачких протестантских вероисповести. Међутим, неразумно признање крштења инославних без догматског јединства није у складу са еклисиологијом Православне Цркве. Протестантске конфесије задржавају сва јеретичка учења која су назначили православни патријарси и богослови од XVI века па надаље.

Заједничке молитве и заједничко учешће у богослужбеним сабрањима представљају уобичајену праксу на екуменистичким скуповима ССЦ-а. Тек након протеста православних 1998. год. извршена је извесна модификација ове праксе, али она не мења режим заједничких молитава, које се забрањују канонима Православне Цркве и не треба их наставити.

Циљ ССЦ-а, тј. остваривање свехришћанског видљивог јединства, има као позадину протестантску еклисиологију о „невидљивој” Једној Светој Саборној и Апостолској Цркви и њеним видљивим историјским формама, од којих ни једна не садржи пуноту апостолске Вере, Саборности и живота у благодати. Из тог разлога циљ ССЦ-а на остварењу видљивог јединства нема никаквог смисла за Православне, који у Православној Цркви имају пуноту апостолске Вере и живота у Христу. Свехришћанско јединство православни схватају као обраћење свих инославних у православној Вери и самим тим њихов повратак у заједницу Православне, Саборне и Апостолске Цркве (Литургија Василија Великог).

– У ССЦ-у постоји тежња да се међухришћанско јединство прошири и да обухвати све религије на свету, јер је Бог, наводно, свим људима предодредио спасење и нама су непознати сви облици човекољубља Божијег. За Православну Цркву је такво јединство потпуно неприхватљиво. Јер истина је, додуше, да се спасење од Бога нуди свим људима, али га људи одбацују следећи путеве који не воде до спасења.

Неке групе протестаната захтевају од ССЦ-а званичне кораке како би затражили да им се признају нечасни нејеванђелски избори (хомосексуализам итд.). За сада не наилазе на пристајање, али постоје индиције да би ради заштите људских права могла да се покрене већ започета расправа и да се затражи признавање једнакости за све. Православна Црква не може да занемари јеванђелско учење и да снисходи безакоњу. Рукоположење жена у многим протестантским црквама такође је показатељ све већег удаљавања од Предања Цркве Апостола и Светих Отаца.

Сведочење Православне Цркве није прихватљиво протестантским конфесијама из ССЦ-а као целине, као што се види из шездесетогодишње историје ССЦ-а и још много дуже историје православно-протестантских контаката. Све указује на то да ССЦ тежи за хомогенизацијом „цркава-чланица” до које би дошло дугогодишњим међусобним мешањем.

– Промена начина размишљања православних (теолога који учествују у раду ССЦ-а и других) је чињеница бременита опасностима по будући пут Православне Цркве у савременом свету. Постоји опасност од унутарправославних раскола.

– Под утицајем ССЦ-а православни и антихалкидонци седе једни поред других као православно крило ССЦ-а, признајући једни друге православнима. Тај исти дух је довео до споразума (Заједничке Изјаве) између православних и антихалкидонских теолога на незваничним разговорима, а потом и на званичним разговорима Православне Цркве са антихалкидонским конфесијама, споразума који православна страна није прихватила.

– Изгledi за будућност (предлози за заједничко празновање Васкрса и сазивање заједничке Скупштине без догматског јединства) нису обећавајући и захтевају много пажње и будности.

– Прекид односа Православних Цркава са ССЦ-ом био је стално питање које је и даље актуелно, све док протестантске ‘цркве’ чланице ССЦ-а не покажу да одустају од својих еклесиолошких предуслова. Православне Цркве својим учешћем у ССЦ-у показују да у пракси одустају од свог еклесиолошког идентитета. У том смислу су римокатолици, формално одсуствујући из ССЦ-а, доследнији својој еклесиологији него ми, православни, својој.

– Ми православни немамо никакве добити од учешћа у ССЦ-у. Напротив, од тога имамо само штету и пропаст. Наше посланство да преносимо поруку Православља инославнима нема успеха, јер се протестанти у ССЦ-у не оријентишу ка прихватању Православља, него ка коегзистенцији са њим у форми којој теже, то јест у форми потпуног међусобног признавања. Таква оријентација је у потпуном складу са њиховом еклесиологијом. Можемо ли ми православни да учествујемо у некој организацији (ССЦ), чији се састав, структура и рад базирају на протестантској еклесиологији, а да наше учешће у таквој организацији не значи одрицање од наше еклесиологије?/.../

Након свега тога, православни став према ССЦ-у би могао да се одреди на основу следећих теза:

– Учешће православних у ССЦ-у није на корист ни Православној Цркви, ни инославнима, па није од користи ни за жељено јединство свих хришћана уистинитој апостолској Вери и Цркви из првих векова хришћанства. Није ли можда дошло време да Православне Цркве прекину односе са ССЦ-ом?

Ако се из разлога вишег, добро промишљеног и богољубивог интереса неких Православних Цркава (види Пидалион: „Шта је интерес”), или упућености ради, просуди да је потребан неки облик сарадње са ССЦ-ом, треба захтевати да се ССЦ преименује у Светски Хришћански Савет и да веза са њим буде лабава, само преко посматрача, без обавеза и дужности које су у супротности са еклисиологијом Православне Цркве.

У том случају неће бити заједничких молитава и богослужбених манифестација. Учешће ће бити на академском нивоу а православни ставови ће нужно бити формулисани у облику издвојених Изјава, као што је било све до Генералне Скупштине у Њу Делхију (1961).

А јединство, ако икада до њега дође, неће бити последица мешања, него плод молитве, доследности и верности нашој православној самосвести, а пре свега дар Предоброг Бога.

Архимандрит Георгије Григоријатски и преговори с Ватиканом

Отац Георгије, игуман манастира Григоријат на Светој Гори, један је од најдоследнијих исповедника православне вере данас. Он је, у последњих православних с Ватиканом После сусрета Мешовите богословске комисије за православно – римокатолички дијалог у Београду 2006. он се огласио својим текстом „Узнемиреност због сједињења” (20. јун 2007.) у коме истиче методе које римокатолици примењују да би православне преварили и проверили:

Припрема, излагање и подржавање новојављених теорија, од којих се *Filioque*, примат и непогрешивост тумаче се од римокатолика на такав начин како би били прихваћени од православних.

Пре отприлике четрдесет година учествовао сам на скупу православних теолога у Атини, на коме нам је позвани, познати римокатолички клирик и угледник Ватикана, Пјер Дипре, рекао: „Првенство ћемо изразити на такав начин да ћете га прихватити”. Критиковао сам га да нас не интересује формулација, већ суштина примата. Не долази у обзир да прихватимо примат у смислу који поима римски папа.

Организовање заједничких православно-римокатоличких теолошких конференција као Босе, које, док тобоже приказују православно духовност, гаје идеју сједињења упркос догматских разлика.

Папизам користи школство да би имао утицаја на убеђења православних младих, и то оних образованих. Познато је да је папа Гргур XIII 1575. установио у Риму грчки Колегијум Св. Атанасија, који, сагласно са званичним папским актом, за циљ „...најпре жели духовно уздизање Грка...; затим тежи учењу догмата Римокатоличке цркве и повратак православних 'шизматика' у њен загрљај”. Ученици Колегија су се растурили по турократској Грчкој и радили на унијаћењу својих православних земљака.

Такође је познато да данас, поред додељиваних стипендија богословима за студије на папским теолошким школама у Риму, у Грчкој ради више папских школа првог и другог степена.

Линија зацртана од Ватикана се следи са тачношћу. До данас је наглашавано од стране православних богослова да постоје догматске разлике између православних и римокатолика, без чијег решавања не може бити сједињења. Сада се од православних истиче да имамо заједничку веру, заједничко Предање, и да ћемо под одређеним претпоставкама моћи да прихватимо папско првенство: „Имамо исту веру и исто предање. Главни проблем који треба решити јесте првенство епископа Рима, односно, улога папе”, изјавио је митрополит (Пергамски) Јован. 'Верујем да можемо наћи решење. Реч је о прецизном одређивању положаја епископа Рима у склопу свесветске Цркве. Православни су спремни да прихвате идеју о једном свесветском примату и, према канонима древне Цркве, епископ Рима је био *primus* (...) Неслагање се јавља код једног темељног питања: Може ли епископ Рима да се умеша у живот месне Цркве', изјавио је поред осталог и додао: 'Не може да се умеша без одлуке донесене у заједници са другим епископима. Укратко, епископ Рима треба увек да делује у сагласности са сабором”’.

Овде бих најпре желео да приметим да свест Православне Саборне Цркве никада није прихватила да после раскола православни и римокатолици имају заједничку веру и заједничко Предање. Сведоци те свести јесу велики јерарси и богоносни Оци, као Св. Григорије Палама, Св. Марко Ефески, Св. Мелетије Пигас, Св. Никодим Светогорац, Св. Нектарије Пентапољски, Доситеј Јерусалимац, и многи други, као и саборна изјашњавања Православних патријараха 1848, 1868, 1895. Али и прост православни народ, и поред патњи за време турократије, и поред систематске латинске пропаганде и притисака које су повремено трпели од уније, није

се одрекао – осим мањих изузетака – већ је остао веран догматима ивери своје Цркве.

Уз то, сједињење које се остварује, иако се већ више деценија добро припрема од Ватикана, неће бити прихваћено од већине православних, али ће допринети њиховом расколу, пошто ће бити без суштинског решавања догматских разлика, без одрицања римокатолика од јеретичких догмата (Filioque, примат, тварна благодат итд.), већ са њиховим претумачењима, на начин безболан за Ватикан и прихватљив од „православних“.

Наравно, наше посветовњачено друштво, задојено идејама глобализације и Новог доба, нема догматску осетљивост православних који некада нису прихватили одлуке „уједињујућег“ Ферарско–Флорентинског сабора. Међу таквима и данас постоји народ Божји, пророковани остатак савесних православних, који ће се супроставити било којем облику уније која не буде у истини православне вере. Узнемиреност многих православних због онога што се збило у последње време, потврђује да православна савест дела.

Нека, дакле, припазе они који журе ка унији, да можда уместо да сједине разједињено, не разјуре сабрано православно стадо. Драма непрекидних подела, која је пратила ужурбано наметање новог календара у Грчкој цркви, треба да упозори наше црквене вође. Треба још данас поучи и опрез многих Православних Цркава које задржавају стари календар, како се не би цепало њихово стадо.

Објављено је да је Васељенски патријарх позвао папу да присуствује наредној Скупштини Мешовите богословске комисије Дијалога православних и римокатолика у Равени. Теме ће бити озбиљне. Иако смо забринути шта ће се одлучити, надамо се да православни неће подлећи вечитим тражењима папе, да неће амнестирати Унију, да неће признати папи неки облик примата власти и свесветске надлежности, нити прихватити да сарађују у ватиканским нацртима за сједињење, које ће посредно или непосредно искварити неновотарену православну веру.

После скупа у Равени 2007, отац Георгије се поново огласио, истичући (30. децембра те године):

Постоје озбиљни разлози да верујемо да „Равенски документ“ потврђује страховања да ми православни попуштамо папским захтевима. Разлози јесу следећи:

а) Документ говори о „римокатоличкој цркви”. Није у питању технички израз чије ће коришћење олакшати дијалог. Напротив, њему је дат пуни богословски садржај тако да дијалог бива уз претпоставку да римокатоличка црква јесте истинита православна Црква.

Православно представништво се на овој тачки недопустиво повукло. Текстом Баламанда (1993.) призната је римокатоличка црква као црква са пуним значењем израза: „Са обе стране се признаје да оно што је Христос поверио Његовој Цркви-исповедање апостолске вере, учествовање у истим тајнама, пре свега у јединственом свештенству које врши јединствену Христову жртву, апостолско прејемство епископа-није могуће сматрати својном само једне од наших Цркава”. Реч је о суштинском одступању од почетне и најтемељније основе богословских преговарања. Дакле, док римокатолици признају одређене суштинске елементе цркве Православној цркви (пуноважне тајне и апостолско прејемство) и при том и даље остају верни еклесиологији II Ватиканског концила, православни богослови напуштају нашу веру, током времена сведочену од угледних Отаца и сабора, да се због јеретичких догмата црква Рима одсеца од тела Једне Свете Саборне и Апостолске Цркве, да нема елементе који је чине Црквом Христовим, и да је тако она јеретичка црква. Чак оклевају и да наведу историјске потврде, какво је оно Св. Марка Евгеника: „Пре много година одвојио се из заједнице осталих четири светих патријаршија чувени збор западне Цркве, славни Рим, усамивши се са обичајима и догматима страним православнима и Саборној Цркви...(а који су, међутим, страни православнима свакако су јеретички)”.

б) Међутим, и ово лоше настало „узајамно признавање” је превазишло Упутство Ватикана (јули 2007), са познатим „Одговорима”, у којима папа Бенедикт XVI одређује православне помесне цркве „мањкавим”, јер немају заједницу са Петровим наследником. Саобразно Упутству истинита Христова Црква постоји само у Римокатоличкој цркви. Значајно је да је Упутство издато неколико месеци пре Скупштине у Равени, што, према нашој процени, значи да Ватикан зацртава правац који треба да следи дијалог. А правац је римоцентрични екуменизам, каквим га је одредио II Ватикански концил. Исто потврђује и текст Упутства Ватикана, али и епископ бивши Захумља и Херцеговине Атанасије Јевтић: „Овај текст („Одговори”) показује упорност папе Рацингера да, и својима, и други-

ма, покаже право лице свога-римокатоличког (= римоцентричног) екуменизма, који у ствари није оно што папа говори, већ оно што верује и како се понаша”

Наглашену забринутост у вези горњег папског Упутства изражава и Св. Синод Грчке цркве православном сапреседнику Мешовите комисије за дијалог, митрополиту пергамском, г. Јовану, посланицом од 8/10/2007.

Напомена у 1. параграфу Равенског документа, највероватније плод протеста Грчке цркве, прати, нажалост, дух папског Упутства. Поред тога што уверавају да коришћење израза „црква” не подрива самосвест Православне цркве као Једне, Свете, Саборне и Апостолске Цркве, православни представници у ову напомену не стављају исто тако основно начело њене самосвести да Православна црква не прихвата да у римокатоличкој цркви „постоји” Једна, Света, Саборна и Апостолска Црква. Карактеристична је, и изобличава плашљивост православних представника, чињеница да су римокатолици објавили да у истим међу односима не признају начела истините Цркве изван римокатоличке заједнице. Јасно је да „Равенски документ” треба читати и тумачити уз сазнање да римокатоличка страна остаје непроменљива и верна папским догматима.

г) Саопштења Равенског документа о апостолској вери, основним Тајнама, свештенству, Евхаристији и апостолском прејемству се са толиком природношћу односе на римокатоличку цркву, тако да неко може да помисли како је по свим овим тачкама римокатоличка црква православна. Међутим, поново се питамо заједно са Св. Марком Евгеником: „Откуда се, дакле, појављују изненада пред нас као православни они који су већ толико година и од стране толико Отаца и учитеља осуђени као јеретици?” Заиста, када су римокатолици дали јасне знаке одбацивања њихових познатих другачијих учења? Напротив, да ли су добро потврђене доказе сопствене истрајности у њима. Како они имају апостолску веру када *filioque*, тварна благодат, примат као привилегија свесветске надлежности, непогрешивост, безгрешно зачеће Богородице и др., још увек сачињавају њихове основне и неразматриве догмате? Како имају пуноважне основне тајне (крштење, помазање), свештенство и евхаристију, када су се, према Св. Марку, отцепили од Христове Саборне Цркве? Осим тога, на снази је још први канон Св. Василија Великог, потврђен на Петом Васељенском Сабору, да „који су

удаљени од Цркве немају више благодат Св. Духа на себи, јер је престало њено предавање прекидом прејемства... будући одсечени и поставши лаици нису имали власти нити да крштавају, нити да рукополажу, нити су могли да преносе благодат Св. Духа, од које су отпали..." Штавише, овде се не ради о помоћи онима који се враћају из латинства вери Саборне цркве, већ о потврђивању латинских другачијих учења од стране Православне цркве. Исто тако, како имају апостолско прејемство, када, према Св. Григорију Богослову, православно веровање потврђује апостолско наслеђе, а инославно га прекида? „Пошто је истомислено исто што и истопрестона, онда је разнославно истовремено и разнопрестона; у првом је заједничко прејемство, а у другом истина”, пише божаствени Григорије.

д) У Равенском документу се даље разматрају два важна аспекта установе Цркве, саборност и власт. Усаглашено је (парагр. 40-41) да је еклесиолошка суштина саборности и власти живела у православној заједници током првог хиљадугодишња живота Цркве на Истоку и Западу. Међутим, све и да хоћемо да ово сагласје сматрамо стварним, не допушта нам да будемо спокојни разјашњавање истог параграфа: „Они (православни и римокатолици) се не слажу, међутим, око тумачења историјских доказа из ове ере везано за прерогативе епископа Рима као првог, ствар која је већ била схваћена на различите начине у првом миленијуму” (парагр. 41). Оваквим појашњењем су постављени темељи прихватању од стране православних претумачења папског примата.

Несумњиво је током првих хиљаду година дејствовала саборност и зато се није развијала власт у облику свесветског првенства или надлежности. Искривљења, пак, код папског примата нису настала одједном. Због папског владања над читавом црквом, у цркви Рима се током векова неприметно одвијао један процес смањивања саборности и уздизање папског примата. На овај процес директно и јасно упућује горње „несагласје” православних и римокатолика Мешовите комисије у Равени. Међутим, док римокатолици не одустају од папоцентричног тумачења установе саборности и власти за време првих хиљаду година живота Цркве, „сагласје” Равенског документа нагиње ка признавању једног свесветског првенства папе. Само уколико римокатолици прихвате да тумаче историјске чињенице првих хиљаду година као и православни, сигурно ће напустити папске новотарије другог хиљадугодишња. Само под овом претпоставком најављена расправа на

следећој скупштини Мешовите комисије, о тумачењу саборности и власти током другог хиљадулећа, и наравно I и II Ватиканског концила, даће православне закључке, тј. нагињаће укидању папског примата. У другом случају, признавање папске надлежности од читаве Цркве (нека буде и под видом јавне службе) је решење, које ће сигурно бити донето. Познавајући стратегију Ватикана сматрамо да римокатолици не могу одбацити свој папоцентризам, стари као и нови, зато што је он запечаћен одлукама њихових тринаест „васељенских” сабора. Подсећамо на последњу објаву папе Јована Павла II, у енциклици *Ut Unum Sint* (1995): „Католичка црква има уверење да је сачувала службу наследника ап. Петра, епископа Рима, кога је Бог установио „као вечни и видљиви темељ јединства” (парагр. 88). И: „Уверен сам да на овом месту имам нарочиту одговорност...да пронађем један облик примене примата, који ће, без тога да на било који начин порекнем суштину његове мисије, отпочети у новим околностима”. Поред осталог, ту је и скорашња објава папског примата од стране папе Бенедикта XVI, на Фанару 2006.

Штавише, све и да се догоди да се искреним дијалогом не следи траса Ватикана, тактика је да се прекине договор теолога сваки пут када није сагласан са линијом Курије. Подсетимо и на повлачење православних по питању присуства унијата у дијалогу, чак на његовом почетку, поред свеправославних саборних тврдњи о непоколебљивом ставу по овом питању. Подсећамо још и на нарушавање тока дијалога о унији и на наше неправилно попуштање, све до понижавајућег нивоа текста Баламанда. Да подсетимо, на крају, и на грубо папско мешање током IX Скупштине Мешовите комисије у Балтимору, и бродолом православних надања у вези уније. И да не заборавимо папско Упуство од прошлог јула. Што се тиче расправе о примату на следећој скупштини Мешовите комисије, плашимо се да ће линија Ватикана путем препознавања код римског папе наметнути неки вид свесветског примата, вероватно под варљивим обликом (у „подхришћанском коду” према Мелетију Пигасу) службе читаве Цркве, али свакако непознате и неприхваћене у древној Цркви. Плашимо се што тако нешто већ почиње нејасно да се разазнаје у парагр. 41 Равенског документа.

е) Наша молитва и нада свакако је су да римокатолици одбаце папоцентрично тумачење историјских чињеница првих хиљаду година, као и исходишно првенство свесветске надлежности. Можда се одсецањем повода за папско владарско настројење исправе и

догматске последице. Блаженопочивши о. Јустин Поповић папски примат и папске јереси повезује као узрок узрокованог: „Православна догма, боље речено сведогма о Цркви, одбацује и замењује латински јеретички сведогмат о првенству и непогрешивости папе, тј. човека. Из ове свејереси рођене су и рађају се непрекидно друге јереси: Filioque, одбацивање епиклезе, бесквасни хлебови, увођење тварне благодати, чистиштни огањ, ризница вишка дела...”

Са молитвеном надом да Латини XV века одбаце њихове догматске новотарије отишао је Св. Марко Ефески на Ферарско-Флорентински Сабор, али се сударио са папском надменошћу Евгенија IV. Са истим молитвама и надама, да папе и богослови, дакле, одбаце њихов папоцентризам, свештени Доситеј Јерусалимски је написао Дванестокњижје, или Историју о јерусалимским патријарсима, како бележи његов наследник на трону јерусалимском и издавач, блаженопочивши Хрисант: „Макар да са овом књигом, као са проповеди богопоучених апостола и богоносних источних и западних отаца, дођу свести и да, подстакнути од самих старешина западне цркве, остваре управо ово – да уједине Цркве гоњени божанском ревношћу и да прекину са раскоlima ис аблазнима, који су оруђа ђавола”. Хрисант свакако са надом примећује: „Ако, дакле, западна црква прихвати исправљање и одбаци њене новотарије и све што није имала када је била сагласна Источној цркви, тада ће се, наравно, и према епископу Рима односити, као што је природно, на читавој земљи као према првом у поретку патријараха и помињаће се јавно од највећих помесних цркава и од свих архијереја читаве васељене као први у возгласима и биће враћен у диптихе, као што је било некада пре раскола. Наравно и његове привилегије и право првенства и части ће обновити уједињење Цркава и вратиће му их са великом радошћу и благодарношћу”. Међутим, као што је познато, I и II Ватикански концил су одогматили строжију папску установу.

Богословски дијалог није лош када бива са претпоставкама наше православне стране. Могуће обраћање иновernih вери и заједници Саборне цркве се може сматрати нашом људском сарадњом у делу Божијем. Међу овим претпоставкама значајна је, конкретно, наша непоколебива истрајност у саборно утврђеном ставу Православне цркве односно папизма, колико као преносиоца мноштва другачијих учења, толико и као носиоца папоцентричког владања над читавом Црквом. Нажалост, у Равенском

документу се не примећује јасан и несумњив отачки и саборни православни став. Недостаје дух којим је мишљење о уједињењу црква износио Св. Марко Евгеник на Ферарско-Флорентинском сабору, када је одмах, од почетка, показао као основу расправа непроменљиво Вјерују и његово православно тумачење. Недостаје еклисиолошко убеђење саборских одлука источних патријараха у време турског владања. Недостаје дух ревности којим говори Св. Нектарије Пентапољски у делу О узроку раскола. Супротно, влада једна сумњива „еклисиологија заједнице”, где се не подразумева заједница између православних по вери помесних Црква, већ између Православне цркве и инославне цркве Рима. Значајно је да, у ствари, није реч о „црквеној заједници”, већ о „заједници црква” (ecclesial communion). У горњој „еклисиологији заједнице” умањује се значај који имају, прво, непроменљивост апостолске вере, која у Равенском документу остаје просто саопштење, без већег значаја који има за одвајање Православне цркве од инославног Рима, и друго, заповест свештених канона о незаједничарењу са јеретцима у Тајнама, нарочито у евхаристији, заповест која се потпуно прећуткује. Свакако да су ова два начела темељна у православном учењу о цркви као заједници.

У Равенском документу се појављује тежња суочавања са питањем папског примата као „уређивање” папских привилегија, а не као тежак богословски проблем који се тиче тајне Христа. Прихватање првенства надлежности над читавом Црквом, тј., да је један епископ-глава и начело читаве Цркве, нека је и оптерећен једном улогом службе, јесте увреда према личности Христа као јединствене Главе Тела Цркве. Примат надлежности представља нарушењавање православне еклисиологије, према којој је изнад свих епископа Васељенски Сабор. На њему председава први у љубави епископ Рима, као једнак његовим саепископима, између којих се, међутим, у средину поставља свето Јеванђеље, као символ присуства Христа, јединствене Главе читаве Цркве. Изузетна привилегија епископа Рима (када му је значење било православно), која је прихватљива за православно гледиште, јесте његово председавање на сабору између пет православних патријараха и, као последица тога, његово помињање као првог међу осталим патријарсима у диптисима. Ово потврђује слово и дух 28. канона Четвртог Васељенског Сабора. Остале повластице и улога епископа Рима нису прихватљиве за Цркву. Потребно је, значи, много пажње за

разумевање израза који владају у Равенском документу, и који су на Западу проглашени као, тобоже, по први пут признавање првенства папе од православних. Општепознати израз каже: „треба да препознају првог међу собом” (парагр. 10). Противречност израза је очигледна. Црква је увек признавала прву катедру епископу Рима, разумевајући ово, наравно, православно; никада, међутим, до данас није прихватила неко његово првенство или власт над читавом Црквом, поготово када црква Рима остаје при њеним јеретичким догматима.

На следећој скупштини Мешовите комисије очекује се разговор о улози епископа Рима и виду његовог првенства у „заједници црква”! Није могуће, међутим, да ми православни прихватимо једно папоцентрично претумачење примата епископа Рима. Папа је због папоцентричног тумачења првенства присвојио потпуно неприхватљиве привилегије, без пристанка осталих цркава древне пентархије и још са нарушавањем канонског (саборски потврђеног) поретка древне Цркве. Нешто од онога што је од стране православних детаљно, веома снажним речима и вештим богословским доказивањем (ми упућујемо на доказе код блажених патријараха Доситеја Јерусалимског и Мелетија Александријског Пиге) било проверено јесте следеће:

1. Пренство власти, пошто је, тобоже, апостол Петар био глава сабору апостола и имао над њима примат власти.

2. Безгрешност папе.

3. Да је папа изнад сабора.

4. Да Рим надмашује остале патријаршије.

5. Да је трон Рима судија у сваком случају и да не подлеже ничијем суду.

6. Да има трон Рима право апелације над читавом Црквом.

7. Да се папа сматра епископом Саборне (тј. Васељенске) Цркве. Подсећамо да се папа до данас потписује (он сам!): епископ Саборне Цркве.

8. Да је папа саборна глава Цркве са мисијом служења. Ово је једно место које римокатоличка страна прикрива и дан-данас, ако се сетимо чувеног израза да је папа „слуга слугу Божијих”! Равенски документ говори о примату као служењу папе римског и зато је потребна нарочита пажња. Недавно уврштен и у агиологију Цркве, свештени патријарх александријски Мелетије Пигас, између осталог пише и о овоме:

„Али, кажу, треба неко од епископа и међу епископима да предњачи. Заиста, овога називају главом која служи... Међутим, свим овим епископима је само Христос начело и глава... Они [Латини] уступају служби ове главе неограничену власт и над вером и над Црквом... Пошто показују маску главе која служи, опходе се насиљем деспотскије од било које деспотске власти.”

Отац Георгије је дубоко свестан главне замке данашњег екуменизма, који нема никакве везе са негдашњим сведочанским позицијама православних Отаца у разговору с јеретицима. Нега су Оци тражили аргументације Богом откривене Истине које јеретици не могу да прихвате; данас су, пак, екуменисти ту да би што више „снисходили”, да би што више показали „љубави”. Тиме они, по Светом Максиму Исповеднику, показују човекомржњу, јер јеретицима повлађују у њиховој лажној, неспасоносној вери. Ево шта старац Георгије, нови Јустин Ћелијски, каже на крају свог текста „Равенски документ и папски примат”:

Из горњег постаје разумљиво да равенски договор о саборности и власти не испуњава православна еклисиолошка мерила да би чини осигурну основу наредних расправа о папском примату. Уколико уследи расправа о томе како је тумачен папски примат током другог миленијума и на I и II Ватиканском концилу, она је од стране православних представника дужна да буде са знањем православља Светих отаца, а непомирљивим начином мишљења времена или са владалачким настројењем Ватикана. Признавање неке од горњих „привилегија” папе, или сагласност са неком сличном повластицом, противним православној еклисиологији, несумњиво значи унијатско уједињење, са којим се нећемо сагласити. Све ово зато што смо дужни да пажљиво чувамо нас саме и православни народ од савременог облика унијаћења, које, поред других последица, јесте и довођење у опасност нашег вечног спасења. И будући да смо дужни упоредо да помогнемо, ако је могуће, и „вођама западне цркве, да дођу свести”, како рече блажени патријарх јерусалимски Хрисант, да одбаце њихов папизам ради спасења њих самих као и њиховог народа, који не познаје православље.

Кад човек чита оца Георгија, радује се што се историја повремено понавља на добро. Јер, његово данашње сведочење истоветно је сведочењу светогорских монаха 13. века, који су унијатском цару Михаилу Палеологу, писали посланицу, и у њој, између осталог, ре-

кли и ово: „На какав нам је начин допуштено и богоугодно да се ујединимо са онима од којих смо се правилно и канонски раздвојили, који се непрестано придржавају јереси? /.../ Зато што божаствена и свештена правила говоре: „Ако се неко, макар и у кући, моли са одлученим (од Цркве, нап. В.Д.), и он сам да буде одлучен” (10 канон Светих Апостола)./.../ И опет: „Ко прима јеретика, подвргава се осуди којој и он.” Стога, ако их примимо бићемо подвргнути истим оним забранама којима и они, и то од стране божаствених канона одређених Духом Светим. То се не сме допустити, не сме!”

Светогорци су одлучно деловали против патријарха Јована (Века), који није могао да отворено увери РOMEјце у потребу уније с папом, па је деловао прикривено. Пошто су унијати тврдили да литургијско помињање римског папе није исто што и општење с Римом, Светогорци наводе забрану Светог Јована Богослова да јеретика не треба ни поздрављати, ни уводити у кућу, јер ко га поздравља, учествује у његовим злим делима (2 Јн. 10,11): „Ако је забрањено да га просто и на путу поздрављамо, ако је забрањено у обичну кућу да га уводимо, како онда да га примамо, не у кући, него у храму Божијем, у самом олтару (светилишту), крај тајанствене и страшне трпезе Сина Божјег, који Се приноси на жртву? /.../ Који ће то помрачењак изригнути помен онога који је достојно одбачен од Духа Светога, јер је устао на Бога и свете (то јест, ко ће смети да литургијски помене папу, нап. В. Д.), и на тај начин поста не непријатељ Божји? Зато што, ако обичан поздрав човека чини сачесником у делима злих, колико то више значи громко помињање његовог имена кад су ту пред нама страшне Божаствене Тајне. Ту, пред нама, јесте Самоистина (Христос у Светим Тајнама, нап. В. Д.), па како да допустимо да је истина ова велика лаж-да га сматрамо за православног патријарха? Да се спрдамо, као на позорници, док обављамо страшне Тајне? Како ће то издржати православна душа, како одмах да не иступи из општења са онима који га помињу, како да их не сматра за трговце светињом? Зато што је од почетка Православна Црква Божја помињање имена архијереја приликом свештенодејства признавала као савршено општење. Јер је на писано у Тумачењу Божаствене Литургије (Св. Германа): „Свештеник произноси име архијереја, показујући и своју потчињеност вишем

(од себе, нап. В. Д.) и општење с њим, и прејемство његове вере и свештенодејства”.

Михаил Палеолог, Јован Век и остали унијатски настројени Византинци позивали су се на некакву „икономију” ради општења с папистима. Светогорци су цару писали да таква „икономија” скрнави свештенодејство, одгони Духа Светога и због тога „верне чини не причаснима отпуштању греха и усиновљењу”. Ко општи с јеретиком, наследиће његову осуду.

Светогорци питају цара-зар је праведно дати јеретику првенство над православном Црквом Христовом: „А како да, по правди, признамо као прве и као судије православних цркава, оне с којима нам није дозвољено да једемо, које не треба да поздрављамо због потпуног недостатка општења, сусрете с којима смо, по могућству, дужни да избегавамо, и као да их помињемо као православне у цркви и за самом тајанственом Трпезом, а да она не престане да нас непорочно освештава?”

Сва ова питања данас поставља архимандрит Георгије Григоријатски, и на сва православно одговара, свим срцем својим, свом душом својом, свом мишљу својом!

Поводом новог активирања потенцијала унијатизма, а у оквиру настојавања на сједињењу, отац Георгије се опет огласио, текстом „Унија-метод папоцентричног екуменизма”:

Недавно је папа римски означио за епископа и апостолског егзарха за малобројне атинске унијате, унијатског клирика, господина Димитрија Салахаса, рукоположеног 24. маја 2008. за каркавијског епископа, професора римског института источних истраживања и члана Мешовите богословске комисије за дијалог између Православних и римокатолика. За атинску унијатску општину тај догађај, очигледно и судећи по изговореној беседи господина Салахаса на дан његовог рукополагања, и саопштења, објављеног на њиховом интернет сајту има веома важно значење. Али за Православне, та чињеница може бити окарактерисана као жалосна и изазивајућа, јер поново враћа у живот проблем Уније, још једном открива намере Ватикана у односу према Православљу и показује, колико је за Православље опасна перспектива такозваних богословских дијалога. То довољно убедљиво показују следеће чињенице.

1. Еклисиологија унијатских општина идентична је еклисиологији на којој се утврђивала Унија из XVI века.

То потврђују речи епископа Димитрија Салахаса, које је изговорио на свом рукоположењу.

У почетку он говори: „Наша заједница саставља мали део Католичанских Цркава на Истоку”. И то је-истина: све унијатске заједнице изашле из недара Православних Источних Цркава и постале „католичанским”, јер су прихватиле папски примат и папске догмате. Они себе називају „Католичанским Црквама на Истоку”, јер верују да их је општење са папом учинило „католичанским”, потпуним црквама, гарантујући им католичанскост, док у исто време друге Источне Цркве, које немају општење са папом (Православне Цркве, антихалкидонске, монофизитске и несторијанске цркве, које се нису присајединиле Унији) нису „католичанске”. Оне су како о њима говори Други ватикански концил, „појединачне или помесне Цркве, међу којима прво место заузимају Патријаршијске Цркве” (Указ о екуменизму, 14).

Даље у беседи на рукополагању налазимо следеће: „Ми стремимо ка јединству а не Унији. Други ватикански концил нам говори да су важеће правне норме Католичанских Цркава на Истоку биле установљене „до времена” тј. до оног тренутка када Католичка и Православна Црква успоставе потпуно општење једна са другом (Одлука о Источним Црквама, бр. 30) по образцу древне неподељене Цркве првих хиљаду година”. Онда ми можемо поставити питање: чиме се разликује „стремљење ка јединству” од стремљења ка Унији? Зар није стремљење ка Унији са еклисиолошке тачке гледишта потпуно идентично стремљењу ка јединству (псеудојединству) тј. зар није оно за свој циљ имало достизање црквеног општења, уз услов, међутим, признавање папског ауторитета и догмата, који су објављени на саборима у Лиону, Ферари – Фиренци, Триденту и др.? Може бити, „стремљење ка јединству” Другог ватиканског концила и папоцентричног екуменизма претпоставља одбацивање догмата, који су прихваћени од стране тринаест „васељенских” сабора папизма? И на крају како ће без одбацивања свих туђих учења (јереси) богословски дијалог достићи јединство, не поставши „унијатски”, јер ни до данас нису успели да добију одбацивање нити једне од тих одлука?

Епископ Салахас уверава Православне: „Грчки католички егзархат (има се у виду унијатска заједница Ахарнон коју он води,

прим. прев.) категорички одбацује и одбациће сваку прозелитску делатност и додаје: но ја их молим (Православне, прим. ред.) да нам не отказују право на постојање”. Он уверено и јавно одбацује одвратне методе из прошлости и жели да верујемо да је он искрен, када моли да им се да право на постојање као заједници са слободним избором. Штавише, треба бити потпуно свестан, да ми Православни, иако немамо ништа против права сваке заједнице на самоопредељење, ипак наглашавамо да постојање унијатских цркава јесте очигледан доказ да Унија постоји и да свако деловање Ватикана, које потврђује њихово постојање, јесте утврђивање Уније, независно од тога да ли се остварује законити прозелитизам или не. Унија-то је пре свега еклесијолошки проблем и она нас као таква интересује више од свега. Следи да, пошто Ватикан потврђује постојање Уније, јачајући унијатским црквама право да постоје у њиховом садашњем еклесијолошком поретку, богословски дијалог са стране Ватикана може да има у перспективи не успостављање јединства Цркве „по обрасцу древне неподељене Цркве првих хиљаду година”, већ успостављање Уније!

2. Ватикан подржава Унију.

Без обзира на то што Ватикан лицемерно „осуђује” Унију као метод сједињења цркава (Баламандски споразум, чл.1) он је потврђује самим тим што признаје постојање унијатских заједница (чл. 31), јачајући на сваки начин њихово присуство и деловање на канонским територијама Православних Цркава. Зато се питамо: до када ћемо ми, Православни, продужавати богословски дијалог трпећи то чудовишно ненормално стање ствари? Католици (не смаatraјући достојним похвале изузетке, када они, за разлику од Ватикана нису сагласни са Унијом) недоследно осуђују Унију као метод из прошлости и, у исто време, признају унијатске заједнице. Како је могућа осуда Уније и истовремена подршка унијатских заједница, које Унију чине реалношћу на сцени савремене историје?

Ружна делатност папске Уније у прошлости је позната. Подсетимо да су паписти, користећи политичку и војну немоћ Источне империје након тешке венецијанске владавине, поставили прву основу Уније, потчиниивши Православне Грке одлукама папског Лионског сабора (1274.) за време императора Михаила Палеолога и патријарха Јована Века. Као друга основа, послужио је и тирански захтев папе Евгенија IV да се источни хришћани, који су се нашли у тешком положају, у потпуности потчине Фераро-Флорентинском

сабору (1439.). Сем тога, од времена сабора у Бресту (1596.) језуити су сличним подмуклим методама учинили да Унија буде велико искушење за Православну Источну Цркву. Унија је патријарха Кирила Лукариса коштала живота, довела до збацивања многих патријарха, откидања из недара Цркве великих заједница у Украјини, Трансилванији, Далмацији, Антиохији и изазвала жестоке прогоне Православних у тим и другим областима, које су контролисали Турци.

У том историјском периоду унијатска пропаганда, организована од стране папа, развија се у две етапе: упочетку као делатност огранка папске курије Propaganda Fidei (Пропаганда Вере), а затим у виду изградње школа (главно место међу њима заузима Колегијум св. Атанасија у Риму), које воде папски мисионари са циљем не само обраћања у Унију појединаца, колико промене читавог погледа на свет код Православних, уз помоћ латинофилског деловања многих дипломаца таквих школа.

Али и у наше време Ватикан неприкривено подржава и на сваки начин јача Унију. Од самог почетка богословског дијалога Православних са католицима, унијати улазе у састав Мешовите богословске комисије, без обзира на снажне и непрестане протесте Трећег свеправославног саветовања. Папа Јован Павле II је дао одлучујући допринос оживљавању Уније у Источној Европи. Баламандски споразум (1993.), не говорећи о осталим његовим озбиљним богословским бесмисленостима, признаје и оправдава постојање унијатских заједница, при чему испод споразума стоје потписи неких представника Православних Цркава.

Папа Јован Павле II у свом поверљивом писму католичком копредседнику дијалога, кардиналу Едварду Касидију, одбацује позицију коју је Мешовита богословска комисија донела у Балтимору (2000.) у вези са унијатима, и на тај начин доводи дијалог у потпуни ћорсокак. У том писму он пише следеће: „Треба (на заседању у Балтимору) Православнима ставити до знања да се Источне католичанске (подразумевају се унијатске -прим.ред.) Цркве користе код римске цркве истим признањем, као и свака друга црква која је са њом у општењу”. Тиме је папа изазвао праведно смућење и самостално напуштање високопреосвећеног ариепскопа аустралијског Стилијана. Папа Бенедикт XVI, следећи ту политику, благосиља унијатску украјинску цркву; за време посете Фанару у новембру 2006. године у његовом најближем окружењу је унијатски епископ; штавише, у Ефесу, понтифекс изјављује да „по његовом мишљењу,

најбоље средство за достизање јединства у Цркви јесте Унија”, а сада шаље новог апостолског егзарха у Атину!

3. Екуменистичка трпељивост према Унији је, са тачке гледишта еклесиологије, крајње проблематична.

Тобож из разлога да се богословски дијалог не прекине, неки наши Православни предстојатељи чинили су се и чине неприхватљиве уступке. Смеле и дубоко православне речи константинопољских патријараха, у којима су разобличавали проклету Унију (класичан текст постала је Окружна Посланица против Уније блажене успомене Патријарха Јоакима III) престале су да се слушају на тлу небогословског „дијалога љубави” Патријарха Атинагоре. Саборне осуде и посланице источних патријараха против Уније таворе у Аналима црквене историје као полемички документи, који, тобож, не приличе данашњим временима „помирења”!

И пред православном свешћу јавља се питање: на којим богословским основама се утврђује та екуменистичка трпељивост према Унији? Шта се променило у еклесиологији и богословљу унијатских цркава да би њихове епископе и клирике ми сада требало са радошћу да примамо? Када су унијати показали да су се еклесиолошки променили, било да су у потпуности постали католици, било да су се вратили у окриље Православне Цркве? На који их то начин право да постоје као одвојене заједнице ослобађа од неопходности да се одреде у еклесиолошком смислу? Или православни еклесиолошки критеријуми више не постоје?

Без сумње, једино могуће објашњење те екуменистичке трпељивости према Унији јесте склизнуће у некакву, до сада непознату, еклесиологију, која устаје на еклесиологију Православне Цркве и која се саглашава са посветовњаченом свешћу нашег времена.

4. Ватикан користи богословски дијалог као средство саблажњавања Православних и промене њихове црквене свести.

И док Ватикан подржава Унију, а унијати се користе признањем од стране неких предстојатеља Православних Цркава, богословски дијалог се продужује, а разматрање тешког проблема Уније одлаже се за будућност (Заседање у Београду, 2006).

Свест Православних се отупљује, а проблем се премешта из области еклесиологије у област социологије. Кристално чиста православна еклесиологија сваки дан издаје своје позиције и уступа место мутној и синкретизмом испуњеној еклесиологији „сестринских цркава”. Екуменистички настројени православни богослови

су спремни да подрже новаторске погледе на богословска питања, на која су пре неколико векова Свети Оци већ дали чврсте и недвосмислене одговоре, који не остављају места никаквим сумњама. Карактеристични примери таквих погледа, између осталог, јесу преименовање јереси „Filioque” у „другачији богословски прилаз, који не дотиче суштину догмата”; називање догматских, моралних и литургијских извртања римокатолицизма „законитом разноликошћу”, представљање папског примата власти као првенства у служењу и др.

Сем тога, медији упорно позивају побожни православни народ на „помирење” и обасипају га идиличним сликама „међусобног признавања”, што за последицу има отупљивање његове православне свести, која је раније увек служила као моћна препрека на путу властољубивих тежњи папизма. У име богословског дијалога чине се, са тачке гледишта Свештених Канона недозвољиве заједничке молитве и богослужења, па до неприхватљивог целивања на православној Божанској Литургији и „благосиљања” православне пастве од стране папе. Као круна канонских престапа послужило је неочекивано евхаристијско општење у мају, у недељу Самарјанке, румунског епископа Баната, господина Николаја са румунским унијатима. Тај догађај је изазвао веома снажан протест румунских монаха у Румунији и на Светој Гори, који су се обратили јерархији Румунске Цркве, а такође и узнемиреност свих Православних због циљева чијем остварењу би могао допринети овај скандалозни догађај.

На крају, уз помоћ текстова (испуњених намерним нејасноћама и богословским софизмима) какав је текст Заседања у Равени (2007.) богословски дијалог између Православних и римокатолика постепено се креће ка признавању папског примата унијатског типа. У вези са тим карактеристичан је интервју кардинала Валтера Каспера, председника Папског савета за остварење хришћанског јединства, који се коментарише од стране француског часописа „S.O.P.”: „На Западу смо имали развој, који се завршио Другим ватиканским концилом, који је утврдио примат власти и непогрешивост папе, развој, који Православни никада нису примали. Неопходна је дискусија, како да протумачимо те различите развоје, који су произашли на основу првих хиљаду година”. Сем тога, по речима Каспера, неопходно је размислити, како ће функционисати примат Рима у условима када је већ очигледно постојање „два

кодекса канонског права” унутар римокатоличке цркве: „један за латинску цркву, а други за источне цркве које се налазе у пуном општењу са Римом”. „Сагласно са та два кодекса, примат делује на један начин у латинској цркви, а на други у источним црквама. Ми не желимо да намећемо православнима поредак који је данас прихваћен у латинској цркви. У случају успостављања пуног општења мора бити пронађен неки нови тип примата за Православне Цркве”, додао је он.”

Достојан пажње је, наравно, и одговор руског епископа Илариона Алфејева на ове изјаве, како се он наводи у коментарима тог истог часописа: „О каквом новом типу је реч?” Поставља питање руски богослов и износи став да, пре свега, кардинал има у виду „тип, који већ постоји у источним црквама, које се налазе у општењу са Римом”, тј. Унију. „Другим речима, нама се опет предлаже да прихватимо некакво унијатско виђење примата римског епископа”, сматра епископ Иларион. „Ако је то корак ка разрешењу ситуације, онда се веома бојим да такво њено разрешавање неће надахнути Православне, који виде Унију као потпуну противречност њиховом схватању еклесиологије и као издају Православља”. „Године 1993. у Баламанду католици и Православни су дошли до закључка да Унија не може бити средство уједињења, а сада, након петнаест година, председник Папског савета за остварење хришћанског јединства призива нас на прихватање унијатског виђења римског примата”, додао је он, закључивши: „Нама не треба нова Унија. Нама је неопходна стратешка сарадња, која би искључивала сваки прозелитизам. Нама је још неопходно продужење богословског дијалога, али не зато да Православни постану унијати, већ за разоткривања еклесиолошких несугласица између римокатолика и Православних”.

Веома је утешно то што се православна свест противи лицемерном тумачењу примата власти. Првенство власти у Католичанској (Васељенској) Цркви припада Васељенском Сабору, о чему је званично говорио 1973. године блажене успомене патријарх Димитрије и што успешно коментарише професор Евангел Теодору.

Хиротонија новог унијатског епископа у Атини собом представља још један снажан и жалостан испад Ватикана против Православља, управо против Грчке Цркве. У последњим годинама примећено удружено деловање унијата (посебно је значајна изјава предстојатеља Светих Православних Цркава) наишло је на типич-

чан одговор Ватикана: отворену подршку Унији. Опет, пред нама се са новом силом појављује питање: који смисао има богословски дијалог, ако Ватикан поздравља, благосиља и подржава Унију?

Православни пастири који располажу истанчаним догматским и еклисиолошким критеријумима, схватају да се Православна Црква подвргава руглу, а православна паства излаже опасности, када се богословски дијалози одржавају при таквим околностима. Побожни Православни народ је такође показао забринутост, када почиње да схвата да се након вековних контаката и скоро тридесет година спровођења званичних дијалога не отвара перспектива обраћања римокатолика Православној Вери и њиховог враћање у окриље Једне Свете Саборске и Апостолске Цркве, тј. Православља већ се само износе уверавања о „православности” римокатолика.

Очигледно је да се Православни народ ниуком случају неће сложити са таквом перспективом. Он трпи до извесног времена, да у Цркви не би дошло до превремених раскола, али нема намеру да прихвати саборно потврђивање онога што се дешава супротно Канонима. Тим више, нема намеру да трпи уступке у догматским питањима и њихово саборно озакоњивање. Непроменљиви и чврсти критеријуми за православни народ јесу догматско учење Васељенских Сабора и Светих Отаца и канонско уређење Православне Цркве. Сваки пут када православни хришћани виде да се насрће на та два стуба Православља, они се жалосте, тугују срцем и моле Господа да сачува Своју Цркву, да покаже Своје епископе чуварима Божанских Догмата и Свештених Канона, моле се да не дође тренутак, када ће се догодити одлучење од црквеног општења оних људи који одбацују „једном предану веру”, јер по речима Источних Патријараха, Православни народ поседује посебну свест: „...код нас ни Патријарси, ни Сабори никада нису могли да донесу нешто ново, јер је као заштитник Вере увек иступало само тело Цркве, тј. сам народ, који је желео да његова религија остане у векове непромењива и сагласна вери његових Отаца.”

Оваквим својим ставовима, отац Георгије Григоријатски се уврстио међу исповеднике Православља, какав је био Свети Марко Ефески, али какав је био и Свети Јустин Ћелијски, који у III тому своје Догматике о бескомпромисности по питањима вере каже следеће:

У Богочовеку Господу Христу Истина и Живот су једносушни. Живљењем у Истини и живљење Истином даје нам тачно богопоз-

нање = христовознање = црквознање. Ко се саоваплоти Бого-човеку = Цркви, тај има Истину и зна Истину, јер живи њоме и њеним богочовечанским силама. А то саоваплоћавање бива вером и осталим светим врлинама, које су увек од вере и увек безизлазно у вери, и њеним бескрајностима. „Јер вером ходимо а не видом”. Са људске стране, једино еванђелска, богочовечанска вера усељује Господа Христа у срца наша, и нас у Њега. И онда сваки од нас, по мери вере своје, доживљује свету еванђелску истину: „Ја више не живим, него живи у мени Христос”. Све богочовечанске бескрајности бо-голиког бића људског живе Богочовеком = Црквом, и обухватају васцело Богочовека Господа Христа, те је Он за нас хришћане све и сва у свима световима и у свима вечностима. Зато је од свега у чо-веку најважнија вера у Богочовека, јер она и јесте богочовечанска сила која обогочовечује све у човеку: и ум, и срце, и вољу, и савест, па и само тело припремајући га за васкрсење из мртвих и за живот вечни у Христовој Вечности = Богочовечности. Отуда и блавест у светом Еванђељу Богочовековом: „Све што није од вере грех је.”

Са свих тих богочовечанских разлога: у стварима вере нема компромиса. То је основни догмат апостолско светоотачке пра-вославне христологије = сотериологије = еклесиологије = алити-ологије. Нема никакве гносеолошке, ни никакве онтолошке везе између Истине и лажи. Знамо, од оваплоћеног Бога знамо: Истина је Бог. А лаж? Лаж је ђаво.

Следећи свим срцем, свом душом, свим умом, свом снагом све-тим Апостолима и светим Оцима и светим Васељенским сабо-рима, богоносни Отац наш Свети Марко Ефески, Исповедник, не допушта никакав компромис у стварима вере, никакво одступање и уступање. Када су на Флорентинском сабору православне прис-талице Уније с латинима викали к њему, апостолски богомудром и одлучном противнику Уније: „Нађи нам излаз, икономију”, он је одговарао: „Ствари вере не допуштају икономију. То је исто као и рећи: одруби себи главу, па иди куда хоћеш. – Између истине и лажи нема ничег средњег. Оно што се односи на Цркву никада се не решава путем компромиса. Нека нико не господари у нашој вери: ни цар, ни архиепископ, ни псевдо-Сабор, нити ико други, него сам је-дини Бог, који нам је предао њу и Сам и преко Својих Ученика”.

Свети Марко блавести: „Сви Учители Цркве, сви Сабори и сво Божанско Свето Писмо саветују нам да бежимо од оних који неправославно мисле и одступају од општења с нама. Канон Дру-

гог Антиохијског сабора наређује: „Који општи са одлученима од општења, нека и сам буде одлучен од општења”. Св. Василије Велики вели: „Ако неки уображавају да исповедају здраву веру, но притом опште са неправославнима, ако и после савета не престану тако поступати, онда треба и њих саме не само сматрати за одлучене, него их ни браћом не називати.”

Свети Исповедник Ефески пише: „Ми у свему следујемо свештеним Учитељима и древним Апостолским предањима”. А патријарху Цариградском, који такође учествује на Флорентиском сабору, Свети Марко пише: „Треба да се боримо не плашећи се ничега и не стидећи се ничега: ни спољних непријатеља, нити међу нама православнима налазећих се псевдо-хришћана, нити непријатеља Духа; и да са великом смелошћу исповедамо до последњег даха драгоцени залог светих Отаца: Исповедање Вере, познато нам из детињства, и сакојим ћемо, на крају, и отићи одавде, односећи ако ништа друго онда-Православље, Православну Веру, која ни у чему нема ни најмањег недостатка.”

Свети Исповедник Марко благовести: „Молим, да сачувамо истиниту и од Отаца предану нам Веру нашу као добар залог, ништа не додајући и ништа не одузимајући; јер до сада ми смо имали Веру без икаквих недостатака, и не осећамо потребу за Сабором или Актом Уније, да бисмо се научили чему новијем, ми који смо синови и ученици Васељенских сабора и Отаца који су заблистали на њима и после њих. Хвала наша је Вера наша, добро наслеђе Отаца наших. Са њом ми се надамо предстати Богу и добити опроштај грехова; а без ње не знам каква ће нас праведност ослободити вечних мука. Онај пак који ради на томе да ми одбацимо нашу Веру и заведемо другу, новију веру, макар он био и Анђеос неба, проклет да буде, и нека нестане и сваки спомен о њему и пред Богом и пред људима. Нека нико не господари у вери нашој: ни цар, ни архијереј, ни псевдо-Сабор, нити ико други већ само-једини Бог, који нам је предао њу и Сам и преко Својих Ученика.”

Што је Свети Атанасије Велики „Тринаести Апостол”, „Отац Православља” за Православну Цркву у четвртном веку, то је Свети Марко Ефески Исповедник за њу у петнаестом веку. И као што је у Светом Атанасију била сва истина Православља, а не у многобројним аријанствујућим и полуаријанствујућим епископима, тако је и у Светом Марку Ефеском била сва истина Православља а не у осталим латинствујућим учесницима псевдо-Сабора Флорентис-

ког. Богомудри и неустрашиви Исповедник Ефески и на самртном часу оставља пред сведоцима исповедничко завештање: да му ни Цариградски патријарх нити ико од његових присталица, који је потписао и примио Унију са латинима у Флоренцији, не долази на погреб нити учествује у погребним богослужењима. Он изјављује: „Ја говорим и сведочим пред многима овде присутними угледним људима: ја нипошто нећу и не примам општење с Патријархом и онима што су с њим ни у овом мом животу, ни после смрти, пошто не примам ни Унију са латинима, ни латинске догмате, које је примио он и његови једномишљеници. Ја сам потпуно уверен да што даље стојим од њега и сличних њему, утолико бивам ближе Богу и свима Светима; и уколико одвајам себе од њих, утолико сам сједињенији са Истином и са Светим Оцима, Богословима Цркве. Исто тако сам убеђен да њихове присталице далеко стоје од Истине и блажених Учитеља Цркве. Стога и говорим: као што сам у току целог живота свог био одвојен од њих, тако и у време одласка свог, па и после моје смрти, ја се одричем општења и уједињења с њима и проклињући заповедам: да се нико од њих не приближи ни моме погребу ни моме гробу.”

Тако Свети Јустин Ћелијски.

Стопама Светог Марка Ефеског ходе и данашњи Светогорци, међу којима се, како смо видели, истиче отац Георгије (Капсанис), игуман Григоријата

Румунија у искушењима екуменизма

У недељу, 25. маја 2008. године, у Темишвару, срцу румунског Баната, унијати су освештали свој храм посвећен „Светој Марији, Краљици мира и јединства”. Папски нунције у Румунији, Франциско Жавијер Лозано и унијатски бискуп Александру Месијан били су присутни, као и градоначелник Темишвара, Георге Чухандру и митрополит Румунске Православне Цркве, Николај (Корнеану). За време причешћа унијата, православни (?) митрополит се попео на бину, и примио унијатско причешће.

Био је то скандал за цео православни свет. Руска Црква је тражила званично објашњење од Румунске патријаршије, а Светогорци су упутили захтев цариградском патријарху Вартоломеју I да не дозволи улазак у Свету Гору митрополита Николаја. Митрополит Клау-

жа, Вартоломеј, тражио је строгу казну за митрополита Николаја. Најјаче је, међутим, одјекнуо глас старца Јустина (Прву), који је скоро две деценије био на комунистичкој робији. Славио је, 1954. године, Васкрс у руднику соли, у коме је температура била око 40 степени, и у коме су мучења све превазилазила. Исповедао је људе који су, из оближњих ћелија, своје исповести слали Морзевом азбуком.

После смрти старца Клеопе (Илије), отац Јустин је данас најомиљенији румунски духовник. Велики поштовалац Св. Николаја Жичког и авве Јустина Ћелијског, отац Јустин је одлучан борац за чистоту православне вере. После скандала у Темишвару, отац Јустин је упутио писмо Патријарху румунском Данилу, али и румунском православном народу. У писму патријарху каже следеће:

Ваша Светости, оче Патријарше,

Са синовском покорношћу, али и са дубоким болом упућујем Вам ово писмо, ја, недостојни и најмањи међу служитељима Једне, Свете, Саборне и Апостолске Цркве.

Један застрашујући догађај потресао је и смутио читаво румунско Православље. Лице Православља срамно се данас окаљало, јединственим гестом у последње три стотине година битисања Свете наше Цркве, неправославним поступком нашег брата, Високопреосвећеног Митрополита Николаја (Корнеану). Иако је неканонско дело унијаћења у Трансилванији од пре три века грдно намучило Православље, сада и још више, будући да је тада наш народ трпео тешко угњетавање од стране туђинца, а сада ни од кога неприсиљени – ми саучествујемо у папској јереси.

Ваша Светости, не доличи мени и не усуђујем се да ја подсећам једног поглавара Цркве на свете каноне и на предање наше свете Православне Цркве. Добро их познајете и исто тако савршено њима владате. Међутим, не дају ми мира одлучне речи великога међу свитељима и патријарсима нашим, светог Јована Златоуста, просветитеља целог света, кад каже: „Да не будемо учесници у нечистим делима таме, него више од тога, да их отворено кудите” - и не могу да ћутим, видевши како се један наш високи митрополит, стар по годинама и с великим искуством, причешћује са онима који су отпали од праве вере.

Овде, као што добро знате, тешко се гази апостолски 46-и канон, који јасно каже: „Епископ, или презвитер, јеретичко крштење ако прими, или жртву, да се анатемише заповедамо. Јер какву сагласност

има Христос са Велијаром? Или какав удео има верник са неверником?" Исто тако канон 45-и, који каже: „Епископ, или презвитер, или ђакон, са јеретичима ако се моли, да се само рашчини; али ако су им као клирицима дозволили да нешто раде, да се анатемише.” И не само то. Зна се да је унијаћење, па самим тим и грко-католицизам, био не само напад на чистоту светог нашег Православља, већ је био напад и на биће и на јединство румунског народа. Такав поступак једног православног митрополита само оживљава ову црну страницу из историје нашег народа.

Наш народ, током историје, умео је мирно да живи са свим религијама света, али никада није прихватио крњење сопствене вере. Ми смо се надали да овај екуменски дијалог, који наша Црква води у задње време бити плодан, миротворан и без отпадништва. Али ево какви су плодови његови! Овакав поступак води само подели, а никакво јединству утемељеном на истини Светих Отаца.

Болно, Ваша Светости, врло болно. У историји наше Цркве било је још падова нашег свештенства, као што се збило за време унијаћења, када је 80% свештеника прихватило компромис, одбацивши своју свету веру. Да не стварамо, као и тада, саблазан у редовима наших верника!

Ваша Светости, сада када нашем народу поново прети раздор, кад су Трансилванија, Буковина и Бесарабија толико нападнуте од стране злонамерних и зловерних, кад су на наше Православље навалили свакојаки безбожни обичаји, као што су хомосексуалност, абортуси, кад се светим иконама више не допушта место у учионицама наших ђака, молимо Вас, ради крви многих мученика и исповедника нашег народа, проливане за одбрану вере и овог народа, да заузмете неопходан став, да овај епископ буде кажњен, не по моме мишљењу, него сагласно канонима и предању Светих наших Отаца, зарад покајања и исправљања и зарад похвале свете наше Цркве. У моћи Синода којим руководите стоји да се не сломи јединство наше Цркве.

Стога Вас молим, Ваша Светости, да пажњи Светог Синода Румунске Православне Цркве укажете на овај проблем, што је пре могуће, у оквиру разговора који ће се водити на првом састанку Светог Синода. Овај случај не допушта одлагање. Не дозволите да се стадо распе и гнев Божји да дође на овај народ.

Уз поклон и дубоко поштовање,

Протосинђел Јустин Прву, 1. јун, 2008

На светог Јустина Исповедника и Философа

Такође, протосинђел Јустин је упутио и исповедничко писмо румунском народу, у коме га упозорава да добро чува своју свету веру:

Љубљена православна децо народа овога,

Православље и наш народ заједно пребивају још од првих векова хришћанства и од тада Православље представља душу овога народа. Тако смо ми достојанствено и опстали у историји све до данас, захваљујући нашим благоверним војводама и свим исповедницима и молитвеницима ове земље, који су више волели да умру него да продају веру остављену нам од светог апостола Андреја и увек су били свесни да она носи част и снагу народа, а не нешто друго. Пошто смо веру сачували неокаљану, овај народ још увек постоји у историји.

Драги верници, скрећем вам пажњу на чињеницу да од нас зависи судбина овог народа, од нас зависи предање које ће наследити синови наших синова, од нас зависи спасење овог народа. Научите се од јунака и мученика наших како су се борили да би сачували за нас, који смо данас овде, учење предака наших. Они нису ћутали, драги моји, никада када су била времена исповедања, када су непријатељи Православља нападали на нашу веру. Чак иако су многи ћутали -велики државници, велика црквена лица-верни народ није ћутао, увек су се налазили врлински људи, надахнути силом са висине, који су исповедали истину.

Оно што се данас дешава у нашем црквеном животу врло је тешко, и није безначајно. Не треба равнодушно да пролазимо поред проблема с којима се суочава наша Црква. Свети Оци нас уче да када нам је вера у опасности, Господња заповест јесте да не ћутимо и нико није у праву када каже: „Али ја сам сувише мален, ко сам ја да се мешам у црквене проблеме?” Не, драги моји, Свети Оци нас уче да ако ми останемо равнодушни и ако будемо ћутали, камење ће проговорити. Потребно је да познајемо наш катихизис, каноне и учење наше Цркве. Ево видите шта се дешава – ми пролазимо равнодушни поред таквог поступка једног јерарха, који се усудио да с толиком лакоћом пређе преко међа које су поставили божански Оци т.ј. да се причести са онима који су отпали од праве вере, будући да су унијати били и остају схизматици, анатемисани од стране Православне Цркве.

Видите ли сада? Наша времена су много тежа. Јер ови сада покушавају да нас заведу путевима дипломатским и политичким, да бисмо окрњили своју веру, ухвативши се у вековно коло јединства

са свим јеретичким религијама. Јадни гркокатолици, они су само пали у мрежу паписта, да би били њихово оруђе, мада нису свесни тога. Немамо ништа против јадних гркокатолика, пуштамо их да се у миру моле у својим храмовима, али да не нападају на наше цркве и на нашу веру. Ми свакога поштујемо, ми се никада нисмо руководили прозелитизмом како то чини Католичка црква, ми никада и никоме нисмо силом наметали своју веру.

Сви знамо колико су пропатили наши православни из Ердеља за време унијаћења. Колико лажи, колико подлости, колико бешчашћа! Овакве су одувек биле методе римокатолика. Какво поверење ми можемо имати у њих? Какво јединство и мешање да имамо ми са њима? Не видите ли куда је довео сав овај екуменизам? Успели смо да укаљамо лице Православља овим неканонским поступком митрополита Николаја Корнеану. Само бол и страдање донели су паписти народу нашем. Непријатељи истине по сваку цену желе да нас компромитују. Они не долазе више да те нападну директно, као у ранија времена, него долазе с лукавостју, с обманом. Стога нам и Спаситељ каже да се чувамо вукова у овчјем руну и да ће доћи лажни учитељи. Какво поуздање да имамо ми у тај екуменизам кад су, како каже и отац Станилоаје, римокатолици од проблема поновног уједињења цркава учинили предмет конфесионалне трговине? Њима је врло мало стало да буду у истини, њима је на првом месту власт папе. Сви покушаји уједињења у историји Цркве нису ничему другом допринели до само још већем јачању неслоге између Запада и Истока, довели су до већих неслагања и политичких и економских и војних. Увек су гледали да се прошире, какав обичај имају и данас, јер папство није ништа друго до круна великог римског царства, како они и говоре: папа је сунце, а цар месец.

Колике муке и понижења су претрпели јадни ердељски Румуни, јер им се није дозвољавало да у миру обављају своју службу, своју литургију! Али нису стајали равнодушни, исповедали су своју веру заједно са светим Висарионом, Софронијем и Опром. Ово да нам буде наук. Да видите колики бол и у исто време храброст зраче из њихове молбе упућене краљици Марији Терезији:

„Ево ми, сељаци из кнежевине, обавештавамо Ваша Величанства из ове области Хунедоаре, Албе, Заранде, о томе да од највећег до најмањег ми овако тражимо (...) Сви народи имају свој закон, и имају мир у свом закону. И пророк Мојсије је дао закон

Јеврејима и они га у миру испуњавају, а нас непрестано прогоне због нашег закона. Зашто нам не дате мир да се мало одморимо? Како да унијатима дамо цркве, које смо ми, јадни, зидали, нашим трошком и својим рукама!? Не, никада док смо живи! Али да будемо кратки, поштована господо: када дође епископ и кнез нашег закона и буде просудио које цркве да се дају унијатима, даћемо их; до тада не долази у обзир. Јер велики је грех да цркве буду затворене у време овог поста. Не приличи, ни Бог не жели нити Румуни то дозвољавају. Јер подоста смо се с усрђем молили, а никакав одговор нисмо добили, као да се никада нисмо ни молили. Ни ми нисмо стока, како Ваша Величанства сматрају, и ми имамо своју цркву. А цркве нису грађене да празне буду, нити ћемо се ми даље клањати по шталама, него ћемо у цркве ићи да се тамо молимо и да не буду празне”.

Видите како је Православље преживело? Не колебљивим отпором народа, свештенства и монаштва. Од почетка ови су се користили slabим властодршцима, slabим јерарсима, које су намамили узалудним обећањима, али су верници остали усправни. А да видите само њихово лукавство и подмуклост, чујте шта је у писму од 11. марта 1701. године Гаврил Капи, управник „Пропагандне католичке мисије у Дакији” писао кардиналу Леополду Колонићу:

„Ја верујем да би сада требало да се задовољимо примањем сагласности на уједињење у начелу, јер би сувише опасно било, ако не и немогуће, да укинемо све лоше обичаје Румуна. Стога би било довољно, да епископи други међу њима, кад у будућности буду исповедали веру и уједињење, да начелно обећају да пристају на зависност од католичке цркве и од служитеља заступника и да пристају да живе по грчком обреду прихваћеном од стране католичке цркве и у другим покрајинама. Затим ће нам у будућности бити обавеза да мало по мало изменимо све њихове обичаје, да им променимо чак и литургију и облик богослужења говорећи им да су се ти обичаји код њих увели из глупости и незнања њихових свештеника ових земаља.” Ово су биле истините намере језуита.

На сабору у Ферари и Фиренци (1438–1439), многи су јерарси пали, али су се покајали, па су на овај пад гледали као на гори од било којег другог. Зашто понављати њихове грешке кад се из њихових грешака можемо научити?

Католици су у црквеном животу веома много користили политику. Католичка црква је без чистоте, користи се бешчашћем и по-

литичким фарисејством. Због католицизма у једном тренутку дошло је до тога да Ердељ падне у њихове руке; данас ми више нисмо у стању да господаримо овом својом земљом. Они на све начине покушавају да нас освоје: и на верском плану, и на комерцијалном, и на финансијском, о језичком да и не говорим, више се не може наћи ниједан путоказ на румунском језику, а земљишта и велика пространства купљена од грофова из Ердеља су у њиховим рукама.

Да се подсетимо писма патријарха Доситеја упућеног епископу Атанасију Ангелу који је био пао у искушење унијаћења и кога је овако кориио: „Кир Атанасије, сети се кад си пристигао у Румунску земљу (Влашку) и како си тражио да те поставим за митрополита ове области, сети се како сам тада осетио да си зао човек и да твоје срце није било праведно пред Богом и пуно је времена прошло од тада, долазио си и долазио па си нас коначно, својим обећањима и заклињањима, навео да те изаберемо за архијереја и на крају хиротонисан си и сви су те сматрали за већег него што ти приличи. Пред анђелима, арханђелима и пред Богом си исповедио веру у Свете Оце и у Божју Цркву. Касније је дошао код нас неки младић и рекао нам да те је видео у Бечу где си служио са кардиналом и другим латинским поповима и да си се два пута у току те латинске литургије одрекао Свете Саборне Цркве. Исповедио си веру у римску цркву што значи: схизма и јерес. После сам чуо да си се вратио у Ердељ и да си ишао у кочијама са шест коња и упаљеним бакљама испред, да си окупио свештенике и обећао им укидање дажбина и друге световне ствари, само да се приклоне уједињењу што је исто што и одвојити се од Бога (...) и тако си се од пастира начинио вуком, јер овце узимаш са Христове стене и стављаш их у уста ђаволу... А ја ти кажем: сине Атанасије, плачем за тобом све док се не вратиш Христу – прибери се, не плаши се заклетви које си положио у Бечу; већ се бој оних које си положио када си хиротонисан за архијереја. Ниси мало дете, знај да код латина ствари криво стоје, ради се о схизми, лажима, што је страно Светом Јеванђељу и Светим Оцима”.

Дакле, не учествујмо у јереси, боље је да мученички умremo за истину Цркве Христове, како се и каже у тропару: „Свети мученици, који сте добровољно пострадали и примили венац молите се Господу да спасе душе наше”.

Браћо Румуни, не дајте забраву мучеништво наших светитеља! Браните своју веру и душе ваше и ваших синова!

Речи протосинђела Јустина чуле су се далеко. Иако је реакција врха Цркве била прилично неодлучна, митрополит Николај се бар јавно извинио за свој саблажњиви поступак. Молитве Светог Висариона Сараја, Србина, ердељског митрополита, који је мученички пострадао у тамници замка Куфштајна борећи се против унијаћења своје епархије, као и његових саподвижника из народа, Онуфрија и Опре, ипак су уродиле плодом.

Руска Православна Црква пред изазовима инославља

Руска Православна Црква одавно учествује у екуменском покрету, али њен глас је последње две деценије много уравнотеженији него некад. На јубиларном СА Сабору Руске Цркве, одржаном 2000. године, донет је документ „Основни принципи односа Руске Православне Цркве према инословљу”. У поглављу „Тежња ка успостављању јединства” дата су основна начела православног погледа на екуменизам:

2.1. Најважнији циљ односа Православне Цркве са инослављем јесте успостављање Богом заповеђеног јединства хришћана (Јн. 17,21), које улази у Божанску промисао и припада самој суштини хришћанства. Овај задатак је од првостепеног значаја за Православну Цркву на свим нивоима њеног постојања.

2.2. Равнодушност према том задатку или његово одбацивање јесте грех у односу на Божију заповест о јединству. По речима св. Василија Великог, „они који искрено и стварно раде за Господа треба сав свој труд да уложе да би поново довели до јединства у Цркви оне који су на тако много начина подељени међу собом”.

2.3. Међутим, признајући потребу за успостављањем нарушеног хришћанског јединства, Православна Црква тврди да је истинско јединство могуће искључиво у окриљу Једне, Свете, Саборне и Апостолске Цркве. Сви остали „модел” јединства су неприхватљиви.

2.4. Православна Црква не може прихватити став да је без обзира на историјске поделе, начелно, дубинско јединство Хришћана, наводно, остало неповређено и да Цркву треба схватати као истоветну са осталим „хришћанским светом”, да хришћанско јединство, наводно, постоји изнад граница деноминација и да по-

дељеност црква припада искључиво несавршеном нивоу људских односа. По овој концепцији, Црква остаје једна, али се ово јединство недовољно испољава у видљивим облицима. У овом моделу јединства задатак хришћана несхвата се као успостављање изгубљеног јединства, него као испољавање јединства које неоспорно постоји. У овом моделу се понавља учење о „невидљивој цркви” које се појавило у Реформацији.

2.5. У потпуности је неприхватљива и у вези је са горе изложеном концепцијом тзв. „теорија грана”, која заступа став да је постојање хришћанства у виду различитих „грана” нормално, па чак и предодређено.

2.6. За Православље је неприхватљива тврдња да су хришћанске поделе неизбежне несавршености хришћанске историје, да оне постоје искључиво на историјској површини и да могу бити излечене или превазиђене уз помоћ компромисних међуденоминацијских споразума.

2.7. Православна Црква не може да призна „једнакост деноминација”. Они који су отпали од Цркве не могу поново да се уједине са њом у оном стању у коме се налазе данас: постојеће догматске несугласице треба превазићи, а не просто заобићи. То значи да је пут ка јединству пут покајања, обраћења и преображења.

2.8. Није прихватљива ни помисао да су све поделе трагични неспоразуми, нити да је несугласице немогуће изгладити искључиво због недостатка љубави једних према другима, због недостатка жеље да се схвати да уз све разлике и не истоветности постоји довољно јединства и сагласности око оног „главног”. Поделе се не могу свести на људске страсти и егоизам, а још мање на културне, социјалне или политичке околности. Исто тако је неприхватљива тврдња да се Православна Црква разликује од других хришћанских заједница са којима она није у општењу, по питањима од другостепеног значаја. Не могу се све поделе и несугласице свести на разне факторе који нису богословског карактера.

2.9. Православна Црква, такође, одбацује и тезу да се јединство хришћанског света може успоставити искључиво кроз заједничко хришћанско служење свету. Хришћанско јединство се не може успостављати слагањем око световних питања, јер притом ће хришћани бити уједињени око нечег другостепеног, а као и пре, размимоилазиће се око оног основног.

2.10. Недопустиво је ограничавати верску сагласност на узак круг неопходних истина, да би ван граница истих била допуштена „слобода у сфери сумњивог”. Сам став о толеранцији према верској несагласности није прихватљив. Међутим, притом не треба мешати јединство вере и форме његовог изражавања.

Подела хришћанског света је подела у самом искуству вере, а не само у доктринарним дефиницијама. Треба достићи пуну и искрену сагласност у самом искуству вере, а не само у њеном формалном изражавању. Формално вероисповедно јединство не исцрпљује јединство Цркве, иако јесте један од његових неопходних услова.

Јединство Цркве представља, пре свега, јединство и општење кроз Св. Тајне. Међутим, истинско општење кроз Св. Тајне нема ничег заједничког са праксом тзв. „интеркомуније”. Јединство се може остварити искључиво кроз подударност благодатног искуства и живота, кроз веру Цркве, кроз пуноћу светотајинског живота у Духу Светом.

2.13. Успостављање хришћанског јединства кроз веру и љубав може доћи искључиво одозго, као дар Свемогућег Бога. Извор јединства је у Богу, и зато ће бити узалудан искључиво људски напор за његово успостављање, јер „ако Господ неће градити дома, узалуд се муче који га граде” (Пс. 127,1). Само Господ наш Исус Христос, који је дао заповест о јединству, јесте Онај Који може дати снагу да се она испуни, јер Он је „пут и истина и живот” (Јн. 14,6). Задатак, пак, хришћана јесте сарадња са Богом у делу спасења у Христу.

Руска Црква је од почетка ХХI века, одлучно иступила против екуменских контаката са оним протестантским заједницама које су изгубиле основни хришћански морал: због признавања бракова хомосексуалаца, она је прекинула екуменске контакте са америчким епископалцима и појединим европским лутеранским заједницама. Тиме је показала да озбиљно схвата своје позвање и призвање у палом свету, не желећи да понижава еванђелски залог који јој је поверен.

Што се тиче односа према римокатолицима, он је, од почетка деведесетих година ХХ века, био нарочито напет, с обзиром на римокатолички прозелитизам, који је до изражаја дошао на почетку трећег миленијума.

Проповедајући на територији Руске Цркве, римокатолички бискупи и свештенство то нису чинили међу својим традиционалним

стадом-Пољацима, Литванцима, Немцима, него су се окретали Русима, позивајући се на „мисионарску природу Цркве” и реч Христову упућену апостолима да треба ићи и „научавати” све народе (Мт. 28,19), о чему је расправљао један од најпознатијих папских мисионара у данашњој Русији, фра Бернардо Антониони, који је у руским католичким новинама „Светлост Еванђеља” рекао да треба правити разлику „између проповеди, мисије и прозелитизма”, афирмишући право своје цркве да проповеда где год је то могуће (Светлост Еванђеља, 37/2000.)

Руска Црква је упозоравала на следеће:

1. Русија није паганска, него земља крштена пре хиљаду година, у доба Светог кнеза Владимира. Највећа православна држава на свету, са изузетном црквеном и духовном културом, она свакако није Кина или Индија. Ако римокатолици Русију сматрају мисионарском територијом, онда они ни не верују да је Православна Црква – Црква у правом смислу те речи.

2. „Христијанизација” постсовјетске Русије од стране Ватикана је злоупотреба чињенице да је руски народ отргнут од својих корена захваљујући суровом прогону Цркве који је спроводио совјетски режим (по званичним подацима руске државне комисије, комунисти су, од свог доласка на власт, побили око 200 хиљада свештених и монашких лица!)

3. Руска Црква се не боји да ће римска акција „испразнити православне храмове”, како је својевремено утврдио надбискуп Тадеуш Кондрусевич, него не жели коначно захлађење односа између православног Истока и римокатоличког Запада. Обе стране имају традиционалне територије на којима обављају пастирски рад. Међутим, кардинал Валтер Каспер, задужен од папе да унапређује „јединство кршћана”, у свом интервјуу датом католичким новинама („Civiltà cattolica”, 16. марта 2002.) истиче да је расправа о канонској територији и прозелитизму заснована на „идеолошким темељима”, оптужујући Руску Цркву за „еклезиску херезу” зато што не препознаје „мисионарски аспект” Римске цркве и погрешно проширује „појам прозелитизма”.

Руска Црква је стављала до знања да је оваквим ставовима Ватикан коначно показао да не верује у пуноту црквености Право-

славља, јер је после II ватиканског концила појам „канонске територије” био усвојен и међу римским мисионарима, који су се, макар привидно, трудили да не иду на туђе пастирско поље.

У руском документу се говорило и ово: „Браћајући се теми „слободе избора” коју неки Руси користе да би изабрали католицизам, треба рећи да проблем прозелитизма не лежи у чињеници да неки више воле католицизам – или постају римокатолици – на крају крајева, то је право сваког понаособ -него у чињеници да католичка мисија оне који оклевају наводи на такво решење. Питање прозелитизма не припада ни области световног права, ни области „људских права”, него области међухришћанске и међуцрквене етике. Мисионарска активност католика у Русији је вапијуће насиље над том етиком. То се нарочито види из активности католичких монашких редова.”

Римокатолика је у данашњој Русији много мање него пре бољшевичке револуције 1917. Тада, за време православне Монархије, постојале су две бискупије, у Могилеву и Тираспољу, а сада их је двоструко више. То значи да је циљ Рима у Русији мисија међу људима који по пореклу и култури припадају православном наслеђу.

Ватикан је манипулисао бројем својих верника у Русији. Секретар за штампу папске државе, Наваро Валс, помињао је 1,3 милиона верника. Надбискуп московски Кондрушевич говорио је о 500-600 хиљада истих. Додуше, Кондрушевич је 2002, кад су нове бискупије осниване, устврдио да само у Москви има 65 хиљада католика, мада се на мисама у највећим папским храмовима за Божић и Ускрс не може избројати више од хиљаду људи. Римска црква је тражила да у древном Пскову подигне катедралу високу 40 метара, мада у том граду има само 100 верника!

С обзиром на стање међу свештенством на Западу, Ватикан је желео да Русе регрутује за нове жупнике у Европи. Неки самостани Запада већ имају руске искушенике. На свом састанку са бискупима из земаља бившег СССР-а, папа Иван Павло II је нагласио потребу да жупници буду из народа коме ће да мисионаре. Надбискуп Кондрушевич је у часопису „Светлост Еванђеља” (11/ 2001.) истакао да је Католичка црква „крајње заинтересована да има руско, а не страно, свештенство, које ће се старати о католицима у Русији, и да ће учинити све што је могуће у том правцу”.

Године 2007, у Равени, приликом сусрета православно – римокатоличке богословске комисије за дијалог, дошло је до расправе о питању примата у Цркви, и први пут се разговарало о примату римског папе. Представник Руске Црквенаовом скупу, епископ бечки Иларион (Алфејев) напустио је скуп због покушаја Цариградске патријаршије да православно неке Помесне Цркве дефинише чињеницом њеног општења с Цариградом. Он је истакао и да се таква дефиниција православности не може прихватити, и рекао је:

Мислим да равенски документ мора бити детаљно изучен од стране групе експерата канонског права, еклесиологије и црквене историје. Таква група је већ формирана у оквирима Богословске комисије Руске Православне Цркве. Чини ми се да баш Богословска комисија мора да да званичну оцену документа, која након тога мора бити потврђена од стране Светог Синода. Са своје стране, могу само да дам неки прелиминарни коментар.

Пре свега у 39. пасусу документа тврди се да након раскола између Истока и Запада 1054. године „који је онемогућио сазив Васеленских сабора у директном смислу”, обе Цркве су наставиле да сазивају саборе у кризним ситуацијама. „На тим саборима су присуствовали епископи Помесних Црква општећих са Римским престолом и, иако се то другачије схватало, општећих са Цариградским престолом”.

Ове речи сам оспорио још у Београду 2006. године, дефинисавши их као противуречне самој еклесиолошкој самосвести Помесних Православних Цркава. Зар смо ми–православни хришћани – то што јесмо само захваљујући општењу са Цариградом? А шта би са општењем са Јерусалимом, Александријом, Антиохијом и другим Црквама? Због чега и на основу којег канона то општење је мање битно него оно са Цариградом?

Зар, ако се из неких црквено–политичких разлога прекида општење било које Помесне Цркве са Цариградским престолом, та Црква престаје да буде Православна? У XIX веку Грчка Црква није општила са Цариградом током 30 година, а Бугарска Црква у XIX и XX веку чак 70 година. Руска Црква је 1996. године била ван општења са Цариградом током четири месеца. Зар током наведених периода Грчка, Бугарска и Руска Црква нису биле Православне Цркве? Нека ми покажу барем иједан канон Древне Цркве који потврђује овакво мишљење. Сви канони Древне Цркве, као што је

28. правило Халкидонског Сабора (451.године) додељују Цариградском Патријарху друго, а не прво место.

Ово правило говори о томе да будући да је Цариград–Нови Рим а самим тим јесте „град цара и синклита”, и епископу Цариградском мора да се указује иста почаст као и епископу Старог Рима. Мотивација, као што видимо, чисто политичка. Али зар се овде ради о неком првенству јурисдикција, о универзалној власти?

Даље, у пасусу 41. документа тврди се да је епископ Рима у Древној Цркви заузима прво место међу Патријарсима. У пасусу 42. прави се опрезан покушај да се дефинише улога Римског епископа на Васеленским Саборима: „Саборност на универзалном нивоу, изражена у Васеленским саборима, претпоставља активну улогу римског епископа као првог међу епископима великих градова уз слогу са окупљеним епископима. Мада Римски епископ није сазивао Васеленске Саборе у ранијим вековима и никада лично није на саборима председавао, он је ипак био активни учесник у процесима доношења решења на саборима”. Каква је природа активне улоге Римског епископа у раду сабора? Католици сматрају да су решења сабора ступала на снагу тек након што би их потврдио Римски епископ. Православци су пак другачијег мишљења.

И у самом равенском документу се у пасусу 45. каже: „Улога Римског епископа у међусобном општењу свих Цркава мора бити детаљније изучена”. У истом пасусу се поставља питање: „Која је природа специфичне улоге епископа „првог престола” у екклесиологији општења?”

Управо то питање мора бити полазна тачка следеће фазе дијалога када ће на дневни ред доћи питање о првенству у Васеленској Цркви. И, како ствари стоје, и ту ћемо се наћи у клопци. Јер католици ће покушати да формулишу екклесиолошки модел Васеленске Цркве тако да би улога „првог епископа” била дефинисана што је могуће сличније оној коју данас има Римски папа у Католичкој Цркви. Са своје стране Цариградска Патријаршија ће да се труди да се „првом” признају она права која Цариградски Патријарх нема данас у Православној Цркви, али би, очигледно, желео да их има.

Ми заиста поштујемо Цариградског патријарха као „првог међу једнакима” у породици Предстојатеља Православних Цркава. Шта више, историјски управо Цариградска Патријаршија је била Црква–Мајка, за многе помесне Православне Цркве, укључујући и Руску Цркву.

Али историја је једно, а еклесиологија—нешто сасвим друго. Ми признајемо Цариградском Патријарху првенство у смислу части, али не и власти: он нема директну јурисдикцију над Предстојатељима и епископима других Помесних Цркава, већ му припада прво место у реду Предстојатеља када се они окупљају ради заједничког служења.

У задње време митрополит Јован (Зизиулас), копредседавајући Мешовитом комисијом са православне стране, почео је да износи схватање сагласно којем појам „првенства части” противречи црквеним канонима, по његовом мишљењу канони признају само једно првенство—реалне власти. Управо то право првенства он би хтео да додели Цариградском Патријарху. И само формирање Мешовите православно—католичке комисије даје невероватан подстрек за израду принципијелно новог модела црквеног уређења. Јер ако у Католичкој Цркви такав модел већ *de facto* постоји, зашто не бисмо могли да га применимо и код нас? Али док је у Католичкој Цркви такав модел настао као резултат вишевековног историјског развоја, код нас у православној традицији тај модел никад није постојао.

Шта више, током векова смо у нашим полемисањима са католицима оспоравали тај модел, истичући да истински Старешина Васеленске Цркве јесте Сам Христос. Према нашем мишљењу Он не може да има неког овоземаљског заменика, викара.

Мислим да ће комисија у следећој фази рада имати посла управо са овом проблематиком.

Ја сам већ изнео претпоставку да ће Цариграду бити знатно лакше да издејствује усвајање принципијелно новог еклесиолошког модела у отсуству делегације Руске Цркве, него уколико она буде узела учешћа у раду комисије. Чак не могу да одбацам могућност даје „Равенски инцидент” био унапред изрежиран како би Московска Патријаршија била на време искључена из православно—католичког дијалога и како би у њеном отсуству били усвојени одређени новитети, након чега бисмо (били) стављени пред свршен чин да је усвојен нови модел црквеног уређења и да морамо да му се придружимо (да га прихватимо).

Тренутно представници и католичке стране (свештеник Димитрије Салахас), и Цариграда (митрополит Јован Зизиулас) покушавају да убеди остале да излаз Московске Патријаршије из дијалога не може да утиче на легитимност њега самог — јер уколико, према

њиховим речима, једна Црква излази а остале остају, значи –дијалог се наставља.

Али ја лично мислим да ће, без учешћа Руске Цркве, чији број чланова превазилази број чланова свих осталих Помесних Православних Цркава заједно, бити веома тешко да се сачува утисак да у дијалогу узима учешће сва пунота Православне Цркве. То више не би био православно–католички дијалог, већ дијалог Ватикана са једним делом Православне Цркве. И нисам баш сигуран да би све Православне Цркве прихватиле резултате таквог дијалога.

У насталој, након заседања у Равени, конфигурацији православног учешћа у дијалогу овакав дијалог не само да неће приближити православне и католике међусобно, већ ће унети нове раздоре међу православне. Дај Боже да успемо да избегнемо овакав развој догађаја.”

Руска Црква је, преко епископа Илариона, јасно рекла да не пристаје да се руши предањски црквени поредак.

Гласови Свете Грузије

Православна Грузија није без сведока Истине никада била, па није ни сада. Крв њених мученика, и подвижнички зној и сузе дали су своје плодове. Два најугледнија грузијска духовника данас, архимандрит Лазар (Аабшидзе) и Рафаил (Карелин), чврсто стоје на позицијама Светог Предања, поготову када је екуменистички синкретизам у питању. У свом огледу „Пасха без Крста”, отац Лазар анализира психолошки портрет савремених екумениста. Он каже да екуменистичка заблуда често произилази из равнодушности према вери:

Равнодушност у питањима вере је жива рана рода човечијег. Светитељ Теофан говори:

„Ако само једна вера води ка спасењу, тако да ниједно иноверје не спасава, већ сва повлаче за собом пропаст, не погубљује ли онда онај ко задржава у њима оне које задржава? Када хара помор и вешти лекар проналази једини начин лечења, тада свако ко уверава : „не мари, и други лек је добар”, убија све, који га послушају. Такав је индиферентизам: он ослабљује и убија дух. Онај ко га има у себи скоро да је исто што и безбожник, јер је очигледно да је за њега вера споредна ствар, да је он одржава из обичаја, као опонашање других, или, што је још горе, као да је то некакво политичко средство. Сви ови прекори падају и на онога ко говори:

свеједно, само да вера буде хришћанска, и то било каква. Откуда ова мисао?

Апостоли су са таквом ревношћу водили бригу о једнодушности, тако су се вредно старали да је успоставе када је она ма како нарушавана, и тако се строго подизали против оних који различито мисле, да су им одређивали одлучење (изопштавање, ускраћивање заједницења и причешћивања), а сада се уобичајило да говоре; свеједно, само да буде хришћанска, макар то била и јерес? А као што је Господ говорио: „Ако ли не послуша Цркву нека ти буде као незнабожац и цариник” (Матеј 18:17)? А осим тога, како је Црква у току све свог трајања тако много ратовала и устајала против свих размислећих? Зар је све то без последица?”

Важно је обратити пажњу на то како се екуменизам, рушећи „зидове поделе”, то јест – систем догмата, користи крајње преварантским методама: на све начине се размекшавају, замењују и подмећу, мешају (као карте) и преокрећу религиозни појмови, термини и значења навођених цитата. Из тих истих, могло би се помислити, светих и нашем срцу драгих речи, саставља се некакво сасвим нечувено учење! Тако западни богослови стављају у први план „милосрдног ближњега”, а не „милосрдног Бога”.

Померање нагласка о догмату неизбежно се одражава на духовни живот: друга заповест – о љубави према ближњем, почиње да заузима место прве – о љубави према Богу. (А када љубав према ближњем тако преовлада, онда она, како тврди Преподобни Никодим Светогорац, може да нас удаљи од љубави према Богу, да нам причини велику штету и да нас доведе до пропасти).

Речи се одабирају и подешавају једна према другој тако да обавезно угоде човеку са савременом психологијом. Више не говоре о Испуљењу, него о – ослобођењу, са свим оним што та рел садржи у својој двосмислености. Појављују се мишљења да догматски садржај и смисао може да се изражава у разним вербалним формулацијама, да нема аспсолутне истине, да нема владајуће идеологије – има много идеологија, од којих је свака делимично истинита. Нема једне Истине – има много релативних, делимичних истина.

Али то је страшна и погубна заблуда.

„Наука и философија постављају себи питање: ШТА је истина? Док је истинска хришћанска религиозна свест свагда окренута ка истини „КО”. они не схватају сву негативност свога „ШТА”; не разумеју да Истина стварна и апсолутна може да буде само „КО”,

а никако не „ШТА”, зато што ИСТИНА није апстрактна формула или идеја одвојена од стварности, него је САМО-ЖИВОТ.

У религиозном животу човек који скреће на пут рационалистичких истраживања, неизбежно запада у пантеистичко опажање (и схватање) света. Сваки пут када богословствујући ум покушава да својом снагом позна истину о Богу, увек кобно запада у једну исту грешку, у коју су погружени и наука, и философија и пантеизам, наиме – у тражење и сазерцање истине „ШТА”. Истина „КО” разумом се никако не познаје. Бог „КО” се познаје само заједницењем у битовању, то јест, само Духом Светим”.

Запитајмо сада може ли Истина – „КО” да се разбија на трунчице, губећи пуноту и целовитост?

За гледиште екумениста, као и уопште савремено мишљење, карактеристични су растрзаност, мозаичност, раскид са целовитим религиозним схватањем вероучења, култа и уопште свих пјава живота, како духовних тако и материјалних. Целовито догматско схватање изражава монизам, приступ свему који проистиче из једног: „У којој мери је то корисно за спасење моје душе?” Или напротив: „Колико ме то одвлачи од хришћанског пута?”

А растрзана свест не води много бригу о спасењу душе, и зато није у стању да неће једини истинити критеријум процене. Она нема у себи јединство – целовит однос према животу, целовито опажање и схватање света, нема један (заједнички) – јеванђелски - закон, који треба да условљава сво деловање, све мисли и душевне покрете хришћанина.

И зато „присталица хришћанског либерализма” може да иде на богослужења, да „задовољава своје религиозне потребе” у храму и да при том налази естетско уживање у баналности холивудских филмова, а у својој научној делатности да проповеда пантеизам, дарвинизам или друге нехришћанске погледе.

У области разума, губљење самодржавља (самовлашћа, неограничене, потпуне и независне власти) ума у споју са интуитивизмом доводи до спонтаности, до тога да се човек одвијава да промишља своје изјаве, формирајући их као „у пролазу” („у покрету”, „онако узгред”), што постаје узрок јаке поводљивости, спремности да да дозволи да га лако убеди у ма какву глупост, ако је она увијена у лепу амбалажу и ако се проповеда са великом самоувереношћу.

Човек дозвољава себи да исказује мишљења која логички нису заснована ни на догматима, ни на рационалним доказима, већ

су само плод осећања срца и секуларних вредности; у представи о Богу, уноси своје антропоморфне судове, прилагођава истину својим погледима.

Посветовњаченост свести и подређеност ума емоцијама доводе до отворене јереси, до тога да се савест и живот човека не суде по догматима, него напротив – човек прихвата и одбацује догмате у зависности од тога да ли они одговарају његовим сопственим представама о Богу и да ли вређају његову савест. Личност самим тим врши јеретички избор, делајући по „личном укусу“, а у ствари и из каприца, одабира (и извлачи) из система вероучења оне догмате и моралне захтеве, који јој „се допадају“, одбацујући друге.

Ствара се општа атмосфера двосмислености и субјективности, у чијој се мутној сумаглици расплињују критеријуми Истине и Дорба: отуда неразумевање закона духовног живота, тежња да се прескоче одређене његове етапе, жеља за хришћанском љубављу без Крста, подметање замишљене, прелестне љубави уместо ње (хришћанске љубави), замењивање ума – маштаријама, здравог разума – субјективном произвољношћу.

Савремени свет показује запањујуће неосећање греха, не жели да види своју греховност која га разобличава, а резултат тога је и појава богословља које отворено противречи хришћанском учењу у погледу много важних питања.

Екуменисти стално понављају речи „МИР“, „ЉУБАВ“, „ЈЕДИНСТВО“. Али умећу у њих смисао који ни најмање није хришћански, и не односе ли се на такве проповеднике речи Светог Писма: „... и пророк и свештеник, сви су варалице. И лече рани кћери народа мојега овлаш, говорећи: мир, мир; а мира нема. Е да ли се постидеше што чинише гад? Нити се постидеше, нити знају за стид; зато ће попадати међу онима који падају; кад их походим, нападаће“ (Јер. 6:13-15)?

И још говори Господ: „Не мислите да сам дошао да донесем мир на земљу; нисам дошао да донесем мир него мач. Јер сам дошао да раставим човека од оца његовог и кћер од матере њезине и снаху од свекрве њезине, и непријатљи човеку постаће домаћи његови. Који љуби оца или матер већма него Мене, није Мене достојан; и који љуби сина или кћер већма него Мене, није Мене достојан...“ (Матеј 10:34-37).

„Мир Свој дајем вам; не дајем вам га као што свет даје“ (Јован 14:27)

Не сме се и недопустиво је заборављати да се у овом свету стално води борба између Бога са ђаволом, Истине са грехом. Та се борба води у самом свету, на земљи и на небу, не само у срцу човека, него и у самој природи његовој, укључујући ум и тело, борба која захвата сву васељену.

Стога смо још веома, веома далеко од „мира“ и од „јединства“, докле год смо дужни да тражимо путеве помирења са Богом – и то управо кроз борбу са грехом и са свим што је греховно, кроз раздвојеност са онима који погрешно уче о спасењу, који греше и уче друге да греше, кроз сталну жестоку борбу са самим собом, са свим оним што је страшно и порочно у нама. Зато се и од пастира тражи пре свега реч обличавања, реч често строга, која шиба и сасеца грех и лаж, која отрезвљује и плаши.

Ближи се Страшни Суд, није време да се говоре речи сладосне, заводљиве, које теше и повлађују, које је пријатно чути.

Отац Лазар је, у свом огледу „Пасха без Крста“ указао и на све погубне последице екуменизма по пуноту православне самосвести:

Ми, Православни хришћани, непоколебиво верујемо и не сумњамо у то да је Истина само у Православљу, верујемо да само Православни хришћанин, чији је живот у складу са учењем Православне Цркве, који се причешћује Светим Тајнама, које чува наша Црква, ко је напајан њиховом благодаћу, ко стиче дух покајања, подвизава се у духу кротости и смирења Христовог, а не у духу прелести и гордости и ко следи учење Светих Отаца, може да се спасе, да наследи Царство Божије и да постигне главни циљ живота човека – обожење.

Ма како нам добри, уљудни, пријатни и милосрдни изгледали иноверци, чак и ако имамо са њима најпријатељскије спољашње односе и везе, ми не треба да се колебамо када је у питању нетачност и јеретичност њиховог учења о Богу. Нас не треба да заводи њихова привидна доброта: свака је доброта – друкчија. Ми често због своје духовне слепоће нисмо у стању да увидимо корене спољашњих поступака човека, из каквих дубина духа они излазе, какав узрок и какве побуде имају у себи. Овом разликовању може да нас научи само пажљиво изучавање, самим животом, духовног наслеђа наших наставника – Светих Отаца. Само они, њихова богоухањена дела уче нас да разликујемо добро јеванђелско од прелестног добра човечијег. Сам по себи наш разум је слеп у том погледу.

Екуменизам најчешће покушава да пронађе нешто уопштавајуће, нешто што обједињује разне религије, култове, учења и све могуће токове културне делатности човечанства, користећи лукаве високопарне фразе, двосмислене изјаве, мајсторске реплике.

Чују се речи: „љубав“, „мир у целом свету“, „узајамно разумевање“, „хуманост“; чују се паролe: „подела је рана на телу Цркве“, „тражите Богом заповедано јединство“, „позив на уједињење свих верујућих нарочито је актуелан сада“, „налазимо се пред опасношћу од нуклеарне катастрофе“, „молите се за то да се уклоне поделе и да нам буде ближа узајамна, сверазумевајућа љубав“ и тако даље и томе слично. Често се наводе непотпуни и неповезани, погрешно тумачени цитати из Светог Писма, нарочито речи Господа: „да сви једно буду, ако ти, Оче, што си у Мени и Ја у Теби, да и они у Нама једно буду“ (Јован 17:21) и други.

Све оно „уједињујуће“ ако га износе на видело екуменисти, са уسخићењем и ликовањем се уздиже над главама људи – као нова застава, као још један савладани степен(ик) раздељења, као још један доказ јединства свих вероучења. А све разлике, поделе, које је тако тешко скрити, на све начине се прекоревају и нимало не подносе, проглашавају се за плод (пород) зла, фанатизма, духовне слепоће, захтева се да се на њих не обраћа пажња, да се на сваки начин савладавају – та неугодна неслагања. Најумешнији браниоци екуменизма, чак уверавају да „зидови раздвајања међу црквама неће достићи до самог неба, до Христа – Главе, и неће се спустити до самог срца Цркве, до Светог Духа“.

Да, заиста: ови зидови неће достићи до Неба, а такође ни до „срца“ Цркве они неће доћи. Они стварно одвајају, као непремостива преграда, истиниту Цркву од лажних цркава, Небо од пакла, Истину од лажи, Христу верне, од одступничког света! Ови „зидови раздвајања“ јесу догматске истине Православне Вере, чији је циљ да се јасно разграничи пут спасења од путева пропасти (јасно је коме може да припада идеја да их збрише и уништи – оцу лажи, човекоубици од почетка, који сам не стоји у истини (Јован 8:44) и на све начине тежи да поколеба у њој и друге!)

Свако ко квари догмате вере, не може да прекорачи праг Цркве, не може чак ни да започне пут ка спасењу. Овај „зид“ постаје за њега преграда на путу ка Небу. Уклонити се може само кад се потпуно прихвати учење Православне Цркве и тачно следи дух њеног благодатног живота.

Често присталице екуменизма приговарају на оптужбе изнете против њих: „Екуменизам је нешто сасвим друго, ви не разумете шта значи – екуменизам!” Ми не намеравамо да било како чинимо уступке јеретичима у питању вере, напротив, ми желимо да их привучемо ка Православљу. Ми немамо права да се затварамо у себе, да се спасавамо ми сами, када цео свет пропада!” Али, да ли је тако? Размотримо!

Шта нас раздваја од јеретика? Од чега је почело ово раздвајање? У чему је погубност њиховог учења? Јесмо ли се ми одвојили од њих, или су се они сами удаљили од Истине, не поверовавши гласу Цркве, који их је саборно позивао да не чине такво безумље, који им је разјашњавао њихове заблуде, подробно распознавши сваку тачку њихових погубних новотарија?

Нису ли они презрели гласни зов наше Цркве? Нисмо се ми оделили од њих, него су се они сами оделили од Истине! А ако желимо да их поново вратимо у наручје Православља, уз чему смо онда пре свега дужни да разговарамо са њима? Зар не о узроку раздвајања? Зар не о истим оним неслагањима и разликама у питањима вере о којима је некада већ био сличан разговор? Али како је то могуће када сам „устав” екуменистичких скупова забрањује спор о догматима вере? Па и никада се нигде није чуло да је било разговора о догматима код екумениста. Ако они и проучавају догматска питања, онда је то само са једним циљем – наћи начин да се некако заобиђу разлике у њиховом разумевању.

Тако је било недавно при покушају поновног уједињења са монофизитима, када су принципијелно различито тумачење догмата о Божанској и човечанској природи Господа Исуса Христа, екуменисти покушали да представе као непосразум, који је настао због „унеколико различите богословске терминологије”.

А неки други, заиста озбиљан, неопходан разговор о догматима не чује се ни на екуменистичким скуповима, ни приликом посебних сусрета, и за време заједничког путовања на конференције, ни на вечеринкама и банкетима за време сусрета и после скупова.

Зашто?! Јер ми знамо, ми верујемо да њихово јеретичко вероисповедање има погубан недостатак, да њихова вера искривљује учење о спасењу, да су они изгубили извор живота, да је пут спасења нестао са њиховог видика, и да они стоје на лажном путу, а ми ћутимо? Весело пијемо кафу, шампањца, љубазних лица водимо пријатан разговор о овоме, о ономе, чашћавамо једни друге чоко-

ладом и ћутимо о најважнијем, о питању живота и смрти? Или ми заиста више не сматрамо да је то питање живота и смрти?

По свој прилици ће нам одговорити та својеврсна „диплома-тија“, да спољашња (површна) дружељубивост може да привуче јеретике ка нама и затим ће им се већ открити дубина Православља. Нама ће наводити као пример Апостола Павла, који „постаде Јудејцима као Јудејац, да Јудејце придобије; онима који су под законом као под законом, да придобије оне који су под законом; онима који су без закона постаде као без закона, премда није Богу без закона, него је у закону Христову, да придобије оне који су без закона. Слабима остаде као слаб, да слабе придобије; свима је био све, да како год неке спасе” (1.Кор. 9:20-22).

Спомињаће нам Преподобног Макарија Египатског који је срданим поступањем обратио незнабожачког жреца у истиниту веру. Указаће нам и на реч Самога Господа: „Ко није против вас с вама је” (Марко 9:40). Сетиће се и савета Светог Јована Златоустог о „меком” (попустљивом) односу према јеретичима у циљу њиховог спасења и много, много шта ће рећи ради свога оправдања. Али тај исти Апостол Павле говори: „Човека јеретика по првome и другome саветовању клони се, знајући да се такав изопачио и греши; самога је себе осудио” (Тит. 3:10-11).

Апостолска правила категорички забрањују да се молимо са јеретичима, да примамо од њих благослов, да празнујемо са њима, да примамо од њих празничне дарове, да им дозвољавамо да улазе у дом Божји (Правила Апостолска – 10, 11, 45, 46; Правила Лаодикијског Сабора – 32, 33, 37, 6). Може се навести небројено мноштво упозорења отачких, који нас уче да се крајње опрезно односимо према иновцима, на сваки начин се чувајући отрова њихове јереси.

Али најважнији неспоразум је овде у следећем: сви горе поминути „начини” Апостола Павла, предусретљивост Преподобног Макарија, поука Господа да не одбацујемо онога ко није против нас – све то као да је удица, која привлачи човека који још увек не зна истину и чини га поверљивијим и отворенијим.

Али при том се, несумњиво, подразумева да ће после тога њему бити предано истинито учење – не само о пријатним и радосним странама наше вере, него и учење о Крсту, о самопожртвовању, о распињању својих страсти и похота, о одрицању од своје воље, о строгом слеђењу свег учења Цркве.

Међутим, екуменисти доводе иноверне које су „уловили”, који као да су се већ сасвим спријатељили са њима, и који су добро распложени према њима, доводе их најзад до двери Цркве, уводе унутра, приводе до олтара, одводе у олтар и тамо се већ моле и размењују целив са њима, али само не започињу разговор о истинитости наше вере, о јеретичности, према томе и погубности њиховог вероучења!

Запажена је и друга карактеристична црта екумениста: када неко од римокатолика, монофизита или нека друга заблудела душа, подигнута одједном Божјим призивањем, после дуготрајног трагања и страдања искрено зажели да пређе у Православље, онда се наши „пуни љубави” екуменисти показују, супротно свим очекивањима, крајње равнодушни према овим овцама које су им се обратиле за помоћ, које се враћају у родни дом и које су залутале у горама!

Па зашто се тада на лицима ових пастира не примећује ни радост, ни усхићење, ни некадашњи ентузијазам, већ напротив – некаква мрзовоља, неосетљивост, па чак и незадовољство! Чини се као да ће онај који се обратио из јереси још мало па чути: „Па због чега таква жртва! То уопште није тако неопходно! Вратите се, вратите се својима, не чините им нажао!...”

И заиста, како се ту радовати, јер папама, кардиналима, ксендзрима (римокатоличким свештеницима у Пољској – прим. прев.), пасторима, докторима неће се свидети такви пребези – њихових оваца у Православно двориште! Још се може десити да се наљуте и дигну нос на наше пастире и ствар „уједињења хришћана ради мира у свету” ће се усложнити и одужити. Има ли смисла препирати се због једне-две јадне овчице, када је генерални циљ – врло величанствен!

Необично је, у најмању руку, што се ево још један моменат игнорише. Ми, Православни хришћани, веома се, веома саблажњавамо када за време богослужења видимо у својим храмовима како се заједно са нашим архијерејима моле иноверци, када видимо јеретике како улазе у олтар, када сазнајемо да је неко од Православних свештеника причестио иноверца.

Утолико пре – када гледамо како на екуменистичким скуповима наши пастири и архипастири узајамно размењују „искуство живота”, „миротворачко искуство” и малтене „духовно” – са представницима свих религија света, чак и са шаманима и врачарима. Ми се крајње саблажњавамо, тугујемо, љутимо се видећи многа и многа светогрђа екуменизма.

Због чега екуменисти, тако срдачно расположени према јеретицима, игноришу ово жалосно, веома опасно у духовном погледу, стање својих црквених чеда, за које ће они као пастири бити пре свега дужни да одговарају пред Богом?

А колико много истински Православних људи, не налазећи за себе компромисни излаз из тако непристојног стања унутар Цркве, нас напушта и престаје да живи црквено! У Православље ступа да нас не мало људи одлучних, који стреме ка чистоти вероисповедања, који не подносе лажи. Они су се већ довољно нагледали претварања у свету и сада ишту честитост, искреност – међу Православнима. Они никако не могу да повежу строго учење Цркве о догматима, Правила Апостола, Отаца и савремено, тако дволично, тако лицемерно понашање многих наших пастира и световњака.

Ми знамо приличан број случајева, када су верујући, саблазнивши се управо екуменизмом, напустили Цркву, да, њих можемо да оптужимо за гордост, за „крутост“. Али зашто су екуменисти тако спремни да тако пажљиво и са љубављу допуштају, подносе и прикривају сваку несавитљивост јеретика, показују према њима свакуврсну „гипкост“, свако бескичмењаштво – све до прећуткивања основних појмова своје вере, а за оне који желе да се строго држе Православног учења, налазе само презриво, подругљиво осмејивање, оптужбе за крутост у мишљењу, за неразумевање „елементарних ствари“, за фанатизам, за заосталост у односу на дух времена и тако даље?

Али, нека нам екуменисти покажу списак оних, које су они својом „гипком дипломатијом“ довели у Православље, а ми ћемо им показати списак оних, који су се, саблазнивши се њиховом лицемерном делатношћу, удаљили од Цркве! А какав циљ оправдава та средства?

Тако отац Лазар.

Што се тиче оца Рафаила (Карелина) тиче, он сматра да екуменизам суштински разара црквену самосвест православних, поричући основне еклисиолошке принципе Једне Свете, поготову кад је у питању чланство у Светском савету цркава:

Ступивши у екуменистички покрет ми, православци, смо у ствари доспели у „театар апсурда“, који је призван да преокрене, сломи и изврне сва наша некадашња богословска гледишта, пре свега саму хришћанску еклисиологију.

Хришћанство није могуће без Цркве; то би било учење, сенка хришћанства, да не кажем леш у којем више нема живота. Присаје-

дињење Цркви било је неодвојиво од проповеди хришћанства, иначе би се испоставило да само хришћанство није реални живот, већ су то само звуци отпеване песме, који су утихнувши нестали; или да је проповед без укључивања у Цркву личила на позив на царску трпезу, на којој су стајали само празни столови.

Црква најмање од свега личи на апстракцију. То није идеја, која уједињује људе; то није здање које се гради заједничким напорима; то није изгубљена прошлост, која се може рестаурирати на основу древних споменика; то није безлична, универзална Црква која, као „капа за невидљивост” (како бајколико), стоји изнад света покривајући све хришћанске заједнице и која се човечанству неће открити у овом животу, већ само у вечности. Црква није повеља коју су потписали богослови, то је Христово Тело, које све обухвата; дакле, Црква је сама благодат Божија у коју човек може да уђе, да се укључи под одређеним условима који су неопходни да би се усвојила благодат Божија; то су учење, Свете Тајне и живот у складу с Јеванђељем, живот у самим ритмовима Цркве. Мноштво цркава значи плурализам саме истине, мноштво „тела Христових” или расецање једног Тела на делове које у том случају престаје да буде тело. Зато Символ вере категорички тврди да постоји само Једна Црква.

Црква је једна; Помесне Цркве су јерархијске организације, које имају одређену самосталност у свом деловању, али постоје само у јединству с Једном Црквом. Црква наставља дело Христа и Христос савршава спасење у Цркви. Али Црква је окренута ка подељеном свету, зато аутокефалности и аутономије помажу Цркви да остварује своју мисију, узимајући у обзир историјске и етничке специфичности народа и региона.

Помесна Црква живи у Једној Цркви. Може ли Помесна Црква ван Једне Цркве да уђе у било какав савез или може ли део да представља целину? Могу ли све Помесне Цркве које учествују у савезу или савету да представљају у њему Христа као члана овог савеза? Ако у њега улазе без Христа остављајући себи назив „Црква” оне не постају аутокефалне, већ акефалне, односно лишене своје главе, у датом случају Божанске Главе без Које се Црква претвара у ништа.

Екуменизам је основан на лажним претпоставкама о томе да између Цркве и јереси постоји извесно невидљиво јединство које треба открити, показати и доказати. Ово наводно самооткривање духовног јединства је дијаметрално супротно свести древне Цркве за коју су јереси и лажна учења представљали опадање од Цркве,

од живота у Христу и губитак благодати. Екуменизам намерно користи лажна средства која се помало чему разликују од језуитизма, тачније, стварање новог богословског језика на којем би могла да се нивелишу размимоилажења међу Црквом, јересима и конфесијама. Ово је језик еклесиолошке уравниловке, лишен конкретности и одређености, који представља димну завесу, који треба да сакрије противречности које реално постоје и продубљују се и даље. Средства која користи екуменизам, као на пример, заједничке молитве, долазе у противречност с православним канонима, значи, с православном савешћу. Ове заједничке молитве су такође позване да сакрију богословске и еклесиолошке неподударности између Цркве и јереси или пак да их прикажу као другостепене разлике, па чак и као разноликоост у јединству.

Екуменизам поставља себи лажни циљ: да створи видљиво јединство Цркве и јереси на основу делимичне интеграције и потпуног синкретизма, тј. да изједначи истину и лажи да прогласи њихово јединство. Ради овога претходно треба уништити црквену и конфесионалну самосвест и приказати Православље не као Једно Тело Христово, већ као културно-историјску традицију. Зато појмови „Црква” и „традиција” на екуменистичком језику већ постају синоними. Православни и екуменистички менталитет су неспојиви, исто као што су неспојиви били древна Црква и гностицизам.

„Православни екуменисти” су у ствари појмови који се међусобно искључују. Православни чланови ССЦ треба, остајући православни, да се претварају да су екуменисти или да се, пак, поставши екуменисти претварају да су православни. Данас очигледно има више првих, али екуменистичка корозија православног менталитета обавља свој посао и могуће је да ће касније преовладавати други.

Православни морал захтева правилан циљ и достојна средства. У екуменизму нема ни једног ни другог.

Тако се оци Лазар и Рафаил супростављају савременим заблудима екуменистичког синкретизма. Они су, без сумње, гласови савести Грузијске Цркве.

Очито је да је дошло време да се аутентични гласови сведока православне савести услише у Цркви од Истока – на васељенском нивоу. За то – Господу се помолимо!

2008.

Каква је корист од екуменизма?

Један од кључних разлога због којих су представници Цркве од Истока у екуменском покрету је, наводно, сведочење Истине инославни-ма. Ако ми напустимо Светски савет „цркава” јадни протестанти неће имати где да сазнају шта им нуди Православље, тврде они.

Наравно, то није тачно. Скоро да нема бивших јеретика који су, на основу екуменистичких контаката постали православци. Који су дошли у Цркву, дошли су због Светог Предања очуваног у њој. Разочарани у постмодернистички плурализам либералног протестантизма, у безглавост преко 20 хиљада секти које вичу *Sola Scriptura*, они су у Христу наше Цркве открили Бога Који је постао Човек и Који нас чека да би нас привео Богу.

Један од људи који су открили Православље у Америци је и Френк Шефер, писац и редитељ, син чувеног протестантског теолога и проповедника Френсиса. У својој књизи „Плесати сам / Потрага за православном вером у доба лажних религија” (Требиње – Врњачка Бања 2004) он је описао како духовно стање у САД, данас, тако и опасности на путу верности Цркви. Јасно нам је ставио до знања каква нас искушења чекају у борби за очување нашег идентитета.

Шефер говори о лошем духовном стању православних у САД, пре свега међу младима, што је последица свеопште збрке у којој су се нашли – не само због друштва у коме живе, него и због православних пастира који паствују млако и неодлучно:

Нас, православне хришћане у Америци, не прогоне често тако отворено као православне у некадашњем Совјетском Савезу или у Турској. Уместо тога, нас обмањују комбинацијом секуларног материјализма, протестантског плурализма и жеље да се „успе” у

Америци. Ми смо без размишљања усвојили материјалистичко секуларни поглед на свет, а задржали смо спољашњи „православни“ изглед. Ми, православни, исувише често посматрамо себе као још једну „вероисповест“, још једну „посебну интересну“ групу, уме што као наследнике једне, истините, Свете, Католичанске и Апостолске Цркве, који имају обавезу да шире Јеванђеље у околној хришћанској протестантској култури.

Ми, православни, смо заведени материјализмом, потрошачким духом и секуларизмом нашег доба. Нисмо успели да се супротставимо протестантско-секуларном рушилачком налету. Наши млади људи су побеђени разним изазовима. На пример, оном врстом фундаменталистичких протестаната који им говоре да нису „прави хришћани“ зато што нису „поново рођени“ или „спасени“. Такође их нападају агресивни секуларисти, на пример, у школама и на универзитетима, који уче младе православце да испитују, ругају се, или да бар сведу на минимум не само своју веру већ и све религиозне идеје и идеале. Штавише, млади православци нису научени како да се одупру данашњем моралном пропадању. Они такође врше абортусе, сексуално су активни пре него што ступе у брак и разводе се.

Наши неспремни млади православци, који се налазе између протесталага који им говоре да „нису прави хришћани“ зато што не могу да банално исповеде такозвано поново – рођен искуство, и секулариста који нападају све предањске хришћанске Свете Тајне и трансцендентне идеје, шаљу се као војници за кланицу у наш секуларни Содом. Поред тога, обманути су духом времена.

Многи млади православци су такође збуњени различитим сигнаlima који долазе од неких појединаца који предводе Православну цркву. Једног дана им се говори да живе светим, светотајинским животом, а онда, следећег дана, могу видети своје православне вође како „петљају“ са политичарима који су за абортус. Једног дана им се говори да је Православна црква аутентична, јединствена ризница хришћанске истине, а следећег дана могу видети неке од својих православних вођа како учествују у екуменизму и слажу се са мишљењем других „хришћанских теолога“, од којих неки поричу рођење од Дјеве, божанску природу Христа и морална учења Светог Писма. Са таквом конфузијом која замућује православно сведочење у Америци, није изненађујуће што су многи православни изгубили своју веру или је свели на

ниво чисто културног искуства. Многи су себе довели до номинализма, а њихова вера је угушена потрагом за материјалистичком „срећом” и бригама овог света, док је њихов главни животни интерес сведен на жељу да „напредују”, да „учествују у Америчком сну”, радије него да буду истрајни православни хришћани који се труде да се уподобе Христу.

Срећом, упркос нашим проблемима и за разлику од модернизованих римокатолика или данашњих протестантских вероисповести, Православље не опстаје, нити пропада због једне одређене генерације, неког одређеног „вође”, епископа, свештеника, папе или посвећености неке етничке групе Христу, или недостатка свега тога. У садашњем тренутку, најгоре ствари за које се Православље може оптужити су мртвило и окренута-ка-себи етничност у неким местима, и траћење времена и каћање репутације тражењем наклоности секуларних политичара и такозваног екуменског покрета.

Шефер јасно разобличава заблуду о „Сведочењу” Православља у екуменском покрету. То је самозаваравање; ево каквог типа је обмана у коју екуменисти упадају:

Нису све православне вође преварене екуменским покретом. Ипак, чак и неки од најбољих, као што је покојни Георгије Флоровски, гајили су велике наде да ће екуменизам донети резултате које није донео. Посматрано са временске дистанце, ове наде изгледају прилично усамљене. Флоровски је 1949. писао:

„Сматрам да је учешће православних у Екуменском покрету исто што и мисионарски рад. Православна црква има посебно посланство да учествује у екуменској размени идеја, управо зато што је свесна своје улоге чувара апостолске вере и Предања у њиховим пуним, саставним облицима, и да је у том смислу једина права Црква; пошто зна да је ризница божанствене благодати кроз континуитет свештенства и апостолског прејемства; и коначно, зато што због свега тога може тражити посебно место у подељеном хришћанству.”

Какво племенито осећање овде изражава блаженопочивши отац Георгије Флоровски. И како је тужно што је тако велики ум могао бити толико заслепљен својом сопственом наивном добром вољом — што се тиче праве природе протестантске дебате чије су последице дезинтеграција Западне цивилизације, одобравање абортуса на захтев, рукополагање жена, хомосексуалци и лезбејке;

отпадништво и јерес који су нераздвојиви у „либералној” протестантској теологији. Каква иронија што су баш ти елементи протестантизма, „либерални” елементи најближи екуменизму, они исти елементи који су постали најсекуларнији. За њих се залаже све мање људи, а њихов број се смањује због сумње која се јавља у протестантизму. Чудно је то што су једини протестанти, евангелисти и фундаменталисти, са којима су православни теолози, као што је покојни Георгије Флоровски, имали највише заједничког, барем теолошки, они исти протестанти који из принципа нису имали никакве везе са неуспелим „екуменским покретом”.

Очигледно је да је време да православни, чак и они који се већ дуже времена залажу за екуменизам, признају истину: екуменски покрет је неуспех са православне тачке гледишта. То је страشان пораз једнак ономе што се десило са Лигом народа, још једним производом необузданог овоземаљског утопијанизма двадесетог века. Православље није „укиселило цело тесто”. Управо супротно. Отпадништво либералног протестантизма и неморал и изопаченост протестантских вероисповести експоненцијално су у порасту у „ери екуменизма”.

Са временске дистанце посматрано, јасно је да је добра воља православних злоупотребљена у екуменском покрету. Прави резултат мешања православних није био сведочење истине, већ ширење скандала и збуњеност верних у погледу праве природе отпадничког, релативистичког протестантизма. Иронија је у томе што на хиљаде протестаната који су се у скорије време обратили у Православље, укључујући бројне свештенике из разних вероисповести, нису дошли у Православну цркву путем „сведочења” православних у екуменизму, већ управо супротно. Талас скорашњих протестантских обраћеника није дошао у Цркву због њених углађених напора у „дијалогу”, већ због њеног вечитог, светотачког и апостолског сведочења, укључујући онај део тог сведочења у ком се најизричитије тврди да је Православна црква заиста права Црква по својој изричитој природи.

Бивши протестанти, као што сам ја, нису прешли у Православље, плативши велику цену за то, зато што су водили „дијалог” или зато што им је речено да смо сви ми „једна велика срећна хришћанска породица”, већ зато да би нашли истину. О. Флоровски, за кога сметрам да је обманут по питању екуменизма али који је, међутим, један од великих православних хришћана нашег доба, управо ово истиче:

У раној Цркви проповедање је било изразито теолошко. То није било празно размишљање. И сам Нови Завет је једна теолошка књига..., Оно што нама треба у 'оваквим временима' је управо здрава и егзистенцијална теологија. Заправо, и свештенство и лаици су жедни теологије. А пошто се обично не проповеда никаква теологија, они усвајају неке 'туђе идеологије' и комбинују их са фрагментима традиционалних веровања. Читава порука 'супарничких јеванђеља' у нашем времену је та да она нуде неку врсту псеудо теологије, систем псеудо догми. Њих радо прихватају они који не могу да пронађу никакву теологију у редукованом хришћанству 'модерног стила'.

Френк Шефер нас, на крају, позива да озбиљно схватимо своју веру:

Позив онима који су у Православној цркви, било да су у њој рођени, васпитавани, или су обраћеници, је, верујем, исти. Мислим да то није позив за смишљање „нове и боље” Америчке цркве, да би она на тај начин једноставно постала још једна самоизмишљена „вероисповест” у протестантском стилу, која се лудачки труди да буде „важна”. То није позив да се вера „унапреди” или учини „лаком”, чак „забавном”, како су на несрећу то урадили амерички римокатолици тривијализовањем своје Литургије, појања и богослужења иза свега што је историјски препознатљиво, да не помињемо добар укус. И то сасвим сигурно није позив за формирање комитета лаичких технократа -такозваних група састављених од свештеника и лаика — да „признају” Цркву, да је учине „ефикаснијом” или, најгоре од свега, да „демократизују” или „феминизују” Православну цркву и да њене апостолске вође потчине ђудима политичких активиста „теолога” или необразованих, само по имену православних, американизованих лаика који често не знају ништа о православном предању.

Чини ми да је последња ствар која је потребна Православној цркви доза протестантизоване „ефикасности” или углађене менаџерске технике у Вол Стрит стилу које би дубље подриле њен јединствени апостолски ауторитет. Православна црква није и не сме да постане „политички подобна”. Још мање треба да тежи ка томе да буде „демократска”. Њен посао није да буде „ефикасна”, „обзирна према различитости”, или „обзирна према проблемима феминисткиња”, већ да остане постојана. Она мора да угађа Богу, а не десакрализованој америчкој моди. Православна црква мора да одоли онима који желе политичку моћ, као данашње борбене,

површне феминисткиње и друге посебне интересне групе, које покушавају да успоставе контролу над свим установама заредом да би их преправили по свом укусу.

Православна црква је била, и сада је, и увек ће бити руковођена апостолском хијерархијом чији се точкови изузетно полако троше и у којој је промена благословено тешка. План рада Цркве се разликује од људског. У православном духовном речнику нема места за иновације: промене зарад промена.

Верујем да прави призив православних хришћана, а и Цркве, почиње једином променом која је важна за вечност — спором, тешком променом наших срца, умова, душа и свакодневних навика. Прави призив православних који желе да виде како аутентични духовни живот напредује у нашој Цркви, није признавање Цркве или њено унапређивање, већ повратак основним светоотачким учењима која се налазе у нашем драгоценом светотајинском Светом Предању и ригорозној одбрани истинитог, подвижничко-монашког Православља од плуралистичких, политичких, материјалистичких и секуларизујућих утицаја нашег доба.

После свега наведеног, само крајње наивни или опасно ненаивни (а понекад добро плаћени од екуменских форума и организација) могу да нас убеђују како је екуменизам оно што нам треба. Не, нама не треба екуменизам, квазилевичарска идеологија либерал-капиталистичких „хришћана”, него живо и ватрено сведочење вере једном предате светима (Јуд. 1,3). Све остало је самозаваравање на путу ка Нигдини.

2009.

Qui bono?

Али, заиста, чему сва та теологија мртвачких формула, далеких од живота – технологија уместо теологије?

Има она своје конкретне циљеве, наравно. И један од наших угледних мислилаца уочио их је још пре дванаест година. Основне тезе које износим у закључку припадају њему. Име му не помињем. *Nomina sunt odiosa*, кажу стари Латини. Можда би том човеку то могле да мере „сиве еминенције”, и да га уврсте у „псевдозилоте”.

Још је протојереј Александар Шмеман у својим делима, какво је „Црква, свет, мисија” уочио кризу савременог богословља као западање у замку стерилног академизма и фуснотизма, које нема везе са живим животом Цркве. Шмеман је стерилизацију богословља видео као саставни део „свеправославне кризе”, која се пројављује у разним областима: почев од јурисдикцијског проблема Дијаспоре, преко питања „права васељенског Првенства” и аутокефалија, кризе саборности (од клерикализације до неопротестантског антиклерикализма) до јаловог учешћа у екуменистичком покрету (по Шмеману, Запад је, у оквиру екуменизма, Истоку наметнуо своја правила, и православни су, у свему, дужни да се само саглашавају или да „издвајају своја мишљења”, што не доприноси било каквом дијалогу, а камоли наводном „сведочењу” истине).

Основни западни проблем данас је борбени секуларизам („прозирно нихилистичка западна Унија”, каже мислилац чије ставове излажемо); у наше време, технолошки нихилизам испира душе, а технолошко разли-чностење онемогућава мучеништво. Секуларизам је постао хилијастичка утопија вечног живота човека без Бога, човека – вампира који сише сокове творевине поричући њеног Творца и борећи се против свега Творчевог у себи и око себе.

Трагедија Запада је, по Томасу Молнару („Искушење паганизма”), у томе што је западно хришћанство свој рационализам окренуло против самог себе, уништивши појам Светог и Тајне као темеља хришћанске симболије и виђења света. Природа, уметност, политика тако су „одсечени” од Христа, и постали плен паганизма (јер, секуларизам је неопаганизам маскиран у причу о религији као „опијуму за народ”). Путујући од ренесансе, преко просветитељства, ка постмодерни, Запад је отпадао од Христа Ваплоћеног у понор ништавила. То путовање се збивало кроз метастазирану чулност, демонизовану сексуалност као битијни блуд (јер, блудети значи „лутати”, као што је и „грех” од „огрех” – промашај циља): од Борџија, преко маркиза де Сада, до Лујзе Чиконе, антимадоне. Таква, безблагодатна цивилизација – мравињак, иако свагда у грозници кретања, суштински је непокретна (кола, лифт, авион, покретне степенице, ТВ с даљинским управљачем, компјутер, мобилни телефон само прикривају чињеницу греховне имобилисаности савременог човека.) Страсти (а страст је, по др Жарку Видовићу, убилачко и самоубилачко „осећање лишености битија”) су прождерале западног човека, који живи у глобалном ГУЛАГ-у под маском Дизниленда, ни не слутећи шта се с њим збива.

То је „постхришћанство” као суштинско антихришћанство. После Христа, Алфе и Омеге, може доћи само антихрист, а после Цркве, која је почетак Царства Божјег *hic et nunc* може доћи само антицрква. Зато „добри односи” Цркве са секуларизованом (од Христа одсеченом) државом у крајњој линији имају као последицу промену природе Цркве и њене еклисиологије.

Ту је прави узрок појаве јалове академске теологије: она је глас Цркве која се секуларизује да би могла да буде у „добрим односима” са „постхришћанским” (антихришћанским) светом и његовом Државом – прождирачицом свега битијног у човеку и свету. Зато такви теолози не смеју да одговарају на суштинска питања данашњице, каква су: насиље над мистичком „грађом” историје („убрзање” времена, „скраћење” растојања, стварање утопијског САДА, неvezаност за прошлост и будућност); интегрални секуларизам (ново паганство, нови окултизам); тоталитаризам уз медијску идиотизацију (ДИЗНИЛЕНД ЈЕ ГУЛАГ); разарање свих верских, традицијских и нацио-

налних разлика; американизација света као „стандардизација, унификација, глобализација и централизација” свих система и процеса цивилизације ради потчињавања исте хиперинкарнацији западног духа – Америци; укидање самоистоветности личности и народа и независности држава; превласт идола „научне објективности” у односу на хришћанско учење о познању стварности љубављу и заједницом; обоготворење лихварске економије у односу на Божју Икономију; немогућност борбе против Pax Americana; биоетичка питања (од клонирања до еутаназije); хомосексуализација цивилизације...

Сва та питања захтевају свеже умове и храбра срца (попут оног, кога игра Мел Гибсон у истоименом филму, спремног да, на точку за мучење, крикне: „Слобода”!) Али, тога код екуменишћућих теолога нема. А чега има?

Има тзв. „унутрашњег екуменизма”, који, преко гласноговорника истог у помесним Црквама Божјим, разграђује самосвест православних.

Нова теологија изнутра врши вестернизацију православног богословља под видом нове еклисиологије. Предањска еклисиологија UNA SANCTA разара се догматичким минимализмом: сви крштени, по „новим теолозима”, без обзира да ли су православни или инославни „припадају Цркви”; искуство светости, као плодоношења Цркве у Духу Светом, које подразумева увид у лаж и прелест (инославних „светих” (Свети Серафим Саровски је светац, а Игнације Лајола прелешћеник), „нови теолози” замењују апстрактном тријадологијом и „релационом онтологијом” која никога не подстиче на подвиг ка Христу; напушта се идеја повратка јеретика Цркви да би се нагласило да су се Цариград и Рим удаљили само због „историјских неспоразума” и „различитог менталитета”. „Новој теологији” смета апологетика („уски конфесионализам”), иако је догматика Цркве формулисана непрестаним апологетским сведочењем Отаца – од Јустина Философа пред паганима, преко Иринеја Лионског пред гностицима и Атанасија Великог пред аријанцима, Максима Исповедника пред монотелитима и Теодора Студита пред иконоломцима, до Григорија Паламе пред варлаамитима.

Обновљенска теологија селективно претумачује рану еклисиологију, узимајући од Светог Игњатија Богоносца само учење о епис-

копоцентризму, али ћутећи заобилазећи његово огњено мученичко сведочење пред паганском Империјом. „Монархијски епископат” и „територијално начело” организовања наводно се заснивају на „прва три века Цркве”, само да би се укинула чињеница да је Црква данас (већ вековима) автокефална – народна Црква. Реч је о својеврсној „денацификацији” Православља (које је „национална Црква, а не национална вера”, по Светом Николају Жичком.), које треба да се уједини са западним псевдо – црквама. Заборавља се да је, у доба учења Св. Кипријана Картагинског о јединственом епископату, овај свештеномученик јасно говорио да „ван Цркве нема спасења” (јер, Црква је спасење као Тело Христово.) Идеја „новог епископата”, међутим, преузета је из екуменистичке теологије. У код нас непознатом документу Екуменског савета цркава „Епископ и епископат у екуменистичкој перспективи” (Episcopes And Episcopates in Ecumenical Perspective, Faith and Order Paper 102, World Council of Churches, Geneva, 1980.) каже се, између осталог, и следеће: „Епископат који треба да се развије у екуменистичком покрету треба да буде богатији него иједан постојећи епископат у било којој од цркава”. Први корак је да Православна Црква призна епископате инославних (што је, међу неким источним епископима већ учињено с римокатоличким бискупатом.)

Како примећује један аналитичар: „Унутар Православља, концепт „новог” епископата са својим хипертрофираним наднационалним територијализмом треба да допринесе што бржем „превађавању етнофилетизма”, тј. атомизацији органских црквено-канонских ентитета (Аутокефалних Цркава) ради успостављања вештачке, „универзалне” административно – бирократске мреже националних митрополија, епархија и парохија”. Улогу „возглавителја” те административно – бирократске мреже треба да преузме Цариградска патријаршија, која у Турској не би могла опстати без суштинске подршке вашингтонско – ватиканске осовине, којој заузврат пружа екуменистичке „добре услуге”; наравно, то не значи да су у Цариградској патријаршији сви екуменисти, нити да су пружаоци „добрих услуга” сасвим свесни шта раде али, основни принципи се виде, и то од патријарха Атинагоре.

Један од главних циљева екуменистичке „стерилишуће” теологије је разградња отаџбинских автокефалија и хришћанског патри-

отизма, под видом борбе против „етнофилетизма”. Циљ је: стварање евроунијатског, НАТО Православља, јурисдикција хипотетичког наднационалног центра црквене моћи над денацификованим Црквама православних народа и њиховим дијаспорама у Западној Европи и свету, што би представљало тобожње решење свих црквено – канонских проблема.

Новофанариотски империјализам се скрива иза покушаја да се византијско начело цариградског примата (у оквиру Пентархије, и касније, у доба позноромејско) примени у антихришћанском свету рах америсана, у коме је једина заштита од глобалног нихилизма melting pot-а очување аутокефалних Цркава и националних отаџбина, при чему се јединство Цркава од Истока пројављује као „нејурисдикцијска саборност аутокефалија”.

Рани екклесиолошко-епископски модел одговарао је раној Цркви, крилатој благодаћу, која се, као светодуховски пожар, ширила Римском империјом, сажижући трње и чкаљ паганизма. Насилно враћати Цркву с почетка ХХI века у I или II столеће значи вршити насиље над живим ткивом и порицати Божји Промисао, Који је благословио да Његова Црква уђе у национално – саборну фазу своје историје, у доба отачаствених аутокефалија. Источни екуменистички теолози, којима су „дијалози” (плаћени од инославних „господара дијалога”) и стипендирано теолошко школовање (опет плаћено из инославних центара моћи) испрали мозак уградили су у себе аутоцензуру по којој је одбрана своје Цркве и вере нешто безнадежно демодирано, чега се треба стидети. Треба се бавити „екуменски коректним” темама и борити се против „зилота” у својим редовима, ућуткавајући их као незналице, простаке, затучењаке и расколнике.

Зато се они боре против „исцелитељске” (литургијско-аскетске) духовности Цркве, а за магијски и неподвижнички сакраментализам. Њима сметају њихови, у своју крв огрезли и бомбардовани земљаци, јер прича о Крсту Часном и Слободи Златној „не пије воду” на теолошким „симпосионима”, на којима се они, често деца из сиротињских кућа, уздижу до славе олимписких богова, па са својом „западном браћом” постају експерти за разне врста вина, рибе икре, пиреа од ананаса и слично. То је често основа „дијалога Љубави” („Љубави” без Истине): „трпеза љубави” у некој Равени, неком Риму,

неком Шевтоњу, итд, итд. Екуменистичка „пацификација” „ратоборног” Православља, која је у току, непосредно је повезана са успоставањем царства антихриста, А пошто се том пацификацијом често баве „власт имајући” (јер они то најуспешније могу да раде), њима је потребна својеврсна епискополатријска идеологија, микропапистичко стављање појединачног епископа изнад Сабора епископа и изнад Цркве у целини. Православни нису ни за епискополатрију „незаблудивих” микропапа, ни за епископомахију (зилота не по разуму!) него за епископофилију у Христу. Начело те православне епископофилије истакао је ученик Св. Марка Ефеског, Генадије Схоларије (и сам свети): „Проверавајте епископе само у једној ствари: да ли су православни, да случајно не уче догматима супротним истини Вере и да случајно не саслужују са јеретцима или расколницима.”

Квазихришћанство у теологији данас заснива се на отуђењу богослова од сопственог пута као благодатног дара крсног послушања Цркви. Многи (не сви!) теолози данас су свој пут схватили као пут моћи и каријере, а не пут мученичко – подвижничког, голготско – васкрсног опита. Зато пут „професионализације” православних теолога води секуларизацији православних богословских школа, на којима треба извршити „деконфесионализацију”, омогућивши безбожницима (атеистима, агностицима) и јеретцима („одељена браћа”) да уче православне студенте.

Каква је, по нашем мислиоцу, чије смо ставове до сада износили, улога предањске православне теологије данас?

Она мора да:

1. Брани православну веру од екуменистичког Њу Ејџ синкретизма;
2. Брани православну личност од западног греховног индивидуализма;
3. Брани православну саборност од западног тоталитаризма (маскираног у „Људска права” и „демократију”);
4. Брани православну нацију од melting pot-а глобализма;
5. Брани православно домаћинство и домострој од технолошког нихилизма, почев од загађивачке индустрије до генетских „инжењеринга”.

2009.

Преговори у сенци крижа

(Православна Црква и
папаизам у дијалогу)

Да ли је римокатолицизам јерес?

Свети Оци о папизму

(Да ли су римокатолици јеретици?)

Од екумениста на православном Истоку се често чује да римокатолици нису никакви јеретици, јер их ниједан Васељенски сабор као такве није осудио. А то је бесмислица. Јер, последњи Васељенски сабор, Седми, одржан је у VIII веку, док су Исток и Запад били православни. Међутим, од када је Рим одступио од Истине која је Христос, сви православни свеци сматрали су паписте јеретичима. То је „једногласна сагласност” Отаца, прави „consensus patrum”.

Још Свети Фотије Цариградски, наводећи сва новачења Рима, вели да, чак и да нема других, „довољна би била сама она наведена њихова хула против Духа Светога (filioque, нап. В. Д.), или боље рећи против васцеле Свете Тројице, да их подвргнемо хиљадама анатема”. А Свети Теодосије Печерски, већу XI веку, поручује кнезу Изјаславу: „Веру латинску не примајте, нити обичаје Латина држите, и од причешћа њиховог бежите и карактера им се гнушајте. Вера је латинска наопака и закон њихов нечист, они иконе не целивају и мяса у посту једу, служе на бесквасном хлебу. Мноштвом јереси својих сву су земљу обешчастили...” Патријарх Григорије II Кипарски (13. век) осуђује унијату Јована Века и све филиоквисте, и каже: „Син није, или сам, или са Оцем узрок постојања Духа /.../ Избегавамо и одсецамо од заједнице оне који погрешно подржавају веру која је веома богохулна, и оне који мисле и говоре изопачено (Д. Ап.20,30), и овековечују оно што је било најсмутније и неподношљиво за слушање”.

А Јосиф Вријеније пише у XIV веку писмо Никити, свештенику са Родоса, који га пита да ли паписти имају Св. Тајне: „Сагласно свим Светим Оцима, да сматраш италијанске свештенике рашчињенима, а пре свега њиховог старешину (папу). Светиње које они служе и обављају да сматраш онако светим и савршеним као светиње обављане од наших рашчињених свештеника”. И Свети Григорије Палама у том истом веку поручује папистима: „Све док будете говорили да Дух Свети исходи и од Сина, ми вас нећемо примити, нити општити са вама”. А Свети Марко Ефески у XV веку, каже: „Латини нису само расколници, него и јеретици. /.../ Ми смо одбацили Латине, ни због чега другог, него због чињенице да су јеретици. Зато је потпуно погрешно сједињавати се са њима”. А Свети Максим Грк каже да у својим делима „разобличава сваку латинску јерес и сваку јудејску и многобожачку хулу”.

Када су пољски паписти извели на суд Преподобномученика Атанасија Брестског, он им рече: „Оно што сам на Сејму говорио пред милостивим краљем, и знајте као сушту истину да, ако је не истребите у свом краљевству, и Православну Цркву од Истока не оставите на миру, навући ћете на себе гнев Божји!” А Свети Козма Етолки у то време говораше Грцима да папу за све треба да криве; јер је он непријатељ православних. У XVIII веку, славни филокалиста, Свети Пајсије Величковски, каже да „Латини нису хришћани”. У XIX столећу, Свети Филарет Московски је говорио да је папизам „сличан плоду, чији се омотач хришћанске црквености, наслеђен од давнина, постепено распада, да би открио њихову антихришћанску срж”. Свети Игнатије (Брјанчанинов) је писао да је „папа – идол паписта”, па је „због те ужасне заблуде, Божија благодат одступила од паписта: они су верни само себи и сатани – творцу и оцу свих јереси, између осталих и папизма”. Свети Теофан Затворник је упозоравао да „веровати на латински начин – значи одвојити се од Цркве”, а Свети Амвросије Оптински да је „Римска црква отпала од Православља”. Поводом учења да је папа–глава Цркве, Свети Јован Кронштатски је рекао да је тиме „папство пало у хулу на Духа Светога”. А у XX веку, Свети Нектарије Егински вели да је одвајање Запада од Истока настало кад је папа себи хтео да присвоји власт у Цркви, чиме „понижава и срамоти Цркву Христову, јер јој одузима благодат Пресветога Духа”.

Једном речју, сви Свети Оци у свом времену знали су да је папизам јерес. А који другачије говоре, и саблажњавају православне, нека се чувају да их Оци не изобличи на Суду Божјем, као они који су се правили мудријима од Богом просветљених учитеља Цркве Господње. И зато, са Светим Јустином Ћелијским, знамо да су три главна пада у историји рода људског: Адамов, Јудин и папин, а са Светим Александром Невским понављамо оно што је овај благоверни кнез рекао папиним изасланицима, упозоривши их да се православни држе Светог Предања: „Од вас учења непримамо и речи ваше не слушамо”.

Дакле, римокатолици су јеретици. Екуменисти од Истока их сматрају „сестринском црквом” и признају њихове сабраменте за Свете Тајне. Кога ћемо слушат? Свете оце или екуменисте?

Лажна духовност – главна претрека сједињењу

Православље је духовно здравље. А кад је здрав дух, здрави су и душа и тело.

Црква је лечебница, у којој се човек очишћује, просветљује и обожује, да би се заувек сјединио са Светом Тројицом и наставио да се усавшава у бесконачне векове. Зато се православни боре за Православље. Како каже митрополит Јеротеј Влахов: „Будући да је служење Богу тесно везано са учењем о Богу, Свети Оци су се јуначки борили да очувају исповедање вере. Ако се исквари вера исквари се и спасење. Кад пропадне вера, онда пропада и љубав и нада и све остале јеванђелске врлине. По мишљењу Св. Максима Исповедника, вера у Христа рађа страх, страх рађа уздржање, свеобухватно уздржање рађа врлине, то јест наду, трпљење и дуготрпељивост, нада, то јест уздање у Бога рађа бестрашће, а бестрашће рађа љубав. Тако се јасно види да када се исквари вера, одмах се кваре и нестају и све остале врлине и човек не може да стекне истинско бестрашће и истинску љубав.”

Дакле, православни хришћанин није никакав фанатик уских видика. Он, једноставно, жели да остане у болници у којој постоји Свето Причешће, Лек бесмртности, и лекари, свештеници – духовници. Макар да та болница делује неутледно, само се у њој могуће исцелити од греха и страсти. Инославље нема лека.

Зграда њихове називи – лечебнице сва шљашти од мермера, злата и драгог камења.

Али, мермер, злато и драгуљи не лече. Ни раскошно одевени над-рилекари. Лечи Лекар Који је и Лек –Христос Богочовек.

Екуменисти из Православне Цркве спремни су да признају римокатолицизам као „сестринску цркву” под условом да се постигне некакво догматско јединство.

Али... Али, римокатолицизам је, пре свега, духовност–јеретичка, лажна духовност.

Да ли би сједињење с „догматски освешћеним” папистима значило да се они одричу свих својих заблуда у духовној области? Не би, наравно. Јер, кад би се тих заблуда одрекли, они би постали православни, и више не би било никаквог екуменизма и догматског минимализма, никаквих теолошких комисија и изјава типа: „Ти мени „сердаре”, ја теби „војводо”! О чему је, заправо, реч?

Како каже Андреј Курајев, разлика религија – није разлика правоверја и кривоверја. То је разлика – православља и инославља. Ортодоксије и хетеродоксије.

Циљ Предања је – у изградњи одређене врсте односа човека и Бога. С човекове стране та икономија („домострој”) зависи од начина на који се он моли. Значи, специфику сваке конфесије одређује то како он гради своју молитву, какве емоције и силе призива зарадиште”. Из те перспективе, он нас упозорава: „Кад би се религија свела на догматику, могле би се приморати разне групе теолога – експерата да се сагласе и створе помирљиве интерпретације еванђелских текстова. Али начини молитве и ликови „унутрашњег човека” не могу се изменити применом експертског консензуса. /.../ Човек се не учи молитви из саопштења црквених званичника. А права јерес није толико ино–мнење колико инославље. /.../ Канонска забрана заједничке молитве са јеретичима није повезан с тим што се плашимо да се пентекосталац, читајући „Оче наш”, моли ђаволу, него са нежељењем да се прими инославни вид општења с Богом”.

С тим у вези, Курајев уочава да је суштинска разлика православног Хришћанства и римокатолицизма не само у *filioque*, па чак не ни у папском примату, колико у молитвеној пракси; то јест, „духовни ауторитети Запада настојавају на путу духовног делања који категорички забрањују духовни учитељи Истока /.../ Та духовна разлика је таква и толика да је Василије Розанов, „јуродиви руске

философије”, записао: „Читав састав католицизма дубоко не личи на састав православља. То не може да се уочи у Варшави, у Бечу, још мање – у Петербургу. Али ја, као човек масе, који више живи од општег утиска о цркви, него од улажења у њене подробности, кад сам лутао улицама Рима, доживео сам да ми унутарњи глас шапуће: „Није то то! Није то то! То уопште није оно што је смирена вера Москве, Калуге, Звенигорода, моје родне Костроме”. Сумирајући своја запажања, лутајући улицама града, накратко залазећи у храмове, помислио сам: „Да, није то подела цркава, како пишу уџбеници, то – није секта, није правац, није учење: то су две потпуно различите религије – православље и католицизам”. „Помирење цркава!” Боже, каква утопистичка маштарија гимназијалаца четвртог разреда!”

Тако Розанов.

Римокатоличка молитва сва је заснована на маштаријама, које непосредно воде у прелест. Игнације Лојола својим следбеницима, језуитима, препоручује да замишљају грешнике који се муче у паклу, да осете мирис Дјевице Марије, да са апостолима стоје на Тавору, да иду путем Via Dolorosa са Христом Који носи крст да би био распет.

Позната римска „светица”, блажена Анђела (умрла 1309.) имала је овакво виђење:

„Једном сам стајала на молитви, и Христос ми се јасније показао на јави. Тада ме је позвао и рекао ми да ставим уста на рану на његовом боку. И изгледаше ми да сам ставила и пила Крв Његову, која је истицала из бока Његовог, и дато ми беше да схватим да се тиме очишћујем. И од тог часа почех да осећам велику утеху, мада сам од гледања Његових страдања осећала тугу”. И још: „Једном сам гледала на крст с Распетим и, кад сам гледала Распетог телесним очима, одједном се душа моја распалила таквим пламеном љубављу, да су и удови мог тела то осећали с великом радошћу и насладом. Видела сам и осећала да Христос моју душу грли руком за крст прикованом, и радовала сам се великом радошћу... И некад души од тог најприснијег загрљаја изгледа да улази у Христов бок”. „Христ” који се јавио Анђели вели јој: „Био сам са апостолима и они су ме гледали телесним очима, али ме нису осећали тако као ти”. Ова Анђела је тврдила да страдања Христова може описати подробније од Пресвете Богородице.

Тереза Авилска, коју је папа Павао VI прогласио „учитељем цркве”, овако описује своја искуства са „Христом”: „Често ми Христ каже: „Од сада сам Ја – твој, а ти – Моја. Те нежности Бога мојега погружавају ме у неисказану пометњу. У њима су у исти мах и бол и наслада. То је рана најслађа... Видела сам малог Анђела. Дуго златно копље са гвозденим вршком и пламичком на њему било му је у руци, и он га је повремено забадао у моје срце и утробу, а кад га је вадио, чинило ми се да ми скупа с њим вади и утробу саму. Бол од те ране био је тако јак да сам јечала, али и наслада је била тако јака да нисам могла да желим да се бол оконча. Што ми је копљем више улазило у унутарје, више је расла моја мука и била је све сладоснија”. То је чит пример блудне прелести, карактеристичне за оне који иду путем неправославног духовног живота. Курајев наводи случај неке Бодил Моргенсен, која је ушла у индуистичку секту „трансцендентална медитација” и почела редовно да мантра. Дуго времена виђала је „божанску светлост”, и осећала „љубав”, да би на крају светлост постала „црна”, а она доживела следеће: „Чудан осећај ми се јавља у полном органу, не непријатан, али узнемиравајући. Нешто почиње да ми се креће у дну кичме, као да змија пузи горе – доле”. То осећање постаје све јаче, и она покушава да се убије.

Тереза Авилска и Бодил Моргенсен упале су у најгору врсту блуда: духовни блуд.

Тереза је, у својим настраним стањима, чак доживљавала да је „носе Божанствене руке” и да се наслађује „Божанственим дојкама”. Зато славни руски философ Алексеј Лосев оштро каже: „То, наравно, није молитва, и није општење са Богом. То је – врло јако халуцинирање с хистеријом у позадини, то јест прелест. И све те хистеричаре, којим се јавља Мадона и храни их на својим грудима, све те хистеричарке, које се радосно најезе приликом јављања Христа и којима се, том приликом, грче мишићи материце, сву ту лудницу еротоманије, демонске гордости и сатанизма – можемо, наравно, само да анатемишемо./.../ У молитви се опитно осећа сва лаж католицизма... Православна молитва пребива у горњем делу срца, не ниже”. А Свети Игњатије Брјанчанинов упозорава да „онај који се труди да покрене и распламса нижи део срца покреће силу похоте, која, због тога што је блиска полним органима, покреће управо

те делове! Чудне ли појаве! Споља се подвижник бави молитвом, а то бављење рађа похоту коју би (молитвено) делање требало да умртвљује”.

Други угледни руски философ, Борис Вишеславцев, каже: „У тим сладуњавим изображењима прободеног срца налази се некакав религиозни барок, некаква сентиментална поза, неприхватљива за народе с другачијим религиозним и естетским васпитањем. Неприхватљива је такође та естетика мучења (не трагизма!), која се претвара у самомучење, тако карактеристично за католицизам и снажно представљено у литургијским обрасцима *Sacre Cœur* (култ „Срца Исусовог”, нап. В. Д.); али су најнеприхватљивија та штедра отпуштења грехова због извесног броја молитава изречених пред сликом *Sacre Cœur*... Код Маргарите – Марије Алакок (чија су виђења и темељ поштовања *Sacre Cœur*) мистика срца је врло примитивна: то је љубавно страдање скупа с Божанственим Жеником, еротично самомучење.

Нарочито су карактеристичне њене песме које су прави љубавни сонети, и које дају класични материјал за психоанализу. Сублимација овде није успела. /.../ Прелест је неуспех у сублимацији, уношење таквих слика које не сублимирају, него „профанишу”. Таквих неуспеха заиста се много може наћи у католичкој аскетици и мистици”.

Руски свештеник Николај Струков, у писму својој парохијанки, која га пита какав треба да буде однос православних према римским „свецима”, даје низ упозорења која само поткрепљују оно што смо већ изнели. Чујмо га:

„Драга Наталија!

Поводом римокатоличких светаца шаљем Вам материјал, који открива суштину овог питања.

1. Врло изразите примере „откривења” до којих долазе људи који се налазе у прелести, налазимо уживоту римокатоличких мистика.

Стање прелести се карактерише фанатизмом, надменошћу. По чврстом уверењу Светитеља Игњатија Брјанчанинова и Теофана Затворника, као и оптинских стараца, позната књига „О подражавању Христу” Томе Кемпијског (15. в.), као и маса друге католичке и протестантско–секташке верске литературе написана је у стању

прелести. Разлози за овакву оцену постаће јасни из следећег. Дакле, Фрањо Асишки (+1226), један од најпознатијих католичких светаца дуго се моли (притом је изузетно карактеристичан предмет молитве) „за две милости”: „Прва је да могу да... осетим све патње, које си Ти, Најслађи Исусе искусио у Твојим мукотрпним страдањима. И друга милост је... –да... могу да осетим...неограничену љубав, којом си горео Ти, Сине Божји.” (Нису осећања сопствене греховности и недостојности узнемиравала Фрању, већ отворено претендовање на једнакост са Христом!). За време ове молитве Фрањо је „осетио да се потпуно претворио у Исуса”, Којег је у истом тренутку угледао у обличју шестокрилог серафима.

После једног виђења код Фрање су се појавиле болесне крвоточиве ране (стигме) – трагови „страдања Исусовог”. Природа ових стигми је врло добро позната у психијатрији: непрекидна концентрација на Христовим страдањима на крсту изузетно узбуђује нерве и психу човека и уз дуготрајне вежбе може да изазове ову појаву. Овде нема ничег благодатног, јер у таквом састрадавању (*compassio*) Христу нема истинске љубави, за коју је Господ директно рекао: „Ко има заповијести моје и држи их, то је онај који Ме љуби” (Јн. 14, 21). Зато је потурање машталачких доживљаја „састрадавања” уместо борбе сасвојим старим човеком једна од најтежих грешака у духовном животу, која је доводила и доводи многе подвижнике до умишљености, гордости, до очигледне прелести, која је често повезана с директним психичким поремећајима (уп. Проповеди Фрање птицама, вуку, грлицама, змијама, цвећу, његов свештени трепет према ватри, камењу, црвима).

Сам циљ који је себи поставио Фрањо („Радио сам и желим да радим... зато што то доноси част”, желим да пострадам за друге и да искупим туђе грехове) сведочи о томе да он не види свој пад, своје грехове, односно, сведочи о његовом потпуном духовном слепилу.

Нису случајне његове речи на крају живота: „Сматрам да нема ниједног сагрешења које нисам искупио исповешћу и покајањем.” И речи изговорене пред смрт: „Испунио сам оно што је требало да испуним.”

Поређења ради навешћемо исти предсмртни моменат из живота преподобног Сисоја Великог (5. в.). „Окружен у тренутку своје смрти братијом, у тренутку кад као да је разговарао с невидљивим лицима Сисоје је на питање братије: „Оче, реци нам, с ким разговараш?” одговорио: „Дошли су Анђели да ме узму, али их ја

молим да ме оставе на још кратко време да се покајем. „А кад се браћа, знајући да је Сисоје савршен у врлинама успротивише: „Ти немаш потребе за покајањем,” оче, Сисоје одговори следеће: „Заиста не знам да ли сам макар почео да се кајем.” „Ово дубоко поимање свог несавршенства је главна црта која одликује све истинске свеце и то је најважнија карактеристика истинитости откровења која они добијају.

А ево одломака из „Откровења блажене Анђеле” – такође католичке светице (+ 1309.). Дух Свети јој каже: „Кћери моја, слатка моја,... много те волим” (стр. 95): „Био сам с апостолима и они су Ме видели телесним очима, али Ме нису осећали тако као што ти осећаш” (стр. 96). А следеће открива сама Анђела: „Видим у мраку Свету Тројицу и у самој Тројици Коју видим у мраку, чини ми се да стојим и пребивам у Њеној средини” (стр. 117). Свој однос према Исусу Христу она изражава, на пример, следећим речима: „Од сладости Његове и од боли због одласка Његовог викала сам и хтела да умрем” (стр. 101) – и притом је у јарости почињала да се удара тако да су часне сестре често морале да је износе из цркве (стр.83.). Или: „могла сам сву себе да уведем у Исуса Христа” (стр. 176) /.../

Исто тако је карактеристично искуство друге велике римокатоличке светице, Терезе Авилске (16.в.), коју је папа Павле Шести (+1978. г.) унапредио у чин учитеља Цркве.

Њу су толико закупила „откривења” да није видела ђавољу обману чак ни у тако ружном виђењу као што је следеће.

Након својих многобројних јављања „христос” каже Терези: „Од данас ћеш бити Мој супруга... Од данас Ја нисам само Творац твој, Бог, већ и Супруг.” „Господе, или да страдам с Тобом или да умрем за Тебе!” моли се Тереза и пада у изнемоглост од ових нежности, затвара очи, све убрзаније дише и грчеви пролазе кроз цело њено тело. „Кад би је непобожна, али у љубави искусна жена, пише Мерешковски, – у том тренутку видела, схватила би шта све то значи и само би се зачудила што поред Терезе нема мушкарца; а кад би ова жена била искусна и у магији, помислила би да је с Терезом уместо мушкарца нечисти дух којег чаробњаци и вештице називају „инкуб”. „Душу зове Вољени тако продорним звиждуком,” сећа се Тереза, „да то није могуће не чути.

Овај зов на душу делује тако да она постаје изнемогла од жеље.”

Пред смрт она поново кличе: „О, Боже мој, Супруже мој, напокон ћу Те угледати!”

Није случајно познати амерички психолог Вилијем Џејмс оцењујући њено мистичко искуство писао да су се „њене представе о религији сводиле, ако могу тако да се изразим, на бесконачни љубавни флерт између поклоника и његовог божанства.”

Још једну илустрацију тога да је католицизам у потпуности изгубио светоотачке критеријуме у поимању духовног живота представљају откровења двадесет трогодишње Терезе из Лизијеа (Мале Терезе, Терезе Детета Исуса) – хронолошки последње од најпоштованијих католичких светица. Године 1997, она је поводом стогодишњице од дана њеног упокојења „непогрешивом” одлуком папе Јована Павла Другог проглашена за Учитеља (!) Васељенске Цркве. Књига се зове „Повест о једној души”. Ево неколико цитата из ње. „За време разговора који је претходио мом постригу говорила сам о делању које сам имала намеру да остварим у Кармелу:

„Дошла сам да спасавам душе и пре свега да се молим за свештенике.” (Није дошла у манастир да спасава себе, него друге!) Изговарајући, привидно, речи о својој недостојности, она одмах после тога пише: „Стално имам смелу наду да ћу постати велика светица...Мислила сам да сам рођена за славу и тражила сам путеве како да је остварим. И ево, Господ Бог ми је открио да моја слава неће бити показана смртном погледу и да је њена суштина у томе што ћу постати велика светица!” (Ниједан светац никад није имао „смелу наду” да ће постати „велики светац”. Макарије Велики, којег су саподвижници због ретке узвишености живота називали „земљским богом” само се молио: „Боже очисти мја грешнаго, јако николиже [никада] сотворих благоје пред Тобоју.”) Касније ће Тереза написати још отвореније:

„У срцу моје Мајке Цркве ја ћу бити Љубав... тада ћу бити све... и тако ће се моја машта остварити!”

А ево љубави којом живи и којој учи своју цркву њен учитељ Тереза. „То је био целив љубави. Осећала сам да сам вољена и говорила сам: „Волим Те и препуштам Ти се заувек.” Није било ни молби, ни борбе, ни жртава; већ одавно су Исус и мала сирота Тереза, погледавши се, схватили све...Овај дан није донео размену погледа, већ сливање, кад више није било двоје, и Тереза је нестала, као кап воде, која се изгубила у океанским дубинама.” За ову љубав нису потребни коментари.

Истакнут пример католичке светости представља Катарина Сијенска (+1380), коју је папа Павле VI уврстио у највиши ранг све-

таца, – у „Учитеље Цркве”. Ево неколико извода из католичке књиге Антониа Сикари, „Портрети светаца”.

Цитатима, мислим, неће бити потребно коментари.

Катарина је имала око 20 година. „Осећала је да у њеном животу треба да наступи одлучујући прелом и наставила је да се ревностно моли Свом Господу Исусу понављајући предивну, најнежнију формулу која је за њу постала уобичајена: „Споји Се самном браком у вери!” (Антонио Сикари, Портрети светаца. Т.2., Милано, 1991., стр. 11).

„Једном је Катарина имала виђење: њен божански Женик, грлећи је, привлачио је Себи, али је затим узео из њених груди срце како би јој дао друго срце, које је више личило на Његово сопствено” (стр. 12).

Једном је речено да је умрла: „Она је сама касније говорила да јој је срце било растрзано силом божанске љубави и да је прошла кроз смрт, „угледавши рајска врата”. Али, „врати се, дете Моје,” – рекао ми је Господ, „треба да се вратиш... Довешћу те код кнезова и владара Цркве”. „И смирена девојка је почела да шаље по целом свету своје посланице, дуга писма која је диктирала запањујућом брзином, често по три или по четири истовремено и различитим поводима, не збуњујући се и говорећи брже него што су секретари могли да запишу. Сва ова писма се завршавају страсном формулом: „Исусе, најслађи, Исусе Љубави” и често почињу речима...: „Ја Катарина, служавка и слушкиња слугу Исуса пишем вам у најдрагоценијој Крви Његовој...” (12.) „У Катарининим писмима пада у очи пре свега често и упорно понављање речи: „Ја хоћу” (12). „Неки кажу да је одлучне речи „ја хоћу” у стању екстазе упућивала чак и Христу” (13).

Из преписке с Григоријем XI, којег је убеђивала да се врати из Авињона у Рим:

„Говорим вам у име Христа... Говорим вам, оче, у Исусу Христу... Одговорите на зов Светог Духа који вам је упућен” (13).

А краљу Француске се обраћа речима: „Творите вољу Божију и моју” (14).

На методичном развоју маште базира се искуство једног од стубова католичке мистике, родоначелника реда језуита и великог католичког свеца Игнација Лојоле (16. в.). Његова књига „Духовне вежбе” уз коју, по његовим речима „чак и Јеванђеље постаје сувишно”, ужива велики ауторитет у католицизму. Замишљање

распетог Христа, покушај да се проникне у свет Његових осећања и патњи, мислене беседе с Распетим итд. – све то принципијелно противречи основама духовног подвига који је дат уживоту светаца Васељенске Цркве.

Лојолин метод доводи до потпуног духовног, и често, душевног растројства подвижника, а стога и до свакаких „откривења”. Ево неколико извода из „Духовних вежби”.

Созерцање „Првог дана инкарнације Бога Речи” састоји се од неколико прелудијума. Први прелудијум се састоји у томе „да човек замисли као да је то било пред очима, сав историјски ток мистерије инкарнације, управо: како Три Божанска лица Свете Тројице гледају ову земљу... како Света Тројица, дирнута патњом одлучује да пошаље Реч... како је... Архангел Гаврило дошао као посланик код блажене Дјеве Марије”. Други прелудијум се састоји „у живом замишљању краја... у којем живи Света Дјева”. Трећи прелудијум је „молба да спознам... тајну инкарнације Речи...”

Још један пример созерцања је беседа са Христом. „Ова беседа”, наставља Лојола, „се одвија кад човек замисли пред собом Исуса Христа распетог на крсту...”

„Уперивши на тај начин поглед у Исуса распетог, рећи ћу Му све што ми дошапну мој ум и моје срце... Овај разговор се може упоредити с разговором пријатеља...”

Поштовања достојан зборник аскетских дела древне Цркве „Добротољубље” категорички забрањује овакве „духовне вежбе”, које су повезане са замишљањем, представљањем, беседама с распетим Исусом.

Ево неколико навода из њега. Преподобни Нил Синајски (5. в.) упозорава: „Не жели да видиш чулно анђеле или силе или Христа да не би сишао с ума, сматрајући да је вук пастир и поклонивши се непријатељима – демонима”.

Преподобни Симеон Нови Богослов (11. в.) расуђујући о онима који на молитви „замишљају блага небеска, чинове Анђела и обитељи светих”, отворено каже да је „то знак прелести”. „Варају се они који иду овим путем и они који виде светлост својим телесним очима, миришу миомирисе њухом својим, чују гласове ушима својим и слично”.

Преподобни Григорије Синаит (14. в.) подсећа: „Никад не прихватај ако видиш нешто чулно или духовно, споља или унутра, чак и ако би то био лик Христа или Анђела или неког свеца... Онај ко

то прихвата лако бива преварен... Бог не негодује на онога ко стражи ако он из бојазни да не буде преварен не прихвати оношто је од Њега... већ га још више хвали као мудрог.”

Наведени примери не остављају место за сумњу у тачност ових речи. На велику жалост, у Католичкој цркви су људи већ престали да разликују духовно од душевног и светост од маштања, дакле и хришћанство од паганства.

Наведени примери показују да кршење закона духовног живота неминовно повлачи за собом дубоке аномалије свести и осећања (срца) човека. Он постаје заједничар свету палих ухова, духовна лажи, заблуде. Ово доводи до лажних виђења, лажних откривења, до прелести. И пошто нико није заштићен од духовног слепила и скривене гордости, стално и чврсто правило Цркве је да човек не прима никаква откривења, већ да пребива у покајању и смирењу.”

Због тога не можемо с римокатолицима. Због тога је учешће у екуменским молитвама лаж, коју забрањују Свети Канони. Зато су заједничке молитве екумениста духовни блуд. Ево шта о томе каже свештеник Тимотеј Сељски у свом огледу „Духовна целомудреност и општење са инославнима”:

„Нарочито се морају чувати оне стране живота које се сматрају обичном или духовном интимом. Упад у те области неког излишног је просто-напросто злочин. Шта то значи кад се примени на супружаничке односе – не треба објашњавати, јер само мали део супружанских односа може бити доступан погледу са стране. Моноси, по древном правилу, ни сами не смеју да виде своје тело, осим у изузетним случајевима. Сама реч „монах” значи усамљеник, зато што већи део његовог живота мора да буде сакривен од свих. Што се вере тиче, интима је – наше општење са Богом, то јест исповест, молитва, богослужење. И зато разглашавање оног што си рекао или чуо на исповести (то се не тиче само духовника, него неретко и покајника), није само грех издаје ближњег, него и срамоћење самог себе, слично нарушавању супружанских тајни.

Управо тако је и молитва са неким ко није једнодушан с нама у питањима вере (јеретицима, расколницима, свесним непокајаним одступницима) – духовни блуд. За нас нема ничег што је унутарњије од нашег односа са Богом, који се изражава молитвом. Како верујемо, тако се и молимо. Иако је наша молитва саборна, она је то само због узајамне љубави и потпуне једнодушности свих

који се моле, како и позивамо на Литургији: „Љубимо једни друге, да бисмо једнодушно исповедали”.

Молитва је централни чин духовног живота, који има за циљ да у нама рађа и узгаја духовног новог човека, у кога смо призвани да се обучемо, почевши од Св. Крштења.

Заједничка молитва и, нарочито, Свете Тајне сједињују нас, по мери нашег сједињења са Господом, и једне са другима. И одједном се у тај скривени духовни чин, у то сједињавање, убацују они са којим смо разједињени по питању вероисповедања, богослужења, припадности Цркви. То је директни аналогон прељубе. А такве су све екуменистичке молитве, шта год да им је предмет. Обудови најпре духовно, престани да припадаш религији са којом си сада повезан и, умревши за лажну веру, пређи у истиниту веру, Православље, и тада ћемо се скупа помолити.

Овде је свима нама Богом дата слобода. Али, остајати у једној вери, а молити се са представницима друге вере – то је издаја на обе стране. А како назвати оне молитве које се дешавају на великим екуменистичким скуповима и окупљају представнике многих и различитих религија? Никако другачије до духовно оргијање. /.../

Ниједна брачна издаја не пролази без лажи. Издаја сама по себи јесте лаж, преступање заклетве, гажење обећања датог Богу. Али та главна лаж увек за собом вуче и врећу „малих” лажи. Ове последње су двоструке: скривање греха и његово оправдање. Екуменистичка делатност, као духовно блудничење, садржи у себи и једно и друго. Организатори крију екуменистичке сусрете од верујућег народа, нарочито прећуткујући вероломничке погодбе, на пример са римокатолицима, монофизитима, јудаистима... Сами екуменисти у току своје делатности једни од других крију најбитније разлике својих религија. А свих врста „оправдања” екуменизму смишљено је више но довољно.

У прељубничкој љубави никада није могућа права срећа. Прељубничка привлачност никада није од Бога, она прогони праву љубав коју нам Господ дарује као одговор на обећање верности. Оно што није од Бога никад с нама неће прећи у вечност. Таквом прељубничком љубављу човека воли ђаво, желећи да нас отме од Бога, да би својем учење улепшао вечним изругивањем човеку.

Супружници по разним питањима могу комуницирати са разним лицима. Они могу имати сасвим невине симпатије према особама супротног пола. У томе још увек нема греха, само ако захтев

чедности постави извесне границе: то се још увек може, а ово се већ не сме. Границе ово су више унутарње него спољашње.

Целомудреност – то није само заповест Господња о неприкосновености супружанске постеље. Усвојена целомудреност помаже човеку да „прикочи” много пре опасне црте. Но то је неспојиво не само са грубом издајом, него и са лакоумним понашањем, са флертовањем.

Слично је и са нашим општењем са инославнима. У разним инослављима постоје различити степени одлуталости од истине. Свака религија има свој молитвени живот и своја духовна преживљавања. Наша духовна чедност не само да не сме да обнажује оно своје, него не сме да без потребе буде радознала о туђем.

Уважавајући слободу савести инославних, немојмо продирати у њихове религиозне тајне, осим ако то не захтева заштита наше вере. Не осуђујемо „на гомилу” све неправославне на бездан паклени. Спољашњима суди Бог – тако нас учи Апостол.

Важно је то да је инославље безусловно погубно за нас. Прешавши у инославље, бићу осуђен због духовне издаје, због прелубништва, због издајништва као таквог.

Још више ћу бити осуђен због екуменистичког „братимљења” са инослављем, које је двоструки блуд, и против своје, и против туђе вере.

Општење са инославнима по нерелигиозним питањима није грешно, а делимично је допустиво и по питањима вере, само кад на стражи стоји наше духовно целомудрије, које је спремно да нам каже: стани, даље се не сме. Овде, такође, нема оштре граничне линије: служити литургију и узајамно се причешћивати не сме се, а остало је, тобож, допустиво. Не! Сваки конкретни случај има своју границу општења и духовно незалутала душа је мора осећати. Духовно флертовање са инослављем исто тако је одвратно и недопустиво, као и оно уобичајено (мушко–женско) флертовање.

Када нам сада буду рекли да су и јеретици, такође, људи које треба волети, па се зато с њима скупа треба и молити, напосто им можемо одговорити овако:

„Извините, ви имајте једну жену? А зар друге жене такође нису људи?”

Кад се говори о заједничким молитвама са јеретичима, многи су склони да се позивају на своје незнање. Али, чини се, овде није узрок незнање, него нецеломудреност и неверство.

Интимна и духовна распојасаност увек иду руку под руку. Ко је навикао да има „частан брак и постељу неокаљану“, тај ће и Жртвеник Божији, подигнут и у храму и у души својој, чувати од сваког скрнављења и прекора.”

Тако Сељски.

Чувајући духовно целомудрије, чувамо и себе и друге. Јер, инославни тако схвате да је истина озбиљна, неподложна манипулацији, приземним интересима, лажном миру и почињу да размишљају и да се труде да нађу Истину, којој православни служе свим својим бићем. Они виде да их ми не мрзимо, и да смо спремни да им, као људима, чинимо свако добро; али, виде да се са њима не молимо, јер не можемо – Истина нам не дозвољава, зато што је Истина – Љубав, то јест Христос. Неки од њих, привучени Божјом благодаћу, постаће православни, и спасиће душу, а то је највећи дар којим Црква дарује човечанство: спасење и вечни живот. Зато је Свети Максим Исповедник и рекао да је повлађивање јеретичима као јеретичима човекомржња, а не љубав према њима; јер, православно волети инославне значи нудити им да уђу у лечебницу, Цркву од Истока, и тамо нађу исцељење свим својим страстима и слабостима. Православље је здравље, господо екуменисти. И једини лек за римокатолике је да се одрекну свог надрилекарства и да своје „свеце“, попут Терезе Авилске и Алојзија Степинца, препусте суду Божјем, а они се покају и врате Светој, Саборној и Апостолској Цркви, која је Једна и Једина у времену и увечности.

Екуменизам је увек утопизам. Он нуди апстрактне шеме и изјаве које су писане укрупњеним језиком теолошке бирократије. Али, живи живот није то. Живи живот је нешто сасвим друго; озбиљно, сложено, криво.

Уосталом, хајде да замислимо остварење утопистичких тежњи... Хајде да маштамо!

Замислите, дакле: ујединимо се с римокатолицима! Кажемо: све је уреду! Браћа смо! Папа се одрекне првенства власти! Одрекне се *filioque*! Одрекне се учења о незаблудивости! И? Да ли би то било сјединење у Истини?

Не би, наравно.

Јер, папизам је за миленијум свог одступништва створио читаву једну лажну духовност. Папизам би нам понудио ту лажну духов-

ност и њене плодове – Фрању Асишког, Терезу Авилску, Игњација Лојолу. И не само њих. Ту би био и „блажени” Алојзије Степинац. Замислимо акатист „блаженом” Алојзију: „Радуј се, Гркоисточњаке си радо покрштавао! Радуј се, покрштавањем си шизматике спасавао!

Радуј се, за државу си своју бринуо и члан Хрватског Сабора си био! Радуј се, војни си викар храбрих усташа постао! Радуј се, Пије XII ти благослов дао! Радуј се, блажени Алојзије, исповедниче вере у папску незаблудивост!” И шта сад?

Потенцијално, Степинца би неки Србин, одушевљен екуменским ујединењем, могао да узме за своју крсну славу...Креативци би могли и тропар да му напишу, зар не?

Сваком озбиљном човеку је јасно да од свега тога нема ништа, и да је реч о празним причама. Јер, да римокатолици као заједница хоће да се обрате Истини, они би, без услова и погађања, постали православни.

2008–2009.

Уочи преговора на Кипру

Године 2009, 16. октобра, на Кипру се настављају преговори Мешовите православно – римокатоличке комисије за дијалог, чији је циљ – поново јединство Рима и Истока. Сапредседавајући комисије су кардинал Валтер Каспер и титуларни митрополит пергамски Јован (Зизјулас).

Од скупа на Кипру паписти очекују много, јер им Кипрани делују као „мекши“ од „континенталних“ Грка. Кардинал Валтер Каспер дао је, почетком јануара 2009, интервју Атинској информативној агенцији (преноси га „Ортодоксос Типос“ од 16. јануара 2009.) Кардинал Каспер ставља до знања да му је кипарски православни архиепископ „веома симпатичан“, и да је исти, за време посете Риму, оставио „изванредан утисак“. Такође, одушевљен је појавом цариградског патријарха Вартоломеја на концилу римских бискупа у јесен 2008, што се десило „први пут за два миленијума“.

Враћајући се теми васпостављања „евхаристијског јединства“, Каспер каже: „Није реч о уједињавању Цркава. Православна Црква ће сачувати своју традицију. Врло је важно у каквим условима и на који начин је могуће васпоставити општење с Римом. Према томе, реч је о неком духовном обогаћењу. Није реч о суштинском ишчезнућу, растварању некога због неког другог. Реч је о размењивању духовних дарова, којих смо и ми и православни удостојени да будемо власници, с тим да се потпуно њима обогатимо, то јест једна Црква преко друге, и обе једна од друге“.

При свему томе, кардинал Каспер се не одриче унијатства, сматрајући унијате „православцима у пуном општењу с Римом.“

Наравно, све је ово само реторичка магла. Римокатолицизам себе сматра Једном, Светом, Саборном и Апостолском Црквом, док су све остале конфесије које не признају папу „мањкаве“. Године

2007, Конгрегација за доктрину вере, на чијем челу је донедавно био садашњи папа, је, с благословом Бенедикта XVI, донела документ који се зове „Одговори на питања која се тичу неких аспеката учења о Цркви”. Тај документ, објављен на папски Петровдан (а сви знамо да папа себе сматра „наследником Петра” као „кнеза Цркве”) истиче следеће („Видослов”, 14/2007):

„1. Питање: Да ли Екуменски Концил Ватикан II променио раније (католичко) учење о Цркви?

Одговор: Није намеравао да мења, и није променио (учење), него да га развије, дубље схвати и плодније изложи.

Оно што је Јован XXIII на почетку Концила јасно потврдио; што је Павле VI поновио, и промулгирајући Конституцију *Lumen Gentium* овако изразио: „Најбоље могуће објашњење, изгледа, јесте рећи да ова промулгација заиста не мења традиционално учење. Оно што је Христос хтео, то исто хоћемо и ми. Што је било, остаје. Оно што је Црква вековима учила, то исто и ми учимо. Оно што је до сада самим животом садржано, сада је науком изражено; оно о чему се до сада размишљало, расправљало, и делом било контроверзно и спорно, сада је јасним учењем формулисано”. У више наврата бискупи су изражавали и прихватили исти став.

2. Питање: Како треба схватати да Црква Христова субсистира (subsistere = постоји) у Католичкој Цркви?

Одговор: Христос је „на земљи установио” једну (unicam = уникалну) Цркву и основао је као „видљиви скуп и духовну заједницу”, која је од свога почетка и током историје увек постојала, и постојаће, и у којој јединој заувек пребивају сви елементи од Њега установљени. „Ова је једна Црква Христова, коју у Символу (вере) исповедамо као једну, свету, католичку и апостолску [...] Ова Црква која је основана и уређена у овом свету као друштво (societas), субсистира у Цркви католичкој, управљаној Наследником Петровим и Бискупима који су у његовом заједништву”.

Субсистенција (Subsistentia = *постојање*) у Догматској Конституцији *Lumen gentium* 8, значи стални историјски континуитет и постојаност свих елемената које је Христос установио у Цркви католичкој, у којој се Црква Христова овде на земљи конкретно пројављује.

Према католичком учењу, може се исправно рећи да је Црква Христова присутна и делатна у Црквама и црквеним заједницама, које још увек нису у пуној заједници са Црквом католичком, због елемената освећења и истине који се налази у њима, (али) реч „субсистира” може се приписати само Цркви католичкој, јер се изричито односи на обележје јединства које исповедамо у симболима *Верујем у... једну Цркву*; која једна Црква субсистира у Цркви католичкој.

3. Питање: Зашто је усвојен израз „субсистира у” (=постоји у), а не просто реч „јесте”?

Одговор: Употреба овог израза који упућује на пуноћу идентитета Цркве Христове са Црквом Католичком, не мења учење о Цркви, него има разлог истине, што означава да се изван њених структура налазе „бројни елементи освећења и истине”, „који као дар, својствен Цркви Хисловој, позивају собом у католичко јединство”.

„Следствено, ове одвојене Цркве и заједнице, иако верујемо да оне пате од недостатака, ипак нису лишене значаја и вредности у тајни спасења. Христов Дух, заправо, не одбија да их користи као средства спасења, којега снага произилази из пуноће благодати и истине, које су поверене Цркви католичкој”.

4. Питање: Зашто Екуменски Концил Ватикан II придаје име „Црква” Источним Црквама, одвојеним од пуне заједнице са Црквом католичком?

Одговор: Концил је хтео да усвоји традиционалну употребу (овог) имена. „Пошто, дакле, ове Цркве, иако одвојене, имају праве сакраменте (=Свете Тајне) и пре свега – због апостолског прејемства – Свештенство и Евхаристију, чиме су најтешње повезане са нама”, оне заслужују назив „партикуларне (=йоседне/одвојене) или локалне Цркве”, и називају се сестринским Црквама партикуларних (=йоединачних /локалних) Цркава католичких.

„Тако, кроз служење Евхаристије Господње у овим партикуларним Црквама, изграђује се и узроста Црква Божија”. Међутим, пошто је заједница са Црквом католичком, чија видљива Глава (Caput) јесте Епископ Рима као Наследник Петров, није неки споља придошли додатак партикуларној Цркви, него један од унутрашњих принципа који је конституише, звање (conditio = звање /стање) пар-

тикуларне Цркве, које имају ове поштоване хришћанске заједнице, ипак има недостатак.

С друге стране, пуноћа католициитета својствена Цркви, управљаној Наследником Петровим и Бискупима у заједници са њиме, није, због поделе хришћана, у потпуности остварена у историји.

5. Питање: Због чега се у текстовима Концила и *Magisterium*-а после, не придаје назив *Црква* хришћанским заједницама насталим из Реформације 16. века?

Одговор: Према католичком учењу, ове заједнице немају апостолско прејемство у сакраменту Рукоположења (= *Свешћенства*), те су стога лишени конститутивног елемента Цркве. Ове црквене заједнице, које, нарочито због недостатка свештенства служења (*sacerdotii ministerialis*), нису сачувале изворну и целовиту суштину Тајне Евхаристије, сходно католичком учењу, не могу бити назване *Цркве* у правом смислу.”

Синод Грчке Православне Цркве пажљиво је изучио овај документ и упутио писмо митрополиту Јовану (Зизјуласу), као сапредседавајућем Мешовите комисије за богословски дијалог између Православне и Римокатоличке цркве, упозоравајући га да паписти тврде следеће:

а) Једина истинита Црква, која је сачувала аутентичне елементе које је Христос установио преко Цркве је „Католичка Црква”. Она је стварна и видљива Црква у току (унутар) историје, коју је Христос установио на земљи. „Католичка Црква” је једна и једина Црква.

б) „Католичка црква” има своју утемељеност у оној Цркви, која се налази у јурисдикцији Петровог наследника. Они епископи који нису у општењу с наследником Петровим предводе Цркве које имају извесни „еклесиолошки недостатак”. Штавише, ови „Одговори” се усуђују да те Цркве означе као „одељене (појединачне) и помесне Цркве, чак и ако им се признају валидност Св. Тајни и апостолског прејемства.

в) Пунота црквености је само у оној Цркви на чијем челу је папа и бискупи који опште с њим. Остале Цркве имају само „елементе црквености”.

Грчки Синод истиче да паписти само општење с „Петровим наследником” сматрају пунотом црквености, која обитава једино у

Католичкој цркви. Зато је митрополит Зизјулас замољен да пренесе свим православним учесницима скупа у Равени забринутост Грчке Цркве поводом „Одговора” Конгрегације за доктрину вере.

Митрополит Зизјулас је, наравно, у Равени показао да га папистичка искључивост нимало не брине. Потписани документ то јасно сведочи. Он се, очито, није осврнуо на писмо Грчког Синода, и није папистима поставио кључно питање: да ли има смисла преговарати ако сте ви уверени да сте Црква Божја, а нама то, због непризнавања папине власти, поричете?

Још 2005, када је кардинал Јозеф Рацингер постао папа Бенедикт XVI, потписник ових редова је изразио своје задовољство чињеницом да је нови папа (наравно, јересиарх, по „опису радног места”) озбиљан човек и изврстан теолошки мислилац, дакле неко с ким неће бити компромиса. За разлику од Ивана Павла II склоног сладуњавајој реторици, Бенедикт XVI јасно и гласно каже да се налази на челу Универзалне Цркве, а не нечије „сестре” или „другог плућног крила Европе”. То, наравно, није истина; али је поштено. Чим је дошао на престо, Бенедикт XVI је себи укинуо титулу „патријарх Запада”, показујући и на овај начин да себе не сматра само поглаварем „западног дела Цркве”, него правим *vicarius Filii Dei*. С тим у вези важно је приметити да је у току католичке Страсне седмице 2008. Бенедикт XVI заменио штап Ивана Павла II штапом Пија IX, показавши тиме да ће следити његову политику. Папа Пије IX је на Првом ватиканском концилу прогласио догматом папску „незаблудивост” по питањима вере и увео јеретички догмат о непорочном зачећу Пресвете Богородице. Био је љути непријатељ православне Русије подржавајући антируски савез Запада и Турске у току Кримског рата. Канонизовао је крволока унијату Јозафата Кунцевича као мученика за „јединство кршћана”. Бенедикт XVI је наставио његовим стопама. 11.октобра 2009, после сусрета са руским архиепископом Иларионом Алфејевим, прогласио је за свеца надбискупa Зигмунда Фелинског, такође непријатеља православне Русије и човека који је у 19. веку радио на унијаћењу у области Јаросавља. Чак су се и римокатолици зачудили његовој одлучности, о чему је писао познати часопис „Inside the Vatican” у мају 2006, из пера Гвида Хорста. Ево тог текста на „хрватском” (у преводу Лорене Магић):

„Kada Papa Benedikt XVI. posjeti Istambul, u studenom, posjetit će kao Papa i patrijarha zapadnih zemalja. Patrijarha Bartolomeja primit će „samo” kao nasljednik Petra, biskup Rima – i stoga Papa i namjesnik Isusa Krista na zemlji. Bit će to prijateljski susreti između dvojice u Fanaru, sjedištu Patrijarha Konstantinopola. Ali to neće biti susret između dvojice jednakih. Papa Benedikt je to potvrdio kad je eliminirao svoj naziv „Patrijarh zapada”- izvan liste titula u „Papinskom godišnjaku 2006” početkom godine. Bio je to mali korak velikog značaja. Odnosi između Katoličke i Pravoslavne crkve postaju sve važniji u međunarodnom ekumenskom dijalogu. Čak i kardinal Valter Kasper, predsjednik Papinskog vijeća za promicanje jedinstva kršćana je ovo primijetio. Vittorio Messori, vatikanski analitičar i jedan od najpoznatijih katoličkih talijanskih autora, formulirao je ovo na lakši polemički način nedavno u milanskom dnevnom tisku Corriere della Sera: „Pravoslavci igraju važnu ulogu u Europi. Neki biskupi su godinama pridavali jednu vrstu mistike dijalogu s protestantskim denominacijama koje su došle na vidjelo poslije Reformacije. Ali to je dijalog s duhovima. Luteranizam, kalvinizam i anglikanizam više nemaju sljedbenika: imaju učitelje, ali ne više odane. Jedini živi protestantizam postoji između onih koji obično pretjeruju: adventisti, evangelići.”

Drugačija je priča s pravoslavnima.

Prošlog svibnja kardinal Kasper je čak predložio prevladavajući znak Koncila da pomogne promovirati neku vrstu praktičnog sporazuma između Pravoslavne i Rimokatoličke crkve u Europi da inicira „novu refleksiju” na „evropskim kršćanskim korijenima”.

Ali treba se imati na umu da je anti-katolički osjećaj u dvije glavne europske pravoslavne zajednice, Rusiji i Grčkoj, mnogo dublje ukorijenjen nego li se može pretpostavljati od prigodnih nedavnih prijateljskih gesta. S eliminacijom njegovog patrijaršijskog naslova, Papa Benedikt je pojačao prvenstvo Pape.

Već je Ivan Pavao II. potvrdio 25. siječnja 1983. da je rimski biskup „vođa univerzalne zajednice ljubavi” kao nasljednik Petra. Kao takav on štiti legitimne razlike u jednoj univerzalnoj Crkvi i osigurava da „sve što je pojedinačno i posebno ne šteti jedinstvu nego služi za jedinstvo”.

Za Rimokatoličku crkvu, služba koju vrši Petar, je služba ljubavi koja garantira jedinstvo crkve i omogućuje ekumenski dijalog. Ali glavni

zgoditak nije „izgladivanje razlika” nego pomirenje i solidarnost s prvenstvom rimskog biskupa.

II. Vatikanski koncil raspravlja pojedinačno sa Zapadnom (uključujući protestantsku i anglikansku) i Istočnom Crkvom (uključujući pravoslavnu i grko-katoličku): „(Ove crkve su), jedna i druga, uključene u pastoralnu brigu i vodstvo Rimskog biskupa, božanskog ustanovljenog nasljednika Petra u prvenstvu univerzalne Crkve” (Decret Orientalium Ecclesiarum, 3).

Ovo je izjava od koje papa Benedikt ne odstupa ni milimetra, i koja je teška uvreda za pravoslavce.

Ipak, Papa Ivan Pavao II. je putovao u Atenu, a Papa Benedikt će posjetiti bivši Konstantinopol ujesen. Ali, hoće li također putovati u Moskvu? Patrijarh postoji također u Moskvi, patrijarh cijele Rusije. Ovaj patrijarh, Aleksej II., je možda više otvoren, nego Bartolomej, potrebi da odbije sekularizam Zapada, ali on je također više kritički raspoložen prema Rimu, nego njegov kolega u Istambul.

Podjela između Rima i Moskve je stvarna i ozbiljna. Ruski pravoslavni biskup u Beču, Hilarion Alfejev, koji je također predstavnik ruske Crkve u europskoj Uniji, u ožujku je javno govorio o svojoj nemoći da razumije zašto mu je Papa oduzeo titulu patrijarha, dok, s druge strane, čvrsto držanje titule povezuje s utvrđivanjem prvenstva, koje ustvari osporava i koči jedinstvo crkava.

Hilarion je rekao za papinske nazive „Nasljednik Sv. Petra” i „vrhovni biskup univerzalne Crkve” da su „skandalozni i neprihvatljivi za vođe Pravoslavne crkve” koji ne mogu prihvatiti papinsko posezanje do „univerzalne jurisdikcije” kršćanske Crkve diljem svijeta.

Biskup Hilarion je naglasio da s pravoslavne strane gledišta, jedinstveni „namjesnik Krista na zemlji”, koji vodi Crkvu u ime Krista, ne postoji. Bez promjene ovih naziva, Papa ne bi mogao utvrditi odnose s Pravoslavnom crkvom, rekao je Hilarion.

Drugi trnoviti problem između Rima i Moskve ostaje dio Ruske pravoslavne crkve, koji još slavi liturgiju prema pravoslavnom obredu, a bio je ponovno sjedinjen s Rimom; grko-katolici iz Ukrajine. Ruska crkva pridaje veliku važnost teritorijalnim aspektima njenog autoriteta. I, Ukrajina ne pripada samo teritoriju Ruske pravoslavne crkve, ali njen glavni grad, Kijev, je za pravoslavne Ruse „majka svih ruskih gradova”.

Činjenica da vođa grkokatoličkih Ukrajinaca, kardinal Ljubomir Husar, premješta svoju rezidenciju iz Lavova u Kijev, uzrokuje dodatno natezanje odnosa između Ruske pravoslavne i Katoličke crkve.

Katolička lokalna crkva na tlu Svete Rusije, i s njenim sjedištima na mjestu izvora ruske pravoslavne povijesti – jest netolerantna misao za vođe Ruske crkve u Moskvi.

Nije važno koliko blizu stoje Katolička i Pravoslavna crkva na dogmatskoj razini, ili u odnosu na zapadni sekularizam, one se ipak nastavljaju ne slagati glede hijerarhijskih struktura Crkve. Eliminacijom titule „Patrijarha Zapada“, papa Benedikt je stavio prste u ranu.

Već kao prefekt Kongregacije za nauk vjere, kardinal Ratzinger je naglasio rimsko stajalište o više aspekata Crkve kao zajednice. 1997. je napisao da zajednica s univerzalnom Crkvom i nasljednikom Petrom nije „vanjski element“ u životu partikularne crkve, nego „konstituira jedan od njenih unutarnjih elemenata kao bića.“ „Od tuda je ekumenski cilj da u neprestano novom obraćanju Gospodinu, svatko može biti osposobljen prepoznati kontinuitet prvenstva Petra u njegovim nasljednicima – biskupima Rima – i vidjeti realizaciju Petrove službe kako je to želio Gospodin: kao univerzalna apostolska služba, prisutna u svim Crkvama iznutra.“

A stvari koje je Joseph Ratzinger naznačio kao prefekt Kongregacije za nauk vjere, još se uvijek drži kao Papa.”

Дакле, папа је јасан: јединство је могуће само као јединство с њим као „наследником Петровим”.

Па какав то „дијалог” воде наши јадни екуменисти?

Кога они ту лажу? Папу? Нас? Саме себе? Бога?

Недавно је др Димитрије Целенгидис, професор Универзитета у Солуну, Светом Архијерејском Синоду Грчке Цркве, а поводом скупа на Кипру, упутио писмо у коме тражи ванредни Свети Архијерејски Сабор Јеладске Цркве. У писму, између осталог, он каже да га је на обраћање архиепископу атинском Јерониму и Синоду навела чињеница да је г. Целенгидис разговарао с низом грчких архијереја, и схватио да они ни не знају о каквом ће озбиљном питању расправљати Мешовита комисија на Кипру. А питање је „улога Римског епископа у заједници (ес тин кинониа) свих цркава” (Равенски докуменат тачка 45). Ако грчки архијереји пре кипарског скупа за-

узму јасну позицију по овом питању, вели Целенгидис (чији текст, иначе, у целини објављује сјајни руски сајт apologet.spb.ru) делегација Грчке Цркве ће моћи да ту позицију брани, и неће бити потребе за накнадним саборима, који ће исправљати евентуалне грешке кипарског сусрета.

Целенгидис истиче да је расправа о улози папе вишеструко неприлична, и да се противставља „богословској и светоотачкој етици”, јер у први план не ставља догматска питања (*filioque*, незаблудивост папе, учење о тварној благодати) којих се Рим и данас држи. Целенгидис каже:

„Ова догматска злославља одређују карактеристични облик римокатолицизма и теолошки пустоше његову еклесиологију и мистириологију, то јест суштински га лишавају најбитнијег својства Цркве, као „заједнице обожења” човековог. Тек када постигнемо апсолутно јединство у области догматике, може се расправљати о управљању Црквом. Разлике у нашим догматима, заснованим на слову и духу Васељенских сабора, које јасно проистичу и из њихових постулата, римокатолике стављају ван Цркве, што је реалност која се емпијски потврђује прекидом узајамног општења (православних и римокатолика, В. Д.) у Св. Тајнама. Зато није чудо што се поставља богословско питање: како да се у предстојећем теолошком дијалогу с католицима рационално расправља о институционално – јерархијском положају човека (папе), чија се личност суштински и јуридикчки још увек налази ван Цркве? Ипак, чак и ако би се водила теоријска дискусија о примату римског епископа, дозволите ми да подсетим на неоспорну историјску чињеницу да ниједна Црква у првом миленијуму папи није признавала ауторитет и власт на васељенском нивоу. Највиши ауторитет у Васељенској Цркви увек и једино је признаван васељенском Сабору.

У овом случају, Православна Црква никад није признала папски примат у оном виду у коме га је усвојио и протумачио I ватикански концил, који је папу признао за непогрешивог изразиоца самосвести Цркве, свом снагом га супротставивши чак и решењима Васељенских сабора. Другим речима, на латинском Западу папа је – догматички утврђујући на II ватиканском концилу своју „незаблудивост” и претензије на власт над читавом Црквом – самовољно узурпирао место Духа Истине у Васељенској Цркви. На тај начин, са таквим поимањем еклесиолошког карактера папског примата

власти, укида се не само саборни систем управљања Црквом, него, у суштини, пориче се и само присуство Духа Светога у њој”.

Целенгидис изражава наду да ће, на ванредном сабору архијереја Грчке Цркве, Дух Свети говорити кроз њих, јер је „Тројични Бог благословио да се Његова Црква законито изражава само саборним путем”.

Поред професора Целенгидиса, огласио се и Кинот Свете Горе Атонске, који је устврдио да је расправа о папском примату „неправилно изабрана тема за дијалог”, која веома узнемирава Светогорце јер се „разговара о папском примату пре но што је папа напустио своје јеретичке догмате и световни карактер (Држава Ватикан), при чему је „једини услов за расправу о првенству папе повратак римокатолика православној вери и саборном управљању Православне Цркве,” а не „јединство у различитости” догмата.

Узнемирен због најоштријих критика, митрополит Зизјулас упутио је писмо свим епископима Грчке Цркве, тврдећи да дијалог није ствар само Цариградске патријаршије, него да се с њим слажу вођства свих Помесних Цркава. Чак и врх Грчке Цркве се слаже с наставком дијалога, без обзира на деловање унијата. По Зизјуласу, „саборно су осуђени сви који се супротстављају наставку богословског дијалога зато што осуђују свеpravославна решења”. Он тврди да „настојавајући само на сопственом и једино на том истинском поимању Православља, они у суштини не оспоравају православност одређене групе људи, него предстојатеља и свештених Сабора свих светих Православних Цркава”. Професор Целенгидис је оштро укорен зато што сматра да тема дијалога не треба да буде папски примат, него догматика. Те теме ће на ред доћи касније, а тему примата опет су одредили представници Помесних Цркава: „Сматрамо да је неприхватљиво викати да се Православље налази у опасности, јер Предстојатељи који га пастирски руководе не мисле као овај професор”, цинично пише титуларни митрополит пергамски, и пита се: „Куда ми то идемо, Преосвештена света браћо?”.

Митрополит Зизјулас оптужује и неког теолога (који га лично мрзи!) да је лагао грчке епископе како ће унија, већ потписана у Равени, на Кипру бити објављена. Овакви, по њему, шире опасан немир у народу, кобан по јединство Цркве. Они који те гласине шире

знају („ако нису ослепели због страсног, фанатичног и манијакалног саморекламерства”, вели митрополит пергамски) да ће дијалог још дуго трајати, јер има много догматских разлика, и да комисија не може потписати уједињење, него само Сабор Црква. Ко шири гласине у Цркви, заслужује осуду (Гал. 5,10), вели љути митрополит, и патетично каже грчим епископима да носе велику одговорност јер је „ризик еклисиолошки”, пошто се не поштују „саборна решења” и не верује се онима који испуњавају саборне одлуке него „зилоти-ма” Православља.

Редакција сајта apologet.spb.ru, која је ово Зизјуласово писмо објавила, указује да у њему нису изнети никакви аргументи који оповргавају Целенгидиса и остале, него је реч о отвореној претњи административним мерама онима који другачије мисле.

Но, митрополит Јован, хвала Богу, није Православна Црква. О чему би заиста требало расправљати, каже нам други митрополит, Јеротеј Влахос, у свом тексту о разликама између Цркве и папизма:

„Осим малих и нимало суштинских разлика, епископи древног Рима су увек били у заједници са епископима Новог Рима и епископима Истока, све до 1009-1014. год., када су по први пут престо старог Рима заузели франачки епископи. До 1009. год. римске папе и константинопољски патријарси били су уједињени у заједничкој борби против франачких кнежева и епископа, који су већ у то време били јеретици.

2. На Сабору у Франкфурту 794. год. Франци су осудили одлуке Седмог Васељенског сабора и часно поштовање светих икона. Већ од 809. године Франци су у Символ вере увели *Filioque*, учење о исхођењу Светога Духа од Оца и од Сина. Ово увођење осудио је и православни римски папа. На Сабору у Константинопољу којем је председавао Фотије Велики, а на којем је учествовао и представник православног римског папе, анатемисани су они што су осудили одлуке Седмог Васељенског сабора и који су у Символ вере додали *Filioque*. Међутим, франачки папа Сергије Четврти је 1009. г. у посланици поводом свог доласка на папски престо додао „*Filioque*” у Символ вере, док је папа Бенедикт Осми увео „Вјерују” са додатком „*Filioque*” у богослужење Цркве, и у то време папа је био избрисан из диптиха Православне Цркве.

3. Основну разлику између Православне Цркве и папизма чини учење о нествореној суштини и нествореној енергији Божијој. И док ми, православни, верујемо да Бог има нестворену [нетварну] суштину и нестворену [нетварну] енергију и да Бог ступа у заједницу са творевином и са људима посредством Своје нестворене енергије, дотле паписти верују да се у Богу нестворена суштина изједначује са Његовом нествореном енергијом и да Бог успоставља заједницу са творевином и људима посредством Своје створене [тварне] енергије, односно, тврде да у Богу постоје и створене енергије. Према томе, благодат Божија, којом се човек обожује, посматра се као створена енергија, с тим што човек у том случају не може да се обож.

Из овог основног учења потичу и учења о исхођењу Светога Духа од Оца и од Сина, о очишћујућем огњу, о папском првенству, итд.

4. Осим ове основне разлике између Православне Цркве и папизма по питању Божије суштине и енергије, постоје и друге велике разлике, које су временом постале тема богословских расправа, као што су:

- Filioque, према којем Свети Дух исходи и од Оца и од Сина, са последицом да се умањује Очево једноначалство (једновлашће, грч. *μοναρχία*), да се укида савршена једнакост лица Пресвете Тројице, да се умањује Син по Својој особитости да је рођен, а ако пак постоји јединство Оца и Сина онда је Свети Дух потчињен као да није једнак по сили и по слави са осталим Лицима Пресвете Тројице, што за свој исход има да се Он показује као „неплодно” („јалово”, грч. „στειπρο”) Лице.

- употреба бесквасних хлебова у светој Евхаристији, а што одступа од начина на који је Христос извршио Тајну вечеру.

- приношење „часних Дарова” које се не извршава епиклезом, него изговарањем Христових речи установљења: „Узмите, једите... пијте од ње сви...”;

- теорија да је Христова крсна жртва умилостивила божанску правду, а што представља Бога Оца као феудалног господара и превиђа Васкрсење;

- теорија о „вишку заслуга” Христових и светитељских, којима располаже папа;

- отуђење и рашчлањење постављени између Светих Тајни Крштења, Миропомазања и Евхаристије;

- учење о наслеђивању кривице првородног греха;
- литургијске новине у свим светим Тајнама Цркве (Крштење, Миропомазање, Свештенство, Исповест, Брак, Јелеосвећење);
- пракса непричешћивања мирјана Крвљу Христовом;
- првенство папе, према којем је папа „*episcopus episcoporum*” (лат. епископ над епископима), извор свештенства и црквене власти, да је он непогрешива глава и руководитељ Цркве, коју он води као монархију као Христов намесник на земљи (И. Кармирис). Са овом идејом, папа себе сматра наследником апостола Петра, којем се потчињавају други апостоли, а такође и апостол Павле;
- непостојање саслужења у богослужбеној пракси;
- непогрешивост папе;
- догма о безгрешном зачећу Богородице и појава „мариолатрије”, према којој се Пресвета Богородица уздиже до тројединог Божанства и постаје разлог који води у Свето Четворство(!);
- теорија о *analogia entis* (аналогија бића) и *analogia fidei* (аналогија вере) које влада на Западу;
- непрестана прогресивност Цркве у „откривању нових истина”;

- учење о апсолутном предодређењу;
- гледиште које се односи на саму методологију познања Бога и творевине, а које доводи до мешања богословља и епистемологије.

Осим тога, различитост у пракси, која указује на вид богословља, налази се и у разлици између схоластике и исихазма. На Западу се схоластика развијала као покушај да се значење свих тајни вере истражи помоћу логике (Анселмо Кентербериски, Тома Аквински). У Православној Цркви, пак, преовлађује исихазам тј. очишћење срца и просветљење ума (нус), да би се задобило богопознање. Дијалог између св. Григорија Паламе и Варлаама, схоластика и унијата је веома карактеристичан и показује ту разлику.

Последица свега што је речено јесте застрањивање папизма у односу на православну еклисиологију. Пошто се у Православној Цркви велики значај придаје обожењу које се састоји у заједништву са Богом, посредством виђења нестворене светлости, обо жени се окупљају на Васељенском сабору и у случајевима пометње прецизно утврђују откривену истину. У папизму се, пак, велики значај придаје папском едикту и папа, заправо, стоји чак изнад и Васељенског сабора. У складу са латинским богословљем, „ауторитет Цркве постоји само онда када се учврсти и устроји папском

вољом. У противном случају, он се поништава". На Васељенске саборе се гледа као на „сабрања хришћана који су сазвани под ауторитетом, влашћу и председавањем папе". Кад год папа напусти просторију где се сабор одржава, тај сабор губи моћ. Бискуп Маре је писао: „Шта може да буде оданије од оног католика који, изговарајући Вјерују, каже: верујем у једнога папу, уместо да каже: верујем у једну... Цркву".

Осим тога, „значај и улога бискупа у римској цркви није ништа више од једноставног представљања папског ауторитета, којем се и сами бискупи повинују исто као и обични верници." Према овој папској еклесиологији, од суштинског је значаја тврдња да је „апостолски ауторитет одбачен са апостолима и да није пренет на њихове наследнике, епископе. Једино је Петрова папска власт, под чијом се влашћу налазе сви остали, пренета на Петрове наследнике, тј. папе". Уз оно што је претходно речено папска „црква" тврди да су све источне Цркве „сецесионистичке" и да имају недостатке. Она нас према домостроју (κατ' οίκονομιαν) прихвата у заједницу као сестринске цркве, пошто саму себе види као мајку-Цркву а нас као Цркве-кћерке.

Ватикан је држава, а сваки папа је вођа државе у Ватикану. Овде је реч о антропоцентричној, световној организацији, посебно озакоњеној као световна организација. Земаљску моћ Ватикана установио је 755. г. Пипин Мали, отац Карла Великог, а у наше време признао ју је Мусолини 1929. године. Значајна је аргументација извора папске моћи јер, као што је тврдио папа Пије XI, „онај који је на земљи заменик Божији, не може да буде покоран земаљској власти". Христос је био покоран земаљској власти, али папа то не може да буде! Папска власт установљује теократију, пошто се теократија дефинише као поистовећење световне и црквене власти у једном лицу. Данас теократска власт постоји у Ватикану и Ирану.

Веома је карактеристично оно, што је папа Инокентије IV (1198-1216) тврдио приликом устоличења: „Онај ко има невесту је женик. Ова невеста (Црква) не ступа у брак празних руку, него доноси неупоредиво богат мираз, пуноћу духовних блага и обиље земаљских ствари, величину и преобиље и у једном и у другом... Ваши доприноси у земаљским стварима дали су ми круну, епископску митру над свештенством, круну за царство која ме је поставила као Његовог представника у одећи и појасу на којем пише: цар над царевима и господар над господарима".

Према томе, постоје велике богословске разлике, које је осудио Сабор из времена Фотија Великог и Сабор из времена Григорија Паламе, а као што се види и из „Православног синодика“. Поред тога, и црквени Оци и помесни сабори су све до XIX века осуђивали све прелести папизма. Ствари се не би залечиле нити побољшале ни извесним формалним извињењем које би папа понудио само за историјску грешку, будући да су његови богословски погледи били изван откривења и да се еклесиологија креће по погрешном путу: папа се, наиме, представља као вођа хришћанског света, као наследник апостола Петра и Христов заменик на земљи, као да би Христос дао Своју власт папи, док Он блажено почива на небесима.”

Према томе, јасно је да од дијалога на Кипру не треба очекивати ништа добро. Јер, нити се папа одриче своје „незаблудивости“, нити су православни екуменисти способни да одбране истину Цркве Божје.

Но, о овоме се мора сведочити и говорити неуморно и свагда; јер, народ Божји и Богом вођени клир неће пристати ни на какву унију с Римом.

Текст који следи мали је допринос борби против крипто-унијатства наших дана.

Зашто ово радим

Дошао је час да одговорим на писмо читаоца сајта „Борба за веру” (<http://www.borbazaveru.info/content/view/1524/47/>), који се осврнуо на мој текст о литургијским реформама и мешовитим богословским комисијама, објављен на овом сајту 2. октобра 2009. (<http://www.borbazaveru.info/content/view/1506/52/>). Читалац је тражио да се одредим према досадашњим преговорима са римокатолицима, члановима Мешовите комисије из Србске Цркве, да кажем ко их шаље, с чијим ће овлашћењима бити на Кипру од 16. до 23. октобра, и шта ми, као верници, можемо да учинимо да до неке врсте уније с папом ипак не дође.

Заиста не знам одговор на сва ова питања. Збуњен сам и тужан, као и већина православних Срба који виде шта се збива, а ништа озбиљније не могу да предузму. У глави ми се роји безброј питања, од оних баналних (Зашто се црквени новац, новац приложни-

ка који су Цркви дали да би она делала у славу Божију, троши на скупове бесмисленије од скупова „несврстаних”, кад се у Београду певало: „Нема оног који смије / одвојит нас од Замбије”) до оних који кидају утробу („Да ли су деца поклана од усташа дала свој благослов да се преговара о уједињењу с непокајаним папистима? Да ли су те благослове дали Свештеномученици Платон бањалучки, Сава горњокарловачки, Петар дабробосански, старац Вукашин из Клепаца?)

Кад гледам шта се ради и како се ради кад је вера отаца у питању, понекад се уплашим, па понављам са својим земљаком, песником Дисом: „Тољко сам мали да ме је страх. / Живим са’рањен као у ноћи”. И у овој грчевитој борби, која, како рече Св. Василије Велики, личи на тучу у мраку, пада ми на памет да се повучем, да се ућутим, да се склупчам као јеж (опет, по Дису: „Подиг’о сам руку своју с обарача вечна мрака / Нема смисла реметити бесмисленост у свом току”)... А онда, опет и опет, кажем: „Не могу! Немам право! Ни због своје деце, ни због свих наших предака који су главе дали да бисмо остали православни. Шта би рекао Пилипенда?”

Па се враћам. Некако се враћам. На штакама духовним, на једвите јаде, рањен, ташт, немолитвен. Но, ту сам...

Увек се питам: „Смем ли? Имам ли право да се огласим?” И сад, кад сам се питао, наишао сам на текст протојереја Александра Шмемана, о улози клира и лаика у Цркви, о томе да сви носимо одговорност за нашу веру. Ево шта каже Шмеман (необични, али искрени, увек храбри, Шмеман, на кога се каткад љутим – кад га видим међу „реформаторима” а који је каткад најпрецизнији изразитељ црквеног Предања; Шмеман, тај „Берђајев у мантији”, али црквенији, васељенскији од Берђајева; Шмеман, неразмрсиви чвор противуречја Православља на Западу):

„Значење појма „лаик”

Речи „лаички”, „лаикат” и „лаик” долазе о јелинске речи „лаос” која значи „народ”. Лаик је онај који припада народу, ко је члан органске и организоване заједнице (народа Цркве). Ово је, другим речима, крајње позитиван, а ни у ком случају негативан појам. Овај појам подразумева идеју пуног, одговорног, активног чланства, за разли-

ку од, на пример, статуса кандидата. Међутим, хришћанска употреба овога појма је још позитивнија. Она долази из јелинског превода Старога Завета, где се реч „лаос” примењује, по правилу, на Народ Божији, Израил, Народ избрани и освештани од Самога Бога као Његов народ. Овај концепт „народа Божијег” заузима средишње место у Библији. Библија тврди да је Бог изабрао један народ између многих других народа, да буде Његов нарочити орган у историји, да испуњава Његов наум, да, изнад свега, припреми долазак Христа, Спаситеља света. Бог са овим народом склапа „Завет”, Савез или споразум о узајамном припадању. Стари Завет, пак, није ништа друго до припрема за Нови Завет. А у Христу се привилегије и изабраност „народа Божијег” проширују на све оне који Га прихватају, који верују у Њега и који су спремни да Га прихвате као Бога и Спаситеља. Тако, Црква, заједница оних који верују у Христа, постаје истинити народ Божији, „Лаос” а сваки Хришћанин – „лаик”, члан Народа Божијег.

Лаик јесте, дакле, онај који учествује у Божанској изабраности и који од Бога прима нарочити дар и привилегију чланства. То је крајње позитивно призвање, које се на коренит начин разликује од онога које налазимо у Вебстеровом речнику. Ми можемо да видимо да, по нашем православном учењу, сваки Хришћанин – био он епископ, свештеник, ђакон или члан Цркве – јесте, пре свега, и изнад свега – лаик, јер то није ни негативни нити фрагментарни, већ свеобухватни појам и наше заједничко призвање... Пре него што смо било шта нарочито, ми смо сви – лаици зато што читава Црква јесте лаикат – народ, породица, заједница – коју је изабрао и установио Сам Христос.

И лаик се рукополаже

Навикли смо да о „рукоположењу” мислимо као о препознативом обележју свештенства. Постоје рукоположени свештеници и нерукоположени Хришћани. Међутим, и овде се Православље поново разликује од западног „клирикализма”, како римокатоличког тако и православног. Ако рукоположење, пре свега, значи даровање дарова Духа Светога ради испуњавања нашега призвања као Хришћана и као чланова Цркве, сваки верник постаје лаик [припадник Народа Цркве] управо кроз полагање руку. Ми то полагање руку налазимо у Светој Тајни Миропомазанја, која следи после Свете Тајне Крштења. Зашто имамо две Свете Тајне уласка у Цркву, а не само једну јединствену? То је због тога што Крштење обнавља

у нама истиниту човечанску природу која је негда била помрачена грехом, док нам Миропомазање даје позитивну моћ и благодат да будемо Хришћани, да деламо као Хришћани, да стварамо Цркву Божију и да будемо одговорни учесници у животу Цркве. У овој Светој Тајни ми се молимо да новокрштени буде:

- часни члан Цркве Божије,
- освештани сасуд,
- чедо светлости,
- наследник Царства Божијег,
- *да, сачувавши дар Духа Светијога и умноживши меру благодати која му је дарована, прими најраду своја узвишеноја призивања и да буде удружан у првородне чија су имена записана на Небесима*".

Овде смо, дакле, врло далеко од Вебстеровог одређења [лаика]. Св. ап. Павле све крштене Хришћане назива суграђанима Светих и домаћим Божијима (Ефес. 2,19). Јер, како он вели, „у Христѹ више нисмо странци нишпи дошљаци, него смо суграђани Светишпи и домаћи Божији... на Које свеколико здање, складно сјојено, распе у храм свети у Господу, у Која се и ви заједно уграђујете у обиталиште Божије у Духу" (Ефес. 2, 19-22).

Лаик (верник) у Литургији

Ми обично мислимо да је богослужење особено клирикална сфера активности. Свештеник служи, а лаици [верници] присуствују. Свештеник је активан, други су пасивни. То је још једна заблуда и то врло озбиљна. Хришћански појам за богослужење је – Литургија, што управо значи саборно, заједнично, свеобухватно дело у коме активно учествују сви они који присуствују. Све молитве у Православној Цркви су свагда написане у множини „ми". Ми приносимо, ми се молимо, ми благодаримо, ми се клањамо, ми улазимо, ми се узносимо, ми примамо... Лаик [верник] је у најнепосреднијем смислу те речи саслужитељ свештеника који приноси Богу молитве Цркве, *представљајући* свеколики народ, говорећи у име свих. Један пример овог саслужења би нам био од помоћи: реч – *Амин*, на коју смо се толико већ навикли да више и не обраћамо пажњу на њу. Па, ипак, то је кључна реч. Ниједна молитва, ниједна жртва, ниједан благослов се никада не даје у Цркви а да не буде запечаћен том речју *Амин* која значи одобравање, саглашавање, учествовање. Рећи *Амин* нечему значи да га ја чиним својим, да се саглашавам са њим... *Амин* је заиста Реч лаиката [верног народа] Цркве, која изра-

жава функцију лаиката као Народа Божијег, који слободно и радосно прихвата Божански дар, запечаћујући га својим саглашавањем. Заиста нема службе, нема Литургије без одговора *Амин* оних који су *рукоположени* да служе Богу као заједница, као Црква.

Према томе, ма коју литургијску службу да разматрамо, видећемо да она свагда следи одређени образац дијалога, сарадње, садејствовања између свештенослужитеља и сабрања. И то је заиста заједничко делање: одговорно учешће свакога [Хришћанина] у том делању је од суштинског значаја и као такво заиста неопходно, јер кроз то Црква, Народ Божији испуњава своју сврху и остварује свој циљ.

Место клира (свештенства) у Цркви

Управо овакво православно поимање „лаиката“ [вернога народа] открива стварни смисао и функцију *свештѣнствѣ*. У Православној Цркви свештенство није изнад верника нити је супротстављено верницима. Пре свега, ма како то чудно изгледало, основно значење појма „свештенство“ (клир) је врло близак значењу појма „верни народ“ (лаикат). Клир (свештенство) долази од κλῆρος – *clerus*, што значи „изабрани удео Божији“. Појам „клир“ означава онај део рода људског који припада Богу, који је прихватио Његов призив, који је себе посветио Богу. У овом изворном значењу читава Црква се описује као „свештенство“ (клир) -као део наслеђа Божијег: „Спаси, Боже, људе Своје и благослови *наслеђе* Своје“. Црква је управо зато што јесте Народ Божији – Његов „део“, Његово „наслеђе“.

Међутим, појам „свештенство“ се постепено ограничио на оне који су испуњавали нарочито служење унутар Народа Божијег, који су били нарочито издвојени да би служили у име читаве заједнице. Јер Народ Божији, од самога почетка, ни у ком случају није био аморфна маса већ му је Сам Христос дао структуру, поредак, јерархијско устројство: *И ове ѱостави Бој у Цркви: ѿрво -Аѱосѱоле, друѱо Пророке, ѿређе – Учиѱеље... Јесу ли сви Аѱосѱоли? Јесу ли сви Пророци? Јесу ли сви Учиѱељи? А ви сѱе Тело Христѱово и удови ѱонаосѱ* (1. Кор. 27-29).

Историјски, Црква је саздана на Апостолима, које је Христос лично изабрао и наименовао. Апостоли су, онда, изабрали и наименовали своје помагаче и наследнике, тако да је кроз читав непрекинути развој Цркве свагда постојао континуитет овог Божанског изабрања и наименовања. „Свештенство“ је, према томе, неопход-

но да би чинило Цркву оним што она мора да буде: нарочити *Народ или Удео Божији*.

Нарочита функција свештенства јесте да унутар Цркве умножава оно што не зависи од човека: Благодат Божију, Учење Божије, заповести Божије, спасоносну и исцељујућу силу Божију. Ми овде наглашавамо „Божију”, јер читав смисао „свештенства” лежи управо у потпуном поистовећењу са објективним учењем Цркве. То *није свештеничко учење, нити њихова моћ*: свештеници немају ништа осим онога што је сачувано и настављено у Цркви од Апостола све до нашега времена и што твори саму суштину Цркве. Свештеник има моћ да поучава, али само уколико поучава Предању Цркве и уколико је потпуно послушан Предању Цркве. Свештеник има моћ да служи, али опет, само уколико испуњава вечно Свештенство Самога Христа. Свештеник је потпуно и искључиво обавезан Истином коју представља и, зато, никада не може да говори нити да заповеда у своје име.

Наши верници, у својој критици свештенства, изражавају своју бојазан од претеране „моћи” свештенства, али пречесто заборављају да свештеник не представља никакву нарочиту клирикалну „моћ”, већ управо „Моћ” Цркве чији су они чланови. Јер свакоме је јасно да је Црква постојала пре него што смо се ми родили и да свагда постоји као систем учења, поретка, Литургије, итд. И нико од нас не може да мења Цркву нити да је преобликује по сопственом укусу, и то из врло једноставног разлога: ми *припадамо* Цркви, али Црква не припада нама. Бог нас је милостиво примио у Своје наслеђе, учинио нас достојнима Свога Тела и Своје Крви, удостојио нас Свога Откривења и Заједницења са Њим. И управо свештенство представља тај континуитет, ту истоветност Цркве у учењу, животу и благодати кроз време и у простору. Свештеници поучавају једном истом вечном учењу, они нам предају једнога истог вечнога Христа, они нам објављују једно исто и вечно Спаситељско Дело Божије.

Без ове јерархијске структуре Црква би се претворила у пуко људску организацију која одражава различите идеје, укусе и изборе људске. Она би престала да буде Божија Установа, Божији дар нама људима. Али тада ни „верници” не би више могли да буду „лаикат” – Народ Божији, нити би могло да се изговара *Амин*, јер тамо где нема дара нема више ни прихватања. Тајна свештених чинова у Цркви јесте оно што читаву Цркву чини истинитим и пуним Лаосом, Лаикатом, самим Народом Божијим.”

Дакле, клир и лаос су у узајамном односу који мени, као лаику, даје за право да мислим и говорим о вери Цркве: не да бих за себе освојио неку „моћ“, „власт“, „углед“ (чему то?), него да бих био на путу који је заједнички и клиру и лаосу – а то је пут правоверја (православља и правоживља).

Зато, призивајући Господа у помоћ, почињем да разматрам на каквом су се клизавом путу нашли они који нас вуку у загрљај римског папе. И молим се Господу да ме читаоци схвате као искреног Србина, који, макар мало, са Шантићем може да каже:

„И гдје год је српска душа која,
тамо је мени Отацбина моја”,

и кроз кога не цвиле баш „душе милиона” (као у христоумној Шантићевој „Мојој отацбини”), али који често, кад милује своју децу по глави, не може а да не уздрхти због србске деце тог узраста коју су усташе побиле у Јасеновцу, Градишки, по јамама и безданима херцеговачким, личким, далматинским, само зато што их је, несрећнике (углавном бивше Србе!), Ватикан учио мржњи према Цркви од Истока, Цркви њихових православних предака. И молим читаоца: немој се, брате у Христу, саблазнити што пишем овако много, и брзо, и на разне теме наше савремене црквености. Није то моје: ја, као професионални читалац, читам, преводим, преписујем од умнијих, мудријих, начитанијих, а на ползу своме роду. Јер, у време многих лажних информација, тешко је снаћи се и наши оно што је корисно, и што нас снабдева правим увидом у ствари. Али, не заборавимо питање Т. С. Елиота, познатог песника: „Где је мудрост коју смо изгубили у знању? Где је знање које смо изгубили у информацијама?” Мудрост наше православности није у пукој обавештености, него у Телу и Крви Господњој која нас, покајане, умива и купа, и везује с прецима и потомцима. Какав бих био Србин ако нисам човек? А какав бих био човек ако бих пљунуо на страдања наших једнокрвника и једновераца који, како рече Милан Ракић „умираху ћутке на страшноме кољу”?

Није то никакав „етнофилетизам”. То је родољубље у Христу, против кога се паписти, као и сви тоталитарци, вековима боре. Ако нас са Ћеле-куле, из очних дупљи оних који падоше са Синђелићем, гледа слобода да се буде православни Србин без окова

исламског цихада, онда нас из очних дупљи Срба које су ујами-
ле балканске слуге Ватикана гледа слобода да се не потчињавамо
смртном човеку, папи, него само и једино Првоваскрсломе међу
многом браћом, Господу нашем Исусу Христу. А то је једини начин
да останемо људи.

Из историје

Године 1965, у Немачкој се појавила студија познатог римокато-
личког теолога из Холандије, Wilhelm de Vries-a: *Orthodoxie und
Katholizismus, Gegensatz oder Ergänzung?* У њој је, из римокатолич-
ке перспективе, дат развој односа папског Рима и православног Исто-
тока. Књигу је, во времја оно, у часопису „Православна мисао”, у нас
приказао ђакон Прибислав Симић.

Приказ је био исцрпан и озбиљан, па га ми у целини преносимо,
да бисмо могли да хронолошки пратимо шта се збивало у узајам-
ним односима Истока и Запада, из, рекосмо, западне перспективе:

„Аутор ове књиге је Wilhelm de Vries, проф. на папском Оријен-
талном Институту у Риму, истакнути познавалац источне Цркве,
писац више научних дела о сирској теологији и проблему поновног
уједињавања хришћана.

Књига је подељена у два дела. Први део говори о православљу и
католицизму у првих хиљаду година (стр. 13–65), а други о других
хиљаду година после расцепа (стр. 67- 133).

Говорећи о најранијим разликама између Истока и Запада, пи-
сац прво износи разлике у карактеру народа, којима су добрим
делом условљене и друге разлике. Тако он каже: Римљанима је
својствено трезвено и јасно просуђивање, мисао је управљена
на практични, конкретни живот и његово уобличавање. Грци су
упућени на теорију, гледање божанског. Они воле размишљање,
конкретан свет је за њих само појава божанског. За Грка је човек
слика Бога, која треба све више да се преображава у Бога, док је за
Латина људски живот једно активно кретање човека ка Богу.

Исток и Запад су развијали различита схватања Цркве, што је
било главни основ шизме, чему је делимично узрок у различитим
развијима оба дела царства. Источно царство се одржало и у њему
је створена државна црква, која је била под окриљем цара, а За-
падно је подлегло навали варвара, где се развила од државе нез-
ванична папска црква. Папа је био принуђен да испуни пропашћу

државе настали вакуум, тј. да преузме и материјалне и политичке функције. Тако су настале па Истоку државна, а на Западу папска Црква.

У расцепу Цркве одлучујући значај имало је различито схватање Цркве, премда то није једина тачка сукоба. Пре свега, од почетка су постојале разлике у схватању личности Богочовека Христа. Александријска теолошка школа је нпр. у Христу гледала пре свега тајну и јединство Божанства, док је на Западу више наглашавано човечанство Христово. Исток је смисао спасоносног дела Христовог гледао у откривању светости Божанства, кроз коју се човек преображава. Насупрот томе, Запад је искупитељско дело Христово схватио јуридички. Док су на Истоку вођене борбе око најсуптилнијих питања тројичности и оваплоћења, на Западу се у 4. и 5. в. расправљало о благодати и њеној неопходности за живот човека. Класична разлика између Истока и Запада, која је још увек актуелна, је у учењу о исхођењу Св. Духа, изражена у појму „*Filioque*”. Писац сматра да ово питање није од тако великог значаја.

Разлике у схватању структуре Цркве испојиле су се први пут приликом Сардишког сабора 342. г. Источни епископи су протестовали против присуства на сабору св. Атанасија, кога је Тирски сабор осудио, а папа Јулије га рехабилитовао. Источни епископи баце анатему на папу Јулија што је на Истоку осуђеним епископима отворио врата црквеног јединства и у знак протеста напусте Сабор. То је био први прекид јединства између Истока и Запада. Ни западни оци овога сабора нису признавали неограничено право римском епископу у универзалној Цркви. Није му признао право да он сам у другој инстанци суди о спорном питању по ком је источни сабор донео одлуку. Могао је само да пошаље своје изасланике и да тражи ново ислеђење.

За време папе Геласија борба око питања папске или државне цркве букнула је у свој својој жестини. У његово време појавила се акакијевска шизма. Повод је био постављање од стране Цариграда за александријског патријарха Петра Манге, који је у очима Рима био монофизит. Петар Манга је потписао „Енотикон” (формула јединства цркве) цара Зенона, чији је духовни инспиратор био цариградски патријарх Акакије. Тиме је Цариград признао Петра за православног. Против тога је одмах протестовао папа Симплиције. Али Симплиције убрзо умре, а његов наследник Феликс III пошаље изасланике у Цариград са захтевом да Акакије одговара

пред папским трибуналом. Легати су, међутим, признали Петра Мангу због чега их папа по повратку у Рим екскомуницира, а Акакија прогласи за смењеног. То је био отворен раскид са Цариградом, јер цариградском патријарху није могао да суди папа него само сабор. Расцеп је трајао до 519.г. када је за време цара Јустина и папе Хормизда донета „Формула Хормизда“ и тиме успостављено јединство са Римом.

Нови сукоби између Цариграда и Рима избијали су за време монотелитских борби, за царева Ираклија (610–641) и Конастанса II (641–668). Затим због Трулског сабора (692), чије одлуке папа није хтео да потпише и око Јужне Италије где су држани источни обреди, а нарочито у време иконоборства. Спор је настао и за папе Григорија II (715–731), који је присвојио себи право да као поглавар цркве може екскомуницирати и цара. Цар увређен ставом папе нареди да области старог Илирика, Грчке, Македоније, Калабрије и Сицилије место Риму припадају Цариграду, што папе нису признали, и то је постала нова спорна тачка између Истока и Запада.

Политички расцеп између Истока и Запада настао је у другој половини 8. века, када су Лонгобарди напали Рим и када се папа за помоћ обратио Германима и Пипину, јер је Византија била заузета борбама са Арабљанима и није могла пружити помоћ Риму. То је био одлучујући корак који је значио политички раскид са Византијом. Затим крунисање Карла Великог од папе Лава III 800.год. било је уствари оснивање западног царства насупрот Византији, које је на Западу схваћено као наследник Римског царства и нова политичка организација целог хришћанства.

Борба између Игњатија и Фотија у коју се умешао папа Никола и покрштавање бугарског цара Бориса (864) од византијских свештеника још више је погоршало односе између Византије и Рима. Цариград није трпео латинске мисионаре у Бугарској. Патријарх Фотије сазове 867. г. сабор у Цариграду на коме су осуђени неки западни обичаји, папа Никола је проглашен смењеним и екскомуницираним. У међувремену је папа Никола умро, нови папа Адријан II сазове сабор у Риму 869. г. на коме спали акта цариградског сабора од 867, и осуди саборе од 859. и 861. који су сменили Игњатија, а Фотија екскомуницира (Фотија је цар Василије већ био сменио). Али дошло је до сукоба и између Игњатија и Рима, јер Игњатије није хтео да се одрекне Бугарске. Кад је Игњатије умро на његово место је опет дошао Фотије, кога папа Јован VIII призна. У време

Фотија у Цариграду је владала идеја пентархије, т.ј. да Црквом управља пет једнаких патријарха међу којима је римски папа „*primus inter pares*“, али папе се овим ни тада, као ни данас, нису задовољавале. Овај расцеп се временом све више продубљивао. За време патријарха Сергија (999–1019) у Цариграду се име папе дефинитивно изгубило из диптиха.

Највећи сукоб, који је имао фаталне последице почео је у Цариграду на почетку 1053. г. када је патријарх Михаило Керуларије наредио да се затворе манастири латинских калуђера и латинске цркве, са образложењем да је празновање свевхаристије на бесквасном хлебу апсолутно недопустиво и неважеће. Најпре је архиеп. охридски Лав, који је тада био потчињен патријарху Михаилу Керуларију, написао писмо еп. Јовану траниском у Јужној Италији у коме каже да је јединство Цркве могуће само ако Латини напусте своје заблуде. Кардинал Хумберт редиговао је одговор у име папе. У 40. глави кардинал развија идеју примата и побија преко 90 „заблуда“ источњака. Ово прво писмо није послато, јер су почетком 1054. г. од цара и патријарха стигла помирљива писма; патријарх је чак изразио спремност да име папе унесе у диптих. Одговор папе цару и патријарху редиговао је опет Хумберт, у нешто блажем тону, али довољно неспретно. Писма су носили папски изасланици, на чијем челу је стајао сам Хумберт. У Цариград су стигли у јулу 1054. На путу су изасланици разговарали у Барију са Агриросом у коме је патријарх видео свог личног противника. Изасланици су, пошто их је патријарх нељубазно примио, сматрали да је цар најважнија личност па су патријарха оставили по страни. Патријарх увређен папским писмом сматрао се папи равноправним и хтео је с њим да саобраћа на равној ноzi. Папска писма прогласио је за фалсификат Агрироса и у легатима је видео његове посланике. У ове дане стигла је у Цариград вест о смрти папе Лава IX. 24. јуна дошло је до диспута између Хумберта и грчког монаха Никите Ститата на коме се прво расправљало о бесквасном хлебу. Хумберт је непотребно убацио питање филиокве тврдећи да су га Грци избацили из Символа. Патријарх је и даље игнорисао легате. Хумберт 16. јула 1054. г. за време богослужења стави на престо Св. Софије Булу проклетства против патријарха Михаила Керуларија и његових присталица, у којој за патријарха Михаила каже да се погрешно назива патријарх и да је он за Хумберта само бискуп Цариграда. Патријарх Булу обнародује и позове клир и народ против Латина.

Легати су одмах били напустили Цариград, али их цар на захтев патријарха врати, међутим, они не пристају да се у Синоду појаве пред патријархом и кријући се отпутоју. Цар спали један препис буле екскомуникације, а Св. синод 24. јула осуди поступак легата. Патријарх нападне разлике у обредима и од њих створи питање вере, и са свешћу о културној надмоћности нападне варваре на Западу као јеретике тврдећи да они треба да се врате правој ортодоксији Грка. /.../ Ако покушамо да тражимо дубље разлоге ове шизме морамо пре свега констатовати да цариградски патријарх уопште није хтео да призна папски ауторитет, јер није могао да прихвати неосновану тврдњу да примат почива на божанском праву. Патријарх је нпр. писао папи: „Ако се само кроз тебе моје име прокламује у римској Цркви, то ће кроз моје посредовање твоје име бити познато у свим црквама замљине кугле”. Он је био спреман да се прекинута заједница успостави само под условом признања потпуне равноправности обе Цркве. Овде писац поред све своје научне објективности сасвим произвољно сву кривицу за шизму баца на цариградског патријарха; он дословце каже: „Битна одговорност за шизму погађа, дакле, то мора бити јасно речено, патријарха, који Богом постављени ред у Цркви није више признавао и себе тиме одвојио од централне тачке црквеног јединства”. Писац, додуше, даље каже: „Овим није речено да је Запад слободан од сваке одговорности. Хумберт је против Грка подигао неправдане и директно погрешне оптужбе”. Сад нам постаје сасвим јасно да ни најдобронамернији римокатолички научници не могу о шизми непристрасно да суде. Најмање је пристрасан био папа Јован XXIII када је о расцепу рекао: „Одговорности су подељене”. Шизма је резултат једног дугог развоја где су, како смо видели, и политички фактори и од воље појединих људи независни догађаји играли извесну улогу. У сваком случају било би погрешно за шизму чинити одговорнима само поједине личности, као патр. Фотија или Михаила Керуларија. Ако се тражи пут ка савлађивању шизме, мора се ући у траг најдубљим разлозима, а најдубљи нам изгледају да оба дела сопствени начин држе за апсолутни и разлику другог не схватају и не уважавају.

ДРУГИХ ХИЉАДУ ГОДИНА ПОСЛЕ ШИЗМЕ. – Сви покушаји да се створени расцеп између Истока и Запада премости остали су без успеха. Православље и католицизам су данас међусобно више

удаљени него у XI в. На Западу је од тада идеја примата све више главни основ еклезиологије, док је Исток ову идеју прогласио за јерес латина. То није је била једина разлика. На Западу се од XII в. развија једна врста рационалне теологије, схоластика, која је Истоку остала далека и он ју је све више побијао. Затим, субјективне форме побожности, које су у ово време на Западу настале и ове се више развијале остале су за Исток неразумљиве.

Григоријанском реформом почиње развој пренаглашеног монархистичког принципа у римокатоличкој Цркви, који је водио одстрањивању дотадашње структуре сличне структури православне Цркве. Међу ступњеви између централне власти и појединих бискупа су исчезли у „*Dictatus Papae*”. Григорије већ присваја себи право да смењује и премешта бискупе. Кроз издавање Декретал – закона 12. в. папа ове више постаје извор сваке власти у Цркви. Права бискупа која почивају на божанским основама исчезавају све више и више. Црква постаје у основи једна огромна дијецеза чији је бискуп папа. Тако настаје универзална монархија, једно црквено царство са централном управом, уместо ранијих више или мање појединих аутономних цркава. На крају бискупски ауторитет се све више схвата само као делимично учешће у потпуној папској власти. Ову концепцију налазимо у исповедању вере, које су одбили византијски представници на Лионском сабору (1274).

Примат се појављује већ у време Гргура VII као истина вере и то као фундаментална истина. Ко се не покорава примату није само шизматик него и јеретик. Зато већ Гргур VII на Грке гледа као на јеретике. До Григоријанске реформе Црква и држава нису биле потпуно одвојене, царска функција је често преовлађивала и на црквеном пољу и Црква је често западала у надостојну зависност од световне власти. Програм Гргура VII је био: хришћански свет дефинитивно ставити под Божију владавину. Ову папску власт касније још више проширује Инокентије III (1198–1216) и Бонифације VIII (1294–1303). Први ватикански концил дефинисао је непосредну, редовну, и универзалну власт папе над целом Црквом, док улога бискупа није нашла дужан обзир. Други ватикански концил је у Конституцији о Цркви развио свестрано проучено учење, у коме долази до свога права како папска потпуна власт тако и од Христа основани ауторитет епископског колегија.

Православно схватање Цркве је после расцепа добило сасвим други развој и ни на једном другом пољу нису се Исток и Запад тако

много удаљили један од другогa као на овоме. Ана кћерка Алексија Комнена у биографији свога оца каже да је са царством и примат над Црквом пренет из Рима у Цариград. Писац даље неосновано тврди: „Халкидонски сабор је епископу Новогa Рима потчинио све дијецезе света. Стварно цариградски патријарси су најзад изричито тражили врховну власт над свима правоверним хришћанима”. Кроз пад римског епископа у јерес, у очима Византинаца, дотадашња пентархија, колективна владавина пет патријарха над целом Црквом, претворила се у тетрархију. Пошто су остала три патријархата кроз освајање муслимана осуђена на безначајност, „владавина над целом Црквом остала је у рукама цариградског патријарха” (стр.74). Православно схватање Цркве се, тврди даље писац, током времена изменило. У новије време настале су дубље промене у схватању ауторитета учења црквене јерархије. Главни пропагатор нове идеје био је Алексеј Хомјаков (1804-1860). По њему би носилац непогрешивости у Цркви био верујући народ, чија се верска свест не може преварити, а не јерархија. Хомјаков се ослања на енциклику четири стара источна патријарха из 1848., и тврди да сваки верник има непосредно просветљење од Бога и тако постаје носилац духа. Он указује на отказивање јерархије на Флорентинском сабору, где су патријарх и епископи издали православну веру, која је спасена кроз народ који се одупро јерархији и одбацио сабор. Ове идеје су данас широко распрострањене у Православљу. Митрополит Хризостом је директно рекао: „Најзад у православној Цркви одлучујућа је верска свест сваког појединог верника, који независно од његовог личног образовања осећа шта је стварно православно а шта не”... Дакле, не јерархија већ заједница верујућих одлучује шта се у православној Цркви може сматрати за истину. Из овога се може извући конзеквенца да верници извесне одлуке јерархије могу једноставно да не прихвате. Против оваквог схватања постоји међу православнима опозиција. Шмеман, проф. семинарије св. Владимира у Њујорку каже: „Говорити о демократској Цркви, значи саму Цркву довести у опасност. Црква долази одозго а не одоздо. Не зидамо ми Цркву, већ смо ми позвани у Цркву”. Познати грчки канонист Аливизатос је у Солуну 1959. г. против тога објаснио: „Црква је демократски конструисана. Овај израз, додуше, није сасвим адекватан, руска реч „соборност” боље изражава појам”. То је, уствари, учење Хомјакова о јединству у слободи и љубави, које треба да буде карактеристично за православље,

док у римокатоличкој Цркви влада јединство без слободе, а у протестантизму слобода без јединства. Ово показује колико далеко су се православље и римокатолицизам у другом миленијуму удаљили једно од другог, тако да је данас уједињење теже него што је било у 11. веку.

СХОЛАСТИКА И ПАЛАМИЗАМ. – Схоластика се трудила да одговори притиску времена за свеобухватним јединством, да теолошко сазнање обухвати у систем, у једну јединствену логичку грађевину. Као што је западно хришћанство кроз један јединствени врх – папство постало комплетно јединство, тако се хтело да теолошке идеје буду обухваћене у једну величанствену суму, до краја рационално организовано као једна готска катедрала. На Истоку полемика против схоластике појавила се тек у 14. в. са појавом Исихазма и Паламизма, што показује да се и традиционални Исток развијао. Григорије Синајски (1255–1346) проширио је на Атону исихастички метод и учио монахе да Исусова молитва (Господе Исусе, смилуј се мени грешноме) буде молитва срца како би се дошло до мистичног гледања тајанствене светлости преображења.

У догматске супротности спада, пре свега, учење о Цркви. Универзални јурисдикциони примат папе и његову личну непогрешивост, како је то формулисао Први ватикански концил, православна Црква у основи одбија. Према православном учењу једина глава Цркве је сам Христос. Православни даље одбацују: *Filioque*, све одлуке римокатоличке Цркве донете после расцепа и дефиниције папа, као што је непорочно зачеће пресв. Богородице, телесно узношење Богородице. Код православних у освећењу св. дарова најважнија је епиклеза, коју римокатолици изостављају. Брак у православној Цркви није нераскидљив. Психолошки посматрано можда су још важније различите врсте духовности, које међусобно удаљују источне и западне хришћане. Запад је увео молитве: Исусу детету, Исусу који страда, смрти Исусовој, пет рана Исусових, св. крви Исусовој итд. У новије време нарочито се поштује срце Исусово. Затим су уведене процесије св. причешћа (Телово), при претварању св. дарова освећене хостије и путир показују се народу, што је неразумљиво за православне за које је св. евхаристија „страшна тајна”. Даље, западни монашки редови су добили различито устројство, Фрањевци и Доминиканци су нпр. за главни задатак имали ширење царства Божијег на земљи кроз проповед, а

источно монаштво је бегање из света да би се доживело мистично гледање Бога. Тако су се источно православље и западни католицизам све више удаљавали један од другог.

ПОКУШАЈИ САВЛАЂИВАЊА РАСЦЕПА. – За време латинског царства у Цариграду папа је за патријарха поставио Латина, мислећи тиме да овај бунтовни патријархат натера на послушност апостолској столици. Он је унију хтео да проведе на тај начин што је од грчких епископа захтевао да положе заклетву верности; епископе који су положили заклетву потчинио је латинском патријарху. Од традиционалне грчке аутокефалије није остало ништа. Папа Инокентије је кардиналима дао инструкције да грчку Цркву преформирају у побожности и чистоти вере. Лионска унија је била замишљена као присилна капитулација Истока пред Западом. Михаило Палеолог је видео да Карло Анжујски угрожава Цариград и зато му је био потребан мир са папом. Пошто је био под политичким притиском показао је спремност да прихвати све захтеве Рима, који су били у потпуној супротности са источном традицијом, на што је хтео да натера цариградску Цркву. Умро је екскомунициран од обе Цркве; његова црква му је чак и опело ускратила. Цариградски Синод је 1273. г. одбио папске захтеве. Представници цара су 6. јула 1274. г. у Лиону у име цара положили заклетву на исповедање вере, и на папској миси су за време читања Вјерују морали на грчком три пута поновити филиокве. Ово исповедање је на Истоку наишло на одлучан отпор и осуду, чиме је овај покушај уније и осујећен. Пропадање уније иа Западу је продубило неповерење према Грцима, на које је Запад гледао као на очврсле шизматике и јеретике.

Опасност од Турака је поново натерала Грке на преговоре са Западом. Папи је обећавана унија као награда за војну помоћ. Међутим, папска теза је била: прво унија а после помоћ против Турака. Грци су тражили сазивање сабора да се на њему продискутују спорна питања, а папа је тражио да се пошаљу делегати који се дају поучити и који ће се у име Грка потчинити римској Цркви као једино правој. Дакле, не дискусија, не преговори, већ безусловна капитулација. Цар Јован V Палеолог, тражећи хитну војну помоћ, нудио је да пошаље свога млађег сина за таоца, он сам у Цариграду се пред папским легатима заклео да негира шизму и из њихових руку прими причешће. 1366. цар Јован је лично отишао на Запад, и у

Риму се у окт. 1367. сретне са папом Урбаном V и пређе у католичку веру, али од обећане војне помоћи није ништа било.

ФЛОРЕНТИНСКА УНИЈА (1439). – Овога пута су византијски цар, цариградски патријарх и многи епископи са Латинима преговарали „на равnoj нози“, о заклињању, обраћању, повратку није било речи. Писац каже: можда латинска Црква није православнима никад више толико наишла у сусрет као у Фиренци. Римокатоличка црква је осетила шта је шизма. Неколико деценија постојала су два папе, а на крају и три, који су се узајамно проклињали и екскомуницирали. Унија је тада била неопходна обема странама: папи Евгенију IV као лични успех, да би се боље утврдио против бунтовног сабора у Базелу, а Грцима је она била услов за добијање помоћи против Турака. По спорним питањима: филиокве, пургаторијума и др. нађени су компромиси. Папа је чак пристао на чување привилегија и свих права источних патријараха. Али унија је ипак морала пропасти, јер под истим речима флорентинског сабора Исток је разумео нешто потпуно друго него Запад. Унија је морала пропасти и због тога што у Цариграду за њу психолошки нису били спремни ни свештенство, ни монаси, ни народ.

Пошто је Рим увидео да је унија са целим православљем немогућа, он је прешао на унијаћење појединих одвојених црквених заједница на Блиском Истоку, а касније и у другим земљама. Оснивањем римокатоличких патријархата Рим је хтео да једним ударцем целе заједнице веже за св. столицу. То ниуком случају није постигнуто, јер су противници уније насупрот римокатоличким патријархатима оснивали некатоличке, што је противно жељи Рима довело до удвостручавања јерархије. Рим је основао мелкитски патријархат (1724). Клир и народ Дамаска изабере римокатолика Серафима Танаса за патријарха целог мелкитског патријархата Антиохије; он се назвао Кирил VI. Противници уније изаберу против патријарха Силвестра, који је издејствовао признање од султана и на цариградском Синоду 1728. г. заједно са цариградским и јерусалимским патријархом баци анатему на Кирила. Кирило пошто се није могао одржати у Дамаску морао је да бега у брда Либана. Тако је овај покушај уније, као и остали, само делимично успео. Папе нису поштовале обећану аутономију патријараха. Тако видимо да се Кирило VI 1745. г. жали папи Бенедикту XIV: „Свети оче, могу ли ја игде имати права не патријарха, већ једног обичног бискупа?“

После смрти патријарха Кирила избио је спор око избора новог патријарха, што је папа Климент XIII искористио присвојивши себи право да именује патријарха. Тако су и остали унијатски патријархати изгубили основне привилегије аутономије.

СТАВ РИМА ПРЕМА ПРАВОСЛАВНОМ ИСТОКУ ЗА ВРЕМЕ ПАПЕ ПИЈА IX (1846–1878) И ЛАВА XIII (1878–1903). – Пије IX је 1848. г. позвао православне јерархе да се врате у католичку Цркву, што је цариградски Синод 1848. г. за време патријарха Антима најенергичније одбио. Пије је нудио јединство под „минималним” условима. Нужно је, каже папа, да се православни врате јединству, да су са католицима сагласни у исповедању праве вере, коју чврсто држи католичка Црква и да православни чувају јединство са Црквом и врховном столицом Петровом. Потчињавање папи је, дакле, дискретно најављено. Реакција православних на позив на унију била је негативна. Одговор је саставио поменути цариградски Синод 1848. на коме су били присутни поред цариградског и александријски, антиохијски и јерусалимски патријарси. Синод пребацује римским бискупима да се они држе непогрешивости и примата кроз то што „они све што је божанско газе ногама... и све свето обесвећују”. Католици се оптужују за монструозну јерес, док је једино православље сачувало праву апостолску веру. Даље се набрајају римокатоличке јереси. Филиокве, папство, папа благодат Св. Духа сматра својим монополом, себе сматра заступником Христовим..., уместо братског ауторитета који му је у сва времена припадао претендује на апсолутни деспотизам и господарство над целом Црквом. Од разлика у обредима помињу се: крштавање деце кропљењем, изостављање епиклезе при освећењу св. дарова, употреба бесквасних хлебова итд. Православна Црква се труди, каже се даље у одговору, да одврати Запад од његових заблуда, али узалуд. Он бесни против православља, које пред његовим очима стоји као стална оптужба због његовог одбацивања вере отаца. Писац признаје да је овакво позивање на јединство неумесно!.../

Овде се православнима и данас намеће питање да ли и папа Павле VI није превидео психолошку ситуацију православних када је првог дана после свога избора објавио да ће његови планови и молитве бити усмерени на успостављање јединства међу хришћанима, којом приликом је некатолицима рекао: „Треба да знате да смо ми према вама испуњени истом благонаклоношћу и да ћете ви

у римској Цркви, у неку руку, наћи родитељску кућу и повећаћете сјајна и богата добра која одликују њену историју, културу и религиозно наследство: закићићете је новом титулом славе". А приликом посете Светој Земљи исти папа је једноставно рекао: „Врата тора су отворена, ишчекивање је искрено и срдацио, чежња јака и истрајана. Расположив простор је широк и удобан". Дакле, овај позив папе Павле VI разликује се од позива Пија IX из 1848. г. у томе што овај не употребљава изразе враћање у католичку Цркву. Највећи напредак је, несумњиво, учињен у начину обраћања.

Папа Лав XIII је био заузео врло помирљив став према православнима, али је ипак тражио повратак православне Цркве ка полазној тачци од које се одвојила. Он, додуше, није захтевао потчињавање његовој личности, већ истини и позивао је на проучавање истине. Реакција је била различита. Уредник новина „Анатоли" упутио је папи отворено писмо у коме каже: „Св. оче, плашимо се да ваша светост није, у једној као и другој Цркви, једина личност која питање уједињења правилно разуме". Међутим службени одговор, који је у виду окружнице 1895. г. саставио цариградски патријарх Антим VII са својим Синодом био је негативан. Ту се нпр. између осталог каже: „Ђаво је епископу Рима улио неподношљиву гордост, и тако су се развиле безбројне безбожне новотарије које су у супротности са Еванђељем". Ни најбоља воља папе није могла да развеје неповерење које се, по признању самог писца, „не без објективне кривице и Запада" учврстило у душама источњака. Расположење православца према овом папи најбоље је окарактерисао познати руски оберпрокуратор Победоносцев: „*Le Pape passe, la curie romaine reste*" (папа пролази, римска курија остаје).

Данас је развој међуцрквених односа заузимањем папе Јована XXIII и његовог наследника папе Павла VI и васељенског патријарха Атинагоре I добио сасвим други правац. Свеправославна конференција на Родосу је 1963 г. прихватала предлог цариградског патријарха, да Православна источна Црква може Римокатоличкој Цркви предложити почетак дијалога на равноправној нози. Огромна је разлика тона Свеправославне конференције и одговора патријарха Антима VII на позив ка уједињењу папе Лава XIII. А разлика између позива на уједињење Пија IX и Лава XIII и папе Павла VI је, како смо видели, незнатна.

Интересантно је да писац после Свеправославне конференције на Родосу и после ватиканског Декрета о екуменизму, донетог

21. нов. 1964. г., и даље расцеп између Рима и Цариграда за време патријарха Фотија и онај дефинитивни, 1054. за време патријарха Михаила Керуларија противно историјским чињеницама назива „Фотијева шизма” и „шизма Михаила Кируларија”. У претпоследњем реду ове књиге: „...не треба сумњати у поновно успостављање органског јединства између Истока и Запада у једној правој универзалнај Цркви Христовој”, као и у горе поменутих папским изјавама, изражен је, од православних одавно одбачени, став Рима да се изгубљено јединство може наћи само у римокатоличкој Цркви. Овакав „екуменизам” мора код православних увек изазивати сумњу.”

Шта се види из овог приказа de Vries – ове књиге?

Вековима се чинило исто: папе су православне сматрале „шизматичима” (јер нису могли да укажу на догматске заблуде оних који су чували неповређено наслеђе првог миленијума заједништва) и звали су их под своју власт. Православни су папизам препознавали као јерес, и одбијали да се потчине. Мењала се само папска реторика, и ништа више. Зато се ово не сме превидети кад се говори о будућим односима Истока и Запада. Јер, реторика је реторика, а Истина је Христос.

Срби у борби њрошћив унијаћења

У својој „Историји Српске Православне Цркве”, др Ђоко Слијепчевић је подробно изложио борбу Срба против унијаћења. Ево шта он каже („Историја СПЦ”, књ. I, 385–339):

„Римска курија није никада престајала са напорима да на цео православни Балкан прошири свој утицај. Од политичких прилика на Балкану и од сопствене снаге, са којом је Римска курија располагала, зависила је јачина њенога интересовања за ширење уније на нашем простору. Она је, сасвим разумљиво, пре свега настојала на томе да очува римокатоличке колоније како на целој Балкану тако исто и на нашем ужем простору, где је, још од давнина, било римокатоличких оаза.

Римокатолички прозелитизам код православних Срба није био никада популаран: везе између представника Српске православне цркве и римокатоличких мисионара на подручју Пећке патријаршије биле су одраз политичког рада на ослобођењу народа од турског ропства, а не готовости да се прими унија са Римом. Од краја

XVI века па све до укидања Пећке патријаршије 1766. године долазило је, повремено, до додира између представника Српске православне цркве и мисионара уније, али до уније, макар у мало ширем обиму, није долазило.

Будући да је Римска курија била трајно, иако некада јаче а некада слабије, један од главних заговарача борбе против Турака, морали су и представници Српске православне цркве, заинтересовани за исту борбу, ступати у додир са мисионарима и, понекада, и са римским папама. Типично је за ове додире то, да су представници Српске православне цркве били увек подстицани *политичким* моментом док је Римска курија овај моменат покушавала да искористи за проширивање свога *верског* утицаја на Српску православну цркву. У крилу ових покушаја искристалисала се тежња Римске курије да Српску православну цркву придобије за унију.

Унионистичка пропаганда на Балкану појачана је од године 1577. када је папа Гргур XIII основао у Риму Collegium Graecum за спремање мисионара међу Грцима. За спремање мисионара уније међу православним Србима и Бугарима био је основан Collegium Illyricum. Прозелитска активност Римске курије у нашим крајевима појачана је после 1622. године када је папа Гргур XV основао Congregatio de propaganda fide (Конгрегација за пропаганду вере), која је подстицала и финансирала рад мисионара уније. Ради спремања ових мисионара папа Урбан VIII основао је 1627. године Collegium Illyricum Urbanum. У њега су довођени и ту школовани бројни младићи из наших крајева.

Историја покушаја спровођења уније међу православним Србима дуга је, веома сложена и врло интересантна. Никодим Милаш у својој *Православној Далмацији* и Јован Радонић у делу *Римска курија и југословенске земље од XVI до XIX века* дали су исцрпан преглед ових покушаја унијаћења. Ми ћемо само указати на главне моменте ове дуге, веома неравне и понекад доста кржаве борбе. Трагика удеса православних Срба била је у томе што су они, обраћајући се представницима римокатоличког Запада за помоћ у борби за своје ослобођење, били често злоупотребљавани и принуђавани да се одричу своје вере због очувања које су се и дизали у борбу против Турака. И према Турцима, против којих су устајали, и према Западу, коме су се обраћали за помоћ, Срби су, силом околности, морали бити у ставу самоодбране: сву своју снагу морали су да троше да би се могли верски и национално одржати. И прела-

жеће на ислам и на римокатолицизам, било директно или посредством унијаћења, одводило је *однарођавању*. У овоме моменту, веома мало ученом, налази се тајна унутрашњег опредељења Срба за православну Русију, која их је штитила и верски и национално.

Од времена патријарха Јована Кантула сви ослободилачки покушаји српског народа, на чијем је челу стајало српско православно свештенство, наслањали су се на хришћански Запад не очекујући да ће и са те стране бити угрожавана њихова вера. Бежећи испред Турака на млетачку и аустријску територију, Срби су водили са собом и своје свештенике и свуда тамо, где би се задржали, продужавали су свој црквени и национални живот. Док су они у Млетачкој републици и у Аустроугарској, због својих изванредних војничких особина, били добродошли државним факторима, римокатоличко свештенство и домаћи сталеж нерадо су их гледали, јер њихову власт нису хтели признавати нити им давати дажбине. Уз овај чисто материјални моменат почела се, према Србима, појављивати и верска нетрпељивост, која је, повремено, добијала врло оштре облике и изражавала се кроз оштра физичка гоњења.

Иако је циљ свих унионистичких покушаја током XVII и XVIII века био исти, да се православни Срби приведу у покорност Римокатоличкој цркви, нису били исти ни методи рада мисионара уније ни фактори, који су иза тога рада стајали. Алекса Ивић је тачно рекао, да су покушаји унијаћења Срба у XVII веку били *двојаки*: „У аустриским пределима ширили су унију међу Србима бискупи загребачки и љубљански уз крепку помоћ државних власти; међу Србима под Турцима пропагирали су идеју уније католички мисионари, али без потпоре државне власти.”

На подручју Млетачке републике, уздуж целе Јадранске обале, унију су, упорно и доследно, ширили за то нарочито спремљени мисионари, које су помагале државне власти, које су се, према тренутним приликама и околностима, морале обазриво држати према српским православним масама. Не само због тога што су Срби били одличан војнички материјал, него и због сталне тежње млетачких власти да преко својих православних поданика шире свој политички утицај на Србе који су били под турском влашћу, морале су млетачке државне власти водити рачуна о томе у којој мери се смеју јавно ангажовати за унију.

Иза свих покушаја ширења уније међу православним Србима стајала је Римска курија, која је покушавала да искористи војничке

походе и Млетака и Аустрије против Турака. У свим овим војничким походима узимали су учешћа и Срби. Отуда је разумљиво да су српски православни патријарси, залажући се за ослобођење народа од Турака, успостављали везе и са папама и тражили од њих помоћ и не слутећи да ту помоћ треба да искупе признавањем верске власти папа над Српском православном црквом. За патријарха Јована, првог патријарха који је успоставио везе са папом Климентом VIII и, поред свих разочарења, остао дуго упоран на својој линији, рекао је Јован Радонић: „С обзиром на тешку ситуацију православних у Турској, патријарх је тражио од папе новчану помоћ, али се из папина држања јасно видело да се патријарх тој помоћи може надати само онда, ако буде пристао на унију. Међутим, ни патријарх ни епископи нису хтели прихватити унију, али је нису могли ни одбити отворено. Патријарх Јован, у својим односима са папом, истицао је тежак положај хришћанске цркве под Турцима, због чега је помоћ Апостолске столице прека потреба. Папа, пак, чекао је да се унија изврши, па тек онда да даде обећану помоћ”.

Патријарх Јован није могао ићи тако далеко да прими унију. У једном писму савојском херцогу Карлу Емануилу, упућеном му са велике народне скупштине, одржане у манастиру Морачи 13. децембра 1608. године, вели се, да је народ готов да га прими за свога краља и да га крунише „по закону Светог Саве и Светог Симеона и брата му првовенчаног светог краља Стефана”, али се додаје, да ће они „увијек бити за велику вјеру, зашто у наше стране нећемо ни језуита ни никога другог, који би пук христијански обраћао на закон римски, зашто после би могло бити велика скандала међу народом”.

За време управе патријарха Пајсија, човека тиха и обазрива, оживео је рад мисионара уније на подручју Пећке патријаршије. На челу ове акције стајао је учени, вредни и истрајни Фране Леонарди (de Leonardis), који је у јулу 1636. године дошао у Црногорско приморје и одатле почео свој рад. Рођен у Трогиру и добро упознат са приликама у Пећкој патријаршији, Леонарди је покушао да рад на ширењу уније постави на ширу основу. За Леонардија се може рећи, да је, прилично, веровао у обострану корисност уније, али и да је био свестан свих тешкоћа, које су стајале на путу да се она оствари. Свесрдно помаган од Конгрегације за пропаганду вере, умешан и окретан и вешт да задобије поверење чак и неких православних калуђера, Леонарди је успео да придобије за унију и це-

тињског митрополита Мардарија, човека вешта у лавирању и изложена тешкоћама. Уз Мардарија, се појављује и његов архиђакон Висарион, који је, исто као и Мардарије, био под сталном платом Конгрегације за пропаганду вере. Ревностан помагач Леонардијев био је и паштровићки калуђер Јосиф, коме је Леонарди завештао 200 талира.

Леонардијев план је био следећи: учврстити унију у Црногорском приморју, где је било изгледа на успех, па одатле захватити целу Црну Гору, чији је митрополит већ био дао своје *исповедање вере* и стално обећавао да ће и лично отићи на поклоњење папи у Рим. Када то буде постигнуто, онда је требало захватити целу Пећку патријаршију и за унију задобити и самога патријарха Пајсија, човека који је, за своје време, био добро и богословски и књижевно образован. Митрополиту Мардарију била је намењена улога да буде *мост* до патријарха Пајсија, који није избегавао контакт са Леонардијем нити се, изгледа, устручавао да ступи у контакт са папом.

Митрополит Мардарије није смео да изађе патријарху Пајсију на очи, него је слао архиђакона Висариона, који је био веома окретан и умешан човек. Сам Мардарије, иако је био дубоко загазио у воде уније, није имао куражи да учини најважнији корак: да оде у Рим, него је целу ствар отезао док није сасвим пропала. Глигор Станојевић брани Мардаријев поступак и вели да га је на то натерао тежак положај цркве под Турцима. „Када испитамо, вели он, узроке ради којих је дошло до преговора са Римом о унији, као и ток самих преговора, онда нам је јасно да је тежак положај цркве под Турцима приморао цетињског владику да ослоном на Рим нађе излаз из тога положаја. Овај тежак положај цркве у Црној Гори пао је у вријеме када је Римска курија развила велики рад у овим крајевима. Отуда и покушај зближења између цетињског владике и Рима. Али, циљ је био различит. Римска курија је била заинтересована, свакако из политичко-вјерских разлога, за проширење свога утицаја у овом дијелу Балкана. Она се надала да ће преко владике Мардарија успјети да и патријарха придобије за унију. У том смислу Леонардо је чинио сугестије владици Мардарију.”

Леонардију је требало шест година стрпљивог рада док му није успело да се сусретне са патријархом Пајсијем. До састанка између њих двојице дошло је, према изворима Конгрегације за пропаганду вере, или крајем октобра или почетком новембра 1642. године.

„Преговорима са Леонардијем руководио је лично патријарх Пајсије, помогнут, можда, двама или трима епископима, најближим члановима Синода, и придворним калуђерима. Из докумената види се и то да су патријарх и његова ужа околина били доста спремни да у догматским питањима полемичу са ученим теологом Леонардијем.”

Леонарди је од овога састанка са патријархом Пајсијем очекивао ако не пристанак на унију са Римом а оно, сигурно, бар једно јасно формулисано *исповедање вере*, које би потписао патријарх Пајсије и које би било доказ да се патријарх одрекао разлика између православне и римокатоличке цркве. Пајсије то није учинио, али није ни прекинуо контакт, јер му је „због тешких времена у којима се тада налазила српска црква, нарочито стало било да из Рима добије материјалну помоћ”.

Све што је Леонарди успео да постигне у Пећи било је једно *синодско писмо* папи Урбану VIII у коме се истиче, да се патријарх Пајсије и српски епископи држе онога што им је предато од светих апостола и од седам васељенских сабора. „Патријарх са околином доказивао је да додатка *filioque* нема у Символу вере како су га утврдили и признали првих седам васељенских сабора, чије је одлуке признала и примила и Римска црква. За њих је, тврдили су они, меродаван текст Символа вере, како је он утврђен на другом Васељенском сабору у Цариграду 381. године.”

У складу са традицијом православне цркве патријарх Пајсије је био спреман да папи призна *primatum honoris* и као доказ своје готовости за сарадњу јавља, да шаље са Леонардијем своја два калуђера, архимандрита Вићентија и еклесијарха Јефтимија, који ће доћи у Рим. У писму патријарх Пајсије моли папу да му одговори да ли је добро оно „што држимо као предано нам од светих апостола и светих сабора ... да би били једно стадо и један пастир”. „Као што се види, патријарх Пајсије је овим писмом оставио отворена врата за преговоре. Иако су у дубини душе, и он и околина му, дубоко били уверени и одлучни да никако не попуштају у догматским питањима, ипак су тражили даља обавештења из Рима, да би онде одржали добро расположење према себи, и, евентуално, добили тражену помоћ за пећки манастир.”

Из једнога писма Конгрегације за пропаганду вере патријарху Пајсију од 30. јуна 1645. године, види се да она није била задовољна Пајсијевим писмом па га упућује на барског надбискупа (Леонарди је 23. маја 1644. године постао барски надбискуп), који ће га умети

обавестити о свему. Као барски надбискуп Леонарди је имао титулу и *primas Serviae*, што је само могло подићи његов углед код присталица уније. „Конгрегација упорно истиче да је православни Исток допао турског ропства што није примио унију с Римом, у погледу потреба Пећке патријаршије не одговара ништа одређено. Она ће, поручује Конгрегација, повести рачуна у своје време, тј. онда, када патријаршија буде примила све захтеве Конгрегације, или онда када се буде потчини́ла Риму.”

Почетком септембра 1645. године умро је надбискуп Леонарди, а патријарх Пајсије је, у октобру 1646, отишао на поклоњење у Јерусалим, а вратио се тек у јуну 1647. године. У преговоре са Римом није се више упуштао: умро је 2. новембра 1647. године.

На сцени се појављује патријарх Гаврило Рајић, са српске стране, и Павлин Демски, унијат из Украјине, са римокатоличке. Демски је требало да иде у Пећ и да тамо отвори *латинску школу* за спремање младих монаха, али од ове школе није, изгледа, било ништа. Демски се, због страха од Турака, највише задржавао у Приморју, одакле је слао Конгрегацији лажне извештаје. За време Павлина Демског нису ни цетињски манастир ни Пећ били средишта унионистичке активности, него манастир Морача, који је, према једном мало веродостојном извештају, тада имао „на стотине монаха и много села и поседа”.

Унионистичка активност Павлина Демскога везана је за личност патријарха Гаврила Рајића и за рад два сабора, који су, наводно, одржани у манастиру Морачи. Држи се да је први од ова два сабора, одржан 1. фебруара 1648. године, аутентичан: са овога сабора послата је једна посланица папи. Ова посланица има доста знакова неаутентичности. „Синодално писмо је састављено веома невешто и доста збуњено. Има у њему израза које тешко да би могао употребити православни калуђер. Тако се место речи калуђер, монах, употребљава реч *редовник*, место речи милостиња *лемози́на*, место митра, *коруна јерискујска*. Неке реченице, опет, чудно су стилизоване.”

Са овога сабора био је послат будимљански епископ Пајсије у Рим, јер, наводно, патријарх Гаврило, који је изабран на овом сабору, није могао да напусти земљу. Овај Пајсије се помиње 1639. и 1645. године као будимљански митрополит. Он би могао бити исто лице са Пајсијем, кога Павлин Демски помиње у једном своме писму Конгрегацији из 1654. године, које године је требало да

буде одржан Други морачки сабор, чија се аутентичност оспорава. Будимљански епископ Пајсије морао је пострадати године 1648. Да ли су га Турци ухватили, или је био потказан од једнога свог калуђера, није јасно.

У поменутом писму Павлин Демски вели, да је патријарх Гаврило, пред одлазак у Русију, наредио ваљевском митрополиту Јефтимију да сазове сабор у Морачи, који је морао да одреди изасланике за Рим, „да онде изјаве да је патријарх с клиром спреман да изврши што папа буде наредио”. Овај сабор је, наводно, одржан 1. децембра 1654. године. На сабору су изабрани игуман манастира Мораче Максим и калуђер Циртирион (?), да оду у Рим и папи изразе оданост. У саборској посланици се вели, да се патријарх Гаврило не налази у земљи, али да „има жељу и љубав светоме вишереченоме престолу и да хоће да уместо себе пошаље свога епископа да се поклони и да узме благослов”.

И Никодим Милаш и Јован Радонић су утврдили, да је овај морачки сабор измислио Павлин Демски. „Све то”, вели Радонић, „изведено је, наравно, без знања патријарха Гаврила, херцеговачког митрополита Василија Јовановића-Острошког и митрополита ваљевско-ужичког Јефтимија”.

У вези са посланицом, послатом од стране првог морачког сабора, стоји према истраживањима Душана Берића, и лажни царевић Јован Васиљевић-Шујски под чијим се именом скривао варалица Тимотеј Акундинов, звани Тимошка. Он је, по Берићу, заједно са Паштровићким калуђером Јосифом Бечићом, саставио синодско писмо. „Само пак писмо јасно нам говори да су Тимошка и Паштровићки калуђер Јосиф обманули братство манастира Мораче.”

Према изворима из архиве Congregatio de propaganda fide за унију је радио и епископ захумско-херцеговачки Василије Јовановић (1639–1671). Василије је пре 1639. године био требињски епископ, а 1651. године добио је од патријарха Гаврила (27. новембра 1651) епархију, која се звала „Никшић, Плана, Колашиновићи и Морача”. Доста опширан приказ живота и рада владике Василија дали смо још 1940. године и томе би се данас имало мало шта додати. По нашим истраживањима не може се рећи, да је владика Василије примио унију са Римом, као што је то, још 1913. године, доказао Никодим Милаш.

На основу писма папе Александра VII владици Василију Јовановићу од 1661. године и Василијева писма папи Клименту X од

3. јануара 1671. извео је Јанко Шимрак своју тезу о унијатству св. Василија. Шимракову тезу подвргао је критици и Јован Радонић. Иако није био тако резолутан као Милаш, Радонић је оспорио унијатство св. Василија Острошког. Мотиве Василијева ступања у везу са папом, Радонић, који верује у аутентичност поменутих писама, видео је у настојању да добије било какву материјалну помоћ. „Као и у ранијим случајевима, митрополит Василије се, преко калуђера Ђирила, приближио Риму гоњен материјалном бедом и невољом.”

Писац књижице *Римска ѝройаїаџа*, где је објављен текст писма св. Василија папи Клименту X од 3. јануара 1671. године, одриче могућност да је св. Василије могао пристати на унију. Св. Василије је умро 28. априла 1671. године и као сигурно се може узети, да се он тада није налазио у манастиру Св. Богородице у Требињу када је ово писмо писано (а тако стоји у писму). Од године 1651. св. Василије није резидирао у манастиру Тврдошу, где је, за овај део Херцеговине, дошао за владiku Арсеније, а не Авакум, како то тврди Јанко Шимрак. У време, о коме је овде реч, св. Василије није био требињски епископ.

За патријарха Максима се зна, да се није упуштао у везе са мисионарима уније, него је настојао да и од римокатолика, који су били под турском влашћу, купи порез. Иако је, због настале политичке ситуације, одржавао живе везе са Млещима, патријарх Арсеније III Црнојевић биће у пуној мери суочен са опасностима од уније тек после пресељења у земље северно од Саве и Дунава.

У земљама северно од Саве и Дунава, које су биле под аустроугарском влашћу, наметање уније православном српском живљу вршено је много пре масовног пресељења Срба под патријархом Арсенијем III Црнојевићем. На досељенике, који су се тамо настањивали још од половине XVI века, вршен је притисак да пређу или директно на католицизам или бар на унију. Државне власти су биле ревносни помагачи при овоме послу. Од јесени 1625 године почео је јак притисак на православне у Жумберку. У то време налазило се ту око 2000 Срба под оружјем, у Славонији их је било 6000 а у Приморској граници 1000. Сви су они били везани за своју веру и власти су због тога морале водити рачуна да не пренагле у натурању уније. Петар Љубић, ректор загребачке језуитске колегије, предлагао је, „да се у Загребу оснује један семинар на трошак доњоаустријских земаља и да се у тај семинар доводе жумбе-

рчка српска деца, сиромашна и без родитеља, да се тамо подуче католичкој вери и церемонијама. Ова деца, кад сврше школу, имаће задатак, да своје сународнике изведу из заблуде и приведу у крило католичке вере”.

Почетком XVII века примио је унију, иако под веома нејасним околностима, епископ Симеон, кога је хиротонисао патријарх Јован Кантул. Симеон је, 12 децембра 1611 године, стигао у Рим, отуда се вратио, али његово држање према унији није касније било јасно. Упоришта православља у тим крајевима били су манастири Гомирје, Марча и Лепавина, које су посећивали српски патријарси. Око манастира Марче вођена је дуга и оштра борба он је одузимао од српских православних калуђера и поново им враћан. Било је православних калуђера, који су привидно примали унију, да би је одбацили чим им се укаже погодна прилика.

Упоредо са ослобођењем крајева северно од Саве и Дунава од турске власти долазило је и ширење уније. „Кад је после победе над Турцима код Харшања, 12 августа 1687, Барања била очишћена од Турака, почеле су језуите веома жив рад на превођењу Срба у крило католичке цркве. По извештају језуите Пренталера, број тада покатоличених Срба износио је 15 000 душа. Заузимањем другог Језуите, Фрање Равеса, извршен је, 18 јануара 1690, у Печују свечан прелаз извесног броја Срба на католицизам”.

За унију је радио Јов Рајић, игуман манастира Ораховице, брат Лонгина Рајића, кога је, 30. марта 1688. године, цар Леополд I поставио за унијатског владику у Срему. После Рајићеве смрти цар је, 31. марта 1694. године, поставио за његовог наследника Петронија Љубибратића, који је раније био генерални викар београдско-сремског митрополита. Петроније је био брат митрополита Симеона Љубибратића, који је касније отишао у Боку Которску и тамо умро између 1696. и 1702. године. Љубибратић је, једно време, живео у Сент-Андреји, где су га католички кругови придобили за унију. „Кад је примио унију, именовао га је папа за сремског бискупа и поверио му задатак, да сузбије православну веру у Срему.”

И пре него што је, присиљен неповољним развојем догађаја на ратиштима, прешао у земље северно од Саве и Дунава, патријарх Арсеније III је морао да зна каква све опасност православним Србима прети од унијаћења. Због тога су патријарх и народне старешине затражили од цара Леополда I *йривилеију*, „којом ће се нарочито зајемчити слобода православне вере и слобода избора

патријарха, и којом ће бити обухваћен укупан православни живаљ с једне и с друге стране Дунава и Саве”.

У привилегији цара Леополда I од 21. августа 1690. године садржане су биле све ове гаранције. Оне су биле поново потврђене и у царевој привилегији од 4. марта 1695. године. У овој се привилегији каже, да је обећано, „да ће се не само старо уважање истог архиепископа и *обред* српскога народа неповређено одржати, него да ће им се и потпуна слобода духовне управе, шта више и у световним стварима ослобођење од свију терета и дажбина, наиме пак од десетка допустити”.

Стварност се, међутим, показала сасвим друкчијом. Ј. Швикер је имао право када је рекао, да су ове „црквене привилегије биле католичком клеру па чак и неким световним државницима и верски ревносним аустриским војсковођама оштар трн у оку па су Срби, убрзо после њиховог преласка, били узнемиравани унионистичким покушајима, којима су се они под вођством ратоборног патријарха Црнојевића одлучно супротстављали из чега су настајали сваковрсни немири, свађе па чак и побуне”.

Патријарх Арсеније III није могао да спречи да на унију пређе наречени епископ јегарски и великовардарски Јефрем Бањанин, кога је кардинал Леополд Колонић задобио за унију. Године 1698. Јефрем је дао кардиналу Колонићу исповедање вере и обавезу да лично оде у Рим, где је стигао у лето 1699. године. Јефрем је, 13. јула 1699. године, поднео папи Иноћентију XII опширну представку на латинском језику, коју му је други саставио. Јефрем није био задовољан пријемом у Риму па се касније одрекао уније, био ухапшен и ослобођен тамнице. Разочаран и онемогућен под управом патријарха Арсенија III, Јефрем је прешао на подручје, које је било под Турцима, где га је патријарх Калиник I „примио врло радо и поставио за свога егзарха, па се епископ Јефрем, као такав, наста нио у манастиру Павлици”. Јефрем се није, прелазећи на унију, руководио неким дубљим верским убеђењем: када није могао добити епархију која му је била намењена, јер ју је већ био заузео унијатски епископ Јован Јосиф, а није хтео да буде трајно ни викарни епископ, Јефрем се одлучио да пређе на унију, али се и ту разочарао.

Шта су саветници бечких царева, нарочито они из црквених кругова, мислили о привилегијама које су били добили Срби, види се најбоље из *информације*, коју је цару Јосифу дао кардинал Колонић о представи патријарха Арсенија III од марта 1706. године.

Кардинал је заступао мишљење, да су Срби погрешно схватили привилегије, које им је дао цар Леополд и да их погрешно тумаче, „те изводе, да је по гласу истих њима дозвољено не само да сада „шизматички“ буду, већ да као такви, тј. *одељени* од католика и римске цркве, и даље остати могу. Но то им се не може никако допустити, јер не само, да то Света наша католичка вера забрањује, него је одлучно противно и самом државном разлогу; па искуство нас довољно учи, шта је све разлика у вери по Угарској починила у недавно прошла времена, а историја нам казује шта је све догађало се због тога и по другим крајевима света. Стога ваља настојати, али без велике галаме и вређања, да се тај илирски или рашки народ помало сједини са римском црквом, од које се, уосталом, и онако много не разликује”.

Цар Јосиф се морао руководити државним разлозима и није усвојио мишљење кардинала Колонића, него је, 7. августа 1706. године, потврдио народне привилегије.

Унија је била помагана и у земљама јужно од Саве и Дунава, које су од 1718. до 1739. године били под аустроугаском влашћу. Ревносан помагач уније, решио је цар Карло VI још 20. маја 1718. године, да се у новозадобијене крајеве пошаљу мисионари уније и да им војне власти морају у свему бити с руке. Званични став државних власти био је, да се православни само толеришу а католици да се помажу. „Православни су добијали потпуну слободу вероисповести у селима и градовима, где становништво није измешано са католицима, а где је измешано, ту је била слобода већ сужена. Инструкција је нарочито наглашавала да треба радити нарочито на унији православне и католичке цркве и то опрезно: не преоптерећивати свет сувишним бројем свештеника и мисионара, јер му је то тешко издржати; а затим да треба из Турске привући што већи број хришћана.” Према царској *Резолуцији* од 3. јануара 1726. године у Србији су се могли досељавати само католици за које је те исте године била обновљена *Смедеревска* бискупија, али је бискуп резидирао у Београду.

Јаком притиску да пређе на унију био је изложен и митрополит Мојсије Петровић. Из два писма принца Кантакузена, једно од 31. децембра 1729. а друго од 17. јануара 1730. године, дознајемо да је митрополит због тога позиван и у Беч. У овим писмима, која су била показана и руској царици Ани, се јавља, „да су српског митрополита позивали у Беч и чине на њега страшан притисак, да

би примио унију. Међу осталим сретствима употребили су и ово: царев исповедник позвао је Кантакузена, као једноверца митрополитова, па захтевао од њега, да оде митрополиту и да му каже, како цезар жели видети га као унијата, после чега учиниће га кардиналом и сав српски народ биће срећан. Дали су Кантакузену и кардиналску капу, да би је показао митрополиту”. Митрополит Мојсије је ову понуду одбио.

И митрополит Вићентије Јовановић имао је да се носи са оштрим насртајима уније. Због насилног унијаћења избила је 1735. године буна у Бихорској жупанији; у Великом Вараду тражио је унијатски протопоп Мелетије да сахрањује православне мртваце, а бискуп је хтео да узима десетак и од православних свештеника. Онима који неће да приме унију узапћивана су имања и обеђавано им је да ће им се вратити ако приме унију. Тражило се од православних да празнују римокатоличке празнике. Епископима је брањено да посећују своје епархије. Године 1741. угарски сабор је закључио да православни Срби не могу имати никаквих поседа у Хрватској и Славонији, нити могу обнашати какве државне службе.

Последица овога насртања на верску слободу Срба у Монархији било је масовно исељење Срба у Русију: од 1751. до 1753. иселило се око 100.000 Срба из Монархије што је почело да озбиљно забрињава царицу Марију Терезију. Тек када ју је митрополит Павле Ненадовић уверио колику је велику штету Монархији нанело ово одсељавање Срба, царица је попустила у својој унионистичкој ревности.

Да би се предупредили епископи од евентуалног примања уније, Синод Карловачке митрополије на својој седници од 3. јула 1750. године донео је одлуку, да новоизабрани епископи, и сви они који касније буду бирани, „дају реверсе, да ако по, ђаволском савету у унију пређу, неће ничега покретнога или непокретнога од епархије и из резиденције тражити и да се неће без знања архиепископа и Синода задуживати, да неће месо јести нити ће то допуштати својим млађима и монасима; да неће без благослова архиепископа и Синода тражити другу епископију, иначе да буду од сана и причешћа одлучени”.

Све ово показује да је Ј.Х.Швикер имао право када је рекао, да је бечки двор био *шрајно* заузет за превођење православних на унију. Унија је, вели он, била „Lieblingsidee des Hofes” и главни извор сталнога страха за слободу вере. Дvorsка Депутација изразила је,

20. октобра 1753. године, један план за брже спровођење уније међу Србима. План је предвиђао појачани надзор над православним свештенством, које је требало одвојити од народа. Митрополиту је, 2. новембра 1753. године, наређено, да се ни он ни епископи ни православни свештеници не смеју, било јавно било тајно, одупирати спровођењу уније. Чињеница да је митрополит већ 5. новембра послао епископима један распис о овоме показује сву тежину положаја у коме се налазио и он и цео народ.

Митрополит је поново, 14. јула 1757. године, био опоменут под претњом најстроже казне, да не сме ометати спровођење уније... Од године 1769. почиње се ометати одлазак српских православних свештеника у Русију: пасош за одлазак у Русију могла је издати само влада у Бечу. Године 1774. забрањено је свако одлажење српског православног свештенства из Аустро-Угарске у Русију.

Иринеј Фалковски, који је као студент дуго времена провео међу Србима и Угарској, забележио је 1781. године, да још увек није било престало принуђавање Срба да пређу на унију. Због оштрих мера, вели Фалковски, било је Срба који су, да би избегли гоњења, прелазили на унију. „Много већи број међу њима,” вели он, „био је готов да и крвљу посведочи своју веру не плашећи се ни окова, ни тамнице, а ако примете да епископи њихови, изабрани општим пристанком, на било који начин, по царском савету, постају склони унији, прете им да ће их побити камењем.”

Могућност да се тако што деси није била искључена. У једној представи Срба из Будима 1706. године, упућеној црквено-народном сабору, држаном у манастиру Крушедолу, стоји у четвртој тачки: „Ако би неко од нашега народа и црквеног клира или епископа или било какав други црквени човек постао унијатом римске цркве, такав да се одвоји од нас и да буде лишен својих функција, да не би стварао конфузију у народу као што се то до сада дешавало и чинило.”

Принуђавање православних да примају унију попустило је издавањем „Толеранц-Патента”, који је објавио цар Јосиф II 25. октобра 1781. године, а који је у јесен 1782. године објављен народу. Ово попуштање није означавало и крај присилног унијаћења. Оно је продужено и кроз цео XIX век у нашим крајевима, који су били под влашћу Монархије. Царски саветници, обично црквени људи, настојали су на томе да се упражњене православне епархије не попуњавају као ни парохije, које остану без свештеника: на тај начин ће народ, лишен свештенства, лако моћи бити задобијен за унију.

Типичан пример за ово је упутство, које је језуита Гаврило Хевенши 1707. године поднео цару Јосифу I. За ово упутство рекао је Јован Радонић да је мајсторски састављено. „Предвиђена је у њему свака могућност, која би могла наступити када се не би попунило достојанство архиепископа, те се одмах означаје и сретство, којим би се незадовољни српски народ могао примирити и обманути... Тек са признањем римокатолицизма, или бар уније, могли су се Срби сматрати као прирођени грађани у Ђесаровини. Без тих услова важили су они као некултурни, сирови дошљаци и странци, као веома погодан материјал за ратовање, који треба експлоатисати, али којима дане повластице ваља смањити и напакон укинути, јер се Србима као шизматичима апсолутно није никада веровало.”

Дакле, наш народ је херој и мученик православне вере и искреног антипапизма. Зато се и сада, више но икад, борба против новонијатства мора водити, еда би нас они препознали кад их, после смрти, сретнемо с оне стране гроба. Као што говори Свети Марко Ефески: „Ако немам ништа да изнесем пред Христа на Суд, бар да изнесем православну веру”.

О „мешовитој комисији”

Новомиленијумска историја Цркве, као што видимо, била је умногоме историја борбе против папизма. А онда су дошли екуменисти из Цариграда (од патријарха Мелетија, преко Атинагоре, до Вартоломеја) и Москве (попут митрополита лењинградског Никодима, који је у Руску Цркву својевремено увео у интеркомунију с Римом), и преговарају, преговарају, преговарају. Придружили су им се екуменисти из осталих Помесних Цркава. И они су преговарали, преговарали, преговарали, у „дијалогу љубави” који није био и дијалог Истине. Садашњи челник овог дијалога, титуларни митрополит пергамски Јован (Зизјулас) одавно је осмислио заобилазну стратегију преговора с Римом: расправљати о ономе што нас спаја, а не о ономе што нас раздваја, и све договорено одмах примењивати у пракси. Основа за преговоре је источна (Зизјуласова) „евхаристијска екклесиологија” и западна (постконцилска, Де Либакова) „евхаристијска екклесиологија”. Од Минхена, преко Баламанда, до Равене, дијалог је вођен уз заобилажење Истине. Паписти су ос-

тајали паписти а православни екуменисти су све више заузимали непредањске позиције. Неки, који су се ипак згнушали пред лицемерјем Ватикана, повукли су се из тзв. „дијалога” (рецимо, митрополит аустралијски Стилијан из Цариградске патријаршије, гневан зато што је Ватикан, упркос договору из Баламанда, одбио да се одрекне унијатства; он је оштро критиковао митрополита Зизјуласа, који је унијатима допустио учешће у раду Мешовите комисије.)

На крају, дошло се до кључа свих кључева – расправе о улози папе у „Васељенској Цркви”. Скуп у Равени 2007, који је напустио архиепископ Иларион, представник Руске Цркве, због ватикановских претензија Фанара, ову тему, тему *pontifexa maximsa* увео је на велика врата у Цркву од Истока.

Хвала Богу, реакције нису изостале. Православни су се пробудили, и дигли свој глас у одбрану „вере једнпут предане Светима” (Јуд. 1,3).

Митрополић пирејски Серафим о њаиизму

Баш у доба кад су православни екуменисти „екуменисали” с папским екуменистима у Равени, грчке новине „Православна штампа” (већ поменути „Ортодоксос Типос”), објавиле су отворено писмо митрополита пирејског Серафима надбискупу острва Сирос, Франциску Папаманолису, у коме је овај храбри грчки владика исповедио своју веру у Једну, Свету, Саборну и Апостолску Цркву Христову и разобличио „ватиканлије” као вукове у јагњећој кожи. Писмо преносимо у целини, с уводним коментаром редакције часописа „Православна штампа”:

„ВИ НИСТЕ ЦРКВА, ВИ СТЕ ЈЕРЕС

У писму новинама „Православна штампа”, папски бискуп острва Сирос, изложио је веома строге критике против Митрополита Пиреја, који је изјавио да је папизам „створио атеизам”. Папски бискуп је такође окарактерисао новине као „немилосрдне” у погледу својих позиција по питању паписта.

У одговору на такав наступ папског бискупа, Митрополит Серафим Пирејски је одбранио Православну веру. Изјавио је да је Црква једна, и то она Православне вере; нагласио је да је папски бискуп у заблудама; подвукао је чињеницу да је папизам јерес;

подсетио га је на папистички слочин везан за 800.000 Православних жртава (Срба) у Хрватској; поставио је разна питања папском бискупу и својом наступом је одбранио и новине „Православна штампа“, које имају одлучан став према хришћанским јересима.

Крајем јуна 2007. године, „Православна штампа“ је у једном од својих чланака похвалила мишљење и рад Високопреосвећеног Митрополита Серафима Пирејског. На предлог читалаца, био је позван да објасни своју позицију по питању папизма, јер верни народ тада још није био чуо да говори по том питању. Високопреосвећени Митрополит је одговорио у писменој форми, и то су новине објавиле као главни чланак на насловној страни, 7. јуна 2007. године.

У изјави, Митрополит је нагласио да Православна Црква треба да прекине свој теолошки дијалог са папистима и другим јеретцима; говорио је против екуменизма и изјавио је да је папизам, као јерес, положио темеље атеизму.

Изјаве Митрополита у новинама су се збиле у време када је Архиепископ Христодулус био у болници, а његов заменик је изјавио своје неслагање са позицијом Митрополита Пиреја. Исто неслагање показали су и остали Архијереји папофили, јер се Митрополит о римокатолицима није изјаснио као о „расколницима“, како многи јерарси мисле да треба, него као о јеретцима.

Неслагање је такође јасно изражено и у писму које је папски бискуп Сирота, г. Франциско Папаманолис послао Високопреосвећеном Митрополиту Пиреја. У том писму, он је „замерио“ Православном Митрополиту због позиција које је изнео у новинама „Православна штампа“, истовремено окарактерисавши новине као „немилосрдне“ у поређењу са другим новинама, у погледу хришћанских конфесија и екуменизма.

Папски бискуп је „оптужио“ Митрополита Пиреја за раскол са Архијерејима Грчке, јер је наводно изнео мишљење које је у супротности са њиховим, по питањима папизма и екуменизма; надаће, да је у директној супротности са позицијом Архиепископа, што је он изјавио још док је био у болници.

У истом писму, као право дете Ватикана, он „проналази дипломатију љубави“ намењену уједињењу, и наглашава све што је еклезиолошки и теолошки разматрано на острву Тинос. Он такође наглашава да је све што Митрополит Пиреја изражава засновано на столећима дугим предрасудама, митрополитовом, тобож „не-

исправном”, схватању папистичких учења, и недостатку правог познанства између њих.

Митрополитов одговор је динамичан, документован и наглашено отачки. То показује да Митрополит Пиреја неће жртвовати истину Православне вере, у име „дипломатије љубави”, остајући веран наслеђу светих и богоносних Отаца. У свом одговору, Митрополит Пиреја:

- Брани новине „Православна штампа” за позиције које држи против папизма и екуменизма, подвлачећи да је папски бискуп неоправдано неправедан према новинама, и да оне само чувају све оно на чему је Православна Црква заснована.
- Изјављује да је папизам јерес, а не црква, и да је папски бискуп у заблуди.
- Упозорава да љубав без истине нема суштину и да је због тога несврсисходна.
- Поставља серију питања, којима се показује због чега је папизам јерес.
- Подсећа га на множину оних који су убијени од стране папске јереси, током „свете” инквизиције, крсташких ратова, као и Хрватске, у којој је Ватикан у потпуности био одговоран за клање 800.000 Православних Срба.
- Подсећа га на друга дела убиства папизма, којима су убили чак и Бога.
- Указује на примере папских јереси.
- Доказује да папизам мења дух, искривљује Нови Завет и онемогућава спасење, које је пострадали Син и Логос Очев донео, управо због нетеолошких догми (фарисеја).
- Подвлачи застрањивања папизма, која га и учинише да буде јерес.
- Позива папског бискупа, као и његову самопроглашену „цркву” да се врате једном и једином Телу Христовом, где ће наћи благодат и опроштај.

Писмо Митрополији Серафима

Митрополији Пиреја, Серафим

Пиреј, 25. октобра 2007

Његовој еминенцији бискупу Франциску Пайаманолису у Сиросу

Ваша еминенцијо,

Примио сам Ваше писмо у време када је канцеларија Пирејске

Митрополије била затворена и жао ми је што касним са одговором на њега. Молим Вас за опроштај.

Зато што Вас истински љубим, баш као и сваког другог човека, пишем Вам ово са наглашеном смерношћу пред Саздатељем Цркве, Исусом Христом, не зато да бих оправдао своје позиције због којих сте ме критиковали (јер оне нису моје, него су позиције Неподеливе Цркве Божије, које сам ја, најмањи од свих, само пренео на папир, на захтев новинара из братства Свегрчког православног савеза, који сте Ви погрешно окарактерисали као наводно „екстремистичке“, мада се они само позивају на оно што је Једна, Света, Неподелива Саборна и Апостолска Црква канонизовала и проповедала у задњих 20 векова), него да бих Вам рекао оно што разумемо: да је Црква Христова, у којој *„Дух свети и ѱосѣави владике да ѱасу цркву Госѣода и Боѣа коју сѣиче крвљу својом“* (Дап 20,28), она Црква првог миленијума, чији је непрекинути историјски континуитет Православна Саборна Црква, а да се одвајањем кроз познати раскол, Ваша религиозна заједница, одвојила од благодати Живога Бога, тумарајући од јереси до јереси, од заблуде до заблуде, искривљујући поруку спасења оваплоћеног Сина Божијег, свргнувши речима и делом оно што је успоставио Син и Логос Божији, својим надумним Крсним страдањем и својом пречистом Крвљу.

Самим тим је јасно да теорија „сестринских цркава“ и „теорија грана“ коју сте спомињали у тексту Вашег писма, и „Петрова догма“ коју је Ваша религиозна заједница недавно објавила у циркуларном писму „Dominus Jezus“, немају ништа заједничко са Неподеливом Црквом Апостола, Светих Отаца и седам Васељенских Сабора.

На основу тога, можете лако схватити да следећи одлуке Неподеливе Цркве, од које се Ваша, јересима опхрвана религиозна заједница одвојила, нисам у могућности да се сложим са Вашим заблудама, и да морам да Вам кажем, због братске љубави, да се врате сматрајући се „епископом Цркве Божије“. Међутим, и поред тога што сте себе тако погрешно дефинисали, ипак сте духовно одговорни за све верне вашој заједници, који обитавају у расколу и јереси.

Љубав без Истине је потпуно без своје суштине, и због тога је ваша изјава: *„Никада нисам ѱресѣао да ѱоворим мојим верницима да нема ѱѱравдања за заборављање на љубав – чак ако се ради и о одбрани Истине“*, потпуно необјашњива, јер ако истински љубимо некога, не напуштамо га у његовом јадном стању заблуде, пуштајући га да верује да је у праву.

Целих хиљаду година смо имали исту веру, исти поредак, исту Евхаристију, исте догме, исту духовност и Богу окренуте подвижнике, са Васељенским Саборима и Пентархијом као јединим ауторитетима.

Шта се заправо десило да се све то променило?

Зашто Вас то питање није закупило у последње 33 године, од када сте бискуп ваше религијске скупине?

Због чега првих хиљаду година, ваша учења о јурисдикционом примату римског папе, његовој непогешивости, о чистишћу, индулгенцијама, о вишку заслуга, о безгрешном зачећу, нису постојала?

Зашто је на Апостолском Сабору у Јерусалиму, сабор Апостола доносио одлуке, а не (по вашем садашњем учењу „ председавајући колегијума” Апостола) Свети Апостол Петар?

Зашто је Седам Васељенских Сабора одржано на Истоку, у заједници са онда Православним Епископом старог Рима?

Зашто 28. канон Четвртог васељенског сабора Неподељене Цркве упоставља једнаку част столици старог Рима и новог Рима (Цариграда)?

Када и зашто сте ове ствари одбацили? Зашто Вас оне не прекупирају, ако не као клирика, онда барем као умну особу која ишчекује „осми дан” и која зна да сваког од нас чека крај на овом свету.

И шта ћете рећи, питам се, Саздатељу Цркве, Господу, за све оне људе које је убила ваша јерес („света инквизиција”, „свети ратови”, „крсташи”) у име некакве чистоте вере, за сав тај криминал од кога се Ви нисте оградиле, и, што је још важније, за напуштање поруке слободе, љубави и изабраности од Сина Божијег који се жртвовао на Крсту?

Недавно сте канонизовали кардинала Алојзија Степинца из Загреба у Хрватској, човека који је стајао иза фашистичких усташких хорди Анте Павелића (коме је Ватикан помогао да побегне у Латинску Америку) и тиме оправдали крвопролиће 800,000 Православних Срба. Нисам Вас видео да сте тада протествовали, нити да сте се оградиле од тога, иако служите „Цркву Христову” 33 године. Ако та хладнокрвна убиства сматрате за „благословена”, онда је „бог” који би их прихватио као таква, за нас Православне био потпуно бескористан, непотребан и небитан. Због тога сам написао оно што вас је посебно огорчило, а што сам потпуно свесно написао, да је „*йаийизам йосѣавио ѿемеље айѣизму*”. Прво је поставио темеље

протестантизму, а после тога и атеизму, јер је почео да служи богу који је постао заштитник злочина, религијских ратова, крвопролића и патњи.

Да ли треба да Вас подсетим на 29,000 побијених Хугенота оне трагичне ноћи на дан Светог Вартоломеја? Да ли треба да вас подсетим на гробове такозваног 100-годишњег верског рата? Ко је спалио Јованку Орлеанку на ломачи? Била је то „света инквизиција“, тј. папска столица, која ју је спалила као неког опседнутог демонима, да би је после канонизовала. Поновићу на мало другачији начин питање које је поставио мој благословени претходник, Архиепископ Серафим: Да ли су то дела Цркве као чувара Божијег Откровења? Они који Вас истински љубе, имају обавезу да Вам кажу истину о Цркви, јер би Вас иначе препустили заблудама Ваше вере, без икакве бриге о Вашем вечном спасењу. Због тога, чврсто верујем да учешће Цркве у вашем (екуменском) покрету и „теолошким дијалозима“ наноси штету Вама и вашим верницима, јер вам даје погрешни утисак о некаквом признавању (од стране Православне Цркве) и покриће за ваше погрешке, и оставља вас у тами ваших бескорисних догми.

Закључили сте у Вашем писму да су моје догматске позиције различите (од других Архиепископа) због мог писања: *„Дозволиће ми да Вам кажем да се оно што је представило као учење Католичке цркве не пројављује у Католичкој цркви, као што се не пројављује ни све оно што је написано у школским књигама о скорој религиозној историји, а што је довело до пројављивања невиних ситуацијских душа и створило нетолеранцију.“*

Уместо да Вам одговорим на те Ваше нетачне и, самим тим, погрдне речи усмерене на моју маленкост, цитираћу Вам само два пасуса, поред небројених јереси Ваше религиозне заједнице, из књиге „Катихизис католичке цркве“ (Ватикан, издање 1996. године) који је широко у оптицају.

На страни 332 пише:

„III Чисти́лишће. Сви они који умру у благодати и пријатељству Божијем, а који нису још јуно очишћени, чак иако су сигурни у своје вечно спасење, подлежу очишћењу након смрти, како би јос једном још једну свјетлост неопходну за улазак у радост небеску“, а на страни 454 пише:

„X Индулгенције. Учење и пракса индулгенција у Цркви је уско повезана са резултатима Светог сакраманта покајања. Индулген-

ције су опрост пред Богом за временски ограничене казне преступа заповести, за које је кривица већ избрисана; опрост који верник са добрим намерама и под одређеним условима, може задобити кроз активности Цркве, која будући да је посредник искупљења, раздаје и поставља својим ауторитетом богатство заслуг Христа и Светитеља. Индулгенције могу да се примене на живе, као и на мртве.”

Није ли тачно да је оваквим догматским позицијама јуридикчки елемент уведен у Цркву? Није ли тиме спасоносно дело Господа представљено као случај трговине између човека и његовог Творца? Није ли милостиви Господ, који ништа не потребује, који нема страсти и који је изнад сваког утицаја света, гнусно облаћен, ако Га представимо овако, као нечасног трговца?

Целокупни дух Хришћанства је измењен; Нови Завет као нови савез између Бога, света и човека је измењен; спасење које је донео распети Син и Логос, Син Божији је измењено; а све због оваквих нетеолошки утемељених учења.

И моје позивање на на ваше јереси су само „нагађања”?

Можете ли објаснити (на бази ваших поменутих трагичних веровања), зашто су цариник и блудни син били оправдани, а не фарисеј и старији син из приче? Надаље, како то да је без икаквог облика задовољења, или покајања, блудница ухваћена у прељуби, избегла казну каменовања? И како то да је први који је ушао у Рај био разбојник са десног крста? И што је још важније, има ли игде спомена о судским извештајима о нечијем раду у Његовом винограду? Да ли сте заборавили Његове властите речи о „злим слугама”?

Ово моје писмо није никаква критичка студија о небројеним јересима у Вашој религијској заједници, него само дајем неке примере. Од великог броја ваших заблуда, одабрао сам још једну, коју сте обукли у облик догматске исправности. Говорим о новој догми безгрешног зачећа Богородице, коју је прогласио папа Пије IX, 1854. године, и да не бисте тврдили како то учење није ваше, цитираћу га из поменутог катихизиса, у којој се налази на страни 163: *„Кроз векове, цркви је постојало јасно да Марија, она која је била благодатно одбављена, од Бога је била искупујена још од времена свој зачећа. Ово се исповеда дојмом Безгрешној зачећа, коју је пројасио папа Пије IX, 1854. године: благовештена, Вечна Дјевица Марија је од првој моменту њеној зачећа, благодатно и појасним чином Својому Богу, на основу заслуга Исуса Христа, Спасиоца људског рода, била сачувана нештакнутом од било каквој првобитној греху.”*

Ако је ова јерес о „безгрешном зачећу” Приснодјеве Марије истинита, можете ли нам рећи на који начин је она онда пренела људску смртност на своју овапоћену личност, и са изузетком греха, и на Бога Сина њеног? Да ли сте се икада замислили над овом својом заблудом и запитали да ако је неким случајем истинита, онда би смрт Сина Божијег морала бити „попримљена”, јер смртност не би била пренета на Његову људску природу? Можете ли да схватите трагичност ваших веровања?

У праву сте што осећате романтичну одговорност за садашњост и за будућност. Међутим, нигде нисте споменули грешке из прошлости, нити сте их уопште препознали као грешке. А многе од њих трају до данас. Да ли би признавањем грешака прошлости, папска „непогрешивост” можда била пољуљана? Нажалост, осуђени смо ако не препознамо грешке прошлости, а поготово ако их поновимо у будућности. Управо за њих Ви имате романтичну одговорност и осећаје, као што сте и споменули. Јер за све то споменуто, најбољи лек је смерност, љубав и божанско озарење, што је неспојиво са папском безгрешношћу, којом је Ваша еклисиологија подређена.

И на крају, још један пасус Вашег писма налазимо да је неприхватљив, а у коме сте покушали путем вербалне манипулације, да посејете раздор и неслогу са Високопреосвећеним Архиепископом Атине и све Грчке, г-дином Христодулосом, који је добро познат по свом учтивом, помирљивом држању и истинском осећању љубави. Према томе, Ваше писмо је непримерено, будући да се осврће и на болест Високопреосвећеног, који упркос ваше интерпретације, остаје неуздорман и чврст у речима оца Козме Етолског, Патријарха неохеленске нације, кога он често цитира, а који је увек говорио мудро и јасно, баш као и многи Свети мученици и Оци Цркве, од Светог Марка Ефеског и Кирила I Лукариса, па до српских новомученика из двадесетог века, који осудише и унизише папски трон и вођу јереси, челника тог трона.

Завршићу ово писмо позивом да напустите латинске јереси и вратите се неподељеној Саборној Цркви првог миленијума, чија су: вера, теологија, аскетизам, духовност, поредак, истина и традиција непрекинуте и чуване током векова, кроз њену историјску наследицу – Православну Саборну Цркву. Скините са ваших очију копрену хиљадугодишњег инославног живота, и прибродите се Једној, Светој, Апостолској, Неподељеној Саборној Православној Цркви,

коју „ни врати́а Пакла не моју нагвлада́ти”, и вратите се једном и једином Телу Христовом, где ћете наћи милост и опроштај.

У ишчекивању Вашег повратка, са љубављу и добрим жељама,
Митрополит

†*Серафим Пирејски*”

Ово писмо изазвало је велику пажњу у Грчкој, али и у читавом православном свету, показујући да и данас има пастира који нису најамници, и не беже кад вуци крену на њихова стада (а камоли да сарађују с вуцима у духовном клању и распућивању Богом им поверених оваца.)

Реакција монаха Мојсија Свејшорца

Један од најугледнијих духовних писаца савремене Грчке, монах Мојсије, међу првима је реаговао на Равену. Подсећајући на лицемерје Ватикана, који је, у својим „Одговорима”, устврдио да „Католичка Црква гарантује спасавање верника, јер је она та Црква коју је основао Исус Христос”; отац Мојсије је указао на тобожњи „комплимент паписта”, који су Православну Цркву назвали „поштованом”, док су за протестанте рекли само да су „религиозна заједница”.

Отац Мојсије је оптужио православне епископе да ћуте на „опасан и неоправдан” начин. Подсетио је на чињеницу да се, сасвим неочекивано, огласио митрополит Стилијан, који је двадесет година био сапредседавајући Мешовите богословске комисије и који ју је напустио да више не би учествовао у тој „непривлачној игри”. Он је својевремено био студент Јозефа Рацингера, и веома га је поштовао као теолога и човека, али се запањио када је и он, као папа, постао „проповедник средњовековних митова папства”. Митрополит Стилијан је, пише отац Мојсије, рекао и ово:

„Када бисмо међу нама свагда имали Христа, према јеванђелисти Матеју, онда нам не би био потребан ни Његов намесник, ни Његов представник. Папа се сматра јединим представником Бога на земљи, и, наравно, непогрешивим, духовним и световним владарем. Христос је дошао као смирени слуга, а папа као силан, горд, страшни прогонитељ. Он је водио ратове, изазвао крижарске походе, ужасну Вартоломејску ноћ, хиљаде жртава православних Срба, благосиљао је покоље, тоталитаризам, империјализам, колонијалне системе, синкретизам, екуменизам, па чак и ционизам”.

Чак два месеца пре Равене расправљало се о папском примату, али, како каже митрополит Стилијан, у атмосфери „завереничког ћутања”. Отац Мојсије Светогорац, поводом теме примата, подсећа: „Пошто не постоји јединство вере, првенство части ником се не може признати. Историјске чињенице првог миленијума заједништва непроменљиве су и нема никакве потребе да се опет редигују и редефинишу. Озбиљно питање унијатства уопште није расправљано/.../ Папистичка теорија еклесиолошке универзалности и искључивости, тобожње непотпуности еклесиологије православних – неприхватљива је. Папска дипломатија је пажљиво порадила и над текстом документа из Равене. Православни су се опет повели за љубављу без истине. Питање унијаћења одложено је. Питање тумачења папског примата, повезаног с непогрешивошћу, одложено је, ради анализе. Буквално као да га сада треба прихватити.” Реч је о мешању несмесивог, о озбиљној збрци, о великој издаји, о претварању Православља у унијатство, на шта, по њему, Света Гора никако неће пристати.

Проф. др Јован Корнаракис о Равенском документу као „образици теолошког дијалога”

Теолог др Јован Корнаракис, заслужни професор Атинског универзитета, у свом чланку „Равенски документ – образина теолошког дијалога” („Ортодоксос Типос”, 30.9.2007.) читаоце подсећа на већ помињани документ ватиканске Конгрегације за доктрину вере из јуна којим пунота црквености пребива само у Католичкој цркви, као и на писмо СА Синода Грчке Православне Цркве упућено митрополиту Јовану Зизјуласу тим поводом. Корнаракис ту оштро упозорава да „адресат посланице Светога Синода, Преосвештени Пергамски, није баш најбољи представник Православне Цркве, који би имао јасну православну самосвест када би се супротстављао папским лукавствима, чији је циљ да се дијалог претвори у служење папиним претензијама на власт над Православљем! Напротив – Преосвештени Јован је познати екумениста, склон да призна католичке погледе на првенство папе. Он је још у Бозеу у Италији изјавио да је Цркви неопходно првенство папе. Уз то, митрополит Јован је – поклоник западног августиновског богословља,

а његове заблуде је недавно разобличавао уредник часописа „Italia Orthodoxa” Г. Каралис”.

Корнаракис даље истиче да документ из Равене врло вешто скрива папине намере према Православљу и да се маскира у некакав уџбенички, школски текст, иако он то није.

Лицемерје овог дијалога, сматра атински теолог, види се већ у првом делу 4 параграфа Равенског документа, где и представници Православне Цркве и паписти изјављују да за себе сматрају да су Једна, Света, Саборна и Апостолска Црква. Корнаракис пита: „Како може Православна Црква, која никад није одступила од истинског предања, да схвата себе као Једну и Истиниту Цркву, а папски теолог „цркве”, оптерећене мноштвом јереси, да у исти мах тврди да је Једина и Истинита Црква – Католичка – Папска Црква, и да се православни с тим саглашавају? Ко се ту коме руга?”

Православни су, по Корнаракису, улетели у замку да се радују томе што имају право да тврде да су они Црква, и да тако „бране Православље”. У ствари, млак, екуменистички апологетски став омогућује непријатељима Цркве да устврде како су се православни сами прогласили Једном, Светом, Саборном и Апостолском Црквом, мада то није „историјска чињеница”.

Корнаракис подвлачи: „Православна Црква није сама, на сопствену иницијативу, у неком часу себе почела да назива Једном и Истинитом Црквом, него је, будући Једна, Света, Саборна и Апостолска Црква, била окарактерисана као православна. Непосредно после појаве аријанаца, хришћани су се аутоматски поделили на верне Једне Свете Цркве (то јест, православне) и јеретике, аријанце! Црква која је саму себе прогласила за „Једну, Једину и Истиниту Цркву” је – папска Црква! Терет јереси, које је она сабрала на своју главу, „православном” учеснику у богословском дијалогу у Равени није смео да дозволи да се сагласи с таквом дефиницијом!”

Писмо митрополија пирејској Серафима њојлавару Грчке Цркве

Ревносни служитељ олтара Господњег и бранитељ православне вере, митрополит пирејски Серафим, упутио је 27.маја 2008. године писмо архиепископу атинском и све Јеладе, кир Јеротеју, и члановима

вима СА Синода Грчке Цркве. Повод је био устоличење Димитрија Салахаса за поглавара грчких унијата, чиме је Ватикан поново показао да презире православне и њихове канонске територије, и да му је метода унијаћења и даље најдражи начин „општења” са „источним шизматичима”. Иначе, унијата Салахас је члан Мешовите комисије за дијалог, и веома грлат представник Ватикана. Ево митрополита Серафима:

„Најсветијем Архиепископу Атинском и све Грчке Јерониму, Светом Синоду Атине.

Најсветији Архијереји,

Након постављања новог бискупа Унијата Грчке, спроведеног по одлуци римског папе Бенедикта XVI, пре три дана, потврђено је без икакве сумње, да јеретичко папистичко безаконско збориште, како би то назвао блаженопочивши духовни отац наш, Архиепископ Серафим, није променило свој зверски однос према недељивој Православној Саборној Цркви, од које су се одвојили, имајући небројене падове, систематски искривљујући догмате, јерархију и етос недељиве Цркве.

Исто тако, устоличење Г. Деметриоса Салахаса на бискупску столицу непостојеће Унијатске цркве Грчке, у самом центру Атине, 24. маја, уклања маску са такозваних пријатељских односа и теорије „сестринских цркава”, и открива истинско наказно лице папизма, које је искасапило истину вере и демонски истрајава у својој проклетој грешности.

Због тога, имамо обавезу и дужност да поново подвргнемо разматрању, за недељиву Саборну Православну Цркву, срамни документ из Равене, као и даље учешће наше аутокефалне Цркве, која је овим чином директно нападнута од палог Рима, у дијалозима који су у току, као и наше учешће у иди-ми-дођи-ми јеретичкој организацији Светског Савеза такозваних „цркава”, као и да испитамо да ли је корисно или не, наставити са учешћем у другим дијалозима са инославнима, јер се плашимо да је једина ствар у којој ћемо успети – пружање алибија њиховим вођама, кроз њихову наводну једнакост са Богом створеном недељивом Православном Саборном Црквом.

Произвођење и устоличење новог унијатског бискупа у Атину, поставља сваког од нас пред историјску одговорност и скромно верујем да је дошао последњи час да се реагује на ову срамоту нанету

части недељиве Православне Саборне Цркве, коју је извршио пали Рим. Свакако да се сећате трагичне слике коју смо могли видети на телевизији, службу коју је римски папа Јован Павле II држао под ведрим небом, када је театрална група негрка унијата певала на грчком, са очигледним циљем, екуменистички уздижући папистички трон, у присуству поглавара аутокефалних Православних цркава.

Због тога, уз сво дужно поштовање, и вашу сагласност, да се овај најновији проблем укључи заједно са другим питањима, у регуларне дневне расправе Синода Архијереја, који ће се окупити у октобру месецу, и да уводну реч узме највећи мислилац и најбољи теолог који је написао многа дела, драги, у Христу брат наш, Митрополит Јеротеос Нафпактски и Световласијски, који са овим предлогом још увек није упознат.

Ваш најоданији, у братској љубави и уз сво дужно поштовање, последњи у Христу брат,

†Серафим Пирејски"

Уочи преговора у Бечу

Мешовита православно-католичка комисија за богословски дијалог на дневном реду, после Равене 2007. године, има тему о улози римског папе у Цркви у I миленијуму. Сапредседавајући комисије, митрополит Јован (Зизјулас) и кардинал Валтер Каспер, оптимистично верују да ће дијалог бити успешан. Многи православни, међутим, изражавају сумњу.

Бугарска Православна Црква не учествује у дијалогу, Руска Црква има велике резерве, а и Грчка Црква је опрезна, поготову због присуства унијата у дијалогу.

У септембру 2010. очекује се наставак преговора православних и паписта у Бечу. Православни све више попуштају, журећи папистима у загрљај. Од 4. до 6. јуна 2010. папа ће се наћи на Кипру, где му добродошлицу пружа Св. Синод Кипарске Православне Цркве. Кипарски Синод, уплашен због протеста православних верника и монаштва у јесен 2009, када се православно-римокатоличка комисија за дијалог састајала на Паросу, тражила је од Кипрана да ћуте и да се спреме за долазак папе, „без пројаве фанатизма и антицрквених протеста”. Да су претње озбиљне, показује чињеница да је кипарски

архиепископ Хризостом ставио под епитимију свештенике и народ који су протествовали октобра 2009, рекавши:

„Ко се не слаже с вођењем дијалога нека иде у другу Цркву” (очито, дражи му је папа од сопствене пастве).

Један од кључних разлога за папофилију кипарских синодалаца на челу с архиепископом Хризостомом је маштарија о томе да ће Ватикан подржати државне власти Кипра у њиховој борби за уједињено острво, а против турске окупације. Тако је било и у 15. веку, када су цар Јован Палеолог и већина владика Цариградске патријаршије потписали унију с папом Еугеном IV, надајући се да ће им Запад помоћи у борби против Турака. Цариград је пао 1453. године, а помоћ Запада није стигла, осим симболичне.

Али, отпора има и у Грчкој.

Свештена митрополија пирејска, окупила је 28. 4. 2010, поводом Дана богословља, на стадиону Иринис и Филис, у присуству великог броја клирика и верног народа, сусрет на тему „Првенство, саборност и јединство Цркве”. Скуп је организовао један од најхрабријих грчких клирика, митрополит пирејски Серафим, с циљем да се проговори о опасностима тзв. „папског првенства” уочи преговора Православно-римокатоличке комисије за богословски дијалог, која, како рекосмо, наставља свој рад септембра 2010. у Бечу.

Архиепископ атински и све Грчке, Јероним, поздравио је скуп, а присуствовали су му и неколики грчки епископи.

Скуп је имао две седнице, на којима су говорили: митрополит пирејски Серафим, јеромонах Лука Григоријатски, професор Арестидис Пападакис (Универзитет у Мериленду, САД), протојереји др Георгије Металинос и др Теодор Зисис, свештеник Атанасије Гоцопулос и проф. др Димитрије Целенгидис.

На основу предавања, могло се закључити следеће: јединство по природи припада Цркви као Телу Христовом и као заједници у Христу. Истинита Црква је једна. Јединство Цркве, у свим областима, законодавним и харизматским, сасвим је Богонадахнуто утемељено, и пре свега се пројављује у Евхаристији.

У Исповедању вере Цариградског сабора из 1727. године, пише да „Источна Црква никад није добијала било какву главу, осим Гос-

пода нашег Исуса Христа, који је, по Оцима, заувек оснивач и основа Цркве”.

Према православној еклисиологији, „први” никад није схватан као самодовољна власт, него само као први по части у сабору Цркве конкретне области. На Истоку никад није било првенства власти, а пентархија Православних Цркава у првом миленијуму штитила је Исток од несаборности и самовоље појединаца.

У I миленијуму није било папиног „права” да се меша у црквене послове, и својом апсолутистичком влашћу одређује шта и како се мора чинити. У овом добу, многе су одлуке донете УПРКОС папским ставовима, и цела их је Црква прихватила.

Учесници скупа у Пирејској митрополији истичу: „После схизме 1054. године све јаче стремљење папа да приграбе власт над целом Црквом потпуно разара богонадахнуто устројство мистичког тела Цркве, припрема план (за укидање) и фактички укида саборност као Богом надахнуту службу тог Тела, уводи у Цркву световни начин мишљења, прецртава једнакост части међу епископима, присваја апсолутно право власти над читавом Црквом. У бити, то уклања Богочовека и као видљиву главу Цркве учвршћује некаквог човека. Тиме се, на неки начин, понавља прародитељски грех.

Истинско јединство постиже се захваљујући јединству у вери, богослужењу и црквеном праву. То је праобраз јединства древне Цркве, коју доследно и католичански продужава Православна Саборна Црква. Метод унијаћења уводи лажно јединство, засновано на јеретичкој еклисиологији, зато што, поред допуштања разноликости у вери и бослужењу, јединство испада зависно и од признавања папског првенства, и укида саборно устројство управљања Црквом, које је установа божаственог права. Разнообразност постаје прихватљива само у другостепеним питањима локалних традиција и обичаја.

После Првог ватиканског концила, (1870.), а нарочито после Другог ватиканског концила (1962–1964.), папско првенство више није само обична канонска претензија, него неопходан догмат вере, суштински нужен за спасење верних. Одбацивање истог значи падање под анатему Првог ватиканског концила, која је на снази и после Другог ватиканског концила”.

Митрополит пирејски Серафим је истакао: „Кроз јеретичко и богохулно учење о првенству власти епископа Рима и из њега проистекле духовне последице (какве су незаблудивост папе и апсолутистичко – монархистичка власт над читавом његовом религиозном заједницом), папство се развило у апсолутно – монархијски систем мистичког погледа на свет и довело до унакажавања самог схватања Цркве. Папизам је прихватио ново римско-франачко паганство под некаквом духовно маском, тиме лишио мистичке слободе у Христу сваког свог следбеника. Исход је био да је папизам послужио као неизбежан и кобан узрок падања у стотину јереси и отпадију од Једне, Свете, Саборне и Апостолске Цркве, као и постављања непремостивих препрека за могуће обраћање из истих”.

Учесници скупа су, кад је данашњи дијалог православних и паписта у питању, устврдили да је црквено општење могуће воспоставити тек када се паписти одрекну заблуда – *filioque*, учења о тварној благодати, незаблудивости папе, чистилишту, итд. Учење о папском првенству мора бити укинато и не сме се радити на некаквом „прихватљивом тумачењу” истог. На крају, скуп је осудио покушај да се јединство успостави путем синкретистичке приче о „јединству у различитостима”.

Грчки теолог, Јован Тацис, упутио је неколико питања члановима СА Сабора Грчке Цркве, а у вези с преговорима у Бечу:

„Хоће ли Грчка Црква учествовати у раду Мешовите комисије за богословски дијалог у Бечу у септембру или постоји могућност да не учествује, како је то учинила Бугарска Патријаршија својом саборском одлуком у вези са сусретом на Кипру?

Да ли су наши јерарси сагласни с тим да је „папизам мајка свих јереси и заблуда”, и да је „једини начин воспостављања нашег општења с јеретичима њихово одбацивање свих јереси и заблуда и покајање тако да би то донело истинско сједињење и мир, како је речено у „Исповедању вере против екуменизма”, које је потписало преко 20 хиљада клирика, монаха и лаика Православне Цркве? Да ли они папизам сматрају „сестринском црквом” чије су крштење и друге Св. Тајне дејствени? Подсећамо да су „Исповедање вере” потписала тројица митрополита, чланова јерархије Грчке Цркве”.

Тацис се пита и да ли ће представници Грчке Цркве у Бечу диза-ти глас притив учења о папском првенству, и хоће ли тражити да се говори о разликама између нас и паписта, попут учења *filioque*, итд. Такође, поставља питање учешћа у дијалогу грчког унијате, биску-па Димитрија (Салахаса), чијим прихватањем за рад у комисији се у Грчкој легализује унијатство; занима га да ли ће за дијалог бити бирани епископи – „научници” или исповедници – антипаписти. По Тацису, грчки народ је веома забринут неодлучношћу своје је-рархије у одбрани правоверја.

Тацис сматра да екуменисти из Цариградске патријаршије по-казују много већу иницијативу од грчких епископа, и да је то веома велика опасност за православну самосвест.

А зашто?

О томе су, још почетком деведесетих година 20. века, у својој књизи „Православље и екуменизам”, писали архимандрити Сера-фим и Сергије:

У вези са овим карактеристично је писмо грчког православног свештеника о. Антонија (Атанасиадиса) упућеног листу „Орто-доксос Типос”, у коме се каже: „... На прославу 1000-годишњице Крштења Русије био је позван и истакнути православни бого-слов – о. Мајендорф, коме је у разговору о богословском дија-логу, један кардинал рекао нешто врло значајно: „Путем дијалога ми римокатолици настојимо да православни схвате неопходност уједињења око Фанара (тј. Цариградске Патријаршије). А када у томе успемо, православни ће схватити да им је неопходан Рим као центар Цркве!”

После ове отворене изјаве о правим циљевима „дијалога”, ис-тински православни хришћани би требало да се одврате од Фана-ра, који игра улогу „тројанског коња” у Православној Цркви, и да прекину „дијалог љубави” који он подстиче угађајући инославни-ма. Требало би да послушамо мудра упозорења александријског патријарха Николе II (+1986. г.): „Упркос свим речима и писменим уверавањима, „дијалог љубави” је неискрен. Ми не верујемо таквој „љубави” која се пројављује кроз закулисне радње. /.../ Блудни син не треба да говори о љубави, него само о покајању”.

Недавно је и чувени руски писац Владимир Крупин дао изјаву за „Руску народну линију” о односима са инославнима:

„С једне стране, то питање изгледа врло једноставно: с инославнима не треба општити. Али, с друге стране, испоставља се да је веома сложено, зато што непријатељ нашега спасења гмиже на стомаку, прилази са стране, обмањује. Исход је да нам кажу како нас са инославнима много тога спаја, како треба да сарађујемо, пошто живимо на једној планети, пред нама су истоветни проблеми. На први поглед, то је сасвим тачно – постоје проблеми беде, дроге, тероризма...

Али, у самој ствари, све је то обмана, која ни на који начин не треба да нас наводи на општење са инославнима. Зашто? Зато што су сви наведени проблеми – проблеми државе, друштвене ране, чији су узроци у политици, дипломатији, итд. То, међутим, није посао Цркве. Њен посао је – спасавање душа. А како да их спасава сарадња са инославнима? Оци Седам Васељенских Сабора заповедише нам да чувамо православну веру. Па зашто да општимо са инославнима, који су отпали од Христовог учења? Ми смо се ухватили правог Христовог учења, и треба да га се држимо! Ушли смо у лађу спасења, једину на мору живота, и ту треба и да будемо.

Да, ми свима инославнима желимо спасење. Можда смо ми једини који се према инославнима односимо заиста састрадално, с љубављу, жртвено. Бацамо им с наше лађе спасења појасеве за спасавање: држите их, спасавајте се! Али, због чега да говоримо да је Римокатоличка црква – сестра? То је сасушена и отпала грана, али и она може да озелени, ако се обрати чистоти Православља. Господ ником не жели пропаст. Али општити с католицима, седати за преговарачки сто са њима – не треба.

Мормони, адвентисти, јеховини сведоци и слични сматрају себе хришћанима, као и католици. Али су само православни у чистоти сачували и голготска страдања, и таворску светлост, и јелеонско вознесење. Зато, наравно, и мислим да наша Црква не треба да општи са инославнима.

Нисам теолог, али ми је јасно да се из исте чаше не можемо причешћивати с онима који служе мајушну 20-минутну службу, у току које парохијани седе и читају покретну реченицу на дисплеју, а затим се исплазе да би им свештеник на језик ставио хостију. Да, католици су на то навикли, Бог им је судија. Али, како да се ми с њима причешћујемо? Да одемо код католика, с исплаженим језиком? Или да они приђу нашој Чаши? Не могу то ни да замислим”.

Владимир Крупин је један од последњих из велике плејаде руских писаца – „деревеншчика“, који су оплакали судбину руског села у комунизму и говорили о страдалној судбини Руса и њихове духовне културе. Став Крупинов је став нормалног православног хришћанина, који инославнима не пориче право да живе и моле се Богу по своме и који им жели спасење – али у Христу, Истини Богочовечанској, што значи кроз покајање и одступање од јереси. На жалост, све већи број епископа у Цркви од Истока себе сматра мудрацима, љубвеобилнијима и „екуменскијима“ не само од лаоса, народа Божјег (који ЗНА да се јединство не може остварити у лажи!). Епископи-екуменисти себе сматрају „светоотачкијима“ од Светих Отаца, који нису успели да помире Исток и Запад јер су, за разлику од епископа New Age духа, били „ограничени“ и „уски конзервативци“.

И *dance macabre* ће се наставити, а тврдиће нам да је реч о Штраусовом валцеру, „на лепом плавом Дунаву“.

2010.

Поводом изјаве кардинала Виљема Леваде о екуменизму

На путу ка Унији с Римом?

(„Тајни” документ коначно објављен)

Отворен иступ кардинала Вилијема Леваде, наследника Јозефа Рацингера на челу ватиканске Конгрегације за доктрину вере почетком ове, 2010. године у Канади, јасно нам ставља до знања да су православни екуменисти били ограничени (што их бар мало оправдава, мада није нимало утешно), или свесни обмањивачи верних чеда Цркве од Истока. Јер кардинал Левада је јасно рекао: „Циљ екуменизма је – уједињење са Римокатоличком црквом”.

И досадашњи преговори са римокатолицима то јасно показују.

Италијански блогер Сандро Магистер објавио је 23. јануара 2010. тајни документ „Улога епископа Рима у заједници Цркве у првом миленијуму” (The Role of the Bishop of Rome in the Communion of the Church in the First Millenium). Тај докуменат је усвојен на припремном заседању Мешовите комисије православних и римокатолика, одржаној на Криту 27. септембра – 4. октобра 2008. године. Скуп је био затворен за јавност, и представљао је увод у сусрет на Кипру, одржан у јесен 2009. године. Кипарски састанак је пропао због великог противљења православне јавности (од монаштва Св. Горе, преко угледних грчких теолога, до кипарског свештенства, монаштва и верног народа.)

Зато је усвајање овог документа одложено за септембар 2010. године, када ће се заседање Комисије наставити у католичком Бечу.

Чим је Сандро Магистер објавио документ, то је изазвало пометњу међу мајсторима „тајне дипломатије”. Папски Савет за једин-

ство кршћана изразио је жаљење због откривања информација. По саопштењу Савета, на Кипру је усвојен став да се садржај критских договора не саопштава до коначног потписивања у Бечу.

Како каже руски теолог Роман Вершило: „У документу се тврди да је, пре отпадања Рима од Православне Цркве Римској Цркви било признавано првенство над свим Помесним Црквама и на Западу и на Истоку. Римска Црква је признавана као „извор правила вере”. Њено првенство се, тобож, заснивало на томе што су Римску Цркву основали Свети Петар и Павле и што је, наводно, постојао „осећај њиховог живог присуства у Риму” (**The Sense of the Living presence**), као и тиме што су они у Риму претрпели мучеништво и били погребени, као и чињеницом да је Рим био престоница царства и центар где су се укрштале саобраћајнице.

Првенствујући положај Рима документ Комисије приписује самом римском епископу. На тој основи римском епископу признаје се првенство части. Папа се проглашава наследником Светих Апостола Петра и Павла у сасвим (римо) католичком смислу.

Даље се у тексту разјашњава да се примат папе не састоји само у части, него и у власти („The Eastern and Western Traditions recognised a certain 'honour' (timi) of the first among the patriarchal sees which was not purely honorific... It entailed an 'authority'”).

У документу се тврди да Васељенски Сабори нису могли задобити статус васељенских без учешћа епископа Рима. Штавише, у духу потпуног папизма на папу се примењује 34. Апостолско правило о томе да епископи сваког народа треба да знају првога од њих и да ништа не чине без његовог расуђивања. Другим речима, поглавари Помесних Цркава од апостолских времена тобож признају папу за првог, за главу и ништа нису чинили без његовог расуђивања, како би требало да чине и сада.

На крају, папи се даје да има улогу судије ако окривљени епископ било које Помесне Цркве зажели да му се обрати”.

Главна тврдња овог документа састоји се у позивању на ранохришћанску Цркву, у којој је Рим био признат као „prima sedes” не само зато што је престоница државе, него и као духовно средиште. То се доказује навођењем места из посланица Светих Климента Римског, Игњатија Богоносца, Иринеја Лионског, итд. Настојава се

на томе да, иако је долазило до спорова осталих епископа с Римом, није долазило до прекида евхаристијског општења (случај сукоба између папе римског Стефана и Св. Кипријана Картагинског око поновног крштавања јеретика.) С друге стране, тврди се да је Свети Кипријан Картагински извор јединства епископата видео у „столици Петровој”.

Изложена је и идеја „петринске службе” папе код раних римских епископа, попут Св. Лава, коме се приписује тврдња да је Христос Св. Петру (и само њему) поверио да напаса јагањце Његове (Јн. 21,17). Иако се наглашава да Исток никада није признавао заснивање Цркве на Петру као личности, него на Петровој вери у Христа, ипак се каже да Исток у првом миленијуму није протествовао због развоја „петринских идеја” на Западу. Запад није одбацио Јустинијанову идеју Пентархије (пет Патријаршија: Рим, Цариград, Александрија, Антиохија, Јерусалим), али јој није придавао онај значај какав је имала на Истоку.

Најважнији исказ овог дела докуманта је, рекосмо, да евхаристијско општење није прекидано, без обзира на разлике у схватањима.

Такође, наглашава се да су у доба криза вере на Истоку епископи апеловали на папу – да пресуди (случај обраћања Св. Атанасија Великог папи Јулију). Закључак је следећи: „Мора се истаћи да је у првом миленијуму епископ Рима, као први (протос) међу патријарсима имао улогу координације и стабилизације у питањима вере и заједничарења, у верности Предању и с поштовањем саборности”.

По учесницима езотерног скупа на Криту, на раздвајање између Запада и Истока утицали су: „терминологија, менталитет и идеологија Римског Царства; промене империјалне политике које су утицале на живот Цркве; преношење престонице Царства на Исток; нагнуће и пад Римског царства на Западу, и последице које је то имало по политичку и културну равнотежу Истока и Запада; напредујуће удаљавање култура између Истока и Запада, које је водило узајамном непознавању, отуђењу и неразумевању; муслиманско ширење на територијама Александријског, Антиохијског и Јерусалимског патријархата, као и у областима Северне Африке и Шпаније; успон Западног царства Карла Великог, лични уплив извесних историјских фигура”.

Познавање тих околности би требало да допринесе уклањању препрека у обнови пуног општења.

Суштински закључак скупа на Криту, чији је завршни докуменат потписан 3. октобра 2008, састоји се у томе да су Исток и Запад били у евхаристијском општењу, без обзира на „различита мишљења”; „заједничко предање” првог миленијума треба да послужи као „модел обнове пуног општења” Истока и Запада данас.

То, по свему судећи, значи: паписти ће задржати своје схватање улоге папе, а православни своје, и наћи ће се у евхаристијском општењу. Уосталом, ово је већ наговештено. Свештеник др Радомир Поповић, у свом тексту „Црква у преговорима са римокатолицима”, је најавио „постравенски” развој догађаја („Св. кнез Лазар”, 3-4/2009, стр. 25–37, и другде):

Равенски документ посебно третира питање саборности Цркве, али у контексту власти у Цркви, односно првенства, примата (Одељак 40 и 41). Посебно се говори о епископу града Рима и његовим прерогативима и функционисању саборности Цркве. Подвлачи се поново римоцентризам, кога у суштини није било у првом хиљадугодишту, макар не у мери и облику како то виде римокатолици. У одељку 41. се, између осталог, каже да православни и римокатолици се не слажу „око тумачења историјских доказа из ове епохе везано за прерогативе римског епископа као првог, ствар која је већ била схваћена на различите начине у првом хиљадугодишту”. Овде се свесно полажу поново темељи папског првенства и васељенске духовне надлежности која нема темеље ни у Откривењу нити у црквеној историји првих хиљаду година. Ово једноставно није тешко доказати и историјским примерима. Није Рим и његов епископ био место призива (апелација) у раној Цркви како се римокатолици погрешно позивају на неке каноне црквених сабора (Сардички сабор 343. године, канони 3, 4. и 5, видети, Атанасије (Јевтић), Свештени канони Цркве, Београд 2005, стр. 273-276, напомене 15, 16 и 17)). Пример Св. Лава Првог Великог у време одржавања Четвртог васељенског сабора то очигледно показује. Папино писмо или Томос упућен сабору није био одмах прихваћен. То је учињено тек после дуге дискусије, значајних примедби и појашњења многих места у, иначе по свему православном, папином Томосу. Саборни начин постојања Цркве је део и саставни део бића саме Цркве. То не треба доказивати. Међутим, ако Црква заиста

постоји на саборни начин, онда аутоматски отпада власт било којег појединца, поготово универзална, васељенска власт и надлежност једног као средишта или центра Цркве Христове на Земљи. На Западу, није тешко закључити, није од почетка било тако, али временом, стицајем многих околности, расте моћ или власт римског Епископа, али на штету саборног начина постојања Цркве, који је на Истоку сачуван. Цркви се одузима она слобода коју јој је даровао Господ Христос. Папоцентрична установа саборности цркве на Западу и покушај пројектовање таквог става у самом Равенском документу је за Православну Цркву недопустиво и одудара од саме бити Цркве и њеног основног одређења. Православни не би смели ово да прихвате, јер би их такав став извео из Предања и православног наслеђа. Ако се преговори у овом духу наставе, што је најављено за идućу годину (2009) на тему саборности и власти у Цркви у другом хиљадугодишту до данас, Православни ће запасти у незахвалну ситуацију како да схвате, односно да прихвате и последња три сабора римокатоличке цркве, Тридентски (16. век) и Први (1869–1870) и Други ватикански сабор (1963–1965) који су једноставно потврдили и зацементирали папоцентризам до краја, по свему туђ и стран православном поимању и Цркве и еклисиологије уопште. Због овога би представници православних помесних Цркава пре самог наставка преговора у следећој години требали добро да преиспитају своје услове под којима треба преговоре да наставе. Ово утолико пре, јер већ сада у римокатоличким круговима се увелико говори да су Православни признали папско првенство – примат, што је римокатолицима био вековни сан, почев од Лионске, Флорентинске и свих потоњих унија.

Поводом Равенског документа огласио се у специјалном интервјуу кардинал Валтер Каспер један од сапредседавајућих Мешовите комисије за дијалог. Интервју је дао 18. фебруара (видети, zenit.org) и чини нам се био је доста искрен, али и веома јасан. Он каже да су „Православни пристали да говоре о универзалном (васељенском) нивоу власти у Цркви” дакле, о примату. Он даље каже: „Јасно је да се овде ради о томе да само један кандидат има ову службу, а то је римски епископ. Јер у духу древног поретка (грч. таксис), у првом миленијуму римски престо је био први.” Он исто тако упозорава да у следећим фазама преговора Православни би требало да боље и дубље осветле појам примата и појам првог, а римокатолици питање појма саборности на васељенском нивоу. Кардинал

В. Каспер признаје да је Равенски документ само „први корак и основно полазиште за преговоре”, али он стоји чврсто на позицијама своје цркве када констатује: „Када су у првом хиљадугодишћу помесне (локалне) Цркве биле у тешкоћама, оне су често апеловале (обраћале се) Риму. Рим је био чинилац призива (апела), и већ тада, у првом хиљадугодишћу играо је веома важну улогу”. Додуше, он исто тако каже да је и у првом миленијум постојало различито поимање примата, које се као такво више развијало на Западу него на Истоку. Зато је, по њему потребно проучити детаљно први миленијум хришћанства да би се постигло боље разумевање Отаца, како Запада тако и Истока.

„У првом хиљадугодишћу”, каже он „имали смо пет Патријарха-та, а сада имамо 15 Патријархата и неколико аутономних Цркава. На Западу смо имали развој који је довео до Првог ватиканског сабора (1869–1870) са дефиницијом примата јурисдикције и папске непогрешивости, развој који Православље никада није прихватило. Овде имамо крупно питање, како протумачити ове различите развоје на темељу првог миленијума? То неће бити лака расправа, напротив, биће веома тешко да се прихвате Први и Други ватикански сабор”. Дакле, кардинал је ипак свестан вековима нараслих новина које су Запад све више и више удаљавале од Цркве и од, како и он каже, првог хиљадугодишћа хришћанске историје.

Међутим, у истом интервјуу В. Касперова размишљања иду даље и чак већ сада нуде нека могућа решења. Он каже да унутар римокатоличке цркве „ми имамо два Канонска кодекса закона (*Codex iuris canonici*) – један за латинску цркву, а други за источне Цркве са којима Рим има потпуно општење (заједништво, комунија). Сагласно овим Кодексима канонских закона, примат се практикује на различите начине: на један начин у званичној римокатоличкој – латинској цркви, а на други начин у источним – присаједињеним Црквама.” Другим речима речено, кардинал отворено говори о два аршина и мерила којима се руководи званична римокатоличка црква и у преговорима које води са Црквом. Ако Православни чак и пристају на пропозиције споразума око власти, примата и саборности Цркве, римокатолици ће остати при своме, али ће применити онај други Кодекс који је већ у оптицају са источним-присаједињеним Црквама.

Он је, с друге стране свестан, и признаје да римокатолици Православнима не могу да наметну систем функционисања првенства

и власти којима данас живи та црква. Али, у случају обнове пуног јединства и заједништва, нови облик практиковања примата и власти у Цркви тек треба открити када је у питању православна Црква, при томе не одричући се постојећег поретка који је давно успостављен, не само са Првим и Другим ватиканским сабором.

Колико данашњи представници Православне Цркве аутентично сведоче Свето Предање пред инославнима, остаје да се види. Документ с Крита, из октобра 2008, рекосмо, није усвојен на Кипру у јесен 2009. Чека нас сусрет Мешовите богословске комисије крајем септембра 2010. у Бечу.

Езотерном састанку на Криту, чији документ се може наћи на www.chiesa.espressonline.it, присуствовао је епископ браничевски Игњатије (Мидић), који је присуствовао и скупу на Кипру.

Што се донедавних корифеја Цркве од Истока тиче, они су се прославили својим јасним ставом. Свештеник др Радомир Поповић о њима у свом огледу пише:

У релативно новијој историји Цркве, последњих једну стотину и педесет година православна Црква налазила се пред сличним, ако не и већим изазовима. Дугорочна стратегија римокатолика доследно се спроводи и по могућству остварује. Папа Пије Девети (1846-1878) је 1848. издао своју Окружну посланицу, и на грчком језику, којом позива Православне у црквено јединство са Римом. Православни источни патријарси са својим локалним Синодима (дакле, не само Константињградска патријаршија) после само четири месеца су издали Окружну посланицу као одговор на овај папски изазов (Посланицу видети у, И. Кармирис, Та догматика т. 2, 1968, 905–925; српски превод у, Р. Поповић, Извори за црквену историју, Београд 2006, 425–446). У Посланици се црква назива „Божји рај”, а увек има оних који „неопрезно живе и грабе се за безбожним новинама као за новим оделом и примају у сасвим исквареном облику јеванђелско учење” (Исто, стр. 425–6). Све новоуведене новине код римокатолика су „изврнуле целокупни апостолски образац по којем су све тајне и црквене уредбе извршаване, поредак који је древна света и православна Црква римска држала, која је тада (– пре Раскола) била најчаснији део свете католичанске и апостолске Цркве” (Исто, 5,12). Посланица о папизму говори као о „једновлашћу у саборној Цркви и једновлашћу у раздавању дарова Светога Духа”. Говорећи о папском ауторитету

Посланица источних патријараха, примењено на контекст Равенског документа, каже да папа „не украшава свој престо апостолским исповедањем, већ се стара да апостолским престолу потврди своје достојанство, а достојанством своје исповедање” (тачка 9). Патријарси источни се с разлогом питају половином 19. века, ко је од Отаца или од нас самих порицао њој (римској цркви), црквеним правилима дато старешинство у свештеноначалном поретку, докле год је она чувала у чистоти отачко учење” (тачка 13). Даље се каже, да у тој цркви видимо и првенство „које је преобраћено у господарење” (тачка 13). Најопасније је „папино право на господарење у слободној Цркви Божијој”. Ако би се, претпостављају источни патријарси, којим случајем догодило да се папа покаје, и ми бисмо могли рећи: „Целивамо свету руку која је избрисала сузе саборној Цркви” (тачка 15).

Сличне садржине и скоро истим поводом настала је и Посланица Антима константинградског патријарха (1895-1896) из 1895. године. Патријарх је реаговао на Окружну посланицу Папе Лава Тринаестог (1878-1903) из 1894. године. Папа се посебно у Окружници обратио и словенским црквама и народима и позвао их у јединство са Римом. Патријарх Антим посебно говори о папском првенству: „Папа мисли да сједињење може бити само ако се призна његово архијерејство и највиша духовна и световна власт целе Цркве, и ако се он, папа, призна као једини намесник (vicarius) Христов на Земљи и делилац свеколике благодати” (Посланица, тачка 2). У Посланици се каже да Папа Лав XIII изоставља све битне и важне разлике у вери и учењу, а као главни „и тобоже једини узрок несугласице истиче питање о првенству римокатоличког епископа, и упућује нас на изворе да потражимо и видимо шта су мислили наши Праоци, и шта смо имали у првој епохи хришћанства” (Исто, тачка 14). „Наша православна Црква Христова свагда је спремна да прихвати сваки предлог о сједињењу, ако само римски епископ одбаци једном за свагда самовољно уведене у својој цркви многе и различите противјеванђелске новотарије, које су и изазвале жалосно отцепљење црква ...” (тачка 3). На крају, патријарх упозорава целокупну пуноћу Цркве следећим речима: „Пазимо и чувајмо се сви лажних апостола који, долазећи у облику оваца, покушавају да варају и примамљују простодушнија срца код нас, разним и сумњивим обећањима, мислећи да је све што раде право, и обраћају ка унији,

ако се само призна папа за највишег и непогрешивог и апсолутног господара целе Цркве, и јединог на Земљи наследника Христовог и извор сваке благодати!" (Исто, тачка 25).

Изазов за Православне је био и у доба константинградског патријарха Јоакима Трећег ((1878–1884; 1901–1912) на самом почетку 20. века. Патријарх се 1902. године обратио свим помесним православним Црквама једном Посланицом у којој је скренуо пажњу на нека важна питања заједничка свим Православним. Између осталог патријарх указује и на потребу дијалога са „двема западним гранама хришћанства”, мислећи при томе на латине (римокатолици) и протестанте. Он скреће пажњу на чињеницу да поменуте западне цркве имају жељу за преговорима око постизања јединства, али исто тако каже да „није непознато да таква њихова богољубива љубав се сукобљава са непоколебивошћу ових цркава у разликама, у којима они остајући, ... јављају се савршено нерасположени да ступе на пут јединства, које се утврђује јеванђелском и историјском истином. Они пак изјављују спремност, али у границама и размерама на којима се жељена догматска сагласност за нас јавља као неприхватљива могућност” (Исто, стр. 480–481).

На патријархову Окружницу између осталих огласио се Свети Синод Руске православне Цркве из Петрограда 1903. године својом Посланицом (Видети, Р. Поповић, Извори, стр. 485–492). О латинима и протестантима Руси кажу да су „некадашња деца Мајке Цркве и овце једног стада Христовог које су се сада завишћу ђавола одвојиле и залутале... Нашим милим и уваженим и браћи (латинима и протестантима) познате су свагдашње жеље Рима, које су биле узроком његовог отцепљења; позната су у историји његова разна лукавства, и тајна и јавна, која су била упућена да потчини себи православни Исток; познате су скупе школе, мисионарска друштва, посебни монашки редови и друге установе,... а једино у циљу да улове за себе децу православне Цркве... Према томе, ма како да су мирољубиве речи латина, ма како пажљиво они исказивали и наглашавали своју особиту љубав и уважавање према праославној Цркви, ипак те речи не треба и не могу да сакрију од наших очију погрешке Рима; зато по прекој потреби морамо још више јачати нашу обазривост и одлучност да тврдо стојимо на непоколебивом темељу Православља и да се не заведемо никаквим лажним миром ...” (Исто, стр. 488).

Помолимо се Господу да и данашњим сведоцима Православне Истине (Христа Бога!) дарује овакво мужанство у одбрани вере од папских претензија!

Шта уче јеретици, а шта уче Свети Оци

Од свога оснивања, Црква Божја није знала ништа о догмату о „папској незаблудивости“. Тај догмат је камен темељац данашњег папизма, и паписти га се не могу одрећи, јер би тиме уништили све основе своје земаљске моћи и власти. Православни тај догмат не могу прихватити, јер би престали да буду православни. О чему се, заправо, води полемика?

Римокатоличка црква је усвојила догмат о папској незаблудивости на Првом ватиканском концилу, а формално га је прокламовао папа Пио IX, 18. јула 1870. То учење тврди.

„Ово је догма којом је божански откривено да римски понтифекс поседује ону непогрешивост коју је божански Искупиатељ желео за Своју Цркву. Одлуке понтифекса непогрешиве су по питању Цркве и не могу се променити“. У „Катекизму Католичке цркве“ (Бискупска конференција Хрватске, 1994.) пише: „Колегиј или збор бискупа нема власти осим ако се не схваћа заједно са римским бискупом (папом, нап. В. Д.) као својом главом/.../ Римски бискуп, као глава бискупског збора, има НЕЗАБЛУДИВОСТ снагом своје службе када, као врховни пастир и учитељ свих вјерника, који своју браћу утврђује у вјери, дефинитивно проглашује науку вјере и морала.“

У шта треба да верује обичан римокатолички верник кад је папа у питању? Ево одговора датом једном вернику у хрватском римокатоличком листу „Глас концила“:

КОЈЕ OVLASTI IMA NOSITELJ PAPINSKE SLUŽBE U CRKVI?

Papa je vrhovni poglavar Katoličke Crkve i suveren države Vatikan. Мене особно, а вјерујем и друге читатеље, занимало би које главне овласти у Цркви има носитељ папине службе? Може ли њега итко у Цркви позвати на одговорност?

Stjepan iz Varaždina

Crkveni Zakonik kanonskoga prava za papu koristi ove službene nazive: „rimski prvosvećenik“, „Petrov nasljednik“, „biskup Rimske Crkve“, „namjesnik Kristov“, „glava Biskupskoga zbora“, „pastir opće Crkve“

i „vrhovni pastir Crkve”. Sam izraz „papa” u Zakoniku se uopće ne navodi, osim što se koristi pridjev „papinski”. Svi ti nazivi za papinsku službu imaju duboko teološko i crkvenopravno značenje.

Papinska služba je služba biskupa Rimske Crkve (rimskog biskupa – kako se najčešće navodi u Zakoniku) u kojoj traje služba koju je Gospodin pojedinačno povjerio Petru, prvaku apostola. Ta služba prenosi se na sve zakonito izabrane Petrove nasljednike a sastoji se u tome da je nositelj te službe glava Biskupskoga zbora, namjesnik Kristov i pastir opće Crkve. Kad se kaže da je papa „glava Biskupskoga zbora”, onda se ističe da je samim tim što je biskup član Biskupskoga zbora, a time što je rimski biskup, papa je prvak Biskupskoga zbora, kao što je apostol Petar bio prvak apostolskoga zbora. Kad se kaže da je papa namjesnik Kristov – a taj pojam potječe iz vrlo stare crkvene tradicije a navodi se i u dokumentima i Prvoga i Drugoga vatikanskog koncila – onda se ističe da je papina riječ, odluka zadnja, protiv koje na zemlji ne može biti priziva, a takvu ovlast papa ima od Krista samoga. Pojam „pastir opće Crkve” – a tome je pojmu identičan i „vrhovni pastir Crkve” – označava prvenstvo učiteljske, posvećujuće i upravljačke vlasti u čitavoj Katoličkoj Crkvi.

Nositelj papinske službe ima u Crkvi „vrhovnu, potpunu, neposrednu i opću redovitu vlast koju uvijek može slobodno vršiti”. Da papa ima vrhovnu vlast, znači da ima vlast izravno od Boga, da nije ovisan ni o kakvoj vlasti u Crkvi i da je iznad svih nositelja vlasti u Crkvi. Zato protiv papine odluke, dekreta ili presude nema priziva ni utoka, niti tko može papu pozvati na odgovornost. Da papa ima „potpunu vlast”, znači da njegova vlast obuhvaća sva područja crkvenoga života, dakle navješćivanje, posvećivanje i upravljanje. Papina „neposredna vlast” sastoji se u tome da papa može u svako doba i posvuda u svakoj mjesnoj Crkvi intervenirati svojom redovitom vlašću. Papina „opća redovita vlast” sastoji se u tome da ima vlast nad svim mjesnim Crkvama i nad svim vjernicima, dakle vlast koja se i u teritorijalnom i u osobnom pogledu proteže na čitavu Katoličku Crkvu.

Jedinstvena je uloga rimskoga biskupa, tj. pape u naučiteljskoj službi Crkve. Zadaća naviještanja evanđelja za svu Crkvu povjerena je osobito rimskom prvosvećeniku i Biskupskome zboru. Snagom svoje službe papa je nezabludiv u naučavanju onda kad kao vrhovni pastir i učitelj svih vjernika konačnim činom proglašava da je neki nauk o vjeri ili ćudoređu obvezatan. Tom ovlašću da proglašava dogmu u dosadašnjoj povijesti papinstva poslužio se samo jedan papa, i to papa Pio XII. koji je g. 1950. proglasio dogmu o Uznesenju Marijinu na nebo nakon što je

primio potvrdu od svih biskupa da cijela Crkva vjeruje u uznesenje na nebo Blažene Djevice Marije. Specifična učiteljska uloga pape pokazuje se na općem koncilu kad papa proglašava ono što biskupi svega svijeta s papom kao učitelji i suci vjere i ćudoređa prihvate.

Novi Zakonik kanonskoga prava izričito zahtijeva „vjernički posluš um i volje nauku koji o vjeri ili ćudoređu izriču bilo vrhovni svećenik bilo Biskupski zbor kad vrše vjerodostojno naučavanje iako ga ne namjeravaju proglasiti konačnim činom”. To se osobito odnosi na papinsko redovito naučavanje enciklikama i pobudnicama.

Papina ovlast u praktičnom životu mjesnih Crkava osobito se pokazuje prigodom posve slobodnog imenovanja ili potvrđivanja zakonito izabranih biskupa. Papa također ima pravo, po svojoj procjeni, prihvatiti ili odgoditi ostavku biskupa koji su navršili kanonsku dob (tj. 75 godina) za podnošenje ostavke na upravu biskupijom ili na drugu službu koju obavljaju. Papa također imenuje i opoziva izaslanike bilo osobne, bilo Apostolske Stolice.

Osobito je atraktivno papino pravo da sam izabire kardinale, stvara ih i daje im naslov. Papa također saziva konzistorij, tj. kardinalski kolegij.

Papinoj skrbi povjerene su i ustanove posvećenoga života (redovničke zajednice i sekularni instituti). „Pojedini članovi treba da se pokoravaju vrhovnom svećeniku, kao svojem najvišem poglavaru, i zbog svete veze poslušnosti” – kaže se u Zakoniku kanonskoga prava. Papa, skrbeći za ustanove posvećenoga života i za potrebe apostolata, pojedine ustanove posvećenoga života izuzima od vlasti mjesnih ordinarija i podlaže sebi samome ili drugoj crkvenoj vlasti.

Papa je i vrhovni sudac za sve članove Katoličke Crkve, bilo da sudi osobno, bilo preko redovitih sudova Apostolske Stolice ili sudaca koje je sam ovlastio. Jedino papa ima pravo suditi u parnicama koje se tiču duhovnih i s duhovnim povezanih stvari te koje se tiču povreda crkvenih zakona, a kad su optuženi vrhovni vladari država, kardinali, izaslanici Apostolske Stolice i biskupi. Osobno je papa izuzet od svakog suđenja u Crkvi. To da papa ne može biti u Crkvi suđen, ne znači da mu nitko u stvarima u kojima je samo čovjek kao svaki drugi ne bi smio ništa prigovoriti ili ga na nešto, pa što se tiče i njega osobno, upozoriti.

Papi u obavljanju službe pomažu biskupi, osobito preko Biskupske sinode, zatim kardinali, te posebno različite ustanove osnovane prema potrebama doba (kongregacije, papinska vijeća i druga tijela) – a svi vrše povjerenu službu u papino ime i papinom vlašću.

<http://www.glas-koncila.hr/portal.html?catID=6&conID=156&act=show>

Ово учење не може се наћи у Светом Писму, иако Рим изјављује како им стихови из Мт.16;18 дају искључиво овлашћење да управљају хришћанским светом.

Историја је у том погледу јасна и читајући страницу за страницом сведочења Светих Отаца, очевидаца најранијих учења вере, увиђамо да је Стена – Христос и да исповедање вере Петра чини само првим верником -ништа више, али и ништа мање од тога. Св. Павле је недвосмислен када каже:

„Јер темеља другог нико не може поставити осим постојећег, који је ИСУС ХРИСТОС” (1. Кор.3;11).

Стена (petra) је благословена и једина је стена вере која је исповеђена устима Петровим. На овој стени исповедања вере изграђена је Црква.

**Св. Иларије Пиктавијски (око 315-368),
Друга књига о Тројици**

Петар није имао првенство над апостолима, већ међу апостолима и Христос им је рекао: „Саградићу на Себи, а не на теби.”

Св. Августин (+430)

Ако верујеш да је Бог читаво здање Своје Цркве изградио једино на Петру, шта ћеш онда рећи о Јовану, Сину Грома? Шта ћеш рећи о сваком од апостола? Хоћеш ли се усудити да кажеш да врата паклена неће надвладати једино Петра, а све остале хоће...? Зар те речи нису упућене свима њима?

Ориген, Коментари на Јеванђеље по Матеју

Христос је Стена која је даровала Своје апостоле, тако да се и они могу назвати стенама. Бог је засновао Цркву Своју на Овој Стени, и по тој Стени Петар је добио своје име.

Св. Јероним (+419), Шеста књига о Матејевом Јеванђељу

Црква, Дом Господњи, саграђена је на темељима вере апостола и пророка.

**Св. Василије Кесаријски (+379),
Друго поглавље Књиге Исаијине**

Вера је темељ Цркве, јер није речено за личност, већ за веру Св. Петра, да је „врата паклена неће надвладати”; свакако да је исповедање вере оно што неће надвладати силе паклене. Исус Христос је Стена. Он благодат Свог имена није ускратио Петру, јер је он од стене позајмио постојаност и чврстину своје вере – твоја Стена је твоја вера, а вера је темељ Цркве. Ако си стена, бићеш у Цркви, јер је Црква изграђена на стени... (исповедања вере у Христа Исуса).

Св. Амвросије Милански (+397)

Ученици су, расправљајући о првенству, били опоменути Христовим законом једнакости, Који им је рекао: „Морате постати као деца.”

Св. Климент Александријски (+223), „Стромате”, књ.5,гл.5

Стена на којој ће Христос саградити Своју Цркву значи веру исповедања.

Св. Јован Златоусти (+407), 53. омилија на Матејево Јеванђеље

Стена је сваки који подржава Христа... ко је пио из духовне стене која их је пратила.

Ориген (+253), Коментари на Јеванђеље по Матеју, XII:10

Христос је рекао Петру... „саградићу тебе на Себи”, а не „саградићу Себе на теби”. Они који желе да буду саграђени на људима, кажу „ја сам Павлов”, „ја сам Аполов”, „ја сам Кифин”. Међутим, они који нису желели да буду саграђени на Петру, већ на Стени, кажу „ја сам Христов”.

Св. Августин (+430), „Исправке”, 13. проповед

Данас се углавном сећамо оних који су блистали великим и блиставим сјајем побожности. Ја мислим на Петра, Јакова и Јована, који су кнежеви хора Апостола... Апостоли Господњи били су звезде које су обасјале све под капом небеском. Њихови кнежеви и старешине – Петар, Јаков и Јован, чије мучеништво славимо, патили су на много начина... Петар је примио милост славом која је одговарала његовом достојанству... Јакову је одсечена глава, јер је тежио да поседује Христа, који је уистину ЊЕГОВА ГЛАВА, јер је глава човека Христос, Који је у исто време и једина Глава Цркве... Апостоли

су темељи Цркве, стубови и потпоре истине... из њих теку обилни потоци Божанског учења.

Св. Григорије Нисијски (+395)

Верујем да под Стеном треба да подразумевате непоколебиву веру апостола.

Св. Иларије Пиктавијски (+368), Друга књига о Тројици

Он (Петар) назван је стена да би на своју ВЕРУ (стену) могао примити темеље Цркве.

Св. Григорије Богослов (+390), 26-та беседа

Реч „стена” има само именичну вредност – она не означава ништа осим постојане и непоколебиве вере апостола.

Св. Кирил Александријски (+444)

Јер ни Петар, кога је Господ најпре изабрао... – када је касније Павле са њим расправљао о обрезашу, ништа није дрско захтевао, нити је било шта надмено присвајао тако да би се могло рећи да он има првенство, нити је захтевао да га морају слушати новајлије или они који су касније дошли.

Св. Кипријан Картагински (+258)

Петар и Јован били су једнаки у достојанству и части. Христос је темељ за све – непоколебива стена на којој смо сви ми саграђени као духовна тврђава.

Св. Кирил у писму Несторију

„Ти си Петар”. Стена је био Исус Христос; Петар је тек онда, када Га је исповедио онако како Га исповеда Црква, (због своје вере) и био назван Петар, Стена... између ова два мишљења, нека читалац изабере оно које је највероватније.

**Св. Августин (+430), Исправке,
13. проповед; (Contra Julianum, 1:13)**

Погледајте како Петар све ради уз заједнички пристанак и ништа не одлучује искључиво својом сопственом влашћу или старешинством.

Св. Јован Златоусти (+407)

Стена је јединство вере, а не Петрова личност.

Св. Кипријан (+258)

Стена је Врховни Логос; ето зашто је Петар потекао од Стене, а не Стена од Петра.

Св. Августин, Исправке

Епископ Александријски имаће потпуни надзор и јурисдикцију над Египтом, Либијом и Пентаполисом. Исто тако, римски епископ имаће их над онима који потпадају под Рим, док ће епископ Антиохијски као и остали епископи имати потпуни надзор и јурисдикцију над оним верујућим који потпадају под њихову власт.

V Васељенски сабор, Канон 6

У руковођењу Црквом, сваки епископ има слободу одлучивања по својој сопственој вољи, одговарајући једино Богу за своја дела. Нико од нас се не сме поставити као епископ над епископима, нити приморати свог брата да му се покори; сваки епископ Цркве има потпуну слободу и овлашћења; као што њему не могу судити други, ни он не може судити другима.

Св. Кипријан (+258)

Погледајте (у Делима апостолским), да после Петра говори Павле и нико не приговара. Јаков посматра и остаје миран, јер је првенство Цркве било поверено Јакову.

Св. Јован Златоусти (+407)

На питање да ли за римско првенство, формулисано као такво на Првом ватиканском концилу а такође, нажалост, и на Другом, уопште може бити места (у православној еклисиологији)... мора се категорички одречно одговорити... Чим је папа почео да посматра своју епископску власт темељно различитом од власти осталих епископа, за њега је постало немогуће да и даље остане у заједници са Православном Црквом... Православна мисао води ка радикалном одбијању римског првенства у стварима јурисдикције и по питању непогрешивости.

Православни богослов С. Харкианакис

Ако и ми кажемо, „Ти си Христос, Син Бога живогa”, онда и ми постајемо Петар... јер свако ко се саобрази Христу постаје Стена. Да ли Христос даје кључеве Царства искључиво Петру, док их остали благословени људи не могу добити?

Ориген, Омилија на Јеванђеље по Матеју, XIII

Данас се ранохришћански Оци и Учители Цркве не читају довољно. То је потребно више него икад, јер је мисао нашег времена маглопита и неодређена, као и стога што постоји доминантна тежња духа да се занемаре и пренебрегну суштинске и виталне разлике у трагању за привидним, спољашњим јединством, за коришћењем приближно истих термина или сличних фраза које не засецају јасно и отворено у корене ствари о којима се дискутује. Оци и Светитељи који су сачували и изградили Цркву нису били толико слепо заљубљени у јединство ради јединства да би могли допустити и најмање умекшавање или прилагођавање Истинитог Учења нежним осећањима или због жеље да се не повреди уважено пријатељство. Они такође нису могли ћутати само зарад конвенционалне љубазности или учтивости када би се њихови пријатељи придржавали догматских грешака или били следбеници недоличних радњи. Благо, попустљиво, олако толерисање грешака по питању Вере, тако карактеристично за савремену Цркву и данашње верске поглаваре, није било она стена на којој је Црква саграђена, нити најјача тврђава вере која је кроз векове сачувала Хришћанство и Цркву.

православни свештеник, о. Михаил Гелсингер

Свето Писмо више пута упућује на „угаони камен” као на стену, док је Исус Христос једини темељ на коме се може изградити Црква. На сваком месту Библије, подједнако и у Старом и у Новом завету, када се употреби реч „Стена” видимо да упућује на Божанство или на веру у Свемогућег Бога... а свакако не на Петра. (Изл.17,6; 33,12; Закони пон.32,4; 32,15; 32,18; 32,31; 1. Сам.2,2; 2.Сам. 22,2; 22,32; 22,47; 23,3; Пс.28,1; 31,3; 62,2; 89,26; 92,15; 95,1; Иса.17,10; 1.Кор.10,4). Од свих Отаца који су тумачили те одломке у Јеванђељима (Мт.16,18), ниједан од њих не примењује их (те одломке) на римске епископе као на Петрове наследнике. Колико се Отаца бавило тим текстовима, па ипак ниједан од оних, чији су коментари дошли до нас – Ориген, Златоусти, Иларије, Августин, Теодорит – није дао

ни најмањи наговештај да је Петрово првенство последица наименовања и обећања датог Петру. Ниједан од њих стену ли темељ на коме ће Христос саградити Своју Цркву није протумачио као обавезу дату Петру да би била пренета на његове наследнике, већ су под њом (стеном) подразумевали или Самог Христа, или Петрово исповедање веровања у Христа, а често и једно и друго, или су, пак, мислили да је Петар био темељ заједно са свима осталима, на дванаесторицу који су сви заједно камени – темељци Цркве.

проф. И. фон Долингер (19. век)

Кардинал Левада јасно је рекао да је циљ римокатоличког екуменизма унијаћење – сачувај свој обред, али признај папу. Стога понављамо: православни екуменисти су или умно ограничени, па зато неспособни за вођење дијалога с „лукавим латинима“, или наивни (па опет неспособни за вођење дијалога с „лукавим латинима“), или злонамерни (умртвљују свест правоверних из криптоунијатских разлога лажући их да они папистима „нешто сведоче“). Било како било, Црква од Истока никад неће признати папу римског док год он остаје непокајани јересиарх. Борећи се за чистоту православне вере, спасавајмо своје душе, и душе својих потомака, да нас се преци не би постидели кад их сретнемо пред Престолом Божјим.

2010.

**Папа у Србији:
да или не?**

Срби и папин Drang nach Östen

Однос Срба према папи римском, проглашеном, на I ватиканском концилу, незаблудивим *ex cathedra* по питањима вере, у пракси су најбоље показала два дична архијереја – Петар II Петровић Његош и патријарх србски Гаврило.

Када је био на опоравку у Италији, Његош је одбио да изађе из кочија и поздрави папу кога су носили у носиљци (како је закон то налагао) – није желео да брука своје православно владичанско достојанство. Такође, одбио је да у Ватикану пољуби и окове Св. апостола Петра, рекавши да „Црногорци не љубе ланце”. И то је био симболичан гест – не из непоштовања према Св. Петру, него због порицања папиног тврђења да је он – „наследник Петров” и „намесник Христов”. Патријарх Гаврило је, док је чекао повратак у Београд (комунистичке власти га још нису желеле), у тешким материјалним условима послератног изгнанства, одбио материјалну помоћ папе Пија XII, Степинчевог духовног оца, рекавши да после папине подршке крволоку Павелићу, никад му не би отишао на ноге, ма какву помоћ да добије. Патријарх Гаврило је напоменуо да циљ Срба никад није био угодан живот и изобиље, него је то пут раних хришћана – страдање за Истину и Правду.

Свети Николај Жички и Св. Јустин Ћелијски су однос Срба према папи богословски утемељили – Св. Николај је рекао да богоодступничка Европа почива на папи и Лутеру (и да су усташе за своју ревност у злу „похвале добиле из пакла и Рима”), док је отац Јустин истицао да су три највећа пада у историји – пад Адамов (отпадање од Бога), пад Јудин (издаја Бога) и пад римског папе (проглашавање себе за бога).

Пайине империјалне заставе

Све ово знамо. Знамо за унијаћење и католичење Конавала, Сиња, Далмације, Славоније, Срема, Жумберка, Западне Херцеговине. Знамо за злочине „црно-жуте” К und К монархије и НДХ према Србима: и једни и други потицали су од ватиканофилије која је значила србофобију. Знамо и да Ватикан, у савезу са Вашингтоном (о чему пише Ен Лакроа Риз у својој књизи о спољној политици папског трона од Првог светског до хладног рата), зида Европску унију (садашњи председник ЕУ је одани римокатолик, зар не?). Као што је Пије XII Американцима понудио „хришћанску демократију” Конрада Аденауера, негда нацистичког градоначелника Келна, а Војтила с Реганом радио на осмишљавању русофобске „перестројке” (о папиној улози у том процесу писао је 1992. Горбачов, у свом тексту „Мој пријатељ папа”), тако је и папа Бенедикт XVI свој рођендан 2008. прославио у друштву Џорџа Буша Млађег. Уосталом, Бенедикт XVI је од младости близак суперглобалистима Билдерберг групе.

Знамо да је, од 1999, кад је био у Румунији, Карол Војтила посетио и Грчку, Бугарску, Грузију, Украјину (упркос противљењу патријарха Алексеја II). Ватикан и Цариград се, од доба Павла VI и Атинагоре, редовно срећу, а молитвено општење (осим сапричешћивања) постало је уобичајено. Дакле, у оквиру *Drang nach Osten* остали су непосећени само Москва и Београд. Озбиљни и одлучни Бенедикт XVI не крије своје претензије: и 2000. године, кад је, као кардинал Рацингер објавио декларацију „*Dominus Jezus*”, и 2007, кад је одобрио одговоре на нека еклесиолошка питања, које је објавила Конгрегација за пропаганду вере, Бенедикт XVI је више него јасан: Римска црква је, по њему, Црква у пуном значењу те речи, а сви остали хришћани, који не признају папу, пате од извесног „недостатка”.

Дакле, папи је циљ да пободе своје империјалне заставе у Србији и Русији, још једном демонстрирајући моћ (коју, реално, има).

Како су ња доводили у СФРЈ?

Настојања да се римски папа доведе у Београд нису од скоро. Покушаји отупљивања свести о томе да између Срба и Ватикана не стоји ружичњак, него Јасеновац, почели су након II ватиканског

концила, када је папа Павао VI, скупа с цариградским патријархом Атинагором, кренуо у екуменски загрљај корацима од седам миља. Павао VI је наложио својима да сваког јануара држе „осмине за јединство кршћана” (заједничке молитве римокатолика, православних и протестаната). Прва таква „осмина” одржана је у катедрали у Сплиту 1966. Молитву је предводио бискуп сплитско-макарски Фране Франић, а придружио јој се србски свештеник Марко Плавша (упркос изричитом противљењу епископа далматинског – касније жичког! – Стефана Боце).

Те исте, 1966. године, Тито се мири с Ватиканом (заборављају му суђење Степинцу, а он њима подршку усташама), и долази до успостављања дипломатских односа између СФРЈ и папског трона. То за последицу има окрилаћење „Цркве у Хрвата”; стиже се дотле да надбискуп загребачки Фрањо Кухарић 1979. званично уводи свакогодишњу комеморацију Степинцу у загребачкој катедрали, чему режим не поставља препреке (док је 1978. године власт Титославије званично ЗАБРАНИЛА уношење дела владике Николаја Велимировића у земљу, јер је то „непријатељска пропаганда”).

Од седамдесетих година 20. века, па све до распада СФРЈ, стално се одржавају екуменски сусрети, богословски дијалози и заједничке молитве православних и римокатолика. Режим је све наклоњенији Ватикану, због чега папа штедро узвраћа – државни секретар најмање земље на свету, кардинал Силвестрини, присуствује сахрани Јосипа Броза Тита у мају 1980, а 1983. године папски трон даје подршку мултиетничкој социјалистичкој и несврстаној Југославији. Зато ће председик Председништва СФРЈ, Цвијетин Мијатовић, 1981. године позвати папу да посети Београд. Влада Хрватске је те исте године препоручила савезној влади да дозволи папину посету јер иста „под увјетом да се правилно схвати и добро организира, може произвести дугорочне позитивне политичке ефекте и последице”. Папа Иван Павао II 18. марта 1983. године тражи од бискупа у СФРЈ да наставе дијалог с православнима и чувају међуверску хармонију, а посебно поздравља југословенске муслимане. Хрватски бискупи позивају папу да им дође на Национални еухаристички конгрес 1984. У току јануара и фебруара те године, папски нунције Кекини и бечки надбискуп Франц Кениг преговарали

су с властима у Београду о посети папе, али преговори су пропали – патријарх Герман је пристао да се сретне с папом у Београду тек пошто се с њим види у Јасеновцу, где Иван Пavao II треба да се поклати православним жртвама католичке Ендехазije.

„*Луде деведесете*”

А онда су дошле „луде деведесете”. Ватикан више није подржавао мултиетничку Југославију. Штавише!

Усред крвавог рата у бившој Југославији, иако је знао шта то значи, Папа је овластио свог државног секретара да 26. новембра 1991. земљама Конференције о европској безбедности и сарадњи упути *Меморандум* са захтевом за признавање Словеније и Хрватске у авнојевским границама. У *Меморандуму* се, између осталог, каже: „Света Столица, пред огорченим борбама које се воде у Хрватској, позива заједницу држава да поново размотри потребу поштовања права на независност народа Хрватске и Словеније и народа који би жељели да остварују то право”. Хрватски бискуп Ратко Перих, у свом предавању о „црквеној дипломатији” (Глас концила, 7/1994), каже да је Папа 26. 11. „позвао представнике држава КЕБС-а и том приликом им уручио *Меморандум* у којем је затражио да те земље признају Хрватску, а кад је уочио да се оне колебају, онда је учинио искорак и 13. сijeчња 1992. на темељу јавно изнесених увјета признао Републику Хрватску и касније 20. коловоза Републику Босну и Херцеговину”. У својој књизи *Разбијање југословенске државе 1989/1992 – злочин ирошив мира*, др Милан Булајић је закључио: „Одлуку о коначном разбијању југословенске државе покренуо је Ватикан – света Столица, Меморандумом држава КЕБС-а 26. новембра 1991; договорено је на састанку папе Јована Павла II са немачким министром Х. Д. Геншером 29. новембра у Ватикану – да се оствари прије католичког Божића 25. децембра 1991.” Тим поводом, патријарх Павле је Папи упутио писмо болног протеста, подсећајући га да ће таквом одлуком да „благослови и освешта и средства која су употребили носиоци младе хрватске демократије, историјски наследници нацистичког злочинца Павлића, при чему су не мало учешће узели и многи клирици Римокатоличке цркве у Хрватској”.

Папа је био против бомбардовања НАТО-а 1999, али је био за бомбардовање Срба у Босни 1995, када је од Клинтона тражио да „објави рат рату”. Однос Папе према Србима у Босни најбоље је описао владика бачки Иринеј у свом интервјуу НИН-у (НИН, 20. јун 1997): „Чак је и папа Јован Павле II, поводом уласка Војске Републике Српске у Жепу и Сребреницу, говорио о „поразу цивилизације” и „срамоти човечанства”, али није ништа изјавио док су редовне хрватске јединице из разних оружја тукле бескрајну колону српских избеглица и њихове нејачи из Крајине 1995. године”.

Неизмерно „волећи” србски народ, Папа је прогласио блаженим Алојзија Степинца, кардинала „Цркве у Хрвата”, члана усташког државног сабора, човека који је одушевљено поздравио долазак Павелића и Ендехазије, тражећи да се у свим црквама служи „Те Деум” (благодарење Богу). Степинац је од папе Пија XII (кога је Иван Павла II такође прогласио „блаженим”) добио право да буде војни викар усташке војске SINE TITULO, а руководио је прекрштавањем око 250 хиљада православних Срба и њиховим „повратком” у загрљај „Свете Столице”. Иван Павла II, тај србољубац, Степинца је назвао „слугом Божјим”, „мучеником вјере”, који је симбол „чврстог лика Цркве у Хрвата”. Све се ово збило у јесен 1998.

У лето 2003, Папа је наставио да шаље пољупце Србима: прогласио је блаженим Ханса Ивана Мерца, једног од раних идеолога хрватских крижарских братстава, из којих ће се регрутовати многе усташе. Папа је, свесно и изазовно, дошао да беатификацију изврши у Бања Луци, и учинио је то код самостана Петрићевац, из кога је потицао познати фратар Мирослав Филиповић-Мајсторовић, „фра Сотона”, логорник у Јасеновцу и монструм који је извршио покољ у бањалучким селима Дракулићи, Мотике и Шарговац, кољући србску децу у школи, пред учитељицом.

Римокатоличка црква на Косову је показала своје право лице у активностима косовског бискупа Марка Сопија, који је, између осталог, тврдио да су тамошње светиње србског Средњег века у ствари подигли Шиптари римокатолици, касније насилно преведени у православље. Сопи је устврдио да су Срби, после уласка НАТО снага на Косово, морали да беже у Србију зато што су се „понашали веома лоше у последњих десет година, а нарочито за

време рата, па је било сасвим природно да се боје за свој живот”. Најзад, Ватикан је Косову дао статус апостолске администратуре (као независној области), а Сопи је постављен за папиног администратора.

Међутим, упркос свему, поједини Срби су вапајно желили папин долазак. Вук Драшковић је, у свом интервјуу НИН-у 23. септембра 1994. изричито тражио да папа „доleti” у Београд и тврдио да је то једини начин да нам „међународна заједница” укине санкције. Тада је тражио и да патријарх српски Павле „служи литургију” са шефом државе Ватикан.

Папа за 21. век

И за време Слободана Милошевића било је, пре свега у ЈУЛ-у, оних који су сматрали да би папина посета била политички корисна. А онда је, уочи избора 2000. године, у Србију изненада стигао загребачки надбискуп Јосип Бозанић. НИН од 24. августа те године писао је да је Бозанић послат да, у име Ватикана, подржи антимилошевићевске снаге у СПЦ. У то време је и епископ шабачко-ваљевски г. Лаврентије, са 36 својих свештеника, посетио папу Ивана Павла II у Кастел Гандолфу.

По доласку ДОС-а на власт, опет је призиван папа. Почетком маја 2001, новине су објавиле вест да Иван Павао II ипак стиже, и да ће његову посету, с 10 милиона долара, финансирати компанија „Браћа Карић”. Почетком 2002, челник католичког екуменског „офиса”, кардинал Валтер Каспер, у Београду је изјавио да би папа радо дошао у Београд, загрлио патријарха Павла и „благословио српски народ” – али, прилике још нису зреле (то је у мају 2002. изјавила и Бискупска конференција СРЈ). Ватикан је уложио новац и у медијску припрему папиног доласка – новинари „Политике”, НИН-а, ТАНЈУГ-а, „Гласа Подриња”, „Православља” и „Данаса” посетили су Рим и разговарали с тамошњим званичницима.

Кардинал Каспер је тада позвао Србе да не гледају у прошлост, него у будућност („Политика”, 7. јул 2002.), а дон Целестин Миљоре из Државног уреда Ватикана је сматрао да ће папа посетити Србију „у блиској будућности” („Политика”, 8. јул 2002.)

У августу 2002, епископ Лаврентије је обишао папу Ивана Павла II у Торонту, а с њим су се срели, крајем те године и митрополит Амфилохије и епископ Иринеј (Буловић).

Папу су у Београду желели да виде многи НВО делатници и „другосрбијанци”, од којих је најглатији ватиканофил, маскиран у „теоретичара теологије”, Мирко Ђорђевић. Светозар Маровић, председник Државне заједнице СЦГ, уочи отцепљења Црне Горе (за које су црногорски римокатолици, на челу са дон Бранком Сбутегом, здушно били), звао је папу у Београд и поручивао СПЦ да је дошло време да се „реформише” у складу с „духом времена” (што су неки изгледа озбиљно схватили, па су, први пут у историји Богословског факултета СПЦ, недавно, као гостујућег професора довели из Загреба Јурета Зечевића, хрватског стручњака за екуменизам.)

Оно што је кључно за папин недолазак у Србију био је одлучан став блаженопочившег патријарха србског г. Павла: папа не може доћи у посету СПЦ док се Св. Арх. Сабор наше Цркве с тим не сагласи, говорио је он. Тиме је патријарх србски мудро стављао до знања да је он само ПРВИ МЕЂУ ЈЕДНАКИМА, а не „Христов намесник на земљи”, коме су бискупи покорни као „наследнику Петровом”. „Мистички”, није случајно да је председник Србије Борис Тадић, папу поново позивао док је патријарх Павле умирао у Београду, новембра 2009.

За крај

Као поглавар државе Ватикан, битног савезника ЕУ, папа Бенедикт XVI је добродошао власти која хрли у ЕУ и НАТО.

Он има право и да посети своје вернике у Србији (којих је, у СР Југославији, према попису из 1991, било 5,1%). Али, кад је у питању посета Цркви Светог Саве, ту би ствар требало ставити на „референдум”, на коме не би гласали само живи, него и покојни Срби, од Јадовна до Јасеновца. Они из Пребиловаца, Глине и Госпића, мушкарци, жене и деца (нарочито деца из усташких логора у Сиску и Јastreбарском), заслужили су да гласају на том референдуму – својом крвљу и сузама, који до неба, и данас, вапију за правдом. А на Св. архијерејском сабору који ће одлучивати о позиву папи требало

би да гласају и свештенотомученици – епископи Доситеј Загребачки, Петар Сарајевски, Платон Бањалучки и Сава Горњокарловачки, које су усташе умучиле као православне Србе.

Резултати таквог референдума су нам, чини ми се, јасни. Јер, како рече Иван. В. Лалић: „Гласови мртвих – то нису мртви гласови”. А народ је, по Владимиру Соловјову, заједница мртвих, живих и нерођених.

2010.

Поводом педесетогодишњице смрти Алојзија Степинца

Уношење у римокатолички календар, у јесен 1998, кардинала Алојзија Степинца („беатификација”, проглашавање „блаженим”, што је увод у канонизацију), упркос противљењу многих угледних личности Запада, била је плод жеље римског папе да се одужи својим верним Хрватима, вековном „предзиђу кршћанства” пред „Бизантом” и источним „шизматичима”, то јест православнима. Папа Иван Павао Други, упркос помирљивом и екуменистичком речнику, није био нимало мањи мрзитељ православног Истока од било ког свог претходника. То је папа који је отворено тражио бомбардовање Срба у Босни и Херцеговини 1995. године („Понекад је потребно објавити рат рату”, рекао је тада).

Ко је био Алојзије Степинац, довољно је познато. Још пре Другог светског рата у свој дневник је записао речи непријатељства према Србима. Када је Ендехазија почела да постоји, он ју је одмах поздрављив надбискупском окружницом, у којој је истакао да се римокатолички пастири у Хрватској придружују „народном веселу и заносу”, „пуни дубоког ганућа и топле захвалности Божијем Величанству.” Тада је изјавио: „Познајући мужеве који данас управљају судбином хрватскога народа, ми смо дубоко увјерени да ће наш рад наићи на пуно разумијевање и помоћ.” Свим свештеницима је наредио да служе „Те Деум”, службу захвалности Богу због успостављања Ендехазије. Крижарска братства су била редови нарочито активних римокатоличких верника, који су и у Краљевини Југославији деловали са Степинчевим благословом. У њиховом листу „Недјеља”, 27. априла 1941. писало је: „Војска Адолфа Хитлера, вође њемачког народа, била је најсвечаније дочекана у хрватским крајевима, јер су

срушили ту омражену кулу звану Југославија. (...) Да живи Поглавник др Анте Павелић!"

Римски папа Пио XII послао је одмах свог легата Рамира Марконеа, који ће му бити повереник за односе са Павелићевим режимом. Исти тај папа поставио је надбискупа Степинаца за војног викара „sine titulo” за хрватску војску. Хрватска војска су били домобрани (регуларне јединице) и усташе (ударна песница режима). И једнима и другима духовни отац је био Степинац.

Исте, 1942. године, Степинац је ушао у Хрватски сабор заједно са још једанаест свештених лица Римокатоличке цркве. Степинац је том приликом, пре но што је Павелић крочио у Маркову цркву у Загребу, одржао поздравни говор. Као што у својој студији запажа Ђакон Милорад Лазић: „Психолошки и морално, А. Степинац је пристао на пуну сарадњу са усташком НДХ тиме што се укључио у фундаменталне структуре режима – војску, као викар, и Хрватски сабор, као његов члан” (М. Лазић, „Крсташки рат НДХ”, Сфаирос, Београд 1991).

Сви су следили пример надбискупа. Хрватски језуити, у свом „Гласнику Срца Исусова”, писали су да су се око поглавника „окупили најбољи синови хрватског народа”. Број 3 из 1942. године, поводом дана крунисања папе, дао је слику Хрватске као „Државе Божје”, која постоји са папиним благословом. Текст се завршава клицањем: „Папа је нама Крист на земљи! Рим је нама вјечни град! Пио XII је за нас који вјерујемо носилац свију Божијих права, живи господар вјечнога краљевства.”

У фебруару 1944, опет са Степинчевим благословом, изашао је молитвеник „Хрватски војник”, у коме се налази оваква молитва за поглавника: „Боже, кому свака власт и достојанство служи, подај слуги својему Поглавнику нашем Антуну, сретан напредак његова достојанства у којем да се Тебе увијек боји. Теби, вазда угодити настоји. По Кристу Господину нашем. Амен.” Ту је била и молитва за усташе после давања „присеге” (заклетве), а молитвеник је садржавао поуке од којих се истиче она о обавезној послушности свакој наредби претпостављених. У кратком прегледу „кршћанског” смисла хрватске „повијести” наведена је (као хрватска!) изрека: „За крст часни и слободу златну!” (иако Хрвати кажу „криж”), а међу ју-

нацима је истакнут Јуре Францетић, оснивач злогласне, чудовишне „Црне легије”.

Још 1934. Степинац је у свом дневнику записао: „Да је већа слобода и довољно радника (већина) – Србија би била за 20 година католичка.” Жеља да се Срби покатоличе остварила се кад је основана Павелићева држава. Тада је папина „Света Конгрегација за Источну Цркву” Степинцу послала упутство о превођењу „несједињених” (православаца) на папину веру. Степинац је одредио комисију за прекрштавање Срба, који, по одлуци хрватске владе, одмах по преласку на католицизам, сматрани Хрватима. Људи су мењали своју веру у страху од усташког ножа, штитећи голи живот, мада је Степинац лицемерно упозоравао да нико не треба то да чини под принудом.

Усташтво је и после Другог светског рата сарађивало са Степинцем. Усташе су се криле на Каптолу, и ватиканским „пацовским каналима” бежали на сигурно. На Каптолу је чувана и њихова државна архива; на Каптолу је било и злато које су опљачкали од својих жртава. Све је то Степинац знао, и све то није могло проћи без његове дозволе.

И такав човек, духовни отац Ендехизије у којој је убијено око милион људи, од којих највећи број Срба, унет је у римокатолички календар као „блаженик”. Папа га је свим верницима препоручио као новог заступника пред Богом!

Усташтво је било дубоко прожето духом римокатолицизма. Идеолог усташки, књижевник Миле Будак, у свом говору у Карловцу 13. јула 1941. рекао је: „Браћо и сестре! Цијели усташки покрет темељи се на вјери. То је прије свега велика вјера у нашу праведну ствар, велика вјера у Свемогућег који праведнога никад не оставља. На нашој оданости цркви и католичкој вјери темељи се цијели наш рад, јер нас је повијест научила да кад овдје не бисмо били католици, да би нас давно нестало...” Зато су и хтели да непоклане Србе покатоличе.

Да Степинац није крив ни за шта друго, крив је за прекрштавање 250 хиљада православних Срба у Павелићевој Ендехизији. Чим су усташке власти донеле закон о покрштавању, хрватски бискупи, на челу са Степинцем, и уз благослов Ватикана, кренули су да преобраћају „гркоисточњаке” уз помоћ усташких метода мисије – то јест, или нож или криж. Све је већ било спремно – „повјесничари” попут

хрватског фратра Крунослава Драгановића (кога је Павелић одликовао 1944. за „ревни повјеснички рад у одбрану хрватских права у Јужној Хрватској као и за судијеловање у свим гранама усташког рада”, а Тито примио да дође из емиграције и да умре у Југославији) „доказали” су да су и Црна Гора и Босна „хрватске земље”, и да су тамошњи становници насилно „поправослављени”, а Ватикан је био спреман да се освети за обарање конкордата 1937. године. Чим је Павелићева машина за убијање почела да ради, хрватски бискупи су се потрудили да доведу папи што више „прелазника”, који су, као у жупи св. Терезије у Бјеловару, морали да набаве блокчиће да би се у њих уписивало редовно присуствовање мисама и „вјеронауку”. Тих дана је Степинац показао нарочиту „човечност” према Србима. Наиме, „прочелник одјела за богоштовље”, заменик Миле Будака, А. Р. Главаш, писао је Степинцу (14. српња 1941) како су „интенције хрватске владе, да се у католичку цркву не примају православни попови, учитељи, затим уопће интелигенција и напoкон богати слој трговаца, обртника и сељака ради каснијих евентуалних одредаба с обзиром на њих, да се не би извргавала неугодностима вјера и углед католицизма”. Истичући да ту заиста ваља бити на опрезу, Степинац ипак каже да „милост Божја дјелује невидљиво у душама људи, а тко може рећи, да се многим баш по тешким данима садашњице неће отворити очи за спознаје истине /.../ па ако и нису били пречести случајеви у прошлости, ипак је било доста случајева, да су се и интелигентни православци свим срцем приљубили католичкој цркви и у практичном вјерском животу престигли и католике”. Дакле, тешка су времена (или нож или криж), па би се многим могле отворити очи. „Човекољубиви блаженик” Алојзије је протествовао и против намера усташа да Србе преводе само на „чист” римски обред, а не и на унијатски.

У те дане, „Хрватски народ” (278, 20. XI 1941) писао је како су Срби „спознали заблуде прошлости” и решили да се „сврстају у нову Европу духовно и срцем”, да би пришли „великој духовној заједници која негује љубав и сурадњу” (Католичка црква, погађамо!)

Ватиканска „Конгрегација за Источну цркву” била је, још јула 1941, одушевљена „толиким надама за обраћање несједињених”. Кардинал Маљоне, десна рука Пија XII, каже усташком диплома-

ти у Ватикану Рушиновићу да се „Света Столица весели” мноштву „прелазника”, али због напада „америчког и енглеског новинства” и њихову тврдњу да се „прелази” обављају насилно, треба бити опрезан с покрштавањем и радити постепено. У извештају Рушиновића усташком министру спољних послова Лорковићу о разговору с Маљонеом 26. фебруара 1942. стоји и ово: „Што се тиче повратника, нагласио сам да је хрватска влада то препустила цркви, и црква је била потпуно слободна у томе, што ми је и сам преузвишени Степинац потврдио пред мој одлазак за Рим, изјавивши да их је могао превести до 400.000, а није него тек 100.000, јер их није хтио примити без темељите приправе, пошто је православни елеменат тако заостао да не зна ни за најбитнија начела свете вјере.” Ватикан је сасвим подржавао свог „блаженог Алојзија”. Када је било суђење Степинцу, „*Osservatore Romano*” (235/1946) је објавио одговор папе Пија XII југословенској Влади у Лондону из 1942. На протесте Владе у вези са насилним католичењем Срба у НДХ, папа је одговорио да „чињеница да је одједном велики број хрватских дисидената затражио да буде примљен у Католичку цркву није могао а да не изазове живу пажњу хрватског епископата”. За Ватикан су Срби били „хрватски дисиденти”.

И код нас је изашла књига Марка Аурелија Ривелија „Надбискуп геноцида / Монсињор Степинац, Ватикан и усташка диктатура у Хрватској, 1941–1945” („Јасен”, Никшић, 1999). Описујући беатификацију Степинца у Госпином светилишту у Бистрици, када је једна девојчица из Дубровника папи предала сребрну фигурицу у виду готске кулице у којој се налазио један Степинчев прст, Ривели вели: „Одмах послје тога у светилишту се скида свилена тканина која покрива портрет новог блаженога: Степинац, означен као 'слуга Божји' и 'мученик Вјере', овековјечен је између загребачке катедрале и базилике Светог Петра. /.../ Предсједник Хрватске државе, бивши комуниста Фрањо Туђман, придружује се Понтифексу на олтару. У светилишту се проламају моћне ноте хрватске националне химне, коју вјерници пјевају из свег гласа; кардинал Анђело Содано и остали прелати слушају химну, држећи десну руку на срцу. Светилиште опсједају десетине хиљада вјерника (по неким процјенама, свих триста хиљада). Јован Павле II се обраћа маси жалосним гласом:

’Блажени Степинац није пролио своју крв у уском значењу те ријечи: његова смрт узрокована је дугом патњом, посљедњих петнаест година његовог живота бијаху непрестано низање патња’ /.../ О годинама усташке диктатуре и о балканском холокаусту Јован Павле II не каже ни једну једину ријеч.” У закључку на крају књиге, Ривели додаје, говорећи о сарадњи Римокатоличке цркве са усташама: „Највећу одговорност имао је примас Хрватске, монсињор Алојзије Степинац; повезан са усташком аристократијом, члан сабора Независне Државе Хрватске, поглавар свих капелана усташких убица, одликован од Павелићеве диктатуре. Понеки користољубиви животописац је записао да је Степинац понекад ’протестовао’: али не постоји никакав документовани траг о било каквом ’протесту’, о било каквом одлучном акту, о било каквој одлучној интервенцији загребачког надбискупа у циљу супротстављања усташким покољима. Језуита Петер Гумпел, извјеститељ о проглашењу Степинца за блаженога, тврди: ’Имамо доказе да је барем дванаест пута (Степинац) у катедрали протестовао против нацизма. У Југославији нико није направио више за Жидове од Степинца.’ Ако и допустимо да је примас Хрватске католичке цркве ’дванаест пута протестовао’ против нацизма, није познато да је икада протестовао против Поглавника. Ако и допустимо да се монсињор Степинац ангажовао да спаси понеког Јеврејина од прогона, језуита Гумпел се претвара да не зна да су усташе извршиле балкански холокауст првенствено зато да би истријебили Србе православце: у ствари, није позната ниједна Степинчева интервенција у одбрану Срба из Хрватске, који за Гумпела, језуиту проглашавача блаженога, уопште не постоје.

Истина – потврђена ван икакве сумње – лежи у томе да будући блажени, монсињор Степинац, није ни прстом мрднуо да би зауставио етничковјерски геноцид. Монсињор Степинац није искористио ни трунчицу своје несумњиве моћи да призове разуму бискупство и свештенство који су били обузети екстремним национализмом и који су служили као оруђе тиранске хегемоније. Није се никад обратио хрватским католицима да се срже Пете Божије Заповијести: Не убиј! Хрватска католичка црква бијаше и сама СУОСНИВАЧ хрватске нацифашистичке државе, до краја заинтересована да Хрватску претвори у земљу једне вјере.”

Дакле, то је једна страна – историјске чињенице. А друга страна је култ „блаженог Алојзија” код хрватских римокатолика. Поводом беатификације, „Глас концила” је 1999. године објавио књигу „Светац! / Свједочанства о Блаженику” у којој се наводе сведочења Хрвата о свом омиљеном свецу. Хрватски кардинал Фрањо Кухарић каже да је „Свети отац Пио XII сматрао надбискупа Степинца светим човјеком”, а он сам „свцем и мучеником”. Степинац је, по изласку из затвора, био конфиниран у свом родном Крашићу. Био је болестан од полициитемије. Лечили су га добри лекари, а добијао је и америчке инјекције. Но, међу Хрватима се ширила вест да га комунисти трују. Кухарић каже да ту треба бити опрезан, али „читава ситуација надбискупа Степинца била је мучеништво”. Оптужбе против њега су биле тако страшне да је „његов организам аутоматски реагирао – то је мучеништво”. Чудо Божје, по Кухарићу, била је дозвола да Степинца сахране у загребачкој катедрали – иако то нису дозвољавали осталим осуђеницима, који су сахрањивани тамо где умру. (Или је, пак, реч о чињеници да су верске слободе Хрвата у СФРЈ биле много веће од верских слобода Срба?) Кухарић се сећа како је Јакову Блажевићу који је био главни комунистички извршитељ на процесу Степинцу, пред Титом и Јованком рекао да Степинац није стао „иза конкретне власти” (Павелића), него „иза идеје да хрватски народ има право бити слободан”. Кухарић је одушевљено поздравио и одлуку хрватског Сабора с почетка 1992. (доба најжешћег рата против Срба и доба нових прелазака у „римску веру” оних који су се, као православци, плашили за свој живот) о поништавању „монтираног процеса” Степинцу, који је, као „мученик”, имао „патњу срца, душе, па онда и патњу тијела”. И додаје Кухарић: „Сад ћемо му се моћи молити као блаженику, градити му олtare, посвећивати му цркве... Он сад заиста постаје наш небески адвокат. /.../ Његово хрватско родољубље била је љубав која је укључивала и добре жеље у односу према сваком народу.” Жупник Јосип Ђуран се сећа да му је Степинац причао како га „Павелићев режим због његових ставова није волио, а он је то знао”.

У „Кратком животопису” објављеном у књизи „Светац” пише да је „блаженик” за време рата „неуморно осуђивао и све друге неправде”, спасавајући „Жидове, Србе, Цигане, Словенце, Пољаке, као и

Хрвате комунисте”; чак се и „противио насилним вјерским пријезима”, али је пристао на њих да би људи на тај начин сачували живот. Због тога га нису волели ни Немци, ни НДХ власти, које су тражиле да га и Света Столица макне с надбискупске столице у Загребу.

Тако хрватски римокатолици.

Потписник ових редова нема ништа против тога да римокатолици доживљавају као свеца кога они хоће. Ионако папу сматрају, у складу с догматом Првог ватиканског концила, незаблудивим *ex cathedra* по питањима вере. Но, не заборавимо: Титов режим је изједначавао Степинца и Николаја Велимировића. Има таквих изједначавања и данас. А замислимо да је Степинац од 1941. до 1945. био под немачком стражом или, којим случајем, одведен, макар и на један дан, у Дахау! Од тога би било начињено на десетине хиљада страна „житија” и „чуда”, а Степинац би био познат целом свету као највећи антинацистички страдалник XX века...

Но, хвала Богу! Срби нису имали, нити ће имати, „свеце” попут Степинца. Нека нама оставе Светог Николаја Жичког, а Степинца – нека њима. Свима онима који су србофобију узели као принцип мишљења и делања нека Степинац буде крсна слава.

2010.

Предраг Р. Драгић Кијук о политичкој улози папизма

Предраг Р. Драгић Кијук, полихистор и учитељ србске хришћанске интелигенције млађег поколења, велики део свог стваралаштва посветио је истраживању злочиначке улоге политичког папизма код нас и у свету. Поред зборника „Catena mundi”, непревазиђене енциклопедије србског идентитета, он је, у скоро свакој својој књизи, а нарочито у „Антлантократији као језуитском идеалу”, показивао и доказивао куда води деловање у историји онога који је себе прогласио незаблудивим по ех cathedra питањима вере.

У доба свеопште екуменистичке хипнозе, Кијук широм отворених очију гледа у понорну стварност папизма. Испод савршеног имица златне (али посмртне, наравно) маске Ватикана, који тобож шири руке да загрли Исток, он види боре и мрштине Великог Инквизитора. Зато нема илузија ни о папи Бенедикту XVI („Хуманисти с бичем”):

Папа Јозеф Рацингер (алијас Бенедикт XVI), који је прошао амерички брифинг због припадништва одредима Хитлерове младежи (Хитлер-југенд), наставиће политику свог претходника. Папе су увек тамо где су моћ и новац, па то неће променити ни овај, 265 наследник трона апостола Петра. Овакво облапорно опредељење, папе нису никада мењале, што је култни историчар криминалне историје папства, Карлхајнц Дешнер, аргуменовао бројним примерима и документима. Дешнерова књига „Политика римских папа у 20. веку” недвосмислено показује да је папска организација довела Хитлера на власт и да се њена правослафобичност не мења ни у једном времену. Спектакуларне обрте у папској политици могу да очекују једино они који су залутали у науку или политику. Према томе, осовина Ватикан-Вашингтон (успостављена још крајем Дру-

гог светског рата) остаје приоритетно опредељење и новог папе. Рацингер, познат по надимку „Божји Ротвајлер”, спроводиће идеју глобализма, сходно енцикликама ранијег папе Војтиле. Папа Рацингер ће поштовати традицију опседнутости владања светом. У том смислу православни народи неће бити поштеђени ватиканског фундаментализма.

Нису поштеђени.

Ватикан им се, овога пута, прикрада преко Фанара. Цариградски патријарх и турски роб, Вартоломеј I, спреман је да Бенедикту XVI опрости све, па и јасно и недвосмислено опредељење Конгрегације за доктрину вере (на чијем челу је, после Рацингера, амерички кардинал Виљем Левада), које је потписао папа лично 2007. година. Наиме, Конгрегација за доктрину вере је устврдила да је само Римокатоличка црква – „Мајка”, да она нема никаквих „сестара”, да протестанти немају црквености, а да православни, иако су, као и монофизити, „полублагодатни”, ипак не поседују пуноту истине, зато што не признају као своју главу папу, „намесника Христовог на земљи”.

Кијук нас често подсећа и на оно што, постиђени и рањени, не бисмо хтели да знамо. Рецимо, на улогу Цариградске патријаршије у разбијању свеправославног, вековима освештаног, јединства. Да чујемо („Еристички есеји”, стр. 30–31):

Интересантно је (али не и мање забрињавајуће) да Цариградска Патријаршија од 1993. покушава да своју јурисдикцију прошири на рачун православне дијаспоре. Овим неканонским гестом и обалапорним апетитом православна дијаспора не би више била под јурисдикцијом националних цркава, но под управом Цариградске Патријаршије. Тако би Цариградска црква ојачала и по броју верника постала друга по реду православна црква. С обзиром на то да се ово залагање цариградског патријарха временски поклапа са агресивним плановима „католичке акције” изгледа да су припадници организације „Ђовани Веко” заиста превели на своју страну „цариградског патријарха и поједине грчке митрополите”. И више од тога, ова организација нас педантно информише о „повољној околности што у званичној Грчкој православној цркви, као и у Министарствима спољних послова, културе и образовања, постоје људи који показују потпуно разумевање и уочавају корист

коју ће земља имати од новог и неисцрпног извора туристичких девиза”.

Утолико пре је и разумљивија папина подршка антиканонској новотарији цариградског патријарха. Колико је пројекат асимилације православне дијаспоре за Цариградску Патријаршију важан (иако није успео) показује и чињеница да је она приступила финализацији реорганизовања свеправославне цркве. Тачније, Цариградска Патријаршија је објавила и карту ставропигијалних манастира на свим континентима, где ће они бити инсталирани са моментом усвајања православне дијаспоре. На овој карти (код нас објављеној у часопису Удружења књижевника Србије на енглеском језику, „Serbian Literary Magazine”, 1995, 1-2) педантно су означена седишта ставропигијалних манастира, то јест манастира под непосредном управом самог патријарха.

Чему покушаји ширења Цариградске Патријаршије и откуд на том плану зближавање са папистичком организацијом? Па, увећањем пастве и територије, Цариградска Патријаршија би се преобратила у моћну верску заједницу, уместо археолошког ауторитета сведеног на цариградски (истанбулски) Фанар. Крајњи циљ би био успостављање православног папе, пошто би се на тај начин Рим и Цариград, два верска центра, једноставније договарала о наступима од заједничког интереса. Разуме се, ако на Истоку постоји „православни папа”, а на Западу римски папа који задржава право првенства, то би, са једне стране, допринело екуменизму (који заговара и организација „Ђовани Веко”) али и, са друге стране, слабењу аутокефалија националних, православних цркава.

Када ми је Кијук, почетком 21. века, говорио о савезу Вашингтона и Ватикана, мислио сам да то постоји, али да он помало претерује. Читајући упутну литературу (од Карлхајнца Дешнера, кога је Кијук представио србском читалаштву, до Ен Лакроа Риз, чија се књига о политици римских папа од краја Првог светског рата до почетка Хладног рата, недавно појавила и у нас) схватио сам: потпуно је у праву, и више је него у праву.

Пије XII, „Хитлеров папа” (Дејвид Корнвел) је, пред крај Другог светског рата, схватио да фирер губи и да ће његове омиљене земље, фашистичка Италија и нацистичка Немачка, бити сурово кажњене. Зато је учинио све да Америка спасе Италију и Немачку, као и Западну Европу у целини, од последица погрешних ратних избора.

Вашингтон је ликовео: склопљен је савез који је постао основа данашњег америчког протектората званог Европска унија. Бивши нацистички градоначелник Келна, Конрад Аденауер, постао је претеча евроунијатских интеграција.

Савез је наставио да делује, након споразума Реган – Иван Павлао II, који је водио распаду Варшавског блока и тријумфу америчког глобализма. О улози Ивана Павла II у разарању СССР-а отворено је писао Михаил Горбачов, објавивши, 1992, у „Њујорк Тајмсу“, свој текст „Мој пријатељ папа“.

И у распаду СФРЈ, по антисрбским начелима Ватикан је, признавши Словенију, Хрватску и Босну у авнојевским границама, био авангарда америчкој окупацији србских земаља. Када је, 1999. године, из Призрена протерана србска православна богословија „Света Три Јерарха“, Ватикан је у Душановом граду одмах отворио језуитску семинарију и училишни комплекс, посвећен Игнацију Лојоли.

У свом тексту „Дописивање апокалипсе“ („Уметност и зло“ стр. 49–52), Предраг Р. Драгић Кијук даје кратак преглед улоге папства у рату против Срба као Христовог народа у суновратном 20. веку:

Наопаки смисао историје, само у другој половини тоталитаристичког 20. века, коштао је српски народ одузимањем му и територија, и држава, и популације. Процесу разправослављења и анихилације Срба највећи допринос дали су представници европског политичког хришћанства, уз употребу европског мухамеданства. И једино зато историју католичко-муслиманског пандемонијума (подржаваног од „правних држава“ делимично 1914. и 1941. а потпуно 1991.) и институционализованог папистичког антихришћанства најтачније дефинишу њихови злочини:

Јуна месеца 1942. године хрватске усташе су на Кордуну, спроводећи државни терор, демонстрирале незабележено оргијање у историји зла: „У шуми Машвина... на пропланку од око 50 квадратних метара лежало је двадесеторо дјеце, до једне године... 10 је женских а 10 мушкараца... Дјеца су поређана у коло – ножице према унутра, а главице према ван... Дјевојчице су на трави раширених ножица и ручица, а дјечаци на дјевојчицама – трбух на трбух. Свако дијете је заклано тј. пререзано ножем испод врата...” (Страхиња Курдулија: „Атлас усташког геноцида над Србима 1941–1945”).

Ритуална убиства се, на исти начин, понављају од 1991. под окриљем УН, Европске заједнице земаља припадница неаутентичном хришћанству и антихришћанског „америчког гмижућег фашизма” (Ноам Чомски). Православни Срби су опет жртве декларативног демократизма а у име слободе, глобализма, мира, економског благостања, хуманизма и једнакости права народа. Дакако, то је могуће једино у свету који демократију своди на карикатурократију а интерес означава као надначело. Очито, после два неуспела покушаја, Вилсоновог 1919. са „Лигом народа” и Трумановог са ОУН 1945, амерички псеудодемократски сан тежи глобалној премоћи (уз помоћ рата у име мира) у складу са теоријом „ограниченог суверенитета” за све, изузев Америке. То ће, доследно, заговарати лакејски гаулајтер Бутрос Гали истичући 30. 10. 1994. (у Букурешту) да „нова стратегија УН јесте легално мешање у унутрашње послове националних држава ради решавања и превенције кризе”.

Извитоперени фундаменталистички политички идеал крај XX века предвиђа за уравнотежење истрошеног политичког ума „мајке Европе” тј. Старог континента. По сваку цену се мора сачувати интегритет најстаријег еврохришћанског политичког ауторитета односно папства – зарад процеса разправославизације, затим ауторитет европског хуманисте с бичем (германства) – зарад процеса десловенизације, те ауторитет епигона који је превазишао узор (американство) – зарад процеса новог светског поретка.

Сав овај политички капитал остављао је простор за само једну историјску жртву (Јевреји), па су медијском сатанизацијом сви Срби претворени у једини европски геноцидни народ (Немци и Хрвати су коначно амнестирани) а папистичком тоталитаризму се даје улога јединог правог заштитника хришћанства. „Светом чудовишту” из Рима (чије су заслуге несумњиве у импортовању нациста крајем II светског рата на Нови континент, чије су заслуге важеће у разбијању комунизма и успостављању политичких машинерија какве су „Солидарност” и „Перестројка”, чије су заслуге пресудне у остварењу плана са Геншером о разбијању јужнословенске заједнице на Балкану, Југославије) -поништени су греси благосиљања првог концентрационог логора у Европи (концлагер у Араду у коме је током 1914–1918 било заточено преко 50000 Срба), греси успостављања конкордата са Хитлером и греси за спроведени геноцид над православним Србима у НДХ 1941–1945.

Папа ће, стога, током рата католика из Хрватске и муслимана из Босне против Срба од 1991-1995. године, имати све поверење евроамеричке заједнице, као и комунистичких конвертита руске заједнице, у сатеривању озападњених Срба до реке Дрине. Под-ржавајући нови поход хрватских крсташа и босанских муџахе-дина у поништавању сваког трага староседеоцима Србима, папа је у ствари ревитализирао политичку моћ папства на Балкану, и ако у улози контролисаног викара новог светског надпоретка – *e pluribus unum*. Све јаке-голубњаче и свете костурнице (у које је ка-толичко-муслиманска усташка војска током II светског рата баца-ла живе и мртве Србе) изнова су преоране, гробља оскрнављена и проверена у католичка а концлагерско јасеновачко мучилиште по-ништено. Последице, дириговани антисрпски и антиправослав-ни део програма новог светског поретка показује на делу процес неохишћанства, политичко-верског екуменизма и корпоративи-зма – што су назначили: папин Нови катехизис и папине енцикли-ке: *Centesimus annus* и *Orientale Lumen*.

За разлику од већине србских интелектуалаца, људи кажњивог нивоа националне самосвести и моралне одговорности, Кијук је непрестано бдио (и бди!) над својим народом и његовом будућно-шћу. Он зна да историја не пролази, него се стално враћа, и да је то поготову случај са нама Србима, који смо столећима задржавали папин *Drang nach Osten*.

Наша судбина је, како је у „Другој књизи Сеоба”, сведочио Ми-лош Црњански, да немамо предаха у својим страдањима; и тако ће бити до краја. (Што каже народна песма: „Не бојте се, добро бити неће”.) Кијук ми се, стога, понекад учини као онај дивни, трагични старац србски, деспот Ђурађ Бранковић, који фрањевцу Јовану Ка-пистрану (док му представник ватиканске моћи нуди унију) одгова-ра: „Мој народ ме сматра несрећним, али мудрим човеком. Кад бих под старе дане променио веру, сматрао би ме несрећним лудаком”.

Несрећан, али мудар човек: несрећан као припадник народа ја-сеновачко-јадовинских жртава, а мудар премудрошћу Христа, Рас-петог Који је васкрсао, Предраг Р. Драгић Кијук остаје на бранику новомученичког завета Србства. И нека тако буде на многаја љета!

2009.

Поруке једне канонизације

(СВЕТИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ И ЊЕГОВИ ЗАВЕТИ)

Ко је овај човек?

Свети Архиепископски Сабор СПЦ је, на свом априлско – мајском заседању 2010, канонизовао двојицу светих Срба – старца Симеона из манастира Дајбабе крај Подгорице (који се упокојио уочи Другог светског рата) и оца Јустина Ћелијског (+1979), великог подвижника, чудотворца и теолога, који је, поред Светог владике Николаја најпознатији у свету савремени православни Србин. Грци су оца Јустина назвали „високоврхим храстом Православља” и говорили да је он „савест Српске Православне Цркве” у доба титоизма. Конфиниран у манастиру Ћелије код Ваљева, он је заиста био сведок апостолске тврдње да се „реч Божја не да везати”.

Аутор монументалних Житија светих, отац Јустин је написао и опсежно, вишетомно тумачење Посланица светог апостола Павла, као и незаобилазну тротомну Догматику Православне Цркве. Његове студије и збирке огледа попут „Светосавља као философије живота”, „Философских урвина”, „Достојевског о Европи и Словенству” чине част србској теолошко – философској мисли двадесетог века, и спадају у најпревођенија дела наших писаца (превођена су на руски, енглески, француски, грчки, итд.) Уз све ово, отац Јустин је био (што је и најважније) велики подвижник и молитвеник, који је и за живота и после смрти чинио чуда силом Божјом (и о томе је објављена збирка сведочења.) Документарни филм о њему снимио је Ђакон Ненад Илић. И филм је привукао пажњу, не само Срба.

Но, овај текст се више неће бавити излагањем „заслуга” оца Јустина, а ни чињеницом да се из његове Догматике не учи на Богословском факултету СПЦ. Пошто су Срби склони да својим за-

служним људима певају посмртне похвале и зидају споменике само да би брже заборавили њихове поруке и завете, настојаћемо да се подсетимо Јустинових „речи српском народу кроз тамнички прозор” хелијске конфинације. Да су његове речи актуелне и данас, и да погађају у саму среду, показује нам и чињеница да „другосрбијанци” већ две деценије дижу грају против хелијског горостаса као „мрачњака” који је био „против Европе” и „екуменских евроинтеграција”.

Христоцентричност и еврокљонство

Као и сваки аутентични хришћанин, отац Јустин Поповић је у Богочовеку Исусу Христу видео меру и проверу човека и света. Без Христа, говорио је, наш би свет био „тркалиште привиђења калдрмисано лобањама људским”. Ако су, на Велики петак, људи Бога осудили на смрт, Он је њих „осудио на бесмртност”, дарујући им, Својим васкрсењем, вечни и непролазни живот. Живот у Христу препорађа и човека и његову заједницу: начело љубави према Богу и ближњем прожима све, и гради све, и доноси неуништиву радост постојања. Христос је Логос – Смисао човека и света (а, како би рекао аустријски психолог Виктор Франкл, вапај свих људи је „нечујни вапај за Смислом”.) Љубав према Христу неодојива је од односа према браћи људима. „Воleti ближњег као самога себе не значи воleti га као што волимо себе, него воleti га јер је ближњи наше истинско ЈА”, говорио је Георгије Флоровски; или, како каже светоотачка изрека: „Видео си брата свога – видео си Бога свога”.

По оцу Јустину, овој животворној науци Србе је научио Свети Сава. У књизи „Светосавље као философија живота”, насталој на основу предавања омладини за време Другог светског рата, он је понудио свеобухватну визију личности и друштва из христоцентричне перспективе. И та визија се поклапа с визијом Нове Србије Владике Николаја: „Човек изнад свега, а Бог изнад човека”.

Зато је отац Јустин био снажан критичар савремене Европе. Као интелектуалац европског формата, он је у западним „земљама светих чудеса” (А. Хомјаков) увек умео да разликује оно што је добро и вредно од онога што је зло и наопако. На несрећу, у двадесетом

столећу преовладало је зло и наопако. Аушвиц, ГУЛАГ и Хироши-ма потврдили су да је то, по Јустиновим речима, био „век атомске технике и прашумске етике”, у коме су и Бог и Божји човек одгурнути у страну да би настало идолопоклонство делима сопствених руку, техници лишеној логосних оријентира. Почео је да настаје свет – мравињак, који пориче насушну слободу у име неостварљивих утопија.

Уместо икономије (човекољубивог Христовог домостроја) тријумфовала је економија (новац, као концентрисана моћ, срушио је вредносне лествице, и метастазирао, прекривајући планету нихилистичком тамом егоцентризма.) Још у делу „Достојевски о Европи и Словенству”, објављеном 1940. године, Јустин Поповић је подсетио на писца „Браће Карамазова” као пророка који је позивао: „Смири се, горди човече!” То јест, умери своје захтеве, не гледај само у земљу, подигни главу ка Творцу. Иначе, створићеш антихристово друштво, којим ће управљати Велики Инквизитор, и у коме људи неће бити браћа, него црви под црном чизмом тоталитарне контроле.

Зато је отац Јустин стално позивао Србе да не приступају Европи без Христа – јер она није братство слободних, него хедонистички мравињак. И заиста: савремени западни секуларизам не значи пуку одвојеност Цркве од државе, него активно богоборство. Закони који се у Европској унији доносе директно су кршење хришћанских моралних норми (од озакоњења содомије до еутаназије), а забрана помињања нациотворног и културотворног хришћанства у преамбули Устава Европске уније јасан је доказ куда Европа стреми. Да и не говоримо о непоправљивој моралној трулежи: ако у Данску, из Немачке и других ЕУ земаља, долазе „муштерије” да би на фармама плаћали власницима могућност да имају сексуалне односе са животињама и ако у ЕУ има око 4,5 милиона зависника од кокаина, то, очито, није средина у којој би човек неспутано могао да се развија као боголико биће.

Саставни део србског идентитета је православна вера, аутентично хришћанство са својом узвишеном етиком („Боље ти је изгубити главу, / него своју огрешити душу” и „Земаљско је за малено царство, / а небеско увек и довека” основни су етички постулати

светосавског народа). Улазак у Европску унију (која, наравно није деголовска заједница отаџбина од Атлантика до Урала, него американоидна нихилистичка пустош его – економске утопије), у Унију „сенилних варвара” (Жан Бодријар), лишених памћења и морала, очито би био слом читаве наше историјске вертикале.

Управо због тога је отац Јустин упозоравао Србе да се клоне Европе која је порекла своје хришћанско порекло, и кренула путем описаним у „Злим дусима” Достојевског.

Екуменизам и модернизам

У корену савремене европске пропасти, отац Јустин је видео удаљавање Запада од пуноте црквене истине које се, у једанаестом веку, збило кроз римског папу. По оцу Јустину, то је био трећи највећи пад у историји човека: Адам је отпао од Бога, Јуда издао Бога, а папа себе прогласио за Бога, „намесника Христовог на земљи”. Из папизма се развио крајњи протестантски индивидуализам (данас има преко двадесет хиљада протестантских секти које за себе кажу да су „Црква”). Седамдесете године деветнаестог века коначно су учврстиле папизам: на Првом ватиканском концилу је донет декрет по коме је папа НЕЗАБЛУДИВ ПО ПИТАЊИМА ВЕРЕ. И то је основа свих тоталитаризама: пре него што је гас куљнуо из туш – кабина у Аушвицу, смрделе су ломаче „Свете Инквизиције”, плодови једне „непогрешивости”.

Зато је отац Јустин, у својој чувеној књизи „Православна Црква и екуменизам” (објављеној 1974. у Солуну) био тако одлучан противник екуменизма, као западне политичке идеологије, чији је циљ да „уједини” подељене хришћане, али без освртања на Истину. Оба екуменизма – и ватикански, као криптоунијатски (недавно је у Канади кардинал Левада, шеф Конгрегације за доктрину вере, изјавио да је циљ екуменизма повратак свих хришћана Риму) и женевски, протестантски – имају за циљ да одбаце питање правоверја, и да све сведу на сентименталистичку причу „all you need is love” типа. Иза те приче се, наравно, увек крије политичка „воља за моћ” глобалистичких елита, које морају да „построје” недисциплиноване хришћане пре него што остваре своју древну девизу: „e pluribus unum”. Протестанти су распршени, православци „превише” наци-

онално орјентисани, па зато сви треба да хрле централизованом Риму, а онда, скупа, да се поклоне златном телету светског тржишта. Кога брига за Истину?

Отац Јустин је, одлучно, тврдио да је Истину немогуће заобићи, јер она није појам, него Личност – Личност Христова. Зато је много пута од србских епископа тражио да иступе из женеvског Светског савета цркава, и да Ватикану не чине уступке заборављајући Јасеновац, јер време јесте за сједињење свих одељених хришћана – али само ако западни хришћани схвате са је Православна Црква она Једна, Света, Саборна и Апостолска Црква коју је основао Христос.

Зато је отац Јустин био и против модернизма у Цркви који је плод екуменизма. Да би се хришћани сјединили (без освртања на Истину, понављамо!), њихове богослужбене и предањске праксе морају се уједначити, и то по принципу протестантског, тобож „ранохришћанског”, минимума. Још пре Другог светског рата Јустин се изричито противио реформи календара, коју је, да би се приближила Ватикану, Лондону и Женеви, спровела Цариградска патријаршија. Био је и против тзв. „литургијске реформе”, која рационалистички пориче мистичку пуноту православне литургијске праксе. Залагао се и за вековни начин припреме за Свето Причешће – постом, молитвом и исповешћу, уместо сваколитургијског причешћа без личне одговорности. Када су се, у СПЦ, појавили захтеви да се постови скрате, отац Јустин је стављао до знања да би то разорило подвижнички дух наше Цркве (додуше, у Цркви има места и за оне који два – три пута годишње пале свећу; али Црква се не орјентише према њима, мада их воли, него према својим свецима – испосницима и подвижницима.)

За крај

Од наслеђа оца Јустина Србска Црква би могла да живи вековима. Колико ће живети заиста – то зависи само од нас, православних Срба. У свакој црквеној ситуацији, светојустиновска мудрост би нам добро дошла. Рецимо, кад је Сабор СПЦ рашчинио епископа америчко-канадског Дионисија (наводно, због финансијских и других преступа, а у ствари, по налогу Титовог режима), отац Јустин је говорио да се тако не поступа с једним епископом, чак и

ако је крив, и да је раскол, изазван његовим рашчињењем, раскол који је завадио Србе у дијаспори, паклено гротло које прождире људске душе.

Отац Јустин је канонизован, и тиме је СА Сабор СПЦ признао свенародно поштовање које му је србски народ указивао и указује, и свеправославну свест о његовој светости. Па ипак, ако не будемо поштовали његове поуке, бићемо као фарисеји које је Христос прекоревао да зидају гробове пророцима које оци њихови побише. А Господ није волео фарисеје.

2010.

О модернизму и литургијској реформи

Американизација православља

У тексту „Qui bono?” већ сам говорио о циљевима неких реформатора. А они су, у најдубљем смислу те речи, секуларистички – Православна Црква се мора „припитомити”, мора постати „политички коректна”, да би хиперсекуларно царство антихриста могло коначно да тријумфује. Уосталом, покушаји „пацификације” Православне Цркве не потичу однедавно. Ево како је то изгледало у доба руске царице Катарине Велике („Небеска заступница Петровог града / Блажена Ксенија Петроградска”, Земун 2005, стр. 58–61):

Завршавала се ера Јекатерине. Историчар и публициста, кнез Шчербатов, у свом познатом трактату „О паду морала у Русији”, писао је о императорки: „Постоји ли код ње вера у Закон Божји? Ипак не, не постоји! Занесена неразумним штивима нових писаца, за хришћански закон (мада се претвара да је доста побожна) не мари уопште... И може се рећи да је, за време њеног царствовања и ова, неразрушива потпора врлинске савести, срушена.”

Јекатеринин став према цркви изражен је у речима: „Поштовати веру, али јој никако не давати да утиче на државне послове.” У писмима Волтеру, себе је називала „главом Грчке цркве у смислу власти; црква је дужна да јој се безусловно потчињава.”

Своје благочестиво понашање по Типику, Јекатерина је практиковала из уверења да је то дуг монарха према вери свог народа. Ишла је пешице на поклоњење из Москве у Тројице-Сергијеву Лавру, путовала у Кијев, да се поклони печерским угодницима, постила и причешћивала се са целокупним дворским персоналом. Упоредо са тим, Јекатерина је уображавала како води херојску борбу са црквеним „реакционарима”. Иза кулиса власти одлучено је да, у том историјском моменту, „око Господарево” не би смео да

буде неки равнодушни чиновник, већ носилац најновије, антиклерикалне, просветитељске идеологије. Такав човек пронађен је у личности бившег директора Московског универзитета, Ивана Ивановича Мелисина, који је постављен на место главног тужиоца, десетог јуна 1765. године. Његов задатак је био да обуздава „религиозно мрачњаштво”.

Мелисино је унео у Свети Синод своје знамените „параграфе”. То је био предлог законских аката, који је Синод требало да преда своме делегату у Комисији 1767. године, ради изгласавања пројекта Новог Законика, који је одређивао основне правце политике просвећеног апсолутизма. Да би се добило на времену, Мелисино је представио свој пројекат, али уз напомену, да су чланови Синода дужни да му, у случају неслагања са неким од параграфа, изложе одговарајуће објашњење. Параграфи су формулисани у форми питања, али тенденциозно, и са јасном сугестијом пожељних одговора.

Ево тих параграфа, који говоре сами за себе:

1) Зар не би било упутно омогућити потпуну слободу вероисповедања странцима, које у Русију позива сама влада?

2) Зар не би било упутно дозволити расколницима да имају своје свештенство и јавно врше богослужења?

3) Не би ли требало „у расуђивању Светог писма” ублажити и скратити постове?

4) „Непросвећени народ” сматра Крмчију (Законоправило, прим. прев.) зборником обавезних правила. Међутим, у њој има много грешака, противречности, допуна. Можда би је требало исправити?

5) Очистити цркву од сујеверја и „привидних” чуда и празноверја, који се тичу моштију и икона. А ради ислеђивања тих случајева, саставити посебну комисију „од разних особа, незаслепљених предрасудама”.

6) У циљу ублажавања сујеверја, прекинути са обичајем ношења светих ликова по кућама.

7) Понешто избацити из „дуготрајних црквених обреда”, „ради избегавања паганске многоглагољивости”, „укинути мноштво стихира, канона, тропара и сл., који су састављени у последња времена”, „укинути многе, сувишне празничне дане; уместо вечерњих и свеноћних служби, служити кратка мољења са корисним поукама за народ.”

8) Прекинути издржавање монаха, који „јакo много коштају”, а од којих нема никакве користи и усмерити та средства у корист умешних свештеника и проповедника, из чијег састава треба узимати људе за архијерејске катедре. Монаштво није постојало у Древној Цркви.

9) Епископи, по апостолским упутствима, треба „да имају саживе са законитим женама”.

10) Дозволити свештенству ношење „одежди које им више доликују”.

11) Није ли разборито потпуно укинути обичај помињања усопших? Дотични обичај само представља повод више за разне врсте изнуђивања од стране свештенства.

12) Треба ли ублажити строга правила о сродству, као препреку за склапање брака? Установити законске разлоге за развод „осим случаја прељубе”; слободу склапања бракова са иноверним; не забрањивати удовцима и удовицама четврти брак.

13) Забранити причешћивање деце до десетогодишњег узраста.

У архиви Синода није остао ни један редак о било каквом званичном разматрању иницијативе главног тужиоца. Очигледно, чланови Синода су одложили званичну расправу целог пројекта онако, како би поступили у случају када би „судски чиновник за државне послове” изненада сишао с ума у току вршења својих дужности.

Ето, такав главни тужилац је био представник највише власти.

Ускоро (24.10.1768.), Мелисина је смењен.

На његово место постављен је бригадир П. П. Чебишев, који је, по оштрини свог слободоумља, чак и превазишао Мелисина. Он је био познат по томе, да се није стидео да отворено, у присуству гомили народа, разговарајући са неким, истиче свој атеизам. „Ма, не постоји никакав Бог!”, узвикивао је Чебишев. По сећањима архијереја, он је био толико злобан и груб, да је, када се чланови Синода нису слагали са неким његовим мишљењем, а нарочито када су потписивали одлуку, другачију од његовог става, чашћавао сваког потписника „ружним изразом” (наравно, „за себе”, али тако да је могло да се чује).

Тако је било чак и у славним периодима царске Русије. А како је тек сада, у Америци, тој праслици антиутопије? У сјајној књизи „Плешући сам / Трагање за истинитом вером у доба лажних рели-

гија” (преведена и код нас, у издању Епархије захумско-херцеговачке), обраћеник у Православну Цркву из протестантизма, син чувеног протестантског теолога, писац и режисер Френк Шефер, каже (Црквени живот, Београд, бр. 1/2001):

Пол Џонсон, чувени британски историчар, пише: „Почетком двадесетог столећа политика је почела да замењује религију... Политички зилоти су створили Њу Дилове, Велика Друштва и Државе са пуним социјалним осигурањем...”

Крајем двадесетог века једини стварни апсолут у европском и америчком животу постала је вера да нема никаквих етичких апсолута осим обавезе сваког грађанина да реализује своје „пуне потенцијале”. Кад је на Западу прихваћена идеја да нема правила, нема ограничења нити природних закона, једина препрека на путу ка светлој будућности постале су назадне религијске идеје. Савремени пример таквог начина мишљења може се наћи у хомосексуалном покрету где се „хомофобија” схвата као „грех”, а не хомосексуално понашање као такво. Секуларизована Америка је почела да верује да је стварност све оно што неко жели да стварност буде. Све се може мењати и о свему се може преговарати кроз политичку акцију да би се унапредио индивидуални човеков „избор”. Чак се и биологија може уредити законом! Ако кажете да је нешто истина, и довољно пута поновите ту идеју, или донесете законе да бисте приморали људе да се понашају као да је то истина, тада можете и саму стварност прилагодити идеологији. Четвртасти клин се – довољно политички коректним ударцем тј. објашњењем – може насилно протурити кроз округли отвор. Биолошке, духовне и психолошке разлике између мушкарца и жене се могу оспорити судским пресудама. Тешко пуким чињеницама које стоје на путу политичке идеологије! Жене ће бити проглашене способним за ратне задатке у војсци, без обзира да ли су оне за то способне или не. Абортус ће бити проглашен за решење за нежељену трудноћу – без обзира на то шта нам биологија, генетика и фетусологија заиста говоре о људскости фетуса. Мужеви који су напустили своје жене и жене које су напустиле своје мужеве ради сопствене каријере или ради љубавника биће охрабривани у својим себичним прохтевима, без обзира на то шта здрави разум или научне студије кажу о штетним последицама таквога понашања по њихову децу. Абнормалним понашањем ће бити проглашен не хомосексуализам, већ „хомофо-

бија"! Пренатална тестирања ће бити подстицана у исто време када се козметички мењају закони који треба да приморају заједницу да поставља приручна средства за помоћ хендикепираним особама. Проклета нека је стварност – пуном брзином напред! Ми ћемо доћи до нашег колача и ми ћемо га појести! Штавише, ми ћемо се, упркос свему „добро осећати у погледу себе самих”!

+++

Модерни Американци су открили да и поред тога што стварност треба преуредити тако да им она одговара, неки људи и даље из необјашњивих разлога имају потребе за неком врстом религије. Зато је прећутно одлучено да људи треба да буду истовремено и секуларни и религиозни. Американци се веома труде да у себи имају осећања „добрих и богобојажљивих људи”, чак и док чине рђаве ствари. Американци су, пре свега, научени да се „осећају добро” у вези са самима собом, без обзира на то шта раде, без обзира на то колико су противречно уредили своје животе да би о себи створили утисак врлине. На пример, постављање нарочите приступне рампе за хендикепирана лица у свакој болници у којој се истовремено агресивно спроводи пројекат „тражи-и-уништи” сваку „не-савршену” бебу, кроз програм пренаталног тестирања чији је циљ идентификација свих потенцијално хендикепираних лица, има за циљ да се Американци „осећају добро у погледу себе самих”. Стварности није допуштено да квари време у коме се добро осећамо! Дизниленд може да постоји заједно са обновом нацистичке еугенике, абортус са материнством, породице са разводом. Реч „избор” као таква постаје мантра. Шта је то што изабирате, уопште није важно.

Америка се развила у секуларизовану државу која је, упркос томе, високо „религијска” на нетрадиционалан, агресивно-материјалистички, егоцентрични начин. Глад и жеђ за „самопоштовањем”, „снажењем”, „продуктивношћу” и „срећом” заменили су жељу за светотајинском вером у људима који су данас готово неповратно раздвојени од сваког чврстог концепта стварности или вишег етичког поретка који није подложен преговорима.

Америка је данас земља у којој се Хришћанство схвата тек као још један артикал на потрошачком менију нарочитих понуда, а који неким индивидуама може помоћи да напредују и успеју у америчкој игри без граница – потрази за самоостварењем без ограничења и без осећања кривице или одговорности за крајње последице својих поступака.

Модерна Америка је земља у којој преко 90 процената људи говори за себе „да верују у Бога” а преко 66 процената људи тврди за себе да су прошли кроз искуство „поновног рођења”. Али, ту је заиста мноштво доказа за чињеницу да су таква уверења потпуно индивидуална, субјективна и произвољна. Проценат развода, проценат злочина, проценат абортуса, опште прихватање пренаталнога тестирања ради откривања „дефектних” беба, распрострањеност ванбрачне деце, епидемије венеричних болести, разарање наших градова: све нам ово јасно показује да произвољна, несветотајинска религиозност нема никаквог утицаја на спољашњу стварност и понашање. Ми Американци можемо да кажемо да „верујемо у бога”, али очигледно да је тај „бог” уствари наше сопствено уживање.

+++

Будући да је у Америци Хришћанство сведено на ниво секташке препирке, америчком културом доминира хедонистички, секуларно-револуционарни поглед на свет упркос свој тој површној и нежртвеној религиозности и сентименталном човекољубљу. Американци воле себе да представљају као у срцу „добре” и „великодушне” људе. Али, ако се узме у разматрање актуална стварност америчког живота, човек може да се запита који је прави смисао речи „добар” и „великодушан”. Некада је реч „добар” била коришћена да би се њоме означио извесни стандард врлинског понашања, а не тек пуко осећање о самом себи.

Понекад се секуларно-револуционарни амерички поглед на свет прерушава у одећу „аутентичне”, чак и „фундаменталистичке” религије, као што је то био случај код протестаната евангелиста у скорој прошлости и као што је то данас. Али, судећи по поступцима, истинска идеологија Америке – било оне која се сматра „поновно рођеном” или не – јесте класични просветитељско-романтичарски поглед на свет заснован на новој аристократији материјалистичкога успеха а не на апостолском ауторитету, на претераном поштовању себе и индивидуалном задовољењу а не на светости. Овај псевдо-религијски поглед на свет је загосподарио образовањем, хуманистичким наукама, традиционалним религијама, владом и политиком. Сматра се да ће разум и висока доза искуствене нетрадиционалне, приватне религиозности произвести „добро” у Америци, без примене вођства старог етичког поретка. Емерсон, првосвештеник америчког индивидуализма,

изразио је ово осећање на следећи начин: „Ништа није свето, осим интегритета сопственог ума... највише откривење јесте да је Бог у свакоме човеку”.

+++

Семена модерне секуларне, над-државне и „велике” политичке власти, која стоји изнад етичких ограничења – тј. семена онога што се назива „тоталитарном државом” посејали су најпре француски, а потом амерички хуманисти који су веровали у то да моћ разума и наука треба да реше све проблеме човечанства. Протестанти су, напустивши древну светотајинску Литургију Цркве, апостолско прејемство и Свето Предање историјског Хришћанства, створили вакуум у области моралног вођства. Њихово нихилистичко неде-ло заокружили су њихови секуларни ученици, вође француског, а потом и америчког Просветитељства и Романтизма. Кренувши од напуштања Светог Предања и предањског ауторитета у име „индивидуалне слободе”, протестанти и њихови просветитељски следбеници су завршили обликујући свет у коме је, у одсуству црквеног ауторитета, апсолутна моћ припала експанзивној, не-зајажљивој, секуларној држави.

А будући да се жестоки и необуздани индивидуализам убрзо дегенерисао у хаос – развода, абортуса, криминала – људи су све више почели да се окрећу власти – порезима, социјалним програмима, благостању – да би одржали поредак и да би обезбедили решења за социјалне проблеме који су настали као последица слома старог етичког поретка. Као што смо видели, то значи да је створена потпуно атеистичка култура. Номинално служење Богу се увећавало – и даље се увећава! – у Новом свету. Али, „бог” који се у том свету поштује је бог у потпуности одређен једном (од њега) „вишом” стварношћу, то јест секуларним, материјалистичким, државопоклоничким „Америчким сном”, политиком задовољства, самореализације и забаве, као и клањањем економском развоју, који се данас схватају као циљеви по себи.

„Бог” има своје место у америчком друштву, али такав „бог” је сведен на само још једну у низу компонената славне нове целине – „Америчког сна”, у којој протестанти и протестантизовани римокатолици и немало секуларизованих православаца могу да наставе да тврде да и даље носе одору „хришћанства”, а да у исто време посвећују највећу могућу пажњу ономе што сматрају једином „правом ствари”: а то је економски напредак и политичко-идеолошки

крсташки рат за преобликовање рода људског у нову утопију која има за циљ да човечанство постане још „просперитетније”.

И чини се да су се, укључивши се у овај себичан и секуларни пројекат, неки римокатолички бискупи (...) свештеници и теолози заразили утопијском, протестантско-просветитељском болешћу. И они, такође, уместо духовног, почињу да траже политичко (на пример, феминистичко), а не духовно решење за људске проблеме. Они, такође, почињу да позивају државу да прошири своје програме, бирократију и иницијативе да би се унапредила „правда”, која се, пак, данас схвата готово у потпуности у политичко-економском или полном смислу. План и програм многих америчких римокатоличких бискупа се нимало не разликује од плана и програма државне америчке левичарске владе, уз нешто мало више тонова хришћанске етике као зачина. Извесни римокатолици и православци у Америци су, може рећи, већ сада неповратно исполитизовани. Они се труде да буду у тренду имитирајући протестанте и „либералне” теологе, попут оних који господаре Светским савезом цркава. Протестанти су, дакле, затровали извор са кога су пили воду, прихвативши претпоставке и програм модерног секуларног света. И мада Библија и даље заузима почасно место у реторици протестантизма, она се сада тумачи у светлу модернога разума и културе... У протестаната постоји непрестани импулс за модернизацијом вере, за напуштањем оквира историјског исповедања вере, као и за прилагођавањем мишљења и праксе њихових цркава мишљењу и пракси секуларнога света”.

У напуштању Светога Предања, религијска истина је – како код „конзервативних” тако и код „либералних” протестаната – постала индивидуализована. Уствари, одреднице „либерално” и „конзервативно” су у америчком контексту потпуно бесмислене. Не постоје никакви „конзервативни” протестанти баш као што нису постојали ни „конзервативни” бољшевици. Историја и данашње постојање протестантизма јесу непрекидна револуција против хришћанске прошлости. Ствари тако стоје без обзира на то што многи протестанти тврде да је Библија њихова крајња етичка основа. Будући да протестантски тумачи Библије више нису послушни Светом Предању, нити Цркви од које је Библија и дошла свету, нити уму многовековне Цркве (Православне), и будући да такво тумачење више није део свакодневне дисциплине Свете Литургије, молитве и побожности, испада да у Библији пише оно што било ко пожели

да у њој пише. Отуда, једини глас у (секуларном) друштву који говори са ауторитетом јесте (секуларна) држава, јер се једино њени закони сматрају апсолутним и потпуно неподложним било каквим приватним „откривењима” (тј. тумачењима).

У Америци етичност све више постаје искључиво власништво државе. За многе Американце је постало много важније да ли је нешто „легално”, „уставно” или, чак, само „научно могуће”, него да ли је то, са становишта вере исправно или погрешно. Чини се да је, изнад свега, за већину америчке јавности, како оне секуларне, тако и оне „религијске”, како оне са политичке левеце, тако и оне са политичке деснице, најбитније од свега да ли држава доноси економски напредак, што левичари називају „правдом”, а десничари „развојем”, а обе стране сматрају „фундаментално исправном ствари”.

Можда и против своје намере, али оснивачи Америке су нас, Американце, оставили у стању у коме политичка моћ постаје све апсолутнија и без такмаца. Религијска истина је релативизована и индивидуализована, и услед тога се стварна људска права – право на живот и слободно изражавање, на пример – све више редукују. Овај тренд је нарочито очит у милитантној нетолеранцији која се на америчким факултетима испољава према „политички некоректном” изражавању, као и у нетолеранцији према нежељеним или „дефектним” а још нерођеним Американцима, према сиромашним, црним, болесним и старим људима, као и према свима за које се прећутно сматра да стоје на путу економског самоостварења. Чини се да у америчком друштву има мало места за оне који би се могли назвати „последњима”.

Пошто су вера и традиционалне јерархијске институције породице и Цркве данас у Америци потчињене држави, све сфере живота се све више политизују. Политика, нарочито у својој најпопуларнијој форми, а то је – економски, медицински и социјални инжењеринг, постају „једина права ствар”. Од холова академија до декларација модернизованих америчких римокатоличких бискупа, чини се да се сви обраћају држави тражећи од ње „социјалну правду”. Када данас говоримо о „моралу”, ми најчешће у ствари говоримо о социјално-економском или политичком „моралу”, данас општеприхваћеном реториком „људских права”. Ми више не говоримо о греху, покајању нити о личној одговорности.

Вера није остала ван домашаја ове и овакве политизације. Вери је додељена улога да слабоумним људима даје мотивацију за

грађанске врлине или да им обезбеђује приватну, психолошку добробит. У овом новом контексту, вера се више не бави питањима стварне истине, већ искључиво оним што чини да се њени следбеници „осећају добро” или оним што им помаже да живе продуктивно, то јест да живе материјално „успешан” и „срећан” живот.

Попут свега осталог, вера је данас постала само додатак у нашој тежњи ка секуларној, материјалној и психолошкој срећи коју да нас гарантује држава као „право” њених грађана, а без које се њени грађани сматрају „жртвама”. Американци конзумирају срећу као што конзумирају било који други производ. Сматра се да, попут психологије, модернизована вера треба да учини да се „осећамо добро”. Нема ту више никаквог захтева за жртвом, а још мање за подвижничким и целоживотним хоћењем уским путем ка Богу, којим православни Хришћани изабирају да следе Христа.

Америчка религија је, дакле, потпуно супротна историјском црквеном схватању спасења, како га описује грчки православни епископ Јаков: „Крајња нада за свакога Хришћанина јесте да постане једно са Христом, потпуно се уподобивши Лику Христовом... Истинска вера (православна) рађа се после година и година трагања, окушања и живљења Љубављу Божијом у свим животним ситуацијама”.

Такозвано „искуство поновног рођења”, тако карактеристично за фундаменталистички протестантизам, савршени је израз потрошачке религије нашег времена. То искуство не тражи од нас ништа више од тога до да се осећамо спасеним! У протестантским круговима, „спасење” се схвата као својеврсно инстант-самоизлечење које зависи искључиво од наше жеље, дакле као стање ума, а не као стварно, саможртвено и дуготрајно хоћење ка Богу, које се остварује кроз светотајинску, црквену побожност. Таква „духовност” је, на тај начин, одсечена од спољашњег, опипљивог и стварног светотајинског живота Цркве и данас постоји искључиво у приватном свету човекових емоција. У клими приватног пијетизма, са једне, и исполитизованог „хришћанства”, са друге стране, ишчезава древна духовна истина Цркве, која је обухватала унутарње и спољашње пројаве духовног узрастања. Световни живот и религија су данас, чини се, неповратно раздвојене. Између осталог, то је последица тога што је данашњи свет напустио предањско сусретиште света и вере, тела и Духа – другим речима Евхаристију.

Тако сведочи Френк Шефер (иначе, искрени амерички родољуб). Његови увиди нам показују и судбину која чека Србију – да буде америчка духовна колонија, у којој ће противправославна тама бити гушћа него под Турцима. Јер, негдашњи Турци су поштовали туђу религију, чак и држећи иноверце под чизмом (ислам своју метафизичку „супериорност“, од Мухамеда наовамо, доказује потчињавањем иноверних). Хришћани и Јевреји су, макар „непросветљени“ Кураном, ипак „Људи Књиге“ (Старог и Новог Завета). А америчка антиутопија ради на разарању сваке вере (пре свега, хришћанске) као делатне силе за преображај душе, али и друштва.

Политиколошки говорећи, Православље може да постоји, али само „умивено“, „очешљано“, „напарфемисано“ (да не заудара на крв мученика, зној подвижника и сузе покајника). Оно треба да аплаудира секуларној држави у њеном подухвату стварања „царства Божијег на земљи“; оно се не сме супротстављати безбожним законима обоготворене моћи. Или, ако се, „по службеној дужности“, супротставља преко својих вођа, то треба да буде дискретно кашљавање увиђавних старчића, а не пастирски позив за борбу против нових потурица, који ударају, како рече Филип Вишњић, на наше „цркве, закон и поштење“; нико не сме да каже (попут Светог Николаја Жичког, у „Небеској Литургији“) да су на власти у земљи Србији они од којих би се „марва застидјела / и вјетрови дивљи посрамили“. Док се, у негда православној, држави мењају закони, и одобравају Богу противна и по човека смртоносна „Људска права“ на изопачености, ћути се, и „мудро“ се гледају „своја посла“: пишу се, на првом месту, „домаћи задаци“ из екуменизма и толеранције, али и осталих области Њу Ејд идеологије. Народ тоне у невиђену беду, а појединци из Цркве се братиме са тајкунима – братоубицама, и њиховим послушницима, маскираним у „евроинтегралне“ политичаре. И, уз то, прогоне се, тајно или јавно, они који верују у реч Господњу и Свето Предање, и исповедају да Србија не сме да буде слоаса тахита, него предграђе Небеског Јерусалима.

Но, све би се ово могло тумачити и овако, и онако. Уосталом, за време Јосипа Броза, православни (?) и србски (?) теолози писали су, каткад, огледе на тему „Свети Сава и самоуправљање“. Ипак, језгро Цркве, њена Литургија и њен подвижнички дух, нису дотицани.

Зато су непријатељи схватили: ако се хоће трајна победа, мора се обавити секуларизација (американизација) црквене утробе – а то је управо литургијски и аскетски живот.

„Протестантизам источног обреда”: тако Руси зову литургијско реформаторство. И ми смо код Шефера прочитали: дух протестантизма је дух непрестаног роварења по хришћанској прошлости, под изговором „обнове”, налажења „раних хришћанских коренова”. Зато је данашња реформа тако опасна: она би да се из 21. века, слепа за историјско искуство, врати у 1. или 2. век, као да се Литургија коју је служио Св. Николај Жички светодуховски разликује од Литургије Св. Игњатија Богоносца. (Неки наши реформатори маштају чак о „златном добу” кад је сваки епископ смишљао Литургију за своју епархију! То је сасвим у духу протестантског „мистичног анархизма”!)

У ком правцу реформаторство иде?

То се може видети опет у Америци. О процесу преобликовања православног богослужења у Orthodox Church of America пише Павле Мајендорф. (Владика бањалучки Јефрем је први указао на Мајендорфов текст као доказ куда нас одступање од богослужбеног Предања води.)

Син свештеника и теолога Јована Мајендорфа, Павле (који је и сам био ђакон, па се оженио по други пут и скинуо мантију), држи катедру литургике на Академији Светог Владимира у Њујорку. Његов текст „Литургијски пут Православне Цркве у Америци у 20. веку” даје нам основне правце разматрања онога што се назива „литургијском обновом” (назив су смислили они који тај процес воде; прецизније појам је „литургијска реформа” (преобликовање) – он, међутим, бива избегаван због извесних одречних конотација које су у њему садржане). Ево шта каже Мајендорф у уводу свог текста:

„Људи који дођу из Русије у Америку често бивају запањени приликом посете богослужењу при парохијама Православне Цркве – наследнице руске мисије, основане 1794. године на Аљасци, која се од обала Тихог океана ширила на југ до Сан Франциска и на исток, преко целог континента, до Њујорка. Посетиоци се чуде унутарњем декору наших храмова: столицама са наслонима за седење, разнобојним витражима, иконостасима у разним стиловима

— од масивног руског барока, до скоро симболичке преграде која не скрива ништа од очију присутних. На своје запепашћење, они обично чују евхаристијски канон који се чита наглас и гледају паству која се, скоро сва, причешћује сваке недеље. Њих запрепашћује релативна краткоћа Литургије, која, по правилу, траје сат-сат и по. Они чују антифонске псалме у целини и није им јасно зашто се неке јектеније испуштају, најчешће јектенија за оглашене.

Те разлике могу се делимично објаснити културним разликама. Православна Литургија увек зависи од локалних услова и историјских околности. Човек словенског порекла који посећује службу у грчкој или арапској парохији може се питати — припадају ли он и они истој вери. У томе је суштина наше литургијске традиције, где је искуство вере тако дубоко усвојено и тако у потпуности ваплоћено у култури. Свака култура има сопствену историју, сопствено искуство. Култура, које припадају једној и истој вери, без обзира на своје спољашње разлике, претпостављају служење суштаствено једне и исте Литургије.

Што се тиче православља у Америци, разлике у богослужењу не могу се објаснити пуким разликама у култури. Онај који посећује америчку парохију, постаје сведок не просто американизоване службе, мада се она служи на американизованом енглеском језику у згради чије су клупе неки пут буквално узете из протестантских храмова. Фактички, највећи део промена у служби је руског порекла. И то уопште не означава раскид са нашом прошлошћу, нити капитулацију пред „страним” утицајима.

Коренове тих промена треба тражити у Русији краја 19. и почетка 20. века. У 19. веку у Русији су спроведена историјска истраживања. Тај период је карактеристичан откривањем светоотачких извора православне вере. Откривајући академском и духовном свету списе грчких отаца, изучавајући историју источне цркве, научници су припремали, по речима оца Георгија Флоровског, ослобођење Руске Православне Цркве од вековног западног ропства.

У области историјске литургије тај период донео је много значајних радова. А. Дмитријевски, М. Скабаланович, И. Мансветов, И. Карабинов, Н. Красносељцев, А. Петровски, М. Орлов и многи други истраживали су сложену еволуцију хришћанског богослужења. Као и на Западу, ови научници поставили су темељ за даљи процват литургијског богословља и на тај начин припремили даљи пут литургијске реформе.

У 19. веку у Русији сфера духовних истраживања била је у основи историјска и ограничавала се на научне кругове. Извесни напори били су предузети у области литургијских реформи. Ипак, важан изузетак у том периоду биле су новине које је увео недавно канонизовани Јован Кронштатски и руски превод Библије митрополита московског Филарета. Оба ова покушаја у то су време изазвала негативну реакцију. Руски црквени обичаји остали су, у суштини, непромењени од 17. века. После Никонових реформи и раскола који им је уследио, мало ко се усуђивао да подржи даље реформе.

То што се Мајендорф позива на великане литургијске науке Русије краја 19. века и почетка 20. века само је реторички трик: руски литурголози нису били никакви реформатори, него су Цркву дозивали да се, у области богослужења, диви дубини Божје премудрости у сарадњи с облагодаћеном људском вољом: Скабалановичево „Тумачење Типика” изванредан је пример онога што је владика Данило звао „ученошћу окаћеном светињом” (наравно, не само ово дело). Да и не говоримо да је неистинита тврдња Мајендорфа да су Свети Филарет Московски (жестоки борац против коришћења антихришћанског масоретског текста Старог Завета, а за предањску Септуагинту као основу руског превода Библије) и Св. Јован Кронштатски (свештени литург Цркве Божје и изразити „конзерватор” Предања) имају икакве везе с експериментаторима из Orthodox Church of America (мада ни у њој нису сви „револуционарни”, наравно), који су своје реформе преузели од „левих” обновљенаца из Лењиновог доба и „десних” обновљенаца у окружењу митрополита Евлогија (Георгијевског) из Париза. Но, подробном анализом Мајендорфових тврдњи нећемо се бавити; битно је да нам он описује како изгледа АМЕРИКАНИЗОВАНО БОГОСЛУЖЕЊЕ, које нам сада, у Србској Цркви, неки намећу као „ранохришћанско”.

Било би неодмерено тврдити да сви литургијски реформатори у Цркви од Истока схватају до краја шта раде. (А урадили су, на несрећу, подоста, почев од уношења сумње у срца верујућих у то да је Литургија дело Богочовеково, с којим не треба поступати као да је пука рукотворевина људска.) Највећи број њих мисли да је заиста реч о обнови Литургије и литургијског живота. Али, када се зна шта Нови поредак тражи од Цркве („Или се уклони или се покло-

ни"!)) и како хоће да је стерилизује, ништа више није тако једнозначно, а поготово њихово „играње ватром”.

Ватром су се играли, ходећи путем протестантског повратка „раној Цркви”, и римокатолици после II ватиканског концила. Учинили су све да поједноставе мису и храмовна здања, да преведу, објасне, „релаксирају” вернике. И сада је на Западу пустош равнодушности: реформе, спроведене „у име народа”, учиниле су да народ више не похађа богослужења, не крштава децу, не венчава се.

Људи који из искуства знају шта је секуларизам, попут Френка Шефера, забринуте су секуларизацијом Православне Цркве, која иде путем протестаната и римокатолика. Међу њима је и православни свештеник Џон Ривз, који се, из Епископалне „цркве”, обратио у Православље (1977. године), када су епископалци решили да рукополажу жене. Он је припадник Orthodox Church of America, један од „оних других”, који се нису, попут Мајендорфа, одушевили „американизацијом”. У овом тексту о литургијским преводима и „политичкој коректности” („Вечно подне”, Београд, 2007, стр. 515–527), он нас упозорава на процесе које запажа у SCOBA (организацији која окупља представнике Помесних Православних Цркава у Америци):

Као англикански богослов, а затим ђакон и свештеник током седамдесетих година XX века, постепено сам дошао до уверења да је нарочито Епископална црква одбацила своје званично веровање у Ваплоћење Христово, упркос томе што је, по питању богословске усредсређености, Англиканска црква наводно црква Ваплоћења, као што се Римска црква сматра Црквом Распећа, а Источна Црквом Васкрсења.

Бискуп Пајк је већ током шездесетих порицао и Ваплоћење и Васкрсење и био кажњен само укором од стране Бискупског дома. Света Тројица је била само сувишни терет, а човек се, осветљен својом сопственом светлошћу, или психоделичним заносом, одважио да сазна оно у шта његови стари нису успели да проникну. Усред те олује, магазин „Time” се наглас запитао: „Да ли је Бог мртав?” Средства помоћу којих је требало да се изразе истине хришћанске вере, онако како су их доживела и прокламовала разна протестантска и римокатоличка тела, прошла су кроз злокобне потресе у овим годинама које су претходиле мом ступању у богословију.

Овај потрес се неће ускоро завршити. У ствари, управо ме је моје преобраћање у Православље касних седамдесетих увело у сигурну луку Лађе спасења, и тако сам избегао буре модернизма, атомизма и јереси. Ваплоћење је код православних било признато и одбрањено. За разлику од моје парохije у Епископалној цркви, где ме је ректор убеђивао да веровање у рођење од дјеве није суштинско хришћанско учење, сада могу да служим у оној Цркви у којој се Маријина девственост не доводи у питање, не само пре и за време рођења, већ и после њега. Васкрсење, Вазнесење, чуда и Свето Писмо више не служе за презир и подсмех.

Оно што сам приметио у вези пропадања англиканизма, било је чудно инсистирање да се речи, које су некад биле општеприхваћени стандарди, како у грађанском говору, тако и у религиозним питањима, било да су из Светог Писма или из омиљеног Молитвеника, држе ван домашаја маса. Чињеница да је Исус био мушкарац јесте само једна „историјска незгода“, обавестио је један од мојих професора ученике виших разреда. На крају крајева, то није ни важно. Женама је забрањен приступ у свештенство због предрасуда владајућих култура и, после свега, Откривење је само по себи културолошки детерминисано, итд. То је био аргумент који се вртео у круг, а ја нисам видео да се ишта у вези са Ваплоћењем може вртети у круг.

Због тога је Православље за мене заиста представљало мелем. Дубоко у себи сам знао, како је то рекао К. С. Луис, да је Христос био или варалица, или безумник, или Онај Који је рекао да јесте Бог. Током седамдесетих година, англиканизам у Америци више није био вољан да каже да је Он недвосмислено био, или шта је Он био ако је у ствари био, или да ли је Он уопште био Он.

Оно што сам сасвим јасно приметио била је једна необична игра речи која се спроводила у учионици, на проповедаоници и у богослужењу. Речи више нису коришћене онако како су се увек користиле да би изразиле стварност. Стално су измишљани неологизми и очекивало се да буду искоришћени као ознака новог правоверја, теолошког новог говора седамдесетих година у Епископалној цркви.

Логос је постао тело. Син Божији постао је Син Човечији, и свако уплитање у ову основну истину на било који начин – литургијски, библијски или теолошки – када је једном верска заједница исправно разлучила Реч Божије истине, са собом носи много опасности.

Сигурно је моје искуство у англиканизму учинило да будем помало сумњичав и помало циничан када чујем за покушаје да се измени језик Светог Писма или Литургије у Православној Цркви. Живео сам у време теолошког „прочишћавања” библијских и литургијских текстова, да и не помињем маргинализовање свештеника и световњака који су покушали да се томе успротиве. Тако је било код епископалаца. Због тога не могу да не будем скептичан када сад чујем да то исто захтевају неки православци.

Размотримо, дакле, језик, своју веру и њено изражавање, пошто сам убеђен да је уплитање у језик, његова злоупотреба и искривљавање довело до колапса англиканског богословског саморазумевања. Такође остајем при томе да ћемо, ако ову лекцију не научимо добро, бити осуђени да је поновимо у земљама енглеског говорног подручја. /.../

Верска заједница користи свој посебан речник, било да је та заједница хришћанска, јеврејска, шинтоистичка или муслиманска. То се догађа управо због тога што језик богослужења преноси оне прасловне елементе који не само што одређују заједницу, него и брину о преносу њеног идентитета и вредности с једног поколења на друго, из једног века у други. У случају хришћанства, такав језик је бринуо о преношењу наше вере из једне културе у другу, од једне расе до друге, и то од самог дана Педесетнице, када су у Јерусалиму сви чули Јеванђеље, свако на свом језику.

Православни хришћански преводиоци, како св. Кирило и Методије у 9. веку, тако и св. Никола у Јапану један миленијум касније, добро су познавали ово начело. Такав приступ превођењу захтевао је прецизност, сличну оној коју су пре њих имали преводиоци Септуагинте. У свим случајевима превод је био формални еквивалент оном језику са којег је превођен. Свака реч или израз, једном дефинисани, користили би се доследно кроз читав превод, да би на нови језик, грчки, бугарски или јапански пренели тачно оно што је било написано на изворном јеврејском, грчком или словенском. Никаква парафраза није допуштана, пошто је у питању била истина.

Улога говора у преношењу Јеванђеља је у тој мери била од суштинске важности да је св. Василије Велики имао обичај да напише да „ми не можемо бити као Бог уколико немамо познање о Њему, а без поука неће бити ни познања. Поука почиње исправном употребом говора, а слогови и речи представљају исправну употребу говора. Према томе, испитивање слогова није непотребан

задатак. То што нека питања изгледају безначајна није разлог да се на њих не обазиремо... Ако човек с презиром одбаци основне елементе као безначајне ситнице, он никада неће пригрлити обиље мудрости... Ако је то тако, који је онда богословски израз толико безначајан да не би нарушио равнотежу, ако се не би употребио како треба?" (О Светоме Духу).

Свети Василије је у значајној мери писао о употреби предлога у разним славословљима [доксологијама] на различитим подручјима Цркве у његово време. У Цркви, која се још увек ослобађала утицаја аријанства које је погрешном употребом предлога (упор. Јован 1, 1) порицало божанску природу Сина Божијег, св. Василије је бранио божанску природу Светог Духа.

Грамматика је била важна. Говор је био важан, и још увек је. Изгледа да су јереси кроз историју увек зависиле од погрешне употребе граматике: један предлог је погрешно употребљен у случају аријанства (упор. Јован 1, 1), додата је једна јота у речи „omniousion” (једносуштан) као што је био случај пре Првог Сабора; расправа о предлозима коју је написао св. Василије је увод у Други; о употреби речи „Christotokos” уместо „Theotokos” расправљало се на Трећем Сабору, као што се о речи „physis” наспрам речи „ousia” расправљало на Четвртом сабору.

Спорно питање речи „filioque” представља још један пример.

Не би требало да мислимо да је граматика важна само у исповедањима вере, у писању техничких докумената „богослова”. И управо као што је св. Василије писао у вези с употребом литургијских формула, тако је и у црквеном богослужењу – у ствари, много више у црквеном богослужењу – ово од највеће важности. *Lex orandi, lex credendi est*. Ми се молимо ономе у шта верујемо, и да би се променио језик богослужења треба променити корпус веровања.

Померање са једне групе језика на другу је увек представљало тежак проблем, толико тежак да се већина религија, у ствари, са њим никад није ни изборила. У већини случајева, језик култа и народа, осим у хришћанству, остаје исти. Међутим, док језик култа и народа историјски тежи да остане исти, ни у једном случају се никад није могло показати да језик култа стоји у односу „један према један” са језиком те заједнице када заједница није на молитви. Према томе, језик култа се боље разуме од говорног језика, ако ни због чега другог, а оно због тога што је он по дефиницији један старији, утврђени облик идиома који се преноси с поколења на поколење.

Нема бољих примера него што су библијски и модерни јеврејски језик, класични, литургијски грчки наспрам модерног, или курански арапски и разни арапски дијалекти који се данас говоре.

Ово је начело које су енглески (и немачки) протестантски реформатори разумели. Језик богослужења и Светог Писма, да цитирамо из 39 чланова исповедања Енглеске цркве, требало је да буде онај „који људи разумеју” (члан 24). Не помиње се да ли је то требало да буде онај који је у употреби, у моди, или нешто слично. У ствари, ни језик различитих Молитвеника на енглеском није одражавао енглески језик који је у општој употреби, нити је немачки језик Лутерове Библије био одраз немачког који се свакодневно говорио у немачким војводствима. У оба случаја, међутим, језик богослужења је био онај „који људи разумеју”.

У оба случаја, језик се развио да би изразио култну истину. За енглеско говорно подручје, највиша тачка овог процеса било је издавање Ауторизоване верзије Светог Писма из 1611. г, такозвана Верзија краља Џејмса. Може се приметити да ни краљ Џејмс, који је, на крају крајева био Шкотланђанин, ни просечни становник Лондона, нису говорили енглеским ове, ауторизоване верзије и веома је спорно да ли је уопште ико говорио у маниру Ауторизоване верзије. Међутим, тај језик не само да су разумели Енглези и Шкотланђани, већ га још увек разумеју становници енглеског говорног подручја. /.../

Ја, дакле, кажем да становници енглеског говорног подручја још увек разумеју енглески краља Џејмса. У току неколико последњих деценија, међутим, појавила се маса „нових превода” са осавремењеном граматиком, речником и синтаксом. Један од разлога за то је, како су нам рекли, чињеница да ми заправо не разумемо енглески краља Џејмса. Истине за вољу, нико ме никад није ни питао да ли га разумем или не (ја га разумем; а што се тога тиче, разумеју га и моја деца).

Као прво, ако је св. Василије у праву, ако та питања граматике, питања говора, нису само пуке ситнице у потрази за Истином, онда терет доказа, сасвим исправно, пада на леђа оних који кажу да „застарели енглески” рецимо енглески Библије краља Џејмса треба да се замени језиком којим људи говоре, а не који „људи разумеју”.

Није, међутим, стил језика је стварни проблем. Оно што је у наставку створило проблем, поготово после Другог светског рата, није била само пука застарелост енглеског, већ поновно превођење

библијских текстова, уистину суптилно редефинисање библијских канона које је засновано на ставовима рационалистичке „библијске критике”.

На пример, Национални савет цркава је 1952. увео Ревидирану стандардну верзију Старог и Новог Завета. Различита тумачења нису заснована само на „открићу многих рукописа, знатно старијих од оних на којима се заснивала Верзија краља Џејмса” (како стоји у предговору), увођеним повремено у у фуснотама, а понекад и убациваним у текст, него су чак и стандардна правила енглеске граматике измењена код употребе личних заменица.

Начело овог последњег је вероватно био тај што се и даље користила позната заменица „Thou”, за божанство, док је задржана формална заменица једине „you” код обраћања људима. Међутим, у новом преводу, нашем Господу и Богу и Спаситељу Исусу Христу се доследно обраћају са „you”. Симон Петар се директно обраћа Господу: Ти си Христос, Син Бога живог (Мат. 16,16). Пратећи граматичка правила Ревидиране стандардне верзије, шта би неко могао да помисли кад је у питању Христова божанска природа?

Објашњење да је позната реч сада изашла из употребе није изречено, што указује да то није ни схваћено и, у најбољем случају, одаје непознавање енглеског језика. Позната реч није била у уобичајеној употреби ни 1611: она је у прелазном периоду и повремено коришћена као замена у свакодневном говору као и, можда, књижевни Шекспиров говор. То значи да се овде заиста не ради о стилу. Међутим, шта мисле преводиоци? Сигурно је да они треба да образложе зашто су избацили божанско „Thou” и да одговарају због нарушавања граматичких правила.

Ако ово делује безначајно, на треба да заборавимо речи св. Василија: „Који је то богословски израз толико безначајан да не би нарушио равнотежу ако се не би употребио како треба?” Упореди-мо једну другачију употребу верзије краља Џејмса наспрам Ревидиране стандардне верзије. У Посланици Римљанима 9, 5 налазимо: *Чији су и оци, и од којих је Христос по телу, који је над свима Бој блајословени у векове. Амин.* (верзија краља Џејмса)

С друге стране Ревидирана стандардна верзија даје следеће: „Њима припадају и патријарси, и од њиховог рода, по телу, потиче Христос. Бог Који је над свима нека буде благословен у векове. Амин”.

У првом случају, постоји једна експлицитна тврдња о Христовој божанској природи; у оној другој не постоји тврдња да је Христос Бог какав је и Његов Отац. Ако се питање заменица јавља као безначајно и неуверљиво, употреба тачке и почетак нове реченице уместо апострофа, даје сасвим другачије значење тексту. Ако неприродна употреба заменица није циљала намерно да унизи божанску природу Христа, пример из Посланице Римљанима је очигледан. У овим случајевима, променом стила измењена је и догматика.

Човек мора да се запита, шта је заиста посредник? Шта се овде заиста дешава? Свакако да је проблем са приступом Националног савета цркава и текстом који је његов резултат био тај што он није био руковођен Духом Цркве, на начин на који ми православци схватамо Цркву. На пример, један јеврејски научник је помогао у преводу Старог Завета у Ревидираној стандардној верзији. Зар треба онда да нас чуди што је 14. стих 7. главе Књиге пророка Исаије преведен са: „Где, млада жена ће затруднети и родиће сина“, што представља јеврејско, а не хришћанско схватање тог пасуса. Свети Оци су сигурно знали да по том питању постоји разлика између јеврејског и грчког текста, и они су с правом бранили употребу речи „parthenos” (на грчком „девственица”) уместо речи „almah” (на јеврејском девојка), мада сам јеврејски не искључује девственост.

Требало би да измене као ове буду од великог значаја за православне хришћане, бар због тога што ми остајемо при тврдњи да поседујемо пуноту вере. Наравно, ни Свето Писмо краља Џејмса нису превели православни научници; и она сама има своје проблематичне делове. Међутим, верзија краља Џејмса је као своју основу користила такозване *Textus Receptus*, византијски текст, онај новозаветни канон Светог Писма који је прихватила Православна Црква. Најзад, јаз између англиканске мисли из раног 17. века и Православља тада сигурно није био тако дубок као што је данас.

Мада овај чланак није написан да би бранио верзију Светог Писма краља Џејмса, он треба да скрене пажњу на неки модернистички, екуменски приступ језику који, мада тврди да осавременује језик (језик за који се, *ipso facto*, каже да се, због тога што се не користи, више и не разуме) ревносно „осавременује” и богословље.

Слична паралела се може приметити и у мом личном искуству у Епископалној цркви током седамдесетих. Ревизија Молитвеника (1928) и рукоположење жена за свештенство, била су два спор-

на питања која су ишла руку под руку и збиља су била повезана. Поново је америчким англиканцима речено да они не разумеју енглески језик који је тако прекрасно употребљен у старом Молитвенику. Нешто од овог језика се датује уназад све до Кранмера у 16. веку, а нешто је додато тек 1928. године. Не сећам се да сам на клупи у храму икада срео епископалца који се жали да „не разуме” Молитвеник.

Многи епископалци су осетили да је у питању нешто више од пуког осавремењивања наводно архаичне верзије. То је у највећој мери показао Псалтир „неутралан по роду”, додат 1979. прописаном Молитвенику (1976). Псалтир „неутралан по роду”, који је усвојен 1979, био је весник онога што ће доћи, не само у епископалној цркви, него и у екуменским круговима.

Оно што највише открива ову намеру је било осавремењивање месијанских псалама, као што је 1. псалм, Блажен је Човек (Муж), што је преведено са Срећни су они...

Према сведочењу Отаца, „Човек” о којем говори 1. псалм јесте Месија (в. чланак „Феминистички Псалтир?” Хризостома Кастела у Политици молитве: Језик феминисткиња и богослужење; Ignatius Press). /.../

И римокатолици и Национални савет цркава су на сличан начин тумачили овај псалм. И римокатолички „Grail” Псалтир и верзија Националног савета цркава садрже чак и више примера, и то у псалмима 3, 7, 8, 13 (14), 15 (16), 17 (18), и 18 (19). Из незнања или намерно, псалми које је Црква по традицији схватала као месијанске били су измењени у име родног феминизма, а то су застрашујуће грешке. Оно што је на крају доведено у питање је мисија Исуса Христа, само учење о Христу.

Учење о Христу, да је Исус савршени Бог и савршени човек (anthropos) у личности једног човека, мушкарца, мужа (aner), не може бити осавремењено, угрожено или политизовано. Плашим се да нису само протестанти и римокатолици постали жртве политизације Јеванђеља у име нових превода. Многи од тих истих „трендова” који се односе на језик – тј. представљају напад на „архаични” језик – појављују се и у појединим јурисдикцијама Православне Цркве. /.../

Постоје покушаји да се литургијски текстови прикажу политички прихватљивим тако што ће се изоставити обележја рода као што су „човек”, „људи” и „човечанство” (при чему је, у већи-

ни индоевропских језика, реч „човек” еквивалента речи „мушкарац”; нап. прир.) То се дешава упркос чињеници да је стандардна енглеска граматика увек доследно користила изразе „човек”, „људи” и „човечанство” у генеричком смислу. У случајевима као што је „човек” („man) и „људи” („men”) одсуство члана је нормалан знак генеричке употребе. Као и пре, и сада нам говоре да се ова употреба не разуме и да се мора изменити. Пошто нам је речено, ми се морамо послушно сложити са овим новим лингвистичким фашизмом или се суочити са овим специфичним бојкотом који је резервисан за људе који не иду у корак са последњим политичким правоверјем.

Најзад, фашизам није прејака реч када треба да се опише овај суптилни покушај богословског пресаздавања. Фашистички диктатор Бенито Мусолини је покушао да пропише употребу заменице „lei” у корист заменице „voi”, пошто се ова прва схватала као женска и према томе политички неисправна у светлу Дучеовог сопственог схватања мушке природе.

Да ли је онда икакво чудо то што је америчким англиканцима сада одобрено да се моле Господу који нас теши као Мајка, а све је мање Отац? (упор. Виљем Оди, Шта ће се догодити Богу, Ignatius Press.) Зар нас изненађује што се и римокатолици и методисти обраћају Господу као Творцу-Искупитељу-Просветитељу, и што су неки лутеранци крштени овом истом савелијанском формулом? Да ли је икакво чудо што неке екуменске организације Господа „поново замишљају” (re-imagine) као богињу којој из груди тече млеко? Језик молитве, богослужења или Библије је суптилно прерађен у току неколико последњих деценија, библијски канон је измењен тако да одговара критичарима Библије, а нови пантеон се појављује на хоризонту.

Да би неко изменио језик молитве, он томе у најбољем случају мора прићи опрезно, разборито и побожно, да се не би изменио и корпус веровања. Чак и ако је почетна мотивација за осавремењивањем језика настала због јасноће, оно што се на крају догодило је то да уопште није осавремењен језик, него је промењено богословље. То је утабало пут и јереси и неморалу. (О дубинском тумачењу родног феминизма, абортусу, и пратећем лезбијству, погледајте књигу Ungodly Rage; Ignatius Press.) /.../

Многи од ових „трендова” који се односе на језик, то јест, на пади на „архаични” језик, појављују се и у појединим јурисдик-

цијама Православне Цркве. Мада би било лепо да изјавимо да смо сигурно заклоњени иза зида Православља и да смо доказали да смо имуни на америчку преокупацију родном политиком, не можемо то да учинимо. Свакако да морамо да трпимо ступидне посланице на заглављима службених писама, које нас поздрављају као „сестре и браћу” (јер је политички „некоректно” да се каже „браћо и сестре”), или резолуције које се понекад односе на „жене и мушкарце”, а неке црквене публикације падају у замку употребе речи „chairperson” (председавајући, без обзира ког је пола, прим. прев.) или чак „chair” (столица).

Наша екуменска удружења ипак су нас упознала са овим „новогвором”. Она су га озаконила. Ми смо инфицирани, а инфекција узима свој данак.

Два одговарајућа примера показују да се вирус „политички коректног говора” шири и у литургици у америчком православљу. Један од њих је концепт Литургије св. Јована Златоустог из 1993. који је објавила комисија именована од стране SCOBA (the Standing Conference of Canonical Orthodox Bishops). Други је назван „Велика недеља и Васкрс” (Holy Week and Easter): објавио га је Nartrex Press а превео др Леонида Контос.

На неким местима промене су очите. У Литургији, на пример, постоји реченица: „за сједињење свих” (грч. enoseos ton panton) и преведена је као „for the unity of all”; међутим, у концепту SCOBA, код Контоса, она гласи „for the oneness of all” („за обједињење свих”).

Свакако да се реч „људи” користи у енглеском у литургијској прозби за мир у свету, за постојаност светих Божијих Цркава, и за јединство свих људи. Ако би се изоставила реч „људи”, остао би скривен предмет прозбе: на шта се она односи? Да ли је то „свет?” Да ли су то „свете Божије Цркве?” Да ли је то, можда, јединство људског рода о ком се говори? Наравно да ми не тражимо јединство Цркава са палим светом, или се бар надамо да је тако.

У сваком случају, јединства не може бити између оних који не деле исто смисаоно језгро, исту суштину. Човек се може исправно молити за сједињење свих људи (у Истини), као што се може молити и за јединство Божијих Цркава. Међутим, не може се молити за јединство света, цркава и још понечега. Мир у свету, постојаност у Црквама и јединство људи су оно за шта може да се моли; али је изостављање именице у енглеском у најбољем случају нејасно.

Узгред, може се додати да употреба речи „oneness” („обједињење”) уместо „unity” („јединство”) или „union” (сједињење) уместо „eposeos” једноставно указује на погрешно разумевање енглеског. И опет, без специфичне именице *men* на енглеском, израз „обједињење” свих може довести до нехотичног пантеизма. Сигурно би овај концепт православним хришћанима изгледао чудан. Па опет, без додавања „*men*” („људи”) тешко је замислити шта би „обједињење” могло да значи.

Друга паралела између документа SCOBA и књиге „Велика недеља” („Holy Week”) налази се у употреби облика речи „*philanthropos*”. Овај израз би се исправно могао различито могао превести као „Онај Који воли људе” или „Човекољубац”. У разним варијацијама, он се често појављује у возгласима, у отпустима, у химнама. Он описује ону врсту љубави коју Господ пројављује према човеку, однос који Бог има према човечанству, каквом се остала створена бића, укључујући и анђеле, не могу надати. И поред тога, за оба превода су изабрали да тај израз, било као именицу, било као придев, преведу просто као „Бог Који љуби”. Скалпелом је одстрањено било какво позивање на онај посебни тип љубави коју Бог пројављује према човечанству. /.../

На крају, оба издања која се овде разматрају елиминисала су генеричку употребу речи „*men*” („*di' imas tous anthropous*”, „ради нас људи”) у оном члану Символа вере који говори о Ваплоћењу. Уместо „ради нас људи” Господ се ваплотио само „ради нас”. (Ово је такође изостављено тексту ICET, The International Consultation for Common English Texts, екуменској верзији која је такође пуно утицала на англиканску ревизију.)

„Који је ради нас људи и ради нашега спасења сишао с небеса и ваплотио се од Духа Светог и Марије Дјеве и постао човек” је саборска формулација Символа вере. Ваплоћење није само ради „нас”, него ради „нас људи”. Овде сасвим смишљено постоји равнотежа у фразеологији, како у грчком, тако и у енглеском језику, између „ради нас људи” и „постао човек”, и та равнотежа изостављањем нестаје. Оно што такође потенцијално нестаје јесте разумевање да ли је Ваплоћење ради читавог људског рода, или је ради неког неодређеног рода. Генеричко „људи” није изостављено због недостатка разумевања. И опет, сасвим субјективно тумачење Символа вере умањује нагласак на Христовом подвигу за наше спасење и спасење читавог човечанства. Ко треба да дефинише реч

„нас?“ Зар „Људи“ није именица, а „нас“ је употребљено заменички? Коначно, ко било ком одбору даје право да избаци речи из Символа вере, макар то била „само једна реч?“

Пронађено је и једно даље „дотеривање“ литургијског текста после Megalygnariona, опет у оба превода. „И сав људски род“ дато је као „И сви ви људи“. На овом месту у Литургији узноси се молитва за читав људски род, не само за Божије људе, али је и то прикривено. /.../

Коначно, постоји један још очигледнији покушај да се наши текстови на енглеском ускладе са „политички коректним“ мишљењем. Он превазилази спорно питање политике о роду. У књизи „Велика недеља и Васкрс“ (Holy Week and Easter), појављује се једна белешка на почетку „предговора преводиоца“: „Текст садржи много референци о Јеврејима. Нама оне звуче као предрасуде. Кад год је могуће и кад год то контекст дозвољава, такви антисемитски елементи су били ублажени због осетљивости верника и због много просвећенијег става који данас преовлађује“.

Преводилац „ублажава“ антисемитске изразе као што су „безакони Јудејци“, „пећина разбојничка“ (синагога), „фарисеји“ итд. Ти делови су подложни Његовом лингвистичком „обрезивању“ и сакате смисао делова који су у питању. Наравно, само је енглески превод тако оштећен. Грчки остаје нетакнут и неокаљан крвљу обрезавања, и човек може само да се пита: „А зашто?“

Има нешто прилично патетично-арогантно у образложењу да такве изразе треба изоставити зато што живимо у много просвећенијем времену. Чијим то светлом ми процењујемо своју просвећеност? Ако ово представља антисемитизам, може ли се онда по сличним стандардима судити и нашем Господу, св. Павлу, св. Петру и св. Јовану, зато што су објавили шта су Јевреји урадили?

Размотримо и речи св. Стефана: *Тврдоврати и необрезани срцем и ушима, ви се свагда протививите Духу Светиome; како оци ваши, иако и ви. Којега пророка не противираше оци ваши? И побдише оне који предсказаше долазак Праведника, Којега сада ви издајници и убице сада постојадосте, Ви који примисте Закон наредбама анђелским, и не одржасте* (Д. ап. 7,51–53)?

Свакако, морамо се позабавити чињеницом да наш Господ својима дође, и своји Га не примише (Јн. 1,11). То је била „синагога“, типично јеврејска верска заједница, која је прекршила Закон, и на крст разапела Онога Који је тај исти Закон дао. То није предрасуда:

то је проста чињеница. И још једном, ми не бисмо могли да посведочимо о Христовој спаситељској мисији уколико бисмо само и за тренутак помислили да би под небом могло да буде друго Име којим бисмо се ми могли спасти (упор. Дела ап. 4,12). /.../

Ја сам набројао само неколико паралела из мог искуства у Епископалној цркви у вези са питањем језика у литургијској и библијској употреби, плус преводилачко сакаћење библијског канона; поменуо сам употребу језика која води рачуна о родном феминизму и брисање наводно „антисемитских” појмова, чије сам покушаје открио двадесетак година касније и у појединим деловима Православне Цркве.

С једне стране, не бих био толико наиван да мислим да ће васцело Православље у свако доба ревносно бранити веру која је једном предата светима. Ја само мислим да ју је оно до сада увек одбранило, и на једном нивоу то је сасвим тачно. Ко год да су и где год да су, православни то увек чине, чак и када неки њихови великодостојаници одбаце и саму Лађу спасења.

С друге стране, било је и момената „прилагођавања”, момената као што су иконоломство и сабор у Фиренци, али ти моменти су уздигли исповеднике, попут једног Дамаскина или Марка Ефеског, да би нас опет вратили на прави пут.

Знаци ових времена, међутим, нису добри. Када неко само узме у руке недавно издање *The Orthodox Church*, од (епископа) Калиста Вара, који сматра да се питање рукоположења жена у Православљу сада разматра као отворено питање (макар код неких), онда је боље добро погледати сваку ситницу и реч нових литургијских превода које би неко могао да подметне и стави на наше усне, на наше животе, и, коначно, на наше душе и тела, а што може настати из било какве ревизије, из било какве промене у нашој вери.

Св. Василије нас подсећа да „испитивање слогова и речи није непотребан задатак. То што нека питања изгледају безначајна није разлог да се на њих не обазиремо”. Ако се овај задатак не изврши и ако се не изврши како треба и ускоро, ми ћемо сигурно изгубити много, па чак и своје богопознање.

Да ли је онда ово што се понегде код православних збива „већ виђено?” Не бих то желео, али мислим да сам то све већ видео раније, и силно се плашим.

Тако свештеник Џон Ривз.

Из ове, озбиљне и одговорне, а рефлекторски снажне, расправе о језику у Цркви, види се један од путева ка американизацији Православља: од, тобож прецизнијих „превода“, ка новој, стерилној теологији „политичке коректности“.

Понављам: највећи број наших „реформатора“ не зна куда иде. Старији су умеренији, млађи – радикалнији. Старији ће, можда, чупати косе кад виде куда крећу млађи. Али, биће касно. Стјепан Трофимович Верховенски, доброћудни либерал, родио је Петра Стјепановича Верховенског, радикалног нихилисту (Достојевски о томе пише у „Злим дусима“). Стјепан је схватио шта је урадио, и шта ће бити. Није вредело – дух револуције је био пуштен из боце, црн и крвав, и коштао је Русију, онако како је Достојевски пророковао, сто милиона људских глава. Они који виде шта се дешава, и куда води пут реформе, поплочан најбољим намерама, у Цркви од Истока су сада углавном маргиналци, које реформисти називају „псеудозилотима“ и „вехабијама“.

Шта је тим маргиналцима остало?

Само да сведоче, и да певају Богу, кроз сузе:

„На рјекама вавилонских...”

„Ашче забуду тебје Јерусалиме, забвена буди десница моја...”

Тебе, Јерусалиме, Тебе, а не нешто друго, овдашње, пролазно.

Јер Небески Јерусалим је наша вечна Отаџбина, и њему идемо,
преци и потомци, као Црква Јагњетова.

2010.

Црква и време

(О календару и Светом Предању)

О њоводу

Повод за овај текст је веома конкретан: у „Вековнику/Православном вечитом календару” чији је аутор протођакон Љубомир Ранковић, а издавачи „Глас Цркве” и БИГЗ, налази се мали предговор са објашњењем смисла издавања такве књижице и неколиким опаскама о старом и новом, тзв. јулијанском и грегоријанском календару, при чему се овај потоњи сматра „тачнијим”. С обзиром да се „наша Црква држи старог јулијанског календара који данас касни за грегоријанским читавих 13 дана”, и да ће „2100. год. јулијански календар заостајати за грегоријанским 15 дана”, протођакон Ранковић самтра да „би било добро да наша црква прихвати **НОВИ КАЛЕНДАР**”.

Осим „астрономске тачности” (или – „научне објективности”) и, можда, у подтексту, универзалне прихваћености новог календара, протођакон Ранковић не наводи никакве друге аргументе за свој став по овом важном питању. Често се чују предлози из световних кругова за прелазак на нови календар. Такође, 1997. године у месту Алепо, у Сирији, одржан је састанак разних хришћанских конфесија (од православних, преко римокатолика и лутерана, до адвентиста) где је пао договор да се Пасха слави по новом, заједничком правилу. Покушаћемо да, с обзиром на чињеницу да је „Вековник” књижица која је продрла у јавност, а са благословом надлежног архијереја епархије шабачко-ваљевске, изнесемо неколико размишљања о вредности „старог”, то јест православног календара који поред Србске Православне Цркве, користе и Руска Православна Црква (и Московска патријаршија и Загранична), Грузијска Православна Црква, Света Гора Атонска и Мајка свих Цркава – Јерусалимска Патријаршија.

Чело-век

Као боголико биће, човек је једини који на овом свету има осећај времена. Све животиње живе, сматрају научници, у непрекидној садашњости; човек, пак, зна за прошлост, садашњост и будућност, и своје поступке управља према томе. Са друге стране, време као пролазност, оно што доноси старење и смрт, време као сасуд напуњен историјским збивањима и сменом епоха, јесте осенчено палошћу потомака Адамових. Прародитељи, намењени вечности, у тренутку иступања из заједнице са Богом живим, упознају време као смртоносца, и у времену доживљавају све последице палости: почев од рађања, преко растења, до старења и изнемогавања, што се завршава привременим одвајањем душе од тела... Човек је, учи нас старосрбски, ЧЕЛО – ВЕК, биће које је ЧЕЛОМ (ЛИЦЕМ) ОК-РЕНУТО ВЕЧНОСТИ; истовремено, он је и плен пролазности и распаљивости... Било је потребно да се Син Божији ваплоти, и да Својим очовечењем освешта сву творевину – па и само време које се, у људским делима, пројављује као историја. Човек је, Бого-човеком, тако ишчупан из канци греха, смрти и ђавола и сједињен са Небеским Оцем. Време, које је, на изванредан начин, било сарадник трулежности, преко Цркве, Тела Христовог, постало је средство спасења, које се, по Апостолу, искупљује и служи као увод у Осми, Невечерњи Дан. Богослужбени круг Цркве, свакодневно узвођење пролазности у вечност, Литургија као отворено царство Оца и Сина и Духа Светога, у којој се, мада га „историјски” није било, сећамо и „Другог и славног Христовог доласка” зато што смо причешћени – ето дивних одговора православног хришћанства на питање: „Како поступати са временом?”

Време и календари

Али, питање: „Шта је време?” много је теже. Блажени Августин је изрекао ону знамениту мисао: „Кад ме не питају, знам; кад ме питају, не знам”. Очито је да време није нешто „апсолутно”, него да је повезано са личношћу, да свака личност, свака заједница, свака вера имају некакво своје време. Уопште, прича о „објективности”, на коју је претендовао вулгарни сцијентизам XIX века, кад је време у питању – потпуно је бесмислена, бар од Ајнштајнове теорије ре-

лативности. Време какво ми знамо, и календари, „мерачи времена“, које ми користимо то су само неки од могућих МОДЕЛА човекових и, све док у XX веку није победила „цивилизација упрошћавања“, уопште нису били универзални.

Као што рекосмо, различите културе (а култура извире из култа, из религије) имале су веома различите приступе феномену времена. Тако, на пример, племе Хопи уопште нема речи које упућују на просторно – временске односе; за њих постоји само субјективно и објективно стање. На обали Белог Нила Нуери уопште не могу да говоре о времену као о нечему што пролази или што се може штетити и расипати. Они не размишљају у временским интервалима, него у узастопној смени активности. Древни (и примитивни, наравно) народи нису имали појам дана као 24-часовног периода. Мерили су време по зорама, па броју ноћи. Око тога кад дневна јединица почиње било је различитих мишљења: код Египћана је почињала у зору, код Јевреја – приликом заласка сунца, према Птолемеју – то је било у подне. Године су се, у старој Енглеској, рачунале као „зиме“, а код Словена као „лета“.

Савременији човек је МНОГО СВЕСНИЈИ ВРЕМЕНА него што га је био свестан човек древности. Развојем и усавршавањем часовника живот се знатно изменио, и било је потребно себе потчинити потреби да се на правом месту буде у „право време“. Витроу, изучавалац овог феномена, каже: „Чак смо склони да једемо не кад осетимо глад него кад часовник означи да је време обеда“; лични живот се, дакле, скоро у потпуности подређује друштвеним нормама.

Некада није било тако. Људи су радили напорно, борили се за опстанак у свету који је требало кротити, а на време се мислило мање. У Египту се, на пример, време није мерило друкчије до владавине фараона – година, барем у данашњем смислу, није било. Многа савладарства и фиктивне владавине историчарима и данас представљају тешкоћу кад је египатска хронологија у питању. Индуски паганизам је био крајње аисторијски; застрашујући временски размаци и космички циклуси (тзв. „калпе“) скоро да онемогућавају било какво сигурно датовање догађаја индијске прошлости на основу писаних трагова које је та прошлост оставила; слично је, бар у почетку, било и код древних Грка, који су имали циклични

доживљај времена. За њих је све што прође постајало мит, и Херодотова тешкоћа се састојала у немогућности да реконструише јелинску историју у два века која су му претходила. Сањарећи о златном добу, они су времена постали свеснији тек у епохи појаве историографије која се поклапа са појавом грчких трагедија... И код Римљана историја је схватана као „вечно враћање” (сетимо се Вергилија!), смењивање слеђења и напуштања традиционалних вредности римског патријархалног друштва са митских почетака „вечног града”. И тако даље... Путовање кроз „историју времена” веома је занимљиво, али оно није циљ овог огледа. Ми смо о томе говорили да бисмо показали колико је прича о „тачности” кад је време у питању илузорна. Нешто је у мерењу времена „тачно” само ако се прихвате полазне претпоставке те „тачности” (као што је доказао аустријски логичар Курт Гедел, сваки научни систем, али и сваки систем људског мишљења, мора имати полазне претпоставке – у математици су то аксиоме – које се аргументима датог система не могу доказати. То јест, свако људско мишљење се заснива на ВЕРИ У НЕШТО...) Време наших календара, и старог и новог, само је једно од многобројних људских „времена”, о којима човек библијског наслеђа тешко може и да мисли. Како да, рецимо, данашњи Европљанин схвати начин размишљања древних Маја који су сваки дан смтрали божанским, замишљајући како га доносе и односе божански носачи? Како да схватимо да су они дизали олтане и споменике у част времена, а не у славу владара и освајача? Како разумети да су пагани древног Вавилона сматрали да морају играти активну улогу у обезбеђивању власти бога Мардука над осталим, од њега „старијим” боговима, па су за нову годину одржавали читаве ритуале у којима су се силе светлости бориле против сила хаоса, а краљ оличавао врховног бога?

Из паганске вечности „вечног враћања” људе је, преко Израиља, изабраног народа Свога, пробудио Господ. За старозаветне Јевреје није више важила космичка опседнутост и циклizam. Бог њихов је био изнад природе. Историја је постала простор одређења за Јахвеа, а космичко време је сведочило о Његовим делима и Његовој свемоћи. Док су паганске цивилизације биле космолошке, јеврејска је била есхатолошка: прошлост и будућност мерили су се у складу

са есхатонотом, неодвојивим од Божјег учешћа у историји Изабраног народа. Од свију дана, једино је сабат, дан Господњи, имао име, и, на извештан начин, био суд осталим данима, њихова вечна мера и провера. Хришћанство, остварено старозаветно очекивање пророка и слугу Јахвеових, усвојило је линеарно схватање времена, уневши још један битан елемент – чињеницу да је долазак Месије поделио време на два дела, и да је то једино НОВО ПОД СУНЦЕМ време учинило ПРИЧАСНИМ ВЕЧНОСТИ. За разлику од старозаветних жртава, Распеће је јединствено и непоновљиво, и оно отвара двери Осмог Дана, кад, по Писму, „времена више неће бити”. Црква, дарована човечанству као лађа спасења, Духом Светим преображава време; потоци времена се, уливајући се у Свету Литургију, уливају у непролазност, у пуноту Тројичног живота... Од доласка Христовог наступају „последња времена”: нико није у могућности да „дрема” чекајући „вечно враћање истога”, свако се опредељује за Христа или против Њега, за спасење или за пропаст...

„Скрајџиће се дани они”

Веома је важна чињеница да је Онај Који Јесте, ваплотивши Се, рекао и истину о времену, казујући Својим ученицима да ће у последње дане, изабраних ради, време скратити, јер да се не скрати – нико не би опстао. Дакле, кад се количина зла у душама људским умножи толико да се појави последњи злочинац и безаконик, антихрист, који ће настојати да превари и изабране, време ће се СКРАТИТИ. (Свети Нил Мироточиви је пророковао да ће три и по године антихристове власти протећи као три и по месеца, управо из тих разлога.) Доба антихриста је, очито, доба када ће се људи спасавати мање него икад пре тога. Из овога се, са страхом Божјим, може закључити да је време у коме су се људи ВИШЕ СПАСАВАЛИ на извештан, нама несхватив начин, било дуже. Као што смо већ приметили, време је, попут свега осталог, ЛИЧНОСНО, па бисмо могли рећи да дужина времена датог човечанству јесте директно пропорционална броју оних који се, кроз новоадамско човечанство, Цркву, сједињују са Светом Тројицом, на истински, литургајско-подвижнички начин. Хришћанима који су Христови Духом Светим даје се друкчије, ДУЖЕ ВРЕМЕ, него паганима и окорелим грешни-

цима, макар то време које Хришћани добију календарски било истоветно времену грешника. Ко, на пример, може да верује да Свети Василије Велики није дочекао педесету годину живота, кад погледа шта је овај витез Крста све написао, какво је монаштво створио, каква чудеса учинио, какве добротворне установе саздао? Ко може да верује да су шездесет четири године земног присуства Светог Саве међу Србима „обичне” шездесет четири године осталих људи?

О духу времена

Гледајући митски лик Хроноса, прождирача сопствене деце, антички човек се ужасавао времена. И заиста, у времену које није обасјано Христом има нечег ужасног, јер се све људско обесмишљава пролазношћу. Дух времена без Христа није „неутралан” дух: то је зли дух, кнез овога света. У свом чланку „О духу времена” Отац Јустин Поповић упозорава на чињеницу да је дух времена постао ново европско божанство, коме се милиони клањају и на чијим олтарима свакодневно бивају приношене жртве људских умова и срдаца. Шта је дух времена нашег? Отац Јустин одговара: „Дух времена нашег је суптилна саблазан наших дана; под том етикетом продаје се фалсификат прогреса, просвећења, цивилизације, културе /.../ Јавно и тајно, дух нашег времена проповеда људождерство, културно људождерство, које има свог апологета у науци, у њеној аксиоми: борба за самоодржање. /.../ Синови противљења противе се Вечности, противе се Богочовеку, ходе по духу овога света, по духу времена, које се побунило против Вечности”. О односу времена и Вечности отац Јустин каже ово: „Време је исечак Вечности; откине ли се од ње, отискује се у неиздржљиво очајну бесмисленост. Дух човечји је исечак Духа Вечности; откине ли се од њега, губи свој вечни смисао и мир, и отискује се у крајњу муку, где је плач и шкргут зуба. /.../ До Христа, Вечност је била сушичава претпоставка, од Христа она постаје телесна стварност, чулна стварност, коју руке наше опипаше, очи наше размотрише, уши наше чуше. Дух Вечности постаје опипљив као и дух времена. У личности Богочовека Христа време је дошло до органског јединства са Вечношћу, и тиме: до свог вечног смисла. Зато је Христос постао и за навек остао: вечна провера свих времена, свих богова, свих људи и свих ствари. /.../ Не хвали са

човеком, не хвали се временом, јер се пепелом хвалиш, и гнојем, и смрадом, и злосмрадијем. Смисао човека је да се сједини са Богочовеком; смисао времена је да се претопи у Вечност”.

И Православна Црква Христова је ту да би овај смисао сведочила и да би ово сјединење омогућила: у Литургији, богослужењима и молитвословљима која из Литургије извиру и у њу увиру. Зато су, између осталог, богослужења православних, ако се по типичу врше, веома дуга: време се на њима прерађује у Вечност, и тако се, преко оних који се спасавају, заустављају апокалиптична убрзања његова.

Некада су сва православна друштва била подређена Вечности управо преко учешћа у богослужењу. Од када је дух времена почео да продире у Православље (скраћивање служби Божјих, унакажавање типика, чак и уношење клупа и столица за седење у току храмовних дејстава), време је убрзало, жањући немилосрдно многе и многе жртве. Молитва је замењена спољашњом организацијом, љубав сентименталношћу, сведочење – голом, ником непотребном, проповеђу, у коју често не верују ни сами проповедници...

Убрзање

Чињеница је да је време од Средњег века наовамо текло све брже и брже. Познати физичар Вајтхед каже: „Посреди је то да је у прошлости временски распон значајне промене био знатно дужи од временског распона појединог људског живота. Тако је људски род обучаван да се прилагођава устаљеним околностима. Данас је тај временски распон знатно краћи од распона људског времена, следствено, наша обука мора припремати људе да се суочавају са новим околности”. У раном Средњем веку, и на Западу и на Истоку, на зидање храмова и кућа могло се трошити неколико векова – мирно смењивање поколења било је саставни део погледа на свет. Није било преносних часовника, ни журбе. Река времена је текла тихо и лагано.

Убрзавање је почело са механичким часовником, који је постао и лична својина богаташа. Тако је почела да ишчезава средњовековна перспектива, која је подразумевала статичност, јерархију, симболизам, мањи значај времена, недатумску суштину догађаја и теолошки поглед на свет. Часовници, они првобитни, попут сунчаног, који

су опонашали свемирске, микрокосмосу прирођене, циклусе, изменили су у се и постали својеврсни диктатори понашања. Већ у 17. веку Роберт Бојл тврди да је свемир сличан часовнику, док је Бог – часовничар (гордост науке – човек свој изум примењује на стварност Бога.) Преовлађује, уместо старије, органске, механицистичка слика света. Бојл даје основу деизма тврдећи да „кад се справа једном покрене, све иде по Творчевом првом нацрту”. Ништа се више не одвија по унутрашњем *thelos*-у, него механички. Већ Монтескје устаје против до тада универзално прихваћене библијске хронологије, Дидро тврди да је свет стар милионима година, а Кант – стотинама милиона (данашњи еволуционисти су одавно „прешли” милијарде): као да се продужавањем прошлости космоса бежи од Бога у време, од вечности у пролазност. Луис Мамфорд сматра да је часовник, а не парна машина, кључна машина модерне индустријске епохе: време је постало новац, и човечанство је убрзало живот. Железница је била драматичан проналазак не само због брзине путовања, него и због брзине ширења вести; телеграфија и радио–телеграфија свет су лагано почеле да преображавају у „глобално село”, у коме се све зна. Витроу вели: „Ход напретка био је такав да је изненадна поподневна паника на њујоршкој берзи могла довести до тога да се пословни човек у Лондону убије пре доручка наредног јутра”. Време је текло бујицом: Први светски рат доноси ручни часовник, али и хипер-брзу машину за убијање, митраљез, чијем дејству се приписује четири петине жртава на Западном фронту. Прогрес и демократија су нераскидиво повезани: свету не треба Велики Часовничар, али ни Онај Који Јесте, Домаћин, Трилични Бог... Свет хоће да живи самостално. По први пут у историји, на „демократским изборима” лаж може да прегласава Истину. У бесу рушилаштва, време се атомизује (појављују се атомски часовници) – али атомизује се и човек, ненавикнут да живи на фреквенцијама од којих се умире. Математизовано, компјутеризовано, упрегнуто у посао, време се свети тако што га више нико нема. Наше знање о прошлости је веће од знања наших предака, али је, због брзине догађаја, наша искорењеност огромна. Постаје битна само садашњост, лишена било какве логосности. Ханс Мајерхоф сматра да нашу „прошлост меље у прах млин неумитне, несхвативе промене”.

Човек је заиста постао идолопоклоник свепрождирућег Хроноса: култ рекорда у спорту и у било чему другом, као и негдашњи комунистички култ „пребацивања нормe”, само су неке од подврста идолопоклонства „духу времена”, то јест кнезу овога света, ђаволу (не моле се Хришћани узалуд: „Сачувај ме, Боже, од ђаволске брзоплетости.”) Данашњи човек живи у свету детерминисаном, окованом мрежом датума, релативистичком; у свету у коме је време подивљало („лажљиво време на зиду”, рекао би Миљковић) само себи сврха, а историја нема никаквог есхатона...

Жалосно је, хтели ми то да признамо или не, кад се „подивљало време” узима као критеријум са којим треба да се усклади живот Православне Цркве, тог тихог пристаништа у бурама пролазности, стуба и тврђаве Истине који ће одолети сваком земљотресу овога света.

Истина и „тачност”

Критеријуми „објективности” нису исто што и критеријум Истине, јер „објективне” чињенице, саме по себи, невезане за личност која их је изнела, не постоје. Истина је, сведочи Црква, Личност, а не појам – Личност Ваплоћеног Логоса, Христа Богочовека. Глас Цркве, тела Христовог, глас је Христов: и сви факти се у том смислу морају мерити и проверавати. То је основа и нашег размишљања о календару, назаглушеног буком квази-научног, „астрономског” приступа, који је плод сцијентистичке идеологије XIX века и који је и у савременој науци потпуно одбачен.

Календари који се примењују нису време само – они су слике времена. Као што смо рекли, они веома зависе од религијске утемељености погледа на свет који их је изнедрио. Ту критеријум „тачности” никад није био пресудан. Витроу, велики познавалац ове области, с тим у вези каже: „Наш садашњи грегоријански календар – који је добио назив по папи Гргуру XIII који га је увео у употребу марта 1582. године – није најтачнији у поређењу са календарима које су користиле друге цивилизације. Иако веома разрађен, наш календар ипак није тачнији од онога што су га изнели свештеници Маја из Средње Америке пре више од хиљаду година. Грегоријанска је година, наиме, нешто мало дужа него што би требало, а ова

грешка нараста до три дана у десет хиљада година. Дужина године према мајанским астрономима била је нешто краћа, али грешка ту нараста само до два дана у десет хиљада година". И Египћани су имали изврстан календар који Ото Нојгебауер назива „најинтелигентнијим календаром који је постојао у људској историји": њихова година се састојала од дванаест месеци, сваки месец од тридесет дана, уз пет додатних дана на крају године... Међутим, ако би неко предложио Европљанима да усвоје мајански или египатски календар, они би то одбили, јер су нестале духовне, метафизичке поставке на којима су ови календари били могући.

„Календари су првобитно били повезани првенствено са религијом, зато што се показало важним да се светковине и жртвовања прослављају тачно одређеног датума", наставља Витроу. Одавде почињемо разматрање православног (тзв. „старог") и папског (тзв. „новог") календара, које, као што ћемо видети, није безначајно за питања вере.

Нови календар и екуменизам

Почетком 20-их година прошлог века Цариградска патријаршија је, у складу са политиком грчких власти на чије чело долази масон Венизелос, упутила окружницу свим хришћанским „црквама", по први пут признајући црквеност јеретичким заједницама Запада. Месточувар патријарашког престола, Доротеј, митрополит Брусе, нарочито се истицао у проглашавању екуменизма „свељек" за исцељење и помирење завађених хришћана. Ова окружница понудила је читав низ конкретних мера за приближавање другим хришћанима, за које је казано да, по речи апостола Павла (Еф. 3,6), припадају истом телу и наслеђују исто обећање Божје у Христу. Ево тих екуменистичких предлога:

1. Увођење заједничког календара да би велики хришћански празници могли да се заједно прослављају од стране свију;

2. Размењивање братских порука поводом великих празника током године и другим посебним поводима;

3. Братскији односи између представника разних „цркава";

4. Успостављање веза између богословских школа, сусрети теолога, размена теолошких часописа и књига;

5. Слање младих људи на студије у школе других „цркава”;
6. Сазивање заједничких, свехришћанских конференција, са циљем да се расправља о питањима који су од животне важности за све конфесије;
7. Истраживање догматских разлика између „цркава” лишено страсти, предубеђења, на научном основу;
8. Давање другим конфесијама могућности да служе у храмовима она конфесија која им нуди гостољубље; узајамно уступање гробљанских простора;
9. Узајамно уважавање праксе и обичаја других конфесија;
10. Заједнички договори о мешаним браковима;
11. Узајамно помагање „цркава” у области хуманитарних активности.

Да ли је њишање календара „доімайско”?

Један од омиљених аргумената апологета новог календара је да питање календара није „догматско”. Ако се крене том логиком, онда у Цркви Христовој мора да се изврши радикално „избацивање” свега што није „догматско”. Свештеничка брада и мантија уопште нису догма; нежењени епископат није догма; забрана уласка жена у олтар и немогућност женског свештенства нису догма... Све до VII васељенског сабора, поштовање икона у Цркви није било одогмаћено, и иконоломци су се на то и позивали кад су кренули да уништавају свете ликове. Да ли је догма да се на вечерњој пева „Свјете Тихиј”? Да ли је догма начин на који се крстимо и молитвено okreћемо Истоку? Да ли је догма причешће на празан стомак? И тако даље, и тако даље: све ово нису „догмати”, али ако се на црквени поредак насрне, онда ће и сама Црква и сви њени догмати бити доведени у питање.

Са црквеним календаром је као и са иконом. Док се на дрвету не наслика лик Господњи, оно је обична даска која се, без икаквог греха, може исећи секиром и бацити у ватру. Од часа у коме се икона Христова на дасци изобрази, то је светиња којом се верни освештавају и која може да, благодаћу Прволика, чудотвори. Календар је био јулијански док, на основу њега, Црква није саздала пасхалију и Велики Индиктион. Од тог тренутка он је икона времена која вре-

ме, литургијском праксом Цркве, узводи у вечност. И то више нема никакве везе са математичко – астрономском тачношћу, јер питање које се поставља није сцијентистичко, него еклисиолошко.

Календар је, као и свештеничко ношење браде и мантије, као и нежењени епископат, као и немогућност женског свештенства, као и знамење крста којим се крстимо и окретање Истоку кад смо на молитви – део Светога Предања. Они који су га мењали, усвајајући папски календар, насрнули су на Свето Предање. А то није мали грех. Напротив!

Осуде ѱајскої календара

У Цркви, богослови имају право на теологумен, своје мишљење са којим се остали богослови не морају слагати. То је теологумен све док Црквени сабор нечије мишљење не потврди Светим Предањем или га, у складу са Светим Предањем, не осуди. Тада теологумен постаје или саставни део учења Цркве (у првом случају) или јерес (у другом случају).

Да Црква није заузела јасну позицију по питању папског календара, могло би се о њему разговарати. Али, ту позицију Црква је заузела, и то одмах пошто је папа Гргур свима понудио своју” науку”.

Прва осуда папског календара и Пасхалије била је 1583. када су се у Цариграду састали патријарси Јеремија II (константинопољски), Силвестар (александријски) и Софроније (јерусалимски); други пут папски календар је предат анатеми 1587, опет у Цариграду. Поред Јеремије II и Софронија, учествовао је и нови александријски патријарх, Мелетије... У фебруару 1593. опет је био сабор, који је својим осмим каноном из Цркве искључио сваког ко би се дрзнуо да прихвати папски календар. На њему је, поред претходне тројице, учествовао и патријарх антиохијски Јоаким. На овом свештеном сабрању присуствовали су и представници Руске Цркве.

И раније, у претходним столећима, било је покушаја да се календар „усклади са науком”. Тако је 1324. Никифор Григора установио нетачности у црквеном календару и предложио начин промене; али, од тога није било ништа. Године 1371. монаси Исакије и Матија Властар су подржали Григорину реформу, али Црква је била незаинтересована; Георгије Гемистос Плитон је, пре пада Цариграда, нудио

нови календар, и био одбијен. Године 1582, патријарх цариградски Јеремија II је православнима у Пољској забранио промену календара под претњом одлучења; те исте године, у писму млетачком дужду Јеремија II назвао је папски календар „дечјом игром”. Године 1584, написао је отворено писмо папи осуђујући га због новачења. Године 1670. патријарх јерусалимски Доситеј је у свом делу „О небријању браде” забележио да је увођење папске пасхалије изазвало „много збрке и дало много повода за неред”. Године 1827. цариградски патријарх Агатангел одбио је било какве измену тзв. „јулијанског” календара. Године 1895, патријарх Антим је забранио дискусију о календару, чувајући Васеленски трон од саблазни и новачења. Године 1903. Руска Црква је, после изучавања, донела следећи закључак: „Ова промена, која ремети ред већ успостављен и освештан од Цркве током тако дугог временског периода, бесумње би донела узнемиреност у живот Цркве”. Те исте године, Јерусалимска Црква одбацује нови календар; то су учиниле и Грчка и Румунска Црква. Године 1904. Цариградска патријаршија издаје саопштење да је недопустиво новачење у погледу календара. Године 1919. Црква Грчке је устврдила да, ако све остале Цркве усвоје нови календар, он мора бити тачнији и од јулијанског, и од грегоријанског, то јест папског...

Године 1924. Синод Александријске Цркве одбио је нови календар.

Поставља се питање: може ли Црква, у начелу, да мења свој календар или не? Питање је умногоме софистичко, попут онога: „Да ли ти имаш оно што ниси изгубио?” Питање слично ономе које су фарисеји поставили Христу у вези са женом ухваћеном у прелуби: „Мојсијев закон налаже да такве каменујемо, а шта Ти велиш?” Да је рекао: „Каменујте је!”, зар би био Бог Љубави? Да је рекао: „Немојте је каменовати!”, зар не би кршио закон Мојсијев?

То јест, ако се на питање да ли се календар може мењати одговори са „да”, онда се може рећи: „па добро, што и ви из Србске (Руске, Јерусалимске) Цркве то не учините, него се одвајате од нас?” Ако се одговори са „не”, онда то значи да је календар важнији од саборног ума Цркве...

Но, на овакво питање треба одговорити питањима: „Може ли „начелно” Црква да измени крсно знамење? Може ли да укине пост-

ове? Може ли да одбади свештеничку мантију? Може ли да уведе жењени епископат? Може ли да измени Пасхалију? Може ли да Литургију служи на соку од боровнице? Може ли да прогласи догму о непорочном зачећу Богородице? Може ли да папу призна за првог по власти?”

Кад кажемо „Свето Предање”, ми мислимо на његову пуноту: службе, типик, постове, иконографију, појање, архитектуру, а не само на календар. Календар је један од елемената Светог Предања. Свети Златоуст вели: „Је ли то Предање? Не ишти даље!” То јест:

1. Црква је вековима свесно одбијала папски календар;
2. Црква није астрономска опсерваторија, него Тело Христово;
3. Витезови Цркве су папски календар назвали „дечјом игром”;
4. Цркве се не тиче „научна тачност”, јер је она изнад времена и простора и узводи своју децу ка вечности;
5. Њен календар је део Светог Предања...

Несторијанци су својевремено питали православне: „А где у „Символу вере” пише да је Марија – Богородица? Јер тамо каже да је Христос рођен од „Духа Светог и Марије Дјеве, и постао човек”. Она се не назива Богородицом”. Али, православни су у свом Светом Предању Дјеву Марију именovali Богородицом, и то је било довољно... Јасно је, наравно, да Црква Христова има право да мења свој календар. Али, због чега? Цариградска патријаршија је то учинила на челу са Мелетијем Метаксакисом, чији циљ није био усавршавање календара, него приближавање папистима и протестантима... Црква је већ много шта мењала. Рецимо, до 10. века Преображење је слављено у првој седмици Великог Поста, али Црква је одлучила да се празник премести на 6. август, четрдесет дана пре јесењег Крстовдана, другог великог Петка. Зар се свети Златоуст није упокојио на јесењи Крстовдан, и зар Црква његово славље није пренела на 13. новембар да би свеца могла торжественије да слави? Постоји читав низ других примера... Јасно је, дакле, да Црква има право да мења календар. Али Црква га није мењала, и не мења га. Зашто? „Све ми је дозвољено, али ми није све на корист”, вели апостол Павле. (1. Кор. 6,12). Црква је одлучила да јој промена календара „није на корист” јер је календар део њеног предања. Усвајање папског календара значило би при-

ближавање папистима, за које Свети Марко Ефески вели: „Бежите од паписта као што се бежи од змије”.

А онима који су примали нови календар могло се, и још увек се може, упутити питање: „А зашто сте ви мењали календар?” Одговора, црквеног, богословског, нема. Има злослутног наговештавања да ће се календар и даље мењати, ради јединства са јеретичима. Тако свештеник Цариградске патријаршије у Америци, Томас Фиццералд, један од познатих функционера женевског „Светског савета цркава”, у свом тексту „Цариградска патријаршија и хришћанско јединство” истиче да је 1997. у сиријском градићу Алепо одржана консултација представника „различитих цркава” на којој је договорено да се утврди заједнички датум празновања Пасхе као „вредан израз кретања према видљивом јединству”.

Седми канон Седмог васељенског сабора налаже рашчињење оних који преступају свештена предања Цркве; у свом делу „О Духу Светоме” Свети Василије Велики каже да нека учења Цркве припадају писаним изворима, а да су друга „тајинствено” предата усменим путем од стране Светих Апостола, и да су и усмено и писано предање подједнако битни за Цркву. У последњих педесетак година, у Цркви су се појавили они који би да, под видом „обнова хришћанског живота”, разоре свештена предања.

Календар и јединство Цркве

За време Свете Литургије свештеник возглашава: „И удостој нас да једним устима и једним срцем славимо и певамо Твоје свечасно и величанствено Име, Оца и Сина и Светога Духа, сада и увек и у векове векова. Амин”. Једна уста и једно срце – то је циљ литургијског постојања Цркве, „један Господ, једна вера, једно крштење”... Божанствена Литургија није приватна ствар, него је дело целе Католичанске Цркве Христове. Неки пут се деси да свештеник служи у храму у коме, на Литургији, присуствује само црквењак. Па ипак, иако се црквењак не причести, свештеник возглашава: „Примивши пресвете, пречисте, и животворне страшне Христове Тајне, стојећи смерно, достојно заблагодаримо Господу”. А црквењак–појац благодари Богу што смо се причестили, и моли Га да целог дана останемо у Његовој светињи и поучавамо се правди Његовој. Значи ли то да

свештеник и црквењак „лажу” Бога (појац се није причестио, а пева славу Богу због причешћа)? Не, они не лажу! Литургија је служба целе Цркве, и они славе Господа због свих оних који су се, било где, у било ком православном храму, причестили Светим Тајнама Христовим. Зато постоје и возгласи: „Оглашени, изиђите”, иако у парохији можда нема ниједног катихумена. Сва Црква присуствује у Литургији било које парохије. Ово је саборност у простору. Али, постоји и саборност у времену, јединство са целокупном свештеном прошлошћу Цркве, а постоји и саборност небоземна када се временско сједињује са Вечним, управо кроз богослужење.

Према томе, увођење новог календара у Цркву Божју од стране Цариграда није имало никакве везе са „научним” дотеривањем „неисправног” јулијанског календара, него са неканонским приближавањем инославнима. „Свеправославни конгрес” 1924. године је само наставио оно што је окружница из 1923. засновала. Почело се са убрзаном „модернизацијом” православља; почело се са службом времену, а на Богу. Модернисти су тврдили да воле Православље, и да им је до њега стало; али, то је било само претварање. Познати грчки иконописац и књижевник Фотије Кондоглу, обновитељ Предања у живопису и појању, поводом модерниста је рекао следеће: „Ја волим девојку, али ме њен лик не задовољава; њен глас ме нервира; њен нос је предугачак; желео бих да су јој очи другачије боје, и било би лепше да јој је коса кестењаста. Тако је и у духовној области: волим Православље, али не и кандила у којима гори маслиново уље; сматрам да су мантија и дуга брада застарели; Црква мора своје постове да прилагоди савремености и да измени свој празнични календар, итд, итд”. И у једном и у другом случају човек не воли стварност онакву каква она јесте, него ужива у сликама своје маште. А љубав према утварама доводи до утварних исхода... Један од њих је непротестантска идеологија „прва три века” под маском Православља. „Свеправославни конгрес” у Цариграду 1923. године био је само припрема за „Осми васељенски сабор”, који треба да дође. Неки би хтели не да тај сабор осуди јереси (од папизма до секуларизма), него да му циљ буде „ађорнаменто”, модернизација у складу са праксом II ватиканског концила. Говориће се о смењивању и укидању постова, увођењу још „научнијег” календара, другом браку

свештеника, осавремењивању „застарелих” црквених канона итд. А циљ је један: братимљење са свим другим „хришћанским црквама”.

Литургија се служи заједно са Небеским Силама. Промена календара је насрнула и на то небоземно јединство Цркве Божје. Наравно, они који су прешли на нови календар увек постављају питање: „Да ли они на небу имају календар да би знали кад пада који празник?” Али, ово питање је, поред тога што је софизам, у исти мах плод рационализма. Где је Христос? Символ вере вели: „Са десне стране Оца”. Има ли Бог Отац „десну страну” као човек? У Светом Писму се вели да је земља „подножје ногу” Божјих. Има ли Бог ноге као човек? Зар Христос, Који се вазнео на небо, није у исти мах и на земљи? „У гробу телесно, у аду са душом као Бог, у рају са разбојником, и на престолу био си, Христе, са Оцем и Духом Светим, Који све испуњаваш, Неограничени”, вели црквена песма. Немају они на небу календар, али кроз Христа, Који је сјединио горње и доње, славе заједно са Црквом земаљском. „Радуј се, јер земаљско ликује са небеским”, кличе се у Акатисту Пресветој Богородици.

После увођења новог календара, дошло је до нарушавања јединства између помесних Цркава у слављењу православних празника, што не мора да значи да су цркве новог календара безблагодатне пустиње. Док Црква у Русији, Србији, на Светој Гори скупа са јерусалимском Мајком Црква пева „Дјева данас рађа Онога Који је пре сваке твари”, новокалендарци певају: „Данас Христос долази да буде крштен у Јордану; данас Јован руку полаже на главу Господњу”. Док Цркве које се придржавају отачког календара певају химне Богојављењу, новокалендарци славе Светог Макарија Великог. Црква је увек и свагда била свештена симфонија, а никад није била вавилонска какофонија. Треба да певамо „једним устима” да би нам Бог даривао „једно срце”. А да ли је данас тако? Од Првог Васељенског сабора црква Божја пева скупа (све дотадашње разлике су ишчезле, а највише она око празновања Пасхе); у двадесетом, несрећном веку нађоше се људи који нису били достојни ни да помињу имена Отаца Првог Сабора и уведоше нови календар, цепајући тиме литургијско јединство Православних. „Добро, рећи ће неко. „Пасху и даље славимо скупа”. „Али, питамо се, зар су Божић, Богојављење, Преображење мање битни? И колико су мање битни? Зар кроз те празнике не

славимо истог Господа, Који нам је дао једну веру и једно крштење? Зар да за Васкрс, Вазнесење и Тројице будемо једно, а за Божић и Богојављење раздвојени? Зашто? Зашто? Зашто? Зар није Онај Који је васкрсао, вазнео се на небо и послао Духа Светога исти Онај Који се родио у Витлејему, крстио на Јордану, преобразио на Тавору?

Као што је познато, недеља после Тројица је недеља Свих Светих. Целе седмице после Тројица, славећи Животворног Духа, нити се клањамо, нити постимо, као и после Божића и Васкрса. Према Светом Георгију Писидијском, Пасха може да падне само између 22. марта и 26. априла. У складу с тим, она је „рана” или „позна”. Ако је Пасха рана, Недеља Свих Светих је веома удаљена од празника светих апостола Петра и Павла (29. јун по православном календару). Ако је позна, Недеља Свих Светих, после које почиње Петровски пост, је близу Петровдана. На пример, ако је Васкрс 25. априла (по православном календару), Недеља Свих Светих је 20. јуна, и Апостолски пост траје најкраће могуће: ОСАМ ДАНА. Али, ако је 22. марта, Недеља Свих Светих је 17. маја и пост Апостолски траје 42 дана – најдуже могуће. Овај пост је вековима чествован од православних као пост од изузетне важности: године 1725. патријарх Јеремија III је лишен престола јер је покушао да овај пост устали на 12 дана; године 1783. патријарх цариградски Калиник доживео је исто јер је хтео да Апостолски пост сведе на седам дана.

А шта се дешава приликом примене новог календара? Ако Пасха падне 25. априла (осмог маја по новом календару), недеља Свих Светих се у новокалендарским Црквама слави после Петровдана, што је НЕДОПУСТИВО. Сам, пак, Петровдан пада у среду после Педесетнице. То јест, по логици новог календара, требало би да се, уочи Петровдана, а одмах после првих Тројица, пости! А канони то забрањују! Године 1929. новокалендарци су први пут окусили горак плод своје самовоље: Васкрс је био 22. априла, а почетак Петровог поста пао је после Петровдана, 30. јуна. Цариградска патријаршија и Грчка Црква нису ништа предузеле, али је Румунска патријаршија да би „имала” Петров пост, „отпразновала” Васкрс скоро МЕСЕЦ ДАНА пре Васкрса – 31. марта, одвајајући се тиме од осталих Православних Цркава. Генадиј Могиљевцев тим поводом пише: „Може испасти да ови случајеви нису неко вапијуће нарушавање канона.

Могу рећи: то је ситница. Али такав приступ, допустив у обичном животу, у спољашњем световном животу, сасвим је неприменљив на област црквену. Црква Божја, као Тело Христово, није организација, него организам, а у Живом Телу нема ситница – сваки, најмањи орган, свака жива ћелија Тела Црквеног има важну и непоновљиву функцију, и уклањање исте доводи до ненадокнадивих губитака, до болести, каткад тешке и опаке”.

Канон 56. VI Васељенског сабора налаже да се сви постови у Цркви спроводе по заједничком поретку. А зар је данас тако? Док Цркве православног календара посте припремајући се за Божић, дотле новокалендарци мрсе, славећи Божић! Дух Свети је сишао на Апостоле и осенио их кад су били заједно сабрани на једном месту (Д. Ап. 2,1). Шта би било да је једна група Апостола примила Духа Светог једног дана, а друга група рекла: „Ми ћемо истог Духа примити касније, за тринаест дана, па не морамо сада да будемо са вама?” Осетивши ово, Свети Јустин Ћелијски је, пре Другог светског рата, плакао и туговао што је цариградски патријарх, који би требало да чува јединство православне васељене, то исто јединство угрозио.

Уочи Светих апостола Петра и Павла,
стубова Цркве, 2000. године

На маринама овој ојлега

I

Ко год је био на Светој Гори, зна да време тамо тече другачије... Тече оним мирним током усредсређености на вечност. Долазиш у градину Мајке Божје, доносиш своје подивљале сате, минуте и секунде, до малопре си трчао у сусрет смрти, и, чим изађеш са брода, зауставиш се, смириш, „прикочиш”. Као да те нека велика Рука, попут зида, заустави; покушаваш да је одгурнеш, да протрчиш, али ти она не да никуда... Полако те узме на свој огромни Длан и подиже те на планинску висину безвремености – у богослужењу. И престаје осећање да се некуд мора стићи; почиње дубока увереност да си СТИГАО. Сваки дан, више или мање, личи на претходни. Сваким даном, више или мање, господари спокојство. Да ли се уливају у један једини Дан, Дан Свадбе Јагњетове, кад времена више неће бити. Наравно, није све тако идеално како је описано; нити су дани тако „мирни” и „молитвени”, како би човек желео да буду. Напротив, већи део времена, нарочито на молитви, протиче у увиђању своје немоћи, у тешкоћи што се ту само телом стоји, а ум и срце се не моле, него лутају. Па ипак, то не доводи до очајања, него до детиње свести о немоћи своје пале природе. Одатле, засигурно, почиње права молитва.

Света Гора је мистичко срце православне географије. Са њеним нестанком повезан је и крај света. А Гора ће, древна пророчанства веле, ишчезнути када се обиталишта молитевника претворе у обиталишта спољашњих људи, одевених у калуђерске мантије; то јест, кад и на њој, по речи Апостола, буде више оних „који имају обличје побожности, а силе њене су се одрекли”, него оних који живе у непрестаном подвигу себепознања и себечишћења. Пророчанства Светог Нила Мироточивог, позната по својој дубини и уверљивости, стање последњег монаштва описује као стање „убрзане и скраћене” молитве. Свети Нил вели да је првобитна Исусова молитва гласила: „Господе Исусе Христе, Сине и Слове Божји, Богородице ради, помилуј ме грешнога”... Затим је дошло до сажимања: „Господе Исусе Христе, Сине Божји, помилуј ме грешнога...” Ни ту није стало, него је постало: „Господе Исусе Христе, Сине Божји, помилуј ме...” Да би, по Светом Нилу, последње монаштво, које се у свету јавља након Француске револуције, знало само за „Хрисе, хрисе” (злато, злато – на грчком), занемарујући молитву и покорављајући се овоземаљском размишљању и среброљубљу... Свети Лаврентије Черниговски је на опасност скраћивања богослужења, која је непосредно повезана са скраћивањем времена датог човечанству, видео у не ишчитавању целог шестопсалмија, што је, по њему, огроман грех. Свети Лаврентије (упокојио се 1950., мошти му нетрулежне) је чак говорио да ће Страшни суд трајати колико читање шестопсалмија...

Људи који су на Светој Гори били много година раније (ја сам први пут био 1994. године) су, на моје речи о укроћености времена на Атосу, одговарали да и није баш тако, и да су они знали Свету Гору, пре 15 – 20 година, много мирнију и питомију. Путеви су били стазице, није било јурњаве циповима, и аутобуски саобраћај од луке Дафне до Кареје је био ређи. А онда је кренула модернизација, са циљем да монашки живот буде унеколико удобнији. Путеви су шири, ципови и камиончићи јуре тамо-амо, радници са стране секу и одвлаче шуму, много туриста долази. Чини се да је све ужурбано...

Тако се и на Светој Гори јавља време, са свом својом силом и снагом, време које је новац и које диктира понашање људима Божјим. А људи Божји позвани су да га кроте, као што га је укротио Исус Навин и као што га је укротио пророк Исаија. Још 1994. један отшелник са Кареје мије рекао да примећује убрзање времена по томе што једва стиже да заврши келејно правило које му раније није задавало никакве тешкоће... Ту сам се први пут суочио са озбиљношћу чињенице да хитамо крају света и историје. Па ипак, те исте вечери, док сам са брда, из хиландарске куће посматрао Кареју, а светлוצала су кандила у Протатској цркви и звезде на своду, осећао сам да јесам премештен у нежност и топлину која никад неће проћи.

II

Ево шта о убрзању данашњице у својој занимљивој књизи „Виртуелна кабала” каже савремени писац Светислав Басара: „Технолошка револуција и настаје, уосталом, из потребе да се изврши преврат у домену времена, да манипулисање временом пређе у људске руке. То је временски империјализам. У нормалном вре-

мену ненормалне ствари нису могуће. Због тога је пројектовано једно потпуно апстрактно, технолошко време, које се привидно поклапа у секунд са природним временом, али које је чисто квантитативно. Отуда заблуда да на располагању имамо бесконачно много времена. Да будемо сасвим јасни: суперсонични авион је био апсолутно немогућ пре двеста година, зато што ондашњи спациотемпорални вектори једноставно нису дозвољавали развијање таквих брзина. Да би се такве брзине могле развити, било је потребно револуционисати време, схватање о времену, што је само по себи *hybris* /.../ Али, као што постоји загађење простора, постоји и загађење времена; оно чиме се загађује време је БРЗИНА. Отуда су еколошки покрети комични у свом волонтизму; они промптно захтевају чисту околину, а при том у виду имају само дим, отпад, киселе кише. Већ смо говорили о томе да су корени загађења дубљи; оно је примарно изазвано нечистим мислима, нечистим осећањима, нечистим савестима у крајњој линији. Од брзине је створен читав један опскурни, пагански култ који прети да постане глобална псеудорелигија. Ауто-трке, рецимо, нису ништа друго него крипторитуали тог идолопоклонства; убрзање компјутерских процесора његова мистика.

У колоквијалном говору већ се усталило темпорално мерење простора. Док се говорило „дан хода“, све је било у реду; време и простор још стоје у симетрији, а и субјективност је у игри. Али, улазак у оптицај „мера“ попут „три сата лета“, означава критичну тачку после које за свет више не остаје могућност корекције из виших сфера стварности. Док људска поквареност остаје у људским границама, корекција је могућа. Нема тог потопа који би нешто променио код преживелих савременика јер се поквареност проширила на област метафизичких димензија. Прећи 3000 километара за три сата је терористички акт уперен на саму суштину природних закона...”

III

„Сачувај ме, Боже, од ЂАВОЛСКЕ БРЗОПЛЕТОСТИ”, каже једна православна молитва. Ђаво ужива у томе да ЗБРЗИ човека, да га истера из самог себе, и, преко послова и предмета којима се тај човек предаје, да га учини сасвим СПОЉА-ШЊИМ. Када то уради, ђаво господари унутарјем свог роба и нагони га на творење воље његове. Зато Свети Оци препоручују лагано, промишљено читање молитава, стајање пред Господом у побожном страхопоштовању, прибирање мисли ради поклоњења Христу. Препоручују и ћутање које томе помаже, избегавање брбљивости, рафалног изговарања речи-тантуза, итд.

IV

Рок – музика је такође плод убрзања садашњице. Прва RNR песма је Бил Халејева „Rock Around The Clock”, која почиње знаменитим одбројавањем: 1, 2, 3, 4, o'clock rock, итд.... Брзина у рок – музици уништава узвишеност душе; човек је претворен у клупко нерава који се грче и опуштају у складу са ритмичком суманутошћу песме која се изводи: „Живи БРЗО, умри МЛАД, буди леп ЛЕШ”, рекао је „рокер пре рока”, Џејмс Дин, и тако заувек одредио рок – идеологију као животни стил брзог умирања, до кога долази после хедонистичке јурњаве кроз секс, дроге и

музику. Плод неуравнотежене брзине је премор, отупелост, равнодушност, осећај „исцеђене крпе”...

V

Преласком на папски календар, прешло се на време које припада јеретичкој заједници, време које проистиче из јеретичког начина мишљења и живота. Ромејски цар је, у доба славе православне империје, имао и титулу ГОСПОДАРА ВРЕМЕНА. Ту титулу, и мистичку моћ коју она симболише, желеле су и римске папе. Није циљ папе Гргура била реформа календара који је патио од „астрономских” недостатака, него доказивање моћи папе као VICARIUS FILII DEI, чији је глас – глас Божји, и који својим ауторитетом стоји изнад ауторитета Васеленских сабора. Сваки преврат почињао је јуришањем на тврђаву времена, одређивањем његових нових мера и граница. Оно што је урадио Гргур, пре њега су учинили мухамеданци, проглашавајући 622. годину после Христа (када је Мухамед својим бегом спојио „света места” Меку и Медину) за почетак историје спасења. После њега, то су учинили француски револуционари, који су чак месецима променили имена, показујући да од њих почиње нови еон. Чињеница је да су то протестанти одмах осетили, да су прозрели папину намеру, и до 19. века нису примали његову реформу.

Они православни који су примили папски календар, признали су моћ римског господара времена. И та трагедија, звана екуменизам, довела је до многих других одступања: од догматике („Светски савет цркава”) до свакидашње праксе побожности (клубе у црквама, као да нико не може да стоји на богослужењу.) Једно зло прође, а друго дође, и тако ће све то ићи док се не наврши мера зла, и док Творац времена не дође да суди вековима који ће му, како рече Пастернак, као сплавови допловити пред Престо...

VI

Занимљиво је да су се „обновљенци” и с почетка и с краја 20. века позивали и позивају на своју жељу да праксу Цркве ускладе са оним што је било у „прва три века хришћанства.” То је само реторичка магла, а циљ је протестантизација православља. Ево шта о томе каже угледни србски прота Матеја Матејић:

У ПРАВУ СУ, АЛИ ГРЕШЕ

Већ вековима се православни Срби, а и други православни, припремају за примање светог причешћа молитвом, постом и исповешћу. У последње време неки „обновитељи древних хришћанских обичаја” кажу да нам је то погрешно. У почетку хришћанства, говоре они, света тајна причешћа није била везана за пост и исповест. Први хришћани нису морали ни да посте ни да се исповедају да би примили причешће. Према томе, пост и исповест не треба да буду, нису, услов за примање светог причешћа.

Они су у праву, али греше! Ако хоћемо да се вратимо на „првобитно”, ако хоћемо да упражњавамо само оно што је „било на почетку”, а да заборавимо и одбацимо све што је *свешта Црква* завела и прихватила у току од скоро двадесет векова свога развоја, онда треба да установимо шта је било у почетку и да будемо свесни последица повратка на „само оно што је било у почетку”.

Припремање једне потпуне листе свих догмата, канонских одредби, литургијске праксе, и других појединости које су сачињавале рани *живој святој Православне Цркве* захтева много времена и простора. Због тога ћу изнети само једну скраћену листу.

1. У почетку није било хришћанских *храмова*. Хришћани, који су у то време били *иоњени*, вршили су богослужења на гробовима мученика, у приватним домовима и у катакомбама. Ако хоћемо да се држимо само онога што је било „у почетку“, зашто градимо цркве? Треба ли да напустимо, или чак да порушимо цркве које смо изградили и вршимо богослужења на местима на којима су их први хришћани обављали?

2. Догме наше свете Православне Цркве су формулисане првенствено на седам васеленских сабора који су одржани у времену од 325. до 787. године. Да ли нас чињеница да Сабори нису одржани у првом веку разрешава обавезе да поштујемо те Саборе и да се не придржавамо њихових одлука?

3. Монаштво није постојало у првом веку. Настало је у четвртм веку. Треба ли га зато укинути јер није постојало у првом веку?

4. Епископи нису носили митре, нити свечане црквене одежде, нити су имали палице као симбол своје (духовне) власти. Свештеници, такође, нису имали раскошне одежде, ако су имали икакве. Треба ли ради тога да заведемо за епископе и свештенике ношњу свакодневног грађанског оде-ла када служе свету Литургију и остала богослужења и свештенорађе?

5. У „почетку“ епископи су, као и апостоли, били жењени. Треба ли да захтевамо од својих епископа да се ожене да би се држали „древног“ обичаја?

6. Имамо представу о структури апостолске Литургије, али нам њена тачна и пуна садржина није позната. Знамо толико да је била кратка и проста. А што се тиче других, најстаријих хришћанских литургија (а има их укупно неких шездесет и осам!), знамо да већина од њих не садрже проскомидију, ни део који нам је познат као „литургија оглашених“, нити мали и велики вход, и неке друге делове које имају литургије које се данас служе. Даље, *Вјерују* је формулисано на Првом и Другом Васеленском сабору (325. и 381. године), а постало је део Литургије у шестом веку. *Трисвиџа* *песма* је укључена у Литургију када је Прокло био цариградски патријарх (435–446), односно после његове смрти. Литургијска песма *Јединородни Сине*, који се приписује цару Јустинијану, постала је део Литургије у шестом веку. Овде су наведени неки, не сви, делови свете Литургије који нису били у светој Литургији „у почетку“. Треба ли их зато избацити из свете Литургије? Ако неко каже *да*, онда морамо одбацити служење светих Литургија светог Јована Златоустог, светог Василија Великог и светог Григорија Двојеслова, јер свака од њих је настала у *четвр-тм*, а не у првом веку. Да ли је чињеница, да нису настале у првом веку, довољан и оправдан разлог да се одбаце ове литургије које се у Светој Православној Цркви служе већ шеснаест векова?

7. Највећи део осталих православних богослужења, а нарочито вечерње и јутрење, садрже велики број црквених песама. У ствари тих песама (стихира) има на хиљаде. Колико је њих из првог века? Немамо имена свих аутора тих црквених песама, али су нам неки ипак познати. Знамо њихова имена, време и места где су живели. *Ниједан* од њих није живео у првом веку. Свако ко је упознат са историјом и развојем хришћанске, а посебно Православне Цркве, зна да су ове црквене песме, које су укључене у наша богослужења, стваране углавном од четвртог века и да *се још увек стварају*. Да ли су црквене песме које чине саставни део службе светоме Герману из Аљаске из првог века?

8. Да ли су рукописи (штампане књиге нису постојале до петнаестог века) који садрже црквене песме постојали у првом веку? Ако нису, треба ли да одбацимо употребу службеника, минеја, триода, осмогласника и других богослужбених књига којима се служимо при богослужењима?

9. У почетку, црквени календар, ако је уопште постојао, садржао је главне Господње празнике и, можда, имена неколико мученика и светитеља. Савремени календар Свете Православне Цркве садржи и огроман број имена разних категорија светитеља које прослављамо. Да ли треба избацити из календара имена свих оних чија су имена унета у календар после првог века?

10. На којим језицима је служена света Литургија у првом веку? Сигуран сам да није на енглеском! Да ли треба да и сада служимо свету Литургију само на јеврејском, грчком и латинском?

11. Како су свети апостоли путовали када су одлазили на мисионарска путовања? Сигурно нису могли употребљавати аутомобиле и авионе јер они нису постојали у првом веку? А пошто у првом веку нису постојали ни телефони, факс машине, „секретарице“, штампарије и толико других техничких средстава који данас постоје, треба ли да се одрекнемо употребе истих?

Ако желимо да се вратимо „првобитном“, онда се не можемо ограничити на завођење само *једне* старе праксе. Морамо схватити да Црква није окамењена структура *већ живи оріјанизам*. Ради тога *немамо право ни овлашћење* да самовољно одлучујемо коју од црквених пракси да прихватимо а коју да одбацимо. Бити *йравославац*, значи управо *йрихватање свеіа шішо Свейша Православна Црква йройоведа* и *учи не само од йочейшка, већ у йшоку њене целокујне исйорије и вишевековној развоја*.

Дакле, повратак „ранохришћанском“ је немогућ, осим као својеврсна деформација

2000.

О противуречностима у мојим тумачењима литургијске реформе

Један читалац ми је поставио озбиљно питање чији је, по мени, сми-
сао у овоме: како сам ја против протестантског принципа враћања
богослужења у апостолску епоху, а залажем се за остајање литур-
гијског чина у његовом „византијском” облику и зашто се позивам
на последице богослужбеног хаоса изазваног постконцилским ре-
формама у римокатолицизму ако римокатолици нису Црква (то
јест, какве везе имају њихове литургијске реформе с нашом „литур-
гијском обновом”).

Питање је, понављам, озбиљно, па ћу се потрудити да на њега
озбиљно и одговорим, позивајући се на ученије и умније од себе.

У интервјуу, датом часопису „Татјанин дан” на дан Светог Златоус-
та 2009. године, свештеник Михаил Желтов, руководилац редакције
богослужења и литургике при „Православној енциклопедији” Руске
Цркве, одговарао је на питања везана за Златоустову Литургију. На
питање да ли је Златоустова Литургија – Златоустова, рекао је:

У свом пратемељу Литургија има порекло у предању Цркве још
апостолског доба. Уистину, пракса служења тајне евхаристије није
писмено фиксирана. Ако се не рачуна сасвим уникатно сведочење
„Дидахија”, први записани текстови евхаристијских молитава по-
чели су да се јављају у трећем веку, а систематско записивање ли-
тургијских текстова збива се тек у четвртом веку. Управо оцима
четвртог века припадају првобитне ауторитативне редакције ли-
тургијских чинова.

Конкретно, савремена наука је утврдила да је редактор текста,
који нам је познат као анафора Литургије Светог Јована Златоуста

– то јест главни, средишњи део тог евхаристијског чина, заиста сам Свети Јован Златоуст (рецимо да из тога што анафора Златоустове Литургије јесте Златоустова, не значи да ју је он написао „из главе”: у корену те анафоре је древна анафора Антиохијске Цркве, која је носила име Апостола.) Онда су том језгру додаване друге молитве.

Литургија се развијала током много столећа, па не треба мислити да је она написана одједном и да се није мењала. У току векова она је упијала све најбоље из живота Цркве, и коначно се наш чин Литургије уобличио у четрнаестом веку. Али чак и после тог времена у чину Литургије било је извесних ситних промена и допуна.

На питање да ли би се Златоустова Литургија сада могла служити без икаквих „постзлатоустовских” додатака, Желтов, један од највећих православних литургичара данас, каже:

Општи поредак чина није се у суштини тако јако променио како можда изгледа. Отприлике, од читања Апостола чин Литургије у основним деловима је остао исти какав је био већ у доба Златоустово. Наравно, у току столећа која су уследила додали су се извесни нови елементи – пре свега, чин проскомидије и почетни антифони (као и сугуба јектенија после Еванђеља, неки краћи песмопоји, неке молитве на самом крају Литургије.) После 6– 8. века свечаније него раније се обавља Велики вход. Ипак, радикалних измена у чину није било. (подвукао В. Д.)

Управо то је оно о чему говорим: неопротестантски редукционизам у редовима православних реформатора превиђа ОРГАНСКИ РАЗВОЈ Свете Литургије, која је, битијно, иста од свог прапочетка са оном коју служимо данас, али у којој никад није долазило до радикалних реформистичких захвата. У СПЦ има обновитеља који жале за временом кад је сваки епископ за своју епархију (коју они сматрају „помесном Црквом”) састављао Литургију. То је управо пут протестаната, који, на основу својих маштарија, реконструишу раноцрквену „трпезу Господњу”, док је пут православних праћење органског раста Литургије, које је Дух Свети водио преко Светих Отаца Цркве. Основна начела литургијског препорода на свето-предањској основи изложио је митрополит Јеротеј (Влахос) у свом тексту „Богословље литургијске обнове”. Ево како она гласе:

У нашим црквеним круговима се данас често говори о тзв. литургијској обнови, која се схвата као покрет за поновно увођење древног богослужбеног типика и древног литургијског Предања.

Упркос томе што су, у новије време, били предузимани многи покушаји литургијске обнове, они нису успевали да се одрже, што је последица чињенице да су предузимани само ради промене спољашње праксе, а да је, притом, у суштинском смислу, богословље Цркве било пренебрегавано. Међутим, ако се, при покушају литургијске обнове, не поима сама еклесиологија богослужења, као ни богословље којим се храни богослужбени живот, и ако се, уз то, не поимају подвижничке и исихастичке димензије сваке такве промене, онда таква обнова не може да успе.

На пример, говори се о повратку древној црквеној пракси честог причешћивања. Но, ако не будемо размотрили разлоге због којих су Хришћани почели ретко да се причешћују, односно ако будемо пренебрегли подвижничку димензију причешћивања, онда ће та конкретна обнова, ако, и када буде предузета, бити спровођења као механичка акција и механичка обнова, управо због тога што се причешћивање Светим Даровима не збива без одређених предуслова.

У Папској цркви, после Другог ватиканског концила, покушали су да спроведу такву литургијску реформу, односно да поједноставе свој литургијски живот. Но, будући да се у овом покушају Папска црква одвојила од догмата, литургијске промене на крају нису донеле ништа верноме народу.

Упркос добрим намерама оних који се боре за литургијску реформу, има извесних ствари у погледу самог покрета литургијске реформе и начина његовог спровођења, које стоје у вези са спољашњим и практичким изменама (Литургије), а којима не можемо бити задовољни. Управо је због тога неопходно да укратко размотримо богословље такозване литургијске обнове. У ономе што следи, испитаћемо ову тему у светлу богословља Цркве и изнети нека размишљања која, заправо, показују каква би требало да буде истинска литургијска обнова, јер обнова која је рђавога квалитета не само да неће успети, већ ће да произведе и духовну штету. /.../

1. Мора да постоји усредсређени и озбиљни напор такозваних литургијских реформатора да се обнови сам хришћански народ (Цркве), и да самим Хришћанима заиста буду потребне измене спољашњих практичких правила, а не да те измене буду тек нека заповест одозго, нити, пак, последица адекватнијег културолошког прилагођавања. И, заиста, данашњи реформатори у Православној Цркви не говоре о литургијској обнови као о обнови народа (Црк-

ве), што подразумева покајање, преумљење и заједницење са Богом. По поимању Цркве, суштински је важно најпре појмити шта јесте Црква, ко јесу њени истински удови (чланови) и како онемоћали уд (члан) може изнова да постане дејствени уд (члан) Цркве. На Светој Гори, где се подвизавају монаси, сваки монах на свој начин и по мери својих снага, живећи у матици свецелога исихастичко-га Предања, нема потребе ни за каквом литургијском реформом. Иако могу да постоје извесне незнатне измене у вршењу служби и тропара, ипак, не постоје никакви обрасци нити ступњеви измена којима би требало да теже парохијске цркве. То је због тога што се на Светој Гори предност даје унутарњој обнови, при којој духовно препорођени човек, обновљени Хришћанин јесте онај који чини новима иста богослужења, односно – не постоји потреба да се мењају богослужења да би се, наводно, избегла рутина и презасићеност. На Светој Гори монаси живе богослужења у перспективи своје сопствене промене, тако да се богослужења, сваки пут изнова, јављају за њих као нова. /.../

2. Мора се озбиљно размотрити зашто су многе литургијске праксе ишчезле током времена и зашто је Црква, преко својих пастира, неке праксе одбацила, а неке прихватила. На пример, Црква је увела кашичицу за причешћивање верних Светим Причешћем. За ово постоји одређени разлог који морамо да узмемо у обзир. Даље, зашто је Црква раздвојила Свету Тајну Брака од Свете Евхаристије? И за ово постоји озбиљан разлог који се мора појмити. Није могуће вратити се древним богослужбеним праксама, а да се, истовремено, не размотре разлози који су подстакли Свете Оце да начине такве промене. А ово није задатак само богословске науке, већ, пре свега, богословља схваћеног у отачком смислу. /.../

3. У нашим покушајима да спроведемо литургијску реформу морамо бити објективни да бисмо могли да појмимо у целини дух једноставности који садржи Света Литургија. Ово говоримо из перспективе да литургијску реформу обично схватамо као нешто што нема (непосредне) везе са нашим личним животом. Другим речима, литургијска обнова се своди на селективне модификације Литургије. Они који се залажу за повратак једноставности древне Литургије, превиђају богатство каснијег богослужења које је сама Црква, кроз Свете Оце, развила, и такви (реформатори) своде литургијску обнову искључиво на спољашњу форму.

Уопште се не може тек тако изменити литургијска пракса коју је сама Црква установила. Не може се скраћивати и, тиме, чинити угоднијом Божанска Литургија, и не могу се, при том, превиђати сви остали елементи који су Литургији током времена били придодати, као што су свештеничке одежде, различите свештенорадње... Не може се, такође, заборавити ни начин црквене управе, макар он био и преузет из неког каснијег предања које није (непосредно) апостолско. Пре извеснога времена, било је и оних који су тражили да се снизи иконостас у Црквама, као и оних који се залажу да се уведе гласно читање (свештенослужитељских) молитава, без разумевања разлога због којих је Црква увела тајно читање извесних молитава, и, такође, без икаквог поимања разлога због којих су и неке друге праксе биле укључене у Божанску Литургију.

Ма какве се измене Литургије буду проводиле, ако не будемо научили да се преображавамо духом Божанске Литургије, нећемо имати никакве духовне користи

4. У многим случајевима све ове модернизације Литургије стоје у вези са искључиво спољашњим поимањем онога што се изговара или шта се чини на Литургији. ...Морамо да нагласимо да овде суштина није у спољашњем, разумском поимању богослужења, већ, пре свега, у погружавању у само срце Литургије. Из предањске перспективе гледано, човек се не састоји искључиво од интелекта, нити, пак, интелект представља средиште његовога битовања. Постоје и друге моћи које карактеришу и употпуњују човека као личност, као што су умна (ноетичка) способност, слобода, љубав...

Према томе, пуко логичко поимање богослужења није довољно. Неопходно је да духовно узрастамо у учествовању у Божанској Литургији. А добро је познато да дух богослужења јесте – жртва, жртвоприношење и вољно самоумањење (кеносис). Служећи Божанску Литургију, ми се укључујемо у кеносис, у вољно самоумањење Господа Који се смирио до Жртве на Крсту и до силаска у ад. Тако ова жртвена љубав Христова постоја прототип сваке истинске љубави која, по својој природи, јесте самоумањење, распеће, жртва и жртвоприношење. У самом срцу Божанске Литургије изговарају се речи Христове: „Узмите, једите, ово је Тело Моје... пијте од ње, јер ово је Крв Моја...”. За Хришћанина који редовно учествује у Литургији искуство Божанске Литургије и учествовања у ехаристијском Жртвоприношењу јесте у томе да научи да жртвоприноси своје тело и своју крв, да би други могли да живе, по примеру

Христовом. Такође, у Божанској Литургији чујемо и ове речи: „Твоје од Твојих Теби приносећи због свега и за све”. То је приношење које јесте учествовање у самом духу (онтологији) Божанске Литургије.

Повратак древним литургијским формама, без одговарајућег повратка пастирској пракси Светих Отаца није Литургијска реформа, већ напредујуће посветовњачење

5. Надамо се да они који се залажу за литургијску реформу имају на уму неопходност сједињавања, са једне стране, пунијег учествовања и приопштавања верних Хришћана ономе што се стварно збива током Литургије, и, са друге, учествовања у духу богослужења и опитног поимања литургијских знамења и симбола.

Не своди се, дакле, све само на спољашње манипулисање елементима Литургије, то није једносмерна улица. У исто време, морају да се улажу напори за исцељивање моћи и енергија душе. Јер, основна препрека за (пуније) учешће у Литургији није типик нити језик, нити Символ вере, нити било шта томе слично, већ, пре свега, наше страсти као противприродно дејствујуће енергије душе. Из овога следи да сваки покушај повратка древним (литургијским) праксама мора да се усклади са трудом нашег опитног учествовања у Светим Тајнама.

Као што знамо из отачких списа, Хришћани на различит начин учествују у Светим Тајнама у складу са различитим ступњевима њиховога покајања. На пример, Свети Василије Велики у својим канонима разликује пет ступњева Хришћана који се кају: плачуће, слушајуће, кајуће се, стојеће (у цркви) и причаснике Светим Даровима. Свака измена у пракси и повратак древним (литургијским) формама, без одговарајућег повратка пастирској пракси какву Свети Оци описују, није литургијска реформа, већ пре једно напредујуће посветовњачење, будући да се спроводи у рационалистичко-просветитељском духу. /.../

6. Постаје јасно да је подвижнички живот неопходни предуслов свакога учествовања у Божанској Литургији. И када год говоримо о подвижничком животу, увек имамо у виду човеков труд да спроводи у дело заповести Христове и да задобија црквени ум, да преображава своју самољубиву љубав у љубав несребичну, и да се од самољубља уздиже до љубави према Богу и љубави према ближњима.

Богослужбеи живот без овог подвижничког живота постаје само једна религијска функција која не преображава личност човекову. И управо из тог разлога ми не можемо да литургијску обнову

одвајамо од подвижничког, ниптичког (стражитељског) и исихастичког живота.

Карактеристично је то да је Свети Василије Велики (који је био монах и који је саставио подвижничка правила и одредио начин монашког живота) спроводио литургијске промене у које је укључио свеколико богословље којим је живео. Када читамо молитве које је он саставио за Свету Литургију која носи његово име, схватамо да их је писао Богом просветљени Отац Цркве. И Свети Григорије Палама, који је разрадио свеколико исихастичко богословље, био је, такође, писац литургијских молитава. Он је богословствовао о Литургији и Светим Тајнама, он је присно сјединио Свете Тајне Цркве са молитвом срца, како то видимо у Предању Цркве. Исто срећемо и код Светог Никодима Светогорца. Он говори о честом причешћивању, али истовремено он је опитник и представник свеколиког филокалијског Предања. Такође можемо да укажемо и на пример блаженог Николе Кавасиле, који је написао Тумачење Свете Литургије и који је поистоветио Свету Литургију са животом у Христу. То је тумачење у коме говори о подвижничком животу, о преображавању умне (ноетичке) способности кроз моли-тву, о успостављању власти над мислима и о преображавању воље кроз испуњавање Христових заповести. /.../

7. Божански богослужбени живот Цркве, а нарочито његово средиште, Божанска Литургија, није повезана (само) са садашњим временом, нити она напосто нуди само нешто за овај садашњи живот, већ, пре свега, стоји у вези са оним што ће доћи. Божанска Литургија стоји у присној вези са опитом и ишчекивањем живота који ће доћи, а који већ јесте присутан, али га још увек и ишчекујемо (у његовој пуноти). Другим речима, Божанска Литургија нам не даје да живимо искључиво животом будућности, који је раздвојен од садашњости и да се тиме задовољимо, нити, пак, тежи да оствари сву нашу срећу овде, већ нас подстиче да ишчекујемо и да чезнемо још већом чежњом. Митрополит Пергамски Јован живо наглашава да не смемо да есхатологизујемо историју. Кретање које опитујемо у Литургији није напосто кретање од ствари вишњих ка стварима доњим, већ је и кретање ствари доњих ка стварима вишњим. Другим речима, у Божанској Литургији се разбуктава жеђ за савршеним насладошћењем кроз живот у Христу, у будућем еону. Карактеристична је молитва Светог Василија Великог после Божанског Причешћа: „Испуни се и саврши се, колико је то у на-

шој моћи, тајна Твога Домостроја спасења, Христe Боже наш. Јер одржасмо спомен на Твоју смрт, видесмо изображење Твога Васкрсења, испунисмо се Твојим бескрајним животом, насладистисмо се Твоје непотрошиве сладости: благоволи да све нас удостојиш ње и у будућем веку, благодаћу беспочетнога Оца Твог, и Твог Светог и Доброг и Животворног Духа, сада и увек и у векове векова. Амин". /.../

8. Постаје јасно да измене литургије не могу бити резултат никаквих синодских одлука, нити резултат разрада или закључака никаквих симпозиона, већ само плод делања Светих. Црква дела кроз своје Свете. Сматрамо да Црква пише Свето Писмо и да Црква тумачи Свето Писмо. А то се, свакако, збива кроз Свете који су живи удови (чланови) Цркве. Све велике промене које су се збиле у Цркви и у црквеној историји биле су дело Богом просветљених људи – Светих Отаца. Они су установили нешто ново што је њихова паства прихватила. Промене су се, кроз зрачећу личност одређенога Светитеља, шириле на читаву Цркву.

Видимо да се исто дешава и са утицајем монашкога типика на општи типик парохијских цркава. Истински дух православнога Предања, који се до данас сачувао у свештеним манастирима, правилно и обновитељски утиче и дејствује на ове опште типике, управо у време када је Хришћанима средиште све више почео да бива овај свет. Црква је Тело Христово. И као што људско тело прихвата све што му користи а одбацује све што му шкоди, исто то се дешава и у Цркви. Црква је, током векова, одбацивала све оно што су (у живот Цркве) покушавали да уведу непросветљени људи, док је, истовремено, прихватала све оно што је духовно здраво а што је дошло од Светих Људи. Зато можемо да кажемо да Црква сваку литургијску промену прихвата или одбацује у зависности од духовнога стања онога који ту промену уводи.

9. Литургијска обнова мора да стоји у вези са препородом читаве црквене заједнице, то јест мора да има свој утицај и на породични и друштвени живот Хришћанина. Ако било која литургијска обнова има за последицу само побољшање (приватних) осећања Хришћана у храму, али се не дотиче стварности живота изван храма, онда она није од Духа Светога. Стога, уместо да говоримо о литургијској обнови, било би боље да говоримо о обнови евангелијског етоса, који утиче на Хришћанинову личност у свакоме аспекту његовог живота.

Ако етос и дух Божанске Литургије не стоје у вези са управом Цркве и нашим међуличносним односима, ако ми изван Литургије настављамо да живимо световним начином живота, онда таква литургијска обнова остаје на маргини и површини нашега живота, и не дотиче се нашега срца, што, у крајњем исходу, неће донети духовни мир немирној души човековој, већ ће га само још више дезоријентисати. Све оно о чему смо говорили има за свој циљ да се нагласи чињеница да је литургијска обнова смислена и суштинска само онда када стоји у вези са духом православнога богословља и када је надахнута евангелским и исихастичким Предањем Цркве, и када долази од духовно обновљених људи и када за свој циљ има духовно обновљење људи. Без овог, свака литургијска обнова ће подсећати на ватиканске литургијске реформе или протестантске редукције и минимализам у име једноставности. А грехота је да се они који живе у богатом Предању Православне Цркве окрећу ватиканизованом или протестантизованом Хришћанству.

Речи митрополита Јеротеја јасне су као кристал. Но, у Православној Цркви данас многи их не би потписали. Они мисле да се може ићи путем људских домислица и нагађања. О томе сам, у књизи „Светосавље и литургијска реформа” (Лио, Горњи Милановац, 2009) писао под насловом „Мајстори, мајстори”: „У свом тексту о тропару Трећег часа, нагласио сам да у данашњем Православљу постоје разнолики „избацивачи”, који би свашта хтели да „избаце” из Литургије (не само поменути тропар.) Њихова логика се често састоји од тврдње да богослужење није прописано на Васељенским саборима, па се чак и миленијумска светопредањска пракса, попут тихог читања анафоре, може тек тако мењати. Рекао сам да се, по логици „избацивача”, може избацити и крсно знамење са три прста, јер га ниједан Сабор није званично „одоغمатио”. Епископ Атанасије се овоме озбиљно зачудио, вероватно сматрајући да пишем којештарије.

Свети Василије Велики нас је, у свом делу „О Духу Светоме”, упозорио да се није играти чак ни са НЕПИСАНИМ обичајима Цркве Христове, попут окретања Истоку у молитви; неклечања у недељу која је Дан Васкрсења; крсног знамења; одрицања од сатане и трикратног погружавања током Свете тајне Крштења. Јер, по Светом Василију Великом, „већина Тајни нам је предата на незаписан

начин". „Реформисање” овог неписаног Предања било би удар на православни идентитет Цркве Божје.

А данас су се појавили „избацивачи”, који за овакав став Св. Василија не маре. Ево шта њихов представник, свештеник и професор теологије из Атине, Павле Кумаријанис, каже о томе шта би он „убацио – избацио” из Литургије, и по којим критеријумима („Видослов”, 14/2007, стр. 92–95):

Иако ја лично не бих сматрао даљи развој ка открићу нових литургијских облика непрописним, дубоко верујем да сваки сличан напредак треба да се заснива на Предању. Стога, оно што треба урадити пре било чега другог је разјаснити питање Предања. Ово је задатак од крајње превасходности.

Истини за вољу, Предање се непрекидно развија. Који одређени корак у развојном настојању Црквеног Предања треба сматрати исправним? Која фаза развоја представља норму? Овде требамо размотрити два питања: Прво, сваки литургијски облик је имао почетак. Он је успостављен и уведен у Црквено Предање и праксу Богослужења у одређеном тренутку. Стога, треба да потражимо први изворни облик сваког литургијског елемента и повод за њега: зашто је радије усвојен овај него онај литургијски елемент, покрет, фраза, символ итд. Ово нас доводи до другог питања, теологије Литургијских облика. Теолошко значење разних обреда је најважнији и пресудни елемент ове расправе. Литургијски облици су засновани на теолошким истинама/ чињеницама и њих и пројављују. Онда, у савременом развојном ступњу, да ли је исти теолошки садржај изражен употребом текуће варијанте овог или оног Литургијског облика? Стога, по питању могућих открића нових литургијских елемената, на ово може утицати само примењивање те исте теологије која се онда може изразити кроз нове откривене облике у будућности.

Још ми нисмо спремни за дубоке промене. Има доста посла да се уради пре тога. Међутим, извесне промене су изводљиве, нарочито оне промене које су и очигледно неопходне из пастирских разлога, и такође се односе на облике за које текуће историјско истраживање потврђује да су изгубили своја првобитна својства. На пример, гласно читање молитава, једноставнији изглед свештеничких одежди као и промене неких текстова, без размишљања би се сместа требале увести у праксу.

Све Православне Цркве заједно требају да се позабаве овим питањем са пуном озбиљношћу. Богослужење је сам живот и постојање Цркве, а не неко поље делатности између трећих лица. Закључак до којег долазимо је да треба да се поставе одређени циљеви који се тичу Литургијске Репорме и Препорода. Један такав циљ могао би бити да се усвоји десетогодишњи план проучавања Византијске Божанствене Литургије да би се стигло до веродостојне тачке крајњих одлука. Ако би Источне Цркве ово усрдно предузеле, требале би да оснују озбиљне и поуздане научне одборе, уз додељивање одређених фондова, и обезбеђивање одговарајућих средстава и особља, како би ови одбори могли да спороведу истраживачки рад пре доношења својих предлога за Литургијску Репорму.

Пре свега, Православна Црква треба да постави циљеве: да ли се све ово предузима само да би се поново успоставили неки „предањски” – више фолклорни – облици (као што је одговарајућа употреба митре, или начина певања, итд., итд., друго, непримерене или понекад бескорисне праксе и обичаји) или да би се поново успоставила Божанствена Литургија као жива заједница живота?

Следећи корак био би да се свештенство и народ обавесте на добро осмишљен начин. Духовни и ненаметљив приступ је предуслов за све ово. /.../

/.../ Молитве Вечерња и Јутрења требају да се поново убаце на своја права места у Служби.

Божанствена Литургија треба да избаци понављајуће Прозбе Ђакона, које су учиниле да Литургија постане Проширена Молитва за свакодневне потребе, и тако прикрије елементе Литургије (углавном молитве) које показују истинску природу Божанствене Литургије као Заједнице и предокус Царства Божијег.

Разликовање између Епископске и Свештеничке Божанствене литургије путем излишних дејстава треба да се укине, нарочито оних дејстава Архијерејске Божанствене Литургије која изражавају власт/моћ и задивљујући утисак.

Редовно прослављање Литургије Св. Василија Великог поново треба да се уведе недељом и празницима током читаве године.

Синтронон (сапрестоље, нап. В. Д.) треба поново да почне да се користи према својој правој намени!

Дијалог који следи Входу/Уласку Светих Дарова треба да се измени и да се у његову фразеологију уведе учествовање од стране верника.

Треба поново у праксу увести Целив Мира. Треба преправити дијалог уочи Анафоре.

Дијалог за Освећење Светих Дарова треба да се измени и да се у његову фразеологију уведе учествовање од стране верника.

Треба да се замени/премести/промени молитва после Молитве Господње у Литургији Св. Јована Златоуста.

Завршетак Свете Литургије треба да се обогати/употпуни разним одабраним заамвоним молитвама.

Неке друге дугорочне промене могле би бити:

Друге Древне Божанствене Литургије или бар Молитве Анафоре, као и одређене молитве из других Литургија могле би се увести у праксу.

Одговарајући предлози за све Службе Византијског Службеника су могуће, као на пример, за Крштење: остаје жеља да се неколико различитих Служби сажетих у једну коначно раздвоје и да се свака служи на свом правом месту и у право време! Али, хајде да ограничимо наше предлоге на Службе из Службеника.

На овај или онај начин, входи/улази божанствене Литургије и других Служби треба да буду стварни литијски уласци од припрате до брода, или ако нема припрате, из атријума у брод.

Као општи предлог, треба престати са прекомерном употребом Олтара. Треба да се зна кад и из ког разлога се Олтар користи – у основи за Анафору и Свето Причешће. Треба да буде очигледно да је Литургија покрет: Атријум, Припрата, Брод, Олтар! Кораца ка Царству Божијем.

Развој Упоредне Литургике је неопходан за побољшање разумевања и богаћења Византијског обреда.

Критична тачка је и даље главни подстицај, основна намера и коначни циљ свега овога: Наше је убеђење и уверење да једна и једина побуда и сврха сваке Литургијске Репорме треба да буде поновно успостављање Божанствене Литургије као чина, радње и искуства стварног живота, које је заједница живота и жива заједница верника између себе и са Богом.

Кад човек све ово прочита, па прочита и Петра Василијадиса (Lex Orandi, стр. 28-30) који се такође залаже за свеопште причешћивање, измену литургијског језика, укидање тихог читања свештеничких молитава, увођење „свеопштег целивања” присутних у храму, преношење из олтара на амвон свих служби, осим

Литургије, разградњу данашњег Великог входа да бисмо се вратили на ранију форму, напуштање иконостаса зарад „боље видљивости” олтара, итд, бива му јасно да су циљеви „избацивача – убацивача” многобројни и дугорочни.

Све се, наравно, чини у име „Христа и Светог Павла”, као што су Скевини синови обављали, „во времја оно”, егзорцизме. Али, ђаво из ђавоиманог их је претукао, урлајући: „Исуса познајем, и Павла знам. Али ви ко сте?” (Д. Ап. 19,15)

Ко су „избацивачи – убацивачи” типа Кумаријаниса и Василијадиса, време ће показати. Али, за сада, имам право да у њима пре видим Скевине синове, него благодатне наследнике Светог Јована Златоуста, Василија Великог и Филотеја Кокиноса. Њихова убога „неопатристичко – реконструкционистичка” теологија: то су реформе папе Павла VI у Православној Цркви.

То је још један од разлога због којих сматрам да Светој Литургији треба приступати са најдубљим страхопоштовањем, пазећи да се негде, о нешто, не огрешимо (па и о тропар Трећег часа.) Јер, почетна „уклањања” нечег што се сматра „ситницом” могу се претворити у радикалне реформе, без краја и конца. А то је заиста пут протестантизма. Митрополит Јеротеј (Влахос) је зато с пуним правом рекао (у свом тексту „Богословље литургијске обнове”) да се Литургија не може преобликовати на основу симпозијума „научних” теолога, него су измене у њој плод делања Светих.

„Научни” критеријуми за реформу Литургије често су крајње непоуздани. Ђакон Михаил Желтов, у свом огледу „Чин Тајне Вечере у представама савремених литургичара” наводи типичан пример озбиљне грешке која је деценијама сматрана утврђеном чињеницом. Рецимо, познати православни литургичари, архимандрит Кипријан (Керн) и Николај Д. Успенски, сматрали су – и то у својим књигама изнели – да је Тајна вечера била нека врста јудејског пасхалног „седера”, са молитвама које су се том приликом читале. Међутим, то није тачно: савремени јеврејски научник, Јозеф Тебори, доказао је да се јудејски „седеер” као обред формирао тек почетком II века после рођења Христовог, и то не под утицајем синагогалних обреда, него под утицајем античких симпосиона, које су „јудаизовали” рабини. Дакле, Тајна вечера нема везе са „седеером”. Ево закључака Желтова:

1. Текст јудејског пасхалног седера не може се користити као основа за реконструкцију чина Тајне вечере, јер је сам чин пасхалног седера који знамо почео да се формира тек после коначног разарања Храма, и то на темељу чина паганског симпозиона.

2. Из овога проистиче да се НИ ЈЕДНА од подробних реконструкција чина Тајне вечере, какве налазимо у делима Пробста, Бикела, архимандрита Кипријана (Керна), Н. Д. Успенског не може узети за озбиљно.

3. Подаци о ранохришћанској Литургији – пре свега, подаци „Дидахија”, али и други – не дозвољавају да се расуђује о томе колико је тај ЧИН био заснован на Тајној вечери”.

И тако се срушила једна, на први поглед, чврста конструкција, као кула од карата.

А Василијадис, Кумаријанис и слични би да Литургију реформишу на основу „науке”. Сутра ће „наука” бити друга и другачија, па ће неки опет хтети да „науци” жртвују Литургију. И тако у недоглед, недоглед лишен Духа Светога.

Јер, како рече Роберт Тафт, „историчари су приповедачи” („story-tellers.”) А ми не бисмо да се одвраћамо од Истине да бисмо слушали бајке. Бајке секуларизоване, непредањске, само по форми православне теологије, која је често зачета у идеолошком блуду екуменизма. /.../

Секуларистичко мишљење се увек маскира у неку причу – о „оживљавању”, „динамици”, „покрету”, „аутентичној заједници” (Кумаријанис каже да је циљ литургијских реформи да Литургија буде „чин, радња и искуство СТВАРНОГ ЖИВОТА, које је заједница живота и жива заједница верника између себе и са Богом” – као да је Литургија каква се до сада служила мртвачка формула и заједница мртваца!) А шта се под „животом” подразумева, нико не зна. Познати енглески писац и апологета, Клајв С. Луис, у својој књизи „Писма Кусог Репатоме” (мајстор ђаво пише ђаволу шегрту како да се бори против Христа у људима), описује, кроз уста искусног Кусог, како је једног научника – атеисту, који је био почео да размишља о томе да Бог можда ипак постоји, одвратио од таквих размишљања, указујући му на „живи живот”. Ево Луисовог Кусог („Писма Кусог Репатоме”, стр. 80–81):

Не заборави, он није, као ти, чисти дух. Пошто никада ниси био људско биће (о, та одвратна предност Непријатеља!), ти не можеш да схватиш у којој су они мери заробљени притиском обичнога. Једном сам имао пацијента, некада опробаног атеисту, који је вршио проучавања у Британском музеју. Једног дана, док је седео и читао, ја сам видео како једна његова мисао полази рђавим правцем. Непријатељ је, разуме се, убрзо био у његовој близини. Пре него што сам уопште могао да се снађем, видео сам како се мој двадесетогодишњи рад почиње да љуља. Да сам изгубио главу и покушао одбрану путем доказа, пропао бих. Али, нисам био таква будала. Одмах сам ударио на део човека који је био највише под мојом влашћу и обавестио га да је већ време да руча. Непријатељ је свакако дао противпредлог (знаш да се не може сасвим чути шта Он њима говори) – да је ово важније од ручка. Бар ја мислим да је Он, мора бити, узео тај правац, јер кад сам ја рекао: „Тачно, у ствари, ово је сувише важно да би му човек пришао у подне” – пацијент се веома разведрио. И док сам ја додавао: „Много је боље да му се вратиш после ручка и у тај проблем уђеш са свежим умом”, – он је већ био на пола пута по врата. Кад је већ једном био на улици, битка је била добијена. Показао сам му једног продавца новина како виче продајући подневну штампу, и један аутобус број 73 који је баш прошао, и пре него што је он досегао подножје степеништа, усадио сам му неизменљиво убеђење да, ма какве чудне идеје дошле човеку у главу кад је затворен сам са својим књигама -довољна је једна здрава доза „стварног живота” (под овим је он подразумевао аутобус и продавца новина) да му покаже „како све то просто не може бити истина”! Он је знао да је овом приликом једва утекао и касније је волео да говори о „оном нејасном осећању стварности, које је наша последња одбрана против погрешки чисте логике”. Он је сада на сигурном месту у дому нашег Оца.

Шта је, дакле, тај „живи живот” о коме реформатори Литургије непрестано причају? Да то није аутобус 73 и новине у подне? Или неко симпозионско дружење уз „трпезу љубави”? Одакле им сигурност да су њихови експерименти „живи живот”? Зар нису Свети Оци, попут Германа Цариградског, Николе Кавасиле и Симеона Солунског боље од њих осећали „живи живот”? Како то да Петар Василијадис, на основу изучавања западних литургичара, „боље”

од Светог Дионисија Ареопажита зна шта је Литургија и њен есхатологизам (Lex Orandi, стр. 31–50)?

То су СУШТИНСКА ПИТАЊА на која нико не жели да одговори, правећи се да их не чује. А то прећуткивање је насиље. И то насиље је описао Александар Секулић у својој песми „Мајстори, мајстори”:

МАЈСТОРИ, МАЈСТОРИ

Мајсторе затекох
на крову старе куће
мењају сломљен цреп
мајстори на крову
мајстори унутра
мајстори мајстори
ко вас је звао
зашто дирате мој црни кров
на коме стоји рода бела
на коме расте трава кудрава
мој кров у подножју дугог века
зашто сте ми кућу заузели
зашто сте напали
чекићима ексерима
четкама бојама
мајстори мајстори
излазите пустите ме
да сам кућу уређујем
не чују они
укуцавају моје кости
фарбају мојом крвљу
износе из мог срца
намештај стари
неподношљиви мајстори
њих тридесет седе на мени једном
доћи ће кажу чувен гост
ловиће маглу по шумарцима
са твојом ће се кућом сударити
мора да буде као из бајке

ево теби огледало
чешљај смех у њему
лице ти је подупрто
железном тугом
мајстори мајстори
шта сте учинили
то није моја кућа
то мој гост није
то више нисам ја.

Толико из књиге „Светосавље и литургијска реформа”.

А зашто сматрам да нам искуства римокатолицизма могу бити од користи кад је литургијска реформа у питању, иако је римокатолицизам јерес?

Два су основна разлога:

Сви реформатори православне Литургије претрпели су утицај римокатоличких и протестантских реформатора богослужења – од свештеника Николаја Афанасјева до митрополита Јована Зизјуласа (о томе више у мојој књизи „Теологија или технологија / Питања православног лаика епископу Игњатију Мидићу”). Кључну улогу у обликовању реформатског покрета на православном Истоку имала је књига англокатолика Григорија Дикса „The Shape of the Liturgy”.

Римокатолицизам је јерес, али у свакој јереси су сачувани – у деградираном виду, али ипак – елементи аутентичне црквености. Зато врло пажљиво треба читати о томе како су римокатолицизам упропастили реформисти који су му желели све најбоље. Ево како то описује руски римокатолик Димитрије Пучкин:

Неки ће рећи: „О чему то, заправо, читамо? Чег а има занимљивог у свим тим унутарримокатоличким несугласицама за православног верника?” Одговорићемо да има тиме што сличне реформе могу бити временом спроведене и у Православној Цркви. Чаадајев је једном изврсно приметио: „Само је болест заразна, а здравље није; исто то је и са заблудом и истином. Ето зашто се заблуде шире брзо, а истина споро”. Ово се у потпуности односи и на кугу екуменизма и модернизма. Други ватикански концил је одобрио екуменизам, то јест, такво схватање тежње према хришћанском јединству, која догматски различите вероисповести посматра као равноправне партнере у дијалогу, уводећи на тај на-

чин равноправност истине и заблуде. Декрет о екуменизму тврди како, наводно, инославне цркве „нису лишене значаја и вредности у тајни спасења”, а њихови обреди су „у стању да отворе приступ општењу ради спасења”. Учешће у екуменистичком покрету покушавају да наметну свим римокатолицима као канонску обавезу. О нехришћанским религијама Декларација о односу према њима богохулно тврди како црква „не одбацује ништа од онога што је истинито (!!) и свето (!!!) у тим религијама” (Nostra Aetate 2). Како су на међурелигиозном скупу који се молио за мир у свету, скупу који је организовао Ватикан у Асизију 27. октобра 1986. године, присуствовали заједно са анимистима, муслиманима и будистима хришћани свих вероисповести. Римокатолички храм је био дат на привремено коришћење будистима и ови су на свети престо ставили статуу Буде.

Вероватно је најпогубније дело концила била богослужбена реформа 1969. године. Служба није била само скраћена, него баш преправљена тако да што више личи на протестантску. То се нарочито односи на ређе помињање небеских сила и светих, готово да нема ни помена жртвеног карактера евхаристије, смањен је број крсних знамења, поклона и клечања, на Велики петак свештеник не облачи црну литургијску одежду, већ црвену – исто онако као што је то уобичајено код англиканаца.

Свештеник за време нове мисе стоји иза престола окренут лицем према народу: свештеник и лаици (мирјани) као да образују круг равноправних саслужитеља божанствене литургије. У традиционалној миси светог Пија Петог пак свештеник стоји испред престола окренут леђима према народу, стоји „пред Господом” као посредник између Бога и народа који дејствује у име Христово, исто онако као што стоји и православни свештеник. Како саопштава англиканска књижица из 19. века, идеја да се служи лицем окренутим према народу потиче од калвиниста-пуританаца. Нова миса се најчешће служи на народном језику уместо на латинском (треба истаћи да је пракса православних Цркава, једнако као и пракса традиционално настројених унијата који користе древне језике – црквенословенски, старогрчки – ближа пракси римокатоличких традиционалиста који служе иа латинском, него пракси римокатолика-обновљенаша и протестаната који користе савремене језике).

Треба истаћи да многи свештеници модернисти грубо нарушавају чак и обновљенашке литургијске норме: на њиховим се мисама

певају псеудорелигиозне песме уз гитару, у поп и рок ритмовима, из многих храмова су избачене старинске статуе и слике и томе сл. Пољски новинар, католик-обновљенаш, Чеслав Ришка, пише да би, доспевши у римокатоличку цркву у Холандији, Пољак посумњао да ли је ушао у цркву, толико служба у њој ни на шта не личи: „...поздрављање чланова парохије, читање двеју песама о Хиросими и Нагасакију, заједничка песма о сужњима и робовима, свођење резултата недељног рада парохије, размишљање на тему 'Шта можемо да учинимо?', песма о миру и пауза за које време мирјани скупљају добротворне прилоге, присутни међусобно разговарају а понекад запале и цигарету". Једном је један француски свештеник служио на плажи мису за екологе који су дошли на острво Муруроа да протестују против нуклеарних проба. Био је одевен (реч „обучен” ту је потпуно неумесна) у шортс и кратки прислужнички стихар. Једна америчка монахиња, одушевљена екологијом и феминизмом, дрско је ставила у храму уместо престоног крста глобус и позивала да се упоредо са „Оче наш” почне молитва Господња речима „Мати наша” (по мишљењу феминисткиња, обраћање Богу само у мушком роду јесте дискриминација жена).

А све те гадости су се припремале педесетих и шездесетих година XX века наизглед безазленим позивима да се незнатно скрати служба и да се она приближи народу. Мислим да, ако православне црквене власти не донесу строге мере против оних који се залажу за било какве литургијске новотарије, с православним богослужењем ће бити исто што и с римокатоличким – нека нова варијанта „1969. годинс” (у почетку вероватно лукавија, са дужим умерено-прелазним периодом).

Овакву реформу би одмах преузели од православних обновљенаша „прогресивно настројени” римокатолици источног обреда. Малоруски унијати већ сада служе већином на украјинском, а не на црквенословенском језику, покушавајући бар да у нечему достигну латинску литургијску реформу.

Модернисти су се потрудили да се у свему прилагоде духу времена. Чак и покојницима нису дали мира, дозволивши 1963. године кремацију, насупрот прастарој пракси римокатоличке цркве која је увек забрањивала спаљивање лешева. Када су крајем 19. века масовно саградили у Европи прве крематоријуме, папа Лав Тринаести је лица која завештавају да им се тела кремирају лишио црквеног погребa (они чија се тела кремирају против њихове воље могу се

опојати у цркви или код куће, али се у крематоријуму богослужење не сме држати). Сви традиционалистички свештеници, а и неки обновљенашки, најстроже забрањују својим верницима кремацију. (Сетимо се толеранције савременог руског друштва према кремацији која је продрла у нашу земљу тек под комунистима).

Други ватикански концил говори о „односима између цркве и света и бази за њихов узајамни дијалог” (*Lumen gentium*, 40). У односу према савремености то је крајње актуелно!!! Папа Пије Шести је у посланици из 1791. године анатемисао Декларацију права човека и грађанина коју је усвојила француска Национална скупштина. У Силабусу (1864) папа Пије Девети је осудио као лажно тврђење како „римски првосвештеник може и мора да се помири с прогресом, либерализмом и савременом цивилизацијом”. Свети папа Пије Десети је, сумирајући учење енциклике *Pascendi* (1907) и Декрета *Lamentabili* (1907), прописао римокатоличким клирицима да се заклињу и исповедају у антимодернистичкој заклетви (1910) следеће: „... одлучно одбацујем јеретичку измишљотину о еволуцији догмата који из једног значења прелазе у друго значење, различито од онога којег се Црква придржава одраније”. Нажалост, по уверењу традиционалиста, ову заклетву су нарушили многи оци Другог ватиканског концила, гласавши за документе који ревидирају римокатоличко вероучење.

Није на одмет напоменути да се „ађорнаменто”, то јест, прилагођавање цркве данашњем времену, припремало постепено, те се говорило како се све оне исте традиционалне хришћанске идеје могу и морају изложити „новим језиком”, разумљивим „савременом човеку”, а пошто се појам „језик” тумачио врло широко, помоћу овог тројанског коња су се убацивале и нове идеје. Затим се приступило „слободним научним истраживањима”. У помоћним богословским дисциплинама (историја Цркве, библистика) постало је помодно да се истичу хипотезе спорног карактера (та и та приповест из житија светих је легенда, то и то место из Писма је уметак), чиме се психолошки припремала ревизија догматике. Даље следи „дијалог са савременом философијом”. Тврди се да се, као што су оци Цркве користили Платона а схоластичари Аристотела, исто тако могу „крстити” Кант, Хегел, Маркс, Хајдегер, и тако даље. Али код античких философа хришћанска мисао цени њихово учење о објективности, непротивречности и апсолутности истине, чега нема у новој философији (антиномизам Канта, дијалек-

тика Хегела и Маркса, презир према разуму код егзистенцијалиста и сл.). Тежња те философије да сам појам истине учини субјективним поткопава целу хришћанску догматику...

Промене које су се збиле на Другом ватиканском концилу дубоко су потресле искрене вернике римокатоличког Запада. Један од њих био је и Џон Роналд Рејел Толкин, писац „Господара прстенова“, оксфордски професор, човек који је спадао у саме врхунце хришћанске интелигенције Енглеске (пored К. С. Луиса, Т. С. Елиота, Чарлса Виљемса, Евелин Во, Дороти Сајерс, итд.) Толкин је био човек чврсте вере и нису могае да га саблазне „уобичајене саблазни“ у црквеној заједници. У писму сину Мајклу 2. новембра 1963., два месеца уочи свог 72. рођендана, Толкин га упозорава да се не препушта размишљањима о саблажњивом понашању појединих делатника римокатолицизма. Он му каже: „Искушење „неверја“ (које у ствари значи одбијање Господа нашег и Његових захтева) увек је у нама присутно. Један део нашег бића чезне да оправдање за тако нешто пронађе ван нас самих. Што је јаче унутрашње искушење, то ћемо радије бити „саблажњени“ понашањем других. Мислим да сам и ја, као и ти (као и сваки други хришћанин) исто тако осетљив на „саблазни“, подједнако и међу свештенством и код лаика. Тешко сам у животу пропатио од глупих, од свега уморних, смушених, чак лоших, свештеника, али сам знао сасвим довољно о себи да сам био свестан да не смем да напуштам Цркву (што би за мене лично значило напуштање оданости Господу нашем) због таквих разлога /.../”

Дакле, Толкин није престао да буде хришћанин због уобичајених саблазни. Али су га веома дубоко погађале литургијске реформе. Џорџ Сејер, који се с њим виђао шездесетих година XX века, бележи: „Толкин је био веома строг римокатолик. Био је јако ортодоксан и старомодан и супротстављао се већини нових праваца развоја Цркве у доба Другог ватиканског концила”.

Свештеник Џон, Толкинов син, истиче да је Толкин Старији, на првом месту и увек био хришћанин, и као такав супротстављао се новачењима, нарочито укидању латинског у служењу мисе. У писму сину Мајклу, сам Толкин вели: „’Трендови’ у Цркви су... озбиљни, нарочито за оне који су навикли да у њој нађу утеху и мир у временима смутње, а не још једну арену сукоба и промена.

Али, замисли искуство оних који су (попут мене) рођени у периоду између Златног и Дијамантског јубилеја краљице Викторије. И осећање и представе о сигурности су постепено бивали отргнути од нас. Нашли смо се наги, суочени с вољом Божјом, узнемирани собом и својим положајем у Времену... Знам јако добро да ти, као и ја, Цркву коју си својевремено доживљавао као уточиште, сада доживљаваш као замку. Али нема где да се оде!

Питам се да ли је ово очајничко осећање, последњи стадијум оданости који је преостао, било, много чешће но што је то записано у Еванђељу, присутно међу следбеницима Господњим за време Његовог земаљског живота?"

У истом том писму Толкин се обрушио на „литургијску обнову” римокатолицизма, под видом повратка „првобитности” апостолског доба. Свом сину он каже: „'Протестантско' идење уназад у потрази за 'једноставношћу' и непосредношћу – мада у себи садржи извесне добре и, на крају крајева, схватљиве мотиве – је погрешка и узалудна ствар. Јер „првобитно Хришћанство” је сада и упркос свим „истраживањима” нешто што ће углавном остати непознаница; јер „првобитност” није никаква гаранција каквоте, и углавном је била и јесте највећим делом одраз незнања. Тешке злоупотребе биле су елеменат у хришћанском „литургијском” понашању од самог почетка. (Оштре примедбе Св. Павла везане за евхаристијско понашање довољно на то указују!) Нарочито и због тога што Господ није желео да Његова Црква буде статична или да остаје у вечитом детињству, него да буде живи организам (попут растиња), која се развија и мења у спољашњим елементима кроз узајамно преплитање свог Богом завештаног живота и саме историје – посебних околности света у коме се наша. Нема сличности између „зрна горушичиног” и дрвета горушице које се сасвим разрасло. За оне који живе у доба разгранавана то Дрво је живо биће, јер је историја живог бића део живота истог, а историја живог бића Божанског порекла јесте свештена. Мудраци могу да знају да је све то почело од семенке, али узалуд је покушавати да се та семенка сад ископа, јер ње више нема, мада врлине и силе које је семенка поседовала сада почивају у Дрвету самом”.

Толкину се није свиђала идеја „ађорнамента”, модернизације римокатоличког учења и богослужења зарад прилагођавања духу

овог света. Све га је то болело у највећој могућој мери, нарочито посао нових „литургичара“ који су се бавили реформом лишени личне побожности, и за које Евелин Во примећује: „Није, по мени, у питању никаква етимолошка збрка када већина људи који говоре енглески верују да „велечасни“ (venerable) значи „стари“ (old). У људском срцу постоји дубока веза која спаја поштовање и старост. Али нова мода је нешто сјајно, бучно и практично. Њу је створио чудан савез између археолога урођених у сопствене спекулације о обредима другог века, и модерниста који желе да Цркви наметну карактеристике наше сопствене убоге епохе. Удружени, они (археолози и модернисти, нап. В. Д.) себе називају 'литургичарима'”.

Овај спој „првобитника“ и „ађорнаментиста“ донео је кобне последице римокатолицизму, од којих се исти ни до данас није опоравио. Али, очито је да гласови озбиљних верника и врхунских интелектуалаца, попут Толкина, нису могли да допру до „прогресивних“ литургичара после Другог ватиканског концила.

Наравно, по ко зна који пут, кажем: оно што сам писао о литургијској реформи, није црвено слово у календару. Мој труд се састоји у постављању питања, у узвикивању: „Хеј, браћо, куда то идемо?” Или: „Има ли пилота у авиону?” То јест: „Можемо ли да разговарамо на ту тему?” Можда и: „Ако мислим другачије, не значи да ме – вербално! – треба линчовати!”

А увек и свагда значи:

„Господе Исусе Христе, дај мира Цркви Својој и сачувај све нас, без обзира на различита мишљења, у Љубави Својој Која је Истина!”

2010.

Још о литургијској реформи и питањима „валидности”

*У дожасѣвеној Литурѣји је сѣрашна и свѣта свака,
наизглед најбездначајнија њојединосѣ,
јер служи сѣрашној и свѣтој Тајни јединсѣва Тела Христѣвој.
јеромонах Григорије Светогорац:
Тумачење дожасѣвене Литурѣје*

...На Ваше питање (да ли је Литургија служена „по новом” валидна или није), кажем: нисам компетентан да дам одговор на исто. Сам појам „валидности” некако мирише на казуистику (рецимо, римокатолички катихизис каже да је печат свештенства „неизбрисив”, и да чак рашчињени свештеник може да врши сакраменте који су „валидни”). Било како било, не усуђујем се на овакве одговоре.

Иако нисам сасвим компетентан, и ја могу да приметим понешто. Пре свега, примери недржања Типика које сте навели сасвим су уобичајени у црквеној свакодневици, и они потичу од људске немоћи, а не од жеље да се литургијски живот реформише у складу с неком сумњивом визијом „ранохришћанског богослужења”. Упућујем Вас на мој текст – „О противуречностима у мојим тумачењима литургијске реформе”, из кога се јасно види да литургијски реформатори, типа Павла Кумаријаниса или Петра Василијадиса, не греше по слабости, него из упорства воље.

Типик јесте и мерило валидности и црквоградитељства. На који начин? Како је говорио отац Серафим Роуз, Типик представља идеал православног богослужења. Као и сваки циљ на коме у Цркви стремимо, он је, најчешће, недостижан. Примери које Ви

наводите као примере непоштовања Типика („служење Литургије са четири блаженства мање”, „вечерња са четири уместо са десет стихира”, итд.) су последица разних видова слабости и немара, а не ОСМИШЉЕНЕ РЕФОРМЕ ЛИТУРГИЈЕ, чији је циљ некаква рационалистичка „обнова”. Када је прота Шмеман тражио радикалне промене богослужбеног живота у Orthodox Church of America, отац Серафим је питао: „Он је спреман да преправи типик у светлости савремених историјских сазнања. Укратко говорећи, богослужења треба да одговарају нивоу духовно убогих људи! Шмеман се бори за нови типик „блаже” врсте, али и њега ће каснија поколења пароксијана Митрополије сматрати „бесмисленим” и превише „строгим”.

Дакле, и најнемарнији свештеник који „одради” Вечерњу и Јутарњу за петнаестак минута, за Цркву је мање опасан од самовољног реформатора који спроводи реформе у складу са својом идеологијом.

Уосталом, да чујемо најпознатијег тумача православног Типика, проту Михаила Скабалановича:

Како наш богослужбени Устав (Типик) има за свој задатак да црквена богослужења прилагоди потреби појединих (било празничних или седмичних) дана, то је његово састављање било неопходно за Цркву још од време на самог настанка празника али и богослужења у одређене дане. Појава првих празника датира још из апостолског периода, када без сумње постоји богослужење недељом, те због тог, нећемо претерати ако кажемо да су прве тачке нашег Типика заправо чиновни (делови) недељног богослужења самих апостола. Оваква констатација иде у прилог тврдњи оних (мисли се на древне руске писце -прим. прев.) који Типик сматрају богонадахнутом књигом. Устав је започет да се саставља у оно време када је хришћане красио заиста узвишен духовни живот који је заправо и чинио могућим да се у то време појаве богонадахнути списи.

Започевши своје формирање још у апостолско доба, стварање Типика, може се рећи, окончано је у 16. веку, када он добија свој данашњи облик. Наравно да праву вредност Типика није могуће разумети кроз чињеницу да је за његово стварање било потребно толико време него, напротив, благодарећи тако дугим периоду настајања. Типик прати све оне епохе кроз које је пролазила Црква,

и у којој је свака од њих садржавала неку само себи својствену снагу и лепоту. Оно што је имало великог утицаја на формирање богослужења, а тиме и самог Типика, није само Црква у времену, него и Црква у простору (тј. на разним географским просторима постојао је утицај на стварање Типика), те се са правом може рећи да је богослужбени Устав створила једна, света, апостолска и саборна Црква, како у времену (историји), тако и у простору (васељени). Са страница Типика шири се миомирис живота Цркве у древном и благочестивом Константинопољу, и подвижништво Египта и Тиваиде, а ако се прихвати и реалност тога да је мноштво старозаветног материјала уврштено у наше богослужење, тада ми у једном тренутку проживљавамо сву свету и духовну старину, и у једномислију долазимо све до времена Патријараха и Пророка.

Будући дело саборне Цркве, Типик у себи садржи само оно што је дело (производ) Њене достојне деце. Непосредни аутори су људи који нису живели другачијим животом него животом у посту и молитви, људи којима је „сласт богослужења” била довољна, те су они храну узимали по једном у пет дана, спавали само седећи, и чија се мученичка крв мешала са евхаристијском Крвљу. Странице тог дела које су они састављали нису могле а да не покажу безброј суза умићења и крв исповедника. У свему овоме и јесте та дубина православног богослужења јер се у њему осећају и у њему учествују не само извесни делови, него управо цела, жива Црква свих времена, и та узвишеност богослужења не произилази само из поезије и мелодије коју чујемо на службама. него и из архитектуре, метанија, многократно произнете молитве „Господе, помилуј”, од антифонског певања...

А ево шта каже Свети Атанасије (Сахаров), епископ кога је Руска Црква канонизовала 2000. године (упокојио се 1962.):

Назив нашег Црквеног Устава „ТИПИК” даје карактер његовом садржају и значају. Реч типик потиче од грчког типос што значи тип, облик, форма, образац, идеал. Идеал је нешто најсавршеније, најузвишеније, нешто што свагда вуче и себи, као привлачније, али никад у потпуности достигну. Наш Типик је изложени идеални поредак богослужења, заснован на обрасцу древног вишечасовног богослужења великих отаца и подвижника. Данас се богослужење само у неким обитељима и храмовима у већој или мањој мери приближава свом идеалном поретку изложеном у Типику.

Упркос томе, ми немамо никакав скраћени Типик. И та околност има велики морално-васпитни значај. Наш Типик, у облику у којем постоји представља, пре свега, сталну опомену какав је идеал православног богослужења. А то што су наше богослужење и наша молитва тако далеко од Типиком зацртаног идеала, треба да пробуди у нама осећај смиреног сазнања о нашој несавршености...

Упутства нашег Типика су путокази на молитвеном путу, који нам показују утабане стазе ка циљу, стазе разгажене и утабане светим Божијим угодницима и нашим благочестивим прецима. Зашто силазити на друге путеве, зашто тражити нове, када се овима, као већ испитанима, може безопасније, лакше, брже с мањим трудом ући у исту радост свих минулих поколења, пожњети то што су они већ посејали, између осталог и за нас?

У богослужењу, у Типику Православне Цркве нема ничег случајног, у њему је све строго осмишљено. И све, чак и најмањи детаљи имају свој, често веома дубоки смисао, који даје сваком засебном чину и последовању боју, нарочиту дирљивост и ганутљивост... Премештање једног дела богослужења на место другог, уношење неодговарајућих допуна, изостављања чак и малих детаља – све то нарушава општу хармонију богослужења. Наше богослужење је високоуметничко дело, сложени механизам деликатне делатности. И ако нам је некада нејасан смисао овог или оног дела богослужења – то не значи да ту смисла уопште нема. То значи само то да за сада још не можемо да га схватимо, да га не знамо. Потребно је пронаћи га и постарати се да га схватимо.

Из реченог следи да је за православне важно да у области молитве и богослужења имају послушност Црквеном Типику. Важно је и неопходно да се црквени чиновни и службе врше баш тако како су изложени у Типику, јер ће само тада богослужење имати управо онај смисао који му даје Света Црква.

Поводом Ваше примедбе о крштењу – Крштење при коме, из немара или журбе, није прочитан Апостол, „валидно” је. Али, ако неко избацује Апостол зато што сматра да га у Св. Тајни Крштења не сме бити? Ако неком падне на памет да мења формулу Крштења да би била у складу с „ранохришћанском”? То је већ сумњиво!

Наравно да ове одлуке Сабора нису „императив”, али ко је тај који одлучује које јесу, а које нису императив? Ви? Ја? Ко? Непоштовање црквене дисциплине је веома опасно. Свети Јован Шангајски

је наводио као светао пример свештеника који је поуздано сазнао да му је епископ преминуо, али га је помињао као живог док год из епархије није стигло ЗВАНИЧНО ОБАВЕШТЕЊЕ о томе. Да ли Ви, господине, знате да у појединим епархијама има људи који крше богослужбена ПРАВИЛА тако да сами измишљају своје ТИПИКЕ? Некакви самозванци, за које често важи она „бивши хипик/мења Типик“, имају ли право на то?

Ваш површан одговор на моје питање „Да ли оне који не поштују Свето Предање треба у томе подржавати?“ оставио бих без коментара да нисте устврдили како је моје позивање на Предање слично позивању суботара (адвентиста) на Свето Писмо. Да ли бисте то рекли Светом Василију Великом, који, у свом делу „О Духу Светоме“, каже следеће:

Од догмата и проповеди сачуваних у Цркви ми једне имамо од записане дидаскалије, а друге смо примили тајно из повереног нам апостолског предања. Оба елемента, и записано и незаписано Предање, имају један те исти значај за веру, те свако ко је имало упућен у црквене установе неће хтети ово да порекне. Јер ако станемо негирати незаписане обичаје, као да они немају велику силу, а при том не схватајући Јеванђеље у његовој суштини, ми ћемо оштетити, или напросто свести на испразну мисао оно што је тамо проповедано. На пример (да се најпре опоменем предмета првог и најпознатијег), ко је писменим путем научио оне који своју наду полагају у име Господа нашег Исуса Христа да чине знак крста? Окретати се према истоку при молитви, како смо томе Писмом научени? Речи епиклезе у време освећења евхаристијског хлеба и благосиљања путира, ко нам је од светих оставио записано? Нити се ми опет задовољавамо само оним речима које нам апостол или Јеванђеље помињу, него још друге и пре и после говоримо, јер оне имају велику силу за вршење тајне, а примили смо их из незаписане дидаскалије. Ми такође благосиљамо воду крштења и уље помазања, па још и крштаваног. А све то на основу каквих записаних наредби? Зар то није из муклог и тајног Предања? Шта још? О самом помазивању уљем, на основу које записане речи бејасмо научени? Да човека треба три пута погрузити при крштењу, одакле је то? Пак и све остало при крштењу, одрицање од Сатане и анђела његових, из којег је то писма? Није ли то из оне необнародоване и тајне науке коју су наши Оци сачували у ћутању и скровитости, лишену сувишног истраживања,

добро научени да светињу тајни треба чувати ћутањем? (...) Сви ми, на пример док се молимо, гледамо на исток. Међутим, малобројни знадемо да тиме древну отаџбину тражимо – рај што га Бог насади у Едему на истоку (Књига Постања 2,8). Исто тако ми стојимо док вршимо молитве у први дан по суботи (у недељу, прим. прев.), али разлог томе сви не знадемо. Јер не само зато што смо саваскрсли са Христом и што смо дужни тежити ка ономе што је небеско ми стојимо у времену молитве на дан помена Васкрсења; – да бисмо се сећали дароване нам благодати, него и зато што се овај дан приказује као икона века кога ми очекујемо. Јер и почетак дана будући, он од стране Мојсеја не беше назван првим него-једним. И би дакле, вече, и би јутро, дан један (Књига Постања 1,5). Као да тај исти дан много пута чини један исти круг. Таквим начином тај један, а уједно и осми дан, који је збиља и један и прави осми, и кога помиње псалмопојац у појединим натписима Псалама (6 и 11), собом показује стање које ће наступити после овога века, дан коме никада неће бити краја, никада вечери-(или заласка), онај век коме други неће последовати, него који ће свагда трајати, а никада застарити. Црква своје васпитанике дакле нужно поучава да се у онај дан молитве они морају уздизати стојећи, како трајним сећањем на бесконачни живот никада не бисмо занемарили попутнину за прелазак тамо. И опет, свака Педесетница јесте сећање на васкрсење очекивано у будућности. Онај пак дан један, седам пута уседмостручен, сачињава седам свештених седмица Педесетнице. Од првог дакле почевши, она истим завршава, који се у међувремену одвија педесет пута кроз једнаке делове. Стога (он) сличношћу опонаша вечност, јер у кружном кретању завршава тамо где и почиње. Црквене установе нас поучише да тога дана на молитви треба стајати усправно: очевидним сећањем наш ум се преноси из садашњости у будућност, па и сваким чином сагибања колена и поновног устајања ми показујемо да смо због грешности наше на земљу панули, а кроз човекољубље Створитеља да смо поново у небо позвани (...) Само пак исповедање вере у Оца и Сина и Светог Духа, из којих писама имамо? Ако је из предања о крштењу то да по благочестивој доследности морамо веровати онако како смо крштени, и да према крштењу и исповедање постављамо, нека нам онда у складу са истом том доследношћу допусте да и славу одајемо у складу са веровањем.

Свети Василије Велики, дакле, тврди да порицање „незаписаних обичаја” води порицању у Јеванђеља, а Ви то поредите с библијским

буквализмом суботара (који, узгред буди речено, и сами поричу Свето Предање).

Свети Николај Жички је, из најдубље скромности, тражио да се „Духовна лира” пева ван храма (као што је тражио од проте Алексе Тодоровића да издања тих песама увек потписује његовим псеудонимом „Монах Тадија”, а не са „Епископ Николај”), али их је народ осетио као Богом благословене црквене химне, и поје их у храму (Свети Јустин Ћелијски је, плачући, док су их сестре у Ћелијама за време Литургије певале, говорио: „Нека ми опрости Свети Дамаскин, али Николај га је превазишао”). Али, уважени господине, зна се како су Оци служили – то видимо како из рукописних Службеника, тако и из тумачења Светих (попут Симеона Солунског и Николе Кавасиле). А како су служили Николај и Јустин и то се зна: још има и њихових списа и живих сведока.

Усталом, мени је помало мука од „наивних малих Перица”, који ништа не знају и свему се чуде („Како то? Зашто то? Где то пише?”) Ево, рецимо, где пише како се служи јерејска Литургија у манастиру: у књизи Светог Јустина Ћелијског „Монашки живот по Светим Оцима” (Манастир Ћелије, Београд, 1981 – део из 5. главе „Кратки устав светогорске обитељи Св. Ј. Златоуста и Свете лавре Високих Дечана”):

/.../ Јерођакон, пред почетак читања Акатиста, узевши стихар, орар и наруквице, подноси их јеромонаху и говори, не гласно но тако да само јеромонах чује: Благослови владико, стихар со ора-рем. Јеромонах, благосиљајући десницом стихар, говори, не гласно: Благословен Бог наш всегда, ниње и присно и во вјеки вјеков. Јерођакон, целивајући јеромонахову благосиљајућу га десницу, говори: Амин. И облачи се, читајући не гласно оно што је прописано у службенику за облачење разних делова одежде; и јеромонах се тако исто облачи, читајући у себи прописане у службенику молитве при облачењу разних делова одежде, и целивајући крстове што су на свештеним одеждама. Пошто умије руке, јерођакон припреми на жртвенику све што је потребно за вршење проскомидије, тојест открива свете сасуде: дискос, звездицу, копље и остало. Затим ставља на жртвеник две просфоре, као што је у Светој Гори Атонској обичај да се само на две просфоре врши проскомидија. Из једне се вади Агнец, а из друге частица у част Богородице, частице за

светитеље, и частице за здравље и упокојење братије и добротвора наше свете обитељи. Ову другу просфору јеромонах раздељује копљем на два дела, тако да изображење печата Богородичног остаје на једној половини, а печати у част девет чинова Светих— на другој половини; и из једне половине са меке стране ваде се частице за здравље, а из друге – за упокојење душа преминулих. Када настане време да се у свету чашу налије вино и мало воде, јерођакон говори не гласно него колико да само чује јеромонах: Благослови, владико, свјатоје сојединеније, – и јерођакон налива из једног сасуда вино, а у исто време левом руком налива из другог сасуда воду. Јеромонах благосиља обоје, говорећи у себи: Благословено сојединеније свјатих; јерођакон: Амин.

Када се заврши читање Акатиста, чредни чтец говори: Придите поклонимсја, трипут; и часови трећи и шести. По прочитању Боже и Господи сил, чита псалам 102 до: На всјаком мјестје владичествија Јего; благослови душе моја, Господа. Затим Слава, псалам 145 до: Бог твој, Сионе, в род и род; И ниње; Помјани нас, Господи; помјани нас, Владико; Помјани нас, Свјати; Лик небесни; Слава: Лик свјатих ангел; И ниње; Ослаби, остави; Господи помилуј, дванаест пута; Всесвјатаја Тројице; Достојно јест. У време читања часова јерођакон, свукавши завесу на царским дверима, приноси к јеромонаху кадионицу са жеравицом и тамјаном, и говори не гласно: Благослови, владико, кадило. Јеромонах, не одлазећи од жртвеника, благосиља десницом кадионицу и говори молитву: Кадило Тебје. Јерођакон кади побожно, најпре св. престо унакрст, тојест са запада, са југа, са истока и севера, Горње место, жртвеник, служашчег јеромонаха и присутне у св. олтару; излази кроз северне двери на солеју, кади царске двери, иконостас и сву цркву, као и на вечерњу. Ако нема јерођакона, онда по проскомидији кади олтар јеромонах, као и јерођакон, затим, изишавши кроз царске двери, кади иконостас, али не иде по цркви већ само са солеје кади настојатеља и братију. Чтец у време кађења приближава се завршетку часова. Достојно јест. За време проскомидије у олтару служашчи јеромонах чита имена живих и умрлих, а читају и братија и послушници, одређени за то од стране настојатеља.

По завршетку проскомидије и часова чтец говори: Достојно јест; јерођакон, ако има, отвара царске двери, Јеромонах пред св. престолом говори: Слава Тебје Христе; чтец: Слава; И ниње; Гос-

поди помилуј (трипут), благослови. Јеромонах кратки отпуст на царским дверима. Чтец: Амин. Иноци сви, откривши главе своје, стоје приклоњени до појаса. Јеромонах, при отвореним царским дверима, подижући руке пред светим престолом говори тихо: Царју Небесни, и остало као што је изложено у служебнику, чинећи три појасна поклона. Јерођакон, приклонивши пред јеромонахом главу своју до појаса, говори тихо, колико да јеромонах чује: Времја сотворити Господеви; јеромонах такође говори тихо: Благословен Бог наш; јерођакон: Помолисја о мње; јеромонах: Да исправит Господ; јерођакон: Помјани мја; јеромонах: Да помјанет тја; јерођакон: Амин; целива јеромонаху руку, и кроз царске двери излази на амвон; и поклонивши се трипут на амвону ка истоку према царским дверима, возглашава: Благослови, владыко. Јеромонах, чинећи Еванђељем крст на престолу, говори: Благословено царство. Десни лик: Амин. И сви монаси покривају главе своје панакамилавкама. Јеромонах затвара царске двери. Јерођакон говори јектенију: јеромонах — возглас. По првом возгласу јерођакон од царских двери на амвону прилази и стоји пред иконостасном иконом Спаситеља, док десни лик пева: Слава; Благослови душе моја Господа, и всја внутрењаја моја имја свјатоје Јего. Благословен јеси Господи. По окончању певања, јерођакон долази к царским дверима, говори малу јектенију. По возгласу јерођакон одлази к иконостасној икони Богоматере. Леви лик пева; И ниње; Јединородниј Сине; по завршетку певања овога, јерођакон пред царским дверима говори малу јектенију; леви лик: Господи, помилуј. По возгласу: Амин. Јерођакон на солеји поклонивши се мало настојатељу, одлази у олтар на јужне двери; отвара царске двери, пошто се претходно побожно поклони к св. престолу и јеромонаху. Чтец говори Блажена са тропарима њиховим. У дане бденијских празника блажена са њиховим тропарима ликови певају наизменично. Сви иноци скидају панамилавке и остају у камилавкама до читања Еванђеља. Пред Слава на Блажена, јерођакон прима Еванђеље од јеромонаха, целива руку јеромонаху; у то исто време јеромонах целива св. Еванђеље, обилазе престо са јужне стране, јерођакон говори не гласно него тако да га јеромонах чује; Господу помолмсја. Јеромонах, идући за јерођаконом, излази на северне двери, док их ван олтара очекују два еклисиарха у мандијама и панакамилавкама и носе подсвећњаке. Када се јерођакон са Еванђељем приближи к северним вратима, еклисиарси чине

подједнако земни поклон пред св. Еванђељем и, откривши своје главе, иду са подсвећњацима и запаљеним на њима свећама на средину храма и одлазе к царским дверима на солеју, остављају подсвећњаке један према икони Спаситељевој, а други пред иконом Богоматере. Јеромонах, зауставивши се усред цркве пред полијелејем, приклања се до појаса, и чита тајно молитву входа. Јерођакон, помакнувши се пред јеромонахом мало на десну страну, окренут на север, држи на левом рамену свето Еванђеље, а десницом са орарем указујући јеромонаху ка царским дверима, говори тихо, колико да јеромонах чује: Благослови, владико, свјатјј вход. Јеромонах, благосиљајући руком на исток, говори тајно: Благословен; јерођакон: Амин; односи Еванђеље настојатељу који се налази у својој стасидији; док настојатељ целива Еванђеље, јерођакон целива десницу настојатељу и одлази к царским дверима, очекујући окончање последњег тропара на Бажена. По окончању овог тропара јерођакон, подижући обема рукама Еванђеље, возглашава пут истока: Премудрост прости, Десни лик: Придите поклонимсја, и остало према служебнику.

Читање светог Еванђеља сви иноци слушају непокривених глава стојећи право, пошто су претходно изашли из својих столова. По завршетку тог читања они остају само у камилавкама до великог входа. На великом входу сва братија излазе из столова. После великог входа братија стоје у камилавкама без панакамилавака до речи: Примите јадите.

По прочитању Еванђеља на сугубој јектенији јерођакон помиње: Свјатјејшег Васељенског Патријарха (име), Свјатјејши Всеросијски Правитељствујушчи Синод, и всечестњејшаго отца нашего Игумена (име) со всеју о Христје братијеју. На сугубој јектенији „Господи помилуј” пева десни лик, а на осталим јектенијама леви. По возгласу: Двери, двери, настојатељ или најстарији од братије чита: Вјерују. Пред возглас; Примите, Јадите, сва братија излазе из својих столова откривши главе своје. Оба лика иду на средину храма и стају као што би речено на вечерњу, и певају тамо са откривеним главама до окончања: И всјех и всја. Онда се ликови поклоне један другоме и одлазе сваки на своје меето. На Отче наш, јерођакон на солеји пред царским дверима чини један земни поклон, и тада сва братија откривају главе и једновременно се клањају до земље, само лик који пева мало пре тога начини земни поклон, а потом пева: Отче наш; и откривених глава стоје ван својих столова до речи:

Свјатаја свјатим. Јерођакон и сва братија чине на Отче наш земни поклон у току целе године. Само у дане свете Пасхе нико од наше братије не приклања колена и не чини земне поклоне, замењујући свуда земне поклоне појасним поклонима, од вечера Велике Суботе до вечера Суботе св. Пасхе. После причасног стиха на литургији ликови наизменично певају Богородичне из службе Всјем Свјатим Атонским.

При отварању царских двери и изговарању речи: Со страхом Божјим, сва братија излазе из својих столова и откривају главе своје до певања: Да исполњатсја уста; тада покривају главе своје панакамилавкама и стају у своје столове. Пред почетак певања причастна настојатељ и сва братија обично, као што је речено на вечерњу, целивају св. иконе на аналојима, па опет стају у своје стасидије у камилавкама без паракамилавака.

За време читања тридесет трећег псалма братија, која се није удостојила да се тога дана причести Светим Тајнама, добијају од јеромонаха антидор, тојест делиће просфора из које је у време проскомидије извађен Агнец, и испијају по малу чашицу свете воде, Ова св. вода се сваког првог у месецу освећује пред литургију, уместо читања Акатиста, и свакодневно се у олтару додаје по мало, да би је довољно било братији за лијење сваки дан.

При отпусту на литургији, када јеромонах говори: Слава Тебе, Христе Боже, упованије, оба лика иду на средину храма појући: Слава; И ниње; Господи помилуј, трипут; благослови. Јеромонах: Христос истиниј Бог наш; ликови у средини храма: Амин, Всју братију нашу, као што је казано на вечерњу; завршни тропар: Уст твојих; јеромонах: Молитвами св. Отец наших; ликови: Амин, Настојатељ и сва братија излазе из храма између ликова који стоје у средини храма раздвојени, при чему се сваки клања мало док не прођу старија братија. На пет минута после изласка братије из храма у своје келије, звони трапезно звоно, и настојатељ и сва братија иду у трапезу.

Уочи недеље и бденијских празника неизоставно се врше бденија у току целе године.

Ту се јасно види (поред осталих, „монашких” подробности) када се отварају и затварају Свете Двери, и да се свештеничке молитве читају тихо (тајно). Док наши реформатори минимизују и уклањају Царске двери и иконостас и наглас читају јерејске молитве, отац Јустин показује како се ПРЕДАЊСКИ служи Литургија. Да је и Св.

Сава литургијске молитве читао тихо, види се из једног упутства његовог Законоправила, где се налаже да се молитве хиротоније и рукоположења изговарају тако да их могу чути само свештенослужитељи у олтару, а не и народ. Иако се рукоположење се обавља за заједницу Цркве, Законоправило ипак каже да молитве ове Св. Тајне лаици не треба да слушају. Очито је тако било и за време Литургије. Дакле, ЗНА СЕ КАКО СУ СЛУЖИЛИ СВЕТИ СРБИ! Нема ту никаквих нагађања! Како кажу чак и модернисти попут А. Голупцева и Бориса Совеа, од осмог века у Цркви од Истока јерејске молитве НИКО не чита наглас.

Међутим, новотарци, попут Кумаријаниса и Василијадиса имају другачије ЛИТУРГИЈСКО БОГОСЛОВЉЕ. Они сматрају да лаици треба да СВЕ ЧУЈУ И ВИДЕ. Они, на жалост, нису лењи попови који крате службу, него неопротестантски идеолози литургијске реформе.

Морам, још једном, да нагласим: постоје ЛЕГИТИМНЕ разлике у богослужењу, и њих нико, и никад, не доводи у питање. О њима је писао архиепископ Василије (Кривошелин), у свом огледу „Неке богослужбене особености код Грка и Руса и њихов значај” (Еп. Атанасије: Христос нова Пасха IV, стр. 358–377). Али, оне не потичу од обновљених реформатора, него од специфичности развоја богослужбеног Предања у Помесним Црквама.

За крај: и ја се слажем да речју, „јеретик” не сме олако да се бара-та, јер то може бити вишеструко штетно. Заиста: Свети Оци су увек одговарали ако их неко оптужи за јерес.

Зато Вам, опет, одговорам: нисам компетентан да говорим о „ва-лидности” било чије Литургије, али се трудим да у питањима ли-тургијске реформе имама изграђен став.

С поштовањем,
Владимир Димитријевић

Post scriptum

Уважени господине, с обзиром на важност Ваших ставова, који се имплицитно слуте из Ваших питања и одговора на контрапитања, још једном ћу подвући:

1. Богослужбених разлика између Помесних Цркава (па и у оквиру исте Помесне Цркве) било је и биће их. Наш монах, Јеротеј

Рачанин, који је пре три века посетио Св. Земљу, уочио је разлике у богослужењу између тамошњих Грка и Срба, и описао их је, не осуђујући их. Као пример „неједнообразности” богослужења у СПЦ, наводим текст проте Лазара Мирковића, нашег литургичара, објављен у часопису „Православље” бр. 2, 1936. године (дакле, пре више од седам деценија). Ево тог чланка (ми се, наравно, не морамо сложити са свиме што прота Мирковић каже, али текст јасно показује да питање није ново и да су одговори већ нуђени):

Како би се могла увести једнообразност богослужења у Српској православној цркви?

Ово питање упутило ми је уредништво Православља да на њега одговорим.

Пре него што дамо свој одговор, истичемо да у главном већ постоји једнообразност у вршењу богослужења у нашој цркви, и када је Уредништво Православља поставило ово питање, оно је свакако имало на уму једнообразност богослужења до најмањих појединости, и факат, да су поједини делови наше земље унели у уједињену Српску православну цркву поједине особености у богослужењу. Постављајући ово питање Уредништво Православља свакако мисли да би нешто требало предузети, да се богослужење у свима крајевима уједињене Српске православне цркве до појединости врши једнако и једнообразно. Ова мисао је потпуно оправдана.

Да би се богослужење вршило једнообразно до појединости, потребно је:

Прво, да свештеници изуче добро литургику. Ово је лако казати, али није лако извести, јер литургика је опширна, затим поред књиге литургике потребно је имати и све богослужбене књиге при руци, а њих није могуће ни набавити. Када би свештеници добро знали литургику, сви би вршили богослужење правилно, а то би имало за последицу једнообразност у вршењу богослужења. Да би се овај недостатак поправио, треба помоћи писање и издава ње једне литургике, и штампати све богослужбене књиге, да се лако може до њих доћи.

Друго, држати се прописа свих богослужбених књига, којима се регулише вршење богослужења, а у првом реду прописа типика, служабника и требника. Па ипак када би се сви свештеници и држали прописа богослужбених књига, то ипак једнообразност

у вршењу богослужења не би била апсолутна, јер много чега има у богослужењу што није забележено у богослужбеним књигама, а што се врши праксом. И ову праксу требало би писмено фиксирати ради једнообразног вршења.

Међутим, свештеници се не придржавају потпуно прописа богослужбених књига, нарочито се не придржавају прописа типика. А не придржавају се делом зато, што типик регулише богослужење у манастирима и што би се у парохијском богослужењу теже могли вршити сви прописи типика. Ево једнога примера. Свеноћно бденије уочи недеље, тј. вечерње и јутрење сврши се у Београду у Саборној цркви за 1–2 часа, а када би се оно вршило по прописима типика, када би се појале све стихире, када би се читале све катизме и сва чтенија (има их 7 на васкрсном свеноћном бденију), то би оно трајало 6 часова и дуже, тј. од 6 часова увече па до поноћи и дуже.

Да ли би се у овом случају могло спровести служење строго по типуку у парохијским црквама? Ми мислимо не, тим пре, што се оно тако не врши увек ни у манастирима, за које је прописано.

Свештеници се, даље, делом не придржавају потпуно типика још из разлога, што га нису довољно проучили. Типик треба разумети и знати, а за то је потребна студија типика, јер је он прилично компликован и знати типик није баш тако лака и једноставна ствар. Осим тога, данас није лако ни набавити типик (мислимо пун руско-словенски типик).

Мање су компликовани прописи служабника и требника, њих свештеници боље знају и тачније их врше. Али пошто прописи за вршење богослужења у служабнику и требнику нису потпуни и исцрпни, услед тога настаје неједнообразност.

Да би се недостаци у овом погледу исправили и свештеницима пружила могућност да знају типик, треба превести цео типик са рускословенског на српски језик, и ради разумевања типика дати у примедбама потребно тумачење типика, да би га свако могао разумети. У таквом типуку требао би још прописати шта се из тога типика има да врши у манастиру, а шта у парохијским црквама.

У типуку је регулисано вршење опћег јавног богослужења дневног, седмичног и годишњег, али типиком није регулисано вршење тајана и молитвословља у служабнику и требнику. Прописи за вршење тајана и молитвословља изложени су како самим чином ових, тако и у рубрикама, тј. у црвено штампаним текстовима у служабнику и требнику, а упутства у рубрикама штампају се цр-

веним словима зато, да би се текст њихов истакао између осталог текста. Упутства у овим рубрикама службеника и требника нису потпуна, а осим тога нису свакоме ни јасна, јер су на руско-словенском језику. Зато би требало издати службеник и требник, у којима би упутства рубрики била допуњена упутствима до појединости према литургичкој науци како се имају вршити тајне и молитвословља. Упутства у овим рубрикама служабника и требнику штампати на српском језику. Уз све ово, требало би још прописати шта све треба да се врши из чинова служабника и нарочито требника, а шта се из њих може изоставити. Последњу алтернативу не спомињемо из свога убеђења, но због факта, да се из чинова неких тајана неки делови произвољно изостављају.

Пошто се прописи за вршење богослужења налазе и у осталим богослужбеним књигама, то да би свештеници знали за њих, потребно је да имају при руци све богослужбене књиге.

Најпосле, пошто појање и читање псалама сачињава део богослужења, и пошто су, дакле, за вршење богослужења потребни појци, треба образовати појце, било приватно од самих свештеника, било у појачкој школи, и побринуту се да свака црква има појца, јер без појца се не може вршити богослужење једнообразно.

Дакле, једнообразност у богослужењу у Српској православној цркви могла би се спровести на овај начин:

1) Када би се издала једна добра литургика.

2) Када би се превео типик на српски, у коме би била потребна разјашњења типика и када би у том типуку било означено, шта има да се врши у манастирима, а шта у парохијским црквама.

3) Када би се приредило издање служабника и требника, у коме би рубрике биле допуњене и штампане на српском језику.

4) Када би све цркве имале потребне богослужбене књиге.

5) Када би свака црква имала потребне појце.

Лако је на постављено питање дати одговор, али није лако извршити оно, што је речено у овом одговору. Али ако није лако, није ни немогуће. Извођење неких од ових ствари не треба очекивати од појединца, јер појединац с једне стране нема овлаштења да издаје богослужбене књиге, а с друге стране нпр. не може се очекивати од појединца да поред тога што пише литургику (не мали рад и рад од низа година), да још улаже и своја средства за штампање књиге (задуживањем), да моли и мољака пријатеље и познанике да му књигу купе итд.

Значи, кад кажемо „једнообразност” и Типик и Служебник, ми, наравно, не мислимо на „мумифицирану униформисаност”, него на светопредањско богослужење које се свесно држи прописа Типика, са извесним личним варијацијама.

2. Али, новотарско богослужење је нешто друго. Шта? Измена богослужења у складу са једним новим, често сумњивим, богословљем. Чувени грчки теолог, прота Теодор Зисис, о томе је јасно писао у свом огледу о литургијској реформи као нововарламизму. Да га чујемо:

За оне који немају посебно богословско образовање, наслов нашег чланка биће, без сумње, несхватљив. Шта означава термин „неоварламизам” и какав је истински облик „литургијске обнове”? Све то треба да анализирамо у два дела нашег излагања.

Биће нам веома тешко да у кратком уводу изнесемо исцрпне податке о историји тог литургијског покрета који се дотиче многобројних питања и проблема. Ми ћемо представити само неке обрисе те појаве. У сваком случају, тај покрет има библиографију достојну пажње, посебно након Другог ватиканског концила (1962–1965.), која је коришћена у литургијској обнови у римокатолицизму и која је утицала на многе наше литургичаре, свештенике и мирјане, који су у Православље донели стран и непознат проблем, уз одсуство одговарајуће пастирске потребе и неопходности. Дух света, који се у политици примењује са очаравајућим призивима ка преображењу и модернизацији, нажалост долази и у Цркву у виду посветовњачености; и Црква уместо да мења свет, сама почиње да се мења под утицајем света, јер свет тражи промене и модернизацију. Зар ћемо из тих разлога остати „конзервативни” и „реакционарни”? Хајде онда, да сами себе изменимо, обновимо, модернизујемо.

До сада је тај проблем био ограничен на мали број личности, он је пре свега захватао богословске академске дебате уз минимални утицај на црквени живот. Минимални број епископа и свештеника су, искључиво по својој иницијативи, уносили своје измене и обнове у области богослужења. Данас је „литургијска обнова” задобила црквено покровитељство и синодално излагање. Била је 1999. године организована и до данас делује, „Посебна синодална комисија за литургијску обнову”, која се наравно жури, хита да „обнови” и „препороди”, многе елементе богатог светоотачког, бесценог и јединственог православног богослужења. У току толиких векова

велики Светитељи и Оци, а у наше време савремени Светитељи и Старци, нису имали свест о томе и нису осећали неопходност за обнову. Чини се, Црква се буквално налазила у некој својеврсној неделатности, привржености традиционалним начелима, конзерватизму, дремању; Свети Дух је „уснуо“, није деловао, Христос није деловао, ако ћемо користити други светоотачки израз. Сада долази обнова да би Цркву спасила од древности и конзерватизма, да би је учинили савременом, динамичном, прогресивном. Из тог разлога се под покровитељством посебне синодалне комисије сваке године окупљају литургијске конференције и одређују се предавачи, пре свега из круга обновљенаца, да би се створио утисак да је богословска наука, посебно литургичари, сагласна са састављеним плановима и прихваћеним решењима у литургијским изменама, па да чак и пројављује у тим плановима изузетно усрђе.

Било би потпуно природно, и чак неопходно, уз помоћ специјалног синодалног писменог одговора и одлуке иступити против те једностране и пристрасне појаве „Литургијске обнове“ као црквеног покрета, да би били саслушани и други гласови, који су привржени Предању, који изражавају своју забринутост у вези састављаних планова, и указују на опасност разлагања и измене аскетско-мистичког карактера православног богослужења, његове јединствености, а такође, и његове спасавајуће мисије и делотворности. Такви гласови су се могли чути, и то чак веома, на литургијској конференцији која је била организована од стране братства православних изучавалаца (ή Εταιρεία Ὁρθόδοξων Σπουδών) у Солуну (27. фебруар – 1. март 2002. године) на којој су свештеници и монаси, а такође и универзитетски богослови у 21 излагању изнели своје ставове у вези веома важних питања, које покреће „литургијска обнова“, представљајући двехиљадегодишњи став Светих и њихово искуство. „Документа“ те конференције, драгоцен по суштини излагања, сакупили смо и објавили као необичну драгоцену ризницу у једном од три дела часописа „Теодромија“ (Θεοδρομία), који је био објављен у тим данима и кога су са великим интересовањем очекивали свештеници и богослови.

Међутим, да би били конкретнији, ми се идаље бавимо питањем: какве управо литургијске измене предлажу обновљенци и модернисти? Ми ћемо предствити само најважнија питања чија се анализа може пронаћи у поменутом делу часописа „Теодромија“, који има 450 страница.

Тако, предлаже се:

- да се из употребе избаци монашки устав-типик који се данас примењује,

- да се скрати време црквених служби, које се сматрају веома дугачким и заморним,

- преношење времена њиховог служења на касније, уз то да верни, који би желели да у њима учествују, имају времена за одмор ујутро,

- претпостављање брзих мелодија у односу на споре, византијске мелодије,

- служење друге Литургије у истом дану од стране истог свештеника,

- превод литургијских текстова да би их учинили разумљивим за народ,

- гласно изговарање свештеничких молитава, а не њихово тихо читање,

- заједничко певање верног народа у храму,

- уклањање високих иконостаса,

- учешће жена у певничким хоровима,

- коришћење музичких инструмената унутар самог храма,

- певање црквених песама од стране квартета,

- састављање нових црквених служби за заручење и брак,

- такође и нове молитве за жене након порођаја у време разрешења од плода,

- непрестано обраћање свештеника народу у време служења Божије Литургије,

- (црквено) сахрањивање некрштене деце и самоубица,

- одбацивање ношења свештеничке расе,

- непосредна измена Тајне покајања и исповести уз помоћ психијатара и психолога, и много друго.

До данас је ветар те обнове, иако је дувао у умовима многих људи, био затворен, запечаћен у митским торбама Еола. Данас је сам Св. Синод отворио те торбе и није могао да их зашије. Како се каже у пословици: ко сеје ветар, пожњеће буру. Случај, који се догодио са митрополитом келкиским, кир Апостолом, чија су литургијска новачења уводили у његовом граду Келкису, потврђују ту мисао. Након предузимања интензивних корака и упућивања потписа са жалбом становника тог града на адресу Св. Синода, Синод је био принуђен да заузме потпуно одређе-

ну позицију у вези са уваженим архијерејем и да му предложи да буде пажљивији. Без обзира на то ми имамо прилику да видимо да је митрополит буквално пожurio да испуни предлоге који собом представљају „литургијску обнову”. Њих предлажу специјални литургичари и корак по корак прогурава се „Посебна комисија литургијске обнове”. Требало би да га похвале, а не прекоре, јер све то представља плод тог „обновљенашког” начина мишљења. Ми том митрополиту захваљујемо, јер нам није дозволио да заспимо, није био лицемеран и дволичан. Али, пошто он верује у неопходност примене тих новотарија, самим тим имамо и могућност да се убедимо у квалитет те знамените „литургијске обнове”. /.../

До овог тренутка покушао сам да укратко откријем садржај прве половине назива чланка, да би уз помоћ грубих црта осликао и оцртао облик знамените „литургијске обнове”. Међутим, шта собом означава термин „неоварламизам”, који се, по нашој и многим оценама тако описује, закључује се у тој тенденцији литургијске обнове. Термин означава да се у том случају ради о новој појави, о оживљавању учења западног монаха Варлаама Калабријског, коме се супротставио у 14. веку велики Богослов и Отац Цркве, свети Григорије Палама, архиепископ солунски. У том случају, између њих није било сукоба две личности, нису се излагали различити погледи, већ се догодио сукоб две културе, два света: светоотачког по духу и мистици православног Истока и рационалистичког и посветовњаченог папског Запада, који је кроз Варлаама покушао да обнови, модернизује Православну Цркву, одбацујући мистички пут познања и приближавања Богу, и одбацивши неопходност телесног подвизавања и целокупно аскетско Предање Цркве.

Био сам веома огорчен и узнемирен када сам се убедио у чињеницу да се савремена литургијска обнова креће превасходно у том истом духовном и богословском усмерењу Варлаама. /.../

Са те стране према „литургијској обнови” се не треба односити са меким срцем, као према неком богословском кружоку, који износи противречна мишљења по питањима и теологуменима који не представљају опасност, већ се треба односити као према опасној јереси на озбиљном духовном и сотириолошком нивоу. Она је већ задобила карактеристику јереси од стране протојереја, који је сада, након много година благословеног и безропотног угодства, постао архимандрит, о. Сарантиса Сарандуа, предавача Ризаријске цркве-

не школе, духовног лидера многобројних свештеника који воде борбу у области Атике и који се у својој речи придржавају предања. Тај опис није преувеличан, он одговара стварности. Јер варлаамизам је био осуђен од стране Цркве читавим низом Сабора 14. века као јерес, што значи да је и неоварлаамизам „литургијска обнове” јерес. То чак означава да смо ми имали и одређено право када смо због папиног доласка у Атину, тврдили да је папа дошао, али није отишао, да он остаје као начин мишљења, менталитет и делује као нови Варлаам у земљи Православља.

Међутим, да не би рекли да су ови ставови преувеличани, укратко ћемо се потрудити да укажемо на две основне, суштинске сличности које се налазе у учењу Варлаама и у ставовима савремених неоварлаамита „литургијске обнове”.

Прво, велико значење придаје се разуму у познању, у науци, философији, у схватању онога што се говори о Богу и божанственом.

Друго – уклања телесни труд и аскетику, телесно злопаћење и предлаже покој, сан, одмор да се уморни верник не би напрезао, да би могао да се помоли, да схвати оно што се служи и говори.

Заиста, када су монаси из Солуна Варлааму говорили о методу умне молитве – да је верујући човек, чистећи се од страсти, способан да се приближи Богу по мери свога очишћења, тако да, ако би и био неписмен и не схватао оно о чему се говори у Светом Писму и литургијским текстовима, могао би да се удостоји сагледавања нетварне светлости и просвећења, измењујући се и преображавајући све своје органе познања, и прелазећи у област нетварних енергија Божије благодати – он је са иронијом слушао то, о чему су говорили монаси. Он је одбацио постојање нетварне енергије Божије која просвећује и освећује. Он их је убеђивао да је јединствени пут богопознања занимање науком и философијом, и очишћење, али не од страсти, већ од незнања. Светом Григорију, када био је позван да дође у Солун са Свете Горе, није било тешко да одбаци ту хуманистичку Просвећеност. Ако ћемо сликовитије рећи, ако се неко спасава и достиже савршенство уз помоћ философије и знања, онда су и древни грчки мудраци могли да постану богопросвећени пророци и већи од највећег између рођених од жена, Претече и Крститеља Јована, који се није учио у школи, већ је достигао савршенство у пустињи. И Христос би додао, као проповедник Јеванђеља, да ако желе да Га схвате и да се науче, боље је да буду не неписмени рибари, него философи и научници. И богатом младићу, који је мо-

лио да га научи како да се спасе и достигне савршенство, Он не би говорио да прода све што има, да подели сиромасима и да Га следи, већ би му препоручио да иде у школу да добије образовање, како би могао да схвати проповед Јеванђеља.

Категоричан и коначан став Св. Григорија, у то време упућен Варлааму, у наше време је упућен новим, савременим Варлаамима. Он им говори да без очишћења од страсти и зла, што је неопходан услов да би благодат Светога Духа деловала, освештала и просветила писмене и неписмене, мудре и немудре, оне који разумеју и не разумеју; да ако чак и неко изучи све науке и сва накопљена знања од Адама па до последњег времена, да би дошао до божанског, он ће остати дете и слеп, потпуно затворен за просвећујућу и боготворећу благодат Светога Духа, туђу ономе који говори, а не твори. У том случају, неки неписмени, али смирени и очишћени верник, као и нелукаво дете, куша и постаје причасник савреног живота много више од неког професора, филолога и научника. „Без чистоте, ако се обучиш свој природној философији, од Адама до самог краја, ти ћеш бити, не са мањим, већ са већим успехом – глупак”.

Такође, неопходно је рећи нешто и у вези са злопаћењем и телесним покојем: Варлаам је тврдио да не треба да оптерећујемо наше тело подвижништвом, постом, многочасовним богослужењима, усправним стајањем, покајањем, јер при уморном и исцрпљеном телу, ум не може да се преда делању молитве. Свети Григорије је одговарао да ми у богослужењу учествујемо као душевно-телесна бића, да учествујемо нашом душом, и да се очишћење од страсти достиже уз помоћ аскетике и злопаћења тела, док се при бризи о телу и његовом успокојавању страсти оснажују и не исцељују. Зато је хришћански живот узак и трновит пут, живот са ношењем крста. Сви Свети су следили том аскетском методу, који је хтео да разори Варлаам, учитељ неделања, како га зову. Ослобађање од пристрашћа и похоте могуће је само уз помоћ телесне аскетике, греховне тежње тела. Лукаве помисли слабе захваљујући посту, бдењу, покајању, уз помоћ средстава које причињавају страдање и бол. Господ је сједињавао молитву са постом, а Св. Григорије Богослов долази до закључка да „никаким другим служењем се Богу не угађа као злопаћењем”.

Примењујући ово на предлоге и принципе поретка савремене литургијске обнове, открива се да ова обнова понавља ове две заблуде варлаамита. Многе од литургијских измена, као: скраћивање

богослужења, промена времена вршења богослужења, служење друге Литургије, седење на целој површини храма, уклањање древних мелодија византијске музике и свега сличног; усмеравају, како примећује отац Мојсије Светогорац, „према недељању, лењости, лакоћи, ономе што се чини прихватиљивим за савременог, уморног човека. У Православној Цркви се заборавља подвижништво, мучеништво, жртвеност и свуда се убацују елементи безбрижности”.

Са друге стране, остале предложене измене, као: превођење литургијских текстова, читање молитава преко микрофона, уклањање или снижавање иконостаса, коришћење од стране верних малих литургијских „енколпиона” (малих реликвијара са делићем одежде или моштима светих, који се носи око врата, пр. пр.), и многе друге, усвајају рационалистички поглед варлаамита, по коме нам је неопходно да схватимо оно што се говори и служи, јер за друго немамо потребе. На тај начин, након уклањања подвижништва уклања се и духовна димензија православне побожности. Међутим, Бог се не достиже разумом, већ се опитује. Он делује не на мудре и образоване већ на чисте и смирене срцем, које Он просвећује чак и онда када они сами то не схватају. У Цркву долазимо не да бисмо схватили, већ да бисмо се нашли близу Бога, да бисмо принели своју данашњост Ангелима, који записују живе у садашњости, и да бисмо примили свету благодат од свештеника. То се достиже, и оно не зависи од степена схватања тога што се догађа у храму, већ од степена духовне зрелости и савршенства, од нечије расположености да опитује Бога, да живи поред Бога и у Божанском.

* * *

Покушали смо да покажемо да „литургијска обнова” оживљава, да опет предлаже Варлаама из 14. века, на основу два темељна усмерења хуманизма:

а) по томе колико велики значај придаје знању, науци, схватању савршенства као пута, и по

б) уклањању телесног злопаћења и подвижништва у време молитве, и увођењу стремљења ка комфору и одмору.

Тим циљевима теже савремени обновитељи богослужења, можда и не схватајући да се приклањају јеретичком и опасном положају, са озбиљним последицама сотириолошког карактера ако успеју да убаце те измене и реформе. Забринутост многих свештеника, монаха и мирјана нема личне мотиве и интересе. Они желе да одрже отвореним пут којим су ишли Светитељи, светли пут ас-

кетско-мистичког живота, који води светости и обожењу, „уски и тесни пут који води у живот вечни“. Пут рационализма и спокоја, комфора, јесте „широки пут што води у пропаст“.

Тако отац Теодор Зисис.

3. Неки модернисти тврде да је свеједно да ли се свештеничке молитве на Св. Литургији читају преко микрофона, или тихим гласом, да се чује само у олтару. (У ствари, они мисле да је боље „због народа“, читати све преко микрофона, али у овој фази тврде да је „свеједно“, да би лакше наметнули своју непредањску праксу.) А ево шта о томе каже један од највећих православних богослова данас, митрополит Јеротеј (Влахос):

Изгледа ми да постоји јасна и древна традиција тајног читања молитава, нарочито на Божественој Литургији. Јеромонах Никодим (Барузис) у свом чланку „Литургијски препород или екуменистичка униформисаност“, у часопису „Теодромија“, чији је издавач и директор отац Теодор Зисис, између осталих тема, дотиче се и питања произношења литургијских молитава. Он такође наводи и цитате Отаца Цркве, у којима се говори о тајном читању молитава. То су такви Оци какви су Свети: Василије Велики, Дионисије Ареопagit, Никола Кавасила и Атанасије Пароски. У ствари, он се позива на текстове на које се позива преподобни Никодим Светогорац, који је доказао да Свети Оци што их наводи говоре о оном што нас данас узнемирава/.../

Божествена Литургија је Тајна свих тајни, она је срце живота Цркве. Зато су Оци и чували тајанственост, тишину и чистоту Тајни. Зато кад скривено постане јавно, када се неизрециво озвучи и када се свима преноси, оно престаје да буде Тајна/.../

Јеромонах Никодим (Барузис) нуди нам сведочење Светог Атанасија Пароског, које помиње професор Пантелис Пасхос, где Светитељ каже: „Да се не узглашава епikleза за време претварања Хлеба и Вина“. Чињеница је да су Оци кољивари сачували древно црквено предање које се назива исихастичким, и које је квинесенција православног учења и живота.

У наше време, ипак, демонстративно се игнорише традиција повезана с тиховатељским посвећењем у Св. Тајне Цркве, и говори се само о некаквом разумском и чулном познању. На тај се начин ствара утисак да се поимање богослужења и учешће у Божественој Литургији односи само на видно, слушно и логичко примање онога

што се твори и говори. Но, такав начин размишљања искључује дух тиховатељског Предања и, наравно, скрива, уз помоћ извесних елемената, некакво зближавање с варлаамитским поимањем Светих Тајни /.../

Божаствена Литургија јесте причасност догађају савршеног Божјег Домостроја, али будућим Небеским Царством, а не неком протестантском и рационалистичком свешћу о оном што се збива. Они који наводе аргументе многих у корист читања молитава „громким гласом” подривају православно гледиште о тајанственој мистагогији која се савршава на Божаственој Литургији и ту мистагогију свде на некакво протестантско рационалистичко поимање. Ако се чињеница сведе на то да многи, приликом читања тих молитава, истима дају своју личну „боју”, буквално показујући своју „побожност” и „гануће”, онда се, с рационализмом, уводи и индивидуалистичка побожност./.../

Тајно или тихим гласом читање свештеничких молитава Божаствене Литургије је доказ да Божаствену Литургију не савршавају сви присутни, како неки лажно тврде, него је савршавају клирици, који то одговорно служење примају кроз рукоположење./.../

Сматрам да учешће верних у свему што се говори и савршава, уз тврђење да постоји истозначност благодатних дарова, јесте протестантски поглед на Цркву, према коме се укида посебност свештеничке службе./.../

Због свега поменутог, настојавам на томе да молитве Божаствене Литургије, као и молитве Анафоре, не треба да се читају да их сви чују. Саслужујући клирици треба да молитве читају „тихим гласом” да би сви клирици учествовали у савршавању и изговореном, тако да за народ служба буде „тајинствена”, док за то време појац (псалт) пева „кротким гласом”, да би царовала атмосфера исихије и тишине, да би између молитава и возгласа постојала узајамна веза, јер су они увек коначна основа оног што се савршава. Наравно, морамо бити опрезни, јер се може десити да онај ко има „тихи глас” уз микрофон постане „гласоговорник”, што је реалија која пориче раширено литургијско Предање и богословље црквеног богослужења./.../

Сада је постало очито да дато питање није бесмислица, нити пука одредба Типика, него да пројављује богословље богослужења и срж целокупног духовног и црквеног живота. Због тога се ово питање мора погледати кроз истраживачку лупу.

Уосталом, тајно читање молитава у Цркви има своју историју и своје разлоге. Ево шта о томе каже Борис Сове („Без Причешћа нема обожења”, Београд, 2004, стр. 218–225):

Из личног, чисто жртвеног подвига Хришћанство се за већину људи претворило у ствар друштвене пристojности, а понекад чак и користи (Митр. Сергије Московски). Духовна напетост код Хришћана је попустила и настао је немаран и недостојан однос према Литургији. Све су чешћи случајеви одласка из Цркве после читања Свештенога Писма и проповеди. Такво понашање изазивало је огорченост Св. Јована Златоустог. Друго правило Антиохијског Сабора из 341 године и Девето правило Светих Апостола одлучују оне који не остају на молитви и Светом Причешћу до краја или, како пише у последњем правилу у Словенској Крмчији из 1787. године, сагласно тумачењима Зонаре и Аристина, оне који не остају у Цркви до последње молитве и који се не причешћују.

Хришћани су затим уопште престали да долазе на Литургију.

Та немарност према Евхаристији људи, који су изгубили снагу и топлину вере и предали се делима и бригама светским, навела је Цркву на то да предузме одлучне мере. Двадесет прво правило Елвирског Сабора (305. г), Једанаесто правило Сардијског Сабора (343. г), поновљено у 80. правилу Трулског Сабора (692. г), низвргава из клира и одлучује клирике и лаике (вернике), који не дођу на Литургију у три недељна дана током три седмице. Ипак, те мере нису показале потребан ефект. Ми знамо да су у Византији понекад чак и патријарх или император одлазили из храма после читања Еванђеља. Назадовање духовног живота настављало се и изражавало у избегавању учешћа у Литургији и Причешћу.

У време Св. Јована Златоустог неки су се причешћивали једном или двапут годишње, без обзира на Светитељеве критике. Ту праксу ретког причешћивања осуђује и Преп. Касијан. Против ње су усмерене и свакодневне епитимије за монахе, приписане Преп. Теодору Студиту.

Јављају се и друге промене у литургијској пракси. Постепено се уводи тајно читање евхаристијских молитава. Неки литургичари виде зачетак те праксе у 19. правилу Лаодијског Сабора (343. г), што је, ипак, подвргнуто сумњи. Тајно читање Анафоре шири се у Јустинијановој епохи. Узалудно се уочи смрти император бори са том новотаријом, позивајући се на посланице Св. Апостола Павла:

„Заповедамо да сви епископи и презвитери не изговарају тајно молитве Божанскога приноса и светога крштења, него гласом који би чуо верни народ, како би се умови слушалаца побуђивали на већу грижу савести... Доликује да се молитва Господу нашем Исусу Христу, нашем Богу са Оцем и Светим Духом, у сваком приношењу и другим службама узноси гласно. Они који то одбију даће одговор пред Престолом Божијим, а ни ми, ако сазнамо, нећемо их оставити некажњене.”

До VIII века тајно читање Анафоре постаје општеприхваћеном праксом, премда и даље трају недоумице, питања и спорења која бележе литургичари, који објашњавају појављивање заамвоне молитве тиме да она за вернике замењује анафору: „Неки који стоје ван олтара често долазе у недоумицу, споре се међу собом и питају се какав је циљ, смисао и сила молитава које архијереј тихо чита и желе да добију о њима неку представу. Зато су Божански Оци и саставили (заамвону молитву), као скраћење свега за шта се молило (у наставку Литургије) и на тај начин они онима који то желе дају да, као што се хаљина препознаје по ресама, тако и они схвате смисао олтарских молитава.”

До VIII века тајно читање евхаристијскога канона, које представља зачетак тихих миса, примећује се и на Западу”. Изношене су разне претпоставке о узроцима увођења тајнога читања Анафоре. Претпоставка по којој је та пракса била прихваћена ради скраћивања Литургије из истог разлога по ком су, према сведочанству Св. Прокла, Св. Василије Велики и Св. Јован Златоусти скратили анафору, не може бити прихваћена као уверљива, будући да у тој епохи почиње процес продужавања Литургије оглашених, док се пред Литургијом појављује пракса литија, које су поставиле почетак нашим молебнима што су се током дугог времена савршавали и сада се савршавају у неким местим пре Литургије, а не после ње. Немогуће је сагласити се ни са нагађањем Дишена о томе да је у великим храмовима гласно читање молитава представљало потешкоћу, нити са хипотезом о неспоразуму до којег је дошло због неправилног схватања речи (...), која се налази испред Анафоре, како би се указало на неки посебно тајанствени начин њенога читања.

Тешко да је правилна и претпоставка по којој је тајно читање молитава настало због смањивања броја причасника. Причешћивали су се на Литургији само свештенослужитељи; они су и читали Анафору у себи, тајно.

Ипак, нема сумње у то да је тајно читање везано са евхаристијским немаром црквеног народа. Евхаристија је – Тајна, која изазива код верујућих свештени трепет: „Нека ћути свако тело човечије и нека стоји са страхом и трепетом.” Тај трепет својствен је Литургији у свим временима. Међутим, евхаристијски немар народа навео је Оце и литургичаре да пре свега усредсреде пажњу на истицање неопходности поштовања, свештеног страха и трепета пред Свстим Даровима, пред којима и Ангели скривају лица. Светој Чаши мора се приступати са страхом и љубављу. Свештени трепет допуњава уобичајено осећање недостојности и греховности. У Евхаристији Христос је *rex tremendae majestatis*. Код Св. Јована Златоустог, који је са жалошћу примећивао слабљење евхаристијске усрдности и ревности, срећу се стална подсећања на неопходност свештеног трепета пред страшним Тајнама. Алузије на та расположења срећу се код Св. Кирила Јерусалимског. Св. Јован Златоуст, у чије време се анафора, вероватно, читала наглас, имао је огромни утицај, конкретно и у Сирији. И управо код сиријских писаца и литургичара посебно су развијени мотиви свештеног трепета, којих готово да нема у старим чиновима Литургије, у Литургији Апостолских установа, у Анафори Серапиона Тмуитског и код отаца IV века, изузев поменутих Св. Јована Златоустог и Св. Кирила Јерусалимског. У тумачењу Литургије Теодора Мопсуестијског (+428.), које он износи у другој књизи *Liber ad Baptizandos* — стално се среће епитет „страшни”, који се користи у вези са Светом Тајном Евхаристије, жртве, Светих Дарова. И ту се говори о мистиријском ћутању: „Када пребивамо у ћутању у великом страхопоштовању, свештеник почиње Анафору. Серафимску химну поју сви присутни... а свештеник се присаједињује гласно невидљивим војскама”. Свештеник чита тихо те молитве. О осећањима страха и трепета и о тихом, тајном читању Анафоре говори и несторијански писац Нарсај (502), оснивач Низибинске школе, која се налазила под снажним утицајем Теодора Мопсуестијског. У својој Седамнаестој омилији он доноси опис и тумачење њему савремене Литургије, која је, осим по Анафори, веома слична несторијанској Литургији Тадеја и Марија.

Примера ради: „После Символа вере свештеник приноси тајну избављења нашег живота, испуњен трепетом и обучен у страх и велики ужас. Свештеник пребива у ужасу и великом страху са трепетом због својих дужности и дужности свих чада Цркве... Трепет

и страх за себе и за народ леже на свештенику у том ужасном часу. У страшним условима и служењу, он је предмет трепета чак и за Серафиме, син праха предстоји у великом страху, јављајући се као посредник. Ту су страшни Цар, тајанствено заклан и погребен, и страшне страже (Анђели) које стоје у страху у част свога Господа. Са таквим мислима предстоји свештеник у свештенослужењу, са поштовањем, са великим страхом и трепетом. Тим осећањима прожет је и ђаконов возглас. Гласник Цркве и сада подиже глас и опомиње свакога да исповеди своје грехе Господу и да Га моли у чистоти срца. Станимо добро, он говори, гледајте својим умом на велику тајну која се збива, коју савршавае ви, смртници. Страшне Тајне освештавају се рукама свештеника. Нека свако пребива у страху и ужасу док се то савршава. Свештеник је сам већ приступио молењу: молите се и ви са њим, како би се ваш мир увећао кроз његово посредовање. Приклоните земљи поглед својих умова и молите се пламено. Унесите прозбе свих Богу у овом часу, пуни трепета и великога страха. За тим следи позив на ћутање. Нека се нико не дрзне да каже ни једну реч устима... нека се моли срцем, а не устима, и нека моли умом, а не језиком.

После возгласа „Горе имајмо срца“, сва заједница чува ћутање и све се припремају за пламену молитву у својим срцима. Свештеник ћути, и ђакон пребива у ћутњи, сав народ је миран и безмолвствује... Свештеник, уста Цркве, открива своја уста и беседи тајно са Богом, као са пријатељем.

Крај молитве изговара се наглас. После серафимске химне, коју изговара сав народ, сва Црква се враћа ћутању, а свештеник почиње општење са Богом. На крају молитве он подиже глас, да би народ могао да га чује... и руком благосиља Тајне... а народ својим 'амин' доприноси и саглашава се са молитвом свештеника. Тада гласник Цркве призива народ и говори: 'Молите се мислено. Мир вам...'.

У време призива Светога Духа гласник Цркве кличе: „У ћутању и страху стојте; мир вам!“. Нека сав народ пребива у страху у том часу, када се савршава тајна силаска Светога Духа. Свештеник подиже глас и знаменује руком Свете Тајне.”

Код Теодора Мопсуестијског и Нарсаја срећу се прве информације о тајном читању Анафоре и мистичком евхаристијском ћутању. Природно је претпоставити да је та пракса настала у Сирији и да се првобитно проширила углавном по Источној Сирији. На увођење тајног читања Анафоре утиче и пракса *disciplina arcana*

која чува светост и величанственост хришћанских Тајни. То се јасно види из одговора сиријског писца Јакова, еп. Едеског (640–708), на питање зашто су се Свете Тајне савршавале иза затворених двери, у тишини и према усменом предању. По свој прилици, захтеви *disciplina arcani*-е и објашњавају одсуство речи којима је Господ установио Тајну у тумачењу Теодора Мопсуестијског, у чиновима несторијанске Литургије Тадеја и Марија и њихову усмену предају. На увођење праксе тајнога читања анафоре несумњиво су утицале, најзад, неке идеје, изражене у *Corpus Areopagiticum*, конкретно у делу „О црквеној јерархији.” *Corpus* се појавио, вероватно, у Сирији крајем петог века, где је био веома популаран. На сиријски језик превео га је мистик Сергије Ришајнски (+536). Из Сирије *Corpus* доспева у Константинопољ, где је у прво време изазивао велико подозрење.

Литургија у књизи „О црквеној јерархији” изузетно је слична или чак истоветна оној код Нарсаја, само са том разликом што су у диптихе код Нарсаја укључени и живи чланови Цркве, а Символ вере се изговара после преношења Дарова на Престо.

Као једна од главних идеја списка „О црквеној јерархији”, који је поставио почетак богослужбених симболике, појављује се учење о јерархијској структури – о разним степенима познања Божанских Тајни, чија је пунота доступна само свештеноначалнику – епископу. Он управо и предаје нижим степенима, конкретно другом – посматрачком чину верника – свештеном народу, у чулним знаковима, симболима, знање које им је доступно:

Божанствени јерарх, премда и низводи благонаклоно њему потчињенима своје, јединствено свештеноначалствено знање, користећи многообразне свештене симболе, он се истога часа, као неухватљив и незадржив за оне који су ниже, без икакве промене враћа у себе, свом началственом служењу и, савршивши мислени улазак, он у чистој светлости сазерцава једновидни смисао дејстава која се савршавају, завршавајући човекољубиви излазак ка онима који су на другом месту Божанским повратком онима који су први.

То одвајање свештеноначалника од народа и мотив тајне наглашавају се приликом тумачења Литургије, Тајне над тајнама, најсавршеније од Светих Тајни, Тајне сабрања или заједницења. На пример, „приопштивши се и предавши богоначално Причешће (другима), (јерарх) се окреће, најзад, свештеном благодарењу

(заједно са народом који учествује у благодарењу, приближавајући се само Божанским симболима), а он сам узводи се стално богоначалним Духом свештеноначалствено, у чистоти богобразнога чина, ка светим началима савршаваних (дејстава) у блаженим и мисленим сазрцањима.”

Види се да је тихо читање свештеничких молитава у Цркви имало другу и озбиљну историју и мистично-пастирске разлоге.

Сада се, изненада, појављују људи који су себи дали за право да мењају богослужбени поредак и кажу: „Ми се враћамо 'раној Цркви'!” Притом, хоће да имају материјални комфор „краја историје” и да буду „евроинтегративни” и „политички коректни”. Није него!

4. За крај.

Нове праксе у Цркви увек су биле ПРОВЕРАВАНЕ ПОСЛУШНОШЋУ САБОРНОЈ ПУНОТИ ЊЕНОЈ.

Сетимо се примера Св. Симеона Столпника: када је на себе узео подвиг столпништва, он је био нов. То нико до тада није радио. Оци аскете су желели да провере да ли је подвиг од Бога, и послали су једног од својих да позове Св. Симеона да сиђе са стуба, јер га братија зове. Кад је Св. Симеон кренуо да силази, гласник му је рекао да то не чини: показавши смирење, Св. Симеон је доказао да је тај подвиг од Господа.

И Свети Јован Кронштатски је, као ревносни пастир у свету, ишао на „салушање” код Светог Теофана Затворника, који је провео његово смирење.

Да су наши литургијски реформатори показали смирење пред саборном пунотом Цркве, и, настављајући да пишу и говоре о потреби литургијске обнове, а служећи Литургију по досадашњем Типику и одлукама СА Сабора СПЦ, знали бисмо да је њихов подвиг благодаћу наткриљен. Овако, то не можемо бити сасвим сигурни, ма колико бисмо желели да јесмо.

Не одобравам ничије прејакe речи и прегрејана расположења, али, треба знати и ово – никаквих прегрејаних речи и расположења није било док се није кренуло у експериментисање људи уверених да имају „мистичну легитимацију” за оно што раде.

Још једном Вам желим свако добро од Господа!

2010.

Путеви сведочења

Да истинујемо у љубави

(Православно сведочење између ревности и прелести)

Повод за овај чланак

Звао ме је, недавно, пријатељ, честит, добар и побожан брат у Христу. Забринут је, много због онога што се у нашој Цркви дешава, и каже:

„Повуци се из ове приче, молим те. Ово је далеко дошло. Претерало се. У својој цркви примећујем и људе острашћене, који се под видом борбе за исправно служење Литургије, свађају са свештеницима – иако, рецимо, људи служе сасвим „по старом”. Ишли су у Војловицу, на онај, како на Интернету пише, „црквено-народни сабор”, и сад прете да ће се обрачунати с „новотарцима”. Једном мом познанику у свештеном чину (служи по новом) стигло је претеће писмо – прете му смрћу као „папском агенту”.

Каже мој пријатељ:

– Овако је почела и реформација на Западу. Много је било злоупотреба у Риму, од индулгенција до инквизиције и протестанти су имали добре намере, али су завршили тамо где су завршили. Протествовали су против злоупотреба Рима, мислили да се боре за чистоту вере и – ето... А да знаш, многи се позивају на тебе, и куну у тебе, као вођу и идеолога. Повуци се, молим те – отишло је предалеко.

Схватио сам бригу овог човека, и његову забринутост истинског хришћанина. Зато сам му обећао да ћу, хитно, написати текст који се бави проблемима наше Цркве, али са молбом, са преклињањем да чувамо мир у души својој и љубав према свима.

Историја Цркве није историја државе и државног насиља.

Господ наш Исус Христос је забранио Св. Петру да Га оружјем

брани (Мт. 26,51–52), наглашавајући пред Петром да Царство Његово није од овога света. Зато је прича о претећим писмима онима који другачије мисле, па чак и наопако раде, бременима најстрашнијим могућим опасностима.

Обратимо се Светом Јовану Златоусту, Учитељу Цркве Божје, који је о рату против јеретика говорио следеће: „Ја и кад рат будем водио против јеретика, нећу ратовати с људима, већ ћу одстрањивати заблуду и чистити од трулежи. Мој је обичај трпети прогоне, а не прогањати, трпети муке, а не мучити. Тако је и Христос побеђивао, не разапињући друге, већ разапевши Себе”.

Додавао је: „Не треба мрзети (неверне), већ бити милосрдан (према њима), јер ако будеш мрзео, како ћеш онда са успехом обратити онога који се налази у заблуди? Како ћеш се молити за невернога?” Такође, његова реч је била одлучна у одбрани љубави: „Да и чудеса чиниш, и да мртве васкрсаваш, никада ти се незнабошци неће тако дивити, као када те виде, да си милостив и кротак, и да имаш благо понашање. Није ни то мали успех, јер ће се многи ослободити од зла. Та ништа не може тако силно привући као љубав /.../ Тако дакле и ми поступајмо с незнабошцима – снисходљиво и са љубављу, јер је она велика учитељица, која је кадра и од заблуде одвратити и преобразити и привести хришћанству, и од камења – људе направити!”

Јер, опет по Златоустом: наш циљ није да победимо, него да придобијемо одељену браћу. Они су наша браћа, без обзира на околности у којима смо се обрели. Борити се дакле, за Истину, али не без Љубави!

У XV веку, када се у Русији појавила јерес јудејствујућих, чувени старац Јосиф Волоцки залагао се за строго кажњавање јеретика. Међутим, ученици Светог Нила Сорског сматрали су да се не сме с заборавити Нови Завет. Они су старцу Јосифу упутили следеће писмо:

„Посланица старца Јосифа из његовог манастира, који се налази на (реци) Волоци, о Касијану, архимандриту јурјевском и о другим јеретицима, послата самодржцу руске земље, господару великом кнезу Василију Ивановичу о томе да је једно те исто – убити грешника или јеретика рукама или молитвом јер: Мојсије је рукама

разбио плоче закона, пророк Илија је заклао четири стотине жреца, Финес је пробо рођака који је блудничео са Мадијамљанком, у време цара Нерона апостол Петар је молитвом потукао Симона мага, а апостол Павле је молитвом ослепео Елиму врачаара; Лав, епископ катански је епитрахијем везао Илиодора мага и спаио га је, а није изашао из огња све док овај није изгорео; и тај исти епископ сажегао је другог мага – Исидора, у присуству грчког цара. И због ових разлога (који се тичу тога да ли је све једно да ли се грешник или јеретик убијају руком или молитвом) молимо се теби, господару, да ти својим владарским судом најзад искорениш коров опаке јереси.

Старци из Кириловог манастира, и сви заволошки старци, на супрот посланици старца Јосифа, дају супротна сведочанства из Светог писма – о томе да јеретике који се не покају и непокорни су, треба држати у заточењу, а оне који се кају и који проклињу своју јерес – Црква Божија прима раширених руку, јер Син Божији се грешних ради оваплотио, и дошао да пронађе и спасе заблуделе.

Господине старче Јосифе, то да је Мојсије рукама разбио плоче – то заиста тако и јесте. Али када је Бог хтео да уништи Израиљ који се клањао телету, Мојсије се супротставио Господу и рекао: „Господе, ако ове побијеш, мене убиј првог.” И Бог није уништио Израиља Мојсија ради. Видиш ли, господине, како је љубав према грешницима и преступницима утолила гнев Божији? Исто је тако, господине, пророк Илија ревнујући Господу Богу сведржитељу заклао четиристо свештеника Валових – јер се нису покајали. А други су се покајали, и њихово је покајање прихватио, а међу њима је био и пророк Авдија, који је био удостојен пророчког дара. А Финес је пробо оружјем свог рођака који је блудничео са Мадијамљанком, јер је тај грех захватио цели Израиљ, па му је то урачунато у заслугу.

Али тада је још био Стари завет; а нама је владика Христос у Новом завету објавио савез љубави – да брат не осуђује брата, него да само Бог суди о гресима људи, рекавши: „Не судите, да се не би вама судило.” А када су му довели жену ухваћену у прељуби, тада је премилостиви Судија рекао: „Онај ко је без греха, нека се први баци на њу каменом.” А затим је сам, наклонивши главу, исписивао грехе свакога од њих, и тако је одвратио убилачку руку Јудејаца. У судњи дан свако ће од Бога примити према својим заслугама. Ако ти наређујеш да брат убије брата који је сагрешио, ускоро ће се и

субота празновати, и све друго што је у Старом завету, а што је Богу мрско.

Апостол Петар разбио је молитвом Симона мага зато што се лукави злотвор у присуству цара Нерона назвао сином Божијим, па је зато добио од Бога примерену казну за своју велику лаж и грех. И ти, господине старче Јосифе, сачини молитву која ће учинити да земља прогута недостојне јеретике и грешнике. Али ако Бог прима на покајање јеретика и грешника, ти нећеш бити услишен. Имамо у виду разбојника који се спасао покајањем, и цариника очишћеног милосрђем, и сећамо се да је плачућој блудници било опроштено, и да ју је Бог назвао кћерју. А апостол Павле је молитвом ослепео Елиму мага зато што је овај хтео да одврати проконзула од вере, а сам апостол је написао: „Био бих и анатемисан од Христа, што значи – проклет, само да се спасу моја браћа Израиљци.” Зар не видиш, господине, да он даје душу своју да би се спасла његова забудела браћа, а није им рекао да горе у огњу или да их земља прогута – а то су могли да добију од Бога. А Лав, господине, катански епископ везао је епитрахијем Илиодора мага и сажегао га је, па је и другог мага, Исидора, такође сажегао молитвом пред грчким царем. А зашто ти, господине Јосифе, не искушаш своју светост? Зашто не би везао својом мантијом архимандрита Касијана, и зашто га ти не би држао свезана у огњу док не изгори? Ми би тебе, пошто изађеш из огња, сматрали за једног од она Три младића (у пећи Вавилонској, нап. В. Д.).

Схвати, господине Јосифе, да је велика разлика између Мојсија, Илије, апостола Петра и апостола Павла, а и ти си далеко од њих. Ко би од њих, господине, спознао велико Божије милосрђе, да га Он сам није показао људима, примајући грешника који се каје, исто тако и блудницу и цариника, као и оног поганог Манасију који је педесет и две године служио идолима и учинио да цео Израиљ престане да поштује законе, али је добио опроштај у тренутку свога покајања? Знаш ли, господине, колико је душа израиљћанских, кривицом цара Манасије, било изгубљено током педесет и две године? Али човекољубље Божије победило је зло Манасијино: када је био заточен и окован у Вавилону, покајао се Господу, и анђео Господњи га је, сломивши бронзане окове, пренео у Јерусалим, где је проживео остатак живота у покајању. А апостол Петар је упитао Господа: „Ако брат мој греши, да ли да му опраштам седам пута на дан?” И рече Господ: „Не само седам, него му и седамдесет седам

пута опрости.” Таква је милост Твоја, Човекољупче! Слава неисцрпној твојој штедроти, Господе, јер Ти си истински предодређен да будеш милостив и трпељив према пороцима људским: Ти волиш праведнике, а грешницима опрашташ – сада и заувек!

Тако је било у историји Цркве. Чак и према јеретичима се не сме показивати мржња – и њима се не сме желети зло! Ово што се дешава у Србској Цркви кад је богослужење у питању свакако јесте САМОВОЉА и кршење одлука СА Сабора СПЦ, но то нико, с катедре црквене власти, није прогласио за јерес. Сведочење Истине и стајање у Истини мора нам свима бити на срцу; међутим, нико нам не даје право да заборавимо на љубав Божју, којом ће нас познати као Христове.

Оцењујмо њажљиво, без мржње

Криза богослужбеног поретка и послушности СА Сабору, која је снашла Србску Цркву није „равномерно” распоређена. Негде се осећа мање, негде више. Неки је ни не осећају. У епархијама у којима се служи како је СА Сабор СПЦ благословио, људи су мирни. Онде где се тако не служи узнемирени су, али опет – како где. Негде више, негде мање. Где више знају о православном богослужењу – више су узнемирени кад се Св. Предање крши. Где не знају ништа – иду у цркву „ничтоже сумњашесја”.

Напетости расту тамо где народ моли свештенство да поштује одлуке СА Сабора о служењу Св. Литургије. Кад свештенство одбије да се повинује Сабору, народ се буни, и напрслине су све озбиљније.

У таквој ситуацију треба пазити на сваки корак, не уносећи ни у себе, ни у друге, непотребан немир.

Такође, и међу онима који не слушају Сабор СПЦ нису сви исти. Мали број њих ЗНАЈУ ШТА РАДЕ. То прво; а друго – људи могу да се **уписебе**, да појме, да заузму другачији став. Сетимо се Георгија Схоларија, ученика Св. Марка Ефеског. Док се Св. Марко, после склапања Фирентинске уније борио одлучно, Георгије је „мудро” ћутао и није се ни у шта мешао. Свети Марко га је прекоревао због неодлучности, и захтевао да се у борбу одмах укључи. Схоларије је постепено постајао свестан опасности унијатства, да би се коначно, крај самртног одра Св. Марка, заклео да ће борбу овог „атланта

Православља” водити до коначне победе. И заиста: обећање је испунио. Као патријарх цариградски, Генадије Схоларије је срушио унију до темеља.

Не треба заборавити: кризни периоди у Цркви трајали су дуго, и по 150 година (иконоломачки спорови, рецимо). Срби често хоће сад, и хоће све. А то – углавном не може. Јер, како рече Св. Николај Жички: „Богу нису потребне брзе, него трајне победе”.

Због непослушности одлукама СА Сабора Србске Цркве, нашли смо се у вртлогу узајамне нетрпељивости, па чак и мржње. А, ево, Св. Силуан Атонски нам каже да без љубави према непријатељима (а камоли према сабраћи хришћанима) нико неће видети Господа! Подсетимо се речи његових:

„Ја сам стар човек и близу сам смрти, и пишем истину народа ради. Дух Христов који ми је дао Господ, жели да се сви људи спасу, да сви упознају Бога. Ја сам велики грешник, но ја сам видео неизмерну љубав и милост Божију на себи. Још од малена научио сам да се молим за оне који би ме увредили. Али, иако сам волио да се молим, нисам могао да избегнем да не грешим. Али се Господ није опомињао мојих грехова, већ ми је дао да волим људе, те душа моја жели да се сви људи спасу и буду у Царству Небеском и виде славу Господњу и наслађују се љубављу његовом. По себи судим: када је Господ мене тако заволео, значи, Он и све остале грешнике воли као и мене...

Господе, дај да једино Тебе љубим! Ти си ме створио, ти си ме светим Крштењем просветлио, Ти ми опрашташ грехе и дајеш да се причешћујем пречистим Твојим Телом и Крвљу, Господе, дај нам покајање и смерност Твоју свету!...

Господ је дошао на земљу да би нас узнео онамо где пребива Он, Његова пречиста Мајка, Која му је на земљи послужила за наше спасење, где пребивају његови ученици и следбеници... Тамо ће бити прослављени сви они који су победили себе, који су се молили за све људе и саосећали са сваким човеком, јер су у себи имали љубав Христову, а љубав не може поднети да иједна душа пропадне...

Тамо жели да се усели душа човекова. Али у Царство Божије **не може ући ништа нечисто**. У њега се улази скрушена духа кроз велика страдања и многе сузе...

Господе, знам да волиш људе, али многи не осећају љубав Твоју, него лутају по свету, а мисли су њихове као облаци које ветар гони на све стране. Људи су заборавили Тебе, Творца Свога. Траже за

себе слободу, а не знају да си Ти милостив и да волиш грешника који се каје и дајеш му благодат своју... Има богатих и силних који би дали много да виде Господа и Његову Пресвету Мајку, али **Бог открива Себе не богатству но – смерној души!** И шта ће нам новац? Велики Свети Спиридон је змију претворио у злато. **Нама ништа није потребно осим Господа!** У ЊЕМУ ЈЕ ПУНОТА ЖИВОТА. Ако нам Господ није дао да разумемо како је премудро створен свет, онда то и није тако важно за нас. Разумом се не може све појмити. Али Сам тај Творац неба и земља и свега што постоји даје нам да познамо Њега Духом Светим!

Али, онај ко не воли своје непријатеље, тај не зна Бога и сладост Духа Светог, јер нас Дух Свети учи да волимо непријатеље и да будемо милостиви према њима као према рођеној деци! Има људи који желе својим непријатељима или непријатељима Цркве пропаст и вечне муке – тако мисле они који се нису научили љубави Божијој од Духа Светог, јер они који се јесу научили – проливају сузе за читав свет. Велиш да је он зао и да треба да гори у адском огњу?! Али, питам ја тебе: ако би Бог теби дао место у рају и ти из раја посматрао тог другог коме желиш страдања и муке, зар га не би пожалио, макар он и био непријатељ Цркве?! Или је, можда, срце твоје од камена?! Али, знај да у рају камење није потребно. Тамо су потребни смерност и љубав Христова која жали свакога!

Ко не воли непријатеље, нема у себи благодати Божије. Милостиви Госпode, научи нас да се са сузама молимо за њих! О Госпode, излиј Духа Светог на земљу да би те сви људи познали и научили се љубави Твојој! Госпode, Ти који си се молио за непријатеље, научи нас Духом Светим да волимо оне који нас мрзе! Госпode, заповедио си нам да волимо непријатеље, али нама који смо грешни то није могућно, ако благодат Твоја није са нама! Госпode, излиј на земљу своју благодат, дај свим људима да разумеју Твоју љубав и увиде да нас волиш као мати и више него мати! Јер, она може и да заборави своје дете, док Ти никад не заборављаш човека. А **ЉУБАВ НИКАДА НЕ ЗАБОРАВЉА!**

Милостиви Госпode, обиљем милости Своје спаси нас све!

Нашој Православној Цркви дато је да Духом Светим разуме тајне Божије и њена се моћ крије у светлости њене мисли и њеноме христолошком трпљењу! Благодат је научила православну душу да се чврсто држи Господа и Његове Пречисте Мајке и радује се наш дух, сагледајући Бога Којег је познао...

Господ нас неисказано воли. Ова љубав се може осетити само кроз веру, разумом то није могућно.

Људи се, пак, препиру око вере и никада краја тим препиркама. Уствари, нема потребе да се препиремо! Треба се само молити Богу и Мајци Божијој и Господ ће нас све просветлити и убрзо ће нас просветлити. Многи су проучили све вере, али ипак до праве вере нису дошли. Ко смерно моли Бога да га просветли, томе ће Господ дати да осети колико је велика Божија љубав. Горди људи мисле да ће све постићи умом, али им Бог то неће допустити... Поносита душа која се није предала Божијој вољи не може да схвати суштину ствари, она само прелази с једне мисли на другу и тако се никада не моли чистим умом и не прославља величанство Божије.

Добар човек мисли: свако ко се удаљи од истине, пропашће и зато га жалим. Они који су Духом Светим научени љубави читавог свог живота тугују за људима који ће бити осуђени и много суза проливају за народ и благодат Божија им даје да воле непријатеље. Ако немаш љубави у себи, бар се уздржи да их осуђујеш и клевећеш... Ко им се руга или их куне, јасно је да у њему живи зао дух и после смрти ићи ће тамо где су зли дуси. Нека Господ сваку душу сачува од те невоље!

Пазимо се, браћо хришћани!

Највише самих себе!

Јер, опасно је градити сопствену духовност само на основу тога што смо ПРОТИВ (јереси, „новотарија”, овога или онога.) Ми нисмо против, него ЗА – за Христа и Правду Његову. Наше ЗА увек мора бити јаче од нашег ПРОТИВ, јер ЗА је плод љубави. Православни хришћанин није свађалица, није убојица: он је човек мира и љубави.

Још док сам био у Београду на студијама (1989 – 1994.), учествујући у раду Мисионарске школе при храму Св. Александра Невског у Београду, уочавао сам да у Цркву каткад долазе људи који мисле да се православност састоји у „антипротивности”, у непрестаном тражењу повода за борбу са овим или оним изазовом – пре свега, екуменизмом, али и другим „зверима” (моралним падовима других хришћана, рецимо.) Нажалост, разговор с тим људима, који се кретао ка томе да им докаже да је молитвени живот у светотајинској благодати Цркве на првом, а све остало на другом, трећем, итд.

месту („Ако стекнеш унутрашњи мир, хиљаде људи око тебе ће се спасти, говорио је Свети Серафим Саровски) није их много уверавао. Често би посумњали у онога ко им то говори (рецимо, свештеника попут оца Љубе Петровића) да је „слаб” и „млак у вери”, и одлазили би да траже неког другог, ко ће их разумети и одмах поћи у „бој” против „јудео – масонерије” и Новог светског поретка, који нас разарају.

Било би лепо кад би све могло да се сведе на „јудео – масонерију” и Нови светски поредак. А не може.

Зашто?

Зато што овај беспоредак у Цркви од Истока (од новокалендарства, преко екуменизма, до литургијске реформе) није плод само спољних утицаја. Напротив! Он долази изнутра, из срца Цркве. Сведоци Истине су изгубили живи додир са Светим Предањем, свели се само на чување спољашњих форми молитве и богослужења, на чување спољних правила понашања и – ето! Свештеник Јован Журавски, чудотворац и духовни син Св. Јована Кронштатског, у књизи „Тајна Царства Божијег”, јасно је рекао зашто нам се ово дешава – остали смо без молитве Исусове. Ево мудрог старца:

„Крхотине’ Апостолске за нас су Списи Отаца и њихов спасоносни плач. На тим ’остацима’ ћемо се и спасавати и улазити у Ново Битије, духовно, разумно. Јер старо битије – вештаствено, телесно – пропада, руши се. Оно и јесте ’песак’ за који је Спаситељ рекао да неће опстати кућа, зидана на песку (Мт. 7, 26–27). Неће опстати ни било која душа која себе гради на ’песку’ земаљских похота, на песку спољашње побожности – и она ће се разрушити. Списи Отаца и покајни плач пред Богом је тај једини спасоносни темељ, на коме, као на темељу, може опстати дом душе и одолети разорењу.

Живог, благодатног руководства за нас је нестало, оно је ишчезло. Па и спасоносне књиге ишчежавају, по утврђеном плану, систематски. Живо руководство се налазило у монаштву, међу искусним трудбеницима ’умнога делања’. Али само монаштво је осиротело изнутра, посвуда, осиротело у ’умном делању’, изгубило Тајну Новог Битија. Осиромашење се збило давно. И неприметно је прошло.

Још у 14. веку преподобни Григорије Синаит се жалио да је прошао сву гору Атонску и да је међу хиљадама инока нашао само три

сасуда благодати који су имали извесно поимање 'умнога делања' (Свети Игнатије Брјанчанинов, том II, 300). А наш благословени светитељ Игнатије Брјанчанинов је пре сто година писао да су они сада тако ретки, да се поуздано може рећи – нема их'.

'И за нарочиту милост Божју се сматра ако неко, измучивши се и душом и телом у монашком живљењу, на крају тог живљења неочекивано нађе, негде у некој забити, сасуд који је изабрао нелицемерни Бог, понижен у очима људи, а Богом преузнесени. Тако је Зосима у безљудној зајорданској пустињи нашао, сасвим неочекивано, велику Марију. Због таквог коначног осиротења у духоносним наставницима, Отачке књиге су једини извор коме се гладна и жедна душа може окренути да би стекла суштински 'неопоходна познања у духовном подвигу' (Свети Игнатије Брјанчанинов, том II, 300).

Манастири – ти чувари 'умне светлости' разрушени су, зато што је само монаштво срушило темеље манастира – запустило је, оставило 'умно делање'. Напуштање 'умног делања' и увећање манастира у последњим временима, привезаност ка спољашњем поретку и раскоши, стицањем спољашњег богатства и славе – било је тежак грех и дрско нарушавање монашких завета. Дуготрпење Божје није отрпело оне који су погазили завете и предало их је страшном Суду: манастири су разрушени и монаштво је разорено.

Призивање монаштва није се састојало само у томе да се носи црна одећа одрицања, а да се живи световно, мада одвојено од света, у манастирима. Путем таквог, спољашњег, унакаженог монаштва, многи су ишли, не схватајући умни, скривени смисао истинског Божјег иноштва.

Они који су волели световни живот под монашком одећом били су спољашњи монаси. Такво спољашње монаштво није имало благослов од Господа Бога.

Нови Адам, Богочовек, Господ – Спаситељ, био је Родоначелник Новог, другачијег човечанства, и монаштво је било призвано да буде носилац тог иног, Новог Богочовештва. За то му је био указан благодатно – делатни 'умни пут' – одрешење умне душе од мислене одежде овога света: од помисли, маштарија и похота плоти и удаљавање у монашку обитељ – у другачије живљење, удаљавање у ини живот – невештаствени, духовни, Ангелски, и живот УМНИ.

Са губитком овог 'умног живљења' монаштво је пред Богом изгубило право на постојање. Умно живљење је било корен духовног

постојања монаштва, било је његова душа. Када је корење посечено, и дрво монаштва је увело, умрло. Са губитком унутарњег, није се дуго одржало ни спољашње – разлетело се, као прах који развејава ветар.

Та катастрофа, која је погодила монаштво, могла се видети већ поодавно, али је нису видели сви, него само неки, духовно прогледали монаси. Јасно ју је видео благодатни Светитељ Игнатије, који је још у своје време писао овакве речи: 'Монаштво и у Русији и свуда одживљава рок који му је дат. Савремено монаштво је изгубило правилан појам о умном делању. А без умног делања монаштво је тело без душе. Зато ни не очекујем обнову монаштва' (Л. Соколов: Свети Игнатије Брјанчанинов, део први, стр. 312).

Сада смо и ми видели испуњење тих Богом надахнутих страшних речи пророчанских. Манастири, као темељ православне Русије, завршили су своје; а са њима и монаштво, као темељ и душа православног хришћанства, такође је окончано: доживело је свој век и ишчезло. Кад је нестало у монаштву 'умног делања', нестало је и самога монаштва, које је Богом било призвано на ово свештено делање. А са ишчезавањем монаштва, као живог носиоца духовног постојања човечанства, у хришћанском свету су се пројавила страшна знамења краја света, знамења његове неизбежне катастрофе, његовог коначног распада, разлагања. Јер је монаштво била она 'со' која га је чувала од коначног трулења. Кад је сама 'со' изгубила снагу – свету је дошао крај.

'Спаси ме, Господе, јер нестаде светих' (Пс. 11.2). Човеков свет је духовно осиротео, остарио, више не може да дарује оне који би сместили и носили у себи ту тајну. А тајна света је тајна хришћанства, тајна Христова. Свет је постојао због ове Тајне. Кад ишчезну носиоци ове Тајне ишчезнуће и сам свет. Носиоци ове Тајне су били свети монаси. Монаштво је држало и свет.

Када је свет људи духовно осиромашео, овештастио се, дух се људски коначно претворио у плот, у материју и више не може да даде духовног материјала који је погодан за постојање умно, невештаствено, Божанствено – даљи опстанак материјалног, телесног света нема смисла, њему мора доћи крај.

Јер материјал – људска и материјална средина – човечанство – постоји само ради развијања духа човековог, постоји до момента његовог коначног самоопредељења за добро или за зло, за светлу духовност или тамну, плотску материјализацију.

Ако је сам дух за себе изабрао тамно, плотско, материјално овештаствљење и коначно се окренуо на страну истог – самим тим он се и определио. Тиме је он у себи умртвио могућност светлог духовног постојања, умртвио је у себи могућност благодатног развоја светле бесмртности у области необухвативе Вечности.

Дух, који се претворио у плот, у материју – пао је под власт незаобилазног закона материје: закона распадања, трулења, смрти.

Ишчезавање монаштва, као духовног постојања човечанства, и свеопшта мржња према њему и према хришћанству карактеристичне су и најсуштаственији, неоповргливи знаци краја материјалног света и материјализованог духа. Мржња према хришћанству је веома изражајно знамење духовне опустошености мрзитеља, коначног пада духа у плот, у материјално, у похотљиво – плотско постојање. И мржња према монаштву је карактеристично знамење унутарњег распада духовне личности, свекупне њене посветовњачености, њеног коначног краја. То је суштинско сведочанство о обезбоженој души/.../ Ко не схвата монаштво, тај не схвата ни хришћанство. Ко мрзи монаштво, тај мрзи и хришћанство, тај мрзи и Господа Христа, макар и веровао у Њега. Таква вера није спасоносна: она није вера Отаца, она није православна. То је вера јеретичка, секташка, антихришћанска.

И у последња времена сав свет, и безбожни, и такозвани 'духовни', захваћен је том вером, испуњен је духом мржње према монаштву. Непомирива, смртна мржња према монаштву сјединила је, сродила та два дијаметрално супротна света: светољубље, антихришћанство које се хришћанством назива, сјединило се са безбожјем и богоборством.

Светољупци су – скривени, унутарњи непријатељи хришћанства, који својим гордим, телољубним живљењем поричу Божје постојање. Зато су се они у јединству са безбожјем сјединили у мржњи према самој души хришћанства – монаштву, и тиме показали своју коначну и непомириву мржњу према Христу, пројављујући своју припадност духу антихриста. А дух антихриста је дух злобни: он је телесан, земаљски, вештаствен, ограничен, и зато је погибљан јер гази свете заповести Господа Христа и мрзи живе носиоце ових животворних заповести Живога Бога. У том духу је скривена тајна краја или, да се изразимо језиком Еванђеља, тајна жетве, на коју је у причи указао Спаситељ.

Мржња према монаштву је од свих знамења најстрашније знамење коначно уобличеног богоодступништва, 'тајна безакоња', прикривене мантијом побожности. То је знамење краја хришћанства, краја земље.

Како год да је чудно, у историјском кретању носилац те мржње према монаштву, па према томе и према хришћанству, било је свештенство, предстојатељи Престола. Савремено свештенство и свет и сада гледају на монаштво као на свог најљућег непријатеља, и односе се према њему са смртном мржњом.

Мржња незнаменог, непросветљеног, паганског света и мржња богоодступничког дела свештенства према монаштву није случајна. Она има своју историју од најстаријих времена Цркве Христове. Аријанство, несторијанство, иконоломство и друге јереси које су потресале Цркву веома су снажно на себи осетиле духовну силу монаштва. Зато га и мрзе, зато и желе да оно буде уништено.

Мржња према монаштву која се пројавила у наше време (а још је сви нису уочили) јесте тајанствени знамен коначно завршеног богоодступништва и неоповргниво сведочи да је за хришћанство и за монаштво, као носиоца Христове тајне – наступила Гетсиманска ноћ: Јуда руководи незнаменом и злом масом, ученик Христов је заштитник богоубиства. Ова Еванђељска слика је страшно знамење, грозно пророчанство о нашим данима. И то не треба заборављати.

Ова ужасна слика знамења пројавила се и у изражајном и силном уједињавању безбожништва са богоодступнишвом; у томе је скривена тајна краја, или, еванђељским језиком речено, тајна жетве, коју је предсказао причом сам Спаситељ, рекавши:

'У вријеме жетве рећи ћу жетеоцима: Саберите најпре кукољ и свежите га у снопље да се сажеже, а пшеницу одвезите у житницу Моју' (Мт. 13, 30).

То свеопште уједињење и световних и 'духовних' у мржњи према монаштву – као према суштини хришћанства – њихова свеопшта жеђ да униште и те невине остатке монаштва који су остали после разарања манастира – и јесте тајанствено 'свезивање кукоља у снопље' пред крај, уочи огња. Невидива рука Ангела спрема их за огањ. Ујединило се оно што је туђе хришћанству. Ујединило се 'тело и крв', туђа духовном постојању, туђа Царству Божијем – и то мора бити спаљено на Суду Божјем. А ако се погледа на њихов телолубачки и без икаквог страхопоштовања живот, скривен

мантијом, они су већ и сада сажежене савести. Пре вечнога огња они су већ горели у пакленом огњу неугасивих страсти похлепе, телољубља и узајамне мржње.

Видевши ову пророчанску тајну, остатак хришћана треба да подигне главе своје, да их подигне увис, да узвиси ум према Вишњем, да усили 'умно делање', да се ухвати за унутрашње – за пажњу према помислима, за ово невештаствено делање Светих Отаца, које нас једино и може одвести од живљења материјалног, плотског, пропадивог, и на овом путу их руководити Божанственим Писмима. Само тиме се може спасити 'умна личност хришћанска' од коначне и неминовне пропасти. Јер живог руковођења нема; духоносних отаца и благодатних стараца који би нам непогрешиво указали на пут спасења, сада је нестало. Зато се и морамо ухватити за Списе Отаца, као за спасоносни 'комад' Апостолске Лађе, и спасавати се тим 'комадом' и покајничким молитвеним плачем.

Пут нам је указан: од спољашњег ка унутрашњем: пажњи према помислима и непрестаној молитви.

Ко је унутра – на правилном је путу. Јер је само унутрашњи живот истински хришћански живот. Тако сведоче сви Свети Оци," каже отац Јован Журавски.

Зато се модернизам и екуменизам не могу победити споља, ма колико бисмо то желели. Не вреди ићи од храма до храма и „дизати буне“, верујући да ћемо се спасти само зато што нисмо као модернисти. Тело Христово мора бити здраво – Духом Светим, стицањем благодати! – а не може се претворити у идеологију, макар и „најчистије ревновање“.

Ко се данас бори за Истину, треба ово да има у виду; духовни живот је најважнији, а све остало проистиче из духовног живота.

Зато познати руски хришћански мислилац, Татјана Горичева, упозорава православне хришћане да се не „пецају“ на сваку провокацију модерниста – обновљенаца, и да се против лажи боре на много дубљем плану („Црква од Истока и хришћанство без Христа“, стр. 370–373):

„Заиста, општеприхваћен на Западу је данас постао либерални поглед на хришћанство, и нарочито је овакав поглед раширен код протестаната. Али свеједно треба знати да модернизам има дру-

гу суштину, он је феномен апсолутно туђ било којој хришћанској традицији. Може се упоредити са сидом. У прво време овај вирус се претвара да је 'наш', постепено нагриза црквени организам изнутра, а пред крај доводи до потпуног губитка духовног имунитета од било које теорије и новина.

Треба бити свестан тога да се испод либералних парола крије сасвим нарочит противник – псеудохришћански секуларни модел, апостасијска пародија на Цркву и учење, а дакле и тактика супротстављања овом противнику треба онолико да се разликује од уобичајене, колико се позициона супротстављеност двеју регуларних армија разликује од борбе с герилцима.

Када изједначујемо с модернизмом неки од познатих до сада богословских система, то значи да смо веома далеко од разумевања његове праве природе. Овде је све далеко озбиљније: модернизам је псеудосистем, лажни поглед на свет који ствара моћни секуларни дух савременог доба. Секуларизација свести се у томе и састоји да у глави човека може истовремено да присуствује маса апсолутно неспојивих појмова, и политика унесена унутар црквене оgrade служи као моћан катализатор секуларних процеса, као она хранљива средина у којој се посветовњачење свести верујућих одвија нарочито брзо. Тако да је основни парадокс савремене ситуације у Руском Православљу у томе што обе зараћене стране, тежећи, рекло би се, потпуно различитим циљевима, у ствари, наводе на исту воденицу, сложено постижући исти резултат: у Руској Цркви се постепено ствара нова заједница – посебан слој људи, тако рећи, 'лумпен-верујућих', који се баве не толико спасењем својих душа колико скупљањем туђих мишљења и чињеница. У црквену средину се насилно уносе туђе јој политичке идеје, верујуће вештачки тренирају да мисле у категоријама које су далеке од њиховог реалног живота.

Не треба објашњавати коме иде на руку овакав сценарио развоја догађаја и какав ће крајњи резултат имати овај 'политичко-васпитни рад'. Како у социјалном, тако и у духовном смислу лумпени су увек били носиоци најконјуктурнијих, кратковидих идеја, ослонац свега револуционарног. По мом мишљењу, најопаснија ствар која се догађа у нашој Цркви данас – нису роварења екумениста, ни чак протестантски поредак који уводи у своје парохије шачица експериментатора, већ постепено слабење вере међу обичним верницима, усељење у људска срца

световних погледа, световног духа. Ако се ова 'пузећа' секуларна револуција догоди у Русији, либерализацију Православља ништа више не може да омете.

Детаљно преживљавање екуменистичке и обновљенске теме има још једну жалосну последицу. Ни сами то не желећи ми рађамо и разносимо по свету саблазни. Сетимо се: препричавање детаља греха Свети Оци су увек строго забрањивали, чак и на исповести. Зашто? Зато што се у души увек налазе струне које симпатишу грех и дрхте при његовом помињању. Ту се ништа не може, такво је наше немоћно биће!

Шта можемо с тим у вези да кажемо о обновљенству и екуменизму? Тешко је наћи заразу у духовном погледу опаснију за савременог малограђанина. Шта привлачи људе у либерализму? Либерализам је хуман. Он жели да измени Цркву тако да било ко може слободно да уђе у њу, ништа код себе не мењајући. Да уђе – а да то чак ни не примети. Па то је веома привлачно; наћи се међу 'изабраницима Божјим' и онима који живе 'духовни живот' (не као сви остали) без икаквих унутрашњих ломова, без умирања старог човека и рађања новог, без мука савести која се тек буди. Тако да се у основи обновљенства и екуменизма без муке открива управо малOVERJE, гордост и сластољубље, а то су тако јаке и заразне страсти да неће бити чудно ако под њиховим утицајем саблазни и недоумице настану чак и у оним душама у којима их раније није било.

Замислите, на пример, антирекламу порнографије која је ради боље убедљивости обилно зачињена очигледним помагалима – обрасцима порно-продукције. Какав ће утисак оставити на души ова 'критика'? Одговор је очигледан. Иста ситуација је и са црквеним либерализмом. Разоткривати све тајне екуменистичке и обновљенашке кухиње – у духовном погледу је веома сумњив задатак. Ипак се ми стално изнова пецамо на ову удицу, износећи пред општи суд оне ствари и суђења којима, према речи апостола Павла, не треба чак ни име изговарати међу хришћанима.

До бола ми је криво да видим реакцију поборника 'чистоте Православља' на најновију глупост неког либерала. Ствара се утисак да су се ови последњи у потпуности сродили с улогом булеварских шоумена и дефинитивно решили да делују на противника – стварају око себе скандале и делују на нерве својих противника, осећајући због тога злурадо задовољство. А традиционалисти, авај, за сада не налазе ништа боље, него да подижу бачену рукавицу и,

пружајући право избора оружја својим опонентима, некако тромо и унапред осуђено иду за њима на место новог двобоја. Ако сутра или прекосутра две-три познате по својим лудоријама персоне, за шољом чаја, одлуче да сазову некакав 'Сверуски сабор либералног свештенства и монаштва', конзервативци ће овом приватном подухвату посветити толико пажње да ће га претворити у прави огромни и значајни догађај.

Поновићу се још једном, неопходност контрааргументације и рада на разјашњавању проблема екуменизма и обновљенства данас се не може одрицати. Треба да постоји црквена штампа, треба да постоје међуконфесионални контакти, треба да буде савремена по облику православна проповед. Ствар је у нечем другом. Ми објављујемо свети рат за предање, а при том изгледа стално мешамо места ствари: нисмо ми потребни предању, већ је оно нама потребно. Нисмо ми позвани да чувамо Православље, већ Православље нас. Да би православно Предање остало живо, за њега се треба борити не на спољашњи начин – треба се једноставно учити живети њиме.

Сетимо се ситуације с обновљенством двадесетих година. Црква у максимално тешком стању. Бољшевичка гоњења, унутрашњи раскол. Чини се да нема никаквих могућности за промену стања, за дејства против самозване Више Црквене управе. Не само да уз помоћ средстава јавног информисања није могуће известити вернике ни о чему – општење с Патријархом и између архијереја не постоји. Сваки покушај повезивања с епархијама власти пресецају. Обновљенцима полазе за руком, чини се, махинације и афере без преседана. Али погледајте, какво чудо! Заостали, неписмени, апсолутно необавештени 'о суштини момента' црквени народ у најодлучнијем тренутку одбија да иде за расколницима! Људи осећају подвалу. Осећају је у духу, јер срце научено на стајање у истини разликује оно што ум није у стању да разликује. А како би било неким од данашњих православних, чија су уверења као некакав 'дајцест' сложена 'из материјала штампе', да се нађу у оваквим условима? Може ли да послужи тај вербални отпад за поуздани темељ оне дубоке и искрене вере, чију ћемо чврстину можда морати да проверимо већ у блиској будућности? Да ли ћемо моћи да препознамо у будућности духовне саблазни, ако смо сакупљали углавном политички капитал?

У то да све најважније у Цркви не зависи од политичких интрига и борби можемо се уверити и из примера последњих година.

Буквално нам се пред очима догодило право чудо – Православље у Русији није се једноставно препородило, оно се препородило управо у предањским, древним облицима – с непромењеном богослужбеном праксом, с прилично оштрим односом према екуменизму, са чврстим светоотачким темељом, с постепеним успостављањем нормалног парохијског живота. Све ово може да изгледа као да се подразумева, али у стварности то није тако. Руску Цркву је 'тресла грозница' од краја XIX века; затим је наступио обновљенски раскол, противречни односи с емиграцијом и физичко гушење од стране власти сваког идејног разилажења у границама Русије; најзад, период од педесетих до осамдесетих година – такође је период веома противречних процеса у односима са државом и унутар саме Цркве. Све рационалне (политичке) претпоставке су пре гледале на ситуацију тако као да ће Руско Православље, препородивши се, бити далеко либералније него што га видимо данас. Али све се друкчије одиграло! Без дебата, разобличавања, без икакве агитације већина новообращеника, које нико није политички усмеравао, утврдила се управо на светопредањској позицији, победили су управо традиционални погледи! Црква се веома разгранала – не десетине, већ стотине нових парохија у целој земљи с младим пастирима на челу. Овакав развој је у потпуности могао да се одвија друкчије, да се надахњује другим, 'прогресивнијим' паролама и идејама. И још, на фону Горбачовљеве 'перестројке' – појаве више него либералне у својој суштини – модернистичка варијанта развоја би изгледала логичнија. Постсовјетско друштво се све ове године кретало у апсолутно супротном правцу – путем 'хуманизма и прогреса' – и ова лавина је била тако моћна да је могла једноставно да прегазује свако испољавање конзервативног мишљења у Русији.

Како се то догодило да је већина нас упркос 'прогресу' претпоставила конзервативну православну позицију? Кад покушавам да размишљам о овоме, не налазим никаква друга објашњења осим мистичних. На овом примеру постаје очигледна она граница у тајанственом црквеном организму која дели у њему све политичко од промисли Божје. Ово је област где је јача и делотворнија од било којих политичких аргумената крв стотина хиљада мученика од чијег подвига нас дели танак временски слој од свега два-три поколења. Мучеништво није ни либерално, ни прогресивно. Оно је увек радикално и традиционално, оно је само највиши израз при-

вржености хришћанској традицији. Ми смо се поново родили на крви дедова и прадедова, и у Русији једноставно нема других духовних коренова, осим ових невидљивих крвних веза. Овде никада није било оног анонимног, аморфног хришћанства које нам доносе прекоморски ветрови. Овде је чак и сам ваздух прожет страдањем и... празником. Да, да, празником, јер празник је могућ само онде где је жива патња. Стога је за Запад, чак и за религиозни Запад доживљај празника постао ствар потпуно недоступна, док у Русији људи у храму срећући се говоре једно другом: 'Срећан празник!' – и та једноставна и лепа честитка служи овде као основа много чему.

Управо су празничност и драматизам Православља оне две велике стихије које привлаче човека у Цркву, чине његов религиозни живот, његов рад на себи, његове патње – осмишљенима. И како је жалосно када у реалном животу православна проповед и православна веронаучна беседа нису у складу с тим одређењем које потврђује и преображава живот! Морам да признам: ми често не само да не откривамо пред људима дубине ове драме и ове радости, већ чак поступамо на супротан начин – застрашујемо. Вероватно се тако чини с рачуницом да ће човек, уплашивши се упозорења: 'не иди у мормоне, не иди у баптисте, не иди у католике, не иди у обновљенце', да стане на месту, а онда, због осећања безизлажности дође у православни храм. Али може ли се из овакве проповеди извући нешто позитивно? Хоће ли човеку поћи за руком да склопи некакву слику о суштини самог Православља? Хоће ли православна вера постати његово искрено убеђење? Мало је вероватно."

О Божјем допуштењу, непријатељима Цркве и стању Срба данас

Када се у Цркви и држави дешавају сукоби и невоље, не сме се заборавити да се све то збива по Божијем допуштењу. Узети правду у своје руке, а заборавити Бога – грех је, и то не мали.

Сетимо се шта каже Свети Атанасије Синаит, патријарх александријски, у свом делу „О недостојним властодршцима” („Св. кнез Лазар”, 2/1993.):

„Бог у Свом Закону каже: 'Даћу вам пастире по срцу вашем' (Јер.3,1). Из овога је очигледно да су властодршци, који су достојни части коју носе, од Самога Бога уведени у своје звање. Други пак властодршци, који су недостојни свога звања, уводе се у њих по Бо-

жијем допуштењу, или по Његовој светој вољи због недостојности народа над којим владају. Ево неколико поучних примера:

Када је Фока Тиранин постао цар и када је уз помоћ свог првог министра отпочео са крвопролићима, живео је у Константинопољу неки монах, човек светог живота и велике синовске храбрости пред Богом. Из једноставности своје душе, он се овако молио Богу: 'Господе, Господе, зашто си нам дао оваквог цара?' Како је у многе дане понављао исто ово питање, удостојио се Божијег одговора: 'Зато што нисам могао да нађем другог горег од овог.'

Постојао је у Тиваидској области град пун безакоња. У њему је живео неки веома нечастан и покварен човек, радник на хиподрому, који је изненада дошао до неког лажног покајања, па се чак и постригао обукавши се тако у ангелску монашку схиму, али са својим безакоњима није престајао. Догодило се да је у то време умро епископ тога града. Онда се неком светом човеку јавио Ангео Божији и рекао: 'Иди у град и припреми за хиротонију у епископа некадашњег радника са хиподрома.' Овај је учинио што му је било заповеђено. По рукоположењу, епископ – несрећни варалица, се толико погордио да је почео да верује како је он нека висока личност. Тада му се јавно Ангео Божији и рекао: 'Што се гордиш, несрећниче? Заиста ти кажем да ниси постао епископ зато што си достојан свештеничког чина, него зато што овом граду приличи само један такав епископ. Бољег није заслужио.'

Према томе, ако некада видиш некога недостојнога владара или епископа, не чуди се и не осуђуј Божији Промисао. Знај и веруј да смо предани таквим тиранима због нашег сопственог безакоња и рђавих дела."

Дакле, не сме се заборавити – шта год се збива, збива се по Божјем Промислу, и рука људска нема моћи да, без Божје милости, чини било шта. Зато је искрена молитва најјаче оружје у борби за победу правде Божје.

Усталом, Господ је, из само њему знаних разлога, понекад допуштао чак и да највећи зликовци и гонитељи Цркве умру мирно. Ево биографије Јевгенија Тучкова, чувеног црквомрсца, који је крив за смрт ко зна колико стотина хиљада православних људи (Јеромонах Дамаскин Орловски: Књига страдања и утехе, Образ светачки, Београд, 2003, стр.220–223):

„Јевгениј Александрович Тучков је током 15 година играо значајну улогу у црквеној историји. Он је разрадио многе планове за уништење Православне Цркве који су се спроводили током 20-их и 30-их година. Бољшевици су га поставили у ту сврху на кључно место. Он је истовремено предводио у ГПУ тајно одељење за уништење Цркве и улазио је у комисију за спровођење декрета о одвајању Цркве од државе при ЦК СКП(б).

Тучков се родио 1892. године у Владимирској губернији у селу Тељаково. Године 1903. завршио је четири разреда сеоске школе. Године 1905. почео је као дечак да ради у посластичарници. Од 1911. до 1915. године радио је као писар у радионици коже и обуће у граду Шуји. Затим је три године био писар код позадинских војних команданата. После револуције 1917. године ступио је у партију бољшевика. Године 1918. ступио је у губернијску Ванредну Комисију Иваново-Вознесенска као шеф правног одељења. Године 1919. нашао се у Уфи као организатор одреда за посебне намене. Био је постављен на дужност шефа тајног одељења губернијске ЧК. У пролеће 1922. године прешао је у Москву и ту постао заменик, а затим и начелник 6. тајног одељења ОГПУ и истовремено секретар комисије за спровођење декрета о одвајању Цркве од државе, у којем својству је био све време постојања те комисије. Од 1922–1923. године ОГПУ је извршио по Русији огроман број репресивних радњи, повезаних са одузимањем црквених драгоцености. Тих година је било изведено, независно од одузимања, мноштво операција које су имале за циљ уништење Цркве. Осим ретких изузетака, готово сви епископи су били скинути са својих катедара, протерани и затворени у концентрационе логоре. Исту судбину су доживели и истакнути свештенослужитељи и мирјани. За заслуге у спровођењу репресија Тучков је 1923. године био награђен пиштољем 'маузер'.

Током свих последњих година живота патријарха Тихона Тучков је скупљао од обавештајаца податке о патријарху блиским људима, немилосрдно прогањајући све оне који су пружали патријарху помоћ у свакодневном раду у управљању Црквом. Подаци које је сакупљао Тучков често се нису одликовали великом веродостојношћу. На пример, у септембру 1924. године Тучков је сачинио списак на којем су се нашли свештенство и мирјани који су наводно били посебно блиски патријарху Тихону и упорно га наговарали да не пусти у црквену управу Красњицког. Подаци су међутим

били толико далеко од веродостојности, да се Тучков ни сам није усуђивао да спроведе оптужене чак ни кроз Посебно веће ОГПУ. А подаци су били овакви: 'Лично се познаје са Тихоном и има утицај на њега, што је користио у помирењу Тихона с Красњицким, трудећи се да га не пусти', 'има утицај на тихоновце', 'веома често бива код Тихона', 'лично познат Тихону', 'одан Тихону' итд. Списак са 30 имена био је предат мимо свих судских и вансудских инстанци криминалном одељењу ОГПУ, чија ударна група је све похапсила и одмах протерала – неког у Сибир, неког у Турухански крај. Након месец-два дана рођаци ухапшених, запрепашћени овако нагло извршеним хапшењима и протеривањима, почели су да истражују случајеве и да се жале. При томе се испоставило да су у спискове активних црквених људи доспели и неверници. Тужилаштво је захтевало преиспитивање. Али ОГПУ је у то време управо бранио безграничност својих права, чврсто је остајао при своме и пристајао само на ублажавање пресуда, дозволивши прогнаницима да се преселе из забачене тајге у најближи срески град истог Туруханског краја.

За хапшење и 'случај' митрополита Петра, стварање смутње повезане с митрополитом Агатангелом Преображенским, коначно оснивање расколничке скупине архиепископа Григорија Јацковског и објављивање 'Декларације' митрополита Сергија Страгородског, Тучков је 1927. године био награђен дипломом и златним часовником. Године 1928. одлучио је да добије високо образовање и уписао се на прву годину Московског државног универзитета. После прве године Тучков је напустио универзитет. Од 1929. до 1931. године Тучков се активно бавио састављањем оперативних и истражних поступака по целој Русији, чији резултат су била стрељања многих свештенослужитеља и мирјана. Године 1931, начелник тајног политичког одељења ОГПУ Агранов упутио је СЦИК молбу да Тучкова награди за његов рад, посвећен уништењу Цркве. Карактеришући свог потчињеног, Агранов је писао: 'Под руководством друга Тучкова и уз његово непосредно учешће извршен је огроман рад на расколу православне цркве (на обновљенаше, тихоновце и читав низ других). У том раду он је постигао сјајне успехе.

Уз његово непосредно учешће обављен је 1921. године рад на одузимању црквених драгоцености у корист гладних.

Од 1923. до 1925. године он је одржао два црквена сабора (свесавезни сабори црквених лица) на којима је био свргнут патријарх

Тихон и донесена одлука о укидању манастира, култа моштију као и о лојалном односу цркве према совјетској власти.

Низ година друг Тучков је обављао озбиљан посао на расколу заграничне православне руске цркве.

Сјајно је обавио посао у вези с неуспехом крсташког похода против СССР који је објавио римски папа 1930. године.

Захваљујући енергичном раду друга Тучкова била је откривена и ликвидирана крајем 1930. и почетком 1931. године Свесавезна контрареволуционарна монархијска организација црквених лица (Истинска православна црква) која се у свом антисовјетском раду ослањала на црнототинашке клерикалне кругове. Организација је имала мноштво својих подружница – 300 устаничких ћелија, ватрено и хладно оружје.

Црквено-политички центар који је предводио ту организацију, а на чијем челу су били професор Лосев, Новоселов, епископ Јосиф и други, имао је за циљ уједињавање под заставом цркве свих контрареволуционарних снага ради обарања совјетске власти и ресторације монархије.

Читав низ подружница, као па пример подружнице на Северном Кавказу, у централним черноземним областима, Никољском округу Северног Краја и другима претвориле су се у низ контрареволуционарних наступа под паролама: борбе против колективизације, ликвидације кулака итд.

Ликвидирана 1929. године на Северном Кавказу устаничка организација тзв. 'именославаца', радила је под руководством црквено-политичког центра 'Истинска православна црква'.

Под руководством д. Тучкова за последње две-три године било је ликвидирано неколико стотина крупних антисовјетских организација и групација црквених лица устаничког и терористичког карактера.

У борби против контрареволуционарног покрета међу црквеним лицима и клерикално-монархистичким круговима који се групишу око цркве, Тучков је испојио огромну енергију, иницијативу, одлучност и снажљивост."

У октобру 1931. године Тучков је награђен орденом Црвене заставе рада. Од 1931. до 1933. године Тучков је заузимао дужност овлашћеног председника ОГПУ за Урал. Од 1933. је постао заменик нарочитог заступника града Москве. У то време он је као и пре руководио уништењем Цркве. До 1939. године богоборачка држава

је рад на уништењу Цркве сматрала углавном завршеним. На слободи готово да није преостало православних епископа и свештеника. У јесен 1939. године Тучков је ослобођен из органа НКВД с формулацијом: 'због немогућности даљег коришћења'. Сав његов живот и рад је био повезан с уништењем Цркве и гоњењем Православља; многе године је с Јемељаном Јарославским заседао у истим комисијама и отишао је као предавач у Централни савез борбених безбожника. Године 1941. је заузимао дужност одговорног секретара Централног савеза борбених безбожника. С те дужности је отишао 1947. године у пензију. Умро је у Москви 1957. године."

Тучков је, после свих недела, умро мирно.

И?

Св. Оци кажу да зликовци, који умру мирно, од Бога неће имати никаквог олакшања у вечним мукама. И о томе треба размишљати, и не сумњати у правду Божју.

Али, из биографије Тучкова се види и следеће – он је, као активни богомрзац, радио на изазивању раскола у Руској Цркви. И у томе био, сатанином помоћи, а Божијим допуштењем, успешан.

Како је изгледало сатанистичко деловање ОГПУ (касније НКВД, па КГБ) на изазивању раскола, види се из организовања 'изјашњавања' о избору новог пратријарха Руске Цркве, после смрти Св. Тихона Исповедника 1925. године. Законити месточувар патријаршијског престола био је митрополит Петар (Пољански), али је он био у комунистичкој тамници. Тада се епископ Павлин ангажовао у покушају избора првојерарха путем писама. Ево шта о акцији комунистичке тајне полиције пише јеромонах Дамаскин (Орловски), у „Књизи страдања и утехе” (229–230):

„У то време, 12. децембра 1926. године, ГПУ је ухапсио митрополита Сергија и по његовој одлуци црквена управа је прешла на архиепископа Угљичког Серафима Самојловича. Као формални повод за хапшење послужио је покушај који је 'открио' ГПУ да се патријарх изабере помоћу писмених изјашњавања архијереја. Из материјала истражног поступка догађај изгледа на следећи начин. Епископ Павлин Крошечкин је у октобру 1926. године посетио митрополита Сергија Страгородског у Нижњем Новгороду и саопштио му да је, као и многи православни архијереји, дубоко забринут због нереда у Руској Православној Цркви који су избили након хапшења митро-

полита Петра и који би могли бити уклоњени избором патријарха. Али пошто је сабор у савременим околностима немогућ, он предлаже митрополиту Сергију да се обрати православним архијерејима одговарајућим писмом и затим сакупи њихова мишљења о датом питању. Опрезни и врло искусни митрополит Сергије је одбио да напише такав проглас и предложио је да се православни архијереји сами обрате њему са оваквом иницијативом, а онда ће он сачинити проглас. Епископ Павлин је саставио проглас митрополиту Сергију под којим је предвиђао да се сакупе потписи православних епископа. Том приликом предложио је кандидатуру митрополита Кирила Смирнова на место патријарха. Епископ је сматрао да ако се већина архијереја изјасни за кандидатуру митрополита Кирила, такав избор ће се моћи сматрати пуноважним. Психолошки је веома занимљиво да се излазак из тешког црквеног стања покушавао наћи у 'демократској' процедури 'већином гласова'. У суштини, а иницијатори тога нису били свесни, предлагала се узурпација црквене власти: без икаквог црквеног суда насилно се уклањао законити месточувар-исповедник и заменик којег је овај одредио. Као и у случају прогласа митрополита Агатангела из Пермског затвора, ОГПУ је тријумфовао. Добро знајући све то, митрополит Сергије је поставио епископу Павлину услов – да добије мишљење о предложеној мери од месточувара митрополита Петра. Тај услов је био обавезан, али тешко га је било остварити, јер се у то време митрополит Петар налазио у самици Суздаљског политичког изолатора. Према томе, добити одзив митрополита Петра могло се само обавестивши о целој тој идеји ГПУ. Митрополит Сергије се само насмејао над тим планом и у шали је рекао да ако би и пристао да учествује у тој мери, то би било само у случају да њега изабере за патријарха. Суочивши се са апаратом ОГПУ, боравивши у затвору и прогонству, више пута разговаравши с Тучковым, неки епископи су већ били убеђени да црквене несугласице потичу од свађа митрополита који се боре око црквене власти. Али црквене раздоре је смишљало тајно одељење ОГПУ. Случај са изузетно уваженим и искусним митрополитом Агатангелом је очигледан пример тога. Предвиђени кандидат за место патријарха, митрополит Кирил Смирнов, је то добро знао. И када му је Тучков дошао у прогонство да му саопшти да архијереји моле да постане патријарх, те су ради тога покренути нелегални избори, али он хоће да зна како на то гледа лично митрополит Кирил – владика је одбио да разговара на ту тему.

Мера с тајним изборима патријарха, ако и није била у целини смишљена у тајном одељењу ГПУ, у сваком случају је од ГПУ-а била од почетка праћена. За његово остварење ГПУ је одредио месец дана, у децембру 1926. године похапсивши готово све учеснике, укључујући и митрополита Сергија”.

Шта видимо?

Тајна полиција је водила ову акцију, с циљем да посвађа епископат и разбије га. На крају су хапсили све које су у акцију увукли.

Не треба сумњати да црквомрсци у Србији желе и раде то исто, уз помоћ тајних служби, задужених за разарање свих установа србског народа. Академија нука је неутралисана, војска разорена, државу одавно нема – остала је само Црква.¹

Зато, и кад се суочавамо са инакомислећим у Цркви, треба да се чувамо спољашњег непријатеља, који ће свакако подстицати на крајње кораке у унутарцрквеном сукобу. Наш сукоб је, да тако кажемо, „породична” свађа, и туђини у њој немају шта да траже. „Б 92” и слична „НВО” братија нам неће помоћи да се СЛОЖИМО, ОБОЖИМО И УМНОЖИМО, већ да, даље и дубље, тонемо у подељеност и несрећу. Кога ће подржати Европска унија и САД, ако дође до, не дај Боже, раскола? Ено случаја Бугарске: недавно је Брисел наложио држави Бугарској да све храмове које је одузела од расколника и вратила их легалном власнику, канонској Бугарској Православној Цркви, поново преда расколницима.

Наравно, ја не браним оне који не слушају СА Сабор СПЦ. Уосталом, и „старокалендарци” су се у нас прво појавили у „новотарским” епархијама, још средином 90-их година 20. века – тамо где су литургијска новачења и екуменизам били најделатнији. Они који су први кренули у обновљенство и саблазнили многе носе највећу одговорност (тајне службе су „секундарне” у односу на несаборност и самовољу појединих челника Цркве). То ЈЕСТЕ тачно. Но, тачно је и ово: ко хоће да се бори, треба да остане у Цркви, попут Св. Јустина

1 Овај текст је објављен 2009. године. У октобру 2010. године СА Синод СПЦ је са управе уклонио епископа Артемија, главну сметњу за признање „независног Косова”. Србска црквена криза се продубила и томе се крај не назире (нап. В. Д.)

Ђелијског, спремног да сваком, па и СА Сабору СПЦ, каже шта мисли, и о екуменизму и о модернизму, али и да не напусти своју Мајку Светосавску Цркву Србску. То треба памтити, јер, како рече Његош:

„Исклати се браћа међу собом,
а крвници јаки и опаки,
затријеће сјеме у одиву” (олива је невеста, нап. В. Д.)

За време НАТО бомбардовања Србије 1999. године, наш историчар Љубодраг Димић написао је кратак текст „Српске жртве у 20. веку” („Искра”, 1. јуни 1999.). У њему је дао преглед свега што се Србима десило у столећу „атомске технике и прашумске етике” (Св. Јустин Ђелијски). Шта нам се десило? Да видимо:

„У овом трагичном веку Срби су се борили у 5 ратова за своје преживљавање, у којима су искусили и доживели два геноцида, два грађанска рата, две стране окупације, победили у два ослободилачка рата, изгубили два пута своју државу и створили нову државу три пута. У последњој деценији овог века, уз помоћ САД и уједињене Европе, Срби су доживели егзодус широких размера и изгубили своје етничке територије. Од 24. марта 1999., Срби воде свој шести рат у 20. веку са јединим циљем да преживе, бранећи своје животе и своју државу, чувајући своју традицију и идентитет који не могу опстати без Косова и Метохије.

У Првом балканском рату 1912., у коме су се бориле балканске државе Србија, Грчка и Бугарска против Турске, српске жртве су износиле 30.000 рањених и убијених војника. Нерешени политички и територијални спорови балканских држава узрочили су Други балкански рат 1913. године у коме је Србија победила, али материјално исцрпљена са жртвама од 41.000 војника.

Два светска рата свела су српски народ готово на демографски минимум. ‘Демографски колапс’ Србије у Првом светском рату попео се бројчано на око 1.250.000 погинулих (402.435 војника и 845.000 цивила), и око 500.000 инвалида са трајно смањеном радном способношћу; демографски губитак (убијени, нерођени и радно неспособни) износио је 35 одсто целокупног становништва Србије. Највећи губитак претрпело је мушко радно становништво (између 18–55 година) – 62 одсто целокупног становништва (53 одсто убијених и 9 одсто инвалида). Такви губици изазвали су искорењење читаве нације и узроковали трајне, нерешиве последице у патријархалним српским селима (са 22 одсто више жена него

људи). Ратови за ослобођење и уједињење који су трајали више година (1912–1918) у којима су се Срби борили на страни Савезника (Француске, Енглеске, САД, Русије, итд.) утрошили су много животне снаге и изнурили српски народ, породили 'ратну исцрпљеност', 'слабост', 'стагнацију' и губитак читавих генерација.

Коса смрти у Другом светском рату однела је најмање 1.000.000 српских живота (тачан број није никада установљен јер је комунистичка власт у Југославији 1946. године ометала рад Комисије за утврђивање злочина окупатора из политичких разлога). Када се укључе заробљени и рањени, демографски губитак српског становништва износио је преко 20 одсто. Настањен на територији целе Југославије, српски народ је био рашчеречен и изложен опасности биолошког, националног и културног уништења.

У периоду немачке окупације, више од 80.000 Срба је убијено, углавном у логорима смрти, специјалним затворима, казним експедицијама и одмаздама у којима је 100 Срба убијано за једног рањеног, а 150 за једног убијеног немачког војника. Више од 350.000 Срба је насилно одведено у немачке логоре.

На територији италијанског протектората Велике Албаније (са укљученом Метохијом), више од 10.000 Срба је погубљено, а најмање 80.000 Албанаца је ту насељено. У мађарској окупационој зони, само у току 1941. године 10.000 Срба је убијено (од тога броја, 4.000 Срба је бачено у смрзнут Дунав, управо на месту где је мост који је ових дана разорио НАТО својим бомбама). Резултат бугарске окупације био је 20.000 убијених и 50.000 протераних Срба. Злочин почињен на територији Независне Државе Хрватске имао је највеће пропорције. Терору је изложено 1.900.000 људи. Према немачким изворима, 700.000 Срба је убијено у Хрватској, 250.000 покрштено и преко 400.000 протерано у Србију.

Злочини су почињени против српског становништва у току година разбијања Југославије. Разбијање СФРЈ је обављено путем оружане сецесије обилно помогнуте од међународне заједнице. Начело територијалног интегритета једне државе и неповредивост њених међународно признатих граница (Повеља УН, Закључни акт Конференције за сарадњу и безбедност у Европи) није поштован у случају Југославије. Право самоопредељења везано је за федералне јединице. Срби су изузети из универзалног права на самоопредељење. Њихова обавеза да живе са другим нацијама у заједничкој држави је пренебрегнута. Дипломатско признавање сецесије омо-

гућило је грађански рат који је почео у Хрватској 1991. и проширио се на Босну и Херцеговину 1992. и био оглашен агресијом.

У тим ратовима Срби су претрпели теже губитке од других народа у Југославији. У 1990-им годинама око 500.000 Срба су заувек напустили Хрватску (емигрирали или били протерани). Према неким изворима, 1991. године је 723.665 Срба живело у Хрватској; данас их има 130.000 – 150.000. Стога, демографски губитак износи скоро 600.000 Срба. Према проценама стручњака, број српских жртава у Хрватској био је 8.000 – 10.000. А од укупног броја жртава у Босни и Херцеговини (оцењен на 80.000), више од 30.000 су Срби.

У првој деценији овога века, Срби су били у већини у Македонији, Косову, Метохији и Санџаку (50.4 одсто). У Босни и Херцеговини, они су представљали већину целокупног становништва (43 одсто) и били су у већини у 28 од 53 среза. Срби су живели у компактним групама у Хрватској, у Славонији (21 одсто) и Далмацији (17 одсто становништва). Представљали су бројчану већину у 20 срезова. Стотине хиљада Срба су били приморани да напусте Косово и Метохију. У периоду 1971–1981, број Срба који су емигрирали са Косова и Метохије био је 13 пута већи од броја који се тамо настанио. На крају овога века, очигледно је да су територије на којима су Срби живели етнички испражњене. Политичком репресијом, њихово присуство у Хрватској је смањено на постотак који статистички није значајан. Данас представљају само 30 одсто становништва у Босни и Херцеговини.

У међувремену у току је разарање Београда по 42. пут у његовој историји!"

Тако професор Димић.

После свега, у земљи у којој сваке године умре 30 хиљада људи више но што их се роди, снашли су нас унутарцрквени сукоби. Нико НОРМАЛАН не може томе да се радује, да заврће рукаве, једва чекајући „фрку”. Нисмо ми навијачи који иду на утакмицу да се бију с полицијом и једни с другима, него деца Цркве, која више од свега љубе мир и слогу. Ако се овај пожар не буде угасио, србски пораз може постати трајан и неповратан, што не дао Бог.

О расколу и расуђивању

Архимандрит Рафаил (Карелин), чувени духовник православне Грузије, упозорио је хришћане наших дана да се не играју са одлу-

ком да, због разлога који им се чине пресудним, напусте Цркву и оду у раскол. Ево његових речи („Црква од Истока и Хришћанство без Христа”, стр.285–291):

Питање: *Шта је раскол?*

Одговор: Сама реч „раскол” значи раздељење, рашчлањење, дробљење, отргнуће дела из целине. Раскол је грех против љубави на којој се темељи јединство. Где нема љубави тамо не може бити благодати.

Раскол има три плана: еклисиолошки, психолошки и окултни. Еклисиолошки план је – неверовање у обећање које је Спаситељ дао Цркви, дрско нарушавање свих црквених канона, покушај да се створи нова „црква” без свете Педесетнице. Психолошки план је – гордост, властољубље и непослушност. Окултни план је – супротстављање благодати Божјој која дејствује у Цркви.

Питање: *Хтели бисмо да размотримо раскол са еклисиолошке тачке гледишта. Расколници тврде да су управо они једина истинита црква, и да се јоре набројана својства Цркве односе на њихову заједницу. У чему је основна погрешка расколника?*

Одговор: Расколници игноришу саборно начело и јерархијску структуру Цркве. Сматрају да ако постоји архијереј који је њихов истомишљеник они могу да вештачки створе нову Цркву, али из већег проистиче мање, а виши благослови нижега; епископ добија благодат свога чина од Цркве, према томе, он није раван Цркви, већ је мањи од ње и због тога он са својим присталицама не може да створи, као да измишља, нову Цркву. У противном случају, епископ би био већи од Цркве.

Питање: *Како схватити зависност епископа од Цркве?*

Одговор: Епископа бира сабор епископа помесне Цркве, који опуномоћује неколико архијереја као своје заступнике да изврше хиротонију. Епископу суди сабор епископа, који може да га лиши катедре, да му забрани свештенодејства и да га лиши чина. Осим тога, епископ је потчињен старијем (вишем) епископу у области (митрополиту или патријарху). Питања која се тичу црквеног живота решава Синод, а у неким случајевима Сабор. Човек који се налази на јерархијској лествици може да преда другима мање него што сам има. Зато епископ, будући да је мањи него Црква, не може да створи Цркву. Прекидајући општење (заједницење) са Црквом, он се лишава онога што му је Црква дала. Због тога расколнички епископ не може да савршава ништа свештено.

Питање: *Да ли је тачно, као што расколници говоре, да је Црква – чистотија вероучења, коју, по њиховом мишљењу чува њихова заједница?*

Одговор: Чистота вероучења је неопходно својство Цркве, али још није Црква. Иначе би се новозаветна Црква стварала постепено у току три и по године Јеванђељске проповеди Христа Спаситеља и била би завршена Његовом последњом опроштајном беседом. Но, Црква је била саздана у дан Педесетнице, за време силаска Духа Светога на Апостоле.

Господ је пред Своја страдања обећао Својим ученицима да ће им испослати Духа Светога, Који ће их увести у сву истину.

Хришћанско вероучење није апстрактна доктрина, него је дејство Духа Светога – Духа Истине Цркве, где је вероучење неодвојиво од литургије и јерархијске прејемствености. Црква чува чистоту вере у јединству љубави, у јединству међу помесним Црквама, у јединству небеске и земаљске Цркве, у јединству народа и јерархије. Ово јединство је обавезан услов за дејство Духа Светога у Цркви, Који је Чувар Истине, Учитељ Истине и Сам – апсолутна, савршена и жива Истина. Отпадање расколника од Цркве у име догматске веродостојности, која се заснива на личним мишљењима, повлачи за собом губљење Духа Истине. Зато је сваки раскол – област духовног мрака, пустоши и лажи, где не може да постоји и да се чува ни јединство љубави, ни вероисповедна чистота.

Питање: *У чему се изражава јединство Цркве у њеној земаљској равни? Где је конкретни, видиви принцип овој јединства?*

Одговор: У саборности као изразу (само)свести целокупне васељенске Цркве, која, по речима апостола Павла има „ум Христов”. Сваки раскол је борба против Цркве и пре свега супротстављање свог групног, у суштини затворено-секташког мишљења, саборном разуму. Трагични пример супротстављања себе васељенској Цркви представља историја Римске катедре. Многи сматрају да је узрок њеног пада била латинска јерес „филиокве”, као и друга, са Православљем неспојива, одступања, али она су била пре последица, него узрок. Узрок је жеља да се постави изнад васељенске Цркве и игнорисање саборног мишљења као начела очувања истине. Управо због тога су поједине заблуде и одступања, које би биле исправљене у саборном јединству, ушле у праксу и свест Рима, а затим биле догматизоване. Сваки раскол је претензија дела да представља сву целину.

Црква је живо тело и стога део, отргнут и извађен из организма, постаје мртав, трулећи одрезак.

Питање: *Расколници ђоворе да имају свој ейискойайт, свој синог и да, ђрема ђиоме, имају и своју саборностѢ?*

Одговор: У почетку сваког раскола видимо непослушност и устајање против Цркве. Из самовоље не може да настане саборност, нити од епископа који је под забраном свештенодејства – јерархија. Један од Отаца је писао да је ђаво – мајмун (мајмунско подражавање) Бога. Ми можемо рећи да је раскол – мајмунисање, мајмунско опонашање Цркве.

Питање: *Расколници се Ѣозивају на ѢримеѢ ѢрејогодобноѢ Максима Исповедника: када су Ѣа убеђивали да сѢуѢи у евхаристијско оѢишѢење са јеретицима и Ѣоворили му да су сви ѢаѢријарси Ѣрихватили моноѢелиѢсѢиво, он је одѢоворио да ако сав свейѢ ѢрихватиѢ јереси, он Ѣе у сваком случају осѢѢѢаѢи са истѢином. Да ли расколници на основу ѢиоѢа Ѣачно закључују да један човек у целом свейѢу може да чува истѢину?*

Одговор: Преподобни Максим је рекао – „ако сав свет”, али сама реч **ако** сведочи да он то уопште није допуштао и она показује да је реченица условна. Овде је реторички метод, где хипербола наглашава и појачава мисао о томе да је истина изнад свега, укључујући и евхаристијско заједничење са царем и патријарсима који су прихватили јерес. Ту су јеретици покушали да обману преподобног Максима, говорећи да је сва васељенска Црква прихватила монотелитство, а он је јасно прозрео ту лаж. Јерес су прихватили само Константинопољски и Антиохијски патријарси, а Јерусалимски патријарх и Римски папа одмах су је одбацили. Александријски патријарх прихватио је јерес привремено, забуном, а затим се, уверен од стране Максима Исповедника, вратио Православљу. У Константинопољској и Антиохијској Цркви већина епископа, свештеника и мирјана остајала је православна. Због тога је на VI Васељенском Сабору јерес монотелитства била одбачена и осуђена. Преподобни Максим Исповедник одбио је да се причешћује заједно са лицима која су отворено и јавно прихватила јерес, а у његовој личности покушавали да нађу себи подршку.

Преподобни Максим Исповедник, посветивши свој живот борби са јереси, никада није поистовећивао васељенску Цркву са јеретицима и није покушавао да створи своју сопствену Цркву.

Питање: *Расколници се позивају на правила Константинопољског Сабора (названог Софијским по називу катедралног црквеног храма) о томе да са епископом који учи народ јереси, треба прекинути молитвену везу и не помињати његово име на Литургији.*

Одговор: У правилима Сабора нема никакве основе за раскол као напуштање Цркве и за образовање нове јерархије, већ напротив, оптужитељи епископа дужни су да се обрате тужбом (приговором) месном сабору и да чекају његову одлуку. Ако суд нижег сабора не буде удовољио једној од страна, онда она може да уложи жалбу или апелацију вишем – окружном сабору, али да се дотле повинује одлуци првостепеног суда епископа. Непотчињавање саборном суду заувек лишава права обраћања вишој инстанци, јер само непокоравље (непослушност) постаје осуђујућа пресуда. Што се тиче прекида молитвеног општења са јерархом-јеретиком, овде се претпоставља учење јереси у проповедима, које су органски део богослужења, учење о јереси као о црквеном догмату и упорност у јеретичком мишљењу без обзира на саветовања од стране сабраће епископа. Прекид молитвеног општења са архијерејем јесте привремена мера до одлуке сабора, који је дужан или да ослободи архијереја оптужбе, или да га одлучи од Цркве, или да прихвати његово покајање. У исто време правило Софијског Сабора забрањује отказивање послушности епископу због личних сумњичења. Сви црквени канони темеље се на вери у то да ће Дух Свети – Дух Истине – свагда пребивати у Цркви, и да стога васељенска Црква не може да падне у јерес нити да се лиши спасоносне благодати. Ни једно правило светих Апостола, Васељенских и помесних сабора не садржи чак ни наговештај да би чистоту догмата било могуће сачувати разбијањем црквене структуре /.../

Питање: *Расколници износе оптужбе које нам се чине озбиљним.*

Одговор: Погрешке, греси и несавршености својствене су свим људима, ма какав положај они заузимали. Управо зато Православна Црква сматра апсурдним полагање права Римског првосвештеника на безгрешност у питањима вере и побожности. Но Црква и јерархија јесу толико велики дарови Божји да не могу бити постављени у зависност од човечијих немоћи и несавршености лица која су добила апостолску власт и зато је служење ових лица спасо-

носно за народ. У Јеванђељу по Јовану пастиром је назван онај који улази на врата у тор овчији, а лоповом и разбојником – онај ко хоће тамо да продре (пређе) другим путем.

По тумачењу егзегета, тор овчији је Црква, врата – законита хиротонија, лопови и разбојници – јеретици и расколници, који, рушећи ограду, то јест црквену структуру, краду и отимају душе људи. Отети човека Цркви значи духовно га убити. Са најгорим од православних архијереја могуће је спасти се путем трпљења и послушности, само не слепог, већ разумног, то јест послушности усмерене јеванђељским заповестима и црквеним правилима. А прећи код најбољег од расколничких архијереја значи – наћи се у добро уређеној мртвачници, затворен заједно са лешевима, макар та мртвачница споља имала форму храма /.../

Питање: *Ако је ејиској найусѣио Цркву и оѣишао у раскол, али му још није изречена казна одлучења, колико ѿада он задржава благодат добијену у Цркви, и може ли се уоѣиѣе називаѣи ејискојом!*

Одговор: Црква изриче званично казну одлучења да би обавестила народ да је бивши епископ постао лажни учитељ и да њему не треба указивати част која припада архијереју. Према одлуци II Васељенског Сабора, „све што он врши ништавно је”. Свети Кипријан Картагински пише: „Црква је у епископу, а епископ у Цркви”, – Црква не може да постоји без епископа, а ни епископ без Цркве. Напуштајући Цркву, епископ, свештеник и световно лице губе све што су добили у Цркви – по речима светог Кипријана Картагинског, па чак и име хришћанин.

Епископ, који је погазио архијерејску заклетву послушности Цркви, губи апостолску благодат и њега не треба више називати епископом, као што се угашени зрак не може назвати светлошћу. Исто ово односи се и на свештеника, који истовремено нарушава два зарицања из свештеничке заклетве: послушност законитом архијереју и послушност Цркви.

Црквена правила забрањују да се узима благослов од јеретика и расколника и он се назива „празнословљем”. Апостолска правила категорички забрањују мољење заједно са одлученима од Цркве не само на њиховим сабрањима, него чак ни код куће. („Ко се молио са одлученим, сам да буде одлучен” – 10. апостолско правило).

Питање: *Може ли ѣрех архијереја, ѿочињен ѣроѣѣв Цркве, да буде оѣравдање за раскол?*

Одговор: Раскол је гори од сваког греха против Цркве, зато што представља непризнавање саме Цркве. Господ је рекао: *Испражујете Писма* (Јн.5,39). У Библији можемо наћи одговор на наше сумње и неслагања. Првосвештеник Арон још пре свога призивања у свештенство тешко је сагрешио: попустивши пред претњама, сачинио је идола у виду златног телета и увео празник у његову част. Тај грех је био толико тежак, да је Господ хтео да уништи сав израаљски народ, и само је молитва пророка Мојсеја одвратила гнев Божји. Мојсеј је молио Господа или да помилује људе који су сагрешили, или да њега самог избрише из реда живих. Ту ми видимо да учествовање пророковог брата у том греху за народ није било оправдање. Црквена послушност јесте послушност вољи Божјој, а лажна послушност је задовољење својих страсти позивањем на туђе преступе. Но Арон је после свога грехопада постао првосвештеник, „призван од Бога” (Јевр.5,4).

Када су Кореј, Датан и Авирон устали против законите црквене власти и захтевали да им се да част и право да врше жртвоприношење, тада их је снашао гнев Божји: отворила се земља као ад и својом чељусти их је прогутала, а огањ који се спустио с небеса претворио је у пепео њихове присталице. Та казна је била налик на пропаст Содоме и зато расколници треба да се замисле чијег је свршетка, Цркве или раскола, слика пропаст преступничког Петограђа. Иако је грех свештеника за побуњенике могао да буде повод за оптуживање првосвештеника, ипак је метеж у Цркви, односно покушај да се силом приграби храмовна власт и неприпадајући чин, био осуђени од Бога и ови (побуњеници) били подвргнути свенародној казни. Благослов, дат Арону и његовим потомцима, – да буду свештеници старозаветне Цркве – није био опозван све до времена новозаветне Цркве, иако су том роду припадале богоубице: Ана и Кајафа.

Библијске књиге говоре нам о многим преступима које су починили првосвештеници (Прва књига Макавејска једног свештеника назива безбожником, нечастивим), но ми нећемо наћи ниједан случај да је црквено благочешће било обновљено и сачувано кроз раскол. Народ је гледао на грехе свештеника као на казнање (васпитно-поучно карање) за своје грехе и видео је спасење у свеопштем покајању, а не у раскоlima.

Питање: *Да ли се моју наћи слични примери у историји новозавештне Цркве?*

Одговор: За време аријанских, монофизитских и иконоборачких раздора било је периода када се чинило да се сав Исток погржува у јерес. Пред сам почетак патријарховања светог Григорија Богослова у Константинопољу од хиљаду и по храмова само један је припадао православнима. Па зашто нико од православних архијереја није створио своју сопствену Цркву са новом јерархијом, која би почела од њега?

Свети Атанасије Александријски већи део свог живота провео је у изгнанству и затворима, али није прогласио себе и своје присталице за нову Цркву, него се борио за Православље до саме смрти, ако можемо тако да се изразимо, у Цркви захваћеној пламеном.

На Флорентинском сабору скоро сви грчки архијереји прихватили су срамну унију. Па зашто ревносни борац за Православље свети Марко Ефески није објавио да су помесне Цркве, које су на Флорентинском сабору представљали јеретици, укинуте и зашто није стао да газдује у туђим епархијама?

Свети Оци су знали да је Црква непобедива и неосвојива за силе пакла, и да ће зато дах благодати развејати тамне облаке и да ће сунце Православља изнова јарко заблистати над светом.”

Слично говори и други велики Грузин наших дана, архимандрит Лазар (Абашидзе) (Исто, стр. 304–310):

„Сада се у Грузији води ватрена полемика о екуменизму, о нарушавању канона и правила Цркве, о кварењу православног вероучења од стране наших јерараха и јерараха других аутокефалних Цркви и уопште свих хришћана, који овако или онако учествују у екуменистичком покрету. Група монаха и световњака, огорчена нарушавањима, захтева да се прекину односи са оним Црквама које имају удела у екуменизму.

Наводе се цитати и запрећења (строге опомене и казне) из Номоканона, књиге правила, и строга решења и мишљења Светих Отаца. Шта рећи? Мој негативни став према екуменизму је свима добро познат, и ја га не мењам. Сва разобличавања и незадовољства, која износе монаси и световњаци ове групе, су оправдана и разумљива. Неоспорно је да се правила и канони заиста озбиљно нарушавају, и неопходно је тражити извештај и разјашњење од пастира Цркве.

Али сам захтев и изјава о прекиду евхаристијског општења јесу мере крајње и штетне – оне ће донети много зла и страдања и

ништа неће побољшати. Речима и цитатима из правила сасвим је могуће посведочити и одбранити и ове мере, а наша логика и буквални поглед на правила и каноне могу да сматрају да овај исход сасвим непосредно проистиче из учења Цркве, а у ствари такав „излазак“ може да се покаже као одлазак из Цркве „никуда“.

Ипак покушајмо да шире погледамо на оно што се догађа. Ови људи често понављају: „Ми не намеравамо да изазивамо раскол у Цркви, ми уопште не одвајамо себе од Цркве, просто, Свети Оци забрањују да општиме са јеретичима и ми не желимо да се причешћујемо са онима који су уплетени у екуменистичку јерес“.

При том они сматрају да не треба општити не само са онима који непосредно учествују у екуменизму, него ни са онима који су на неки начин црквено повезани са овим лицима. Али то значи – ни са ким! Сви смо ми овако или онако повезани са овим јерарсијама и свештеницима. На тај начин, баца се љага на сву нашу Цркву, на све њене чланове – сви се они проглашавају за прокажене.

У овом деловању и захтевима приметна је прекомерна строгост, некаква хладна, „војничка“ рескост – тако касапин немилосрдним покретом ножа расеца и обрађује труп заклане, одране и очишћене животиње. Дрско и лако, једним потезом пера, ставиће се погребни крст на читаве православне народе.

Јер ако данас наши „строги ревнитељи“ захтевају да се прекине општење са оним црквама које улазе у ССЦ (Светски савет цркава), онда то само по себи значи да ћемо, ако станемо на њихову страну, сутрадан бити дужни да престанемо да се молимо за нашу браћу-хришћане у Русији, Грчкој, Јерусалиму, Србији, Бугарској, на Атону, – само зато што они помињу своје јерархе, а ови (и то, разуме се, никако не сви) учествују на екуменистичким скуповима.

А зна се колико је међу овим људима подвижника и исповедника највернијих Православљу и крајње самопожртвованих, колико је и епископа који категорички не прихватају екуменизам, колико је међу њима још увек најсветијих људи! Колико пред мојим очима сада искрсава лица монаха и верника из разних земаља и из разних Цркава, које сам сусретао на Атону или са којима сам се тамо упознао.

А сада наши „ревнитељи православља“ мене позивају да прекинем општење са свом том заиста најправославнијом нашом браћом? Имао сам срећу да четири пута по месец-два дана живим на Светој Гори и видео сам и осетио довољно поуздано дух и начин

живљења атонских монаха. Много пута сам служио Литургију у олтару заједно са настојатељима атонских манастира и видео сам њихову настројеност за време празничних богослужења. Два брата из Бетанијског манастира већ више од две године живе у Ксиропотамском манастиру и видели су и сазнали много од оног што нипошто не бива откривано ни брзо, нити свакоме.

У почетку Атон се поклоник у открива са друге стране, допада се, привлачи, али нечим свагда понеког и „саблажњава” – и то је све стара „прича”, – при првом упознавању манастира свагда бивамо напрегнуте пажње, радознали, неповерљиви и не можемо и не желимо да верујемо да негде може бити све тако узвишено и далеко боље него код нас.

Али када све то „напрегнуто очекивано” прође и човек стане да се погружава у атонски живот, као у родну кућу, тада душа већ бива изван себе од радости и не престаје да се диви молитвености, смирењу, мудрости и хришћанској култури атонских отаца. На Атону има веома много монаха који тамо живе већ двадесет, тридесет, четрдесет година и више. Има отаца који живе на Атону не напуштајући га, па и оних који готово и не излазе из својих келија и носе тежак молитвени подвиг.

У многим манастирима Атона монаси устају на келејно правило у дванаест сати ноћу по нашем времену и три-четири часа се моле Исусовом молитвом, а у три или четири сата ујутру иду у храм на заједничку молитву. Причешћују се четири пута недељно. Много пута сам посматрао са каквим страхопоштовањем су монаси приступали причешћу и са каквим страхом Божијим и побожношћу тамо служе Литургију.

Много пута сам говорио себи: „Немогуће је, не могу да верујем да данас, у наше време, још може бити таквог светог живота, зар је то још могуће у двадесетом веку?” Наша браћа су ми испричала да су монаси Атона велики подвижници, али да на сваки начин то скривају од туђег погледа. Многи од њих несумњиво поседују нарочити дар мудрости па чак и прозорливости, само то никако не примећују сви.

А зна се како Атон доживљава текућа збивања у Цркви, са каквом пажњом, како напрегнуто и неуморно прати сва екуменистичка збивања, колико се тамо пише књига и чланака против папизма, против јереси и против екуменистичке делатности. Атон најактивније ради на борби против изопачавања Православне вере.

Колико смо књига, часописа, чланака и новина са обличавањима екуменизма и јереси видели на Атону и у Грчкој!

И монаси у Русији са напрегнутом пажњом прате збивања у свету. И тамо има много прозорљивих и духоносних отаца. И у Русији многи монаси и мирјани тражили су иступање из екуменистичког ССЦ (Светског савета цркава) – али ни тамо, ни тамо нико није стао да прекида општење са јерарсима. Када су се атонски монаси негативно изјаснили поводом изјаве грузијских ревнитеља о прекидању евхаристијског општења са Патријархом Грузијске Цркве, онда су ови последњи сместа резимирали: „Продали су се!”

Атон продао Православље?! Ко то говори? Нама је добро познат начин живота Атонаца и начин живота наших узбуњених монаха – о, како жалосно упоређење! Зар наши монаси мисле да у Русији, на Атону, у Јерусалиму не знају свете каноне? Да нису читали Свете Оце које они цитирају, да не знају за нарушавања којих има у црквеном животу? Је ли могуће да они мисле да се сви ови оци само боје да изгубе „уносну службу”? Али то је најподлија клевета!

Видели смо и знамо у каквој духовној и озбиљној атмосфери се одвија разматрање таквих озбиљних питања -питања страшних и веома битних на Атону. Знамо са каквом побожношћу и страхом, и са каквим брижљивим изразима говоре на ову тему у Русији. Такође знамо и у каквој „уличној” атмосфери решавају ова питања наши „ревнитељи”. Чули смо отворене претње од ових делатника, подсмевања и поруге, малтене школске, детињасте несташлуке и подвале – и то све у погледу свештеника, архимандрита и епископа! Све ово одаје веома нездрав дух наших „бораца”. Ту је „правословије” („правословљење”) истиснуло Православље.

Монаси свих тих Цркви нипошто се не разликују од ове групе наших „ревнитеља” по томе што мање знају, или што су бојажливији, или хладнији у вери, него по томе што поред овог, „разумског” знања, имају још не мало Божјег страха и побожности, а осим овог отвореног нарушавања канона и правила виде још много и много.

Дубином молитвеног срца, у коме се даноноћно разлеже Исусова молитва, знају они (а не – мисле), да то није, да то још није врхунац, да Бог још не жели то раздељење, да још увек нема воље Божје за то. Да, чудна су наша времена, не уклапају се у оквире строге логике!

Мени су овако пренели речи Атонаца: „Да, све што говоре у Грузији и ми одавно и добро знамо, знамо и више, и могли бисмо да

прекинемо општење са екуменствујућим јерарсима, кад бисмо то сматрали неопходним. Међутим, то је још крајње непожељно, а ми предвиђамо све оне најтеже последице које ће из тога настати. Многи људи који заиста желе да се спасу, тада неће моћи да се спасу”.

Још један моменат: зашто са овим истим захтевима нисмо иступали раније, јер стање ни пре двадесет пет година није било боље? На пример, зар није било узнемирујуће када је 1969. године Синод Руске Православне Цркве донео антиканонско „тумачење” о допуштању римокатолицима да се причешћују Светим Тајнама „из снисхођења” („по икономији”)? (Године 1986, услед тога што се „пракса није развила”, ово „тумачење” било је опозвано).

Па зар је мало озбиљних поремећаја настајало, но шта нас је спречавало? Чини се да се променило само то што су наша браћа изгубила оно осећање мере, страха и духовно чуло, који једино и обуздавају наше усијане умове и језике. Упао им је у срца „бакцил праведности”, то „велико искушење за православне последњих времена”, које често спомиње и на које често упозорава Серафим Роуз.

Ово искушење постаје нарочито велико у нашем веку гордости ума и душевне раслабљености. Јер да би неко постао „подвижник канонске правде”, довољно је само да мислено заузме правилан став и да дође до потребних књига и – може да се разбацује просипајући речи и правила тачно и вешто, да буде на гласу као најсмелији ревнитељ Православља, а да збиља нико не наслућује шта је у срцу тог „ревнитеља”. Неко може да остави по страни молитве и постове, смирење и стражење над чулима, да подлегне страсти гнева, осуђивања, подсмевања, да пијуцка јак чај и говори, говори и да са сваком умесном, оштроумном речју расте у својим и туђим очима.

Али „правилност”, која није ублажена, укроћена смирењем, која је занемарила своје страсти, која није прожета духовним расуђивањем и која је изгубила познање воље Божје, јесте „надправилност”, духовна прелест. Она даје „тачне” канонске одговоре на сва питања и све распоређује „по полицама”, али не зна и не види колико је сва та њена „правда” далеко од живе Правде Божје.

И збиља, како мора да је слатко-пријатно (угодно) путем таквих „канонских”, „математичких” обрачуна одједном прорачунати да су се скоро сви хришћани и монаси у свему свету и сви јереји и архијереји „продали”, да су се „за(про)јеретичили”, да их је могуће назвати „јудама”, „одступницима”, „издајницима”, и да се, коначно, сачувао само мали остатак: „Лот са породицом”, спасен од чудес-

них анђела на гори, – „последњи бедем Православља”, „глас вапијућег у пустињи”. Све је то сувише заводљиво!

Али наши „ревнитељи” не треба да заборављају да је и Лот, изведен из Содоме на гору, пао у грех не мањи од содомског, опивши се вином. Није мање опасно опијати се и праведношћу својих речи и мисли. /.../

Чињенице које ми знамо већ одавно и које још увек не сматрамо довољним (оправданим) поводом за раздељење, они (расколу склони, нап. В.Д.) вештачки настоје да изнесу на светлост и да их обликују тако да се представе као нова и недопустива збивања, која изазивају крајње негодовање и згражавање, после чега ће наша Црква већ одавати утисак као и да није Црква, мада се, у суштини, ништа засада није изменило на горе, него штавише у многоне и на боље. Ти људи свесно постављају пред јерархе захтев који ови никако не могу да испуне.

Па и ко може да се реши на то да прекида евхаристијско општење са Црквама – Грчком, Јерусалимском, Руском, Српском, и са Атоном?

Дакле, овде се очигледно изабира пут који ће неминовно довести до раздељења. Прекинувши црквено општење са нашом Црквом, јасно је да ће они ускоро прећи у јурисдикцију било које „цркве” која је већ у расколу с нама. Да бисмо ово схватили није потребно духовно расуђивање. А ти људи говоре: „ми не желимо раскол”? Је ли могуће да се они тако слепо држе само пуког правила, да не виде ништа около ни даље од сутрашњег дана?

У почетку смо у нашим јавним иступањима против екуменизма били истомисљеници, али сада су се наши путеви разишли и ми смо се нашли на сасвим различитим позицијама. Наш циљ је био да предупредимо, задржимо, осујетимо и успоримо кораке јерарха који воде ка пропасти и да их позовемо да одустану од погубне екуменистичке делатности.

Циљ оних који су се удаљили од нас и скренули на други пут показао се као крајњи: доказати људима да су сви јерарси аутокефалних Цркава (без изузетка) већ у понору и да више нема смисла да са њима имају било какве односе.

Наш циљ је био да очистимо студенац у нашем дворишту, у који је стало да пада камење, док је циљ „крајњих ревнитеља” – да затрпају студенац гомилама смећа и оду да траже воду у туђем дворишту.

Један савремени црквени аутор упоређује данашње спољашње стање наше војинствујуће Цркве са стањем тешког болесника, веома старог човека коме су као резултат тешких повреда биле сломљене неке кости и озлеђени органи тела. Све ове ране су зарастале а кости срастале, али без одговарајућег и умешног надзора – срашћивање је текло неправилно, и мада је човек жив и делатан, ипак са болом и муком влада својим телом. Ако се одједном појави млади, невоспитани „лекар“, који реши да тог човека треба хитно излечити и да је за то потребно поломити све неправилно срасле кости и стегнути их правилно, онда ће такво „лечење“ пре убити или крајње осакатити паћеника.

Исти је смисао у речима светитеља Игњатија (Брјанчанинова) о томе да „стара здања треба поправљати са великом пажњом и познавањем ствари, иначе рестаурација може да се претвори у потпуно разрушење“. Наши „ревносни борци“, поставши ратоборно расположени да коренито поправе ствар, решили су да захтевају најглобалније решење проблема, то јест преправљање здања почев од самог темеља. Разуме се да ће такав приступ срушити и то напукло здање, које још стоји и многе још заклања од кише и непогоде. Разваливши здање, претворивши га у гомилу рушевина, они ће можда и учинити видивим кров и зидове, али у ствари њиховом кривицом многи ће остати под отвореним небом и за то ће морати да одговарају!

Имајмо на уму и то да ниједан раскол није настајао, а да обе стране нису биле уверене у своју исправност и „каноничност“. Уосталом, за то супротстављање, за саблазан верујућих, за то негововање, несумњиво су криви у великој мери и екуменствујући пастири Цркве, нарушитељи светоотачких правила.

О овој сабласти јасно је предсказивано у нашој брошури „Пасха без Крста“ и оно што се догађа само очигледно потврђује и овај, још један од грехова екуменизма. Често због грехова родитеља Господ допушта да сами синови устају на очеве своје и да постају бич смирења за њих.

Али оно што је најмучније у том најстрашнијем наказану на земљи то је да често сама та деца гину на очиглед својих очева које гоне. И ко може поднети ову двоструку муку?

Давид је викао дозивајући убијеног сина: „Сине мој Авесаломе, што ја нисам умро уместо тебе, ја уместо тебе, Авесаломе сине мој, сине мој, сине мој Авесаломе...”

Зато је, управо у доба највеће кризе Цркве и православне самосвести, потребно највише чувати трезвеност. Да опет чујемо архимандрита Лазара (исто, стр. 302–305):

„Тешко је сагрешио цар Давид Псалмопојац, сагрешио прељубом и убиством, али, разобличен од пророка, искрено се покајао и било му је опроштено. Ипак, није избегао тешку епитимију (казну) за свој грех.

На њега је устао његов рођени син Авесалом и намерио да отме престо од свога оца а њега самог да убије. Привукао је на своју страну многе Давидове људе и умало га није следио сав Израиљ. У великој пометњи и жалости Давид је умицао потери, али се смиравао и увиђао да је гнев Божји заслужен.

Но у одлучујућој бици побуњени син је погинуо. Заплео се својим дугим бујним увојцима међ гране дрвећа у шуми и Давидови војници су га убили.

Цар није желео смрт своје сину и заповедио је војницима пред бој: 'Сачувајте ми сина мога', и са великом тугом примио је вест о погибији сина, плакао и дозивао: 'Авесаломе, сине мој, сине мој, сине мој Авесаломе...' (2 Цар. 16–18).

У последње време, чим се заподене разговор на тему Цркве, све чешће и чешће у штампи и усмено међу верујућима чују се одломци и читава правила из Номоканона, књиге Правила, из светоотачких законских прописа и поука о строгости чувања вере Православне.

Да, у духовном смислу ниједно доба није се одликовало таквим безакоњем према светим канонима и древним установама, које су Самим Духом Светим преко Светих постављени ради ограђивања наше Цркве. И настало је толико нарушавања – и појединачних, и заједничких, – да је чак и Номоканон постао за нас као нека „опасна“ књига, као што је за тешко болесног – медицински приручних о болестима: ма коју страницу да отвори, све као да је о његовој болести и као да све обећава њен најнеповољнији исход. Тако да чак и многи наши сасвим благоразумни пастири често саветују својих духовним чедима да не читају ово законоправило – да се не би случајно саблазнили.

Постаје све теже повезати правила и установе светих канона са неправилношћу и неканоничношћу нашег живота. Ако данас зажелимо да се држимо ових закона сасвим строго, онда ћемо морати многе свештенослужитеље да рашчинимо, већини световњака да одредимо епитимију и да им не дозволимо да се причешћују

на много година, да многима забранимо да улазе у храм даље од притвора, па и да, уопште, на већини храмова намакнемо велике катанце и да се разиђемо свако на своју страну. Ово ако ћемо отворено и до краја (ако ћемо руку на срце).

А ако нећемо до краја – где је онда мера? Можда је крајност и овде, можемо одмахнути руком и на најважније одредбе, правдајући се: 'Па, друго је сада време'?! Разуме се да постоји опасност скретања и улево и удесно.

Неопходно је изабрати средњи, 'царски' пут, пут тесан и тешко проходаан, боље рећи трновиту стазу између две стрмени. Али како?

Некада су наши древни оци водили душеспасоносна беседа и поставили себи питање: која је врлина изнад свих? Стали су да проглашавају – сваки оно што је више ценио у свом подвижничком искуству: један је прогласио пост и уздржљивост, други – молитву, трећи – ћутање, плач, покајање, трећи милостињу и тако даље.

Но Антоније Велики је назвао главним духовно расуђивање, без кога сви остали подвизи не само да неће донети користи, него ће и неисцељиво повредити. Све оно најбоље и најправилније без духовног расуђивања претвара се у најподмуклије зло и трује душу више од сваког тешког греха.

Али шта је то 'духовна расудност'? Називају је још 'разум Христов' или 'око ума', а Серафим Роуз је веома успело назива 'православљем срца'. Може се рећи да је то ново, као неко 'шесто чуло', 'духовно виђење' којим човек види духовну страну ствари, „корене” ствари и догађаја који се протежу у духовни свет – изван граница уобичајених разумских појмова.

Ово 'чуло' бива усађено у душу хришћанина приликом Свете Тајне Миропомазања, а раскрива се и просветљује по мери његовог личног духовног подвига и раста. Страсти, немолитвен живот, расејаност, гнев, блуд, завист, лењост и много шта друго – помућују и помрачују ово духовно 'око', суштинска страна збивања нам измиче, и ми почињемо да видимо само покривало онога што се догађа, само маску, која често скрива истински, главни садржај. Тада видимо само силуете предмета, као при заласку сунца.

Управо о овоме говори Апостол: 'Сунце да не зађе у гњеву вашем'. Сунце је наше духовно виђење: смркава се и ноћ смењује дан. Када се гневимо престајемо да правилно опажамо и распознајемо оно што се дешава. Не треба мешати 'духовну расудност' са 'душевном разумношћу (рационалношћу)'.

Човек који није развио ову способност ('духовну расудност') или ју је изгубио (што се може догодити врло брзо и неприметно), најчешће се потпуно предаје логичкој разумности (рационалности). Његове речи и мисли изграђују их у складном поретку, на све начине и у сваком погледу се поравнавају и дотерују, задобијајући изглед разговетних, али пресувих формула. У том случају логичком, законитом правилношћу речи и мисли стара се да надокнади оно што души недостаје, – правду Божју.

Што смо више подложни ветру страсти и изливима емоција, што се више заносимо површним расположењима и струјањима душевне атмосфере око нас, што слабије умемо да учврстимо котву душе своје – пажњу у дубинама срца, у области Духа, – тим више бивамо ношени и скрећемо с пута, бивамо одвођени од тог средњег, трновитог и тесног пута и бацани на стрме падине и сваљивани у правцу опасне провалије. Веома је много људи који због свог страстног, наглог и грозничавог карактера уопште нису способни да се самостално држе овог средњег пута, и никако не налазе ону меру 'ни надесно, ни налево'.

Ако размотримо сва спорна питања која су одувек настајала у црквеним круговима, онда ћемо доћи до закључка да је истина свагда била тако танано опредељена у тој 'непостојаној' средини, да је било неопходно духовно 'чуло' које није подлегало готово никаквој логици и разумности и које је истовремено умело да задржава појмове и ставове који се логички узајамно искључују. И баш зато јеретици ни у једном догмату више нису могли да до краја схвате да је за 'разумевање' био неопходан духовни разум, а не пука рационалност, а ето управо њега јеретици више нису ни могли да имају.

Често се може наићи на најтачније логичке склопове мисли, нарочито у наше 'умно' време, у питањима црквеним и духовним, као да су то аритметички рачуни – али само онај ко је окусио 'миомирис Православља', распознаје у њима суво и пуко слово закона без живота. Колико често сам у току свог десетогодишњег настојатељства Бетанским манастиром морао да се срећем са људима 'саблажњеним', то јест са онима који нису могли да повежу неслагања светих канона, правила Номоканона са неким догађајима у животу Цркве.

Како су исцрпно и подробно ти људи излагали правило за правилом, слово за словом – из Светих Отаца, из учења црквеног – али уз сву тачност аргумената испадало је да у Цркви нешто није у реду и да истину треба тражити још негде, док је Хлеб Живота

као увек био у црквеним храмовима и никуда није требало одлазити у потрагу за њим. Али како је било тешко тим људима да поврате мир који су изгубили!

Недостајало им је управо нешто друго – да одустану од тражења правде умом и само да поверују – не знам како, ето тако просто – 'безумно': има Бога у Цркви нашој, има светиња, упркос свим правдама и неправдама човечијим – има!

Духовно виђење, за разлику од душевног разумевања и знања, види и у дубину, и у ширину, и у прошлост и у будућност, једноставно види – необјашњиво, недоказиво, мимо логике, без анализе и испитивања. Бог открива ово знање – у духу човека, у срцу. А душевно разумевање уз сву своју 'уметничку вредност', 'оштроумност', 'красноречивост' – ослања се на упоређивање, уподобљавање и доказивање једних, других, трећих закона, правила речи и мишљења. Међутим, и поред све те складне архитектуре појмова оно не уме да позна најважније: вољу Божју.

Учење Светих Отаца је свето, али да би се сасвим правилно применило, потребна је још не мања светост, то јест духовност! Правила и канони, беседе и установе Светих Отаца за човека који није задобио дух расуђивања јесу 'мач двосекли'.

Он сече овим мачем 'нарушитеље' до крви, али кад замахне наноси ране и себи самоме. Ах, колико се људи баш на наше очи заплело својим 'бујним дугим увојцима' (то јест својим правилним, складно повезаним и прочешљаним мислима) међу гране овог прекрасног дрвећа и остало да виси између неба и земље и колико је било прободено стрелама својих непријатеља – као несрећни Авесалом."

Отац Серафим (Роуз) о „ревнијшељима не њо разуму”

Отац Серафим Роуз се подвизавао у Руској Заграничној Цркви која је, у његово време, строго ревновала против екуменизма и модернизма, чувајући се, међутим, од проглашавања помесних Цркава Православних за безблагодатне пустиње. Али, у оквиру Руске Заграничне Цркве појавили су се „суперзилоти” чија се сва брига састојала у што већем стремљењу канонској „чистоти” и тражењу за што веће ограђивање од других.

Отац Серафим је учио да се у текстовима ових „суперзилота” крије „хладна и срачуната тежња ка самопотврђивању”, маскирана

смирењем и побожношћу. То је, по њему, „дивљење” сопственој духовности у огледалу.

Стављао је до знања онима с којима је долазио у додир да „многи новообраћени теже правилности као што се одојче везује за дојку. По мом мишљењу, далеко им је корисније за спасење душе да бар мало одступе од „типиконства” и повећају смирење/.../ Свим тим „мудрацима” недостаје главно у православном животу, на шта су указивали Свети Оци – СТРАДАЊЕ. Нова „мудрост” је рођена у празном умовању, у јаловим и бесмисленим споровима. Истински дубока је одстрадана мудрост /.../”

Ево како отац Дамаскин (Кристенсен) описује деловање „супер-зилота” и њихова мишљења („Светлост са Запада”, Београд, 2004. стр. 187–190):

„Између осталог, водећи нови ’мудраци’ су пре ступања у Руску Заграничну Цркву припадали управо једној од ’нових’ Цркава, новокалендарској грчкој архиепископији и она им је забранила свештенослужење. Руска Црква их је прихватила из љубави, сматрајући да је казна незаслужена. Штитили су их и о. Серафим и о. Герман. Али сами ти одлучени оци измислили су следеће: наводно Грчка Црква не носи Божију благодат, те зато и нема право да их лиши чина. Штавише, они су измислили како је Грчка епископија изгубила благодат Божију управо у време између њиховог рукоположења и лишавања чина! Из њихове логике је произишало да, ако се призна благодатност Грчке Цркве, треба признати и исправност њиховог кажњавања, односно доживотне забране свештенослужења. Њихова хладна ’правилна’ логика није допуштала опроштај или неки други излаз.

На несрећу, брат једнога од њих је још увек настављао да служи у Грчкој архиепископији. Дошавши једном у Платину, тај је ’правилни изрод’ гордо изјавио о. Герману: ’Наравно, ја се не молим за брата!’ Говорило се о помињању православних за време Литургије. Запањени о. Герман је одмах пошао о. Серафиму:

– Замисли! Он тако нешто говори о рођеном брату, а обојицу их је рукоположио један исти епископ!

О. Серафим је само пренеражено погледао сабрата а затим рекао са удахом:

– Шта се ту може, он је и у томе ’правилан’.

Мајка о. Германа је, слушајући овакве приче о ’крајње правилним’, једном рекла: ’Можда су они и православни, али да ли су хришћани?’

Када се у „Православној речи” појавио позив да се пружи помоћ гладнима у Уганди (стање је било тамо страшно: није било довољно одеће, а да се и не говори о духовној литератури и иконама) један од ’типиконаца’ је упитао оце у писму да ли је умесно сматрати браћом православне Африканце јер ето они су прихватили нови календар, припадају новој ’безблагодатној’ Цркви и да ли таквима треба помагати. ’Боље је да колико могу помогнем достојној православној породици или организацији’ – писао је он.

- Но, како се борити против те равнодушности и охолости? – узвикнуо је о. Серафим прочитавши писмо.

- Чак и јеретику који на самртном одру моли помоћ немамо право да му је ускратимо! – рекао је о. Герман.

Гледиште ’ревнитеља типика’ о благодати, тачније, о безблагодатности, донела је много брига Руској Заграничној Цркви. Вође те скупине приказивале су ствар тако (нарочито осетљивим новообраћенима) као да су јерарси Руске Заграничне Цркве ову сматрали једином истинском православном Црквом у свету, а да су остале Цркве ’безблагодатне’. О. Серафим је приметио тим поводом: ’Наши јерарси никако не желе да унесу јасноту у то питање, да одвоје црно од белог. Убеђен сам: наши епископи – сви до једнога! – и не помишљају да називају те Цркве ’безблагодатним’. Напротив, признају им благодат Божију, у сваком случају је не одричу’. Многи од тих јерарха иступали су против екуменизма, сергијанства и томе сличног али нису прекинули односе ни с једном Црквом, осим Московске патријаршије. Али чак ни њу нису називали ’безблагодатном’.

У Грчкој су представници зилотизма одлучили да успоставе ’политичке’ односе између Руске Заграничне Цркве и најрадикалније скупине ревнитеља ’старог календара’ – ’матејеваца’ који су анатемисали не само Цркве које су прешле на нови календар, него и сваку ону која с њима сарађује. Али они који су отпочели интригу сами су и пострадали од ње: ’матејевци’ су схватили да Руска Загранична Црква уопште није таква каквом се приказује и почели су да је сматрају претерано ’либералном’./.../

’Њихова ’непоколебљивост’ у црквеној политици избија у први план, а духовност остаје у другом. Чим почнем, на пример, да размишљам о томе како и на који начин да што ’правилније’ данас изражавам ревност у вери – и мира у души као да нисам никад ни имао. Иза једног питања следи друго: с којим Црквама треба

прекинути, како ће се према томе понети људи, шта ће рећи Грчка Црква (и то, која од њих?), какво је мишљење митрополита? Више ми неће остати ни времена, ни жеље да црпим надахнуће у пустињи, у књигама Светих Отаца, у чудесном животу угодника прошлости и садашњости, животу у вишњем свету. Наравно, у данашње време се не могу игнорисати поменута питања, али заиста се не сме заборављати оно главно’.

У то време се о. Герман бојао да ’крајње правилни’ не преовладају и не почну да задају тон међу Американцима обраћеним у Православље. О. Серафим, међутим, није делио те бојазни иако је њега самог погодио радикализам који је завео доста људи. Наводио је брату речи Абрахама Линколна: ’Неке можете варати извесно време, друге можете варати све време, али не можете све људе варати све време’.

По томе како су се развијали догађаји о. Серафим је прорекао: временом ће ’крајње правилни’ појачати свој утицај и направиће велики раскол, некакав пуч унутар Цркве, али он неће бити крунисан успехом и побуњеници ће завршити у малој секти, окоштаој у својим учењима и никаквог утицаја више неће имати. ’Све ће се завршити као кошмарни сан – писао је он Алексеју – а дотле ћемо доста пострадали. Изгледа да су нас заиста издали. Дуго година смо веровали да су ти људи једномислени и једнодушни и да се пожртвовано труде на њиви мисионарства у Америци. На делу пак за све те године они су само уздизали себе, заваравачући поверење простодушних руских епископа, свештеника и мирјана... Бојим се да су и наше публикације протеклих година о ’ревности у вери’ могле том чудовишту да нарасте!’

Разочаране су биле, разуме се, обе стране. Вође нове ’партије’, одгајене у многоме трудом платинских отаца, сматрале су да ће се ови сада придружити њиховом покрету и да ће почети да извршавају ’наређења из Бостона’. Велико је било њихово разочарање када су најзад схватили да се оци неће одрећи својих независних погледа. Најпре су партијци мислили да о. Серафим чезне за ’правилношћу’ као и они. Али то је била заблуда – о. Серафим је чезнуо за Истином, а то је нешто сасвим друго. Он је писао:

„Они су изградили себи каријеру у Цркви на непоузданом, иако споља лепом темељу: на претпоставци како је главна опасност за Цркву у недовољној строгости. Али не, истинска опасност је скривена дубље – то је губитак укуса Православља, чему они и сами

доприносе упркос свој својој строгости... Она нас неће спасти ако не осећамо 'додиром' и 'мирисом' Православље”.

Током каснијих година о. Серафим је уложио много снаге и утрошио огромно време објашњавајући 'типиконство', поново позирајући повратку православној свести, коју су нам даровали Свети Оци. О. Серафим је ово последње стављао насупрот свим врстама богословља неотрадиционалиста. Требало је не само писати чланке, већ и брижљиво промишљати одговоре онима који су се обраћали с питањима о 'новом таласу' у Цркви.

Касније је о. Герман признао да је то вероватно било обично траћење времена. По речима самог о. Серафима, обраћали су му се 'студенти који се играју Православља' који су просто хтели да се издвоје у својој средини. Способних да дубоко и озбиљно мисле, попут о. Серафима, није било. Њих уопште нису занимале речи о. Серафима, тим више уколико су се разилазиле с 'партијском линијом'. Изгледа као да је требало да срећније распореди своје време, душевне и умне снаге.

Али да ли је његов труд био узалудан? Како смо се већ уверили, 'бацил правилности' (у различитим, далеко истанчанијим облицима од описаних) претио је многима – то је доиста велико искушење за православне последњих времена када 'охладни љубав људска'. Јер 'правилност' улази у сам појам Православља, односно, праве, исправне вере. Кључно питање савремености, које је стајало пред о. Серафимом било је следеће: „Како остати правилан (православан) верник и не упасти у занос због сопствене праведности?”

Одговоривши на ово питање о. Серафим је веома помогао својим савременицима да се са опасне и стрме ивице врате на пут Православља. Он сам се лицем у лице суочио с 'правилним екстремизмом'. Да тога није било његови чланци би доиста били од мале користи: прича о сопственом искуству помогла је другима да избегну исте грешке. Сада пак његово обраћање савременицима звучи као отржењавајуће упозорење од скретања лево или десно на лицицу модернизма, од слепог придржавања слова закона, од чисто спољашњег 'традиционализма' лишеног суштине – љубави! 'Испод сваке обланде се може скривати кривотворина' – писао је он.

Не треба умањивати ни значај те борбе за раст његове сопствене душе. Јер и он је почео као 'ревнитељ Православља' и било је неопходно да проникне у суштину те ревности, да прође вишегодишњи пут страдања да би добио правилан одговор, да би збацио

окове хладног, спекулативног поимања хришћанства, приступачног само 'изабранима', не изневеравајући, међутим, одбрану истинског Православља. Као резултат тога, уверићемо се, он ће постићи редак спој својстава: неуморног борца за истину и осетљивог, доброг православног срца. Управо се по одсуству тих особина носиоци умртвљавајућег 'зилотизма' разликују од истинских носилаца живе традиције, таквих као што су јеромонах Серафим и архиепископ Јован."

Лична белешка

Већ сам чуо, од једнога човека из Цркве, да се неки „квазизилоти“ куну у мене. Ја бих и сада (и стално) молио: „Не куните се у мене!“ Како каже Св. Писмо: „Прођите се човека коме је душа у носу. Јер шта вреди?“ И проклиње сваког ко се узда у човека.

Уз то, заиста нисам неко ко жели свађе и поделе. У предговору за књигу „Обнова или обмана?/Литургијска реформа и криза римокаатолицизма“ (Лео, Горњи Милановац, 2007.), писао сам:

„У новије време, питања богослужења у нас су понегде изазивала оштре речи и разговори тим поводом претварају се у сукобе. А у Цркви Божјој, коју је основао Бог који је Љубав, то би требало избећи, јер нас даља заоштравања често воде у невиделицу: не видимо једни друге и не волимо једни друге, па нестаје свака могућност споразумевања. Бакон Андреј Курајев нас због тога упозорава: 'Религиозни човек ризикује да се сурва у бољшевизам. Бољшевизам је био осуђен на терор. Најгоре у његовој пракси било је последица најузвишенијег у његовој проповеди. Превисоко се налазио постављени циљ – срећа читавог човечанства у сва будућа времена. Тај циљ је – апсолутан у свести онога ко му служи. Али, апсолут је зато апсолут што је ни са чим неупоредив. У сјају апсолута губе се све 'ситнице' 'великог пута'. Сва средства су премала за тако велики циљ – и зато ниједно средство није једнозначно лоше. Цар Николај II је могао да се пита: вреди ли ради очувања своје власти или власти династије да пролива крв на стотине људи? А Лењину је било смешно да о тим питањима и размишља: у поређењу с бескрајном срећом милиона који су скочили 'из царства нужности у царство слободе' шта значи животи неколицине хиљада, који су сломили

шије у том космичко-историјском скоку? Наш циљ – оправдава наша средства’.

Курајев каже да овакав став искушава и људе Цркве: добро Цркве је апсолут ради кога се нешто може прећутати, неком подметнути нога, осудити неког. Противотров томе је Еванђеље, молитва Ономе Који се за нас распео, свакодневни покајни труд. Али, све се ово лако заборави у старању око неопходних, још неопходнијих, најнеопходнијих послова.

Курајев наводи речи Василија Розанова, ’јуродивог руске философије’, које потврђују претходно речено: ’Како је хришћанство, тако добронамерно према човеку, ипак дошло до инквизиције? Јер прелом са ’да’ на ’не’, прелом у убеђењима, у вери, идеалима, нигде не налазимо! Ствар је у томе што раскида нема! Не може се рећи да су 1000 година ’мазили по глави’, а онда ’почели да спаљују’. Ничег сличног! Никаквог прелома, реформације, буре: тихи дашак. Дашак, дашак, милује косу, слатко, јестиво, опет дашак, несрећа, опет слатко, још слађе, дашак, дашак, чуо се нечији вапај, али све је замрло, дашак, дашак, однекуд испадеше ексери, испадеше игле, некога су на смрт измучили, дашак, дашак, да ли је добро, да ли је лоше, све се меша, све је несхватљиво, дашак, дашак. Инквизиција је ушла у Цркву на ’диференцијале’... Нико је није ни приметио! Када су оних 5–6 кардинала, који су наредили да се ’спали’, стварно некога ’спалили’, ником ни на памет није пало да одлучно пита: „Јесу ли они пали у јерес? Да ли да се од њих одвојимо?”

Не дао Бог да се нађемо у ситуацији да се полемике браће у Христу претворе у тешке сукобе и вербалне ломаче за спаљивање инакомислећих. Да не буде са нама оно што је рекао Свети Григорије Богослов: „Повод ваших спорова је Тројица, а истински узрок је невероватна мржња”. Јер, то ће угрозити само језгро наше црквености. У свом тумачењу првосвештеничке молитве Христове „да сви једно буду” (Јн. 17, 21). Свети Јован Златоусти вели: „Спаситељ то често понавља да би показао да црквени мир може да привуче више него чудеса”. Јер, због наше неслоге могу незнабошци да похуле на име Божје (Рим. 2, 24). Сви се морамо потрудити да се на нама не испуне речи Светог Василија Великог:

„Неки су измислили заштиту Православља као оружје у узајамном сукобу. Скривајући своје лично непријатељство, они се праве да ратују за побожност”.

Тога не треба да буде.

Можемо се разликовати у мишљењима, али Христос нам је један, и Његови смо ученици по Љубави која је Истина.

Труд потписника ових редова био је усмерен том мишљу, и на дом да нас Бог мира неће оставити без Свог свемоћног покрова. Нека се и ова књига, убога лепта једног човека коме је на срцу слава и добро светосавске Цркве, тако схвати.”

У полемикама око Св. Литургија нашао сам се не по својој вољи. И о томе сам писао, у уводу за књигу „Писма о литургијској обнови”:

„Да ми је неко пре деветнаест година када сам, по повратку из војске, постао Србин православне вере (до тада сам био, иако у детињству крштен, Србин паганског начина живота), рекао да ћу се једног дана бавити тзв. 'литургијским питањима', запрепашћено бих га погледао и, сигуран у себе, рекао: 'Никад!' За мене је Света Литургија била чудо над чудима, које се не може разумом сагледати и чије тумачење треба препустити најпобожнијима. Дивео сам се сваком тумачењу Литургије које је долазило од оних којима је ова служба била светлост и радост неизрецива; подједнако су ми били драги и Гогољ и Шмеман, и епископ макариопољски Николај и Григорије Светогорац, који је, фрагментарно, објављиван у 'Православном мисионару'. Наравно, читао сам и наше опитне и учене богослове. Мој најдражи мистагог био је блаженопочивши владика будимски Данило, док сам на службу Божју углавном ишао у храм Св. Александра Невског у Београду, где су, у страху Божјем и окружени младима жељним Христа, служили, између осталих, отац Љуба и отац Вајо. Ишао сам и у србске манастире – од Ћелија, у којима ми је стари отац Симеон, док поје Литургију, личио на авву Јустина, до овчарско-кабларских манастира, верних богослужбеном предању Светог Николаја Жичког. Бивао сам у Русији, Грчкој, на Светој Гори, у Бугарској – и свуда ми се срце радовало на служби Божјој, и свуда сам се дивео благодатној једнообразности православног литургијског заједништва које је, истовремено, подразумевало и многоликошћ молитвених обичаја (рецимо, побожни Румуни

из Молдавије клече на већем делу Литургије, Руси праве мала метаније у одређеним тренуцима, итд.) Нисам ни знао да постоји некакав покрет за 'литургијски препород.' Мислио сам: препорађамо се Литургијом и – то је то! А онда, за мене изненада, то је већ била тема разговора, па чак и оштрих полемика, широм Србске Цркве. Постало ми је неопходно и као вернику, и као вероучитељу (сад већ бившем), да разјасним себи извесна питања јер сам слушао тврдње да олтар за време целе Литургије треба да буде отворен, да свештеник треба да јерејске молитве, намењене тихом читању, чита да их цела црква чује, да је иконостас препрека сагледавању смисла богослужења, итд. Све ми је то изгледало необично, поготову тврдња да треба да служимо као у 'раној Цркви'. Зар је могуће да наши стари нису знали како се обавља служба Божја, и зар је могуће сада, после петнаест векова, враћати се, на основу често непоузданих научних истраживања, на, тобож сасвим доказану, ранохришћанску богослужбену праксу? Овакав какав јесам (Вааламова магарица која проговара чешће но што би требало, и то на разне теме), почео сам да се занимам за историју Литургије. За то време, полемика се у Цркви захуктала, литургијска питања постављена су и на Архијерејском Сабору, дошло је и до појединих отворених сукоба, а ја сам, како сам знао и умео, желео да допринесем дијалогу, приређујући и пишући књиге на ту тему. Пошто су многи од позваних ћутали, камен је проговорио (Лука 19, 40), и, после извесног времена, што посредно, што непосредно, од извесних је зачуо: 'Ти си се родио сав у гресима, па зар ти нас да учиш?' (Јов. 9, 34). Али, то није тема ове књиге, нити је суштина овог предговора. Ипак, због читаоца који ће се питати откуд 'Саул међу пророцима' (I Сам. 10, 11), то јест православни публициста међу литургичарима, дужан сам да кажем неколико речи.

Пре свега, у доба кад се литургијско питање тако озбиљно и оштро поставља у Светосавској Цркви, потребно нам је што више одговарајућих књига и расправа о темама које су покренуте. Пошто сам, откад пишем, себе сматрао за приређивача туђих мисли, то јест читаоца са ставом, решио сам да народу Божјем понудим оно што му може бити од користи у разабирању у једној од најсложенијих области црквеног живота и богословља. Дакле, читао сам,

сабирао туђе благо, препричавао, задржавајући, наравно, право на сопствени поглед, право на врсту осветљења којим обасјавам изнете чињенице. Како рече један мој пријатељ, радио сам то, крајње неоригиналном, али мени сасвим одговарајућом 'сору – paste' методом, што се види и из ове књиге, где је 'моје' само везивно ткиво између ставова других, умнијих и ученијих од мене, а које сам желео да представим србском православном читаоцу."

На крају, у предговору за књигу „Светосавље и литургијска реформа", истакао сам:

„Шта год ко о овој теми мислио, ситуација у Србској Цркви је веома опасна и заиста личи на 'цогинг по минском пољу', како се зове мој оглед о модернизму. Питање богослужбене реформе напустило је кабинете Комисије за проучавање литургијских питања коју је СА Сабор Србске Цркве основао, налажући (2006, 2007. и 2008. године) да се, док ова Комисија не оконча рад и док Сабор не усвоји њене резултате, има служити 'ПО УСТАЉЕНОМ ВЕКОВНОМ ПОРЕТКУ' наше Цркве. Ово питање се – зато што се понегде саборска одлука самосвојно (и самовољно), као позив на враћање 'ранохришћанској пракси' – излило међу обичне вернике, који су почели да се сукобљавају, како између себе, тако и са вишим и нижим клиром. Подела на 'старинце' и 'новотарце' одјекнула је, и то опасно, у световним медијима, на Интернету, свуда... Било је и инцидентата у храмовима, а у неким епархијама Цркве Св. Саве полиција штити извесна богослужења.

Зашто је све то МНОГО опасно? У свом огледу 'Русија на трагу контрареформације' ('Протестантима о Православљу', стр. 224–226), Ђакон Андреј Курајев изврсно запажа: 'У Русији је број људи који себе сматрају православнима много већи од броја реално православних људи. Уосталом, социолози имају свој критеријум за сазнавање броја реално религиозних људи: треба поставити питање о утицају религиозних убеђења на човеков свакодневни живот. Утиче ли вера на његова дела? У католичким земљама број парохијана се израчунава по броју причасника на Велики Четвртак (дан спомена Тајне Вечере, то јест првог Причешћа). У протестантским земљама- социолози питају – чита ли човек код куће Еванђеље или слуша Библију само на недељним сабрањима/.../ Тако да ис-

пада како је број Француза који се исповедају, број Финаца који читају Еванђеље код куће, број совјетских грађана спремних да изјаве да су религиозни у доба државног атеизма – врло сличан. То су цифре које се колебају од 10 до 17%. Изгледа да то и јесте број оних који су способни за лични религиозни живот, за лични религиозни избор и за лично религиозно стваралаштво. То су они што су добили 'десет таланата'. То су људи религиозно обдаренији од других – од самог почетка. Можда су њихови суграђани обдаренији у другим областима (музици, науци, љубави)... али талант вере је особито присутан код тих 15%.

Осталих 85% су у религиозној сфери спремни да их воде. Кажу им: 'Ви сте атеисти', и они се слажу: 'Да, у ствари. То су попови нарочито скривали од нас да смо настали од мајмуна'. Затим им кажу: 'Зар сте заборавили веру својих отаца? Ми смо православци!' – и они се опет сложе: 'Како смо могли да слушамо бајке тих комуниста и постанемо бескореновићи!' Кад им кажу: 'Шта вам је! Хришћанство је туђинска вера, њу су Чивути измислили да униште нашу исконску аријевску ведску веру, да би приморали нас, Словене, да се, уместо Перуна, клањамо њиховом Христу!' – маса се опет послушно узбуди: 'До када ће од нас више красти нашу рођену екстра-сензорику и магију?'

Судбина народа у религиозној сфери зависи од избора који ће учинити тих 10–15% религиозно самосталних грађана/.../ Ако заатак (непријатеља једног народа, В. Д.) има чисто негативан карактер, то јест РАСКОЛ У НАРОДУ, довољно је тих 15% разбити на 20 пута по 0,5% – и народни организам биће обезглављен”.

Тако упозорава Курајев.

Ми као да заборављамо да Срби НИКАД нису имали религиозни раскол у Цркви. Сукоб краља Милана с митрополитом Михаилом и протеривање Михаилово из Србије – сукоб је политички, а не мистички; раскол у Америци шездесетих година 20. века, због рашчињења владике Дионисија, изазвала је Титова власт, због Дионисијевог антикомунизма. Дедејићевци у Црној Гори су секта идолопоклоника нације који су створили Тито и Ђилас. Али, ово што се сад дешава међу Србима кад је богослужбена реформа у питању – то је нешто друго, новије, опасније...

Ми смо већ имали проблем „старокалендараца”, људи који су пришли старокалендарским групама Грчке. Потписник ових редова је, још 2000. године, на тај проблем указао у свом зборнику „Црква и време / Остаром и новом календару”. Тврдило се тада, од стране неких, да је то маргинална група, и да их скоро уопште нема. Каснији догађаји су потврдили да није тако, и да њихов утицај расте, као и број следбеника, мирјана и монаха. Старокалендарци су од Србске Цркве отишли како због своје духовне незрелости, тако и због неодмереног екуменистичког понашања појединаца у СПЦ. С њима се, иако су се оделили тек недавно, не води никакав братски дијалог о повратку Мајци Цркви, док се „екуменски дијалог” с папистима и протестантима наставља. И то све у шеснаест!

Али, старокалендарска узбуна је ипак локализована. Људи су се угледали на Светог Јустина Ћелијског који се против екуменизма борио, не напуштајући Светосавску Цркву Христову.

Но, шта ће бити сада?

Куда воде данашње поделе око служења Свете Литургије, о чијим реформама још нема насушно потребног дијалога?

Ја то не знам. Знам само да су сукоби отпочели међу оних 15% религиозно обдарених. И знам да крвари срце сваког родољуба, који зна да је Црква последња тврђава србског народа, коју наши непријатељи још нису освојили, без обзира на разне Соње, Наташе, Биљане, Веране, или лумене попут Мирка Ћорђевића.

По ко зна који пут се испоставља да смо, овако несложни (али више не само политички, него на ивици да несложни будемо и мистички), сами себи највећи непријатељи.”

Да не заборавимо истину

Па ипак, после свега, не смемо заборавити Истину. А истина је следећа: СА Сабор је, од 1968. до 2008. године донео најмање СЕ-ДАМ одлука о начину служења Св. Литургије. Народ сабран, са благословом епископа банатског Никанора, у манастиру Војовици, у дане Св. Николаја Жичког (2.-3. 5.2009.године) упутио је писмо СА Сабору СПЦ, исповедајући своју верност његовим одлукама и спремност да га следи. Ево тог писма:

ОБРАЋАЊЕ СА САБОРУ СП ЦРКВЕ И СРПСКОЈ ПРАВОСЛАВНОЈ ЈАВНОСТИ

Ваша Светости,
Ваша Високопреосвештенства,
Ваша Преосвештенства,
Оци наши свештеници и ђакони,
драга браћо и сестре хришћани,

као учесници Свете Литургије и припадници народа Божјег, одани Христу и Цркви Његовој, а послушни СА Сабору Српске Православне Цркве, с болом преклињемо да се стане на пут даљој разградњи светосавског мира и слоге у СПЦ, који су настали на основу непослушности саборским одлукама везаним за богослужење.

Свети Архијерејски Сабор Српске Православне Цркве показао је одлучност у очувању вековног литургијског поретка. Својом одлуком од 23. маја 1986. године (бр. АС бр. 8/зап. 92) наложио је: „Убудуће на подручју Српске Православне Цркве може се служити на црквено-словенском и српском говорном језику. На српском језику може се служити само уз употребу Служебника у издању Светог Архијерејског Синода”. Истог тог датума донета је и следећа одлука (АС бр. 51/ зап. 103): „Умолити преосвећену Г. Г. епархијске архијереје да скрену пажњу подручном им парохијском свештенству да се, у циљу реда и дисциплине у Цркви, у свом узвишеном и одговорном раду држе црквених прописа, и на тај начин, са своје стране, помогну да се сачува вековни поредак у нашој Цркви”. А 21. маја 1991. године СА Сабор СПЦ је подсетио архијереје на своју одлуку из 1968. године (АС бр. 1024/ зап. 592):

„У погледу богослужбене праксе Српске Православне Цркве, држати се одлука Светог Архијерејског Сабора АС бр. 24/ зап. 46 од 16/3. маја 1968. године, која, између осталог, гласи: ... без обзира на праксу у другим православним Црквама... остати при нашој богослужбеној пракси, држећи се традиције и прописа „Архијерејског чиновника”.

СА Сабор СПЦ је, својом одлуком од 6. октобра / 23. септембра 2006 (АСбр. 8, зап. 55) решио следеће: „На основу члана 70. тачка 6. Устава Српске Православне Цркве образовати Комисију за проучавање литургијских питања. У комисију се именују: Његово Висо-

копреосвештенство Митрополит загребачко-љубљански Господин Јован – за председника; и за чланове Његово Преосвештенство Епископ канадски Господин Георгије, Његово Преосвештенство Епископ жички Господин Хризостом, Његово Преосвештенство Епископ бачки Господин Иринеј, Његово Преосвештенство Епископ бихаћко-петровачки Господин Хризостом и Његово Преосвештенство Епископ браничевски господин Игњатије.

Умолити Високопреосвећену и Преосвећену Господу епархијске архијереје да се, у погледу служења Свете Литургије и других богослужења, држе – до даљњег – устаљеног црквеног поретка”.

СА Сабор је, својом одлуком АС бр. 48 / зап. 24 и АС бр. 80 / зап. 166, од 15/2. и 24/11. маја 2007, наложио:

„Ставити у дужност Комисији за проучавање литургијских питања да настави започети рад, и да резултате до којих буде дошла достави Светом архијерејском сабору на коначну одлуку, о чему консултовати праксу и духовна искуства осталих помесних православних цркава, имајући у виду духовно стање нашег народа и спремност свештенства да те промене проведе у живот.

У међувремену, док се не дође до прихватљивих резултата рада Комисије, у свим епархијама Српске православне цркве у погледу служења Свете литургије и других богослужења држати се устаљеног вековног поретка наше Цркве. Истовремено, умолити Преосвећену Господу епархијске архијереје да ову одлуку проведу у својим епархијама, претходно обзнанивши је свештенству и верујућем народу.

Ову одлуку објавити у Саопштењу за јавност о раду мајског заседања Светог архијерејског сабора, и Гласнику, службеном листу Српске православне цркве.”

И у мају 2008. године, СА Сабор СПЦ донео је одлуку истоветног садржаја (АС бр. 762/ зап. 529 од 29/16. Маја 2008.)

Када се има у виду овај низ одлука Светог Архијерејског Сабора Српске Православне Цркве, постаје јасно да су сви сукоби у вези са богослужењима у појединим нашим епархијама (пре свега на линији свештенство – верни народ) последица непослушности највишем телу наше Цркве, чије је прејемство од Апостолског сабора у Јерусалиму непорециво (Д. Ап, глава 15).

Коленопреклоно молимо СА Сабор СПЦ да спроведе своје вишекратне одлуке о богослужењу и уразуми оне који уносе немир у народ Божји, који је, како пише у Посланици Источних патријарха о православној вери из 1848. године, у својој целини чувар Богом предане вере. Одлуке СА Сабора СПЦ су, по Уставу СПЦ, обавезне и извршне, што знамо још од Апостолског Сабора у Јерусалиму (Д. Ап. 15, 28)

Молећи се Господу Исусу, Великом Архијереју, и Небеској Србији за слогу Светосавске Цркве, сами себе, и једни друге, и сав живот свој Христу Богу предајмо.

У манастиру Војловици,
у дане Светог Николаја Српског
2009.”

Све је јасно: без обзира на промене у другим Помесним Црквама, треба се држати наше богослужбене праксе, фиксирани у „Архијерејском чиновнику” (оном из 1968., а не неком новом). За то време, Комисија СА Сабора СПЦ треба да ради и да своје резултате стави на увид Сабору. Све остало је САМОВОЉА која нам задаје јаде и саблажњава многе душе. Но, није довољно бити саблажњен да би се ушло у Царство Божје, како једном рече патријарх Павле.

Не смемо се одрећи онога што знамо да ЈЕСТЕ (а Истина је, етимолошки гледано, оно што јесте, то јест Онај Који јесте, Христос Бог наш).

Понављамо, међутим: Истина се пројављује као Љубав!

Љубимо једни друге да бисмо једнодушно исповедали Свету Тројицу, Бога нашег!

Свети Јован Златосути **БЕСЕДА ПРОТИВ ОЛАОКОГ АНАТЕМИСАЊА**

Ову беседу изговорио Св. Јован Златоустий поводом насѣанка, од Цркве, одвојених заједница у Антиохији, од којих су једну чинили следбеници епископа Мелетија (мелетијанци), другу – они који су за своја епископа признавали Павлина (павлијанци), трећу – аријанци, предвођени епископом Евзојем, и четврту – следбени-

ци неїправославноїа Аїолиналија Лаодикијскоїа. А бугући да су у међусобним їреїпалањима једни на друїе бацали анаїеме, Св. Јован Златїоустїи је, да би їрекраїїо саблални у їомесној Цркви, удрзо їо свом рукоїоложењу за їрезвиїтера 386. їодине, изїово-
рио ову Беседу, чиїи їуни наслов їласи: „О їоме да не їреба їро-
клињаїи (анаїемисаїи) ни живе ни мрїве”. Ова беседа је и да-
нас акїуална, нарочиїо с обзиром на чињеницу да ни наше време
није їошїећено формирања разних „заједница”, које, следећи
свака своје учиїеље, їеолоїе, їа чак и їасїире, и оїредељујући
се за їоједине фраїменїе Предања, їоказују истїу склоност да
фраїменїтарностї своїих „увиди” їроїлашавају за једину целовиїу
истїину и да, онда, са їозиција „оїварања очију друїима”, осуђују
и одбацују као заблуделе и осуде досїїојне све оне коїи не деле њи-
хову „визију” Православља, без обзира да ли се ради о „новоод-
новљенсїву”, „сїарокалендарсїву” или сличним їарацрквеним
крајностїима.

Пре него што вам, беседећи о познању непоїмивога Бога, изго-
ворих многе беседе о томе,² доказивах, како речима Писма тако
и расуђивањем природнога разума, да савршено познање Божан-
ства није могуће чак ни самим невидивим силама, тим силама које
живе невештаственим и блаженим животом, као и да се ми, коїи
свагда живимо у небризи и расејаности, и предати свакој порочно-
сти, (узалуд) трудимо да поїмимо оно што је непознато и невиди-
вим бићима. Ми у тај грех падосмо, јер се, у таквим расуђивањима,
руководисмо схватањима сопственога разума и сујетном славом
пред слушаоцима, и (јер) доброразумношћу не одредисмо границе
своје природе и не следовасмо Божанственоме Писму и Оцима, већ
бејасмо (у то) увучени махнитошћу свога предубећења, као каквом
силовитом реком.

Данас ћу вам, пак, изговорити одговарајућу беседу о проклињању
(анатемисању) и, показавши тежину тога зла које се сматра небит-
ним, тиме затворити необуздана уста (која то чине) и открити вам
грех оних коїи бацају анатему, како се и дешава. Западосмо у тако

2 Св. Јован Златоуст овде мисли на Слова против аномејаца.

бедно стање да, находећи се у крајњој опасности, ми тога више нисмо ни свесни и бивамо савладавани најгнуснијим страстима, тако да се на нама испуњавају пророчке речи: (Од пете до главе нема ништа здраво, него убој и модрице и) *ране њојаве, ни исцеђене, ни завијене, ни уљем заблажене*" (Иса. 1, 6).

Од чега да почнем, (хотећи) да говорим о том злу? Да ли од дате нам заповести Господње или, пак, од ваше неразумне непажње и неосетљивости? А када почнем да говорим о томе, неће ли се (о-мах) наћи и таквих који ће ми се подсмевати и нећу ли се ја, онда, и разлутити? Не подижу ли већ своје гласове против мене зато што намеравам да беседим о таквом, болном и суза достојном, питању? Шта да чиним? Жалостим се и сакрушавам душом и изнутра растрзаван бивам, видећи такву неосетљивост, јер дела наша превазиђоше преступе Јудеја и безбожје незнабожаца. Срећем успут људе, који немају ума наученог Божанственоме Писму и који, штавише, ништа из Писма не знају, и са великим стидом немим, видећи их како махнитају и празнословје, *„а не разумеју ни шѡа ѿворе, ни шѡа ѡврде"* (1. Тим. 1, 7), незналачки се и дрско усуђујући да проповедају искључиво своја (приватна) учења и да проклињу оно што не знају, тако да се и они, који су туђинци вери нашој, подсмевају нама, као људима који се не брину о доброме животу и који се не научише да творе дела добра.

2. Авај, какве ли несреће! Тешко мени! Колико праведника и пророка *жељаху да виде шѡо ми видимо, и не видеше; и да чују шѡо ми чујемо, и не чуше* (уп. Мт. 13,17), а ми све то окрећемо на смицалице! Удубите се у те речи, саветујем вас, да не погинемо! Јер, ако учење што преко Ангела би објављено беше неизмениво, и сваки преступ и непослушност повлачашу за собом праведну казну, зар ћемо је избећи ми који се за спасење не трудимо? Који је, реци ми, циљ Еванђеља благодати? Ради чега се саврши јављење Сина Божијега у телу? Тога ли ради да бисмо ми једни друге кињили и мучили? Заповести Христове, које су у свему од правила закона савршеније, захтевају од нас управо љубав. У закону се каже: „Љуби ближњега свога као себе самога" (3. Мој.19,18), а у Новом Завету се заповеда да се и живот свој положи за ближњега свога. Послушај шта говори Сам Христос: *„Човек неки силажаше из Јерусалима у Јерихон, и за-*

њаде међу раздојнике, и ови ња свукоше и ране му загадоше, ња одо-
 ше, а њеѡа ѡлумрѡва остиавише. Случајно, њак, силажаше оним
 ѡуштем неки свештеник и, видевши ѡа, ѡрође. А ѡако и левиѡ, када
 је дио на оном месѡу, ѡрисиѡуѡивши, ѡоѡлега ѡа и ѡрође. А Самарјан-
 ин неки, ѡуѡуѡуђи, дође до њеѡа, ѡа када ѡа виде сажали му се. И
 ѡрисиѡуѡивши, зави му ране и зали ѡљем и вином; и ѡосадивши ѡа
 на своје кљусе, доведе ѡа у ѡосѡионицу, и ѡосѡара се око њеѡа. И
 суѡтрадан извади два динара ѡе даде ѡосѡионичару, и рече му: По-
 дрини се за њеѡа, а ѡѡѡ више ѡоѡрошиш ја ћу ѡи ѡлаѡиѡи када
 се враѡим. ѡѡѡ мислиш, дакле, који је од оне ѡроѡице дио ближњи
 ономе ѡѡѡ беше заѡао међу раздојнике? А он рече: Онај који му
 милосѡи учини. А Исус му рече: Иди и чини ѡако” (Лк. 10, 30–37).
 О чуда! Господ ни свештеника, ни левита не назва блаженим, већ
 онога који, по учењу (јудејском), би одбачен од Јудеја, то јест Са-
 марјанина, туђинца, који у много чему на Бога хуљаше, управо њега
 јединога Господ назва ближњим, зато што се он показа милостив.
 Тако рече Син Божији. Исто то показа Он и делима Својим, када у
 свет дође и прими смрт не само за пријатеље Своје и оне који Му
 беху блиски, већ и за непријатеље, за мучитеље, за обманитеље, за
 мрзитеље, за оне који Га разапеше, за које Он, још пре него што свет
 би створен, предзнађаше да ће бити такви, и које, предзнајући (их),
 створи, надвисивши (то) предзнање добротом, и за њих Он проли
 крв Своју, и за њих прими смрт. Господ говори: „И хлеб који ћу Ја
 даѡи Тело је Моје, које ћу даѡи за живоѡи свеѡа” (Јн. 6,51). И (Св.
 ап.) Павле говори у посланици: „Јер кад смо се као неѡријѡѡели
 ѡомирили с Боѡом кроз смрѡи Сина Њеѡовоѡа” (Римљ. 5, 10); такође и
 у посланици Јеврејима (Св. ап. Павле) говори да Господ „окуси смрѡи
 за све” (Јевр. 2, 9). Ако Сам Господ тако – поступаше и ако Црква
 следује томе примеру, свакодневно савршавајући молитве за све,
 како се, онда, ти усуђујеш да говориш своје (приватно)? Јер, реци ми,
 шта значи то што ти називаш анатемом? Проникни у ту реч и расу-
 ди о чему говориш: схваташ ли ти уопште силу тога што изговараш?
 У богонадахнутом Писму нађи ћеш да је та реч (проклетства) изго-
 ворена за Јерихон: „А ѡрад да буде ѡроклей Госѡогу” (Ису. 6, 17). А у
 нас, до данас, важи као општи обичај да се каже: тај и тај, учинивши
 то и то, даде допринос (анатему) том и том месту.

Дакле, шта, онда, значи реч: анатема? Она се (уз то) употребљава и за какво добро дело, означавајући неко посвећење Богу. А „анатема” коју ти изричеш, не означава ли она да би онај коме је изричеш требало да буде предат ђаволу, да више нема учешћа у спасењу, да буде одвргнут од Христа?

3. Али, ко си ти да себи присвајаш такву власт и такву велику силу? *„Тада ће Син Божији сести на престо славе Своје... и поставиће овце са десне стране Себи, а јарад са леве”* (Мт. 25, 31, 33). Зашто ти сам себи присвајаш такву част, које би достојен искључиво сабор Апостолски, те истинити и, у свему, исправни њихови прејемници (наследници), испуњени благодаћу и силом? И они, строго испуњавајући заповест, одлучиваху јеретике од Цркве, а као да тиме сами себи копаху своје десно око, што и доказује велико састрадавање и саболовање њихово, као приликом одсечења повређенога уда. Зато и Христос назва то ископањем деснога ока (Мт. 5, 29), изразивши тиме сажаљење према онима који бивају одлучени (од Цркве). Зато они,³ и у овом, као и у сваком другом делу, строго испуњавајући (заповест), облиचाху и одбациваху јереси, али никога од јеретика не подвргаваху анатеми. И апостол (Павле), очигледно по нужди, само на два места употреби ту реч, али ни тада као оно што се односи на неко конкретно лице: у посланици Коринћанима, (Св. ап.) Павле говори: *„Ако неко не љуби Господа нашега Исуса Христа нека је анаџема”* (1. Кор. 16,22) и још: *„Ако вам неко јави Еванђеље друкчије него што примисџе, џроклей (анаџема) да буде”* (Гал. 1,9). И када нико од оних који примише власт не учини то нити смеде да изговори такву осуду, зашто се, онда, ти усуђујеш да то чиниш, поступајући противно (циљу) смрти Господње и да предухитраваш суд Цара? Хоћете ли да чујете шта изрече један свети муж, који пре нас беше прејемник Апостола и који би достојен мучеништва? Објашњавајући тежину те речи,⁴ он се послужи следећим поређењем: као што се простак, који се у царску одежду (сам) обуче, заједно са својим саучесници-

3 То јест: апостолски сабор и њихови истинити прејемници-наследници.

4 То јест: бацања проклетства, анатеме.

ма, предаје смрти као тиранин, тако и они, вели он,⁵ који злоупотребавају својство Господње и предају човека црквеној анатеми, подвргавају себе потпуној погибели, присвајајући себи достојанство Сина Божијега.⁶ Или ви, можда, сматрате да је неважно то што, пре времена и пре Судије, некога осуђујете на такву осуду? Јер анатема потпуно одлучује од Христа. Али, шта говоре људи спремни на свако зло? „Он је јеретик”, говоре они, „ђаво је у њему, он хули на Бога и својим убеђењима и сујетним ласкањем низвргава многе у бездан погибели. Зато је га Оци и одбацише, а нарочито учитеља његовога, који проузрокова раскол у Цркви...”, а овде се мисли на Павлина или на Аполинарија. Но, ти поучавај и „*са кројтошћу карај оне који се йроїшвиве, еда би им Бої ако дао йокајање за йознање истїине, и да се издаве замке ђавола, који је живе уловио да врше вољу њеїову*” (2. Тим. 25, 26). Забацуј мрежу љубави, да посрнули не погине, но да се спасе. Покажи да, по великоме добродушју (својме), желиш да своје добро учиниш општим. Забаци добропријатну удицу састрадања и, на тај начин, откривши скривено, извуци из понора погибели онога ко се умом у њу погрузио. Поучавај да све оно што се по пристрашћу или по незнању прима као (оно што је) добро, није сагласно са предањем апостолским; и ако заблудели човек то поучење прими, он ће, онда, како вели Пророк, „*живеїи (јер йрими ойомену), а тїи ћеш сачуваїи душу своју*” (Језек. 3, 21). Ако, пак, он неће (поучење да прими) и упоран остане, онда – а да се сам не би показао кривим – само посведочи да се тако и збило, са дуготрпљењем и кротошћу, е да Судија не би затражио душу његову из руке твоје, без мржње, без гнушања, не прогонећи га, но показујући искрену и истинску љубав према њему. Њу ти задобијај и, макар и немао никакве друге користи, велика је корист и велики је добитак већ то што волиш и доказујеш да си ученик Христа: „*По йоме ће сви йознаїи*”, говори Господ, „*да сїе ученици Моји, ако будеїе имали љубав међу собом*” (Јн. 13,35), а без ње ни познање тајни Божијих, ни вера, ни пророштво, ни сиромаштвовање, ни

5 То јест: Свети Игнатије Богоносац.

6 Сличне мисли налазе се у посланици Св. Игнатија Смирњанима, гл. 4–6.

мучеништво за Христа неће вам бити ни од какве користи, како и објави Апостол:

„Ако знам све ѿајне и све знање, и ако имам сву веру да и ѿре ѿремешѿам, а љубави немам, нишѿа сам... Ако језике анѿелске ѿворим... и ако раздам све имање своје, и ако ѿредам ѿело своје да се сажеже, а љубави немам, нишѿа ми не користи: љубав дуѿо ѿрѿи, љубав се не ѿорди, не ѿражи своје, све сноси, све верује, свему се нага, све ѿрѿи (уп. 1. Кор. 1–7).

4. Нико од вас, љубљени, не показу такву љубав према Христу као та света душа.⁷ Нико од људи, осим њега, не осмели се да изговори такве речи. Сама душа његова гораше док он говораше: *„И у своме ѿелу доуѿњавам шѿо недосѿаје Христѿовим ѿаѿѿама”* (Кол. 1, 24), и још: *„Јер бих желео да ја сам дугем одлучен од Христѿа за браћу своју”* (Римљ 9,3), и још: *„Ко ослади, а да и ја не осладим?”* (2. Кор. 11, 29). И, имајући такву љубав према Христу, он никога не подврже ни казни, ни принуди, ни анатеми: јер никако другачије не би привукао к Богу толико народа и градова, но, подвргававши се унижењу, бичевању, шамарању, подсмевању од свију, он учини све то, снисходећи, убеђујући и умољавајући. Тако, дошавши Атињанима и затекавши их све у идолопоклонству, он не поче да их укорава и да говори: ви сте безбожници и потпуни нечастивци. Он не рече: ви све сматрате за Бога, а једнога Бога, Владика и Творца свега, одбацујете. Него шта (учини)? *„Јер ѿролазећи”,* каза он, *„и ѿосмаѿрајући ваше свеѿиње, нађох и жртѿвеник на коме је наѿисано: неѿознаѿоме Боју. Оноѿа, дакле, Којеѿа не ѿознајући ѿошѿујеѿе, Тоѿа вам ја ѿроѿоведам”* (Дел. ап. 17, 23). О, дивнога ли дела! О, очинскога ли срца! Он побожнима назва Јелине – идолопоклонике, безбожнике. Зашто? Зато што они, слично побожнима, савршаваху своје богослужење, мислећи и будући уверени да (тима) поштују Бога.

Саветујем све вас, а заједно са вама, и себе самога да подражавамо оване. Ако Господ, предзнајући склоности свакога од нас и какав ће бити свако од нас, (ипак) створи овај свет да би у потпуности показао дарове и штедрост Своју, и ако Он чак и зле (људе), премда

⁷ То јест: Свети апостол Павле.

не створи свет за њих, удостоји општих добара, желећи да Му сви подражавају, како ћеш онда чинити супротно ти, који у цркву улазиш и жртву Сина Божијега приносиш? Зар не знате да Он „*ѿрске сѣучене не ѿреломи, нѣиѣ свешѣиѣла шѣио се ѿуши не уѣаси*“? (Иса. 42, 3). Шта то значи? Послушај: ни Јуду, нити њему сличне погибљенике Он не одбаци, све док сваки од њих самога себе (од Њега) не одлучи, предавши се заблуди. Па зар за незнање народа не приносимо мољења? Зар нам није заповеђено да се молимо за оне који нас мрзе и који нас гоне? Ми, дакле, савршавамо то служење и поучавамо вас, (јер) рукоположење не води к властољубљу, нити на надменост наводи, нити власт пружа. Сви примисмо једнога истога Духа, и сви смо на усиновљење призвани: оне које Отац изабра⁸ Он их и удостоји да са влашћу служе браћи својој. Испуњавајући, дакле, то служење, ми вас саветујемо и преклињемо да одустанете од тога зла.⁹ Јер тај кога хоћеш анатеми да предаш, или жив је и још увек битује у овом смртном животу или се, пак, већ упокојио. Ако је жив, онда поступаш безбожно, одлучујући онога који се још увек налази у неодређеном стању и који се још увек може обратити од зла к добру. Ако се, пак, упокојио, тим мање (имаш право да га анатемисеш). Зашто? Зато што он „своме Господу стоји или пада“ (Римљ. 14, 4), не налазећи се више под влашћу човечијом. Притом, опасно је доносити суд свој о ономе што је скривено у Судије векова, Који једини зна и меру знања и степен вере (човекове). Како ми да знамо, молим те, реци ми, за које ће речи човек бити кажњен или, пак, како ће се оправдати у дан када Бог буде судио људима за скривена дела њихова. Јер, заиста, „*како су неисѣиѣиви судови Њеѣови и неисѣираживи ѿуѣеви Њеѣови! Јер ко ѿознаде Ум Госѣодњи? Или ко Му би савешник?*“ (Римљ. 11, 33–34; Иса. 40,13)? Зар има икога међу нама, љубљени, да не размишља о томе да бејасмо удостојени Крштења и да не зна да ће се једнога дана збити суд? Шта ја то говорим: суд? О самој смрти и исходу из тела ми и не размишљамо услед привезаности за ствари житејске, (привезаности) која нас ослепи. Одуста-

8 То јест: оне које, по вољи Својој, изабра за свештенослужитеље Цркве.

9 То јест: од узајамног анатемисања.

ните, саветујем вас, од таквога зла!¹⁰ Ево говорим и сведочим пред Богом и изабраним Ангелима да ће то зло, у дан суда, бити разлог велике муке и неподносивога огња. Ако, у причи о лудим девојкама, које имаху светлу веру и чист живот,¹¹ Господ свију, видевши дела њихова, не прими исте на свадбу због недостатка милосрђа (в. Мт. 25,11), како онда да се ми, који у потпуној небризи живимо и који са једноплеменицима својим немилосрдно поступамо, удостојимо спасења? Зато вас саветујем, немојте пренебрећи ове речи. Јеретичка учења, несагласна са учењем које прихватисмо, треба проклињати и безбожне догмате обличити, но људе је неопходно на сваки начин штедети и молити се за њихово спасење. О када бисмо се сви ми, умножавајући љубав према Богу и ближњима, и испуњавајући заповести Господње, удостојили да сретнемо Небескога Женика са уљем и упаљеним светиљкама у дан васкрсења, и да Му представимо многе (оне), које састрадавањем својим задобисмо, благодаћу и човекољубљем Јединороднога Сина Божијега, са Којим нека је слава Оцу, заједно са Духом Светим, сада и увек и у векове векова. Амин.

Са руског:

М. А.

2009.

10 То јест: од узајамног анатемисања.

11 То јест: луде девојке, које – по Златоустовом тумачењу јеванђелске приче о мудрим и лудима девојкама – такође бејаху „светле вере и чистог живота”, тј. имаху „светиљке своје”, али „немаху уља” (= милосрђа) у светиљкама својим, када се појавио Женик.

За крај

За која раде екуменисти?

Хришћанска есхатологија на крају земаљске историје, а пре Другог и славног Христовог Доласка, сагледава глобално царство зла – царство антихриста. Антихрист ће бити месија човечанства уједињеног у сатани. Њему ће се поклонити не само пагани, него и хришћани који су одступили од Христа. Екуменизам, који говори о јединству без Истине, јесте идеологија и пракса која припрема пут антихристу.

Уосталом, то се види и из најновијих истраживања црквене историје 20. века. Ево једне вести која говори о истини архивски јасно:

СВЕТСКИ САВЕТ ЦРКАВА – ВЕЗА СА КГБ

07. april, 2010 by svetosavlje-info

„Ако би, према савременим схватањима, безбедоносна структура једне државе била описана као држава у држави, онда би се и екуменистичка активност (којом су управљали представници совјетског блока) могла описати и као црква унутар цркве”, пише бугарски историчар Момчил Методијев.

Током седамдесетих и осамдесетих година прошлога века, Светски савет цркава (ССЦ), у којем се налазе стотине протестантских и православних заједница, из свог седишта у Женеви је рутински износио своје просовјетске, а антизападне, ставове. Чак је и финансирао групе марксистичких герилаца. Критичари сматрају да је ССЦ једноставно био наивно опчињен „теологијом ослобођења” која је покушала да замени спасење класном борбом и револуцијом.

Ипак, нова књига бугарског аутора открива да су КГБ и његова бугарска филијала користила Бугарску Православну Цркву (БПЦ) за директан утицај на ССЦ и на Конференцију европских цркава. У својој књизи „Између вере и компромиса”, бугарски историчар

Момчил Методијев описује како су Совјети и њихови бугарски сарадници врбовали БПЦ и ССЦ за промовисање стратешких совјетских циљева широм света.

„Учешће Бугарске Цркве у екуменистичким организацијама није било надахнуто идејом међуконфесионалног дијалога и сарадње”, саопштава Методијев поводом изласка његове књиге овог месеца. „Ако би, према савременим схватањима, безбедоносна структура једне државе била описана као држава у држави, онда би се и екуменистичка активност (којом су управљали представници совјетског блока) могла описати и као црква унутар цркве”, пише Методијев који је истражио архиве бугарских комуниста за потребе међународног историјског пројекта о „Хладном рату” при Вудро Вилсон Институту (Woodrow Wilson Institute) из Вашингтона.

Према Методијеву, бугарска обавештајна служба је већ била идентификовала ССЦ као „објекат обраде и продирања” чак и пре него ли што су се Бугарска и друге Цркве из земаља Источног блока прикључиле ССЦ 1961. године. Он такође у својој књизи објашњава како су обавештајне службе земаља Источног блока и њихови комунистички комитети за црквене послове сарађивали да би утицали на екуменистичке групације попут ССЦ. Методијев пише да је током седамдесетих година руски православни Митрополит лењинградски Никодим, по наређењу КГБ-а, предводио ту сарадњу, док је у Бугарској свој улогу обавио Митрополит Старе Загоре Панкратије. Никодим, који је блиско сарађивао са просовјетском Хришћанском мировном конференцијом са седиштем у Прагу, постао је председник ССЦ 1975. године, након силеџијских претњи упућених делегатима земаља Трећег света да ће им бити обустављена совјетска помоћ ако не буду сарађивали.

Обавештајне службе Источног блока, које су деловале преко Цркава Источног блока које су биле чланице ССЦ, такође су помогле и да се ССЦ фокусира на критику САД и њихових савезника док су истовремено успешно одстрањивале сваки покушај интересовања за кршење људских права у Источном блоку. Методијев наводи као изузетак дебату у ССЦ на скупштини у Најробију 1975. године, када су неки делегати покушали да укажу на совјетске репресалије према религији. На том скупу, делегат из Швајцарске по имену Жак Росел (Jacques Rossel) предложио је да се усвоји ова кратка изјава: „ССЦ је забринут због нарушавања религијске слободе, нарочито у Совјетском Савезу. Генерална Скупштина са

пуно уважавања тражи од владе СССР да поштује Члан. 7 Завршног акта из Хелсинкија”.

Чак и овакве, у благом облику предложене критике изазвале су праву олују контраверзи у прилично левичарски настројеном ССЦ и нису успеле да обезбеде двотрећинску већину гласова њених делегата. Сатира је настављена у изложбеној сали ССЦ приликом конференције на тему „Христ ослобађа и уједињује” једним поспрдним питањем: „Ако је Христ ослободио Жака Росела да отпочне акцију којом је ујединио делегате из Источне Европе – хоће ли тиме и да подели сами ССЦ?”

Због ових претурања обично мирних просовјетских подржавалаца унутар ССЦ, делегати су следећег дана усвојили нову, компромисну, резолуцију, која је ноншалантно тврдила да је, „након довољно утрошеног времена у разматрању оптужбе о непоштовању религијских слобода у СССР” установила да „цркве у различитим деловима Европе живе и раде у веома различитим условима”. Чак је и овај непримерено мали критицизам био превише за руске православне делегате, који су, у знак протеста због овакве „непримерене атмосфере” и дискусије која се непријатно разбуктала, напустили седницу. Након тог догађаја из 1975, ССЦ је углавном избегавала сваки покушај да макар и прећутно укаже на било какав недостатак религијских права у Источном блоку.

Методијева књига упућује на инцидент из 1975. године а такође открива и да је совјетска и бугарска обавештајна служба обезбедила избор Бугарина Тодора Сабева за генералног секретара ССЦ.

Сабев је био професор семинарије у Софији и оснивач Института за црквену историју и Архиве Бугарске патријаршије БПЦ. Он је постао готово одмах повезан са ССЦ након што му се Бугарска прикључила, служећи у централним и извршним комитетима ССЦ током шездесетих и седамдесетих година. Године 1979. постао је заменик генералног секретара ССЦ, фокусирајући се на везе ССЦ са Православним Црквама и римокатолицима све до свог повлачења 1993. године. „Посвећени пријатељ и колега, он је задобио поверење и подршку свих оних са којима је радио,” присећао се поводом Сабевљеве смрти 2008. године, тадашњи генерални секретар ССЦ Самјуел Кобија (Samuel Kobia). „Остаће запамћен по својој доброти и отворености, по својој спремности да служи у сваком тренутку и под свим околностима. Због тога што је у својој личности спојио морални ауторитет и људску топлину,

одиграо је и улогу мостоградитеља између Истока и Запада, између Православља и осталих чланица цркава у ССЦ, између свих чланица цркава и Римокатоличке цркве”. Наравно, Кобија није поменуо Сабевљеву дуготрајну службу агента источно-европског комунизма.

У извештају за Екуменских интернационалних новости – EIN (Ecumenical News International), званичници ССЦ су покушали да минимизују ова открића, али их нису ни изричито оповргнули. „Такве оптужбе нису нешто ново”, наглашавао је Мартин Робра (Martin Robra), програмски директор у ССЦ. „Чак и током година Хладног рата, било је познато да црквени представници који долазе из комунистичких земаља имају обавезу да подносе извештаје одређеним државним службама о својим активностима ван земље”. Наравно, током трајања Хладног рата ССЦ није никада обзнанио такву ситуацију већ се радије претварао да су цркве из источног блока слободне од манипулација служби својих влада колико и цркве са запада. „Процедуре и политика ССЦ су биле јавне – исто као и данас. Нису постојале некакве „тајне” које је требало чувати”, тврдио је Робра за EIN. „Било је много важније успоставити везе са црквама са оне стране „гвоздене завесе” која је поделила нације и подржати их што је више било могуће”.

Тек после пада комунизма у Источном блоку ипак су неки од званичника ССЦ срамежљиво признавали да је требало рећи мало више о религиозним гоњењима под комунизмом. Али су зато и прорачунато тврдили да је њихова сарадња са црквама унутар Источног блока, па чак и владама тих земаља, отворила врата која су омогућила мирно окончање Хладног рата. „Ставови које је истицао ССЦ у циљу остваривања правде и мира нису следили никаква упутства КГБ-а већ Јеванђеље Христово, кнеза мира кога срећемо међу најрањивијим и најнапаћенијим људима”, уверавао је Робра EIN.

Књиге попут Методијевљеве, засноване на истраживању у комунистичким архивама, са све већом сигурношћу потврђују да су ССЦ и остале религиозне групације ипак следила упутства КГБ-а током већег дела Хладног рата. Питање је, пошто ССЦ наставља да пропагира крајње левичарске идеје, по чијим упутствима то чини сада?

Извор: <http://frontpagemag.com/2010/03/31/world-council-of-churches-the-kgb-connection/>

Одговор на питање с краја ове вести је прост: Светски савет црква је послушан окултним елитама глобализма, које уништавају традиционална друштва и стварају нововавилонску кулу на чијем трону треба да седи антихрист.

Наравно, реторика је ружичаста, слаткаста: „Да сви једно буду”, „да сведочимо Христа”... Али, пракса... Пракса уме да буде и тоталитарна...

Зашто екуменисти тврде да су легијимни?

После апела против екуменизма, који су, 2009. године, потписали угледни грчки јерарси, теолози и духовници (а и наш владика Артемије), СА Синоду Грчке Цркве стигла су писма цариградског патријарха Вартоломеја и митрополита Јована (Зизјуласа) где се, у скоро претећем тону, нападају потписници апела, који, наводно, уносе дух раскола и немира у Православну Цркву, док, по патријарху цариградском, екуменисте подржавају све помесне Цркве.

Том приликом, реакцију на ове тврдње архијерејима своје помесне Цркве упутило је неколико уважених духовних лица. Оно гласи:

ПИСМО СВЕШТЕНСТВА ГРЧКЕ ЦРКВЕ ЊИХОВИМ АРХИЈЕРЕЈИМА

8. октобар 2009. год.

Многопоштованој јерархији Грчке Цркве

Ваше Блаженство,

Преосвећени свети Архијереји,

Последњих неколико дана, у вези са предстојећим пленарним заседањем Мешовите комисије за богословски дијалог између православних и римокатолика, Васељенска Патријаршија је покушала да укаља, оклевеће, застраши и ућутка све оне који су у последње време изражавали своје неслагање са најновијим екуменистичким збивањима и правцем у којем се теолошки дијалог креће.

Овај покушај је исказан званично, и то у два писма: једно је Његове Светости, Васељенског Патријарха Вартоломеја, упућено Његовом Блаженству, Архиепископу Атинском и целе Грчке Јерониму, а друго је писмо Високопреосвећеног Митрополита Пергамског Јована (Зизиуласа), упућено свим Преосвећеним Митрополитима Грчке Цркве.

У оба писма може се уочити тактика мешања у послове Грчке Цркве, дезоријентисања и селективног позивања на одређене активности и одлуке, као и потпуно одсуство аргумената и доказа за изнете тврдње.

У тону и садржају ових писама може се уочити прикривени презир према Грчкој Цркви, њеним Преосвећеним Митрополитима, њеном свештенству и монаштву, њеним професорима теологије и верном народу. Сви они се прекоревају за „зилотске тенденције“, шизматичко настројење, незнавеност, „индолентност“, „непоштовање саборских одлука“, злонамерност, фанатизам или „болесну тежњу за самоистицањем“...

Ово је добро позната тактика екскомуницирања и генералне осуде, која не трпи било какво опонирање, која не може чак ни да размотри другачије мишљење, и хоће да згроми свакога ко се усуди да га изнесе. Ово је добро позната тактика која се ослања на принуду, на дрловање, на позицију апсолутне надређености, на слепу послушност клирика.

Очигледно је настојање обојице високодостојника да се мешају у унутрашње ствари Грчке Цркве: неумесним квалификацијама и сугестијама, посредним уценама и претњама покушали су да руководе свим Јерарсима, да им буду пастири, и да на вештачки начин издејствују њихове одлуке.

На овај начин је Грчкој Цркви упућен позив да суштински осуди своје властите епископе, свештенике, монахе и верни народ који су потписали – и настављају да потписују – „Исповедање вере против екуменизма“ зато што, према Васељенском Патријарху „тима што не осуђују него прећутно оправдавају (исповедање вере) изазивају забринутост не само у погледу своје пастве, него и у погледу заједништва са осталим Православним Црквама“. Да Цариградска Црква има паству која је осетљивија на екуменистичко деловање, и сама би се суочила са истом таквом узнемиреностију и добронамерном забринутошћу. Традиционална Грчка Црква не само да не ствара никакве проблеме у свом заједништву са другим Православним Црквама него се наша истоверна браћа увек ослањају на њу и њене чврсте, здраве и виталне богословске снаге, што се јасно види по широком, међуправославном прихватању „Исповедања вере“.

А питамо се, с болом у срцу, да ли је Васељенски Патријарх икада поразмислио не само о забринутости, него и о дубокој тузи,

разочарењу и жестокој саблазни које он и његово дружење са јеретицима изазивају код Православних верника.

Он износи оптужбу да текст „Исповедања вере”, наводно, „садржи у себи семе схизме”. Питамо се: како очигледне и несумњиве истине наше Вере могу са таквом лакоћом бити проглашене схизматичним? Да ли су Светитељи и Оци наше Цркве, који су установили и као догме утврдили истину наше беспрекорне вере, и сачували њену тачност, да ли су они схизматици? Да ли је ово потврда старијег, неприхватљивог патријарховог становишта, по којем су „наши претходници, који су нам поделу оставили у наследство, били несретне жртве старе змије, и већ се налазе у рукама праведног Судије, Бога.” (Епискепис, 30. 11. 1998.)?

У оба горе поменута писма стално се помињу свеправославне одлуке које се односе на наставак теолошког дијалога са инославнима. Критичари екуменизма никада нису оспоравали ове одлуке, мада оне нису божански закони нити су изнад одлука Васељенских Сабора, догматског учења и савести Цркве.

Изнете критике односе се углавном на покушај измирења, на активности и документа који нису засновани на било којој свеправославној одлуци и никад нису били потврђени у сабору, него су, напротив, дочекани с неодобравањем од стране православних, јер се ту ради о примењивању и прихватању праксе свејереси екуменизма.

У свом писму Његовом Блаженству Архиепископу Јерониму Васељенски Патријарх тврди да су „све Православне Цркве, кроз саборне одлуке, одобриле контакте са инославнима”.

Питамо:

Којом саборном одлуком свих Православних Цркава је дозвољено учешће Васељенског Патријарха на папистичким мисама у Ватикану?

Којом саборном одлуком свих Православних Цркава је допуштено да папа, први међу јеретицима, учествује на православној Божанској Литургији и размењује литургијски целив мира са Васељенским Патријархом?

Којом саборном одлуком свих Православних Цркава је одобрено да православни учествују у заједничким молитвама и богослужењима са инославнима?

Којом саборном одлуком свих Православних Цркава се сматра да су за православне прихватљиви „теорија грана”, теорија о

„сестринским црквама” и о „два плућна крила” као и инославно крштење (само по себи)?

Којом саборном одлуком свих Православних Цркава је Ватикан признат за Цркву а папа за канонског епископа који је саодговоран за пастирску бригу о Христовом стаду?

Упорно позивање на саборне одлуке и ушанчивање у њих учинило је да се аргументацији оба писма може још мање веровати, јер је очито да је већина њихових поступака реализована или у супротности са саборним одлукама, или без њих, или тако што су оне прекорачене.

Указаћемо и на добро познату тактику коју они примењују, а то је – кретање у два правца истовремено: један је чисто православни правац, којег се држе током Свеправославних саветовања и док обилазе Грчке митрополије и Свету Гору, а други је екуменистички, којег се држе у контактима са инославнима. А ово значи да њихово „да” није „да” и „не” – „не”, него да је понекад да, а понекад не.

На пример, одлуке Треће Свеправославне предсаворске конференције (1986), коју је Васељенски Патријарх сазвао, често се крше, тако да оне сада представљају мртво слово на папиру.

Навешћемо, као карактеристичан пример, завршни текст IX Генералне скупштине Светског савета цркава, одржане у Порто Алегреу, који текст су потписали и представници Православних Цркава, где се (заједно са инославнима) каже: „Ми исповедамо веру у једну, свету, саборну и апостолску Цркву, како је изражена у Никео-цариградском Символу вере. Свака црква (која је чланица Светског савета цркава) је католичанска Црква, али није целосна. Свака црква остварује своју католичност када је у заједници са другим црквама” (Порто Алегре, фебруар 2006).

А што се тиче теолошког дијалога са римокатолицима у оквиру Мешовите комисије за теолошки дијалог, одступања од свеправославних одлука очигледна су свакоме. Треба запазити да је Меморандум Православних Првојерараха, на који се Високопреосвећени Митрополит пергамски селективно позива, предвидео да је осуда унијатства предуслов за наставак дијалога и за промену тема у оквиру тог дијалога.

Наравно, питање уније није разматрано на претходна два састанка Мешовите комисије за теолошки дијалог, у Београду 2006. и у Равени 2007. године. У ствари, документ из Равене на индиректан, али јасан начин отклања, из ове фазе дијалога, питање

уније као тему о којој се разговара. У документу из Равене пише: „Од 1990. до 2000. године главни предмет разговора у Комисији је била унија (Баламандски документ, 1993; Балтимор, 2000), и ову тему ћемо наставити да разматрамо у скорој будућности. Сада започињемо тему која је поменута на крају документа из Валаама, и проучавамо питања црквеног заједништва, саборности и власти”.

Вредно пажње је, такође, и неприхватљиво и провокативно прећуткивање и забашуривање одлуке Пленарне седнице одржане 1990. године у Фрајзингу, Минхен, којом је осуђено унијатство. Ово показује колико су представници Ватикана неодговорни у овом Дијалогу, јер су неке одлуке прихватили, а неке одбацили, показујући тиме крајње непоштовање према нама. Очито је, такође, да је пуки изговор и изврдавање изјава Митрополита пергамског да ће тема уније бити разматрана у скорој будућности, у оквиру дискусије о папском примату. Питање уније је требало да буде решено одлуком из Фрајзинга, када су и православни и римокатолици потписали осуду уније. Они који су понизили Православље у Баламанду, Либан, (1993) требало би да се стиде, а не да и даље подстичу ствари, имајући у виду да смо, упркос одсуству шест аутокефалних Цркава (Јерусалимске, Српске, Бугарске, Грузијске, Грчке и Чехословачке) били увучени у нову, излишну дискусију о унији. Попуштајући захтевима Ватикана, ми смо поништили одлуку из Минхена (1990) и ослободили унијатство од свих оптужби. Да ствар буде још гора, ми смо (у Баламанду) прихватили озбиљна одступања у стварима вере: еклесиолошки смо изједначили Римокатоличку „цркву” са Православном Црквом, поричући на тај начин да је Православна Црква – Једна, Света, Саборна и Апостолска Црква. И само ово би требало да буде довољан разлог да воде рачуна шта причају и пишу они који се усуђују да говоре о поштовању саборских одлука, а сами их потпуно ниподаштавају. У ствари, ми настављамо да прихватамо унијате као сабеседнике у Дијалогу (као чланове римокатоличке делегације).

Што се тиче документа из Равене у целини – на који су од стране православних изнете изузетно оштре критике јер се одриче православне еклесиологије у корист јеретика – о њему до данас није било никаквог саопштења (епископа), никакве дискусије, никакве одлуке нити потврђивања на нивоу Сабора Грчке Цркве.

На које свеправославне одлуке се ова двојица великодостојника позивају, када ниједан од десет докумената које је сачинила Мешовита комисија није потврђен од Сабора Грчке Цркве?

Како да представник Светог Сабора Грчке Цркве представља своју Цркву у припремању новог документа Мешовите комисије, када и претходни текст, који чини основу следећег текста у предстојећем дијалогу, тек треба да буде одобрен у Сабору?

Какав кредибилитет овакав дијалог (где је сапредседавајући Његово Високопреосвештенство Јован Пергамски) може имати када се не сматра важним да се у погледу решења која он (дијалог) доноси прибави саборно одобрење Помесних Православних Црква које у њему учествују?

Зашто њих двојица протестују против „Исповедања вере”, које је пример саборног учествовања пуноте Цркве – нешто чему би они требало да теже, а не да одбацују? Ово није православна еклисиологија, него папска јерократија.

Да ли овакву јерократску „власт и углед саборских одлука” Митрополит пергамски брани? Није ли то она „еклисиолошка опасност” са којом се он толико мучи?

Питање које нас узнемирава стварно је незаобилазно. Међутим, оно не гласи онако како га је Митрополит пергамски на прекренут начин изразио, питајући се на крају свог писма: „Могу ли постојати Православље и догмати вере без саборских одлука?”, него онако како је у стварности: могу ли постојати саборске одлуке без Православља и догмата вере?

Ово је оно што је збиља у опасности: очување истине и потпуне тачности наше беспрекорне Вере, саборно изражене од стране наше Најсветије Цркве, у оквиру њеног неометаног функционисања као Помесне Православне Цркве.

Благодаћу Божјом, ми нећемо престати да бранимо оно што је у опасности, и да га очувамо, остајући непоколебљиви и непопустљиви пред застрашивањима, претњама и уценама. Забринутост и спекулације двојице великодостојника су неосноване. Православна еклисиологија је нападнута јерократским тенденцијама које занемарују црквену пуноту тиме што игноришу свете каноне и светоотачко предање, изражене на Васељенским и Помесним Саборима у погледу нашег става према јеретичима, а такође и скорашњим интензивираним недопустивим мешањем у послове аутокефалне Грчке Цркве.

Изражавајући поверење у јерархију наше Цркве, ми синовски молимо Његово Блаженство Архиепископа и наше Преосвећене Архијереје да, просветљени Духом Светим, саборно из-

несу своје мишљење и утврде своју паству која чека да чује глас Мајке Цркве.

С најдубљим поштовањем,

У име сабрања свештенства, монаштва и лаика, потписника „Исповедања вере против екуменизма”:

Архимандрит Марко Манолис, духовни руководитељ „Свегрчког православног јединства”

Архимандрит Хризостом Пихос, игуман свештене обитељи Лонговарда

Архимандрит Атанасије Атанасиу, игуман свештене обитељи Велики Метеори

Архимандрит Максим Караваз, игуман свештене обитељи Свете Параскеве Милохориу, Птоломеида

Архимандрит Теоклит Болкас, игуман свештене исихастирије св. Арсенија Кападокијског, Халкидике

Архимандрит Григорије Хаџиниколау, игуман свештене обитељи Св. Тројице Ано Гацеи, Волос

Архимандрит Саранди Саранду, старешина храма Успења Пресвете Богородице, Амарусиу, Атина

Протопрезвитер Георгије Металинос, почасни професор Богословског факултета Атинског универзитета

Протопрезвитер Теодор Зисис, почасни професор Солунског универзитета

Старац јеромонах Евстратије Лавриот

Презвитер Анастасије Гоцопулос, старешина храма Св. Николе у Патри

Екуменизам је љука идеологија

То да је екуменизам политичка идеологија, јасно је свим озбиљним геополитичарима. Чувена руска историчарка, Наталија Нарочницка, у својој књизи „Русија и Словени у свијету промена” (БФ СПЦ, Београд, 2003), коју је посветила „прошлим, садашњим и будућим браниоцима Косова Поља”, бавила се екуменизмом управо из геополитичке перспективе.

Пре свега, она је учила непосредну зависност центра источног екуменизма – Цариградске патријаршије – од Ватикана и Вашингтона, који се њоме служе да се боре против утицаја руског православља у свету:

На своме путу РПЦ сукобљава се са отпорима и саблазнима у најразличитијим аспектима и областима свога живота. Не случајно интереси непријатељски препороду Русије као историјској и духовној појави усмјеравају своје напоре истовремено у свим правцима на проповијед иновјерних конфесија, раскол канонске територије РПЦ, уплитање РПЦ у контакте који је паралишу, најзад, на поткопавање пуноће светоотачкога Православља особито овога часа, кад је постала очигледном неодољива жудња руских људи према својима духовним изворима.

Сложена игра снага са стране у односу према РПЦ – представља један проблем, други је сложеност односа у породици православних цркава, а исто тако унутрашње трзавице и саблазни унутар саме Руске православне цркве. Уз то у двијема последњим областима такође се осјећа утицај и лукава улога сила са стране, заинтересованих за слабљење унутрашње духовне снаге, за нестабилност и окованост друштвене улоге православља.

Овдје је неопходно рећи понеку ријеч и о узајамним односима РПЦ и Константинопољске (васељенске) православне Цркве, која се не без љубоморе током последњих деценија односила према расту ауторитета и снаге рускога православља. Многи истраживачи историософских мотива лукаво смишљених замки 20. вијека за Русију и православље наглашавају да истовремено са концентрисањем антихришћанских снага у револуционарном дјеловању против Русије, у покушају да подвргну Руску православну цркву директноме чудовишном погрому, почев од двадесетих година, васељенско православље постаје објектом индиректнога дјеловања.

Као резултат овога, на крају XX вијека, Константинопољска Патријаршија и све фанариотске структуре налазе се у снажној зависности од свјетовних центара политичке власти и финансија, прије свега САД, а исто тако од Ватикана. То фактички условљава склоност фанариота да ћутањем избјегну одговор о свима животноважним питањима и изазовима савремене историје, не само њихову пасивност у односу на потпуно агресивни набој савременог протестантизма и философије либерализма, него и благонаклони однос према дјелатности свемогућих екуменских и масонских организација.

Очигледно да је циљ свјетских антихришћанских сила и антиправославних интереса потискивање православља као свједока истине из свјетског духовног процеса. Њима би било веома по

жељи кад би васељенско православље у лицу прве у диптиху Цркве – Константинопољскога Патријархата – било фактички сведено на улогу музејско-етнографскога елемента у „јединственом свијету” и у „општечовјечанским вриједностима”. Из те перспективе било би лакше парализовати моћни потенцијал бурно препорађајућег руског православља и жигосати Руску православну цркву у случају њене активне чврсте позиције у канонским и друштвеним питањима као упориште мрачњаштва и реакционарности. На Константинопољскога Патријарха није једном извршен притисак с циљем да се спријечи општеправославна солидарност, да се подстакне да ускрати подршку РПЦ.

Огромно разочарање за РПЦ и мирјане постала је готово издајничка улога Фанара у конфликту између РПЦ и естонске владе, која је без пардона почела да потискује РПЦ са њених многовјеровних канонских територија и фактички одузела од ње све парохије и својину предавши их структури која тек што је регистрована у иностранству. На тој позицији уопште није тешко препознати притиске оних сила које стријеме да одстрани Русију и Русе као субјект свјетске историје, сила које ометају све облике духовне и духовно-политичке консолидације раздијељеног руског народа и раскомаданог геополитичког ареала. Одбијање Константинопољскога Патријарха да потврди право РПЦ довело је до озбиљног захлађења и замржњавања односа Московске Патријаршије и Фанара, које је почело да се тек постепено исправља као резултат чврсте позиције Московске Патријаршије.

По Нарочницкој, и у самој Московској патријаршији налазе се „модернисти” – обновљенци, који је разарају изнутра. Иако их нема много, утицајни су:

Колико је слична са периодом смутње и револуције политика Запада, толико је симптоматична и појава у новој смутњи новог буђења идеја „обнове”, подржаваних уз саосјећање, као што се и могло очекивати, од псевдонационалне интелигенције, која изнова потврђује своје сродство са бољшевицима. Не усуђујући се да судимо о богословским аспектима полемике око „неообновљенчества” (једноставно цитирање исказа обновилачких лидера о. Георгија Кочеткова или о. Александра Борисова свједочи о директним позајмицама од протестаната и често о отвореној јереси), ипак је немогуће заобићи ту чињеницу да они негирају прије свега светоотачки опит, управо руско Православље. Али, зар се самим тим

не насрће на Предање? Шта је за нас Предање? Зар то није живо свједочанство о историји живог земаљскога самобитног народа у Богу – народа који је добио Дарове Светога Духа и претворио их на свој начин, како је писао Иван Иљин? Русима је (у лицу отргнутих од историјске земље 25 милиона сународника) већ отет резултат државне историје. Њима стоје на путу у освајању православне културе и овладавању православном сликом свијета, одричу им право да се поносе културом и начином живота њихових предака. А сад хоће да прецртају и његову историју у Богу.

Агресивност напада на традицију и сектантска атмосфера обновљачких парохија пада свакоме у очи, недостојни сукоби са ортодоксалним свештеницима који покушавају да им супротставе светоотачку традицију, изазивају ужас својом нехришћанском злобношћу која рађа чак и хулиганске испаде. Мржња обновљача Московске Патријаршије такође је очигледна – они подржавају све иницијативе секти, протестантских конфесија, бране све антихришћанске и антиправославне тенденције на телевизији и у средствима јавног информисања, додирујући се са крајњим атеистима-либералима у афирмисању дозвољености свега, пермисивности и безморалности. Обновиоци су се смјеста прикључили кампањи против Закона о слободи савјести. Све то свједочи о томе да је обновљаштво – прије политичка партија унутар Руске православне цркве, при чему партија, нажалост, с јасним антируским, антинационалним карактером, која прокламује одрицање Русије од сопственог пута у свјетској историји. Пажњу привлачи и чињеница да су обновиоци јављају често гости на радио-каналима не само протестантске, него и римокатоличке оријентације. А Ватикан, као и у сва времена ранија користи све инструменте против Православља.

На крају, Нарочница указује на сву погубност екуменистичког пута за биће православних у целом свету:

Најважнији проблем за судбину васељенскога православља уопште и РПЦ јесте будућност екуменизма. Тај појам има неколико аспеката и већ је стекао неколико тумачења... Идеја унутархришћанскога екуменизма с циљем да обједини све хришћане у једну квази-религиозну организацију појавила се још почетком вијека. У своме најневинијем тумачењу идеја одражава непоимање од стране њених адвоката тога факта да истинска Црква Христова већ суштаствује, а они се налазе ван ње. Међутим, крајем четрдесетих година, осо-

бито са стварањем универзалне међународне организације – ОУН, та је идеја постала инструмент народнога обезличења, нужна за коначни циљ свјетске доминације и управљања свијетом на основу јединствених вриједности, правних или других критерија.

Од тога момента чак хришћански екуменизам, који се родио у протестантској средини, у својој централној грани ослања се на идеологију, са православно-хришћанског гледишта потпуно јеретичку: Црква Христова као да још не суштаствује, нико по њихову мишљењу не располаже пуноћом истине, Црква се још увијек само изграђује. Без особите припреме могуће је с увјереношћу рећи да би сагласност с таквом идејом означавала ликвидацију Православља, то јест Цркве Христове, али то би била и самоликвидација хришћанства као таквог, уколико се ниједна црква не показује као Црква, у свакоме случају у ономе смислу који је уложио у њен појам њен оснивач – Христос.

Такав екуменизам јесте најопаснији, јер је његов циљ – да приведе ка синкретичкој свјетској религији. Али то и јесте неприкривени циљ масонске идеологије која надахњује екуменски покрет и та је идеологија данас толико овладала учесницима екуменскога покрета да дијалог и будуће сједињење са нехришћанским религијама постаје логички корак за садашње изопачавање хришћанства. Те ставове проповиједају у цјелини да би повезали неповезиво – хришћанство и друге религије.

У Центру такве линије јесте теза да Свети Дух који се прима потпуно независно од Христа и од његове Цркве – представља заједнички именилац свих религија свијета. У философском смислу те се идеје ослањају на нека дјела веома ауторитетних писаца – Н. Берђајева, који писао о „новој ери Светога Духа“, који ће смијенити еру Оца и еру Сина, римокатоличког хуманисте XX вијека Тејара де Шардена, Свами Вивекананду итд.

Нису бољи ни покушаји да се изнађу основе за сједињење трију „монотеистичких религија“ – јудаизма, хришћанства и ислама, који се тобоже заснивају у заједничкој вјери у Једнога Бога Оца. Тако велики јеврејски философ-хуманист XX вијека као што је Мартин Бубер у поткупљиво-толерантном маниру и с „уважавањем“ према Христу дискутује са... ап. Павлом – првим егзегетом Цркве у чијим нам је посланицама дато тумачење Старога завјета.

Познато је с каквом су се мржњом Јевреји односили према св. ап. Павлу коме припада и сам термин – Стари завјет, и који је објас-

нио зашто га треба сматрати испуњеним. Мартин Бубер говори да су из љубави према Сину хришћани заборавили Оца. На тај начин он учење о Пресветој Тројици, саму срж хришћанскога поимања Бога, директно не одбацује, него га „коригује”. Али извјесно је и то да те идеје Бубера изазивају поштовање и благонаклоно интегровачење од стране низа православних мирјана и духовних лица Заграничне цркве.

Али, како потпуни, тако и дјелимични синкретизам на описаним основама јесте пуно одступање од Христове вјере и поимања о Св. Тројици – нераздјелиивој и несливеној. А какво ће значење у будућој „еклисиологији Светог Духа” или вјери само у Бога Оца тада да има Оваплоћење, Распеће, Васкрсење Христово, а исто тако његов Други долазак и искушавање човјека земним животом и очекивањем да ће „Судија доћи изненада и свако дјело ће се открити...?”

Али у политичком смислу такав синкретизам постаје агресиван инструмент теорије о „јединственоме свијету на основу општечовјечанских вриједности – царству људскоме” у коме трон неће остати упражњен. Сједињавање религија насилно се подстиче у САД на многобројним форумима и заједничким мољењима и медитацијама, на којима учествују и православни свештеници срећом, не из Руске православне цркве.

Такозвано „либерално хришћанство” у САД упорно испробава пројекте установљивања свесвјетске религије и екуменских дијалога међу хришћанством и нехришћанским религијама. Постало је познато да је у Калифорнији уз учешће Фонда Горбачова предложено одржавање свесвјетскога форума већ после утемељења једне свјетске религије. Екуменизам залази веома далеко, и то не може а да не побуди ревизију односа РПЦ према њему с обзиром на то да је она била принуђена да ступи у екуменски свесвјетски Савез цркава.

Једини смисао екуменских дијалога који је још могуће оправдати јесте задатак свједочења Православља. Али тада је неопходно истовремено одбранили приступ провођењу екуменских сусрета – дискусија о канонским и богословским проблемима, тумачење са својих позиција разних аспеката човјекова бића који закупају садашње човјечанство. Али, управо тај принцип радикално се искључује на свима екуменским састанцима: на њима се забрањује дискусија о канонским питањима! Како је могуће тада свједочити о Православљу? Уз то отпали свијет свеједно никад више неће

завољети Православље. Он нас „милостиво” и благонаклоно трпи само под условом да Православље не свједочи о себи, постајући музејским украсом предапокалиптичке „општечовјечанске” цивилизације.

Борба са православним осјећањем свијета и осјећањем које оно рађа о судјеловању у прошлости, садашњости и будућности свога народа задобија најразноврсније облике. Равнодушним атеистима сугерира се да све религије једнако уче добру и да је умјесто непотребног изоловања и супротстављања које је знак реакционарности, савремени човјек обавезан да се према њима односи с једнаким, чак равнодушним уважањем. Али, како је прекрасно написао св. Николај (Велимировић) у своме богословском есеју „Стаклене очи Индије”: „Само гомила смећа не протестује кад јој се придодаје ново смеће. Истина је једна. Она не трпи додатке и изузећа.” Ако су све религије једнако добре, онда зашто се бојати православнога препорода Русије? Али управо на православну Русију окомили су се протестанти и кришнаити, сајентолози и носиоци „биоенергије”. Они иступају против људске заваде али то се не подудара са хришћанском етиком.

За будисту и кришнаита добро и зло, истина и лаж – релативни су, и обоје су само двије стране илузије која се превлађује сопственим знањем. Њихов протест против рата не проистиче из милосрђа или осјећања лажно појмљених националних интереса. Једноставно за њих на свијету нема таквих вриједности, ради којих треба умирати. Али то је поткопавање основа цијеле хришћанске културе. За свете мученике за Вјеру, за све погинуле за отаџбину, за дуг, част, љубав, примјер који надахњује била је искупитељска крсна жртва Спаситељева. И поштоваоци хероја последњег рата урезали су на дивном Звонику В. М. Кликова што стоји на Прохоровском пољу ове ријечи : „Нема веће љубави од оне да неко душу своју положи за ближње своје.”

Ако је за православне непротивљење злу гријех, а борба против тога зла јесте дуг, за протестантизам многих огранака својствен је готово будистички квијетизам – одвојеност од оне борбе добра и зла која се догађа далеко од интереса личних веза, отуда и став да се ваља апстрактно постављати према судбини националне и државне историје. Али, протестанти, изгледа, не траже извор ни у Откровењу св. Јована Богослова, ни у дјелима Светих апостола, ни у Предању. Пуноћа вјере или отпадање од ње рађају разна поимања

и тумачења свих страна постојања. И ако се руски људи расипају по разним „религиозним групама”, они никад неће наћи сагласје и заједнички живот ни по једноме питању своје прошлости, садашњости и будућности. Као што се види, овоме и теже заступници секти иностраних мисионара, противећи се главном – православном препороду рускога народа и Русије.

Дакле, према Нарочничкој, бити екумениста у пракси значи по-рицати Богом благословени народ коме припадаш и плодове које је твој народ Христу принео: од крви мученика, суза и зноја подвижника, преко црквене књижевности, сликарства и архитектуре, до начина на који је грађена домаћинска друштвено – државна вертикала! Зато су екуменисти слуге глобализма..

О блајословеном раздвајању

Док год буде изазова, биће и одговора: екуменисти изазивају, светотачки умови одговарају.

А и раздвајања има, и мора га бити. Руски теолог, протођакон Андреј Курајев, писао је, у свом огледу „Мотив раздвајања у Библији”, следеће:

Ми видимо како пет Завета у Библији смењују један други. Први завет је био с Адамом. Онда је био завет с Нојем (његов знак је постала дуга). Следећи је с Авраамом. Напокон, управо је Стари Завет завет синајски с Мојсејем и Израиљем. И пети, „Нови” Завет који је радикално изменио односе човека и Бога, који се испунио у Христу и који су предсказали још старозаветни пророци: „Ево, иду дани, говори Господ, кад ћу учинити с домом Израиљевијем и с домом Јудинијем нов завјет, не као онај завјет који учиних с оцима њиховијем, кад их узех за руке да их изведем из земље Мисирске... Него ово је завјет што ћу учинити... метнућу завјет свој у њих, и на срцу њихову написаћу га” (Јер. 31,31–33).

И сваки од ових завета је „одсецање”, избор. Реч „завет” – на јеврејском *berit* – потиче од глагола *bara*, „резати”, и у исто време могуће је да је везан и с глаголом *beri* „узимати, бирати”. Треба још приметити и то да реч „свети” у старојеврејском језику води порекло од глагола „одвајати, делити”; „свети” значи „изабрани”, посвећени (у смислу издвојен због нарочитог служења).

За целу свештену историју се може рећи да је историја изумања и раздвајања. Већ је први Завет с Адамом издвајање: не

закључује Бог Завет с анђелима, већ с човеком. И за човека живот у Завету означава такође неко одрицање: следи му да се придржава светлости Божје воље: „и растави Бог свјетлост од таме”... У зениту библијске историје, у Новом завету (који представља проповед јединства у Христу, а не никако само формално јединство ради јединства) „апостол љубави” Јован призива људе на преиспитивање и разликовање: „Љубазни! не вјерујте свакоме духу, него испитујте духове јесу ли од Бога: јер многи лажни пророци изиђоше на свијет” (1. Јов. 4, 1).

У свитање Свештене историје види се да је први људски грех био у одбијању разликовања: Ева је приступила светињи дрвета познања као „свакоме дрвету” (1. Мој. 1, 29; 2, 9; 2, 16). Покушај човека да се према тим двома светињама односи као према обичном дрвећу је проузроковао прву катастрофу људске историје, чија је последица изједначавање Едема с оним светом који је био ван његових граница. То је био први поравнавајући пројекат у људској историји. Свет је постао једноликији, у њему је остало мање разлика. Али, да ли је због тога постао и испуњенији животом и срећом?

Други грех који је описан у Библији или први грех ван граница Едема је братоубиство. Због чега је Каин убио Авеља? Зато што Бог није примио Каинове дарове (1. Мој. 4, 5). Али зашто су у Божијим очима дарови браће били различити? Зашто је Авељева жртва, жртва другог Адамовог и Евиног сина била прихваћена, а Каинова, првенчева жртва одбијена?

„Авељ је принео жртву по избору, а Каин без избора: Авељ је изабрао и принео од првине и претилине, а Каин или класје или заједно и класје и плодове приспеле у то доба”, – пише преподобни Јефрем Сирин. Исто налазимо и код св. Јована Златоустог: Каинова жртва није прихваћена зато што је Адамов првенац „принео оно што му је тако рећи, пало под руку, без икаквог старања и рачуна”.

Значи, због Каиновог немара Месија, Искупитељ неће изаћи из потомака првог „сина човечијег” (букв. „сина Адама”). И због тога се искључују из видног поља књиге Постања каинити, и као поновљени грех се јавља сједињење деце Сита („Синови Божји”) са ћеркама из Каиновог колена у шестој глави књиге Постања.

У причи о вавилонској кули Бог раскида јединство богоборних градитеља. Нижње је претило да лиши будућности оно вишње: на земљи је могла да завлада једнодушност у злу. (в. Прем. 10, 5). Зато је ова подела спасоносна.

Затим ће Ноје бити одвојен од допотопског човечанства, а од Нојевих потомака искључују се линије Хама и Јафета. Авраам се јавља из земље пагана. Даље Бог одваја Јосифа од његове браће. На крају књиге Постања хоризонт свештене историје се сужава само на породичну хронику Јаковљеве породице. Затим ће Израиљ да постане баш издвајањем из других народа и извођењем из Египта.

И Закон који ће Бог Шестоднева дати Израиљу ће га до у најситније детаље стално подсећати да не сме да се игра окултних игара типа „пут горе и пут доле – исти је пут”, „што је доле – то је и горе” и сл. У књизи Левитској се забрањује да се сеје на истом пољу неколико различитих семена, напр. пшеница и јечам, да се носи одећа од разнородних тканина, напр. од вуне и лана (3. Мој. 19, 19).

Бог штити свог „првенца”. Он Својом љубављу исушује мочваре паганства око Израиља да ове не би потопиле крхке изданке узвишенијег схватања човека и Бога у Израиљу. Да човечанство не би остало без будућности Бог не једном одсеца ту агресивну и прилепливу грехопадну прошлост. Греховне „наслаге” паганства су у тој мери дубински овладале људским срцима да Створитељ живота прима на себе страшно служење: Он одсеца од живота безнадежно заражене делове човечанства да болест грехопада не би постала свеопшта и заувек наследна. Каква ли је само била изопаченост човечанства кад је Библија била принуђена да прибегне богословски недопустивим антропоморфним представама и каже – „Покаја се Господ што је створио човјека на земљи, и би му жао у срцу” (1. Мој. 6, 6)?!

Свету предстоји тегобно узрастање које не може да се деси одмах и одједном. Од свих народа на земљи издваја се Израиљ, али и њему предстоји да прође кроз унутрашње поделе.

Тако беше и с војском Гедеона – „много је народа с тобом, зато им нећу дати Мадијана у руке, да се не би хвалио Израиљ супрот Мени говорећи: моја ме рука избави” (Суд. 7, 2). И када је остала шачица, Бог је тој шачици даровао победу. Ево још неколико преосталих примера: после напада лава остаће само „две голени или део уха” (Амос 3,12). Две маслинке ће остати целе на врху дрвета (Иса. 1, 6). Ако је дрво исечено на девет десетих делова – ипак неће нестати (Иса. 6, 13).

Када, пак, пагански инстинкти почну да преовладавају Бог издваја „остатак Израиља”, онај Израиљ по духу. „Јер ћу онда узети од тебе оне који се хвале славом твојом, и нећеш се више величати

на светој гори Мојој. И оставићу у теби народ невољан и сиромашан, и они ће се уздати у име Господње” (Соф. 3, 2; 3, 12). „И у то вријеме остатак Израиљев и који се избаве у дому Јаковљеву (...) ће се ослањати на Господа (...) истином. Остатак ће се обратити, остатак Јаковљев, к Богу силноме. Јер ако буде народа твојега, Израиљу, као пијеска морскога, остатак ће се његов обратити” (Иса. 10, 20–22). Од тог остатка у новом Изласку ће изаћи Апостоли и први Хришћани. Бог је скулптор који откида од комада камена све сувишно да би на крају свету показао лик Дјеве Марије.

Људи који испуњавају Творчеву замисао су позвани да заштите ту сложену разноликост света и одређеност лика Божијег. /.../

Ево како Библија описује грех који је избацио ван граница свештене историје становнике Самарије: „Али начинише себи сваки народ своје богове (...) Али се бојаху и Господа” (2 Цар 17,29; 17, 32). Они су у суштини остварили жељу савремене нецрквене интелигенције о обједињавању свих религија – „Бојаху се Господа, али својим боговима служашу” (2. Цар 17, 33).

У очима Библије, у очима старозаветне заједнице то је исто што и остати паганин, можда чак и горе: онај који зна за истинитог Бога а који почне да служи идолима гори је од обичног простодушног паганина. Библијска формула „Бог је један” је ексклузивна формула. Кад Бог објављује Мојсеју прву заповест – „Бог је један”, Он тиме Мојсију не открива никакву езотеричку тајну по којој, тобож, има много имена разних богова, док све религије, наводно, говоре о једном и истом Једином Богу.

Пантеистичка формула „Бог је један” је, напротив, инклузивна: она у себе укључује најразличитије облике духовних покрета. Мојсејева заповест разуме „једини” као „јединствени” – „нема других богова!” Бог Библије је јединствен, јер искључује друге богове. „Бог” савременог религијског кича је „Једини”, јер укључује све богове./.../

Ово одлучно исповедање неспојивости Христа с Велијаром савремени хришћани су наследили од древних Хришћана. Тако св. Григорије Богослов, озлојеђен због тога што су неки његови савременици у пракси спајали паганска веровања са хришћанским исповедањем вере говори следеће: „Ето шта је угодно нашим судијама, да одавде оде свака истина, да се све слије у једно – и Христос, и човек, и сунце, и звезда, и тама, и анђео добри и мрачни Денница, да буду у једном и бисер и камен и канализација нечистоћа с чис-

тим извором, да се све измеша међусобно, да се слије једно у друго, као кад је свет био првобитва материја од које је све тек требало да се роди, али која још није била почела да се дели”.

Византија се том неодступном чувању вере научила од ранохришћанских мученика. А ови су се од самог Христа и од Светог Писма научили да бране своју веру.

На дух библијског раздвајања се може гледати на разне начине. Али независно од свих оцена, чисто историјски не можемо а да не приметимо да је та интуиција која влада савременом цивилизацијом – интуиција синтезе и обједињавања, синкретичког узајамног растварања и брисања свих граница – потпуно супротна мисији библијских пророка. Шта би било да су се библијски пророци занели екуменистичким „трагањима”? Можемо ли да замислимо Исаију на скупу жреца Блиског Истока?...

Да ли је истина да се стварно свака вера може принети на дар Господу? Да ли је тачно да ревност и искреност у убеђењима могу без штете да надокнаде њихову лажну усмереност? Или ће, пак, жељу да се на жртву „Једином Богу” принесу синкретички слепљени комадићи свих веровања човечанства постићи иста судбина као и Каинову жртву?

Савремени свет у ствари не цени јединство, него комфор. Илузија свејединства омогућује нам да се одрекнемо тешког посла упоређивања, разликовања и избора. Савремени људи су „трпељиви” према свим религијама, јер не желе да испуњавају заповести ни једне од њих. Сваки обред, свако веровање је добро и ваљано – само да, као Елијадеове Семанге, не узимамо на себе крст исповедања.

Нараво, било би исувише упрошћено ако бисмо сматрали да Библија позива само на поделу и раздвајање. Има у њој мотива сједињавања, везе. О Христовом служењу ће црквена песма рећи да је сам Творац дошао да сједини „раздвојене суштине”... Али ипак тема стваралачког дељења, тема размеђивања ради очувања духовне специфичности је толико наглашена да је морамо приметити.

У сваком случају, ма колико били праведни прекори савременој Цркви даје „нетолерантна”, „затворена”, очигледноје да су најбољи од Хришћана – Апостоли, непосредни Христови ученици – изабрали смрт да не би указали поштовање паганским божанствима. Император – „хришћанин” Александар Север, који је држао у домаћој богомољи статуу Христа међу паганским божанствима, убио је мученицу Татјану због одбијања теософске „верске толеранције”.

Хришћани су имали врло лак пут ка успеху. Трабало је само рећи: „дошли смо да објединимо са свима. Ми исповедамо Христа, али, наравно, схватамо да Му се можемо клањати у оквиру култова других религија”. Тада не би било мученика. И не би било Хришћанства. Тада се не би чуло за Христово упозорење: „Тешко вама кад стану сви добро говорити о вама!” (Лк. 6, 26).

Христос је донео на свет такву Вест да су људи који су је чули и примили спремни били да оставе све: и рођаке, и своје богове – само да не изгубе Јеванђеље. „Мислите ли да сам ја дошао да донесем мир на земљу? Не, кажем вам, него мач (раздор)” (Лк. 12, 51). Ако се неке ове Христове речи учине сувишнима то значи да он и није познао Христа, није препознао Његово лице у гомили полубогова, пророка, „великих посвећеника”, учитеља и „аватара”. А како да познаш Онога Кога ниси заволео? И како да заволиш Онога Кога не знаш? Љубав – препознаје, издваја и чини непоновљивим вољеног.

Библија се не стиди да пореди односе између људске душе и Бога са браком. Брак је избор, искључење. Многе могућности се одбацују због једне, жељене. „Ја сам драгога својега, и мој је драги мој” – каже душа Женику (Песм. 6,3). Исто је тако непоновљива невеста за Њега: „Али је једна голуница моја, безазлена моја, јединица у матере своје” (Песм. 6, 9)

Они који са сумњом гледају на јеванђељски брак су у недоумици као и онај хор жена из „Песме над песмама” – „Што је твој драги бољи од других драгих (...) Што је твој драги бољи од других драгих, те нас тако заклињеш?” (Песм. 5, 9).

Док је обични брак само сједињење двоје, дотле је мистични брак отворен. Женик је један. А душа-невеста може бити много. Зато хришћанско решење проблема „трпељивости-нетрпељивости” и каже: ми смо трпељиви према свим људима. Сваку душу смо спремни нашом сестром да назовемо и да је поведемо до оних блага која су нам позната. Циљ наше љубави нећемо заменити ни за један други нити ћемо ишта друго ставити у исту раван са Њим. Али ми нећемо собом да Га заклањамо. Ми смо искључиво Његови. Али Он није искључиво наш. Он је дошао и поцепао све завесе између света људи и Небеског Царства./.../

На крају крајева, јединство само по себи и није апсолутно добро. Апстрактно „јединство ради јединства” није могуће. Шта људе обједињује, какви интереси и циљеви их спајају, то је оно што

одређује суштину овог или оног „обједињења”. Како је писао Антон де Сент-Егзипери, људи не могу бити једноставно „браћа” – већ искључиво браћа „у нечему”.

Библија проповеда јединство у Богу. А за то се треба одвојити од лажног јединства које само подсећа на истинско.

Раздвајање као пут ка Истини! Раздвајање као пут Истине! Је ли такво раздвајање Правде од кривде неки грех, браћо и господо? И ако јесте – какав и чији грех? Или је реч о Богом благословеном сведочењу?

Екуменизам је немоћ

Наравно, екуменистичке претензије су смешне. Екуменизам је, у самом корену своме, немоћ. А колико је тек немоћ синкретизам – осим као насиље над човеком и његовим светом!

И о томе је писао Андреј Курајев, у огледу „Да ли сви путеви воде ка Богу?” Ево његових искустава:

Религије се могу упоређивати и међу њима се може правити избор. Чак ни најповршније поређење не може бити бесплодно. Пратите макар ток мисли С. А. Франка који упоређује општепознате историјске чињенице: „Тако, ограничивши се само на елементарна упућивања, довољно је да се сетим да је Мојсеј, без обзира на све величанство Божије правде која му је откривена, наредио да се у име Бога нештедимице убијају припадници других племена и пагани, док је Христос учио љубави према свим људима без разлике, укључујући и странце и непријатеље. Већ из овога јасно се види да је Христос открио људима Божију правду потпуније, дубље, верније од Мојсеја. Довољно је да се сетим да се Мухамед оженио богатом удовицом, да се бавио трговином, имао много жена, био освајач и лукави политичар, а да је Христос живео као бескућни сиромах и није знао за друге побуде осим проповедања и пожртвованог испуњавања воље Божије, при чему је суштину вере открио као свеобухватну Божију љубав, да бих са потпуном сигурношћу знао да је Христова личност и учење у најмању руку неизмерно ближа Богу од Мухамедове личности, и да је, у поређењу са надљудским савршенством Христа, Мухамед, чак и ако у њему видимо истинског Божијег пророка, само несавршени, грешни смртник. Чак и Будина узвишена проповед у којој учи људе како да одрицањем од земаљских жеља достиг-

ну блаженство Нирване, по пуности истине очигледно заостаје за проповеђу Христа, који је показао да пут у вечни живот и небеско блаженство води кроз пожртвовање и љубав према ближњем – као што лик Буде, царевића у младости и старца који мирно умире под дрветом, при свој својој лепоти не може да се упореди са ликом Христа, бескућног Дјевиног сина, чије је срце непрестано горело божанском светлошћу љубави, и који је кренуо на крсне муке да би спасао свет од греха... Дакле, ја видим да је у Христовом лику и учењу сама Божија правда изражена потпуније, јасније, верније, него у ма чему другом.”

Различите религије имају различите особености и њихове специфичности су толико велике да се не могу заменити никаквим синкретистичким сурогатом.

То није могуће макар и због тога што је заједнички именилац увек најмањи. Једном приликом сам присуствовао изради екуменистичког документа. Поглавари верских заједница Совјетског Савеза одлучили су да заједно позову народе на јединство и мир. Разуме се, текст је унапред припремљен у Патријаршији. И није наишао на противљење. Али, баш у последњем тренутку пред потписивање, г-дин Бичков, који је тада био на челу Савеза баптиста, бојажљиво је приметио да му је непријатно да потпише документ у коме нема ни једног цитата из Јеванђеља: „Ми смо евангелисти и код нас је обичај да сваки корак одмеравамо ауторитетом Речи Божије – мене напросто неће разумети ако потпишем текст који не објављује Јеванђеље.” Православци и римокалици су га радосно подржали. Али ту се јавио за реч главни рабин А. Шајевич и потпуно оправдано се успротивио, рекавши да му никако не одговара да потпише текст који апелује на ауторитет Новог Завета. Он је понудио да се нађе одговарајући апел на мир у Старом Завету. Хришћани се, нормално, нису противили: Библија је Библија. Али чим је пронађен одговарајући апел старозаветног пророка, устаде исламски муфтија и рече да тог места нема у Корану. Међутим, он одмах предложи излаз из новонастале ситуације: како је Коран у основи препричани Стари Завет, могуће је наћи место које постоји у обе књиге. И када је пронађен ајет који каже да нас је „Творац створио за живот”, јави се будиста... Он је подсетио да у будизму не постоји појам Творца. И – морали су се задовољити писањем „Истине” и „Мира” великим словом.

Чак и уједињење хришћанских конфесија неизбежно би се догодило само на рачун самоубистава најбогатијих међу њима, кроз њихово сабијање у духовни шаблон америчких секти.

Понављам, бити екумениста значи бити „православни” глобалиста. А бити глобалиста није ништа друго до издаја Христа и Царства Његовог, које у последњем глобалном царству историје **сазире** власт антихристову.

Бити екумениста значи не волети инославне и иноверне, него их држати у њиховим заблудама. А то је човекомржња, и то у име Христа, Бога Човекољупца. Хоће ли Христос такву човекомржњу, фарисејски маскирану и причу о љубави према инославнима и иновернима, благословити?

Наравно да неће.

2010.

О овој књизи, још једном

Књига коју читалац има у рукама је, између осталог, позив на озбиљност. Она је понајмање плод ауторове жеље за оригиналношћу. И зато се у њој мало чује глас аутора; то су углавном гласови побожних, озбиљних и умних од аутора. Аутор се потписује пуним именом и презименом само да би стао иза својих речи. Јер, како рече афористичар, речима је најтеже кад се осврну и виде да писац не стоји иза њих. Што се наслова тиче... Граматика је наука која се бави начинима дејствовања језика као средства општења. Пошто је екуменизам један од кључних језика којима говори Нови светски поредак, трудили смо се да у овој књизи дамо о његову морфологију (спољашње облике) и његову синтаксу (начин на који функционише). Колико смо успели – нека суди читалац!

Трагедија хришћанског Запада, који је отпао од Христа и кренуо у потрагу за виртуелним Граалом, ближи се свом крају – „глобалном човечнику” (А. Зиновјев), на чијем лицу ће бити, већ рекосмо, црна чизма тиранина, Великог Брата, антихриста. На несрећу, и православни хришћани, често у лицу својих вођа, као да журе у тај човечник, зовући своју „ђаволску брзоплетост” (израз из јутарњег молитвеног правила) екуменизмом.

Хоће ли се они зауставити пре но што буде касно? Не знамо.

Било како било, верност Цркви, Једној, Светој, Саборној и Апостолској, верност је самоме Христу, кога Владика Николај зове Неуједначитељ и Неуједначиви. Ова књига је прилог исповедању те верности!

Читаоче, опрости слабости и грешке њеног аутора и помоли се Господу за њега!

Конац дела и Богу слава!